

C

C, c, s.m. **1.** A cincea literă a alfabetului limbii române. **2.** Sunet notat cu această literă (semioclusivă prepalatală surdă în grupurile *ce, ci*, oclusivă palatală surdă în grupurile *che, chi* și oclusivă velară surdă în celelalte poziții). [Pl. și: (1, n.) *c-ur*].

CA¹ adv., prep., interj. **A.** Adv. **1.** La fel ca. *Îi vorbesc lui ca ei.* **2.** Aproape, cam, aproximativ. ⇨ Expr. *Ca mâine(-poimăine)* = în curând. *Ca ieri(-alaltăieri)* = de puțin timp. **3.** Cu privire la..., în ce privește... *Ca formă, lucrarea este bine prezentată.* **4.** (Explicativ sau enumerativ) Cum, precum, așa, bunăoară, de exemplu. *Animale sălbatice, ca: râși, urși, vulpi.* **B.** Prep. **1.** (Se compară două sau mai multe lucruri, ființe, situații) **1.** La fel cu, cum (e), precum (e), după cum (e). *O carte ca cea din raft.* ⇨ Expr. *Ieri ca (și) astăzi* = totdeauna. *Ca (și) cum* = parcă. ⇨ Cât. *Înalt ca bradul.* **2.** Decât. *E mult mai frumos ca acesta.* **3.** (Se compară o noțiune cu ea însăși) În felul..., cum e obiceiul, cum se știe. *Tinerii, ca tinerii, se zbenguiesc.* ⇨ Expr. *Toate ca toate, dar...* = toate le înțeleg, dar... ⇨ Treacă-meargă, fie. *Ziua, ca ziua, trece vremea mai repede.* **4.** În calitate de..., fiind... *El înainte, ca ghid, iar noi după el, ca vizitatori.* ⇨ În loc de..., drept... *Se poate socoti ca răsplată.* ⇨ Expr. (Fam.) *Ca ce?* = pentru ce? cu ce scop? **C.** Interj. (Reg.) Ia! ei! *Ca dă-te mai încoace și mai spune o dată.* — Lat. **quam.**

CA² conj. (Urmat, cu sau fără intercalări, de „să”) Introduce subordonate cu predicatul la conjunctiv. — Lat. **qu[ic]ia.**

CABALĂ, (2) *cabale*, s.f. **1.** Doctrină mistică evreiască bazată pe interpretarea ezoterică a unor texte din Vechiul Testament și a tradiției orale iudaice. ⇨ Știință ocultă conform căreia se poate comunica cu spiritele. **2.** Fig. Uneltire, intrigă. — Din fr. **cabale**, germ. **Kabale.**

CABALIN, -**Ă**, *cabalini*, -e, s.f., adj. **1.** S.f. (La pl.) Familie de animale domestice din care face parte calul; (și la sg.) animal din această familie. **2.** Adj. Care aparține cailor, privitor la cai; cavalin. *Rasă cabalină.* — Din lat. **cabalinus.**

CABALIST, -**Ă**, *cabalisti*, -ste, s.m. și f. Persoană inițiată în cabală (1). — Din fr. **cabaliste**, germ. **Kabalist.**

CABALISTIC, -**Ă**, *cabalistici*, -ce, adj. Magic, misterios, tainic. ⇨ Obscur. — Din fr. **cabalistique.**

CABANĂ, *cabane*, s.f. Casă (la munte) construită, de obicei, din lemn, care servește pentru adăpostirea turiștilor și a vânătorilor. — Din fr. **cabane.**

CABANIÉR, -**Ă**, *cabanier*, -e, s.m. și f. Persoană care asigură paza și administrarea unei cabane. [Pr.: -ni-er] — **Cabană** + suf. -ier.

CABANIȚĂ, *cabanițe*, s.f. (Înv.) Manta scumpă, bogat împodobită, purtată de domn (la înscăunare) sau de boieri la solemnități. — Din bg., sb. **kabanica.**

CABANÓS, *cabanoși*, s.m. Cârâncior subțire, uscat, semiafumat, preparat din carne de viț și de porc. [Acc. și: *cabános*] — Din pol. **kabános.**

CABARÉT, *cabarete*, s.n. Local de petrecere, cu băuturi, dans, program de divertisment etc.; bar² (2). — Din fr. **cabaret.**

CABĂZ, *cabazi*, s.m. (Înv. și reg.) Om poznaș, glumeț. — Din tc. [hok]**kabaz.**

CABAZLĂC, *cabazlăcuri*, s.n. (Înv. și reg.) Păcăleală, poznaș, glumă. — Din tc. [hok]**kabazlık.**

CABERNÉT, (2) *cabernet-uri*, s.n. **1.** Soi de viț-de-vie cu struguri mici de culoare neagră-albăstrui, cultivat pentru producerea vinurilor roșii de calitate superioară. **2.** Vin roșu, superior, produs din acest soi de viț-de-vie. [Pr.: -ber-ne] — Din fr. **cabernet.**

CABESTĂN, *cabestane*, s.n. Trolu cu ax vertical pe care se înfășoară cablul de tracțiune, folosit la deplasarea sarcinilor și a vehiculelor pe distanțe relativ scurte. — Din fr. **cabestan.**

CABINĂ, *cabine*, s.f. Încăpere mică, amenajată într-o clădire, într-un vehicul, pe plajă etc., cu destinații speciale. *Cabină telefonică. Cabină de proiectie.* — Din fr. **cabine.**

CABINÉT, *cabinete*, s.n. I. **1.** Încăpere dintr-o locuință sau dintr-o instituție, folosită pentru exercitarea unei profesii. ⇨ Biroul unei persoane cu muncă de răspundere. *Cabinetul ministrului* ⇨ Șef (sau director) de cabinet = funcționar însărcinat cu pregătirea lucrărilor unui conducător de mare instituție. *Lucrări de cabinet* = lucrări auxiliare, de secretariat. (În unele țări) *Cabinet de instrucție* = serviciu de cercetări judiciare, condus de un judecător de instrucție. ⇨ Încăpere în care sunt expuse obiecte de muzeu, de studiu etc. *Cabinet de numismatică.* **2.** Secție sau serviciu în întreprinderi, în instituții de învățământ etc., destinate unor studii și consultații de specialitate. *Cabinet tehnic.* **3.** (În unele țări) Consiliu de miniștri sau guvern. II. Mobilă de dimensiuni mici, cu sertare, destinată păstrării obiectelor de preț. — Din fr. **cabinet.**

CABINIÉR, -**Ă**, *cabinier*, -e, s.m. și f. Persoană care are în grijă o cabină la teatru, la operă etc. [Pr.: -ni-er] — Din fr. **cabinier.**

CABLĂ, *cablez*, vb. I. Tranz. **1.** A confecționa un cablu prin răsucirea sau împletirea firelor în mănunchiuri și unirea acestora între ele. **2.** A așeza, a instala cabluri de telecomunicații. ⇨ A face legături (unei case, unei instituții etc.) cu un cablu de telecomunicații. — Din fr. **cabler.**

CABLĂJ s.n. **1.** Mod de răsucire sau de împletire a firelor pentru a forma un cablu. **2.** Totalitatea cablurilor și a firelor izolate care constituie conexiunile unei instalații sau ale unui aparat de telecomunicații. ⇨ (Electron.) *Cablaj (de) imprimat* = cablaj prefabricat în care conexiunile dintre piesele componente ale unui aparat electronic sunt realizate sub formă de benzi conductoare înguste, pe un suport izolant; circuit imprimat. — Din fr. **cablage.**

CABLĂRE, *cablări*, s.f. Acțiunea de a *cabla* și rezultatul ei. — V. **cabla.**

CABLÁT, -**Ă**, *cablați*, -te, adj. (Despre case, instituții etc.) Care este conectat la o rețea electrică, telefonică etc. — V. **cabla.**

CABLIÉR, *cabliere*, s.n. Navă care transportă și instalează cablurile submarine. [Pr.: -li-er] — Din fr. **cablier.**

CABLOGRĂMĂ, *cablograme*, s.f. Comunicare transmisă prin cablu submarin. — Din fr. **cablogramme.**

CABLÓR, *cablori*, s.m. Muncitor care cablează — Din fr. **cableur.**

CÁBLU, *cabluri*, s.n. **1.** Mănunchi de fire textile sau metalice răsucite, folosit la tracțiuni sau la ridicat greutăți. **2.** Conductă electrică formată din mai multe fire izolate (acoperite cu un înveliș vegetal sau metalic). **3.** Unitate de măsură pentru distanțe, egală cu a zecea parte dintr-o milă marină, adică cu 185,2 m; ancabură. — Din fr. **câble.**

CABOȘÓN, *caboșoane*, s.n. **1.** Piatră prețioasă sau semiprețioasă fără fațete, fixată într-o montură de metal. **2.** (Arhit.) Ornament mic de piatră încrustat într-o fațadă. — Din fr. **cabochon.**

CABOTÁJ, *cabotaje*, s.n. Navigație comercială de-a lungul coastei; transport naval de mărfuri între porturi apropiate. — Din fr. **cabotage.**

CABOTIÉR, *cabotiere*, s.n. Navă de tonaj mic sau mijlociu, care navighează între porturile de pe coastă. [Pr.: -ti-er] — Din fr. **cabotier.**

CABOTÍN, -**Ă**, *cabotini*, -e, s.m. și f. **1.** Actor mediocru care urmărește succese ușoare prin mijloace facile; *p. ext.* persoană care încearcă să se remarcă printr-o comportare teatrală. **2.** (În trecut, în Franța) Actor ambulant. — Din fr. **cabotin.**

CABOTINÁJ s.n. Cabotinism. — Din fr. **cabotinage.**

CABOTINÉSC, -**EÁSCĂ**, *cabotinești*, adj. De cabotin. — **Cabotin** + suf. -esc.

CABOTINISM s.n. Atitudine, gest, apucătură de cabotin (2); cabotinaj. — **Cabotin** + suf. *-ism*.

CABRĂ, *cabrez*, vb. I. Intrans. 1. (Despre unele patrupede, mai ales despre cai) A se ridica pe picioarele dinapoi. 2. A se încorda; a se ridica. 3. (Despre avioane) A se ridica cu partea din față pentru a urca mai repede. — Din fr. **cabrer**.

CABRĂJ, *cabraje*, s.n. 1. Cabrare. 2. Mărire bruscă a pantei de urcare de către un avion. — Din fr. **cabrage**.

CABRĂRE, *cabrări*, s.f. Acțiunea de a *cabra* și rezultatul ei; ridicare a unui cal pe picioarele dinapoi; cabraj. — V. **cabra**.

CABRIOLĂ, *cabriole*, s.f. Salt al calului prin care acesta se întoarce pe loc. [Pr.: *-bri-o-*] — Din fr. **cabriole**.

CABRIOLĂTĂ, *cabriolete*, s.f. Trăsătură ușoară, cu două roți, trasă de obicei de un singur cal; brișcă², șaretă. [Pr.: *-bri-o-*. — Var.: **gabriolătă** s.f.] — Din fr. **cabriolete**.

CĂBULĂ, *cabule*, s.f. (Rare) Superstiție de jucător (de cărți). — Din tc. **kabul**.

CABULIPSÎ, *cabulipsesc*, vb. IV. Intrans. (Înv.) A catadicsi. — Din ngr. **kabúleisa**.

CĂCA s.m. (În limbajul copiilor) 1. Excrement. 2. Lucru murdar, respingător. ⇨ (Adjectival) *Prețuri caca*. — Din fr. **caca**.

CACADĂR, *cadadări*, s.m. (Bot.; reg.) Măceș. — Et. nec.

CACAO s.f. Sămânța arborelui de cacao, folosită (sub formă de produs pulverulent) în alimentație, mai ales la fabricarea ciocolatei și a unor băuturi hrănitoare. ⇨ *Unt (sau ulei) de cacao* = substanță grasă, de culoare albă-gălbui, extrasă din pulberea de cacao și folosită la fabricarea ciocolatei, în industria farmaceutică, în cosmetică etc. ◆ *P. ext.* Băutură preparată cu pulbere de cacao. [Pr.: *-ca-o-*] — Din fr. **cacao**.

CACAOTIÉR, *cacaotieri*, s.m. Arbore de cacao (*Theobroma cacao*). [Pr.: *-ca-o-ti-er*] — Din fr. **cacaotier**.

CACEALMĂ, *cacealmale*, s.f. (La jocul de cărți) Inducere în eroare a adversarului, dându-i impresia că ai cărți mai bune decât ale lui. ◆ *P. gener.* Păcăleală, înșelăciune. — Din tc. **kaçırma**.

CĂCIUR, **-Ă**, *caciuri*, *-e*, s.m., adj. (Miel) cu blăniță de culoare neagră pe trunchi și brumărie pe bot, urechi, labe și coadă. [Var.: **căciúr** s.m., adj.] — Et. nec.

CACOFONIC, **-Ă**, *cacofonici*, *-ce*, adj. Care produce o cacofonie; lipsit de armonie. — Din fr. **cacophonique**.

CACOFONIE, *cacofonii*, s.f. Asociație neplăcută de sunete; cacofonism. ◆ (Muz.) Suprapunere de sunete discordante; lipsă de armonie. — Din fr. **cacophonie**.

CACOFONISM, *cacofonisme*, s.n. (Rare) Cacofonie. — **Cacofonie** + suf. *-ism*.

CACOGENÉZĂ, *cacogeneze*, s.f. (Med.) Dezvoltare anormală a unui organ. — Din fr. **cacogénese**.

CACOGRAFIE, *cacografii*, s.f. (Rare) Ortografiere greșită. — Din fr. **cacographie**.

CACOLOGIE, *cacologii*, s.f. (Rare) Construcție, locuțiune greșită. — Din fr. **cacologie**.

CACÓM, (1) *cacomi*, s.m., (2) *cacomuri*, s.n. (Înv. și reg.) 1. S.m. (Zool.) Hermină. 2. S.n. Blană de hermină. — Din tc. **kakim**.

CACOSMIE s.f. (Med.) Afecțiune constând în perceperea exagerată a mirosurilor urâte. — Din fr. **cosmisme**.

CACTACÉE, *actacee*, s.f. (Rare) Cactee. — Din fr. **actacée**.

CACTÉE, *cactee*, s.f. (La pl.) Familie de plante exotice, adaptate la uscăciune prin tulpinile cămoase, pline cu suc apos sau lăptos, și prin frunzele reduse sub formă de spini; (și la sg.) plantă din această familie; cactacee. — Din fr. **cactée**.

CĂCTUS, *cactuși*, s.m. Nume dat mai multor specii de plante din familia cacteelor, cultivate ca plante ornamentale. — Din fr. **cactus**.

CADASTRĂ, *cadastrez*, vb. I. Tranz. (Rare) A efectua lucrări de cadastru; a înscrie în cadastru. — Din fr. **cadastre**.

CADASTRĂL, **-Ă**, *cadastrali*, *-e*, adj. Care ține de cadastru, privitor la cadastru. — Din fr. **cadastral**.

CADASTRĂRE, *cadastări*, sf. (Rare) Acțiunea de a *cadastra*. — V. **cadastra**.

CADĂSTRU, (2) *cadastre*, s.n. 1. Totalitatea lucrărilor tehnice pentru stabilirea precisă a suprafețelor funciare, cu toate caracteristicile lor; *p. ext.* serviciu care efectuează aceste lucrări. 2. (Și în sintagma *registru de cadastru*) Registru oficial în care sunt trecute datele de identificare a proprietăților funciare pe un anumit teritoriu. 3. Ramură a geodeziei care se ocupă cu lucrările de cadastru (1). — Din fr. **cadastre**.

CADAVÉRIC, **-Ă**, *cadaverici*, *-ce*, adj. De cadavru; ca de cadavru. — Din fr. **cadavérique**.

CADĂVRU, *cadavre*, s.n. Corpul unui om sau al unui animal mort; hoit, stârv, leș¹. ⇨ Expr. *Cadavru viu* (sau, fam., *ambulant*) = om foarte slab și palid. A *călca* (sau a *trece*) *peste cadavre* = a fi lipsit de orice scrupule în atingerea unui scop. — Din fr. **cadavre**.

CĂDĂ, *căzi*, s.f. 1. Vas mare pentru îmbăiat; baie¹, vană (1). 2. Recipient mare, deschis, din lemn, din metal, din beton etc., în care se introduc lichidele folosite în diverse operații tehnologice. 3. Vas mare din doage, întrebunțat la prepararea vinului, a rachiiului etc.; zăcătoare. — Din sl. **kadŭ**.

CADĂNĂ, *cadâne*, s.f. Slavă în haremurile turcești; *p. ext.* soție (a unui turc). — Din tc. **kadın**.

CADENȚĂ, *cadențez*, vb. I. Tranz. (Rare) A imprima cadență sau ritm unei fraze, unei bucăți muzicale, unei mișcări etc.; a ritma. — Din fr. **cadencer**.

CADENȚĂRE, *cadențări*, s.f. (Rare) Acțiunea de a *cadența*. — V. **cadența**.

CADENȚĂT, **-Ă**, *cadențați*, *-te*, adj. (Adesea adverbial) Executat în cadență, în tact; ritmat. — V. **cadența**.

CADENȚĂ, *cadențe*, s.f. 1. Mișcare ritmică și uniformă; ritm. ⇨ Loc. adv. *În cadență* = cu mișcări repetate la intervale egale. ◆ Numărul de lovituri pe care o armă de foc le trage într-o unitate de timp. ◆ (Fiz.) Frecvență; viteză de repetare a unui fenomen. 2. Succesiune ritmică a unor unități poetice (cuvinte, silabe), care produc un efect auditiv armonios. ◆ Succesiune de armonii care formează sfârșitul unei compoziții muzicale. 3. Pasaj mai mare de virtuoziatate solistică dintr-un concert instrumental, interpretat fără acompaniament. — Din fr. **cadence**, it. **cadenza**.

CADENȚĂMETRU, *cadențemetre*, s.n. (Fiz.) Instrument pentru măsurarea radioactivității. — Din germ. **Kadenzmeter**.

CADÊT, *cadeți*, s.m. (Înv.) 1. Tânăr (fiu de nobil sau de ofițer) care se pregătea pentru cariera armelor. 2. Elev al unei școli militare. 3. Membru al unui partid din Rusia țaristă. — Din fr. **cadet**, (3) rus. **kadet**.

CADIASCHER, *cadiascheri*, s.m. Înalt demnitar militar turc, cu atribuții de judecător. [Pr.: *-di-as-*] — Din tc. **kadiasker**.

CADIU, *cadii*, s.m. Judecător musulman. — Din tc. **kadi**.

CADMIĂ, *cadmie*, vb. I. Tranz. A acoperi suprafața unui obiect metalic cu un strat subțire de cadmiu în scopul protejării împotriva eroziunii. [Pr.: *-mi-a-*] — Din **cadmiu**.

CADMIE, *cadmii*, s.f. Depunere de oxid de zinc impur pe pereții cuptoarelor în care se fabrică zincul. — Din fr. **cadmie**.

CADMIERE, *cadmierii*, s.f. Acțiunea de a *cadmia* și rezultatul ei. [Pr.: *-mi-e-*] — V. **cadmia**.

CADMIFÉR, **-Ă**, *cadmiferi*, *-e*, adj. (Despre roci) Care conține cadmiu. — Din fr. **cadmifère**.

CADMIU s.n. Metal moale, alb-argintiu, asemănător cu zincul, folosit, sub formă de aliaje, în medicină, în tehnică etc. — Din fr. **cadmium**.

CADÓU, *cadouri*, s.n. Ceea ce se primește sau se oferă în dar. — Din fr. **cadeau**.

CADRĂ, pers. 3 *cadrează*, vb. I. Intrans. A se potrivi, a corespunde (întocmai) cu ceva sau într-o anumită împrejurare. — Din fr. **cadrer**.

CADRĂJ, *cadraje*, s.n. 1. Delimitare a spațiului util cuprins de obiectivul unei camere de luat vederi sau al unui aparat de filmat. 2. Operație de așezare a culorilor care urmează să fie imprimate pe o țesătură. — Din fr. **cadrage**.

CADRĂN, *cadrane*, s.n. 1. Suprafață (de obicei circulară) prevăzută cu anumite diviziuni, pe care se urmăresc indicațiile acului unui instrument de măsură, al unui ceasornic etc. ⇨ *Cadran solar* = ceas solar. 2. Arc (sau sector) care reprezintă un sfert de cerc. — Din fr. **cadran**.

CĂDRĂ s.f. v. **cadru**.

CADRÎL, *cadriluri*, s.n. Dans de origine franceză, cu mișcare lentă, în cursul căruia partenerii se schimbă între ei; melodia după care se execută acest dans. — Din fr. **quadrille**.

CADRILĂJ, *cadrilaje*, s.n. (Tehn.) Caroiaj. — Din fr. **quadrillage**.

CADRILĂT, **-Ă**, *cadrițați*, *-te*, adj. (Despre țesături, haine etc.) Cu carouri (de culori diferite). — Din fr. **quadrillé**.

CADRIST, **-Ă**, *cadriști*, *-ste*, s.m. și f. (Fam.; astăzi rar) Funcționar din serviciul de cadre al unei instituții sau întreprinderi. — **Cadre** + suf. *-ist*.

CĂDRU, *cadre*, s.n. I. 1. Ramă în care se fixează un tablou, o fotografie etc. ◆ *P. ext.* Tablou, fotografie etc. înrămate. ◆ Fig. Persoană foarte frumoasă. 2. Pervaz al unei uși sau al unei ferestre. ◆ Deschizătură în zid ocupată de o ușă sau de o fereastră. ◆ Desen care mărginește un text, o hartă, o fotografie etc. ◆ Porțiune a unei mărci poștale pe care este executat desenul. 3. Fig. Mediu, ambianță. ◆ Spațiu în limitele căruia este cuprinsă o imagine pe o peliculă cinematografică. 4. Fig. Limitele unei probleme, ale unui subiect, ale unei acțiuni etc.; *p. ext.* cuprinsul dintre aceste limite. 5. Schelet alcătuit din bare de lemn, de metal sau din grinzile de beton armat, care se întrebunțează la construcții; suport pentru diferite aparate. ◆ Schelet pe care sunt înfășurate conducte (electrice, radiofonice etc.) izolate. II. 1. (La

pl.) Personalul unei instituții, al unei întreprinderi etc. *Cadru didactic*. **2.** Personalul de conducere dintr-o întreprindere, instituție etc. ♦ Ansamblul elementelor de conducere și de comandă (ofițeri și subofițeri) din subunitățile și unitățile militare. ♦ (Rar.; la sg.) Persoană din efectivul unei întreprinderi sau instituții, dintr-o organizație etc. **2.** (leşit din uz; la pl.) Subdiviziune în administrația internă a unei instituții, întreprinderi etc. care se ocupa cu angajarea personalului (II **1**), cu evidența lui etc.; serviciu personal. [Var.: (I **1**) *cădră* s.f.] — Din fr. *cadre*, (II) rus. *kadrŭ*.

CADÚC, -Ă, caduci, -ce, adj. Lipsit de trăinicie; șubred, pieritor. ♦ (Despre frunze, flori etc.) Care cade înainte de vreme sau în fiecare an. ♦ (Despre acte cu valoare juridică) Care nu (mai) are putere legală. — Din fr. *caduc*, lat. *caducus*.

CADUCÉU, caducee, s.n. Sceptrul lui Hermes, reprezentat printr-un baston cu două aripioare în vârf, pe care se încolăcesc doi șerpi, care, în Antichitatea greco-romană, simboliza înțelegerea și comerțul. — Din lat. *caduceum*, fr. *caducée*.

CADUCITĂTE s.f. Faptul sau însușirea de a fi caduc. ♦ Ineficacitatea unui act juridic ca urmare a survenirii unui eveniment ulterior încheierii lui. — Din fr. *caducité*.

CAFÁS, cafasuri, s.n. (Înv.) **1.** Încăpere deschisă în catul de sus al unei case sau într-un turn, din care se poate privi nestingherit în afară; foisor. **2.** Balcon unde cântă corul într-o biserică. ♦ Balcon din care familia domnitorului asculta slujba religioasă. **3.** Grilaj de verzele de lemn care se întreține ca o leasă. — Din ngr. *kafási*.

CAFÉA, (2) cafele, s.f. **1.** Sămânța arborelui de cafea folosită (de obicei sub formă de pulbere) în alimentație. **2.** Băutură preparată din cafea (1) prăjită și răsnită sau dintr-un surogat. ♦ *Cafea espresso* = cafea concentrată, preparată într-un aparat special. *Cafea filtru* = cafea preparată cu ajutorul filtrului. — Din tc. *kahve*, ngr. *kafés*, fr. *café*.

CAFÉ-BĂR, cafe-baruri, s.n. Local în care se servesc cafele și băuturi alcoolice. — *Cafe[nea] + bar*.

CAFÉ-CONCÉRT s.n. Muzică instrumentală de largă accesibilitate (executată într-un restaurant). [Pr. și: *-conser*] — Din fr. *café-concert*.

CAFÉ-FRAPPÉ, café-frappé-uri, s.f. Cafea (2) rece cu înghețată, frișcă (și alcool). [Pr.: *-pe*] — Cuv. fr.

CAFEGI-BAȘĂ, cafegi-bașa, s.m. Boier de rang inferior, mai mare peste cafegii curții domnești, însărcinat să aducă domnului cafeaua la ceremonii. — Din tc. *kahveci bași*.

CAFEGIOAICĂ, cafegioaice, s.f. **1.** (Înv.) Proprietară a unei cafele sau a unui magazin de cafea; soția unui cafegiu (1). **2.** (Fam.) Femeie care consumă multă cafea (2). — *Cafegiu + suf. -oaică*.

CAFEGIU, cafegii, s.m. **1.** (Înv.) Proprietar al unei cafele sau al unui magazin de cafea; cel care prepara sau vindea cafele. **2.** (Înv.) Slujitor la curtea domnească însărcinat cu prepararea și servirea cafelelor. **3.** (Fam.) Bărbat care consumă multă cafea (2). — Din tc. *kahveci*.

CAFÉINĂ s.f. v. *cofeină*.

CAFÉISM s.n. Totalitatea tulburărilor care apar în urma abuzului de cafea manifestate prin insomnie, cefalee, aritmie cardiacă etc. — Din fr. *caféisme*.

CAFELI, cafelesc, vb. IV. Refl. (Fam.; rar) A bea cafea (stând la taifas). — Din *cafea*.

CAFELUȚĂ, cafelețe, s.f. **1.** (Fam.) Diminutiv al lui *cafea* (2) **2.** (La pl.) Numele a două varietăți de plante erbacee din familia leguminoaselor: **a)** plantă cu tulpina cilindrică ramificată, cu flori albe sau albăstrii, cultivată pentru nutreț (*Lupinus albus*); **b)** plantă ornamentală cu flori mari, albe, cu pete albastre, dispuse în formă de spic (*Lupinus varius*). — *Cafea + suf. -eluță*.

CAFENEA, cafenele, s.f. Local public în care se consumă cafea sau, p. ext., ceai, băuturi alcoolice, prăjituri etc. ♦ Loc. adj. *De cafenea* = fără valoare, neserios. *Vorbe de cafenea*. [Var.: (reg.) *cafineă* s.f.] — Din tc. *kahvehane*, ngr. *kafenés*.

CAFENELUȚĂ, cafeneluțe, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *cafenea*. — *Cafenea + suf. -eluță*.

CAFENIU, -IE, cafenii, adj. De culoarea cafelei prăjite. — *Cafea + suf. -iu* (după *castaniu, gălbeniu* etc.).

CĂFER, caferi, s.m. Bivol negru din Africa. — Din germ. *Kaffer*.

CAFETIERĂ, cafetiere, s.f. Aparat pentru preparat și pentru turnat cafeaua; vas pentru păstrarea cafelei. ♦ Serviciu de cafea. [Pr.: *-ti-e-*] — Din fr. *cafetière*.

CAFINEĂ s.f. v. *cafenea*.

CĂFRU, cafri, s.m. (La pl.) Veche denumire a populațiilor de limba bantu din sud-estul Africii; (și la sg.) persoană aparținând acestei populații. — Din fr. *Cafres*.

CAFT, cafturi, s.n. (Fam.) Bătaie. — Din *cafti*.

CAFTÂN, caftane, s.n. (Înv.) Manta orientală, albă, lungă și largă, împodobită cu fire de aur sau de mătase, pe care o purtau domnii și boierii

români. ♦ Expr. *A îmbrăca (cu sau în) caftan* = a (se) ridica la rangul de domn sau de boier. ♦ Simbol al rangului de domn sau de boier. — Din tc. *kaftan*.

CAFTI, caftesc, vb. IV. Tranz. (Fam.) A lovi, a bate. — Din țig. *cafti*.

CAGULĂ, cagule, s.f. **1.** Mantie cu glugă purtată de călugări. ♦ Tip de glugă care acoperă tot capul (cu deschizături numai în dreptul ochilor). **2.** Parte de cauciu a unei măști de gaze. — Din fr. *cagoule*.

CĂHLĂ, cahle, s.f. **1.** Placă de teracotă sau de faianță folosită la construcția sobelor. **2.** (Reg.) Coșul sobei sau deschizătura prin care iese fumul în tinda caselor țărănești. — Din ucr. *kahlja*.

CAIĂ, caiele, s.f. Cui de oțel moale folosit pentru prinderea potcoavelor la animale. [Pr.: *-ca-ia*] — Cf. tc. *kayar* „potcoavă cu colți”.

CAIÁC, caiace, s.n. **1.** Ambarcațiune de sport ascuțită la ambele capete, cu suprafața de alunecare netedă sau înclinată și care este condusă cu una sau două padele. **2.** Sport nautic care se practică cu caiacul (1). **3.** Ambarcațiune mică, cu înveliș din piele de focă, folosită de eschimoși. [Pr.: *-ca-iac*] — Din fr. *kayak*.

CAIACIST, -Ă, caiaciști, -ste, s.m. și f. Persoană care practică caiacul (2). [Pr.: *-ca-ia*] — *Caiac + suf. -ist*.

CAIĂFĂ, caiafe, s.f. Persoană fățarnică, ipocrită. ♦ Expr. *A trimite (sau a purta, a duce) de la Ana la Caiafa* (numele unor preoți iudei) = a trimite (un solicitator) dintr-un loc într-altul (purându-l cu vorba). [Pr.: *-ca-ia-*] — Din n. pr. *Caiafa*.

CAIC, caice, s.n. **1.** Ambarcațiune îngustă, cu vele, cu două catarge, cu pupa și prora ascuțite, mai înalte decât restul bordajului. **2.** Luntre ușoară, lungă și îngustă, încovoaiată la capete, folosită în Orient. — Din tc. *kayik*.

CAICCIU, caicci, s.m. Conducător de caic. [Pr.: *-ca-ic-*] — Din tc. *kayıkçı*.

CAICÉL, caicele, s.n. Diminutiv al lui *caic*. [Pr.: *-ca-i-*] — *Caic + suf. -el*.

CAID¹, caizi, s.m. Titlu purtat în trecut de guvernatorul unei provincii sau al unui oraș din statele musulmane ale Africii de Nord, care avea și funcții judecătorești; persoană care purta acest titlu. — Din fr. *caïd*.

CAID², caiduri, s.n. (Înv.) Registru, dosar; arhivă. — Din tc. *kayit*.

CĂIER, caiere, s.n. Mănunchi de lână, de in, de cânepă sau de borangic, care se pune pe furcă pentru a fi tors manual. [Pr.: *-ca-ier*] — Lat. **cauilus*.

CAIÉT, caiete, s.n. **1.** Fascicul de foi de hârtie legate sau broșate împreună, folosit la scris, la desenat etc. ♦ *Caiet de sarcini* = document care cuprinde condițiile tehnice și de calitate, termenele, obligațiile și garanțiile privitoare la executarea și recepția unei lucrări, a unei mărfi. *Caiet-program* = program (de spectacol) sub formă de caiet (1). *Caiet-catalog* = catalog de expoziție sub formă de caiet (1). **2.** Publicație periodică cuprinzând diverse studii, note, informații (dintr-un anumit domeniu de activitate). [Pr.: *-ca-ier*] — După fr. *cahier*. Cf. pol. *kajet*.

CAIETÉL, caiețele, s.n. Diminutiv al lui *caiet* (1). [Pr.: *-ca-ie-*] — *Caiet + suf. -el*.

CAIMÁC, caimacuri, s.n. **1.** Pojghiță de grăsimă care apare pe suprafața laptelui fierț. ♦ Expr. *A lua caimacul* = a-și însuși partea cea mai bună. **2.** Spuma care se formează la suprafața cafelei în urma fierberii. **3.** (Rar) Strat (ars) al tutunului din ciubuc, format în jurul și deasupra cărbunelui. — Din tc. *kaymak*.

CAIMACĂM, caimacami, s.m. **1.** (În Imperiul Otoman) Locțiitor al unor demnitari. ♦ Compus: *caimacam-aga* = locțiitor al marelui vizir. **2.** Locțiitor al domnului, însărcinat cu administrarea Moldovei și Țării Românești până la instalarea pe tron a noului domn. **3.** Locțiitor al banului Craiovei, începând din 1761. [Var.: *caimacán* s.m.] — Din tc. *kaymakam*.

CAIMACÁN s.m. v. *caimacam*.

CAIMÁN, caimani, s.m. Specie de crocodil din America de Sud care are pe partea ventrală plăci osoase mobile. — Din fr. *caïman*.

CAIMÁN², caimani, s.m. (Reg.) Persoană care însoțește în pădure pe muncitori sau pe plutăși, pentru a le pregăti mâncarea, a le păzi și curăța coliba etc. — Et. nec.

CĂINIC, -Ă, cainici, -ce, adj. (Înv.) Vrednic de plâns; nenorocit. — *Căi + suf. -nic*.

CAINOZÓIC, -Ă, cainozoici, -ce, s.n., adj. **1.** S.n. (Geol.) Neozoic (1). **2.** Adj. Care se referă la cainozoic (1), care aparține cainozoicului. [Pr.: *-ca-i-no-zo-ic-*] — Din fr. *caenozoïque*, engl. *cainozoic*.

CAIS, caisi, s.m. Arbore fructifer din familia rozaceelor, cu flori albe cu nuanțe roz, care apar înaintea frunzelor, cultivat pentru fructele sale (*Armeniaca vulgaris*). — Din *caisă* (derivat regresiv).

CAISĂ, caise, s.f. Fructul caisului, de culoare galbenă-portocalie, gustos și parfumat. — Din ngr. *kaisf* (pl. *kaisia*).

CAL, cai, s.m. 1. Animal domestic erbivor, cu copita nedespăcată, folosit la călărie și la tracțiune (*Equus caballus*); p. restr. armăsar castrat. *Calul de dar nu se caută la dinți* (sau *în gură*) = lucrurile primite în dar se iau așa cum sunt, fără să se mai țină seama de defecte. ♦ Expr. *A fi (sau a ajunge) cal*

de poștă = a fi întrebuițat la toate; a alerga mult. *Cal de bătaie = a)* persoană hărțuită, muncită de toți; *b)* problemă de care se ocupă multă lume și care revine mereu pe primul plan. *A face (sau a ajunge) din cal măgar = a face să ajungă (sau a ajunge) într-o situație mai rea de cum a fost. A visa (sau a vedea, a spune) cai verzi (pe pereți) = a-și închipui (sau a spune) lucruri imposibile, de necrezut. La Paștele cailor = niciodată. O alergătură (sau o fugă) de cal = o distanță (destul de) mică. Calul dracului = femeie bătrână și rea; vrăjitoare. ⇨ Compus: cal-putere = unitate de măsură pentru putere, egală cu 75 de kilogrammetri-forță pe secundă. 2. Nume dat unor aparate sau piese asemănătoare cu un cal (1); a) aparat de gimnastică; b) piesă la jocul de șah de forma unui cap de cal (1). 3. Compus: (Entom.) *calul-dracului (sau calul-popii, cal-turtit, cal-de-apă)* = libelulă; (lht.) *cal-de-mare* = mic pește marin cu capul asemănător cu cel al calului; căluț de mare, hipocamp (2). (*Hippocampus hippocampus*). — Lat. **caballus**.*

CALĂ, *calez*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) imobiliza intenționat un organ sau o piesă de mașină înainte ca acestea să intre în funcțiune. 2. Tranz. A fixa orizontal, cu ajutorul nivelei, suportul unui aparat topografic de vizare. — Din fr. **caler**.

CALABALĂC, *calabalăcuri*, s.n. (Fam.) Obiecte felurite (în dezordine); *p. ext.* bagaje cu care călătorește sau se mută cineva; catrafuse, agărlăc. — Din tc. **kalabalık**.

CALABRÉZ, *-Ă, calabrezi, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Calabria. 2. Adj. Care aparține Calabriei sau calabrezilor (1), privitor la Calabria ori la calabrezi. — Din it. **calabrese**, fr. **calabrais**.

CALABRIÁN, *-Ă, calabrieni, -e*, s.n., adj. 1. S.n. Primul etaj al cuaternarului, caracterizat prin scăderea temperaturii apelor și începutul fenomenului de polaritate normală. 2. Adj. Care se referă la calabrian (1). — Din fr. **calabrien**.

CALACÁN s.n. v. **calaican**.

CALAFÁT s.n. Amestec din călți sau cărpe destrămate, îmbibate cu catran, cu care se etanșează bărcile și punțile navelor. — Din tc. **kalafat**.

CALAIACÁN s.n. Denumire populară dată sulfatului de fier, de culoare verde când este cristalizat, solubil în apă, folosit ca dezinfectant, colorant, în tăbăcărie și împotriva dăunătorilor în agricultură. [Var.: **calacán, călacán** s.n.] — Din ngr. **kalakánthi**.

CALĂJ, *calaje*, s.n. 1. Imobilizare a unui organ de mașină. 2. Așezare la orizontală a suportului unui aparat topografic de vizare. 3. Mod de așezare a aripii sau a ampenajului față de fuzelajul unui avion. 4. Adâncime la care se confundă în apă o navă. 5. Postament de grinzi de pe o cală¹ (2), pe care se fixează navele în timpul construcției sau reparațiilor. — Din fr. **calage**.

CALAMANDRÓS s.n. (Reg.) Neregulă, neorânduială, harababură. — Et. nec.

CALAMĂR, *calamari*, s.m. (La pl.) Gen de cefalopode comestibile, cu corpul alungit, cu înțotoarele triunghiulare și cu gura înconjurată de opt brațe și două tentacule (*Loigo*); (și la sg.) animal din acest gen. [Var.: **calmăr** s.m.] — Din fr. **calmar**.

CALAMBŪR, *calambururi*, s.n. Joc de cuvinte bazat pe echivocul rezultat din asemănarea formală a unor cuvinte deosebite ca sens. — Din fr. **calembour**.

CALAMBURGIŪ, *-IE, calamburgii*, s.m. și f. (Fam.) Autor de calambururi; (rar) calamburist. — **Calambur** + suf. *-giu*.

CALAMBURIST, *-Ă, calamburiști, -ste*, s.m. și f. (Rar) Calamburgiu. — Din fr. **calambouriste**.

CALAMINĂ, *calamine*, s.f. Reziduu de cărbune provenit din arderea combustibilului într-un motor cu ardere internă, care se depune pe pereți, pe bujii etc., provocând perturbații în funcționarea acestuia. — Din fr. **calamine**.

CALAMITĂ, pers. 3 *calamitează*, vb. I. Tranz. A devasta, a distruge. — De la **calamitate**.

CALAMITĂT, *-Ă, calamități, -te*, adj. Care a suferit o calamitate. — V. **calamită**.

CALAMITĂTE, *calamități*, s.f. Nenorocire mare, dezastru provocat de obicei de un fenomen natural, care lovește o colectivitate. ⇨ Flagel. — Din fr. **calamité**, lat. **calamitas, -atis**.

CALANDRĂ, *calandrez*, vb. I. Tranz. A trece un material printr-un calandru în vederea subțierii, aplatizării, netezirii, imprimării unor desene etc.; a presa cu calandru. — Din fr. **calandrer**.

CALANDRĂRE, *calandrări*, s.f. Acțiunea de a **calandra** și rezultatul ei. — V. **calandra**.

CALANDRÁT, *-Ă, calandrați, -te*, adj. Care este supus calandrării. — V. **calandra**.

CALANDRÓR, *-OĂRE, calandrori, -oare*, s.m. și f. Muncitor care lucrează la calandru. — Din fr. **calandreur**.

CALANDRU, *calandre*, s.n. 1. Mașină alcătuită din mai mulți cilindri, printre care se trece un material (hârtie, țesături etc.) pentru a-l subția, netezi,

imprima. 2. (Tipogr.) Presă pentru imprimarea în relief pe carton special a matritelor de stereotipie. — Din fr. **calandre**.

CALĂO s.m. Pasăre din Asia și Africa, al cărei cioc are un apendice încovoiat (*Buceros rhinoceros*). [Pr.: *-la-o*] — Din fr. **calao**.

CALAPĂR s.m. (Bot.; reg.) Închimpl. — Din sb. **kaloper**.

CALAPÓD, *calapoade*, s.n. Piesă de lemn în forma labei piciorului, folosită la confecționarea încălțămintei sau pentru a menține forma acesteia; formă de lemn pe care se întind căciunile sau pălăriile. ⇨ P. gener. Tipar, formă, model. ⇨ Expr. *Pe același calapod* = la fel, asemănător, identic. — Din ngr. **kalapodi**.

CALĂRE, *calări*, s.f. Acțiunea de a (se) **cala**. — V. **cala**.

CALATÍDIU, *calatidii*, s.n. (Bot.) Inflorescență cu axul lățit, pe care sunt fixate florile sesile. [Pr.: *-di-u*] — Din lat. **calathidium**.

CĂLĂ¹, *cale*, s.f. 1. Încăpere sub puntea inferioară a unei nave, destinată încercării acesteia; hambar (3). 2. Instalație portuară pentru construcția sau reparația navelor. 3. Piesă prismatică din lemn sau din metal care se așază în fața roții unui vehicul pentru a-l imobiliza. 4. Piesă metalică de mare precizie folosită la verificarea dispozitivelor de măsurare. — Din fr. **cale**.

CĂLĂ², *cale*, s.f. Plantă erbacee decorativă de origine tropicală, cu frunze mari în formă de săgeată, una dintre frunze, de culoare albă, răsucită în formă de cornet, în jurul inflorescenței propriu-zise (*Calla aethiopica*). — Din germ. **Kalla**, lat. **calla**.

CALC, *calcuri*, s.n. 1. (În sintagma) *Hârtie de calc* = hârtie translucidă obținută prin măcinarea fină a pastei de hârtie, folosită la executarea desenelor în tuș, pentru a fi apoi copiate pe hârtie heliografică (ozalid). 2. Copia pe hârtie de calc a unui desen; decalc (1). 3. Fenomen lingvistic care constă în atribuirea de sensuri noi, după model străin, unor cuvinte existente în limbă ori în formarea unor cuvinte sau expresii noi prin traducerea elementelor componente ale unor cuvinte străine; decalc (2). — Din fr. **calque**.

CALCÁN¹, *calcani*, s.m. Pește de mare cu corpul rombic, turtit lateral și asimetric, având ambii ochi pe partea stângă și solzi lungi, tari pe burtă și pe spate; pește-de-mare (*Scophthalmus maeoticus*). — Din tc. **kalkan** [baiti].

CALCÁN², *calcane*, s.n. 1. Perete exterior din spate (fără deschideri) al unei case (destinat să fie acoperit de zidul asemănător al clădirii vecine). 2. (Înv.) Scut, pavăză. — Din tc. **kalkan**.

CALCANÉU, *calcaneu*, s.n. Unul dintre cele două oase care formează călcăiul. — Din fr. **calcanéum**, lat. **calcaneum**.

CALCANTÍT s.n. Sulfat natural hidratat de cupru, albastru, sticlos, solubil în apă, folosit în agricultură, vopsitorie și imprimerie; piatră-vânăță. — Din fr. **calcantite**.

CĂLCAR, *calcare*, s.n. Rocă sedimentară sau biogenă alcătuită din carbonat de calciu, de culoare albă, cenușie, gălbuie sau neagră, utilizată ca material de construcție; piatră-de-var. [Acc. și: **calcár**] — Din lat. **calcarius**, fr. **calcaire**.

CALCARÓS, *-OĂSĂ, calcaroși, -oase*, adj. Care conține calcar. — **Calcar** + suf. *-os*.

CALCAVURĂ, *calcavuri*, s.f. (Glumet) Bătaie; palmă; *p. ext.* dojană. — Et. nec.

CĂLCE¹, *călci*, s.f. (În sintagma) *Calcea calului* = plantă erbacee perenă, toxică, cu frunze groase și lucitoare, în forma copitei de cal, și cu flori mari, galbene-aurii (*Caltha palustris*). — Lat. **calx, calcis**.

CĂLCE² s.f. 1. Oxid de calciu. 2. Material refractar obținut prin calcinarea carbonatului de calciu natural. — Din lat. **calx, calcis**.

CALCEDÓNIE s.f. Varietate (colorată sau translucidă) de cuarț, folosită ca piatră semiprețioasă, la confecționarea unor obiecte de artă, ca abraziv etc. — Din fr. **calcedoine**, lat. **chalcedonius**.

CALCEMIE, *calcemii*, s.f. (Fiziol.) Concentrație a calciului în sânge; cantitate de calciu prezentă în sânge. — Din fr. **calcémie**.

CALCHIA, *calchiez*, vb. I. Tranz. 1. A reproduce un desen sau o schiță cu ajutorul hârtiei de calc. 2. A forma cuvinte sau expresii noi ori a adăuga un sens nou unui cuvânt printr-un calc (3). [Pr.: *-chi-a*] — Din fr. **calquer**.

CALCHIERE, *calchieri*, s.f. Acțiunea de a **calchia** și rezultatul ei. [Pr.: *-chi-e*] — V. **calchia**.

CĂLCIC, *-Ă, calcici, -ce*, adj. (Geol.) De calciu. *Depozit calcic*. — Din fr. **calcique**.

CĂLCICOL, *-Ă, calcicoli, -e*, adj. (Bot.; despre plante) Care crește pe un sol bogat în calcar; calcifil. — Din fr. **calcicole**.

CALCIFÉR, *-Ă, calciferi, -e*, adj. (Despre roci) Care conține calciu. — Din fr. **calcifère**.

CALCIFERÓL s.n. Denumirea științifică a vitaminei D₂. — Din fr. **calciférol**.

CALCIFIĂ vb. I v. **calcifica**.

CALCIFIÁT, *-Ă* adj. v. **calcificat**.

CALCIFICĂ, pers. 3 *calcifică*, vb. I. Refl. 1. (Despre țesuturi, oase, leziuni pulmonare etc.) A se întări prin depunerea sărurilor de calciu. 2. (Despre substanțe) A se îmbogăți în carbonat de calciu. [Var.: (rar) **calcifiă** vb. I.] — După fr. **calcifier**.

CALCIFICĂRE, *calcificări*, s.f. Acțiunea de a se calcifica. [Var.: **calcifiere** s.f.] — V. **calcifica**.

CALCIFICĂT, **-Ă**, *calcificați*, *-te*, adj. (Despre țesuturi, oase, tendoane etc.) Întărit prin depunere de săruri de calciu. [Var.: **calcifiăt**, **-ă** adj.] — V. **calcifica**.

CALCIFIÉRE s.f. v. **calcificare**.

CALCIFIL, **-Ă**, *calcifili*, *-e*, adj. (Despre plante) Calcicol. — Din fr. **calciphile**.

CALCIFUG, **-Ă**, *calcifugi*, *-ge*, adj. (Bot.; despre plante) Care nu suportă solul calcaros. — Din fr. **calcifuge**.

CALCIMÉTRU, *calcimetre*, s.n. Aparat de laborator cu care se determină dioxidul de carbon din sol. — Din fr. **calcimètre**.

CALCINĂ, *calcinez*, vb. I. Tranz. A transforma o substanță chimică în alta prin încălzirea ei la o temperatură înaltă în scopul eliminării apei, al înlăturării unor compuși volatili, al oxidării etc. — Din fr. **calciner**.

CALCINĂRE, *calcinări*, s.f. Acțiunea de a calcina; calcinație. — V. **calcina**.

CALCINĂT, **-Ă**, *calcinați*, *-te*, adj. Care a fost supus unui proces de calcinare. — V. **calcina**.

CALCINĂTOR, *calcinatoare*, s.n. Aparat folosit pentru recuperarea căldurii gazelor de ardere din cuptoarele rotative de ciment. — Din fr. **calcinateur**.

CALCINĂTOR?, **-OĂRE**, *calcinatori*, *-oare*, s.m. și f. Muncitor care lucrează la calcinare. — **Calcina** + suf. *-tor*.

CALCINĂȚIE, *calcinații*, s.f. Calcinare. — Din fr. **calcination**.

CALCINĂ s.f. Pulbere galbenă obținută din cositor și plumb, folosită la prepararea unor emailuri și ca abraziv. — Din fr. **calcin**.

CALCINĂZĂ s.f. Boală caracterizată prin depunerea unor cantități mari de săruri de calciu în țesuturi, mușchi, pereții vaselor sangvine etc. — Din fr. **calcinose**.

CĂLCIO-VÉCCHIO s.n. Gen de tencuială ornamentală cu suprafața zgrunțuroasă, dând zidurilor un aspect arhaic. — Cuv. it.

CALCIPENIE, *calcipenii*, s.f. (Med.) Scădere a concentrației de calciu în organism. — Din fr. **calcipénie**.

CALCIPEXIE, *calcipexii*, s.f. (Med.) Fixare a calciului în țesuturi. — Din fr. **calcipexie**.

CALCÎT s.n. Carbonat de calciu natural, cristalizat, divers colorat, care alcătuiește calcarul, marmura etc. — Din fr. **calcite**.

CALCIU s.n. 1. Element chimic metalic, alb-argintiu, moale, foarte răspândit în natură sub formă de combinații. 2. Sare a calciului (1), întrebuintată ca medicament în anumite cazuri de decalcifiere a organismului. — Din fr. **calcium**.

CALCIURIE, *calciiurii*, s.f. (Med.) Prezență anormală a calciului în urină; cantitate de calciu prezentă anormal în urină. [Pr.: *-ci-u-*]. — Din fr. **calciiurie**.

CALCOCLORĂZĂ s.f. Fenomen de îngălbenire a frunzelor unei plante din cauza lipsei de fier asimilabil în soluțiile bogate în calciu. — Din fr. **calcochlorose**.

CALCOGRĂF, *calcografi*, s.m. Muncitor specialist în calcografie. — Din fr. **chalcographe**.

CALCOGRAFIA, *calcografie*, vb. I. Tranz. A reproduce prin calcografiere. [Pr.: *-fi-a*]. — Din fr. **chalcographier**.

CALCOGRAFIĂT, **-Ă**, *calcografiati*, *-e*, adj. Care a fost calcografiat. [Pr.: *-fi-ați*]. — V. **calcografia**.

CALCOGRĂFIC, **-Ă**, *calcografici*, *-ce*, adj. De calcografie. — Din fr. **chalcographique**.

CALCOGRAFIE s.f. 1. Cel mai vechi procedeu de tipărire cu forme pe a căror suprafață netedă este gravată imaginea propriu-zisă; tipar adânc. 2. Metodă microscopică de studiu a unei secțiuni lustruite a mineralelor metalifere opace cu ajutorul luminii reflectate. — Din fr. **chalcographie**.

CALCOGRAFIÉRE, *calcografiere*, s.f. Acțiunea de a calcografia și rezultatul ei. [Pr.: *-fi-e-*]. — V. **calcografia**.

CALCOPIRITĂ s.f. Sulfură naturală de cupru și fier cristalizată, metalică, compactă, galbenă-verzuie. — Din fr. **chalcopyrite**.

CALCOTIPIE, (2) *calcotipii*, s.f. (Poligr.) 1. Procedeu grafic de reproducere de artă a unui desen, asemănător cu acvaforte. 2. Stampă obținută prin acest procedeu. — Din fr. **chalcotypie**.

CALCOZINĂ s.f. Sulfură naturală de cupru. — Din fr. **chalcosine**.

CĂLCUL, (I) *calcule*, s.n., (II) *calculi*, s.m. I. S.n. 1. Ansamblu de operații matematice făcute cu scopul de a găsi fie valorile unor mărimi sau expresii, fie o anumită expresie matematică; socoteală. ⇨ (Mat.) *Calcul grafic* = rezolvare a unor probleme cu ajutorul unor construcții geometrice. 2. Ansamblu de operații logice, de reguli și procedee de efectuare a acestora, prin care se deduc teoremele unui domeniu al științei. ⇨ *Calcul logic* = calcul analog celui matematic, efectuat asupra enunțurilor transpuse în formă

simbolică. 3. Plan, combinație, proiect, apreciere, socoteală. II. S.m. (Med.) Concrețiune de forma unei pietricele, rezultată prin precipitare a sărurilor organice sau anorganice, care se formează în anumite organe interne; piatră. — Din fr. **calcul**, lat. **calculus**.

CALCULĂ, *calculez*, vb. I. Tranz. A face un calcul (I), a socoti; a aprecia. ⇨ A elabora planuri, proiecte etc. — Din fr. **calculer**, lat. **calculare**.

CALCULABIL, **-Ă**, *calculabili*, *-e*, adj. Care poate fi calculat. — Din fr. **calculable**.

CALCULĂRE, *calculări*, s.f. Acțiunea de a calcula; calculație, socotire. — V. **calcula**.

CALCULĂT, **-Ă**, *calculați*, *-te*, adj. (Despre persoane) Chibzuit, socotit; preocupat de interesul personal. — V. **calcula**.

CALCULĂTOR, **-OĂRE**, *calculatori*, *-oare*, s.n., s.m. și f. 1. S.n. Tabel care cuprinde rezultatele unor calcule, folosit pentru simplificarea operațiilor; carte, broșură care cuprinde asemenea tabele. 2. S.n. (Și în sintagma *calculator electronic*) Ansamblu de sisteme mecanice, electromagnetice și electronice programabil pentru prelucrarea datelor; ordinator, computer. ⇨ *Calculator de buzunar* = calculator de dimensiuni foarte mici, destinat publicului larg pentru efectuarea unei game de probleme matematice limitate; (impr.) minicalculator. ⇨ 3. S.m. și f. Persoană specializată în calcule, mai ales economice. — Din fr. **calculateur**, lat. **calculator**.

CALCULĂȚIE, *calculații*, s.f. Ansamblu de calcule pentru determinarea unor indicatori; calcule. — Din lat. **calculatio**.

CALCULÓS, **-OASĂ**, *calculoși*, *-oase*, adj. (Med.) Care are calculi, care este bolnav de calculoză. — Din fr. **calculoux**.

CALCULÓZĂ, *calculoze*, s.f. Boală care constă în formarea unor calculi într-un organ intern; litiază. — Din fr. **calculose**.

CALD, **-Ă**, *calzi*, *-de*, adj. 1. Care posedă căldură; a cărei temperatură este superioară (fără a fi fierbinte) celei a mediului ambiant sau a corpului omenes; care dă senzația de căldură. ⇨ Expr. *Nu-i ține nici de cald, nici de rece* sau *nu-i e nici cald, nici rece* = nu-l interesează, îi este indiferent. *Nici caldă, nici rece* = așa și așa, nici așa, nici așa. (Substantivat) *Mă ia cu cald* = sunt cuprins de fierbințeală, am febră. ⇨ Fierbinte, încins. ⇨ (Despre pâine) Proaspăt. ⇨ (Despre îmbrăcăminte) Calduros, gros. 2. (Despre zone, regiuni, țări etc.) Cu temperatură constant ridicată în tot cursul anului. ⇨ 3. Fig. Aprins, înfocat, pătimaș; prietenos, afectuos. *Cuvinte calde*. *Anivire caldă*. ⇨ 4. Fig. (Despre vești, știri, informații etc.) De ultimă oră, recent. — Lat. **caldus** (= *calidus*).

CALDARĂM, *caldarâmuri*, s.n. Pavaj din bolovani, cuburi etc. de piatră sau (în trecut) din bucăți de lemn așezate pe un pat de nisip; *p. ext.* drum pavat sau asfaltat. — Din tc. **kaldırım**.

CALDARĂMGÎU, *caldarâmgîii*, s.m. (Înv.) Muncitor care se ocupa cu executarea caldarâmurilor. — Din tc. **kaldırımci**.

CALDEEAN, **-Ă**, *caldeeni*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Caldeea antică. 2. Adj. Care aparține Caldeei sau caldeenilor (1), referitor la Caldeea ori la caldeeni. [Pr.: *-de-ean*. — Var.: **chaldeean**, **-ă** s.m. și f.] — Din fr. **chaldéen**.

CALDEIRĂ s.f. (Geol.) 1. Vechi crater vulcanic de mari dimensiuni. 2. Circ (3). — Din fr., port. **caldeira**.

CĂLE, *câi*, s.f. I. 1. Fâșie de teren special amenajată pentru circulația oamenilor, a vehiculelor și a animalelor; drum. ⇨ *Calea-Lactee* (n.pr. f.) = brâu luminos care se vede noaptea de la un capăt la altul al bolții cerești; Calea-Laptelui, Calea-Robilor. ⇨ Loc. adv. *Din cale-afară* sau *afară din cale* = peste măsură, neobișnuit, foarte. ⇨ Expr. *A fi (sau a sta, a se pune) în calea cuiva* sau *a-i sta cuiva în cale* = a se afla (sau a ieși) înaintea cuiva, împiedicându-l (să înainteze, să facă un lucru etc.); a împiedica pe cineva într-o acțiune, a i se împotrivi. *A ieși (sau a se duce) în calea cuiva* = a întâmpina pe cineva. *A găsi (sau a afla, a crede, a socoti etc.) cu cale* = a socoti că este nimerit. *Calea-valea* = treacă-meargă, așa și așa, fie. *Ce mai calea-valea* = ce mai încolo și înapoi, pe scurt, în concluzie. *A pune la cale* = a pregăti ceva, a aranja; a sfătui, a îndruma; a pedepsi pe cineva. *A fi pe cale de a...* (sau *să...*) = a fi aproape să..., pe punctul să..., gata de a... ⇨ *Cale ferată* = mijloc de transport terestru, destinat circulației vehiculelor prin rulare pe șine sau pe cabluri. ⇨ (Art.; urmat de determinări care indică numele) Nume dat unor străzi lungi și largi. ⇨ *Căile respiratorii* = aparatul respirator. 2. (Înv.) Arteră de pătrundere într-un oraș, făcând legătura cu o șosea importantă. 3. Element al unui sistem tehnic pe care se deplasează un aparat sau o mașină. 4. Succesiune de linii și centrale intermediare prin care se realizează legătura telefonică sau telegrafică între două localități. 5. Călătorie. *Dor de cale*. ⇨ Expr. *A face (sau a apuca) calea întoarsă* = a se întoarce din drum. *Cale bună*! formula de urare la plecarea cuiva; drum bun! 6. Distanță, depărtare. *A mers cale de două ceasuri*. 7. (Med.) Ansamblu de organe cavitate și formațiuni tubulare ce permit deplasarea unor materii organice sau a aerului. *Cale digestivă*. *Cale respiratorie*. II. Fig. Direcție luată de o dezvoltare, de o acțiune, de o mișcare; linie. ⇨ Metodă, mijloc, modalitate, procedeu. ⇨ (Jur.) *Cale de atac* = mijloc

prin care partea nemulțumită de hotărârea unui organ de jurisdicție sesizează organul competent în vederea anulării hotărârii și rejudecării litigiului. ♦ Loc. adv. *Pe cale...* = pe linie..., prin intermediul... *Pe cale administrativă*. — Lat. *callis*.

CALEĂSCĂ s.f. v. *caleașcă*.

CALEĂSCĂ, *calești*, s.f. (Înv.) Trăsura elegantă, pe arcuri foarte flexibile. [Var.: (înv.) *caleășcă* s.f.] — Din rus. *koleaska*.

CALEDONIÂN, -Ă, *caledonieni, -e*, adj. 1. Care se referă la Caledonia, care aparține Caledoniei. 2. (În sintagma) *Orogeneza caledoniană* = totalitatea mișcărilor de cutare a scoarței terestre petrecute în timpuri străvechi și care au dat naștere munților din Scoția, Scandinavia etc. [Pr.: *-ni-a-*] — Din fr. *caledonienne*.

CALEFĂCȚIE s.f. (Fiz.) Vaporizare intensă la suprafața unui lichid aflat lângă un corp solid încins, care le împiedică contactul direct. — Din fr. *caléfaction*.

CALEIDOSCÓP, *caleidoscoape*, s.n. Dispozitiv optic cilindric alcătuit din oglinzi, cu ajutorul căruia se produc imagini simetrice multiple ale unor piese mici, colorate, plasate în interior. ♦ Rubrică într-o publicație periodică, emisiune la radio sau la televiziune etc. cu o tematică extrem de variată. — Din fr. *kaléidoscope*.

CALEIDOSCÓPIC, -Ă, *caleidoscopici, -ce*, adj. (Despre imagini; adesea fig.) Ca de caleidoscop. — **Caléidoscop** + suf. *-ic*.

CALEM, *calemuri*, s.n. (Înv.) Administrație publică; cancelarie. — Din tc. *kalem*.

CALEMBÉC s.m. (Înv.) Specie de arbore exotic, cu lemn negru, plăcut mirositor. — Din tc. *kalembeke*.

CALEMCHERIU s.n. (Înv.) Stofă fină din care se făceau anterii și turbane. — Din tc. *kalemkârî*.

CALEMGÍU, *calemgii*, s.m. (Înv.) Funcționar de cancelarie; copist. — Din tc. *kalemci*.

CALENDĂR, *calendare*, s.n. 1. Sistem de împărțire a timpului în ani, luni și zile, bazat pe fenomene astronomice periodice. 2. Indicator sistematic (în formă de carte, agendă sau tablou) al succesiunii lunilor și zilelor unui an. ♦ Expr. *A face (cuiva) capul calendar* = a zăpăci (pe cineva), spunându-i foarte multe lucruri. *A se uita ca mâța (sau ca pisica)-n calendar* = a privi (la ceva) fără a pricepe nimic. 3. Publicație anuală, foarte răspândită în trecut, cuprinzând cronologia zilelor anului și diverse materiale cu caracter informativ, beletristic, științific etc. [Var.: (pop.) *călindăr* s.n.] — Din lat. *calendarium*.

CALENDARÍSTIC, -Ă, *calendaristici, -ce*, adj. Privitor la calendar, după calendar. ♦ *An calendaristic* = an de 365 de zile, socotit de la 1 ianuarie la 31 decembrie. *Plan de muncă calendaristic* = plan de muncă alcătuit pe zile și săptămâni. — **Calendar** + suf. *-istic*.

CALENDE s.f. pl. Numele primei zile a fiecărei luni la romani; zi întâi. ♦ Expr. *La calendele grecești* = niciodată (grecii neavând „calende”). — Din lat. *calendae*, fr. *calendes*.

CALENDRÓI s.m. v. *calindroi*.

CALEVRI s.m. pl. (Înv.) Pantofi groși, rezistenți. — Din bg. *kalevra*.

CALFATĂ, *calfatez*, vb. I. Tranz. (Rare) A călăfătu. — Din fr. *calfater*.

CALFATĂRE, *calfatări*, s.f. (Rare) Acțiunea de a *calfata*. — V. *calfata*.

CALFĂ, *calfe*, s.f. Lucrător care, după o perioadă de ucenicie, lucra un timp la patronul său. — Din tc. *kalfa*.

CALIBRĂ, *calibrez*, vb. I. Tranz. 1. A prelucra mecanic un obiect, spre a obține forma și dimensiunile prescrise. 2. A sorta, după mărime sau masă, semințe, cereale, fructe, puișii de pom etc. 3. A restrânge albia variabilă a unui râu prin lucrări hidrotehnice. — Din fr. *calibrer*.

CALIBRĂJ, *calibraje*, s.n. Calibrare. — Din fr. *calibrage*.

CALIBRĂRE, *calibrări*, s.f. Acțiunea de a *calibra*; calibrare. — V. *calibra*.

CALIBRÓR, -OĂRE, *calibróri, -oare*, adj., s.n. 1. Adj. (Despre instrumente, mașini) Care calibrează. 2. S.n. Instrument pentru măsurarea diametrului puiștilor. 3. S.n. Aparat sau mașină pentru sortarea fructelor după mărime. — Din fr. *calibreur*.

CALIBRU, *calibre*, s.n. 1. Diametrul interior al țevii unei guri de foc. 2. Instrument de precizie cu care se verifică dimensiunile pieselor fabricate. 3. Fig. Mărime, proporție, calitate; (fam.) fel, soi, specie. — Din fr. *calibre*.

CALIC, -Ă, *calici, -ce*, adj. (Adesea substantivat) 1. Lipsit de mijloace materiale elementare; foarte sărac. ♦ (Înv.) Care cerșește; cerșetor. 2. Zgârcit, avar. 3. (Înv. și reg.) Atins de o infirmitate vizibilă (olog, ciung etc.). — Din ucr. *kalika*.

CALICÉNIE s.f. (Rare) Calicie. — **Calic** + suf. *-enie*.

CALICÉSC, -EĂSCĂ, *calicești*, adj. (Rare) De calic, propriu calcului. — **Calic** + suf. *-esc*.

CALICÉȘTE adv. Ca un calic. — **Calic** + suf. *-ește*.

CALICI, *calicesc*, vb. IV. 1. Intrans., refl. și tranz. A deveni sau a face să devină calic (1); a săraci. ♦ Intrans. (Înv.) A cerși. 2. Refl. A se zgârci. 3. Tranz. și refl. (Înv. și reg.) A (se) ologi, a (se) schilodi. — Din **calic**.

CALICIE s.f. 1. Sărăcie (extremă); calicenie. 2. Zgârcenie, avariție. — **Calic** + suf. *-ie*.

CALICIFÓRM, -Ă, *caliciformi, -e*, adj. (Rare) În formă de caliciu. — Din fr. *caliciforme*.

CALICÍME s.f. Termen de dispreț pentru o colectivitate de oameni săraci; săracime. — **Calic** + suf. *-ime*.

CALICÍRE s.f. Faptul de a (se) *calici*; săracire. — V. **calici**.

CALÍCIU, *calicii*, s.n. 1. (Bot.) Înelșul extern al florilor, alcătuit din sepalare libere sau unite. 2. Vas liturgic de forma unei cupe; potir (2). 3. (Anat.) Zonă a rinichiului prin care urina se scurge în bazineț. — Din fr. **calice**, lat. **calyx, -cis**.

CALICÓ s.n. Pânză care imită pielea, folosită în legătoria de cărți. — Din engl. **calico**, fr. **calicot**.

CALÍF, *califi*, s.m. Titlu purtat de monarhii din unele state musulmane, care dețineau puterea politică și religioasă, fiind considerat loctiitor al profetului Mahomed pe Pământ; persoană având acest titlu. — Din fr. **calife**.

CALIFĂT, *califate*, s.n. 1. (În Orientul Mijlociu, nordul Africii și Peninsula Iberică) Formă de stat feudal-teocratică instituită de arabi pe teritoriile stăpânite de ei. 2. Rangul de calif. 3. Durata guvernării unui calif. — Din fr. **califat**.

CALIFICĂ, *calific*, vb. I. 1. Refl. și tranz. A dobândi sau a face să dobândească un nivel adecvat de pregătire prin însușirea unor cunoștințe și deprinderi de specialitate. 2. Refl. A obține (în urma rezultatelor favorabile) dreptul de a participa la o etapă superioară într-o competiție sau într-o probă sportivă, culturală etc. 3. Tranz. A atribui unei ființe sau unui lucru o anumită calitate; a caracteriza; a numi. — Din fr. **qualifier**, lat. **qualificare**.

CALIFICĂBIL, -Ă, *calificabili, -e*, adj. Care poate fi calificat. — **Califica** + suf. *-bil*. Cf. fr. *qualifiable*.

CALIFICĂRE, *calificări*, s.f. Acțiunea de a (se) *califica* și rezultatul ei; pregătire într-un anumit domeniu de activitate profesională (atestată de obicei printr-un act oficial); calificare. ♦ Etapă eliminatorie într-un concurs sau într-o competiție sportivă, pentru selectarea concurenților. — V. **califica**.

CALIFICĂT, -Ă, *calificați, -te*, adj. Care are sau care cere pregătire specială într-un anumit domeniu de activitate. ♦ (Despre infracțiuni) Săvârșit în împrejurări speciale, bine precizate. — V. **califica**.

CALIFICATÍV, -Ă, *calificativ, -e*, adj., s.n. 1. Adj. Care califică (3). 2. S.n. Termen prin care este caracterizată o persoană sau un lucru. ♦ (În unele țări) Sistem de notare în învățământ; fiecare dintre indicațiile „excepțional”, „foarte bine”, „bine”, „suficient” și „insuficient” cuprinse în acest sistem. — Din fr. **qualificatif**.

CALIFICĂȚIE, *calificații*, s.f. (Înv.) Calificare. — Din fr. **qualification**, lat. **qualificatio**.

CALIFÓRNIU s.n. Element chimic radioactiv obținut pe cale artificială. — Din engl., fr. **californium**.

CALIGRĂF, -Ă, *caligrafii, -e*, s.m. și f. (Rare) Persoană care are scrisul frumos. ♦ Persoană care se ocupa în trecut cu copierea artistică de cărți și manuscrise. — Din fr. **calligraphe**.

CALIGRAFÍĂ, *caligrafiez*, vb. I. Tranz. A scrie frumos, ordonat, citeț. [Pr.: *-fi-a-*] — Din fr. **calligraphier**.

CALIGRĂFIC, -Ă, *caligrafici, -ce*, adj. De caligraf; (despre scris) frumos, ordonat, citeț. — Din fr. **calligraphique**.

CALIGRAFÍE s.f. Arta și deprinderea de a scrie frumos. ♦ Scriere frumoasă. ♦ Fel de scriere al cuiva. — Din ngr. **kaligraphía**, fr. **calligraphie**. **CALIGRĂMĂ**, *caligrames*, s.f. Mod special de dispunere a versurilor, care are ca scop reprezentarea grafică a simbolurilor sau sugestiilor dintr-o poezie. — Din fr. **calligramme**.

CALIMÉRA s.f. art. (Fam.; în expr.) *A se schimba calimera* = a se schimba situația. *A (se) strica calimera* = a (se) strica prietenia. *A întoarce (sau a schimba) calimera* = a-și schimba atitudinea față de cineva. — Din ngr. **kalimera**.

CALÍN, -Ă, *calini, -e*, adj. (Rare; despre oameni) Căruia îi place să alinte sau să fie alintat; (despre manifestările oamenilor) dezmiardător, drăgăstos. ♦ Măgulitor, lingușitor; ipocrit. — Din fr. **calin**.

CALINDRÓI, *calindroi*, s.m. (Reg.) Ștrengar. [Var.: **calendrói** s.m.] — Et. nec.

CALINERÍE s.f. (Rare) Dezmiardare, alintare, alint. — Din fr. **calinerie**.

CALÍPSO, *calypsouri*, s.n. Dans modern în doi timpi, originar din Trinidad. [Scris și: *calypso*] — Din engl. **calypso**.

CALISTENIE s.f. (Rare) Program de exerciții fizice pentru copii sau, p. ext., de întreținere executate rapid în ritmul muzicii. — Din fr. **calisthénie**.

CALITĂTE, *calități*, s.f. 1. Totalitatea însușirilor și laturilor esențiale în virtutea cărora un lucru este ceea ce este, deosebindu-se de celelalte lucruri.

2. Însușire (bună sau rea), fel de a fi (bun sau rău); *p. restr.* caracteristică pozitivă, însușire bună. ⇨ Loc. adj. *De calitate* = de calitate bună, de valoare.

3. Poziție, situație, titlu care conferă un drept. ⇨ Loc. conj. *În calitate de...* = cu dreptul de..., fiind... 4. (La jocul de șah) Diferență de valoare între un turn și un nebul sau un cal. — Din fr. *qualité*, lat. *qualitas*, -atis.

CALITATIV, -ă, *calitativi*, -e, adj. (Adesea adverbial) Care ține de calitate (1), de natura lucrurilor; privitor la calitate. ⇨ *Analiză calitativă* = determinarea naturii chimice a unei substanțe; identificarea componentelor unei substanțe. — Din fr. *qualitatif*, lat. *qualitativus*.

CALL-CENTER, *call-center-uri*, s.n. Birou al unei companii, destinat a prelua simultan numeroase apeluri telefonice și a oferi clienților răspunsuri. [Pr.: *cólsenter*] — Cuv. engl.

CALL-GIRL, *call-girl*, s.f. (Englezism) Femeie de moravuri ușoare; prostituată. [Pr.: *cól-găr*] — Cuv. engl.

CALM, -ă, *calmi*, -e, adj., s.n. I. Adj. 1. (Despre natură) Care se află în stare de liniște deplină. ⇨ (Despre procese) Care se desfășoară liniștit.

2. (Despre oameni, despre manifestările și stările lor sufletești) Care se stăpânește; stăpânit, cumpănit, liniștit; *p. ext.* potolit, domol, așezat, flegmatic, imperturbabil. II. S.n. 1. Stare de liniște deplină a atmosferei. ⇨ *Calm ecuatorial* = zonă situată între limitele ecuatoriale ale alizeelor, cu presiune atmosferică scăzută, temperaturi constante și precipitații zilnice sub formă de averse. *Calm tropical* = zonă cu presiune atmosferică ridicată, aflată în partea centrală a brăurilor anticiclonele subtropicale. *Calm plat* = stare a mării în care aceasta nu are undulații. 2. Stăpânire de sine, sânge rece, tact. ⇨ Pace sufletească. — Din fr. *calme*.

CALMĂ, *calmez*, vb. I. Refl. și tranz. A (se) liniști, a (se) potoli. — Din fr. *calmer*.

CALMĂNT, -ă, *calmanți*, -te, adj., s.n. (Medicament, tratament etc.) care calmează durerile; sedativ. — Din fr. *calmant*.

CALMĂR s.m. v. *calamar*.

CALMĂRE s.f. 1. Acțiune de a (se) calma și rezultatul ei. 2. Operație de liniștire a „fierberii” oțelului la turnare în lingotiere sau în forme prin adăugarea unor elemente dezoxidante. — V. *calma*.

CALMĂT, -ă, *calmați*, -te, adj. (Despre oameni) Care s-a liniștit, relaxat, destins. — V. *calma*.

CALMŪC, -ă, s.m. și f., adj. v. *kalmác*.

CALMUCĂSC, -EASCĂ, *calmucești*, adj. (Rar) Calmuc (2). — *Calmuc* + suf. -esc.

CALOFIL, -ă, *calofili*, -e, adj., s.m. și f. 1. Adj. (Despre stil) Care denotă calofilie, caracterizat prin calofilie; calofilic. 2. S.m. și f. Adept al calofiliei. — Din fr. *calophile*.

CALOFILIC, -ă, *calofilici*, -ce, adj. (Rar) Calofil (1). — *Calofil* + suf. -ic.

CALOFILIE s.f. Tendință de a da expresiei literare o atenție deosebită sau excesivă; expresie (extrem sau excesiv de) cizelată într-o operă literară; calofilism. — *Calofil* + suf. -ie.

CALOFILISM s.n. (Rar) Calofilie. — *Calofil* + suf. -ism.

CALOIAN s.m. Obiect de ritual folcloric în forma unui om de lut împodobit cu flori, care, în timp de secetă, se îngropa sau se arunca în apă ca să invoce ploaie. [Pr.: -lo-ian] — Cf. sl. *kalen ū*.

CALOMÉL s.n. Clorură de mercur sub forma unei pulberi albe, fine, insolubile în apă, fără gust, fără miros, având acțiune purgativă și vermifugă; clorură mercurioasă. — Din fr. *calomel*.

CALOMFÍR *calomfiri*, s.m. Plantă erbacee perenă, aromatică, cu tulpina catifelată, frunzele ovale compuse și florile galbene; calapăr (*Chrysanthemum balsamita*). — Din bg. *kalofér*.

CALOMNIA, *calomniez*, vb. I. Tranz. A vorbi pe cineva de rău pe nedrept, a spune lucruri neadevărate despre cineva, a discredita pe cineva; a defăima, a bârbi, a cleveti, a huli, a ponegri. [Pr.: -ni-a] — Din fr. *calomnier*, lat. *calumniari*.

CALOMNIATOR, -OĂRE, *calomniatori*, -oare, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care calomniază; defăimător, hulitor, detractor. 2. Adj. Calomnios. [Pr.: -ni-a] — Din fr. *calomniateur*, lat. *calumniator*.

CALOMNIE, *calomnii*, s.f. Afirmăție mincinoasă și tendențioasă făcută cu scopul de a discredita onoarea sau reputația cuiva; defăimare, clevetire. — Din fr. *calomnie*, lat. *calumnia*.

CALOMNIERE, *calomnieri*, s.f. Faptul de a calomnia; defăimare, hulire, ponegrire. [Pr.: -ni-e] — V. *calomnia*.

CALOMNIOȘ, -OĂȘĂ, *calomnioși*, -oase, adj. Care cuprinde o calomnie; defăimător, clevetitor, calomniator (2). [Pr.: -ni-os] — Din fr. *calomnieux*, lat. *calumniosus*.

CALONÉȚ, *caloneți*, s.m. (Reg.) Unealtă manuală în formă de scândurică netedă și subțire, folosită la împletitul plaselor pescărești. — Et. nec.

CALÓRIC, -Ă, *calorici*, -ce, adj. De căldură, referitor la căldură. — Din fr. *calorique*.

CALORICITĂTE, *caloricități*, s.f. (Biol.) Proprietate a corpurilor de a genera și păstra căldura. — Din fr. *caloricité*.

CALORIE, *calorii*, s.f. Unitate de măsură pentru energia termică egală cu cantitatea de căldură necesară pentru a ridica temperatura unui gram de apă distilată de la 19,5° la 20,5°C; unitate de măsură care indică valoarea energetică a unui aliment. ⇨ (Fiz.) *Calorie mare* = kilocalorie. — Din fr. *calorie*.

CALORIFÉR, -Ă, *caloriferi*, -e, s.n., adj. 1. S.n. Instalație de încălzire centrală (cu aburi, apă caldă sau aer cald) a unei clădiri; *p. restr.* radiator al unei astfel de instalații. 2. Adj. (Inv.) Care transportă căldură. — Din fr. *calorifère*.

CALORIFERIST, *caloriferiști*, s.m. Muncitor care repară și întreține calorifere. — *Calorifer* + suf. -ist.

CALORIFÍC, -Ă, *calorifici*, -ce, adj. Care produce sau transportă căldură. ⇨ *Putere calorifică* = căldură degajată prin arderea completă a unității de masă sau de volum dintr-un combustibil. — Din fr. *calorifique*, lat. *calorificus*.

CALORIFÚG, -Ă, *calorifugi*, -ge, adj., s.n. (Material) rău conducător de căldură; termoizolant. — Din fr. *calorifuge*.

CALORIGEN, -Ă, *calorigeni*, -e, adj. (Despre sisteme fizico-chimice) Care produce căldură. — Din fr. *calorigène*.

CALORIMÉTRIC, -Ă, *calorimetrice*, -ce, adj. Care aparține calorimetriei, privitor la calorimetrie. — Din fr. *calorimétrique*.

CALORIMÉTRIE s.f. Domeniu al fizicii care se ocupă cu metodele de măsurare a căldurii. — Din fr. *calorimétrie*.

CALORIMÉTRU, *calorimetre*, s.n. Instrument folosit pentru măsurarea cantităților de căldură produse sau absorbite de corpuri. — Din fr. *calorimètre*.

CALORIZĂ, *calorizez*, vb. I. Tranz. (Tehn.) A aluminiza. — Din fr. *caloriser*.

CALORIZĂTOR, *calorizatoare*, s.n. Schimbător de căldură folosit la încălzirea lichidului de difuzie în fabricile de zahăr. — Din fr. *calorisateur*.

CALÓS, -OĂȘĂ, *caloși*, -oase, adj. (Anat.) Care are îngroșări, întărituri. ⇨ *Corp calos* = fascicul de fibre nervoase care unește emisferale cerebrale. — Din fr. *caloux*, lat. *callosus*.

CALOSÓMĂ, *calosome*, s.f. Insectă cyclopteră carnivora de culoare verzuie sau negricioasă (*Calosoma cyclophanta*). — Din *Calosoma* [vercuphanta], denumirea științifică a insectei.

CALÓTĂ, *calote*, s.f. 1. Fiecare dintre cele două părți obținute prin tăierea unei sfere cu un plan. 2. Boltă a cărei suprafață interioară are, în secțiune, forma unui semicerc. 3. Piesă metalică de forma unei calote (1), care protejează sau etanșează o parte a unei mașini sau instalații. 4. Partea de deasupra a unei pălării, care acoperă capul și este mărginită de boruri. ⇨ Tichie care acoperă creștetul capului. 5. (În sintagma) *Calotă craniană* = partea superioară a cutiei craniene. 6. (În sintagma) *Calotă glaciară* = masă enormă de gheață care ocupă unele porțiuni de uscat în regiunile polare. — Din fr. *calotte*.

CALÓZĂ s.f. (Biol.) Substanță care se depune pe plăcile capilarelor sau pe membranele vaselor liberiene, formând calusul (2). — Din fr. *callose*.

CALPITĂTE, *calozități*, s.f. Întărire și îngroșare a pielii. — Din fr. *callosité*. **CALP**, -Ă, *calpi*, -e, adj. (Inv.; despre monede) Fals, falsificat. — Din tc. *kalp*.

CALPÁC, *calpace*, s.n. (Inv.) Căciulă mare sferică sau cilindrică, de piele neagră, tivită cu blană scumpă, pe care o purta domnul și boierii mari (mai târziu și negustorii străini). ⇨ Căciulă purtată la unele uniforme militare. — Din tc. *kalpak*.

CALPUZÁN, -Ă, *calpuzani*, s.m. și f. (Inv.) Falsificator de bani. ⇨ Fig. Om rău, ticălos. — Din tc. *kalpazan*.

CALTABOȘ, *caltaboși*, s.m. Cârnat făcut din măruntaie de porc amestecate cu orez și cu ingrediente. [Var.: *cartabós* s.m.] — Et. nec.

CALȚĂVÉTĂ, *calțavete*, s.f. (Inv. și reg.) Tartieră. — Din ngr. *kaltsodéta*.

CALŪP, *calupuri*, s.n. (Pop.) 1. Calapod, tipar în cărămidărie, olărit, cizmărie etc. 2. Bucată (de săpun, de brânză etc.) de forma tiparului în care a fost turnată. 3. Bucată (paralelipipedică) de piatră, beton sau lemn, care servește la executarea unor pavaje. — Din tc. *kalp*.

CÁLUS, *calusuri*, s.n. 1. Țesut osos nou care sudează fragmentele unui os fracturat. ⇨ *Calus vicios* = osificare defectuoasă a unei fracturi. 2. Țesut vegetal care se formează pe rănilor diferitelor organe ale plantei, cicatrizându-le. — Din fr. *calus*.

CALUSĂRE, *calusări*, s.f. (Biol.) Formare a calusului. — De la *calus*.

CALVADÓS s.n. Rachiou distilat din cidru. — Din fr. *calvados*.

CALVĂR, *calvaruri*, s.n. Chin, suferință, durere îndelungată; încercare grea. — Din fr. *calvaire*, lat. *calvarium*.

CALVÍN, -Ă, *calvini*, -e, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține calvinismului, privitor la calvinism; calvinesc, calvinist. 2. S.m. și f. Adept al calvinismului; calvinist. — Din n. pr. **Calvin**.

CALVINESC, -EĂSCĂ, *calvinești*, adj. (Înv.) Calvin (1). — **Calvin** + suf. -esc.

CALVINISM s.n. 1. Teologia lui J. Calvin și a discipolilor săi. 2. Învățătura și practicile desprinse din lucrările lui J. Calvin, caracteristice Bisericii reformate și celei prezbyteriene. — Din fr. **calvinisme**.

CALVINIST, -Ă, *calvinisti*, -ste, adj., s.m. și f. (Înv.) Calvin. — Din fr. **calviniste**.

CALVINIZĂ, *calvinizez*, vb. I. Tranz. și refl. (Rar) A face să treacă sau a trece la calvinism. — **Calvin** + suf. -iza.

CALVINIZĂRE s.f. (Rar) Faptul de a (se) *calviniza*. — V. **calviniza**.

CALVIȚIE, *calviții*, s.f. (Livr.) Chelie (1), pleșuvie — Din fr. **calvitie**, lat. **calvities**.

CAM adv. 1. Aproximativ, aproape. *Cam pe vremea aceea trăia bunicul.* ♦ Oarecum, întrucâtva. *Căsătoria s-a făcut cam pe ascuns.* 2. Destul de...; prea. *Vremea e cam rece. Haina e cam lungă.* — Din **camai** (înv. „și mai” < lat.).

CAMAIÉU, (2) camaieuri, s.n. 1. (Pict.) Grisaj. 2. Gravură (în lemn) realizată pe tonurile aceleiași culori. — Din fr. **camafeu**.

CAMARĂD, -Ă, *camarazi*, -de, s.m. și f. Tovarăș de arme, de clasă, de studii; coleg; p. ext. prieten. — Din fr. **camarade**.

CAMARADERESC, -EĂSCĂ, *camaradereschi*, adj. De camarad, privitor la camarad; p. ext. prietenesc. — **Camarader[ie]** + suf. -esc.

CAMARADEREȘTE adv. În felul camarazilor, colegial; p. ext. prietenește, loial. — **Camarader[ie]** + suf. -ește.

CAMARADERIE, *camaraderii*, s.f. Legătură prietenească; colegialitate — Din fr. **camaraderie**.

CAMARILĂ, *camarile*, s.f. Grup de favoriți ai unui suveran, care influențează politica statului în interes personal. — Din fr. **camarilla**.

CAMAROT, camarotți, s.m. (Mar.) Ospătar pe o navă. — Din sp. **camarotero**.

CĂMĂ, *came*, s.f. Proeminență pe fața unui obiect cilindric care determină deplasarea altui obiect. — Din fr. **came**.

CĂMÂNĂ, *camene*, s.f. Odgon la partea inferioară a năvoadelor sau a altor unelte de pescuit de care se leagă greutatea de plumb. — Din sl. **kamenī** „piatră”.

CĂMĂȚĂ, *camete*, s.f. Dobândă (excesivă) încasată de cămătar pentru sumele date cu împrumut. — Din sl. **kamata**.

CAMBIĂL, -Ă, *ambiali*, -e, adj. Privitor la cambie, de cambie. [Pr.: -bi-a] — Din it. **cambiale**, fr. **cambial**.

CĂMBIE, *cambii*, s.f. (Fin.) Efect de comerț, reprezentând un titlu de credit pe termen scurt, prin care emitentul, în calitate de debitor, se obligă să plătească necondiționat sau să dispună plata unei sume de bani creditorului, ca titular sau la ordinul acestuia, la o anumită dată ori la prezentarea înscrisului. — Din it. **cambio**.

CĂMBIU s.n. Țesut vegetal situat între țesutul lemnos și cel liberian de sub scoarță, care asigură creșterea secundară în grosimea tulpinii și a rădăcinii. [Var.: **câmbium** s.n.] — Din germ. **Kambium**, fr. **cambium**.

CĂMBIUM s.n. v. **cambiu**.

CAMBODGIÂN, -Ă, *ambodgieni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Cambodgiei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Cambodgiei sau cambodgienilor (1), privitor la Cambodgia ori la cambodgieni. [Pr.: -gi-an] — Din fr. **Cambodgien**.

CAMBRĂ, *ambrez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) curba, a (se) îndoi în formă de arc; a (se) arcuri. — Din fr. **cambrer**.

CAMBRĂRE, *ambărări*, s.f. Acțiunea de a (se) *cambra* și rezultatul ei. — V. **cambra**.

CAMBRĂȚ, -Ă, *ambrați*, -te, adj. Îndoit, încovoiat, arcurit. — V. **cambra**.

CAMBRÉ, *ambreuri*, s.n. Exercițiu gimnastic (de balet), lent, cu flexiuni înainte, înapoi și laterale ale corpului. — Din fr. **cambré**.

CAMBRIÂN, -Ă, *ambrieni*, -e, s.n., adj. 1. S.n. Prima perioadă a erei paleozoice (în care au apărut trilobiții și graptoliții). 2. Adj. Care se referă la cambrian (1). [Pr.: -bri-an] — Din fr. **cambrien**.

CAMBRURĂ, *amburii*, s.f. (Rar) Arcuitură, îndoitură. — Din fr. **cambrure**.

CĂMBULĂ, *ambule*, s.f. Pește marin cu corpul asimetric, foarte turtit, cu amândoi ochii pe aceeași parte și solzii cu teți între ei (*Pleuronectes flesus*). [Acc. și: *cămbulă*] — Cf. rus., bg. *kambala*.

CAMBŪZĂ, *ambuze*, s.f. Magazie de provizii pe o navă, amplasată de obicei sub punte. — Din fr. **cambose**.

CAMBUZIER, cambuzieri, s.m. 1. Persoană care se ocupă cu administrarea cambuzei pe o navă. 2. Chelner pe vapor. [Pr.: -zi-er] — Din fr. **ambusier**.

CAMÉE, *camee*, s.f. 1. Piatră dură (cu multe strate divers colorate), sculptată în relief cu o figură sau cu un motiv decorativ, folosită ca podoabă. 2. Sculptură monocromă imitând o camee (1). — Din fr. **camée**.

CAMELEÓN, cameleoni, s.m. 1. Reptilă arboricolă și insectivoră din regiunile tropicale, cu gheare ca un clește, care o ajută să se prindă de copaci, și cu proprietatea de a-și schimba culoarea corpului potrivit mediului înconjurător sau în funcție de dispoziție (*Chamaeleo vulgaris*). 2. Fig. Persoană care-și schimbă purtarea și convingerile după împrejurări și interese. [Pr.: -le-on] — Din fr. **caméléon**.

CAMELEÓNIC, -Ă, *cameleonici*, -ce, adj. (Livr.) Care își schimbă culoarea. ♦ (Despre oameni) Versatil. [Pr.: -le-o-] — **Cameleon** + suf. -ic.

CAMELEONISM s.n. 1. Proprietate a unor reptile de a-și schimba culoarea corpului după mediul înconjurător. 2. Fig. Schimbare a purtării și a convingerilor cuiva în funcție de împrejurări și interese. [Pr.: -le-o-] — **Cameleon** + suf. -ism.

CAMELID, camelide, s.n. (La pl.) Familie de erbivore rumegătoare cuprinzând cămila, dromaderul și lama; (și la sg.) animal din această familie. — Din fr. **camélide**.

CAMELIE, camelii, s.f. Plantă ornamentală originară din China și din Japonia, cu frunze totdeauna verzi și cu flori mari, albe, sau roșii (*Camelia japonica*) — Din fr. **camélia**.

CAMELINĂ, cameline, s.f. Plantă din familia cruciferelor cu tulpina dreaptă, cu flori galbene și cu fructe mici, folosită în industrie pentru semințele ei bogate în ulei, mai ales la fabricarea săpunului (*Camelina sativa*). — Din fr. **caméline**.

CAMELOTĂ, camelote, s.f. (Rar) Lucru de cârpaci; marfă proastă — Din fr. **camelote**.

CAMEMBÉRT, (2) camembert-uri, s.n. 1. Brânză fermentată, moale, grasă, preparată din lapte de vacă. 2. Sortiment, porție de camembert (1). [Pr.: *camambér*] — Din fr. **camembert**.

CAMERÁL, -Ă, *camerali*, -e, adj. 1. (Despre sistemul legislativ al unor state) Care se bazează pe una sau pe două camere legiuitoare. ♦ Care aparține fiecărei camere dintr-un organ legislativ. ♦ Care aparține camerei reprezentative, privitor la camera reprezentativă. 2. (Muz.) De cameră. — **Cameră** + suf. -al.

CAMERALISM s.n. Doctrină cu caracter economic, financiar, administrativ etc., apărută în Germania în sec. XVII. — Din germ. **Kammeralismus**.

CAMERAMÁN, cameramani, s.m. Operatorul de cameră sau de televiziune care manevrează camera de luat vederi. [Var.: **camermán** s.m.] — Din fr., engl. **cameraman**.

CĂMERĂ, camere, s.f. I.1. Încăpere într-o clădire; odaie. ♦ *Cameră mobilată* = cameră care se închiriază cu mobila proprietarului. *Cameră de lucru* = birou într-o casă particulară. *Muzică de cameră* = muzică interpretată de formații instrumentale sau vocale restrânse. 2. Nume dat unor încăperi cu destinație specială: *cameră obscură* = a) încăpere neluminată în care se execută dezvoltarea, fixarea și alte operații fotografice; b) dispozitiv cu ajutorul căruia se obține pe un ecran (sau pe un clișeu) imaginea răsturnată a unui obiect; *cameră de comandă* = încăpere specială în care se efectuează în mod automat controlul și conducerea funcționării unei centrale sau stații electrice; *cameră frigorifică* (sau *refrigerentă*) = încăpere izolată termic, în care se menține o temperatură mai joasă decât a mediului ambiant. 3. Spațiu în care se produce un proces tehnic; incintă care face parte integrantă dintr-un aparat, dintr-un instrument etc. sau care reprezintă aparatul, instrumentul însuși: *cameră de combustie* = spațiu în care arde un combustibil într-un cazan cu aburi sau într-un motor cu ardere internă în vederea folosirii energiei gazelor rezultate; *camera cartușului* = partea dinapoi a țevii armelor de foc, unde se introduce cartușul și unde se produce explozia pulberii; *cameră de luat vederi* = aparat cu ajutorul căruia se obțin imaginile succesive ale obiectelor în mișcare pe pellicula cinematografică; *cameră de sunet* = aparat folosit pentru înregistrarea sunetelor pe o pelliculă fotosensibilă în cinematografie; *cameră de transpunere* = aparat pentru înregistrarea optică a sunetelor pe film în cinematografie; *cameră de televiziune* sau *cameră videocaptoare* = aparat electronic cu ajutorul căruia se realizează captarea imaginii și transformarea ei în semnale video. 4. Tub de cauciuc unit la capete, care se umflă cu aer și care se așază înăuntrul anvelopei, pe roata unor vehicule; balon de cauciuc situat înăuntrul mingii de sport, care se umflă cu aer; p. ext. recipient cu pereți extensibili în care se introduce aer sub presiune. II. (Zool.; în sintagmele) *Cameră paleală* sau *camera mantalei* = spațiu cuprins între pereții mantalei și corpul moluștei. III. (Jur.; urmat de determinări) Parte componentă a organului legislativ din unele țări. *Camera deputaților*. — Din it. **camera**, (pentru unele sensuri și) engl. **camera**, fr. **caméra**.

CAMERIER, camerieri, s.m. (Ieșit din uz) Om de serviciu care avea grijă de camera de culcare și de îmbrăcămintea stăpânului; fecior, valet. [Pr.: -ri-er] — Din fr. **camérier**.

CAMERIST, *cameristi*, s.m. (leşit din uz) Om de serviciu care îngrijea camerele dintr-o instituție; odăiaș. — Din **cameristă** (derivat regresiv).

CAMERISTĂ, *cameriste*, s.f. **1.** (Înv.) Femeie care se afla în serviciul personal al unei doamne. **2.** Femeie de serviciu care face curățenie în camerele unui hotel, motel etc. — Din fr. **camériste**.

CAMERMÁN s.m. v. **cameraman**.

CAMERTÓN, *camertonuri*, s.n. Instrument format dintr-un tub sonor, care, prin suflare, emite nota „la” (sau din patru tuburi corespunzătoare altor sunete, „sol”, „la”, „re”, „mi”), folosit la acordarea instrumentelor muzicale. — Din germ. **Kammerton**.

CAMERUNÉZ, **-Ă**, *camerunezi*, -e, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Camerunului sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Camerunului sau camerunezilor (**1**), privitor la Camerun ori la camerunezi. — Din fr. **Camerunais**.

CAMFOR s.n. Substanță organică, incoloră, volatilă, cu miros caracteristic și cu gust amar, extrasă din frunzele unui arbore exotic (*Cinnamomum camphora*) sau fabricată pe cale sintetică și utilizată (sub formă de ulei camforat) în medicină ca stimulent al centrilor nervoși vasomotori și al aparatului respirator și la fabricarea celuloizului. — Din ngr. **kámfora**.

CAMFORÁT, **-Ă**, *camforați*, -te, adj. Care conține camfor. — **Camfor** + suf. -at. Cf. it. canforato.

CAMFÓRCĂ, *camforci*, s.f. (Reg.) Suport metalic mobil sau mică sobă portativă pe care se așază un vas cu mâncare sau un instrument pentru a fi încălzite. — Din rus. **kamforka**.

CÁMGARN s.n. Stofă de calitate superioară, din fire netede de lână, cu o țesătură specială. — Din germ. **Kammgarn**.

CAMILÁFCĂ, *camilafce*, s.f. Potcap acoperit cu un vâl, de obicei negru, care atârnă pe spate, purtat de prelații și călugării ortodocși la anumite ocazii. — Din sl. **kamilavka**.

CAMIÓN, *camioane*, s.n. Autocamion. ♦ Vehicul rutier cu tracțiune animală, prevăzut cu o platformă și folosit pentru transport. [Pr.: -mi-on] — Din fr. **camion**.

CAMIONAGÍU, *camionagii*, s.m. Persoană care transportă mărfuri și obiecte cu ajutorul unui camion; camionar. [Pr.: -mi-o] — **Camion** + suf. -agiu.

CAMIONÁJ s.n. **1.** Transport de mărfuri efectuat cu camioane, camionete etc. **2.** Serviciu sau întreprindere de transport cu camioane. [Pr.: -mi-o] — Din fr. **camionnage**.

CAMIONÁR, *camionari*, s.m. (Rar) Camionagiu. [Pr.: -mi-o] — **Camion** + suf. -ar.

CAMIONÉTĂ, *camionete*, s.f. Autocamion de dimensiuni reduse; autocamionetă. [Pr.: -mi-o] — Din fr. **camionette**.

CAMIZÓL, *camizole*, s.n. (Înv.) Haină de casă scurtă, cu mâneci, pe care o purtau femeile. — Din fr. **camisole**.

CAMOHÁS s.n. (Înv.). Stofă de mătase orientală. — Din ngr. **kamuhás**.

CAMÓRRA s.f. Mafia din sudul Italiei. — Cuv. it.

CAMPÁ, *campez*, vb. I. Intranz. (Rar; despre militari sau turiști) A sta un timp în corturi. — Din fr. **camper**.

CAMPADÚRĂ, *campaduri*, s.f. (Rar) Deschizătură în acoperișul unei case țărănești, prin care iese fumul. — Et. nec.

CAMPAMENT, *campamente*, s.n. (Înv.) Instalare temporară a unei unități militare sau, p. ext., a unui grup de turiști, de vânzători etc. pe un câmp, în corturi; tabără (**1**); (concr.) locul unde are loc instalarea; obiectele necesare instalării — Din fr. **campement**.

CAMPANÉLĂ, *campanele*, s.f. (Înv.) Clopoțel. — Din it. **campanella**, fr. **campanelle**.

CAMPANIÁN¹, **-Ă**, *campanieni*, -e, s.n., adj. **1.** S.n. Al treilea subetaj al senonianului. **2.** Adj. Care aparține campanianului (**1**), referitor la campanian. — Din fr. **campanien**.

CAMPANIÁN², **-Ă**, *campanieni*, -e, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din regiunea Campania (sudul Italiei). **2.** Adj. Care aparține regiunii Campania sau campanienilor (**1**), referitor la Campania ori la campanieni. — **Campania** (n.pr.) + suf. -ean.

CAMPÁNIE, *campanii*, s.f. **1.** Totalitatea operațiilor strategice armate, pe câmpul de luptă, într-o anumită perioadă de timp. ♦ Loc. adj. *De campanie* = destinat să fie folosit pe front. *Pat de campanie* = pat care se poate strânge pentru a nu ocupa loc în timpul zilei sau pentru a fi mai ușor transportat. **2.** Acțiune organizată după un anumit plan, în vederea realizării unor obiective politice, sociale etc., într-o anumită perioadă de timp; p. ext. timpul cât durează această acțiune. *Campanie electorală*. *Campanie agricolă*. ♦ *Campanie de presă* = mobilizare a opiniei publice prin articole publicate în presă, în favoarea sau împotriva unei situații, unei cauze, unei persoane etc. — Din fr. **campagne**, rus. **kampania**.

CAMPANÍLĂ, *campanile*, s.f. **1.** Clopotniță în formă de turn înalt, construită lângă o biserică sau chiar deasupra ei (caracteristică arhitecturii italiene din sec. XI–XVI). **2.** Turnuleț situat în partea superioară a unui edificiu, în care se află un clopot, un orologiu etc. — Din it. **campanile**.

CAMPANULACÉE, *campanulacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee din regiunile temperate și subtropicale, caracterizate prin frunze alterne simple și flori hermafrodite, albastre-vioace sau albe, de forma unui clopoțel; (și la sg.) plantă din această familie. — Din fr. **campanulacée**.

CAMPANÚLĂ, *campanule*, s.f. (Bot.) Clopoțel (**2**). — Din fr. **campanule**.

CAMPING, *campinguri*, s.n. Suprafață de teren (la șes, deal sau munte) pe care sunt instalate corturi sau baracamente pentru turiști. ♦ Faptul de a trăi în aer liber, sub cort. [Pr.: *chémping*] — Din engl., fr. **camping**.

CAMPIÓN, **-OĂNĂ**, *camponi*, -oane, s.m. și f. **1.** Persoană, echipă etc. care cucerește primul loc într-o competiție sportivă (națională, internațională, mondială, olimpică). **2.** Fig. Luptător, apărător de frunte al unei cauze, al unei idei. [Pr.: -pi-on] — Din it. **campione**.

CAMPIONÁT, *campionate*, s.n. **1.** Competiție oficială organizată pe o probă sau pe o ramură de sport, pentru desemnarea celui mai bun sportiv sau a celei mai bune echipe. **2.** Situația, calitatea de campion. [Pr.: -pi-o] — Din it. **campionato**.

CAMPOS s.n. pl. Nume dat savanei din platourile braziliene. [Pr.: *câmpus*] — Cuv. port.

CÁMPUS, *campusuri*, s.n. Complex universitar cuprinzând construcții și dotări pentru învățământ, cercetare, locuit, agrement etc. — Din engl. **campus**.

CAMUFLÁ, *camuflez*, vb. I. Tranz. și refl. **1.** A (se) ascunde vederii inamicului. ♦ Tranz. A acoperi, a ascunde o sursă de lumină, pentru ca razele să nu străbată afară în timpul nopții. **2.** Fig. A (se) ascunde, a (se) deghiza, a (se) masca. — Din fr. **camoufler**.

CAMUFLÁJ, *camuflaje*, s.n. Camuflare; (concr.) material întrebuințat pentru a camufla. — Din fr. **camouflage**.

CAMUFLÁRE, *camuflări*, s.f. Acțiunea de a (se) camufla; camuflaj. — V. **camufla**.

CAMUFLÁT, **-Ă**, *camuflați*, -te, adj. Ascuns vederii inamicului. ♦ (Despre o sursă de lumină) Acoperit (ca să nu străbată razele în timpul nopții). ♦ Fig. Deghizat, mascat. — V. **camufla**.

CANÁ, *canele*, s.f. Cep de lemn sau de metal, fixat într-un vas, prevăzut la capătul liber cu un robinet, care servește la scoaterea lichidului dintr-un vas. [Var.: *caneá* s.f.] — Refăcut din **canele** (pl. lui *canelă*, rar „caneá” < ngr. *kanélla*, bg. *kanela*).

CANABICULTÓR, *canabicultori*, s.m. Cultivator de cânepă indiană. — **Canabi**[s] + [agr]cultor.

CANABINACÉE, *canabinacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee dicotiledonate, având ca tip cânepa; (și la sg.) plantă din această familie. — Din fr. **cannabinacée**.

CANÁBIS s.n. **1.** (Livr.) Cânepă indiană (*Cannabis indica*). **2.** Stupefiant extras din canabis (**1**). — Din fr., engl. **cannabi**.

CANADIÁN, **-Ă**, *canadieni*, -e, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Canadei sau este originară de acolo. **2.** Care aparține Canadei sau canadienilor (**1**), privitor la Canada ori la canadieni. [Pr.: -di-an] — Din fr. **canadien**.

CANADIÁNĂ, *canadiene*, s.f. Haină scurtă (cu glugă), confecționată dintr-o țesătură deasă, de obicei impermeabilă; vândiac. [Pr.: -di-a-] — Din fr. **canadienne**.

CANADIÁNCĂ, *canadience*, s.f. Femeie care face parte din populația Canadei sau este originară de acolo. [Pr.: -di-an-] — **Canadian** + suf. -că.

CANÁF, *canafuri*, s.n. (Rar) Ciucure. [Pl. și: (m.) *canafi*] — Din magh. **kanaf**.

CANAFÁS s.n. Pânză rară din fire de cânepă, foarte apretată, care se folosește la confecționarea hainelor, ca întăritură la piepți, la gulere și, în legătorie, la cusutul cotoarelor de cărți. — Din germ. **Kanevas**.

CANÁL, *canale*, s.n. **1.** Albie artificială sau amenajată care leagă între ele două fluviu, un râu cu un lac etc. și care servește la navigație, la irigații sau la construcții hidrotehnice. ♦ Cours de apă îndiguit și drenat cu scopul de a-l face navigabil, de a preveni inundațiile etc. ♦ Cale de circulație pe apă (ținând loc de stradă) în orașele așezate la mare sau pe fluviu. ♦ Porțiune de mare situată între două țărături apropiate. **2.** Conductă (construită din beton, tuburi îmbinate, șanțuri sau rigole) destinată să transporte lichide, în diferite scopuri. **3.** Formațiune organică în formă de tub, vas sau cale de comunicație în organismele animale sau vegetale (prin care circulă substanțele nutritive, secreții etc.). [Pl. și: (**1**) *canaluri*] — Din fr. **canal**, lat. **canalis**.

CANALAGÍU, *canalagii*, s.m. Muncitor care lucrează la instalarea și la întreținerea canalizării. — **Canal** + suf. -agiu.

CANÁLE s.f. pl. Plantă erbacee anuală, ornamentală, originară din India, cu frunze lanceolate, dințate și cu flori albe, roșii sau pestrițe (*Impatiens balsamina*). — Et. nec.

CANALÍCUL, *canalicule*, s.n. Nume dat canalelor mici din țesuturile organismelor. — Din fr. **canalicule**.

CANALICULĂR, **-Ă**, *canaliculari*, *-e*, adj. Referitor la canalicul, de forma unui canalicul, cu canalicule. — Din fr. **canalicule**.

CANĂLIE, *canalii*, s.f. Persoană care săvârșește o faptă josnică; mișel, ticălos, netrebnic. — Din it. **canaglia**.

CANALIZĂ, *canalizez*, vb. I. Tranz. 1. A îndrepta cursul unei ape pe un canal (1). ♦ Fig. A dirija o acțiune într-un anumit sens. 2. A dota o localitate, un teren, un sistem tehnic etc. cu canale de scurgere. — Din fr. **canaliser**.

CANALIZABIL, **-Ă**, *canalizabili*, *-e*, adj. Care poate fi canalizat. — Din fr. **canalisable**.

CANALIZĂRE, *canalizări*, s.f. Acțiunea de a canaliza și rezultatul ei. ♦ Ansamblul lucrărilor tehnice executate pentru colectarea, epurarea și evacuarea apelor uzate dintr-o localitate, clădire etc.; canalizație. — V. **canaliza**.

CANALIZĂT, **-Ă**, *canalizați*, *-te*, adj. 1. (Despre cursul unei ape) Îndreptat pe un canal (1). 2. (Despre o localitate sau o cale de comunicație) Prevăzută cu canale (2). — V. **canaliza**.

CANALIZATOR, **-OĂRE**, *canalizatori*, *-oare*, adj. (Adesea fig.) Care canalizează. — Din fr. **canalisateur**.

CANALIZĂȚIE, *canalizații*, s.f. 1. Instalație aeriană, subterană sau submarină care transportă sau distribuie energie electrică. *Canalizație electrică*. 2. Canalizare. — Din fr. **canalisation**.

CANAPEĂ, *canapele*, s.f. Mobilă (cu spătar și cu brațe, uneori capitonată) pe care se stă și se poate dormi. — Din ngr. **kanapés**. Cf. fr. canapé, germ. Kanapee.

CANAPELĂȚĂ, *canapelute*, s.f. Diminutiv al lui *canapea*. — **Canapea** + suf. *-elută*.

CANĂR, *canari*, s.m. Mică pasăre cântătoare din familia fringilide, cu pene galbene (*Serinus canaria*). — Din fr. **canari**.

CANARĂ, *canarale*, s.f. 1. (Rar) Stâncă (în mare). 2. (Reg.) Pășune grasă (unde pasc oile). — Din bg. **kanara**.

CANARISÎ, *canarisesc*, vb. IV. 1. Refl. (Despre nave) A se înclina transversal din cauza unei spărturi sau a repartiției neuniforme a încărcăturii. 2. Tranz. A înclina transversal o navă mică pentru a-i curăța sau repara carena. — Et. nec.

CANARISIRE, *canarisiri*, s.f. (Mar.) Acțiunea de a (se) *canarisi*. — V. **canarisi**.

CANARISÎT, **-Ă**, *canarisiti*, *-te*, adj. (Despre nave) Înclinat transversal din cauza unei spărturi, a repartiției neuniforme a încărcăturii sau în vederea curățării ori a reparației. — V. **canarisi**.

CANĂSTĂ, *canaste*, s.f. Joc de cărți care constă în realizarea de serii de câte șapte cărți de aceeași valoare. — Din fr. **canasta**.

CANĂT, (1) *canate*, (2, 3) *canaturî*, s.n. 1. Fiecare dintre cele două părți ale unei piei de animal tăiate în jumătate, de-a lungul spinării. 2. Fiecare dintre părțile mobile din care este alcătuită o ușă, o poartă, o fereastră etc. 3. Toc², pervaz de ușă. — Din tc. **kanat**.

CANAVĂ, *canavale*, s.f. Țesătură rară din fire groase de bumbac, cu ochiuri în formă de pătrățele regulate, folosită pentru broderii. — Din bg. **kanava**. Cf. fr. *canevas*.

CANAVĂȚĂ s.f. (Înv.) Pânză groasă (de cânepă). [Var.: **cănavăț** s.n.] — Din ngr. **kannavátso**, bg. **kanavața**.

CĂNĂ¹, *cane*, s.f. (Bot.) Belșiță. — Din fr. **canne**.

CĂNĂ², *câni*, s.f. 1. Vas cu toartă care servește pentru a bea sau a scoate lichide dintr-un vas mai mare. ♦ Conținutul unui astfel de vas. 2. Vas de formă cilindrică în care se depune banda de bumbac, de in sau de cânepă, la cardele și laminoarele din filaturi. — Din bg. **kana**, germ. **Kanne**.

CANCĂN¹, *cancanuri*, s.n. Vorbă răutăcioasă răspândită pe seama cuiva; bârfeală. — Din fr. **cancan**.

CANCĂN², *cancanuri*, s.n. Numele unui dans de cabaret răspândit în Franța, mai ales în a doua jumătate a sec. XIX, executat numai de femei; melodie după care se execută acest dans; french-cancan. — Din fr. **cancan**.

CANCANIÉR, **-Ă**, *cancanieri*, *-e*, adj. (Rar) Bârfitor. [Pr.: *-ni-er*] — Din fr. **cancanier**.

CANCELĂR, *cancelarii*, s.m. 1. Șeful guvernului în Germania, între anii 1871–1945. ♦ *Cancelar federal* = șeful guvernului în Austria și în Germania. 2. Șeful cancelariei și al arhivei regale sau imperiale în Evul Mediu. ♦ Șeful cancelariei unei reprezentanțe diplomatice sau al unui consulat. — Din lat. **cancelarius**.

CANCELARIÁT, *cancelariate*, s.n. Funcția de cancelar; clădirea unde își exercită acesta atribuțiile. [Pr.: *-ri-át*] — **Cancelar** + suf. *-iat*. Cf. germ. **Kanzellariat**.

CANCELĂRIE, *cancelarii*, s.f. 1. Birou sau secție a unei instituții (publice) destinată lucrărilor administrative. 2. Aparatul administrativ auxiliar al cancelariilor, al unor șefi de stat. — După it. **canceleria**.

CANCELLING s.n. (Mar.) Clauză înscrisă într-un contract de transport potrivit căreia se poate rezilia contractul dacă vasul nu s-a prezentat în portul de încărcare la termenul convenit [Pr.: *chénsăling*] — Cuv. engl.

CÂNCER, *cancre*, s.n. 1. Termen general care înglobează toate formele de tumori maligne ce se caracterizează printr-o creștere rapidă și atipică, cu tendința de invadare a țesuturilor vecine; neoplasm, (pop.) rac. 2. Boală a plantelor provocată de unele ciuperci și bacterii parazite. 3. (În sintagmele) *Tropicul Cancerului* = Tropicul Racului. *Zodia Cancerului* = zodia Racului. 4. (Fig.) Flagel. — Din fr., lat. **cancer**.

CANCERIFORM, **-Ă**, *canceriformi*, *-e*, adj. Care are forma unui cancer. — Din fr. **cancéforme**.

CANGERIGÉN, **-Ă**, *cancerigeni*, *-e*, adj., s.n. (Substanță sau factor) care poate provoca apariția cancerului. — Din fr. **cancérogène**.

CANCERIZĂ, pers. 3 sg. *cancreizează*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) transforma în cancer. — Din fr. **cancériser**.

CANCERIZĂRE, *cancreizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *cancreiza* și rezultatul ei. — V. **cancreiza**.

CANCERIZAT, **-Ă**, *cancreizați*, *-te*, adj. (Despre țesuturi, organe etc.) Afectat de cancer. — V. **cancreiza**.

CANCEROFOBIE, *cancreofobii*, s.f. (Med.) Teamă morbidă de cancer. — Din fr. **cancérophobie**.

CANCEROGENEZĂ, *cancreogeneze*, s.f. (Med.) Carcinogeneză. — **Cancer** + **geneză**.

CANCEROLÓG, **-Ă**, *cancreologi*, *-ge*, s.m. și f. (Med.) Oncolog. — Cf. fr. **cancérologiste**.

CANCEROLÓGIC, **-Ă**, *cancreologici*, *-ce*, adj. (Med.) Oncologic. — Din fr. **cancérologique**.

CANCEROLOGIE s.f. (Med.) Oncologie. — Din fr. **cancérologie**.

CANCERÓS, **-OĂȘĂ**, *cancreoși*, *-oase*, adj., s.m. și f. 1. Adj. De cancer, privitor la cancer. 2. S.m. și f. Persoană bolnavă de cancer. — Din fr. **cancreux**, it. **cancreoso**.

CANCI adv. (Arg.) (Absolut) deloc, nimic. — Din țig. **kanč**.

CANCIÓC, *canციოცი*, s.n. 1. Unealtă în formă de lingură mare de metal cu coadă de lemn, folosită de zidari pentru așezarea mortarului pe rândurile de cărămizi ale unui zid în lucru. 2. Vas pentru luarea probelor de produse petroliere, din rezervoare sau din instalații. [Var.: **canციóg** s.n.] — Din magh. **kancsó**.

CANCIÓG s.n. v. **cancioc**.

CANCIONEIRO s.n. Culegere de poezii lirice portugheze din sec. XII–XIV. [Pr.: *can-siu-năi-ru*] — Cuv. port.

CANCIONERO s.n. Culegere de poezii lirice spaniole din sec. XV. [Pr.: *cansionéro*] — Cuv. sp.

CÂNDEL s.n., adj. invar. 1. S.n. Zahăr în formă de cristale mari, obținut prin cristalizarea lentă a zahărului din siropuri saturate, cu puritate mare. 2. Adj. invar. Care se referă la candelă (1). *Zahăr candel*. — Din germ. **Kandel**[zucker].

CANDELĂBRU, *candelabre*, s.n. Suport cu mai multe brațe (bogat ornamentat), pentru lumânări sau becuri electrice; policandru. — Din fr. **candélabre**, lat. **candelabrum**.

CÂNDELĂ, *candele*, s.f. 1. Lampă mică cu ulei, care se pune la icoane sau la morminte sau care servea, în trecut, la iluminat. 2. Unitate de măsură pentru calcularea intensității luminoase. 3. Stâlp rotund de lemn, folosit pentru susținerea centrului unei bolți de tunel. — Din sl. **kanŭdilo**, ngr. **kanđila**, (2) fr. **candela**.

CANDELĂȚĂ, *candelite*, s.f. (Mar.) Nod care servește la prinderea unui obiect. — **Candelă** + suf. *-iță*.

CANDID, **-Ă**, *candizi*, *-de*, adj. Plin de candoare; curat, nevinovat, pur, neprihănit. [Acc. și: *cândid*] — Din fr. **candide**, lat. **candidus**.

CANDIDA¹ s.f. Gen de ciuperci microscopice care formează micelii și produc diverse infecții, meningită etc. (*Candida*). — Din lat. **Candida**, denumirea științifică a ciupercii.

CANDIDĂ², *candidez*, vb. I. Intrans. 1. A fi propus sau a se prezenta spre a fi votat în alegeri. 2. A se prezenta la un concurs pentru a obține un post, o funcție, un titlu etc. — Din **candidat** și **candidatură** (derivat regresiv). Cf. germ. **kandidieren**.

CANDIDĂT, **-Ă**, *candidați*, *-te*, s.m. și f. Persoană care candidează. — Din fr. **candidat**, lat. **candidatus**.

CANDIDATĂRĂ, *candidaturi*, s.f. Faptul de a candida²; starea, calitatea de candidat. — Din fr. **candidature**.

CANDIDÓZĂ s.f. (Med.) Infecție a mucoaselor și a pielii provocată de ciuperci din genul *Candida*. — Din fr. **candidose**.

CANDOĂRE, *candori*, s.f. Curățenie morală; nevinovăție. — Din fr. *candeur*, lat. *candor*, -oris.

CANDRIU, -IE, *candrii*, adj. (Fam.: adesea substantivat). 1. Țicnit, smintit, într-o ureche. 2. Amețit de băutură; beat. — Din fig. k a n d „ureche”.

CANEĂ s.f. v. *cana*.

CANELĂ, *canelez*, vb. I. Tranz. A realiza caneluri pe suprafața interioară sau exterioră a unei piese, a unei coloane etc. — Din fr. *canneler*.

CANELĂT, -Ă, *canelaji*, -te, adj. Cu caneluri. — Din fr. *cannelé*.

CANELURĂ, *caneluri*, s.f. 1. Șanț ornamental săpat de-a lungul fusului unei coloane, al unui pilastru etc.; șanț pe suprafața pieselor unor mașini, servind la asamblarea cu alte piese; nut (1). 2. Fiecare dintre adânciturile longitudinale ale trunchiului unui arbore. — Din fr. *cannelure*.

CANETĂ, *canete*, s.f. Țeavă pe care se înfășoară firul de bățură. — Din fr. *canette*.

CANEVĂS, *canevasuri*, s.n. (Înv.) 1. Schiță sau linii generale ale unui desen. 2. Rețea de meridiane și de paralele trasate în vederea alcătuirii unei hărți. — Din fr. *canevas*.

CĂNGE, *cângi*, s.f. Prăjină lungă de lemn, având un vârf metalic cu unul sau două cârlige, utilizată la acostarea navelor mici sau la prinderea unui obiect de la distanță. ♦ Gheară ascuțită și întoarsă a păsărilor răpitoare. — Din tc. *kanca*.

CANGRENĂ, pers. 3. *cangrenează*, vb. I. Refl. (Despre țesuturile unui organism animal) A suferi o cangrenă, a se distruge, a putrezi. [Var.: *gangrenă* vb. I] — Din fr. *gangrener*, it. *cangrenare*.

CANGRENĂRE, *cangrenări*, s.f. Faptul de a se cangrena. [Var.: *gangrenăre* s.f.] — V. *cangrena*.

CANGRENĂT, -Ă, *cangrenați*, -te, adj. Atins de cangrenă. [Var.: *gangrenat*, -ă adj.] — V. *cangrena*.

CANGRENĂ, *cangrene*, s.f. Necroză combinată cu putrefacție a unor țesuturi sau organe. [Var.: *gangrănă* s.f.] — Din fr. *gangrène*, lat. *gangraena*, it. *cangrena*.

CANGRENÓS, -OĂSĂ, *cangrenosi*, -oase, adj. Cu aspect de cangrenă, ca o cangrenă, de natura cangrenei. [Var.: *gangrenós, -oasă* adj.] — Din fr. *gangreneux*.

CĂNGUR, *canguri*, s.m. Mamifer erbivor din Australia, cu coadă lungă și cu picioarele anterioare scurte, a căruia femelă are sub pântece o pungă unde își ține puii mici (*Macropus giganteus*). — Din fr. *kangourou*.

CANIBĂL, -Ă, *canibali*, -e, s.m. și f. Antropofag. ♦ Fig. Om crud, sălbatic, feroce. — Din fr. *cannibale*.

CANIBĂLIC, -Ă, *canibalici*, -ce, adj. De canibal. — *Canibal* + suf. -ic.

CANIBALISM s.n. Antropofagie. ♦ Fig. Cruzime, sălbăticie, ferocitate. — Din fr. *cannibalisme*.

CANICULĂR, -Ă, *caniculari*, -e, adj. Privitor la caniculă, de caniculă; arzător, dogoritor, torid. — Din fr. *caniculaire*, lat. *canicularis*.

CANICULĂT, -Ă, *caniculați*, -te, adj. (Bot.; despre organe) Care are șanțuri semicirculare. — Cf. fr. *cannelé*.

CANICULĂ, *canicule*, s.f. 1. Căldură dogoritoare specifică zilelor calde de vară; arșiță, zăpușeală, năduf. 2. Perioadă în care steaua Sirius răsare și apune odată cu Soarele (22 iulie — 23 august). — Din fr. *canicule*, lat. *canicula*.

CANICULTURĂ s.f. Ramură a zootehniei care se ocupă cu creșterea și dresajul câinilor în scopul folosirii lor pentru pază, vânatoare, transporturi etc. — Din fr. *caniculture*.

CANID, *canide*, s.n. (La pl.) Familie de mamifere carnivore digitigrade, cu gheare neretractile și cu patru degete la picioarele dinainte și cinci la cele din spate, din care fac parte lupul, vulpea, șacalul etc.; (și la sg.) animal din această familie. — Din fr. *canidés*.

CANIN, -Ă, *canini*, -e, adj., s.m. 1. Adj. De căine, privitor la căine; câinesc. *Rasă canină*. 2. S.m. Fiecare dintre dinții lungi și ascuțiți, așezați între dinții incisivi și premolari, foarte dezvoltăți la animalele carnasiere. — Din fr. *canin*, lat. *caninus*.

CANIÓN, *canioane*, s.n. Vale adâncă și îngustă, cu pereți abrupti și cu fundul îngust, prin care râurile curg vijelios, formând vârtejuri. [Pr.: -ni-on] — Din fr. *cañon*, germ. *Cañon*.

CANIOTĂ, *caniote*, s.f. Coșuleț sau farfurie în care se strâng banii de la unele câștiguri (de obicei de la jocurile de cărți), cu scopul de a acoperi unele cheltuieli; sumă strânsă în acest scop. — Din fr. *cagnotte*.

CANISĂ, *canise*, s.f. Crescătorie de câini. — Din fr. *canice*.

CANISTRĂ, *canistre*, s.f. Recipient de tablă, de material plastic etc., de formă paralelipedică, cu închidere ermetică, servind la transportul benzinei, al laptelui etc. — Din germ. *Kanister*.

CANIȘ, *caniși*, s.m. Rasă de câini cu părul creț. — Din fr. *caniche*.

CANIȚIE s.f. Albire totală sau parțială a părului. — Din fr. *canitie*, lat. *canities*.

CANNELÓN s.m. pl. Paste făinoase (pentru supă). — Din it. *cannelloni*.

CANOE, *canoae*, s.f. 1. Ambarcațiune sportivă ușoară, fără cârmă, cu prora și pupa ascuțite și înălțate, condusă cu ajutorul pagaielor stând în genunchi. ♦ Sport nautic care se practică cu canoe (1). 2. Ambarcațiune ușoară folosită în trecut de amerindienii din regiunea Marilor Lacuri. — Din fr. *canoé*.

CANOIST, -Ă, *canoști*, -ste, s.m. și f. Sportiv care practică sportul cu canoe. — *Canoe* + suf. -ist. Cf. fr. *canoéiste*.

CANÓN, *canoane*, s.n. 1. Regulă, normă bisericească; tipic! ♦ Normă, regulă de conduită. ♦ Ansamblul cântărilor sfinte acceptate de Biserică. 2. Pedepsă dată de Biserică la călcarea unui canon (1). ♦ Fig. Suferință, chin. 3. Carte așezată pe altar, care cuprinde anumite rugăciuni ale liturghiei. 4. Regulă fixă care face parte dintr-un ansamblu de procedee artistice specifice unei epoci; p. ext. regulă rigidă, formalistă. 5. Compoziție muzicală pentru două sau mai multe voci, care repetă la intervale fixe aceeași melodie. ♦ Cântare bisericească; p. ext. cântec; glas. 6. Literă de tipar, având corpul de 36 de puncte tipografice, cu care se tipăreau în trecut cărțile canonice. — Din sl. *kanonŭ*. Cf. fr. *canon*, germ. *Kanon*.

CANONĂDĂ, *canonade*, s.f. Tragere a unui mare număr de proiectile cu multe guri de foc de artilerie într-un timp relativ scurt. — Din fr. *canonnade*.

CANONĂRH, *canonarhi*, s.m. Monah însărcinat cu orânduirea slujbei la strână în mănăstirile și catedralele ortodoxe. — Din ngr. *kanonárhis*.

CANONEĂLĂ, *canoneli*, s.f. (Pop.) Caznă, trudă, chin — *Canoni* + suf. -eală.

CANONIC, *canonesc*, vb. IV. Refl. și tranz. (Pop.) A (se) chinui. — Din *canon*.

CANONIAL, -Ă, *canoniali*, adj. (Rar) Canonic². [Pr.: -ni-ai] — Din fr. *canonial*.

CANONIC¹, *canonici*, s.m. (În Biserica catolică) Membru al unui colegiu de preoți însărcinat cu celebrarea slujbelor solemne și având funcția de conducere în dieceză. [Acc. și: *canonic*] — Din lat. *canonicus*.

CANONIC², *canonici*, -ce, adj. În conformitate cu canoanele, privitor la canoane; canonial. ♦ *Drept canonic* = corp de legi ce reglementează organizarea ca societate a anumitor Biserici. ♦ Recunoscut de biserică. — Din fr. *canonique*, lat. *canonicus*.

CANONICĂT s.n. Demnitatea de canonic¹. — Din fr. *canonicat*, germ. *Kanonikat*.

CANONICITATE s.f. Însușirea de a fi canonic². — Din fr. *canonicité*.

CANONIERĂ, *canoniere*, s.f. Navă mică de război, folosită la patrulare, escortare, servicii de pază etc. a coastelor și a fluviilor. [Pr.: -ni-e-] — Din fr. *canonnière*.

CANONIZĂ, *canonizez*, vb. I. Tranz. A trece o persoană decedată în rândul sfinților. — Din fr. *canoniser*, lat. *canonizare*.

CANONIZĂRE, *canonizări*, s.f. Faptul de a *canoniza*. — V. *canoniza*.

CANOTĂ, *canotez*, vb. I. Intrans. (Sport) A văslui. — Din fr. *canoter*.

CANOTĂJ s.n. Nume dat sporturilor nautice care se practică în ambarcațiuni puse în mișcare cu ajutorul văselor. ♦ *Canotaaj academic* = ramură a sporturilor nautice care se practică pe schifuri și pe giguri¹. — Din fr. *canotage*.

CANOTIER, -Ă, *canotieri*, -e, s.m. și f. (Rar) Canotor. [Pr.: -ti-e-] — Din fr. *canotier*.

CANOTIERĂ, *canotiere*, s.f. Pălărie tare de paie, cu fundul și borurile drepte. [Pr.: -ti-e-] — Din fr. [chapeau] *canotier*.

CANOTOR, -OĂRE, *canotori*, -oare, s.m. și f. Persoană care practică canotajul; canotier. — Din fr. *canoteur*.

CANT, *canturi*, s.n. 1. Fața îngustă a unui obiect plat de formă paralelipedică; muchie, latură a unor obiecte. 2. Parte a copertii de carton care depășește dimensiunile filelor unei cărți legate. 3. Margine, muchie a suprafeței de alunecare a schiurilor. — Din germ. *Kante*.

CANTĂBIL, -Ă, *cantabili*, -e, adj. Care (se) poate cânta; melodios. — Din lat. *cantabilis*, it. *cantabile*.

CANTĂBILE adv. (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) Clar, expresiv; melodios. — Cuv. it.

CANTABILITATE s.f. Însușire a unei piese muzicale sau a unei teme dintr-o compoziție vocală sau instrumentală de a avea o linie melodică expresivă. ♦ Calitate a versurilor de a fi muzicale; muzicalitate. — *Cantabil* + suf. -itate. Cf. it. *cantabilità*.

CANTĂBRU, -Ă, *cantabri*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care făcea parte dintr-o veche populație din Spania, supusă de romani după o îndelungată rezistență. 2. Adj. Care aparține cantabrilor (1), privitor la cantabri. — Din fr. *cantabres*.

CANTĂLUP, *cantalupi*, s.m. Varietate de pepene galben, cu fructul turtit și cu coaja groasă, brăzdată în felii, și cu miezul aromat. — Din fr. *cantaloup*.

CANTÁNDO adv. (Muz.) Cantabile. — Cuv. it.

CANTARAGIU, *cantaragii*, s.m. Funcționar la vamă, la gară etc. care cântărește bagajele sau mărfurile. — Din tc. *kantarci*.

CANTARIDĂ, *cantaride*, s.f. Insectă din ordinul coleoptelor, verde-aurie, cu miros caracteristic, care atacă frasinul și liliacul și este folosită în industria farmaceutică; gândacul-frasinului, cățelul-frasinului (*Lytta vesicatoria*). — Din fr. **cantharide**, lat. **cantharis**, -idis.

CANTARIDINĂ s.f. (Farm.) Substanță toxică extrasă din cantaridă. — Din fr. **cantharidine**.

CANTARIDISM s.n. (Med.) Intoxicație cu cantaridină. — Din engl. **cantharidism**.

CANTATĂ, *cantate*, s.f. Compoziție muzicală cu caracter solemn sau liric, pentru soliști și orchestră, cu sau fără cor. ⇨ (În compusul) **Cantată-oratoriu** = compoziție vocal-instrumentală pe un libret cu temă dramatică. — Din it. **cantata**.

CANTAUTÓR, -**OĂRE**, *cantautori*, -*oare*, s.m. și f. Cântăreț care își compune singur muzica și textele. [Pr.: -a-u-] — Din it. **cantautore**.

CANTILENĂ, *cantilene*, s.f. 1. (În Evul Mediu) Cântec liric sau epic. 2. Melodie gravă, sentimentală, cu caracter cantabil. — Din it. **cantilena**, fr. **cantilène**.

CANTINĂ, *cantine*, s.f. Local unde se servește masa pentru personalul unor instituții (muncitori, studenți etc.) sau pentru persoane defavorizate. ⇨ (leșit din uz) Încăpere în interiorul unei unități militare, unde se puteau cumpăra diferite alimente și obiecte. — Din fr. **cantine**.

CANTINIÉR, -**Ă**, *cantiniere*, -e, s.m. și f. Persoană care conduce o cantină. [Pr.: -ni-er] — Din fr. **cantiniere**.

CANTITĂTE, *cantități*, s.f. 1. Cățime, număr, mărime. ⇨ Expr. (Fam.) *Cantitate neglijabilă* = lucru (sau persoană) de mică importanță, de care poate să nu se țină seamă. 2. Proprietate care poate fi reprezentată printr-un număr obținut dintr-o măsurare sau dintr-o numărare. 3. Ansamblul determinărilor care exprimă gradul de dezvoltare a însușirilor unui obiect susceptibile de a fi măsurate și traduse numeric. 4. Durata rostirii unui sunet sau a unei silabe. — Din fr. **quantité**, lat. **quantitas**, -atis.

CANTITATÍV, -**Ă**, *cantitativi*, -e, adj. Privitor la cantitate, de cantitate. — Din fr. **quantitatif**.

CÁNTO s.n. Muzică vocală; cânt, cântare. — Din it. **canto**.

CANTÓN, *cantoane*, s.n. 1. Clădire echipată cu utilajul necesar supravegherii și întreținerii unui sector de șosea sau cale ferată. 2. Cea mai mică unitate în administrația pădurilor; locuința pădurarului. 3. Unitate teritorial-administrativă în Franța și Canada. 4. Fiecare dintre statele care compun Confederația Elvețiană. — Din fr. **canton**.

CANTONÁ, *cantonez*, vb. I. Intrans. și refl. 1. A (se) instala pentru un timp oarecare într-un cantonament. 2. A rămâne pe loc. 3. Refl. (Fig.) A se limita. — Din fr. **cantonner**.

CANTONÁL, -**Ă**, *cantonal*, -e, adj. Care aparține cantoanelor (3), privitor la cantoane. *Alegeri cantonale*. — Din fr. **cantonal**.

CANTONAMÉNT, *cantonamente*, s.n. 1. Instalare temporară a unor unități militare într-o localitate în afara căzărni; loc unde sunt instalați cei cantonați. 2. Loc de cazare special amenajat și perioada de timp în care o echipă sau un lot de sportivi se pregătesc în comun (în vederea participării la o competiție de amploare). — Din fr. **cantonement**.

CANTONIÉR, -**Ă**, *cantoniere*, -e, s.m. și f. Persoană care are sarcina de a supraveghea și întreține o anumită porțiune de șosea sau de cale ferată. [Pr.: -ni-er] — Din fr. **cantonnier**.

CANTONIERÍȚĂ, *cantonierte*, s.f. (Rar) Cantonieră; soția cantonierului. [Pr.: -ni-e-] — **Cantonier** + suf. -iță.

CÁNTOR, *cantori*, s.m. (Reg.) Cântăreț de biserică; psalt, dascăl (3). — Din lat. **cantor**, germ. **Kantor**.

CANTÓRĂ, *cantore*, s.f. (Înv. și reg.) Birou, cancelarie. — Din rus. **kontora**.

CANTÓNĂ, *cañone*, s.f. 1. Poezie lirică italiană medievală, de origine provensală, consacrată iubirii cavaleresti. 2. Cântec pe mai multe voci din epoca Renașterii, care a pregătit apariția fugii. — Din it. **canzone**.

CANTONÉTĂ, *canzonete*, s.f. 1. Cântec popular italian, de origine napolitană; p. ext. cântec scurt. 2. Poezie lirică italiană, formată din versuri scurte. — Din it. **canzonetta**.

CANTONIÉR, *canzoniere*, s.n. Veche culegere italiană de poezii lirice de dragoste. *Canzonierul lui Petrarca*. — Din it. **canzoniere**.

CANULĂ, *canule*, s.f. Tub de sticlă sau de ebonită, întrebuințat în medicină în diferite operații chirurgicale sau pentru spălături interne. — Din fr. **canule**, lat. **canula**.

CÁNURĂ, *canuri*, s.f. Fir scurt de lână rămas după dărăcit, folosit (ca bățătură) pentru țesături mai groase. — Lat. **canulla**.

CAOLÍN s.n. Rocă argiloasă de culoare albă cu nuanță gălbuie-verzuie, insolubilă în apă, alcătuită din caolinit, întrebuințată în industria ceramicii, a hârtiei, a sticlei, în medicină etc. ⇨ (Med.) Pudră absorbantă, întrebuințată ca emolient. — Din fr. **kaolin**.

CAOLÍNÍȚ s.n. Silicat de aluminiu hidratat care intră în compoziția caolinului, de culoare albă, mată, uneori ușor colorat. — Din fr. **kaolinite**.

CAOLINIZÁRE, *caolinizări*, s.f. Proces geologic prin care caolinitul înlocuiește unele minerale preexistente. — După fr., engl. **kaolinisation**.

CAOLINÓS, -**OĂSĂ**, *caolinoși*, -*oase*, adj. Cu (aspect de) caolin. — **Caolin** + suf. -os.

CAÓS s.n. v. **haos**.

CÁP, (I, III) *capete*, s.n., (II) *capi*, s.m. I. S.n. 1. Extremitatea superioară a corpului omenesc sau cea anterioară a animalelor, alcătuită din cutia craniană și legată de trunchi prin gât. ⇨ Loc. adv. *Din cap până-n picioare* = de sus până jos, în întregime, cu desăvârșire. *Cu noaptea-n cap* = dis-de-dimineată. (*Până*) *peste cap* = extrem de..., exagerat de... *Cu un cap mai sus* = (cu mult) mai sus, mai deștept, mai reușit, mai bine. *Cu capul plecat* = rușinat, umilit, învins. *Pe după cap* = pe după gât, la ceafă. Loc. adj. (Fam.) *Bătut* (sau *căzut*) *în cap* = tâmpit, prost. ⇨ Expr. *A se da peste cap* = a face tumbe; a depune eforturi deosebite pentru a realiza ceva, a face imposibilul. *A da* (pe cineva) *peste cap* = a trânti (pe cineva) la pământ; a da jos dintr-o situație, a doborî, a învinge. *A da peste cap* (paharul, băutura etc.) = a înghiți dintr-odată conținutul unui pahar, al unei căni etc. *A da* (ceva) *peste cap* = a) a schimba cu totul ordinea lucrurilor, a ideilor, a unui program stabilit etc.; b) a lucra repede, superficial, de mântuială. *A scoate capul în lume* = a ieși între oameni, în societate. *A nu-și* (mai) *vedea capul de...* sau *a nu ști unde-i stă sau unde-i este capul* = a nu ști ce să mai facă, a fi copleșit de... *A-și pierde capul* = a se zăpăci. *A nu mai avea unde să-și pună capul* = a ajunge fără adăpost, pe drumuri, sărac. *A da din cap* = a clătina capul (în semn de aprobare, de refuz etc.). *A da* (cuiva) *la cap* = a lovi; a omorî; a ataca cu violență pe cineva; a distruge (cu vorba sau cu scrisul). *A umbla cu capul în traistă* = a fi distrat, neatent. *A se da cu capul de toți pereții* (sau *de pereți*) = a fi cuprins de disperare sau de necaz, a regreta o greșală făcută. *A-și lua* (sau *a apuca*) *lumea în cap* = a pleca departe, părăsindu-și casa, locul de origine și rătăcind prin lume. *A-și pleca capul* = a se simți rușinat, umilit; a se declara învins, a se supune. *Vai* (sau *haram*) *de capul lui* = vai de el. *A cădea* (sau *a veni*, *a se sparge* etc.) *pe* (sau *de*, *în*) *capul cuiva* (o situație neplăcută, un necaz etc.) = a veni asupra cuiva tot felul de neplăceri și necazuri, a-l lovi o nenorocire. *A cădea pe capul cuiva* = a sosi pe neașteptate la cineva (creându-i neplăceri, deranj). *A sta* (sau *a șede*, *a se ține*) *de capul cuiva* sau *a se pune pe capul cuiva* = a stăruii fără încetare pe lângă cineva. *A șede* (sau *a sta*) *pe capul cuiva* = a sta pe lângă sau la cineva (creându-i neplăceri, plictisindu-l etc.). *A se duce de pe capul cuiva* = a lăsa pe cineva în pace. (Reg.) *A nu ști* (sau *a nu avea*) *ce-și face capului* = a nu mai ști ce să facă pentru a ieși dintr-o situație grea. ⇨ *Cap de familie* = bărbatul care exercită puterea maritală și părintească; p. gener. orice persoană care asigură mijloacele necesare traiului unei familii și o reprezintă juridic. ⇨ *Cap de expresie* = portret în care artistul face un studiu amănunțit al expresiei unui sentiment pe trăsăturile chipului omenesc. ⇨ (La fotbal) *Lovire a mingii cu capul* ⇨ *Cap de bour* = nume sub care sunt cunoscute primele serii de mărci poștale românești, având pe ele capul unui bour. ⇨ Parte a monedei pe care se află imprimat capul unei persoane. ⇨ *Părul capului*. 2. Căpătați; căpătațiul patului. 3. Individ, ins. *Câte 5 lei de cap*. G Expr. *Pe capete* = care mai de care, în număr foarte mare, pe întrecute. *Câte capete, atâtea păreri*, exprimă o mare divergență de opinii. 4. Minte, gândire, judecată; memorie. ⇨ Loc. adj. și adv. *Cu cap* = (în mod) inteligent, deștept. *Fără cap* = (în mod) necugetat. Loc. adj. *Cu scaun la cap* = cu judecată dreaptă; cuminte; ⇨ Expr. *A fi bun* (sau *ușor*) *la* (ori *de*) *cap* sau *a avea cap ușor* = a fi deștept. *A fi greu* (sau *tare*) *de cap* ori *a avea cap greu* = a pricepe cu greutate; a fi prost. *A nu(-i) intra* (cuiva) *în cap* = a nu putea pricepe (ceva). *A-i ieși* (cuiva ceva) *din cap* = a nu-i mai sta gândul la...; a uita. *A nu-i mai ieși* (cuiva ceva) *din cap* = a-l stăpâni mereu (aceiași gând), a nu putea uita. *A-i sta capul la...* = a se gândi la... *A-și bate* (sau *a-și frământa*, *a-și sparge*, *a-și sfărâma* etc.) *capul* = a se gândi, a se strădui pentru a soluționa o problemă. *A-i deschide* (cuiva) *capul* = a face (pe cineva) să înțeleagă ceva, a lămurii (pe cineva). *A fi* (sau *a rămâne*, *a umbla* etc.) *de capul său* = a fi (sau a rămâne etc.) liber, independent, nesupravegheat. *A face* (ceva) *din* (sau *de*) *capul său* = a face (ceva) fără a se consulta cu altcineva. *A întoarce* (sau *a suci*, *a învârti*) *capul cuiva* = a face pe cineva să-și piardă dreptă judecată; a zăpăci; a face pe cineva să se îndrăgostească. *A nu avea cap să...* = a nu avea posibilitatea să..., a nu putea să... ⇨ (Jur.) *Cap de acuzare* = motiv pe care se întemeiază acuzarea. 5. (Înv.) Viață. *A plăti cu capul*. ⇨ (Astăzi în expr.) *Odată cu capul sau în ruptul capului* = a nu niciun preț, niciodată. *A-și face de cap* = a face ceva ce poate să-i primejduiască viața; a face nebunii. 6. Compuse: a) (Entom.) *cap-de-mort* sau *capul-lui-Adam* = strigă; b) (Bot.) *cap-de-cocoș* = dulcișor; *capul-șarpelui* = plantă erbacee acoperită cu peri aspri și cu flori roșii ca sângele, dispuse în spice simple (*Echium rubrum*); c) *capul-balaurului* = o parte a constelației balaurului. II. S.m. Căpetenie, șef, conducător. ⇨ Inițiator. III. S.n. 1. Vârf (al unui obiect). ⇨ Extremitate preeminentă a unui dispozitiv, instrument etc. sau a unui element dintr-un sistem. ⇨ Obiect, mecanism sau dispozitiv asemănător cu un cap¹ (I 1), folosit în diverse

scopuri tehnice. **2.** Partea extremă cu care începe sau sfârșește ceva. ◇ *Cap de pod* = loc aflat pe teritoriul inamic, dincolo de un curs de apă, de un defileu etc.; *p. ext.* forțele armate care ocupă acest loc cu scopul de a asigura trecerea grosului trupelor și a mijloacelor de luptă. ◇ Loc. adv. *Cap la* (sau *în*) *cap* = cu părțile extreme alăturate. ◇ Expr. *Cap de țară* = margine de țară; hotar. *Nu-i (un) cap de țară* = nu-i nimic grav, nicio nenorocire. *A sta* (sau *a șede*, *a se ridica*) *în capul oaselor* = a se ridica stând în pat, a sta în șezut. **3.** Partea de dinainte; început, frunte. *În capul coloanei*. ◇ *Cap de an* (sau *de săptămână*, *de iarnă* etc.) = începutul unui an (sau al unei săptămâni etc.) *Cap de coloană* = persoană sau grupul care stă în fruntea coloanei. *Cap de afiș* (sau *cap de listă*) = primul nume dintr-o listă de persoane afișate în ordinea valorii lor. ◇ Loc. adv. *În cap de noapte* sau *în capul nopții* = după ce s-a întunecat bine. *Din (sau de la) cap* = de la început; de la începutul rândului. *Din capul locului* = înainte de a începe ceva; de la început. ◆ Partea principală, mai aleasă (a ceva). ◇ Expr. *Capul mesei* = locul de onoare la masă. **4.** Partea de jos sau dindărât a unui lucru; capăt; (cu sens temporal) sfârșit. ◇ Expr. *A o scoate la cap* = a sfârși (cu bine). *A-i da de cap* = a rezolva; a învinge, a răzbi. *În cap* = (după numerale) exact, întocmai. **5.** Bucăciță ruptă dintr-un obiect; *p. ext.* lucru de mică importanță. ◇ Expr. *Niciun cap de ață* = absolut nimic. *Până la un cap de ață* = tot. **6.** (În sintagma) *Cap magnetic* = dispozitiv utilizat pentru înscriserea, citirea-preluarea sau ștergerea informației înscrise pe bandă, casetă, disc sau tambur magnetic. — Lat. **caput**, (II) după fr. **chef**.

CAP², *capuri*, s.n. Parte de uscat care înaintază în mare; promontoriu. — Din fr. **cap**.

CAPABIL, **-Ă**, *capabili*, *-e*, adj. (Urmat de determinări introduse prin prep. „de”) Care este în stare, care are posibilitatea de a săvârși ceva; apt pentru ceva. ◆ Înzestrat, valoros, deosebit. — Din fr. **capable**, lat. **capabilis**.

CAPĂC, *capace*, s.n. Piesă mobilă care se așază deasupra unui vas, a unei cutii, a unui cuțar etc. pentru a le închide sau a le acoperi ◇ *Friptură la capac* = friptură gătită, într-un vas acoperit. *Ouă la capac* = ochiuri prăjite. *Cașcaval la capac* = cașcaval prăjit în tigare. ◇ Expr. *A pune capac cuiva* = a închide cuiva gura cu un răspuns potrivit. *A găsi capac la toate* = a da întotdeauna răspunsul potrivit. *Asta pune capac (la toate)* = asta e prea de tot. — Din tc. **kapak**.

CAPACIMÉTRU, *capacimetre*, s.n. Instrument cu care se măsoară capacitatea electrică. — Din fr. **capacimètre**.

CAPACITĂTE, *capacități*, s.f. **1.** Volum al unui recipient. **2.** Însușirea de a fi încăpător; mărime care reprezintă cantitatea maximă de materii sau de energie pe care o poate acumula un corp, un sistem etc. ◇ *Măsurii de capacitate* = măsuri cu care se determină volumul lichidelor, al cerealelor etc. **3.** Posibilitatea pe care o are un corp, un sistem etc. de a acumula o cantitate de materii sau de energie. **4.** Posibilitatea de a lucra într-un domeniu, de a realiza ceva. ◆ Posibilitatea, însușirea morală sau intelectuală a cuiva; aptitudine. ◆ Persoană capabilă. **5.** Însușirea de a face acte juridice valabile. — Din fr. **capacité**, lat. **capacitas**, **-atis**.

CAPACITIV, **-Ă**, *capacitivi*, *-e*, adj. (Tehn.) Referitor la un dispozitiv sau la un circuit electric; care se comportă ca un condensator electric. — Din engl. **capacitive**.

CAPAMĂ, *capamale*, s.f. (Înv.) Mâncare gătită din carne de miel (sau de pasăre) cu stafide. — Din tc. **kapama**.

CAPĂN, *capanuri* s.n. (Înv.) Magazin care servea ca depozit (de alimente) pentru trupele turcești. — Din tc. **kapan**.

CAPANLIU, *capanlii*, s.m. (Înv.) Negustor turc care achiziționa alimente pentru aprovizionarea trupelor turcești. — Din tc. **kapanlı**.

CAPĂUCĂ, *capauce*, s.f. (Reg.) Femela copoiului. [Var.: **căpăucă** s.f.] — **Căpău** (= *copoi*) + suf. *-că*.

CĂPĂ, *cape*, s.f. **1.** Pelerină scurtă de blană sau de stofă. ◇ Expr. *De căpă și spadă* = (despre filme, opere literare etc.) de aventuri cu multe dueli, înfruntări primejdioase etc. **2.** Dispozitiv de protecție la mașini, fierăstraie etc. pentru a preîntâmpina accidentele. **3.** (Mar.) Poziție dată unei nave pentru a putea naviga pe un timp nefavorabil. — Din fr. **cape**.

CĂPĂT, *capete*, s.n. **1.** Partea extremă a unui lucru, a unei perioade, a unei situații sau a unei stări; margine, limită, sfârșit¹, istov. ◇ Loc. adj. *Fără (de) căpăt* = fără sfârșit; îndelungat, întins. Loc. adv. *De la (sau din) căpăt* = de la început. *În căpăt = a)* în frunte; **b)** exact, deplin. *Până la căpăt* = până la sfârșit; până la ultimele consecințe, în mod consecvent. ◇ Expr. *La căpătul lumii* (sau *pământului*) = foarte departe. *A pune căpăt* (unui lucru, unei situații) = a face să înceteze, a termina (cu bine), a rezolva. *A da de căpăt* = a duce la bun sfârșit. *A o scoate la căpăt cu ceva* = a ieși cu bine dintr-o situație neplăcută. *A o scoate la căpăt cu cineva* = a se înțelege cu cineva. *Niciun căpăt de ață* = absolut nimic. *Până la (sau într-un) căpăt de ață* = absolut tot. **2.** Fragment; rămășiță de... — Refăcut din pl. **capete** (<lat. *capita*).

CAPCĂNĂ, *capcane*, s.f. (Adesea fig.) Dispozitiv pentru prinderea unor animale; cursă². — Din tc. **kapkan**.

CAPELĂ, *capelez*, vb. I. Tranz. A lega o parămă de un catarg. — Din fr. **capeler**.

CAPELĂN, *capelani*, s.m. (În Biserica romano-catolică și Biserica anglicană) Preot neatașat unei parohii, slujitor la o capelă. — Din it. **capellano**.

CAPELĂRE, *capelări*, s.f. (Mar.) Acțiunea de a *capela*; capelatură. — V. **capela**.

CAPELĂT, **-Ă**, *capelați*, *-te*, adj. (Mar.; despre parâme) Legat de un catarg. — V. **capela**.

CAPELĂTURĂ, *capelaturi*, s.f. (Mar.) Capelare. — **Capela** + suf. *-tură*. **CAPĂLĂ¹**, *capele*, s.f. Șapcă de postav cu cozoroc moale, purtată de militari. — Din ngr. **kapello**, it. **cappello**.

CAPĂLĂ², *capele*, s.f. Biserică mică, izolată, fără parohie (într-un cimitir etc.); paraclis. ◆ (În bisericile catolice) Parte care adăpostește un altar secundar. — Din it. **cappella**.

CAPĂLĂ³, *capele*, s.f. Cor bisericesc. ◆ Orchestră de proporții reduse aflată în slujba unei biserici sau curții princiere. — Din it. **cappella**, germ. **Kapelle**.

CAPELINĂ, *capeline*, s.f. (Med.) Bonetă sau bandă circulară (elastică sau ghipsată) folosită pentru imobilizarea fracturilor, ancorarea aparatelor și protezelor chirurgicale etc. — Din fr. **capeline**.

CAPELMĂISTRU, *capelmaistri*, s.m. Dirijor al unei formații muzicale sau al unei orchestre mici; șef de fanfară militară. [Acc. și: *capélmaistru*] — Din germ. **Kapellmeister**.

CAPELUȚĂ, *capeluțe*, s.f. Diminutiv al lui *capelă¹*. — **Capelă¹** + suf. *-uță*.

CĂPER, *caperi*, s.m. Arbust spinos care crește în regiunile mediteraneene, cu flori mari albe sau roșietice (*Capparis spinosa*). — Din it. **cappero**.

CĂPERĂ, *capere*, s.f. Boboc al caperului, folosit drept condiment. — Din **caper**.

CĂPEȘ, **-Ă**, *capeși*, *-e*, adj. (Rare) Energic, hotărât; încăpățânat. — **Cap¹** + suf. *-eș*.

CĂPIA, *capia*, s.m. Ardei (roșu) lung. ◇ (Adjectival) *Ardei capia*. — Din bg. **kapis**.

CAPICHEAIE s.f. v. **capuchehaia**.

CĂPIE s.f. Boală a ovinelor, bovinelor și caprinelor (provocată de localizarea teniei în creier) care se manifestă prin amețeli, convulsii și mișcări reperi și dezordonate; cenuroză, căpială. ◆ Animal care suferă de această boală. — Cf. sl. *kapija*.

CAPILĂR, **-Ă**, *capilari*, *-e*, adj. **1.** Subțire, fin, îngust. ◇ *Vase capilare* (și substantivat, n. pl.) = conducte microscopice sanguine sau limfatice, prin care se fac schimburile dintre sânge și țesuturi. **2.** Care aparține capilarității, privitor la capilaritate. ◇ *Tub capilar* = tub îngust în care se manifestă fenomenele de capilaritate. — Din fr. **capillaire**, lat. **capillaris**.

CAPILARITĂTE s.f. Ansamblul de fenomene care se produc în tuburile capilare la suprafața unui lichid și care determină ascensiunea acestuia, formarea meniscurilor concave sau convexe etc. — Din fr. **capillarité**.

CAPILARITĂ, *capilarite*, s.f. (Med.) Inflamație a vaselor capilare. — Din fr. **capillarité**.

CAPILAROSCOPIE s.f. Studiul (sub microscop) al circulației capilare. — Din fr. **capillaroscopie**.

CAPIȘON, *capişoane*, s.n. Glugă cu unul sau două colțuri, care atârână pe spate și care se poate ridica pentru a proteja capul de intemperii. — Din fr. **capuchon**.

CĂPIȘTE, *capîști*, s.f. (Înv.) Templu sau altar dedicat zeităților antice; *p. ext.* biserică de rit neortodox. — Din sl. **kapište**.

CAPITAL¹, (1) *capitaluri*, s.n. **1.** (Ec. pol.) Totalitatea bunurilor economice deținute de o persoană sau de un grup de persoane, care sunt utilizate în scopul producerii de bunuri și servicii destinate vânzării și obținerii de profit. **2.** (În sintagmele) *Capital uman* = competența salariaților, comportamentul și abilitatea intelectuală. *Capital de cunoștințe* = suma cunoștințelor pe care le posedă cineva; experiență. — Din fr. **capital**, germ. **Kapital**.

CAPITAL², **-Ă**, *capitali*, *-e*, adj. **1.** De primă importanță, de frunte; fundamental, esențial. ◇ *Reparație capitală* = refacere a părților esențiale ale unei clădiri, ale unei mașini etc. ◇ Expr. *A (o) lua de capital* = a acorda o importanță exagerată unui fapt, unei afirmații etc. **2.** (Despre caractere tipografice; adesea substantivat, f.) De dimensiuni mai mari decât litera obișnuită și cu o formă, de obicei, diferită; (despre litere) majuscul, verzal. **3.** (În expr.) *Pedeapsă capitală* = pedeapsă cu moartea. — Din fr. **capital**.

CAPITALĂ, *capitale*, s.f. **1.** Oraș de reședință în care își au sediul organele supreme ale puterii de stat. **2.** Oraș în care își au sediul organele de conducere ale unei unități administrative teritoriale. [Var.: (Inv.) **capitale** s.f.] — Din fr. **capitale**.

CAPITÁLBAND s.n. (Rar) Şiret colorat cu o margine îngroşată, cu care se întăreşte cotorul unei cărţi sau al unui registru. — Din germ. **Kapitalband**.

CAPITALIE s.f. v. **capitală**.

CAPITALISM s.n. Sistem social-economic şi politic-ideologic bazat pe proprietatea privată, piaţa liberă şi libertatea de acţiune. — Din fr. **capitalisme**.

CAPITALIST, **-Ă**, *capitaliști, -ste*, adj., s.m. şi f. **1.** Adj. Care aparţine capitalismului sau care are trăsăturile capitalismului, privitor la capitalism. **2.** S.m. şi f. Persoană posesoare de capital¹ pe care-l investeşte. — Din fr. **capitaliste**.

CAPITALIZĂ, *capitalizez*, vb. I. Tranz. A acumula capital¹ în vederea obţinerii unui profit ulterior. ♦ (Impr.) A aduna bani, a strânge avere. — Din fr. **capitaliser**.

CAPITALIZABIL, **-Ă**, *capitalizabili, -e*, adj. Care poate fi capitalizat. — Din fr. **capitalisable**.

CAPITALIZARE, *capitalizări*, s.f. Acţiunea de a capitaliza. — V. **capitaliza**.

CAPITALIZAT, **-Ă**, *capitalizați, -te*, adj. (Despre bunuri materiale) Transformat în capital¹. — V. **capitaliza**.

CAPITAT, **-Ă**, *capitați, -te*, adj. (Bot.; despre organe) Care se termină cu un fel de măciucă. — Din fr. **capité**.

CAPITĂŢIE, *capitații*, s.f. Impozit direct, perceput în Evul Mediu, sub formă de cote fixe, pe cap de contribuabil. — Din fr. **capitation**, lat. **capitatio**.

CAPITALĂŞ s.n. (Rar) Diminutiv al lui *capitală*¹ (3). — **Capital**¹ + suf. **-aş**.

CAPITALŪŢĂ, *capitulute*, s.f. Literă de tipar majusculă cu aceleaşi dimensiuni cu literele obișnuite din corpul respectiv. — [Literă] **capitală** + suf. **-uță**.

CAPITEL, *capiteluri*, s.n. Partea superioară, mai groasă (şi ornamentată), a unei coloane sau a unui pilastru, care face legătura între fusul coloanei şi arhitravă. — Din it. **capitello**, lat. **capitellum**.

CAPITOL, *capitole*, s.n. Fiecare dintre diviziunile mai mari ale unei lucrări ştiinţifice, literare, ale unei legi etc. [Var.: (Inv.) **capitul** s.n.] — Din it. **capitolo**, lat. **capitulum**.

CAPITOLIN, **-Ă**, *capitolini, -e*, adj. Care aparţine Capitoliului, privitor la Capitoliu. — Din fr. **capitolin**, lat. **capitolinus**.

CAPITONĂ, *capitonez*, vb. I. Tranz. **1.** A căptuşi scheletul unei mobile cu lână, câlţi, iarbă de mare, material plastic etc. înainte de a fi tapiţată; a tapisa. **2.** A căptuşi un perete sau o uşă cu un strat de material izolator împotriva zgomotului. — Din fr. **capitonner**.

CAPITONAJ, *capitonaje*, s.n. Capitonare. — Din fr. **capitonage**.

CAPITONĂRE, *capitonări*, s.f. Acţiunea de a *capitona*; capitonaj. — V. **capitona**.

CAPITONĂT, **-Ă**, *capitonati, -te*, adj. **1.** (Despre mobile) Tapiţat. **2.** (Despre uşi, pereţi) Prevăzută cu un strat de material izolator, care împiedică pătrunderea zgomotului. — V. **capitona**.

CAPITÓS, **-OĂŞĂ**, *capitosis, -oase*, adj. (Inv.; despre băuturi alcoolice) Care amesteşe. — Din fr. **capiteux**.

CAPITUL¹, *capituli*, s.m. I. Corpul canonicilor unei catedrale catolice. ♦ Aduinare a canonicilor. ♦ Aduinare de călugări sau de alţi clerici catolici. **2.** loc în care se ţin asemenea adunări. — Din it. **capitolo**.

CAPITUL², *capitule*, s.n. Inflorescenţă cu axul principal scurt şi dilatat la vârf, purtând numeroase flori apropiate unele de altele. — Din fr. **capitule**, lat. **capitulum**.

CAPITUL³ s.n. v. **capitol**.

CAPITULĂ, *capitulez*, vb. I. Intrans. (Despre o armată, *p. ext.* despre un stat) A înceta ostilităţile şi a depune armele. ♦ Fig. (Despre oameni) A da înapoi în faţa piedicilor sau a greutăţilor; a nu mai continua o acţiune, o discuţie; a ceda. — Din fr. **capituler**, lat. **capitulare**.

CAPITULĂNT, **-Ă**, *capitulanti, -te*, s.m. şi f. (Rar) Persoană care capitulează; capitular. — Din rus. **kapituliant**.

CAPITULĂRD, **-Ă**, *capitularzi, -de*, adj. (Rar) Capitulant. — Din fr. **capitulard**.

CAPITULĂRE, *capitulări*, s.f. Acţiunea de a *capitula* şi rezultatul ei. — V. **capitula**.

CAPITULĂRII s.n. pl. Acte legislative emenate de la regi, divizate în capitole. — Din fr. **capitulaires**.

CAPITULĂŢIE, *capitulații*, s.f. Convenţie prin care un stat stabileşte un regim de privilegii pentru cetăţenii străini aflaţi pe teritoriul său. [Var.: (Inv.) **capitulațiune** s.f.] — Din fr. **capitulation**.

CAPITULAŢIUNE s.f. v. **capitulație**.

CĂPIU, **-IE**, *capii*, adj. (Despre ovine, bovine, caprine) Atins de capie. ♦ Fig. (Despre oameni) Năuc, zăpăcit. — Din **capie**.

CAPINTORTURĂ, *capintorturi*, s.f. Mică pasăre migratoare, din familia picide, de culoare cenuşie-brună, cu pete mai închise, care îşi răsucesce capul, pentru a-şi intimida duşmanul; sucitoare (*Jynx torquilla*). — **Cap**+ **întort** „întors” + suf. **-ură**.

CAPLAMĂ s.f. Mod de prindere a scândurilor la un perete exterior, la un acoperiş etc., astfel încât fiecare scândură să o acopere pe precedenta pe o lăţime de 2 cm. — Din tc. **kaplama**.

CAPNOMANŢIE s.f. (Rar) Arta de a ghici după fum. — Din fr. **capnomancie**.

CAPOC s.n. Fibră vegetală asemănătoare cu lâna, dar cu o rezistenţă redusă, obţinută din fructul unui arbore exotic (*Ceiba pentandra*) şi folosită la umplerea saltelelor, plâpumlilor, la confecţionarea centurilor de salvare etc. — Din fr. **kapok**, **capoc**, engl. **kapok**.

CAPODÓPERĂ, *capodopere*, s.f. Operă artistică de valoare excepţională. — Din it. **capo d'opera**.

CAPÓN, *capoane*, s.n. Suport mic situat în afara bordajului unei nave, care susţine ancora, când lanţul acesteia este folosit pentru legarea navei de o geamandură. — Din fr. **capon**.

CAPONĂ, *caponez*, vb. I. Tranz. A prinde ancora de capon. — Din fr. **caponner**.

CAPONĂRE s.f. Acţiunea de a *capona* şi rezultatul ei. — V. **capona**.

CAPONIERĂ, *caponiere*, s.f. Tunel de legătură în lucrările de fortificaţie. [Pr.: *-ni-e-*] — Din fr. **caponnière**.

CAPORÁL, *caporali*, s.m. Grad militar care urmează gradului de frunţ; militar care are acest grad; căprar². — Din fr. **caporal**.

CAPORALISM s.n. (Rar) Regim politic în care predomină influenţa militarilor. — Din fr. **caporalisme**.

CAPÓT¹ adj. (Inv.; în limbajul jucătorilor de cărţi; în expr.) A *face* (pe cineva) *capot* = a nu lăsa (pe cineva) să facă o levată la jocul de cărţi; *p. ext.* a căştiga un mare avantaj asupra cuiva, a-l da gata. — Din fr. **capot**.

CAPÓT², *capoate*, s.n. **1.** Imbrăcămintă femeiască de casă, de obicei lungă până la călcâie; halat. **2.** Înveliţ de pânză care acoperă diferite instrumente şi aparate pe puntea unei nave. — Din fr. **capot**, **capote**.

CAPÓT³, *capoate*, s.n. (Inv.) Manta boierească sau militară. — Din tc. **kapot**.

CAPOTĂ, *capotez*, vb. I. Intrans. (Despre autovehicule) A se răsturna, dându-se peste cap prin ridicarea părţii din spate; (despre avioane) a se prăbuşi, intrând cu botul în pământ. — Din fr. **capoter**.

CAPOTĂJ, *capotaje*, s.n. Accident suferit de un autovehicul sau de un avion care capotează. — Din fr. **capotage**.

CAPOTĂRE s.f. Acţiunea de a *capota* şi rezultatul ei. — V. **capota**.

CAPÓŢĂ, *capote*, s.f. **1.** Imbrăcămintă din tablă sau din alt material cu care se acoperă un sistem tehnic în vederea protejării lui. **2.** Acoperiş pliabil al unui autovehicul. — Din fr. **capote**.

CAPÓŢEL, *capotele*, s.n. Diminutiv al lui *capot*². — **Capot**² + suf. **-el**.

CAPPUCCINO, *cappucino*, s.n. Cafea cu spumă de lapte. — Din it., fr. **cappuccino**.

CĂPRĂ, *capre*, s.f. I. **1.** Gen de mamifere rumegătoare paricopitate, cu părul lung, cu coarne, mai mari şi diferenţiate la masculi (*Capra*); animal care face parte din acest gen; *p. restr.* femela acestui animal. ♦ *Capră de stâncă* = capră sălbatică, cu blana roşcată şi cu coarnele în formă de spadă (*Capra ibex*). *Capră domestică* = animal domestic rumegător, crescut pentru producţia de lapte (*Capra hircus*). ♦ Expr. *A împăca şi capra, şi varza* = a mulţumi şi pe unul, şi pe altul; a împăca două interese opuse. *Capră răioasă*, se zice despre un om înfumat. ♦ Pielea animalelor descrise mai sus. ♦ Compus: *capră-neagră* sau *capră-de-munte* = capră sălbatică, cu blana brună-neagră, cu coarne scurte şi curbate la vârf şi cu două dungi albe pe partea anterioară a capului, care trăieşte în regiunile alpine (*Rupicapra rupicapra*). **2.** Joc popular românesc, care face parte din obiceiurile practicate de Anul Nou şi care constă din executarea unor figuri comice de către un personaj mascat cu cap de capră (**I 1**) care bate ritmic din fălci; *p. ext.* personaj mascat astfel; turca. **3.** (Art.) Numele unui joc de copii, în care un jucător stă aplecat cu mâinile sprijinite pe genunchi, iar ceilalţi sar peste el. **II.** Suport de lemn cu patru picioare, încrucişate două câte două, pe care se pun lemnele pentru a fi tăiate cu fierăstrăul. **2.** Sistem de lemne încrucişate care serveşte la susţinerea schelelor de lucru, a unor platforme etc. **3.** Scaun (sau ladă) amenajată în partea dinainte a trăsorii sau a căruţei etc., pe care stă vizitiul. **4.** Aparat de gimnastică pentru sărituri, format dintr-un suport capitonat montat pe patru picioare, cu înălţimea reglabilă. **5.** Arşiş de miel. — Lat. **capra**.

CAPRICCIÓSO adv. (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) Cu schimbări neaşteptate de ritm, de nuanţe etc. [Pr.: *ca-pri-ció-zo*] — Cuv. it.

CAPRICIÓS, **-OĂŞĂ**, *capriciosii, -oase*, adj. Cu manifestări inegale şi neaşteptate, cu toane; inconsecvent, schimbător. ♦ (Despre lucruri) Neobişnuit, ciudat. *Formele capricioase ale unui turn*. [Pr.: *-ci-os*. — Var.: (Inv.) **caprițios, -oasă** adj.] — Din fr. **capricieux**, it. **capriccioso**.

CAPRICIU, *capricii*, s.n. **1.** Dorinţă trecătoare, adesea extravagantă, manifestată cu încăpăţănare; gust schimbător, neaşteptat; toană¹, farafastăcuri (**2**), bâzdăc. **2.** Compoziţie muzicală instrumentală de formă liberă, cu caracter de improvizaţie, cu treceri neaşteptate de la o stare emoţională la alta. [Var.: (Inv.) **caprif** s.n.] — Din fr. **caprice**, **capriccio**, it. **capriccio**.

CAPRICORN n.pr. n. Numele unei constelații zodiacale din emisfera australă. ⇨ *Tropical Capricornului* = paralela de 23° 27' latitudine sudică. ◆ Unul dintre semnele zodiacului (reprezentat printr-un țap). — Din fr. **capricorne**, lat. **capricornus**.

CAPRIFOLI, *caprifoli*, s.m. Arbust cu flori albe, gălbui sau roșietice, parfumate, cultivat ca plantă ornamentală (*Lonicera caprifolium*). — Din lat. **caprifolium**.

CAPRIFOLIACEE, *caprifoliacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate gamopetale, având ca tip caprifoiul; (și la sg.) plantă din această familie. [Pr.: -li-a] — Din fr. **caprifoliacee**.

CAPRIN, -**Ă**, *caprini*, -e, s.f., adj. 1. S.f. (La pl.) Subdiviziune a familiei rumegătoarelor, care are ca tip capra; (și la sg.) animal care aparține acestei subdiviziuni. 2. Adj. Care aparține caprinelor (1), privitor la caprine. — Din fr. **caprin**, lat. **caprinus**.

CAPRIȚ s.n. v. **capriciu**.

CAPRIȚIÓS, -**OÁSĂ** adj. v. **capricios**.

CAPROLACTAMĂ s.f. Substanță organică folosită ca materie primă pentru fabricarea fibrelor sintetice poliamidice. — Din fr. **caprolactame**.

CAPRÓN s.n. Fibră textilă sintetică, cu rezistență și elasticitate foarte mare, obținută prin policondensarea caprolactamei. — Din rus. **kapron**.

CAPROTINĂ, *caprotine*, s.f. Gen fosil de lamelibranhiate cretacice, cu cochilia groasă și cu valve inegal dezvoltate. — Et. nec.

CAPSA, *capsez*, vb. I. Tranz. 1. A prinde ceva cu ajutorul unor capse. 2. A echipa, a prevedea cu o capsă. — Din **capsă**.

CAPSĂRE, *capsări*, s.f. Acțiunea de a **capsa**. — V. **capsa**.

CAPSĂT¹ s.n. Faptul de a **capsa**. — V. **capsa**.

CAPSĂT², -**Ă**, *capsați*, -te, adj. Prins în capse, cu capse. — V. **capsa**.

CAPSĂTOR, *capsatoare*, s.n. Dispozitiv de birou folosit pentru prinderea foilor de hârtie cu ajutorul capselor. — **Capsa** + suf. -tor.

CAPSĂ, *capse*, s.f. 1. Mică piesă metalică utilizată la prinderea laolaltă a unor hârtii, la încheierea unor obiecte de îmbrăcăminte etc.; buton (2). 2. Mic căpăcel sau tub metalic umplut cu o materie explozivă, folosit la cartușele armelor de foc, la provocarea unei explozii în mine etc. ⇨ Expr. (Fam.) *A fi cu capsă pusă* = a fi gata de ceartă, pus pe ceartă, nervos. 3. Capsulă (4). 4. (Elt.) Rondelă metalică izolată de socul becului, care face legătura cu unul dintre capetele filamentului. — Din lat. **capsa**, germ. **Kapsel**.

CAPSOMÂN, -**Ă**, *capsomani*, -e, s.m. și f. (Fam.) Persoană încăpățânată; om prost. — Cf. alb. k a p s.

CAPSULĂ, *capsulez*, vb. I. Tranz. 1. A închide ermetic o sticlă cu ajutorul unei capsule. 2. A închide sau a acoperi anumite părți aflate sub tensiune dintr-un utilaj. — Din fr. **capsuler**.

CAPSULĂR, -**Ă**, *capsulari*, -e, adj. În forma unei capsule. — Din fr. **capsulaire**.

CAPSULĂRE s.f. Acțiunea de a **capsula** și rezultatul ei. — V. **capsula**.

CAPSULĂT, -**Ă**, *capsulați*, -te, adj. Care este închis într-o capsulă. — V. **capsula**.

CAPSULĂ, *capsule*, s.f. 1. Tip de fruct uscat, dehiscent, uneori divizat în mai multe loji și având numeroase semințe; măciucă (3), măciucile (2). 2. Înveliș al unor organe și organisme inferioare. *Capsulă bacteriană*. 3. Mic înveliș solubil, din amidon, gelatină sau cherafină, al unor medicamente pulverulente cu gust neplăcut, pentru a putea fi înghițite mai ușor. 4. Vas fabricat dintr-un material rezistent la căldură, în care se încălzesc, în laborator, diverse substanțe; capsă (3). 5. Mic cilindru metalic care conține bioxid de carbon sub presiune, servind la prepararea unei băuturi gazoase în sifoane speciale. 6. Cutie cu capac care se deformează sub acțiunea variațiilor presiunii atmosferice (constituind partea sensibilă a unor barometre). 7. (În sintagma) *Capsulă telefonică* = cutiută care conține (într-un aparat telefonic) un microfon sau un receptor. 8. Capac de tablă subțire, utilizat la închiderea sticlelor de bere, de apă minerală etc. 9. (În sintagma) *Capsulă cosmică* = compartiment etanșat al navei spațiale capabil să se desprindă de restul vehiculului și să coboare pe suprafața unui astru. — Din fr. **capsule**, lat. **capsula**.

CAPSULIFÉR, -**Ă**, *capsuliferi*, -e, adj. (Bot.; despre plante) Cu fructul în formă de capsulă. — Din fr. **capsulifère**.

CAPTĂ, *captez*, vb. I. Tranz. A aduna, a colecta lichide sau gaze într-un tub, într-un rezervor, într-un bazin etc. ◆ A intercepta, a izbuti să audă ceva. ◆ Fig. A atrage, a captiva pe cineva; a încerca să obțină, să câștige ceva printr-un anumit mijloc. — Din fr. **capter**, lat. **captare**.

CAPTĂBIL, -**Ă**, *captabili*, -e, adj. Care poate fi captat. — **Capta** + suf. -bil.

CAPTALĂN, *captalani*, s.m. Plantă erbacee cu frunze mari și late și cu flori purpurii (*Petasites officinalis*); *p. restr.* frunzele acestei plante, folosite ca acoperiș la stupii primitivi de albine. [Var.: **căptălân** s.m.] — Din magh. **káptalan**.

CAPTĂRE, *captări*, s.f. Acțiunea de a **capta**; captație. ⇨ *Captare a sunetului* = ansamblu de operații care asigură transformarea informațiilor sonore în semnale electrice. ◆ Ansamblul amenajărilor, construcțiilor și instalațiilor necesare pentru operația de colectare a unui fluid. — V. **capta**.

CAPTĂT, -**Ă**, *captați*, -te, adj. (Despre lichide, gaze) Adunat, colectat într-un rezervor, într-un bazin etc. — V. **capta**.

CAPTĂTOR, *captaoare*, s.n. 1. Dispozitiv care servește la captare. ⇨ *Captator solar* = dispozitiv care permite conversia energiei solare în energie termică sau electrică. 2. Dispozitiv montat la extremitatea unui troleu, pentru a realiza un contact alunecător cu firul aerian de contact. — **Capta** + suf. -tor.

CAPTĂTIO BENEVOLENTIAE loc. s.f. Captarea bunăvoinei cuiva în scopul obținerii unor avantaje. [Pr.: -fi-o *benevolentie*] — Loc. lat.

CAPTĂȚIE, *captații*, s.f. (Rar) Captare. ◆ (Jur.) Încercare de a câștiga bunăvoia unei persoane pentru a o determina să facă anumite liberalități testamentare. — Din fr. **captation**, lat. **captatio**.

CAPTIV, -**Ă**, *captivi*, -e, adj. Prins și lipsit de libertate; prizonier; prins² (1).

⇨ *Balon captiv* = balon legat prin cabluri de sol. — Din fr. **captif**, lat. **captivus**.

CAPTIVĂ, *captivez*, vb. I. Tranz. 1. A atrage, a ferma, a cuceri (pe cineva). 2. A preocupa în mod intens; a absorbi. — Din fr. **captiver**.

CAPTIVĂNT, -**Ă**, *captivanți*, -te, adj. Care captivează. — Din fr. **captivant**.

CAPTIVĂRE s.f. Faptul de a **captiva**. — V. **captiva**.

CAPTIVĂT, -**Ă**, *captivați*, -te, adj. Cucerit, fermecat, subjugat. — V. **captiva**.

CAPTIVITĂTE s.f. Faptul de a fi captiv; starea în care se află un om captiv; prizonierat. — Din fr. **captivité**, lat. **captivitas**, -atis.

CAPTÓR, *captaoare*, s.n. Aparat electric sau electromagnetice care servește la transformarea semnalelor acustice sau optice în semnale electrice. — Din fr. **capteur**.

CAPTURĂ, *capturez*, vb. I. Tranz. A prinde militari inamici și a-i lua prizonieri; a pune mâna pe bunuri materiale sau arme aparținând inamicului. ◆ A prinde un răufăcător. ◆ A prinde (cu ajutorul capcanelor) un animal sălbatic. — Din fr. **capturer**.

CAPTURĂRE, *capturări*, s.f. Acțiunea de a **captura**. — V. **captura**.

CAPTURĂ, *capturi*, s.f. 1. Totalitatea bunurilor materiale capturate de la inamic. 2. (Rar) Capturare. — Din fr. **capture**, lat. **captura**.

CAPUCHEAIA s.f. Reprezentant sau agent diplomatic al domnilor români la Poarta Otomană. [Var.: **capuchehaie**, **capichehaie** s.f.] — Din tc. **kapikahaya**.

CAPUCHEAIE s.f. v. **capuchehaia**.

CAPUCIN, -**Ă**, *capucini*, -e, adj., s.m. și f. (Călugăr) care face parte dintr-o ramură a Ordinului franciscan. — Din it. **capuccino**.

CAPUDÁN s.m. (Înv.; în sintagma) *Capudan-paşa* = comandant al flotei turcești. — Din tc. **kapudan** (lit. *kaptan*).

CAPUGIU, *capugii*, s.m. (Înv.) Trimis al sultanului în Țările Române, împuternicit în special cu schimbarea domnilor. — Din tc. **kapucu** (lit. *kapici*).

CAPUȚIN s.n. v. **capuținer**.

CAPUȚINER, *capuținere*, s.n. (Înv.) Cafea cu lapte. [Var.: **capuțin** s.n.] — Din germ. **Kapuziner**.

CAPVERDIÁN, -**Ă**, *capverdieni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația statului Capul Verde sau este originară de acolo. 2. Care aparține statului Capul Verde sau capverdienilor (1), referitor la statul Capul Verde sau la capverdieni. — Din engl. **Capverdian**.

CAR¹, *car*, s.m. Nume dat mai multor specii de insecte mici dăunătoare, din ordinul coleopterelor, cu corp păros și picioare scurte, care trăiesc în lemn și se hrănesc cu acesta. — Lat. **carus** (= *caries*).

CAR², *care*, s.n. 1. Vehicul terestru încăpător, cu patru roți, cu tracțiune animală, folosit la țară pentru transport. ⇨ *Car funebru* (sau *funerar, mortuar*) = dric. *Car blindat* (sau *de asalt*) = tanc. (Înv. și pop.) *Car de foc* = tren. ⇨ Expr. *Nici în car, nici în căruță*, se spune despre cineva nehotărât, care nu știe ce vrea. *A pus carul înaintea boilor*, se zice despre un om neîndemânic, care face lucrurile pe dos. ⇨ Compuse: *Carul-Mare* = constelație alcătuită din șapte stele așezate în formă de car² (1); Ursa-Mare; *Carul-Mic* = constelație formată din șapte stele (printre care și Steaua Polară) așezate în chip asemănător cu cele din carul-mare; Ursa-Mică. ◆ (În Antichitate) Vehicul cu două roți, tras de doi sau patru cai, folosit în lupte, la jocuri și la ceremonii. 2. Cantitate de material care se poate încălca într-un car² (1). *Un car de lemn*. ◆ Fig. Mulțime, grămadă. *Un car de ani*. ⇨ Loc. adv. *Cu carul* = din belșug. 3. (Reg.) Parte a fierăstrăului mecanic alcătuită din două bărne puse pe roțițe, pe care se așază bușteanul pentru a-l tăia. — Lat. **carus** (cu unele sensuri după fr. *char*).

CAR³, *caruri*, s.n. Piesă cilindrică mobilă pe care se fixează hârta la mașina de scris, făcând posibilă (prin deplasare) scrierea succesivă a literelor și a rândurilor. — După engl. [typewriter] **carriage**, fr. **chariot**.

CARAB, *carabi*, s.m. Coleopter cu corpul alungit și picioare lungi, distrugătoare de (larve de) insecte (*Carabus auratus*). — Din fr. **carabe**.

CARABÁN, *carabani*, s.m. (Entom.; reg.) Nasicorn. — Cf. alb. *karabishte*.

CARABĂ, *carabe*, s.f. 1. (Reg.) Fluier primitiv făcut de copiii dintr-o țevă de soc, din cotorul frunzei de dovleac, din pană de găscă etc. 2. Tubul cimpionului asemănător cu fluierul, la care se execută melodia. 3. (Arg.) Palmă (2). — Din sb. *karabe*.

CARABĂȚ, *carabeți*, s.m. (Reg.) Larvă acvatică a unor insecte. [Var.: *carabéte* s.m.] — Et. nec.

CARABETE s.m. v. *carabăț*.

CARABIDĂ, *carabide*, s.f. (La pl.) Familie de insecte coleoptere alergătoare, care se hrănesc cu omizi, viermi etc.; (și la sg.) insectă care face parte din această familie. — Din fr. *carabide*.

CARABINĂ, *carabine*, s.f. 1. Pușcă cu țeava ghintuită și scurtă. 2. Cârlig închis cu un arc, fixat printr-un inel la capătul unui lanț, al unei curele etc. și folosit pentru a prinde de el diferite obiecte. 3. Cârlig pentru cablu fixat cu un dispozitiv care permite rotirea ușoară a cablului. — Din fr. *carabine*.

CARABINIÉR, *carabinieri*, s.m. 1. (Inv.) Soldat înarmat cu o carabină (1). 2. (În Italia) Membru al jandarmeriei. [Pr.: -ni-er] — Din fr. *carabinier*.

CARABINIÉRĂ, *carabiniere*, s.f. Carabină (2). — Din germ. *Karabiner* (haben).

CARABUȘCĂ, *carabuști*, s.f. (Reg.) Cutioară confecționată din coajă de copac, în care se păstrează tutunul. — Din rus. *korobocika*.

CARACAȘCURI s.n. pl. (Reg.) Obiecte mărunte, fără valoare. — Et. nec.

CARACĂȚIȚĂ, *caracățite*, s.f. Animal marin din încrengătura moluștelor, cu corpul oval și cu opt brațe puternice prevăzute cu ventuze. (*Octopus vulgaris*). ♦ Fig. Persoană lăcomă, apucătoare, hrăpăreață. — Din rus. *karakatîța*.

CARACHIÚL s.m., s.n. v. *caracul*.

CARACTÉR, *caractere*, s.n. 1. Ansamblul însușirilor fundamentale psihice-morale ale unei persoane, care se manifestă în modul de comportare, în ideile și în acțiunile sale. ♦ Personalitate morală fermă. ♦ Înșușire morală care se manifestă prin perseverență, voință fermă și corectitudine. *Om de caracter*. 2. Individualitate care prezintă trăsături psihice complexe, zugrăvită într-o operă literară. ♦ *Comedie de caracter* = comedie în care intriga ia naștere din conflictul dintre caracterele contradictorii ale personajelor. *Dans de caracter* = formă prelucrată pentru scenă a dansurilor populare. 3. Trăsătură distinctivă care constituie specificul unui lucru, al unui fenomen etc. ♦ Înșușire, particularitate a unui organism. *Caractere moștenite* (sau *ereditare*) și *caractere dobândite* (sau *neereditare*). 4. Caracteristică a unui ansamblu de litere, cifre, accente și semne de tipar din aceeași familie și de același corp. — Din fr. *caractère*, lat. *character*.

CARACTERIÁL, -*Ă*, *caracteriali*, -e, adj. (Livr.) Referitor la caracter, al caracterului. [Pr.: -ri-ál] — Din fr. *caractériel*.

CARACTERÍSTIC, -*Ă*, *caracteristici*, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Înșușire specifică predominantă, proprie unei ființe, unui lucru, unui fenomen etc. și care diferențiază o ființă de alta, un lucru de altul. 2. Adj. Care constituie trăsătura distinctivă a unei ființe, a unui lucru sau a unui fenomen. 3. S.f. Partea întreagă a unui logaritm. 4. S.f. Parametru sau dată tehnică utilizată pentru aprecierea comportării în exploatare a unui sistem tehnic sau a unui material. 5. S.f. Curbă care reprezintă modul cum variază o proprietate a unui sistem sau a unui dispozitiv în funcție de o anumită variabilă. — Din fr. *caractéristique*.

CARACTERIZĂ, *caracterizez*, vb. I. Tranz. 1. A constitui caracteristica cuiva sau a ceva. *Îl caracterizează modestia*. 2. A descrie, a înfățișa, a face să reiasă trăsăturile caracteristice ale unei persoane, ale unui lucru sau ale unui fenomen. — Din fr. *caractériser*.

CARACTERIZĂBIL, -*Ă*, *caracterizabili*, -e, adj. Care poate fi caracterizat. — *Caracteriza* + suf. -*bil*.

CARACTERIZĂNT, -*Ă*, *caracterizânți*, -te, adj. Caracterizator; caracteristic. — Din fr. *caractérisant*.

CARACTERIZĂRE, *caracterizări*, s.f. Acțiunea de a *caracteriza* și rezultatul ei; indicare a unei caracteristice a unei ființe, a unui lucru sau a unui fenomen. — V. *caracteriza*.

CARACTERIZĂTOR, -*OĂRE*, *caracterizatori*, -oare, adj. Care caracterizează; specific; caracterizant. — *Caracteriza* + suf. -*tor*.

CARACTEROGRĂF, *caracterografe*, s.n. Aparat electronic care permite vizualizarea pe ecranul unui tub catodic a caracteristicilor dispozitivelor semiconductor. — Din engl. *characterographie*.

CARACTEROLÓGIC, -*Ă*, *caracterologici*, -ce, adj. Care se referă la caracter; care se referă la caracterologie. — Din fr. *caractérologique*.

CARACTEROLOGÍE s.f. Disciplină care se ocupă cu studiul psihologic al caracterului. — Din fr. *caractérologie*.

CARACTRÓN, *caractroane*, s.n. (Electron.) Tub catodic utilizat în afișarea rapidă a literelor sau cifrelor pe ecranul său. — Din fr., engl. *caractron*.

CARACUDĂ, *caracude*, s.f. 1. Pește de baltă, cu corpul turtit lateral, lung de 20-35 cm (*Carassius carassius*). 2. Nume generic dat peștilor mici; pește-șigănesc. ♦ Fig. Om fără valoare, fără însemnătate (într-un partid, într-o adunare). — Din bg. *karakuda*.

CARACÚL, (1) s.m., (2) *caraculuri*, s.n. 1. S.m. Numele unei rase de oi ai căror miei au blana buclată, asemănătoare cu astrahanul. 2. S.n. Blăniță de miel aparținând acestei rase, din care se fac căciuli, paltoane etc. [Var.: *carachiúl* s.m., s.n.] — Din fr. *caracul*.

CARADRIIFÓRMĂ, *caradriiforme*, s.f. (La pl.) Ordin de păsări comestibile, cu ciocul și picioarele lungi; (și la sg.) pasăre din acest ordin. — Cf. fr. *charadriidé*.

CARAFĂ, *carafe*, s.f. Sticlă cu gâtul lung și cu partea de jos bombată. ♦ Conținutul unei astfel de sticle. [Var.: *garáfă* s.f.] — Din ngr. *karáfa*, fr. *carafe*, it. *caraffa*.

CARAGĂNĂ, *caragane*, s.f. Arbust ornamental din familia leguminoaselor, originar din Asia, cu frunze compuse și cu flori mari, galbene-aurii (*Caragana arborescens*). — Din fr. *caragan*.

CARAGĂȚĂ, *caragațe*, s.f. (Ornit.) Coțofană. ♦ Fig. (Fam.) Femeie vorbăreață. ♦ Expr. (Fam.) *A face caragațe* = a face glume (pe socoteala cuiva); a umbla cu păcăleli. [Var.: *garagățá* s.f.] — Din ngr. *karakáxa*.

CARAGHIÓS, -*OĂSĂ*, *caraghioși*, -oase, adj. (Adesea substantivat) Care provoacă râsul, ridicol, comic; care nu merită să fie luat în serios. — Din tc. *karagöz*.

CARAGHIOSLĂC, *caraghioslăcuri*, s.n. Faptă, gest sau lucru neserios, care stârnește râsul; comicărie. — Din tc. *karagözlük*.

CARAGIALÉSC, -*EĂSCĂ*, *caragialești*, adj. De Caragiale, al lui Caragiale; în maniera lui Caragiale; caragialian. — *Caragiale* (n. pr.) + suf. -*esc*.

CARAGIALIÁN, -*Ă*, *caragialieni*, -e, adj. Caragialesc. [Pr.: -li-an] — *Caragiale* (n. pr.) + suf. -*ian*.

CARAIŁB, -*Ă*, *caraiibi*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Amerindian care trăiește în Antilele Mici, Brazilia, Venezuela, Guyana etc. 2. Adj. Care aparține amerindienilor (1), referitor la amerindieni. [Var.: *carlib* s.m.] — Din fr. *Caribes*.

CARAMBÓL, *caramboluri*, s.n. (La jocul de biliard) Lovire cu bila proprie a celorlalte două bile (prin care se marchează un punct pentru jucător); punct înscris în acest fel. ♦ Fig. (Fam.) Încurcătură, zăpăceală; ciocnire. — Din fr. *carambole*.

CARAMBOLĂJ, *carambolaje*, s.f. Faptul de a face carambol. — Din fr. *carambolage*.

CARAMEĂ s.f. v. *caramelă*.

CARAMÉL, *carameluri*, s.n., adj. invar. 1. S.n. Produs de culoare brună-roșcată solubil în apă, obținut prin încălzirea și deshidratarea zahărului și folosit în cofetărie, la colorarea unor băuturi sau a unor alimente și la prepararea plăcilor fotografice. 2. Adj. invar. Care se referă la caramel (1). *Cremă caramel*. — Din fr. *caramel*, germ. *Karamel*.

CARAMÉLĂ, *caramele*, s.f. Bomboană făcută din caramel amestecat cu diferite substanțe colorante și aromatice. [Var.: *carameá* s.f.] — Din fr. *caramel*, germ. *Karamella*, it. *caramella*.

CARAMELIZĂ, *caramelizez*, vb. I. Refl. și tranz. A (se) transforma prin încălzire în caramel. ♦ Tranz. A amesteca apă sau alt lichid cu caramel. — Din fr. *caraméliser*.

CARAMELIZĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *carameliza* și rezultatul ei; *spec.* proces de descompunere, prin încălzire, a caramelurilor. — V. *carameliza*.

CARANSEBEȘEAN, -*Ă*, *caransebeșeni*, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Caransebeș. 2. Adj. Care aparține Caransebeșului sau caransebeșenilor (1), privitor la Caransebeș ori la caransebeșeni. — *Caransebeș* (n.pr.) + suf. -*ean*.

CARANSEBEȘÉANCĂ, *caransebeșence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Caransebeș. — *Caransebeșean* + suf. -*că*.

CARANTÍNĂ s.f. 1. Punct sanitar pentru cercetarea și izolarea persoanelor, vaselor sau mărfurilor venite dintr-o regiune bătută de o epidemie. ♦ Izolare preventivă a unei persoane sau a unei colectivități care a fost în contact cu un bolnav contagios sau care vine dintr-o regiune unde există o epidemie. ♦ *Carantină fitosanitară* = complex de măsuri cu caracter preventiv, luate pentru a se opri pătrunderea bolilor sau a dăunătorilor plantelor sau a unor buruieni din alte țări și pentru a se limita răspândirea acestora. ♦ Restricție aplicată în vederea combaterii bolilor contagioase ale animalelor. 2. Fig. Izolare. — Din rus. *karantin*.

CARAPÁCE, *carapace*, s.f. Înveliș osos, cornos sau calcaros care protejează corpul unor animale. — Din fr. *carapace*.

CARÁS, *carashi*, s.m. Pește de baltă din familia carapilor, de culoare argintie sau gălbuie, cu capul scurt și cu solzii mari (*Carassius auratus gibelio*). — Din rus. *karas'*.

CARÁT, *carate*, s.n. 1. Indice pentru conținutul în aur al aliajelor acestuia, exprimat prin numărul părților de aur din 24 de părți de aliaj. 2. Unitate de măsură pentru masa pietrelor prețioase, egală cu 0,2 grame. [Var.: **carátă** s.f.] — Din fr. **carat**.

CARÁTĂ s.f. v. **carat**.

CARAUŁĂȘ, *caraulași*, s.m. (Reg.) Caraulă (2). [Pr.: -a-u] — **Caraulă** + suf. -aș.

CARAUŁĂ, *caraulă*, s.f. 1. Pază, gardă, strajă. 2. Om care face de pază; santinelă, caraulaș. — Din bg. **karaul**, ngr. **karauli**.

CARAVANĂ, *caravane*, s.f. 1. Grup de oameni și de animale de povară (de obicei cămile), care străbat împreună un pustiu. ♦ Convoi de vehicule cu călători, care parcurg împreună același drum. ♦ Grup de vehicule sau de persoane care călătoresc împreună în scopuri culturale, sanitare, turistice etc. *Caravană sanitară*. *Caravană cinematografică*. 2. (Reg.) Căruță sau car mare pentru transport. — Din fr. **caravane**.

CARAVANI s.m. pl. (Inv.) Pantaloni largi în talie și strâmți de la genunchi în jos, strănși la glezne cu nasturi sau cu copci. — Din bg. **karavani**.

CARAVANIÉR, *caravanieri*, s.m. Conducător al animalelor de povară într-o caravană. [Pr.: -ni-er] — Din fr. **caravanier**.

CARAVANSERAI, *caravanseraiuri*, s.n. (În Orient) Han mare unde poposesc caravanele. — Din fr. **caravansérail**.

CARAVĂ, *carave*, s.f. Unealtă de pescuit de forma unei capcane deschise, care se instalează în lacurile litorale și în bălți pentru prinderea plăcii și a șalăului. — Et. nec.

CARAVELĂ, *caravele*, s.f. Corabie cu pânze, rapidă, folosită în trecut (de spanioli și de portughezi) pentru călătorii lungi. — Din it. **caravella**, fr. **caravelle**.

CARĂMB, *carâmbi*, s.m. 1. Partea superioară a cizmei care îmbracă gamba piciorului până aproape de genunchi. 2. Fiecare dintre cei doi drugi paraleli ai loitrei, în care intră spetezele carului. 3. Fiecare dintre cei doi drugi paraleli ai scării, în care intră fusceii. — Lat. ***calamulus** (<*calamus*, „trestie, arc, prăjină”).

CARĂTĂȘ s.m. v. **caretaș**.

CARĂTĂ s.f. v. **caretă**.

CARBAMÁT, *carbamați*, s.m. (Chim.) Sare a acidului carbamic; uretan. — Din fr. **carbamat**.

CARBĂMIC adj. (Chim.; în sintagma) *Acid carbamic* = acid instabil, cunoscut sub formă de săruri sau de ester. — Din fr. **carbamique**.

CARBENĂ, *carbene*, s.f. Compus organic care se găsește în asfalturi; amestec de substanțe de culoare neagră, casante, cu aspect de huiță, care, în cantitate de peste 1%, degradează calitățile bitumului. — Din fr. **carbènes**.

CARBÍD s.n. Substanță solidă, formată din calciu și carbon, folosită mai ales la fabricarea acetilenei; carbură de calciu. — Din fr. **carbide**.

CARBINÓL, *carbinoli*, s.m. Denumire veche a alcoolului metilic. — Din fr. **carbinol**.

CARBOÁNȚĂ, *carboanțe*, s.f. Carboavă. — Din rus. **karbovanet**.

CARBOÁVĂ, *carboave*, s.f. Veche monedă rusească de argint sau bacnotă de hârtie, egală în valoare cu o rublă (care a circulat și în Țările Române); carboanță. — Din rus. **karbovet**.

CARBODIAMÍDĂ s.f. (Chim.) Uree. [Pr.: -dia-] — Din fr. **carbodiamide**.

CARBOGAZÓS, -**OÁSĂ**, *carbogazoși*, -*oase*, adj. (În sintagma) *Apă carbogazoasă* = apă minerală care conține o cantitate de dioxid de carbon dizolvat; apă gazoasă. — **Carbo**(n) + **gazos**.

CARBOGÉN s.n. Amestec de dioxid de carbon în oxigen, utilizat mai ales în tratamentul asfixiilor. — Din fr. **carbogène**.

CARBOHEMOGLOBÍNĂ s.f. Compus instabil care se formează în sânge, în proporție foarte mică, din dioxid de carbon și hemoglobină. — Din fr. **carbohémoglobine**.

CARBOHIDRÁT, *carbhidrați*, s.m. (Chim.) Hidrocarbonat. — Din engl. **carbohydrate**.

CARBOÍD, *carboide*, s.f. (Chim.) Nume dat unor compuși organici din asfaturile naturale, din reziduurile de la cracare etc. — Din fr. **carboïdes**.

CARBÓLIC adj. (În sintagma) *Acid carbolic* = fenol. — Din fr. **carbolicque**.

CARBOLINÉUM s.n. Lichid de culoare brună obținut prin distilarea cărbunelui de pământ și folosit la impregnarea lemnului și ca fungid. — Din fr. **carbolineum**.

CARBOLÓY s.n. Aliaj cu duritate mare, obținut din carbură de wolfram în liant de cobalt. — Cuv. engl.

CARBOMÉTRU, *carbometre*, s.n. Aparat pentru detectarea dioxidului de carbon. — Din fr. **carbomètre**.

CARBÓN s.n. Element chimic, foarte răspândit în natură, component de bază al tuturor substanțelor organice, care se găsește în cărbuni, în petrol, în gaze etc., iar în stare elementară în diamant, în grafit și în cărbunele negru. ♦ *Carbon 14* = izotop radioactiv al carbonului, care ia naștere în

atmosferă și care servește la stabilirea vârstei vestigiilor materiale. (*Hârtie-carbon* = hârtie subțire acoperită pe una dintre fețe cu o substanță chimică de culoare închisă, folosită în dactilografie, cartografie etc. la efectuarea de copii; indigo, plumbagină. — Din fr. **carbone**, lat. **carbo**, -**onis**).

CARBONÁDO s.n. Diamant impur, negru și foarte dur, folosit la utilajele pentru foraj. — Din fr. **carbonado**.

CARBONÁR, *carbonari*, s.m. Membru al unei societăți revoluționare secrete din Italia, care a luptat la începutul sec. XIX pentru unificarea și independența țării. — Din it. **carbonaro**.

CARBONÁT, *carbonați*, s.m. Nume dat sărurilor acidului carbonic. ♦ (Adjectival) Care conține carbon. — Din fr. **carbonate**.

CARBONATÁ, pers. 3 *carbonatează*, vb. I. Tranz. A transforma în carbonat. — Din fr. **carbonater**.

CARBONATĂRE s.f. Reacție chimică la care participă dioxidul de carbon și un hidroxid, din care rezultă un carbonat. — V. **carbonata**.

CARBÓNIC, -**Ă**, *carbonici*, -*ce*, adj. Care conține (mult) carbon. ♦ *Acid carbonic* = acid oxigenat al carbonului obținut prin dizolvarea dioxidului de carbon în apă; acid slab, stabil numai în soluții apoase diluate; (impr.) dioxid de carbon. — Din fr. **carbonique**.

CARBONIÉR, -**Ă**, *carbonieri*, -*e*, adj. Care se referă la cărbune. *Industrie carbonieră*. [Pr.: -ni-er] — Din fr. **carbonier**.

CARBONIFÉR, -**Ă**, *carboniferi*, -*e*, adj., s.n. 1. Adj. (Despre roci, terenuri sau regiuni) Care conține zăcămintele de cărbuni. 2. Adj. Care se ocupă cu extracția și cu prelucrarea cărbunelui; privor la cărbuni. 3. S.n. A cincea perioadă a erei paleozoice, în cursul căreia s-au format principalele zăcămintele de cărbuni. — Din fr. **carbonifère**.

CARBONIFICÁRE s.f. Proces de formare a cărbunilor naturali. — Din fr. **carbon**.

CARBONÍL, *carbonili*, s.m. 1. Combinație a monoxidului de carbon cu unele metale grele. 2. (Chim.) Grupă funcțională bivalentă conținută în moleculele aldehydelor și cetonelor. — Din fr. **carbonyle**.

CARBONÍLIC, -**Ă**, *carbonilici*, -*ce*, adj. (Chim.; despre substanțe) Care conține în moleculă gruparea funcțională carbonil. ♦ *Compuși carbonilici* = denumire generică pentru aldehyde și cetone. — Din engl. **carbonylic**.

CARBONIZÁ, pers. 3 *carbonizează*, vb. I. Refl. (Despre cărbuni) A se descompune termic în lipsa oxigenului din aer sau în prezența unei cantități insuficiente de oxigen; (despre lemne) a se prefice în cărbuni (prin ardere) în prezența unei cantități mici de aer; (despre alte materii organice) a se descompune (prin ardere). — Din fr. **carboniser**.

CARBONIZÁRE, *carbonizări*, s.f. Acțiunea de a se carboniza și rezultatul ei. — V. **carboniza**.

CARBORÚNDUM s.n. Carbură de siliciu, folosită ca material abraziv. — Din fr. **carborundum**.

CARBOXIHEMOGLOBÍNĂ s.f. Combinație stabilă între monoxidul de carbon și hemoglobină, care se formează în timpul intoxicației cu acest gaz. — Din fr. **carboxyhémoglobine**.

CARBOXÍL, *carboxili*, s.m. (Chim.) Grupare funcțională compusă constituită dintr-o grupă carbonil și o grupă hidroxil, caracteristică acizilor organici. — Din fr. **carboxyle**.

CARBOXILÁZĂ, *carboxilaze*, s.f. Enzimă care catalizează eliberarea dioxidului de carbon din unii acizi. — Din fr. **carboxylase**.

CARBURÁ, *carburez*, vb. I. Tranz. A introduce carbon în fier sau într-un aliaj feros în stare topită. — Din **carbura**.

CARBURÁNT, *carburați*, s.m. Combustibil lichid folosit la motoarele cu ardere internă. — Din fr. **carburant**.

CARBURÁRE, *carburați*, s.f. Acțiunea de a *carbura* și rezultatul ei. — V. **carbura**.

CARBURATÓR, *carburatoare*, s.n. Aparat al unui motor cu ardere internă și cu aprindere electrică, în care se formează amestecul carburant, în proporția dorită, prin difuzarea combustibilului într-un curent de aer. — Din fr. **carbureteur**.

CARBURÁȚIE, *carburații*, s.f. Proces de amestecare a combustibilului lichid cu aerul în carburator sau direct în cilindrul unui motor (Diesel) cu ardere internă. ♦ *Cameră de carburație* = parte a carburatorului în care se face carburația. — Din fr. **carburation**.

CARBURÁ, *carburi*, s.f. Substanță rezultată din combinarea carbonului cu un metal sau cu unele metaloide. ♦ *Carbură de calciu* = carbid. *Carbură de siliciu* = carbondum. — Din fr. **carbure**.

CARCAFÚNG, *carcafunguri*, s.n. Parămă care se fixează pe marginea întinsă a unei vele și care servește la strângerea acesteia. — Cf. engl. *carque fond*.

CARCALÉTE s.n. Băutură preparată din vin, sirop și sifon. — Et. nec.

CARCÁN, *carcane*, s.n. Guler de fier cu care răufăcătorii erau legați la stălpul infamiei, în Franța. — Din fr. **carcan**.

CARCĂSĂ, *carcase*, s.f. 1. Îmbrăcămintă metalică exterioară a unui sistem tehnic, care susține anumite elemente ale acestuia și, eventual, îl protejează împotriva acțiunilor exterioare. 2. Totalitatea oaselor care alcătuiesc scheletul unui animal. 3. Scheletul unei mașini, al unei construcții etc. — Din fr. *carcasse*.

CĂRCERĂ, *carcere*, s.f. Încăpere mică și întunecoasă, folosită în trecut în închisori, cazărmi și în școli pentru detenția temporară a unei persoane pedepsite. — Din lat. *carcer*, it. *carcere*.

CARCINOGEN, -Ă, *carcinogeni*, -e, adj. (Med.) Cancerigen. — Din fr. *carcinogène*.

CARCINOGENEZĂ, *carcinogeneze*, s.f. (Med.) Proces de formare a tumorilor canceroase; cancerogeneză. — Din fr. *carcinogènese*, engl. *carcinogenesis*.

CARCINOLÓGIC, -Ă, *carcinologici*, -ce, adj. (Med.) De carcinologie. — Din fr. *carcinologique*.

CARCINOLOGIE s.f. Ramură a oncologiei care studiază carcinoamele. — Din fr. *carcinologie*.

CARCINOM, *carcinome*, s.n. Tumoare malignă constituită din celule epiteliale; epiteliom. — Din fr. *carcinome*.

CARCINOMATÓZĂ, *carcinomatoze*, s.f. (Med.) Proces de extindere a carcinoamelor la mai multe organe; carcinoză. — Din fr. *carcinomatoze*.

CARCINOTRÓN, *carcinotroane*, s.n. Tub electronic cu vid înaintat, folosit în domeniul frecvențelor foarte înalte. — Din fr. *carcinotron*.

CARCINÓZĂ, *carcinoze*, s.f. (Med.) Carcinomatoză. — Din fr. *carcinoze*.

CARD, *carduri*, s.n. Instrument de plată pe suport magnetic, emis de o bancă sau alte instituții financiare autorizate, prin care deținătorul poate efectua diferite tranzacții. ⇨ *Card de credit* = card utilizat pentru a achita cu bani de la banca emitentă cumpărăturile sau serviciile achiziționate. *Card de debit* = card utilizat pentru a achita din contul personal cumpărăturile sau serviciile achiziționate. *Card de fidelitate* = card promoțional de stimulare a fidelității clienților față de o marcă, de un produs, de anumite servicii etc., prin acordarea dreptului de a beneficia de reduceri de preț sau de cadouri. (Inform.) *Card de memorie* = a) dispozitiv electronic de mici dimensiuni folosit pentru stocarea datelor în format digital² (1); b) cartelă conectată la un calculator, la un telefon mobil etc. pentru a-i mări capacitatea de stocare a datelor. *Card de salariu* = card care permite utilizatorului administrarea contului personal în care este virat salariul. *Card de sănătate* = card care cuprinde pe lângă datele personale, istoricul bolilor și dovada că titularul dispune de asigurarea de sănătate. *Card de serviciu* = card eliberat de angajator pentru plata electronică a achizițiilor făcute în interes de serviciu. — Din engl. *card*.

CARDĂ, *cardez*, vb. I. Tranz. A prelucra un material textil fibros la cardă; a scărmana, a dărăci. — Din fr. *carder*.

CARDAMĂ, *cardamale*, s.f. Plantă erbacee mică, cu tulpina târâtoare, ramificată și cu flori mici, albe (*Nasturtium officinale*). — Din ngr. *kárdamon*.

CARDAMÓM s.m., s.n. 1. S.m. Plantă tropicală ale cărei semințe au gust piperat (*Elettaria cardamomum*). 2. S.n. Ulei cu miros plăcut extras din cardamom (1). — Din fr. *cardamome*.

CARDÁN, *cardane*, s.n. Sistem de suspensie sau de articulație, care permite mișcarea în toate sensurile. — Din fr. *cardan*.

CARDĂNIC, -Ă, *cardanici*, -ce, adj. 1. (Despre un sistem de suspensie) Care permite unui obiect suspendat să-și păstreze poziția orizontală. 2. (Despre un sistem de articulație a două piese ale unui mecanism) Care permite uneia dintre piese să-și păstreze poziția favorabilă transmiterii mișcării, indiferent de poziția celeilalte piese. ⇨ *Ax cardanic* sau *axă cardanică* = arbore de transmisie (la automobile și la alte mașini) care leagă cutia de viteză cu arborele diferențialului. — *Cardan* + suf. -ic.

CARDĂRE, *cardări*, s.f. Acțiunea de a *carda* și rezultatul ei. — V. *carda*.
CARDĂT, -Ă, *cardați*, -te, adj. (Despre lână, bumbac etc.) Scărmanat, dărăcit. — V. *carda*.

CĂRDĂ, *carde*, s.f. Mașină folosită în filaturi pentru dărăcirea (și prelucrarea) mecanizată a unui material textil. — Din fr. *carde*.

CARDIÁC, -Ă, *cardiaci*, -ce, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține inimii, privitor la inimă. 2. S.m. și f., adj. (Persoană) care suferă de o boală de inimă. [Pr.: -di-ac] — Din fr. *cardiaque*, lat. *cardiacus*.

CARDIALGIE s.f. Durere acută de stomac sau de inimă. [Pr.: -di-al] — Din fr. *cardialgie*.

CĂRDIE, *cardii*, s.f. Orificiul superior al stomacului, situat la locul de unire dintre esofag și stomac. — Din fr. *cardia*.

CARDIECTAZIE s.f. Dilatare a compartimentelor inimii. [Pr.: -di-ec] — Din fr. *cardiectasie*.

CĂRDIGAN, *cardigane*, s.n. (Rar) Jachetă (bărbătească) tricotată, cu mâneci largi, încheiată cu nasturi în față. — Din fr., engl. *cardigan*.

CARDINAL, -Ă, *cardinali*, -e, adj., s.m. I. Adj. Principal, esențial, fundamental. ⇨ *Punct cardinal* = fiecare dintre cele patru direcții principale ale orizontului, care ajută la determinarea poziției unui punct de pe glob. *Numeral cardinal* = numeral care exprimă un număr întreg abstract sau un număr determinat de obiecte, ființe etc. II. S.m. Titlu din ierarhia bisericii catolice, purtat de înalții prelați care alcătuiesc consiliul papei și dintre care se alege noul papă; persoană care poartă acest titlu. ♦ (Adjectival; în sintagma) *Roșu-cardinal* = roșu-purpuriu. — Din fr. *cardinal*, lat. *cardinalis*.

CARDINALĂT s.n. (Rar) Demnitatea de cardinal (II). — Din fr. *cardinalat*, lat. *cardinalatus*.

CARDIOACCELERATÓR, *cardioacceleratori*, adj. (În sintagma) *Nerv cardioaccelerator* = nerv simpatic care are rolul de a accelera ritmul bătăilor inimii atunci când este excitat. [Pr.: -di-o] — Din fr. *cardioaccélérateur*.

CARDIOCÉL, *cardiocele*, s.n. (Med.) Hernie congenitală a inimii în abdomen. [Pr.: -di-o] — Din fr. *cardiocele*.

CARDIOFOBIE, *cardiophobia*, s.f. (Med.) Teamă patologică de a se îmbolnăvi de inimă. [Pr.: -di-o] — Din fr. *cardiophobie*.

CARDIOGRĂF, *cardiografie*, s.n. Aparat care înregistrează grafic pulsațiile inimii. [Pr.: -di-o] — Din fr. *cardiographie*.

CARDIOGRĂFIC, -Ă, *cardiografici*, -ce, adj. Referitor la cardiografie, care aparține cardiografiei. [Pr.: -di-o] — Din fr. *cardiographique*.

CARDIOGRAFIE, *cardiografii*, s.f. Înregistrare a contracțiilor inimii cu ajutorul cardiografului. [Pr.: -di-o] — Din fr. *cardiographie*.

CARDIOGRĂMĂ, *cardiogramme*, s.f. Curbă care reprezintă bătăile inimii înregistrate la cardiograf. [Pr.: -di-o] — Din fr. *cardiogramme*.

CARDIOIDĂ, *cardioide*, s.f. Curbă descrisă de un punct al unui cerc care se rostogolește în exterior, și fără alunecare, pe un alt cerc imobil și de aceeași rază cu primul cerc. [Pr.: -di-o] — Din germ. *Kardioid*.

CARDIOINHIBITÓR, *cardioinhibitori*, adj. (În sintagma) *Nerv cardioinhibitor* = ramură a nervului vag care are rolul de a rări bătăile inimii atunci când este excitat. [Pr.: -di-o] — Din fr. *cardioinhibiteur*.

CARDIOLÓG, -Ă, *cardiologi*, -ge, s.m. și f. (Rar la f.) Medic specialist în boli de inimă. [Pr.: -di-o] — Din fr. *cardiologue*.

CARDIOLOGIE s.f. Ramură a medicinei interne care se ocupă cu studiul anatomiei, fiziologiei și patologiei inimii și al bolilor de inimă. [Pr.: -di-o] — Din fr. *cardiologie*.

CARDIOMALACIE, *cardiomalacii*, s.f. (Med.) Distrofie a miocardului prin infiltrarea fibrei musculare cu grăsimi. [Pr.: -di-o] — Din fr. *cardiomalacie*.

CARDIOMEGALIE, *cardiomegalii*, s.f. (Med.) Mărire exagerată a volumului inimii. [Pr.: -di-o] — Din fr. *cardiomegalie*.

CARDIOMIOPATIE, *cardiomiopatii*, s.f. (Med.) Denumire generică pentru bolile miocardului. [Pr.: -di-o-mi-o] — Din engl. *cardiomyopathy*.

CARDIOPATIE, *cardiopatii*, s.f. Boală de inimă. [Pr.: -di-o] — Din fr. *cardiopathie*.

CARDIOPLASTIE, *cardioplastii*, s.f. Operație plastică asupra stomacului și esofagului pentru lărgirea cardiei. [Pr.: -di-o] — Din fr. *cardioplastie*.

CARDIOPLÉGIE, *cardioplegii*, s.f. (Med.) Paralizie a mușchilor inimii. [Pr.: -di-o] — Din fr. *cardioplégie*.

CARDIOSCLERÓZĂ, *cardioscleroze*, s.f. Scleroză a mușchiului cardiac care se manifestă prin insuficiență cardiacă, aritmie. [Pr.: -di-o] — Din fr. *cardiosclérose*.

CARDIOSCÓP, *cardioscoape*, s.n. Aparat cu care se examinează contracțiile inimii. [Pr.: -di-o] — Din fr. *cardioscope*.

CARDIOSCOPIE, *cardioscopii*, s.f. Examinare a bătăilor inimii cu ajutorul cardioscopului. [Pr.: -di-o] — Din fr. *cardioscopie*.

CARDIOSPĂSM, *cardiospasme*, s.n. Spasm al inimii. [Pr.: -di-o] — Din fr. *cardiospasme*.

CARDIOTOMIE, *cardiotomii*, s.f. (Med.) Intervenție chirurgicală pe inimă. [Pr.: -di-o] — Din fr. *cardiotomie*.

CARDIOTÓNIC, -Ă, *cardiotonici*, -ce, adj., s.n. (Medicament) care stimulează inima, întărindu-i forța de contracție și normalizându-i ritmul bătăilor. [Pr.: -di-o] — Din fr. *cardiotonique*.

CARDIOTÓXIC, -Ă, *cardiotoxici*, -ce, adj. (Despre o substanță sau un agent) Care produce fenomene toxice la nivelul inimii. [Pr.: -di-o] — Din fr. *cardiotoxique*.

CARDIOVASCULĂR, -Ă, *cardiovasculari*, -e, adj. Privitor la legătura dintre inimă și vasele periferice și viscerale. ⇨ *Sistem (sau aparat) cardiovascular* = aparat circulator. [Pr.: -di-o] — Din fr. *cardio-vasculaire*.

CĂRDITĂ, *cardite*, s.f. Inflamație a inimii. — Din fr. *cardite*.

CĂRDIU s.n. Gen de moluște cu cochilia ovală, subțire, mult boltită (*Cardium*); molușcă din acest gen. [Pr.: -di-um] — Din lat. *Cardium*, denumirea științifică a moluștei.

CARDÓN s.m. Plantă erbacee legumicolă din familia compositeelor, cultivată pentru pețiolul frunzelor și nervura principală, care sunt comestibile (*Cynara cardunculus*). — Din fr. **cardon**.

CĂRE pron. interog.-rel. I. (Pronume relativ; are rol de conjuncție, ca element de legătură între propoziția regentă unde se află numele căruia îi ține locul și propoziția subordonată). 1. (Introduce propoziții atributive) *Cartea pe care trebuia să-ți-o aduc am pierdut-o*. ♦ (Introduce propoziții atributive circumstanțiale) a) (Cu nuanță finală) *Să ia călăuză din sat, care să le arate drumul*. b) (Cu nuanță condițională) *Ce holeră ar fi aceea care i-ar lăsa neatinși pe oamenii mei?* 2. (Cu valoare de pronume demonstrativ) Cel ce, cine; acela..., ce... ♦ (Cu sens neutru) Ceea ce. ♦ Loc. conj. *După care* = după aceea. *Care va (sau vra) să zică* = ceea ce înseamnă, prin urmare. 3. (Cu valoare de pronume nehotărât) a) Fiecare. *Le porunci să meargă care pe unde va putea*. ♦ Expr. (Să) *nu care cumva* = nu cumva să... *Nu care cumva...?* = (oare) nu cumva...? b) (În corelație cu sine însuși exprimă ideea de opoziție sau de distribuție) Unul... altul..., acesta... acela..., parte... parte... ♦ Expr. *Care (mai) de care* = unul mai mult (sau mai tare) decât altul, pe întrecute. II. (Pronume interogativ, folosit pentru a afla despre cine sau despre ce este vorba ori în ce fel se prezintă o ființă sau un lucru) *Care n-a înțeles întrebarea?* ♦ (Introduce propoziții interogative indirecte) *L-a întrebat care îi place mai mult*. ♦ Expr. *Care alta?* = ce altceva? *Care pe care?* = care din doi e mai tare? ♦ (Cu valoare de adjectiv interogativ) *Care om nu ține la viața lui?* [Gen.-dat. sg. m. *căruia*, f. *căreia*, gen.-dat. pl. m. și f. *cărora*; (când are valoare de adjectiv interog.-rel.) gen.-dat. sg. m. *cărui*, f. *cărei*, gen.-dat. pl. m. și f. *cărora*. Nom. sg. m. și; (inv.) *carele*; nom. pl. m. și f. și; *carî*] — Lat. **qualis**.

CARENĂ, *carenez*, vb. I. Tranz. 1. A repara carena unei nave. ♦ A așeza o navă pe o coastă pentru a o repara. 2. A echipa un vehicul cu carenă. 3. A curăța carena unei nave de depuneri vegetale și animale și a o vopsi. — Din fr. **caréner**, lat. **carenare**.

CARENĂJ, *carenafe*, s.n. 1. Faptul de a carena. 2. Înveliș exterior profilat, din tablă, placaj sau mase plastice, destinat să reducă rezistența aero- și hidrodinamică a unui corp cu mișcare relativă față de un fluid. — Din fr. **carénage**.

CARENĂL, *-Ă*, *carenali*, -e, adj. Al carenei florilor. — Din fr. **carénal**.

CARENĂRE, *carenări*, s.f. (Rar) Carenaj. — V. **carena**.

CARENĂTE, *-Ă*, *carenați*, -te, adj., s.f. 1. Adj. În formă de carenă (1), de luntre. 2. S.f. pl. Grup de vertebrate ce cuprinde majoritatea ordinilor existente de păsări, având ca trăsătură principală sternul foarte bine dezvoltat, prevăzută cu o carenă (2). — Din fr. **caréné**.

CARENĂ, *carene*, s.f. 1. Partea exterioară a corpului unei nave, care se găsește sub linia de plutire. 2. Proeminență prelungită a unor organe. *Carena sternului la păsări*. 3. (Bot.) Structură în corola leguminoaselor alcătuită din două petale inferioare care cresc unite. — Din fr. **carène**, it. **carena**.

CARENȚ, *-Ă*, *carenți*, -te, adj. (Rar) Cu lipsuri. — De la **carență**.

CARENȚĂ, *carente*, s.f. Lipsă, deficiență; neglijență. — Din fr. **carence**, lat. **caerentia**.

CARENȚIAL, *-Ă*, *caerentiați*, -e, adj. (Rar) Care este produs de o carență. [Pr.: -i-a] — Din fr. **caerentiel**.

CAREȚ, *careți*, s.m. Broască țestoasă comestibilă din mările calde lungă de 60–80 cm, înotătoare, din a cărei carapace cornoasă se obține bagaia (*Eretmochelys imbricata*). — Din fr. **caret**.

CAREȚĂȘ, *caretași*, s.m. Persoană care face carete. [Var.: (reg.) **carătăș** s.m.] — **Careță** + suf. -aș.

CAREȚĂ, *carete*, s.f. Trăsură închisă, cu patru roți. [Var.: (reg.) **carătă** s.f.] — Din rus. **каreta**.

CAREȚĂȘIE s.f. Ocupația, meseria caretașului. — **Caretaș** + suf. -ie.

CAREȚE, *careți*, s.m. Nume dat unor viermișori care se formează pe anumite alimente. — **Car** + suf. -ete.

CAREŪ, *careuri*, s.n. 1. Mod de așezare în formă de pătrat a unor persoane sau obiecte. 2. Suprafața a terenului de fotbal, de tenis etc., marcată cu alb, care delimitează anumite zone în câmpul de joc și în cadrul căreia se aplică unele reguli speciale; p. ext. teren de sport. 3. Încăperea la bordul unei nave folosită ca sală de mese, de lectură și de recreere pentru ofițeri. 4. (La unele jocuri de cărți) Grup de patru cărți de aceeași valoare. — Din fr. **carré**.

CAREVĂ pron. nehot. Vreunul, oarecare, cineva. — **Care** + **va**.

CARFOLOGIC, *-Ă*, *carfologici*, -ce, adj. (Med.) Referitor la carfologie. — Din fr. **carphologique**.

CARFOLOGIE s.f. Agitație a degetelor unui bolnav care pare că vrea să pipăie obiecte mici. — Din fr. **carphologie**.

CARGABĂS, *cargabase*, s.n. (Mar.) Manevră curentă de strângere a unei vele. — Din fr. **cargue basse**.

CARGĂN, (2) *cargane*, s.n. 1. Fibră textilă proteică, obținută din cazeină. 2. Sortiment de cargin (1). — Et. nec.

CARGOBÔT, *cargoboturi*, s.n. Navă maritimă comercială destinată transportului de mărfuri la mare distanță; cargou. — Din fr. **cargo-boat**, engl. **cargoboat**.

CARGOURI, *cargouri*, s.n. Cargobot. — Din fr. **cargo**.

CARIĂ, pers. 3 *cariază*, vb. I. Refl. (Despre dinți) A face carii, a se strica. [Pr.: -ri-a] — Din fr. **carier**.

CARIĂT, *-Ă*, *cariați*, -te, adj. (Despre dinți) Ros, stricat, găurit de o carie. [Pr.: -ri-a] — V. **caria**.

CARIATIDĂ, *cariatide*, s.f. Statuie reprezentând o femeie în picioare, care susține, ca o coloană, cornișa unui acoperiș, o intrare etc. [Pr.: -ri-a] — Din fr. **cariatide**, lat. **caryatides**.

CARIB s.m. v. **caraiab**.

CARIC s.n. Totalitatea încărcăturii utile a unei nave comerciale. — Din it. **carico**.

CARICATURĂL, *-Ă*, *caricaturali*, -e, adj. De caricatură, privitor la caricatură. — Din fr. **caricatural**.

CARICATURĂ, *caricaturi*, s.f. 1. Reprezentare, mai ales cu mijloacele graficii, a unei persoane sau a unei situații prin exagerarea unor trăsături, îndeosebi negative, cu o intenție satirică sau umoristică. ♦ Înfațurare ridicolă a unei persoane sau a unui obiect; persoană sau obiect cu această înfațurare. 2. Imitație nereușită, care denaturează originalul. — Din fr. **caricature**.

CARICATURISM s.n. (Rar) Mod caricatural de prezentare a unei persoane, a unei situații etc. — **Caricatură** + suf. -ism.

CARICATURIST, *-Ă*, *caricaturisti*, -ste, s.m. și f. Artist specializat în caricaturi (1). — Din fr. **caricaturiste**.

CARICATURISTIC, *-Ă*, *caricaturistici*, -ce, adj. 1. Care exagerează unele trăsături, îndeosebi negative, ale unei persoane, ale unei situații, cu intenție satirică sau umoristică. 2. Propriu caricaturii. — **Caricaturist** + suf. -ic.

CARICATURIZĂ, *caricaturizez*, vb. I. Tranz. A înfațura pe cineva sau ceva printr-o caricatură. — **Caricatură** + suf. -iza. Cf. fr. **caricaturer**.

CARICATURIZĂRE, *caricaturizări*, s.f. Acțiunea de a caricaturiza. — V. **caricaturiza**.

CARIDĂ, *caride*, s.f. Animal marin asemănător cu racul, căutat pentru carnea lui gustoasă; crevetă (*Palaemon squilla*). — Din ngr. **gharidha**.

CĂRIE, *carii*, s.f. 1. Leziune de natură microbiană sau chimică a dinților, a oaselor și care, prin evoluție, formează o cavitate. 2. Defect superficial al pieselor turnate, sub forma unor canale cu margini neregulate. — Din fr. **carie**, lat. **caries**.

CARIERĂ, *cariere*, s.f. Exploatare minieră de suprafață, de unde se extrag diverse substanțe minerale, materiale de construcții etc. și unde toate lucrările se execută sub cerul liber. [Pr.: -ri-e] — Din fr. **carrière**.

CARIERĂȘ, *carriere*, s.f. Profesie, ocupație; domeniul de activitate; timp cât cineva lucrează într-un anumit domeniu. ♦ Etapă, treaptă în ierarhia socială sau profesională. ♦ Poziție în societate, situație bună. [Pr.: -ri-e] — Din fr. **carrière**.

CARIERĂ s.f. Acțiunea de a se caria și rezultatul ei. [Pr.: -ri-e] — V. **caria**.

CARIERISM s.n. Tendință de a parveni cu orice preț și prin orice mijloace. [Pr.: -ri-e] — **Carieră**² + suf. -ism. Cf. rus. **карьеризм**.

CARIERIST, *-Ă*, *carieriști*, -ste, adj. (Adesea substantivat) Care luptă pe orice cale pentru a parveni. [Pr.: -ri-e] — Din fr. **carriériste**.

CARILÓN, *carilonuri*, s.n. Instrument muzical la care se pot executa melodii cu ajutorul unor clopote sau al unor lame acordate la anumite tonuri. — Din fr. **carillon**.

CARIÓCA, *carioce*, s.f. 1. Dans popular din Brazilia, cu ritm moderat; melodie după care se execută acest dans. 2. Instrument popular de percuție folosit la acompanierea ritmică a dansului carioca (1). [Pr.: -ri-o] — Din sp., port. **carrioca**.

CARIÓCĂ, *carici*, s.f. Instrument de scris în formă de creion, având în interior o fășie de păslă, îmbibată cu tuș de diferite culori. [Pr.: -ri-o] — Denumire comercială.

CARIOCHINÉZĂ s.f. Mod de înmulțire a celulelor plantelor și animalelor, caracterizat prin transformări în structura nucleului; mitoză. [Pr.: -ri-o] — Var.: **caricocinéză** s.f.] — Din fr. **kariokinése**.

CARIOCINÉZĂ s.f. v. **caricocinéză**.

CARIOFILACÉE, *cariofilacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante angiosperme dicotiledonate, cu noduri pronunțate pe tulpină, cu frunze înguste, cu flori hermafrodite dispuse în inflorescențe și cu fructe capsule; (și la sg.) plantă din această familie. [Pr.: -ri-o] — **caryophyllacée**.

CARIOLĂ, *cariole*, s.f. (Rar) Trăsură ușoară cu două roți, cu suspenzie pe arcuri, trasă de un cal. [Pr.: -ri-o] — Din fr. **carriole**, it. **carriola**.

CARIOLOGIE s.f. Ramură a citologiei care studiază structura și funcțiile nucleului și ale celulei. [Pr.: -ri-o] — Din fr. **caryologie**.

CARIOMETRIE s.f. Măsurare a diametrului nucleelor celulare cu ajutorul microscopului. [Pr.: -ri-o-] — Din fr. **caryométrie**.

CARIÓPSĂ, *caripose*, s.f. Tip de fruct uscat, indehiscent, cu pericarpul lipit de sămânța unică. [Pr.: -ri-op-] — Din fr. **caryopse**.

CARITABIL, **-Ă**, *caritabili*, -e, adj. Care manifestă caritate; milos, generos. — Din fr. **charitable**.

CARITATE s.f. Atitudine miloasă, plină de generozitate față de cineva; filantropie. ♦ *Soră de caritate* = soră de ocrotire; infirmieră. — Din fr. **charité**, lat. **caritas**, -atis.

CARLINGĂ, *carlingi*, s.f. 1. Cabină pentru echipajul unui avion, în care stă pilotul și unde sunt instalate comenzile de zbor, aparatele de bord etc. 2. Grindă longitudinală din osatura unei nave, care servește la legarea diferitelor părți ale ei. — Din fr. **carlingue**.

CARMĂC, *carmace*, s.n. Unealtă pentru pescuit fără nadă, formată dintr-un șir de cârlige mari din oțel, așezate în apă la diferite adâncimi. — Din rus. **karmak**.

CARMAJIN s.n. (Reg.) Piele vopsită în roșu-închis. [Var.: **camazîn** s.n.] — Din magh. **karmazsin**.

CARMANGERIE, *carmangerii*, s.f. 1. (Înv.) Măcelărie (1). 2. Restaurant în care se prepară și se servesc specialități din carne. — **Carmangiu** + suf. -erie.

CARMANGIU, *carmangii*, s.m. Persoană care lucrează în carmangerie. — Din tc. dial. **karmanci**.

CARMANIOLĂ, (2) *carmaniole*, s.f. 1. Cântec și dans francez din timpul Revoluției Franceze din 1789-1794. 2. Vestă scurtă purtată în timpul Revoluției Franceze. — Din fr. **camagnole**.

CARMAZIN s.n. v. **camajin**.

CARMELIT, **-Ă**, *carmeliți*, -te, s.m. și f. Călugăr catolic care aparține unui ordin înființat în Spania în sec. XIII. — Din fr. **carmélite**.

CARMIN s.n. Colorant roșu, de origine vegetală sau animală, folosit în cosmetică, în pictură etc.; cămăz (2); p. ext. culoare roșie. — Din fr. **carmin**, lat. **carminium**.

CARMINATIV, **-Ă**, *carminativi*, -e, adj., s.n. (Medicament) care calmează durerile abdominale și favorizează evacuarea gazelor intestinale. — Din fr. **carminatif**.

CARNABĂT s.n. Rasă de oi cu lâna semifină, de culoare roșcată-cafenie, originară din Bulgaria, a cărei carne nu are mirosul caracteristic. — Din bg. **karnabat**.

CARNĂJ, *carname*, s.n. Ucidere în masă; măcel, masacru. — Din fr. **carnage**.

CARNĂL, **-Ă**, *carnali*, -e, adj. De carne, privitor la carne; p. ext. trupesc. — Din lat. **carnalis**.

CARNALIT s.n. Amestec natural de clorură de potasiu și de magneziu, folosit ca îngrășământ chimic. — Din fr. **carnalite**.

CARNASIER, **-Ă**, *carnasieri*, -e, adj., s.m., s.f. 1. Adj., s.m. (Animal) carnivor. 2. S.f. Fiecare dintre cele patru măsele mari și tăioase ale unor animale carnivore. [Pr.: -si-er] — Din fr. **carossier**.

CARNĂT, *carname*, adj. (Despre regimuri alimentare) Cu carne. — Din **came**.

CARNĂȚIE, *carmații*. s.f. Structura, consistența și coloritul pielii unei persoane. — Din fr. **carnation**.

CARNAVAL, *carnavaluri*, s.n. Perioadă care precedă postul în unele țări, când au loc petreceri populare însoțite de deghizări, care alegorice, focuri de artificii etc. ♦ Petrecere populară din această perioadă — Din fr. **carnaval**.

CARNAVALÉSC, **-ESCĂ**, *carnavalesți*, adj. (Rar) Care aparține carnavalului, privitor la carnaval. — Din fr. **carnavalesque**.

CARNAXI interj. (Înv.) Cuvânt care exprimă ciudă, supărare, spaimă. — Din tc. **kamaksi**.

CĂRNE, (2) *cărnuri*, s.f. 1. Țesutul muscular al corpului omenesc și al animalelor împreună cu țesuturile moi la care aderă. ♦ *Carne de tun* = masă de militari trimiși pe front spre a lupta și care sunt expuși măcelului. *Carne vie* = carne de pe care s-a jupuit pielea. ♦ Expr. *A tăia (sau a da, a trage) în carne vie = a)* a tăia (sau a da, a trage) în plin, direct (în cineva); *b)* a încerca să curme un rău prin măsuri foarte drastice. *A fi rău (sau bun) de carne = a se vindeca greu (sau ușor) la o rană. În carne și oase =* în persoană, în realitate. *Carne din carne cuiva =* descendent direct din cineva, rudă de sânge. *A-și pune (sau a-și băga) carnea în (sau la) saramură = a face eforturi mari, a risca foarte mult în vederea realizării unui scop. A pune (sau a prinde etc.) carne = a se îngrășa. A crește carnea pe cineva = a simți o satisfacție, a fi bucuros. A tremura carnea pe cineva = a tremura de frică. 2. Țesutul muscular al animalelor și al păsărilor tăiate, folosit ca aliment. 3. Partea interioară a pielii, opusă feței acesteia. 4. (Bot.) Partea comestibilă a unor fructe și legume; pulpă. — Lat. **caro**, **carnis**.*

CARNET, *carnete*, s.n. Caietele de buzunar, uneori cu date și cu rubrici tipărite, pentru diferite însemnări. ♦ Act, document în formă de caietele, care atestă apartenența posesorului la o organizație, asociație, partid etc. ♦ *Carnet de muncă* = carte de muncă, v. *carte*. — Din fr. **carnet**.

CARNEȚEL, *carnețele*, s.n. Diminutiv al lui **carnet**. — **Carnet** + suf. -el.

CARNIÂN, **-Ă**, *carnieni*, -e, s.n., adj. 1. S.n. Primul etaj al triasicului superior din regiunile alpine, caracterizat prin prezența unor cefalopode, lamelibranchiate etc. 2. Adj. Care se referă la carnian (1). [Pr.: -ni-an] — Din fr. **carnien**.

CARNIVÓR, **-Ă**, *carnivori*, -e, adj., s.n. 1. Adj. Care se hrănește cu carne. ♦ *Plante carnivore* = grup restrâns de plante care, pe lângă nutriția normală (asimilația clorofiliană), au însușirea de a se hrăni cu mici nevertebrate (insecte, viermi etc.). 2. S.n. (La pl.) Ordin din clasa mamiferelor care se hrănesc mai ales cu carne, având carnașiere și canini lungi și ascuțiți; (și la sg.) animal din acest ordin. — Din fr. **carnivore**, lat. **carnivorus**.

CARNOTÍT s.n. Mineral de uraniu și vanadiu, puternic radioactiv. — Din fr. **carnotite**.

CARÓ s.n. Culoare la cărțile de joc, însemnată prin romburi roșii; tobă. — Din fr. **carreau**.

CAROIĂ, *caroiez*, vb. I. Tranz. A aplica un caroiaj pe o hartă topografică, pe un plan etc. [Pr.: -ro-ia] — Din fr. **carroyer**.

CAROIĂJ, *caroiaje*, s.n. (Top.) Rețea de pătrățele înscrisă pe un desen, pe o hartă etc. pentru a servi la reproducerea acestora la o altă scară. [Pr.: -ro-ia] — Din fr. **carroyage**.

CAROLĂ, *carole*, s.f. Dans medieval francez executat în cerc sau în lanț. — Din fr. **carole**.

CAROLINGIÂN, **-Ă**, *carolingieni*, -e, adj. Care aparține dinastiei lui Carol cel Mare, privitor la această dinastie. [Pr.: -gi-an] — Din fr. **carolingien**.

CARONADĂ, *caronade*, s.f. (Mar.) Vechi tun naval scurt, făcut din fontă. — Din fr. **caronade**.

CAROSĂBIL, **-Ă**, *carosabili*, -e, adj., s.n. (Drum) care permite circulația vehiculelor rutiere; (parte a unui drum) care este rezervată circulației vehiculelor rutiere. — Din fr. **carrossable**.

CAROSERIE, *caroserii*, s.f. Parte a unui vehicul terestru așezată deasupra osiilor și a roților, amenajată pentru transportul persoanelor, al mărfurilor sau pentru instalarea anumitor utilaje. — Din fr. **carrosserie**.

CAROSIER, **-Ă**, *carosieri*, -e, adj., s.m. (Rar) 1. Adj. (Despre cai) Cu mersul elegant, folosit pentru vehicule de lux. 2. S.m. Fabricant de caroserii. [Pr.: -si-er] — Din fr. **carrossier**.

CAROTĂ, *carotez*, vb. I. Intrans. (Livr.) A înșela, a extorca. ♦ (La biliard) A juca astfel încât să rămână adversarului o lovitură dificilă. — Din fr. **carotter**.

CAROTĂJ, *carotaje*, s.n. Operație de determinare prin foraj a structurii și compoziției straturilor scoarței terestre, bazată pe analiza probelor carotelor (2) sau pe măsurarea mărimilor fizice caracteristice ale rocii străbătute. — Din fr. **carottage**.

CAROTĂ, *carote*, s.f. 1. Varietate de morcovi timpurii, cu rădăcini scurte globuloase, de culoare galbenă-roșatică, foarte bogat în zaharuri. 2. Probă de rocă, de formă cilindrică, extrasă din gaura de sondă pentru cercetarea caracteristicilor terenului. 3. Corp de probă cilindric luat din betonul de fundație al unei șosele, în vederea verificării în laborator a proprietăților fizice și mecanice ale acesteia. 4. Fig. (Rar) Înșelătorie, șmecherie, trișerie, șarlatanie. 5. (La jocul de biliard) Poziție dificilă lăsată adversarului care urmează să execute lovitură. — Din fr. **carotte**.

CAROTÉN s.n. Pigment roșu-portocaliu care se găsește în unele vegetale (morcov) și în unele produse animale (grăsime, gălbenuș). [Var.: **carotină** s.f.] — Din fr. **carotène**, germ. **Karotin**.

CAROTENEMIE s.f. v. **carotinemie**.

CAROTENOIDĂ, *carotenoide*, s.f. Substanță colorantă naturală galbenă, portocalie sau roșie. [Pr.: -no-i-] — Var.: **carotinoíd** s.n., **carotinoídă** s.f.] — Din fr. **caroténoïde**.

CAROTIDĂ, *carotide*, s.f. Fiecare dintre cele două artere principale, ramuri ale aortei, situate de o parte și de alta a gâtului, care transportă sângele de la inimă la cap; arteră cefalică. — Din fr. **carotide**.

CAROTIDIÂN, **-Ă**, *carotidieni*, -e, adj. (Anat.) Al carotidei. [Pr.: -di-an] — Din fr. **carotidien**.

CAROTIÉRĂ, *carotiere*, s.f. Utilaj de foraj folosit pentru tăierea și scoaterea la suprafață a carotelor (2) din gaura de sondă. [Pr.: -ti-e-] — Din fr. **carottier**.

CAROTÍNĂ s.f. v. **caroten**.

CAROTINEMIE, *carotinemii*, s.f. (Fiziol.) Prezență a carotenului în sânge; cantitate de caroten prezentă în sânge. [Var.: **carotenemie** s.f.] — Din fr. **caroténémie**.

CAROTINOÍD s.n. v. **carotenoidă**.

CAROTINOÍDĂ s.f. v. **carotenoidă**.

CARÓU, *carouri*, s.n. (De obicei la pl.) Pătrăţel imprimat pe (sau ţesut în) unele stofe, format din dungi de altă culoare decât fondul. — Din fr. **carreau**.

CARP¹ s.n. Grup de opt oase mici care alcătuiesc scheletul încheieturii mâinii, articulându-se cu oasele antebraţului şi metacarpului. — Din fr. **carpe**, lat. **carpus**.

CARP², **-Ă**, *carpi*, -e, s.m. şi f. (La pl.) Populaţie geto-dacică stabilită pe teritoriul românesc, la est de munţii Carpaţi; (şi la sg.) persoană care făcea parte din această populaţie. — Din lat. **Carpes**.

CARPÁTIC, **-Ă**, *carpatici*, -ce, adj. Din munţii Carpaţi, al Carpaţilor, privitor la Carpaţi; carpatin. — Din fr. **karpatique**.

CARPATÍN, **-Ă**, *carpatini*, -e, adj. Carpatic. — Din fr. **karpathin**.

CARPÉLĂ, *carpele*, s.f. Frunzişoară modificată situată în centrul unei flori, care poartă ovulele. — Din fr. **carpelle**.

CÁRPEN, *carpeni*, s.m. Arbore înalt, cu frunze ovale dinţate şi cu flori grupate în amenji, cu lemnul tare şi alb, cu dungi argintii şi adâncituri pe trunchi, întrebuinţat la construcţii şi în rotărie; cãrpinar (*Carpinus betulus*). — Lat. **carpinus**.

CARPÉTĂ, *carpete*, s.f. Covoraş. — Din fr. **carpette**.

CARPIÁN, **-Ă**, *carpieni*, -e, adj. Al carpului. [Pr.: -pi-an] — Din fr. **carpien**.

CARPICULTŪRĂ s.f. Ciprinicultură. — Din fr. **carpiculture**.

CARPOCÁPSĂ, *carpocapse*, s.f. Insectă care trăieşte pe arborii fructiferi. — Din fr. **carpocapse**.

CARPOFÁG, **-Ă**, *carpofagi*, -ge, adj. (Despre animale) Care se hrăneşte cu fructe. — Din fr. **carpophage**.

CARPOFÓR, *carpofori*, s.m. Peduncul care susţine fructul. — Din fr. **carpophore**, germ. **Karpophor**.

CARPOLOGIE s.f. Parte a botanicii care se ocupă cu studiul fructelor. — Din fr. **carpologie**.

CARST, *carsturi*, s.n. Eroziune şi dizolvare a calcarelor, gipsurilor şi sării, provocată de apele subterane sau de suprafaţă, urmată de crearea unor forme caracteristice; (concr.) formă de relief rezultată în urma acestei eroziuni. — Din germ. **Karst**.

CÁRSTIC, **-Ă**, *carstici*, -ce, adj. Care aparţine carstului, privitor la carst, specific carstului. ⇨ *Regiune carstică* = regiune cu carst foarte dezvoltat. — Din fr. **karstique**.

CART¹, *carturi*, s.n. 1. Serviciu de patru ore, executat permanent, pe schimburi, la bordul unei nave, de membrii echipajului. 2. A 32-a parte din roza vânturilor, adică 11^{1/4} grade. — Din fr. **quart**.

CART², *carturi*, s.n. Automobil de curse mic, cu caroseria şi partea mecanică simplificate şi viteza redusă; automobil de acest tip folosit de copii în unele jocuri sportive. [Scris şi: *karf*] — Din engl., fr. **kart**.

CARTĂ, *cartez*, vb. I. Tranz. 1. A repartiza, a grupa scrisorile (la poştă) după adresele destinatarilor. 2. A transpune pe o hartă topografică anumite detalii ale terenului unei regiuni; a efectua o cartare (2). — Din **cartă**.

CARTABÓS s.m. v. **cartaboş**.

CARTAGINÉZ, **-Ă**, *cartaginezi*, -e, s.m. şi f., adj. 1. S.m. şi f. Persoană care făcea parte din populaţia vechii Cartagine sau era originară de acolo; pun. 2. Adj. Care aparţine Cartaginei sau cartaginezilor (1), privitor la Cartagina ori la cartaginezi; punic. — **Cartagina** (n. pr.) + suf. -ez. Cf. fr. Carthaginois.

CARTÁRE, *cartări*, s.f. 1. Acţiunea de a *carta* şi rezultatul ei. 2. Urmărire pe teren şi transpunere, prin semne şi prin culori convenţionale, pe hărţi topografice, a răspândirii şi a caracterelor diferitelor elemente din natură (roci, formaţiuni geologice, ape, soluri, animale etc.). — V. **carta**.

CARTĂ, *carte*, s.f. 1. (În Evul Mediu) Act destinat a consemna unele privilegii şi libertăţi fundamentale ale unor clase sau păături sociale şi a servi drept constituţie unui stat. 2. Manifest cuprinzând revendicările unei organizaţii politice, sociale, profesionale etc. 3. Act care stă la baza organizării şi funcţionării unei organizaţii internaţionale. *Carta Organizaţiei Naţiunilor Unite*. — Din fr. **charte**, lat. **charta**.

CARTATÓR, **-OÁRE**, *cartatori*, -oare, s.m. şi f. Persoană care cartează (1) corepondenţa. — **Carta** + suf. -tor.

CÁRTE, *cărţi*, s.f. I. 1. Scriere cu un anumit subiect, tipărită şi legată sau broşată în volum. ⇨ *Carte albastră* (sau *albă*, *neagră* etc.) = publicaţie oficială a unui guvern care conţine documente justificative privitoare la o problemă politică. ⇨ Expr. *A vorbi (sau a spune) ca la (sau ca din) carte* = a vorbi ca un om învăţat; a vorbi aşa cum trebuie; a face caz de erudiţia sa, a fi pedant. *A se pune pe carte* = a se apuca serios de învăţat. *Cum scrie la carte* = aşa cum trebuie, cum se cere. *Om de carte* = persoană care citeşte, studiază mult; cărturar. ⇨ Diviziune mai mare decât un capitol a unei scrieri de proporţii mari. 2. Fig. Cunoştiinţe de scriere şi de citire; învăţătură, ştiinţă, cultură. *Ai carte, ai parte*. 3. Registru. II. 1. (Urmă de determinări introduse prin prep. „de”) Carnet cu date personale, care atestă sau conferă unei persoane anumite drepturi. *Carte de membru*. ⇨ *Carte de muncă* =

document (în formă de caiete) care cuprinde date privitoare la activitatea unei persoane (vechime în muncă, locul de muncă) şi care serveşte acesteia pentru anumite drepturi (pensie, retribuţie, concediu etc.); carnet de muncă.

2. Bucată de carton, cu însemnări scrise sau tipărite, căreia i se dau diferite întrebunţări: pentru corepondenţă (*carte poştală*), ca permis de intrare la un concert, la o bibliotecă (*carte de intrare*) indicând numele (profesia, adresa etc.) unei persoane (*carte de vizită*) etc. ♦ Fiecare dintre cele 52 sau 32 de cartoane dreptunghiulare, diferenţiate după culorile, semnele şi figurile imprimate pe ele şi întrebuinţate la anumite jocuri de noroc. ⇨ Expr. *A da cărţile pe faţă* = a-şi arăta gândurile sau planurile, a spune adevărul. *A (-şi) juca ultima carte* = a face o ultimă încercare (riscând) în vederea atingerii unui scop. *A juca cartea cea mare* = a depune toate eforturile şi a se avânta cu toate riscurile într-o confruntare (disperată) în scopul atingerii unui ideal. *A da în cărţi* = a ghici viitorul cu ajutorul cărţilor de joc. III. (Înv. şi pop.)

1. Scrisoare. 2. Ordin scris, emis de o autoritate. 3. Act scris, document; dovadă. ⇨ *Carte de judecată* = hotărâre, sentinţă judecătorească. — Refăcut din **cărţi** (pl. lui **cartă* < lat. **charta**), prin analogie cu *parte-părţi*; (II) din fr. **carte**.

CARTÉL, *carteluri*, s.n. 1. Uniune monopolistă în care mai mult întreprinderi din aceeaşi ramură de producţie încheie o convenţie, stabilind preţurile, condiţiile de vânzare şi de aprovizionare, termenele de plată, cantitatea de mărfuri ce urmează să o producă fiecare şi îşi împart pieţele de desfacere, în vederea limitării sau eliminării concurenţei. 2. Coaliţie între două sau mai multe partide, organizaţii etc. 3. (Înv.) Convenţie scrisă între state, pentru schimbul sau răscumpărarea prizonierilor. — Din fr., engl. **cartel**.

CARTELÁ¹, *cartelez*, vb. I. Refl. (Despre întreprinderi, partide politice etc.) A se reuni, a intra într-un cartel. — Din **cartel**.

CARTELÁ², *cartelez*, vb. I. Tranz. A raţionaliza un produs, pe bază de cartelă (1). — Din **cartelă**.

CARTELÁRE¹, *cartelări*, s.f. Acţiunea de a se *cartela*¹. — V. **cartela**¹.

CARTELÁRE², *cartelări*, s.f. Acţiunea de a *cartela*². — V. **cartela**².

CARTELÁT¹, **-Ă**, *cartelaţi*, -te, adj. Reunit într-un cartel. — V. **cartela**¹.

CARTELÁT², **-Ă**, *cartelaţi*, -te, adj. (Despre produse) Distribuit pe bază de cartelă (1), raţionalizat. — V. **cartela**².

CARTÉLĂ, *cartele*, s.f. 1. Carneţ, bucată de hârtie sau de carton, cu bonuri detaşabile, imprimate şi numerotate, pe baza cărora se pot obţine produse raţionalizate sau se poate servi masa la o cantină. 2. Bandă de carton perforată care indică desenul unei ţesături. 3. (Inform.; în sintagma) *Cartelă perforată* = suport de informaţie imprimat special, folosit în sistemele de prelucrare automată a datelor şi prezentat printr-un carton dreptunghiular de dimensiuni standardizate, pe care datele sunt trecute cu ajutorul unui cod de perforaţii. 4. (În sintagma) *Cartelă magnetică* = dreptunghi de material plastic, acoperit cu substanţă magnetică, pe care poate fi înregistrată informaţia prin magnetizarea unor zone de suprafaţă într-un cod prestabilit. — Din it. **cartella**.

CARTELIZÁRE, *cartelizări*, s.f. (Rar) Cartelare. — De la **cartelă**.

CÁRTER, *cartere*, s.n. Înveliş metalic care susţine şi protejează anumite elemente în mişcare ale unei maşini, putând servi şi ca recipient pentru lubrifiantul necesar. — Din fr. **carter**.

CARTEZIÁN, **-Ă**, *cartezieni*, -e, adj., s.m. şi f. 1. Adj. Care aparţine cartezianismului, privitor la cartezianism. 2. S.m. şi f. Adjectiv cartezianismului. 3. Adj. (Mat.; în sintagma) *Coordonate carteziene* = coordonate raportate la un sistem de referinţă format din două sau trei axe rectangulare. [Pr.: -zi-an] — Din fr. **cartésien**.

CARTEZIANÍSM s.n. Doctrina filosofului francez Descartes şi a adeptilor lui, caracterizată prin metodă, ordine, rigoare. [Pr.: -zi-a] — Din fr. **cartésianisme**.

CARTIÉR, *cartiere*, s.n. 1. Parte a unui oraş deosebită de celelalte prin caracteristici proprii (geografice, istorice etc.) şi care formează o unitate organică. ♦ Locuitorii acestei părţi a oraşului. 2. Parte din comandamentul unei mari unităţi, compusă din personalul de deservire şi din mijloacele de transmisii. ⇨ *Marele cartier general* = (în timp de război) organul suprem de conducere a armatei în faţă de comandantul său suprem. ♦ Loc (întârit) unde staţionează trupele timp mai îndelungat în vederea efectuării de exerciţii practice pe teren, cu efective mari de unităţi; tabără. 3. Fiecare dintre părţile laterale ale navei de la mijlocul ei spre pupă. [Pr.: -ti-er] — Din fr. **quartier**.

CARTILAGINÓS, **-OÁSĂ**, *cartilaginoşi*, -oase, adj. Format din cartilaje, cu cartilaje. — Din fr. **cartilagineux**, lat. **cartilaginosus**.

CARTILÁGIU s.n. v. **cartilaj**.

CARTILÁJ, *cartilaje*, s.n. Ţesut conjunctiv elastic şi rezistent, cu rol de susţinere care formează scheletul peştilor cartilaginoşi şi al embrionului la vertebrate şi la om îndeplinind funcţia mecanică de susţinere; zgârci. [Var.: **cartilágiu** s.n.] — Din fr. **cartilage**.

CÁRTING s.n. Cursă sportivă practică cu cartul². — Din engl., fr. **karting**.

CARTIRUI, *cartiruiesc*, vb. IV. Tranz. A încartirui. — Din rus. **kvartirovat'**.

CARTIRUIRE s.f. Acțiunea de a *cartirui* și rezultatul ei; încartiruire. — V. **cartirui**.

CARTISM s.n. Mișcare a muncitorilor englezi, desfășurată în decen. 4 și 5 ale sec. XIX, cu scopul de a obține satisfacerea unor revendicări economice și politice. — Din engl. **Chartism**, fr. **chartisme**.

CARTIST, -**Ă**, *cartiști*, -*ște*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Adept al cartismului. 2. Adj. Care aparține cartismului, privitor la cartism. — Din engl. **chartist**.

CĂRTNIC, *cartnici*, s.m. Ofițer care face de cart¹ pe o navă. ♦ Grad de caporal în marina militară; marinar cu acest grad. — Din **cart¹**.

CARTOĂFĂ s.f. v. **cartof**.

CARTODIAGRĂMĂ, *cartodiagrame*, s.f. Cartogramă în care fenomenele sunt reprezentate cu ajutorul diagramelor. [Pr.: -*di-a*] — Din fr. **cartodiagramme**.

CARTODRÔM, *cartodromuri*, s.n. Teren amenajat pentru carting. — **Cart²** + [velo]drom.

CARTÔF, *cartofi*, s.m. (Bot.) 1. Plantă erbacee din familia solanaceelor, cu flori albe sau violete și tulpini subterane terminate cu tuberculi de formă rotundă, ovală sau alungită, comestibili, bogați în amidon (*Solanum tuberosum*); p. restr. tuberculul acestei plante, folosit în alimentație și ca furaj; barabulă, picicoc, picioaică, barabușcă, bulughină. ⇨ *Zahăr de cartofi* = glucoză obținută din amidonul de cartofi (1). 2. (În sintagma) *Cartof-dulce* = batat. [Var.: (reg.) **cartoăfă**, **cartôfă**, **cartôflă** s.f.] — Din germ. **Kartoffel**.

CARTÔFĂ s.f. v. **cartof**.

CARTOFIOR, *cartofiori*, s.m. Diminutiv al lui *cartof*. — **Cartof** + suf. -*ior*.

CARTOFLĂ s.f. v. **cartof**.

CARTOFOR, -**Ă**, *cartofori*, -*e*, s.m. și f. Persoană care are patima jocului de cărți. — Din ngr. **hartophóros** (influențat de *carte*).

CARTOGRAF, -**Ă**, *cartografi*, -*e*, s.m. și f. Specialist în cartografie. — Din fr. **cartographe**.

CARTOGRAFIA, *cartografiez*, vb. I. Tranz. A executa hărți și planuri topografice. [Pr.: -*fi-a*] — Din **cartografie**.

CARTOGRAFIC, -**Ă**, *cartografici*, -*ce*, adj. Care aparține cartografiei, privitor la cartografie. — Din fr. **cartographique**.

CARTOGRAFIE s.f. Disciplină care studiază metodele și tehnica de întocmire și folosire a hărților și a planurilor topografice. — Din fr. **cartographie**.

CARTOGRAFIERE, *cartografieri*, s.f. Acțiunea de a *cartografia*. [Pr.: -*fi-e*] — V. **cartografia**.

CARTOGRAMĂ, *cartograme*, s.f. Reprezentare grafică pe o hartă a unor mărimi referitoare la răspândirea, la gradul de intensitate etc. al unor fenomene statistice, prin hașuri, culori etc. — Din fr. **cartogramme**.

CARTOMANȚIE s.f. (Rar) Ghicuit în cărți. — Din it. **cartomanzia**.

CARTOMETRIE s.f. Ramură a cartografiei care studiază procedeele de măsurare pe hărți și planuri a distanțelor și a suprafețelor. — Din fr. **cartométrie**.

CARTÓN¹, *cartoane*, s.n. 1. Hârtie groasă și compactă cu flexibilitate redusă. ⇨ *Carton gudronat* (sau *asfaltat*) = carton impregnat cu gudron sau cu smoală. 2. Schiță inițială a unui tablou sau a diverselor lui detalii; studiu. *Cartoanele lui Leonardo da Vinci*. 3. Tub mic de hârtie groasă (cu rol de filtru), la capătul unor țigări, prin care se trage fumul. 4. Tăviță de carton¹ (1) pentru prăjituri, bomboane etc.; p. ext. conținutul ei. — Din fr. **carton**.

CARTÓN², (2) *cartoane*, s.n. 1. (Reg.) Pânză tare de cânepă, în, bumbac; creton. 2. Sortiment dintr-o astfel de pânză. — Din germ. (austriac) **Karton**.

CARTONĂ, *cartonez*, vb. I. Tranz. A lega o carte, un caiet etc. în scoarțe de carton¹ (1); a broșa. ♦ A asigura o hartă, o planșă etc. cu un suport protector de carton¹, sau, p. ext., de pânză, de piele etc. — Din fr. **cartonner**.

CARTONAJ, *cartonaje*, s.n. 1. Cartonare. 2. Obiect (cutie, mapă, ambalaj etc.) executat din carton¹ (1) sau din mușcă. 3. Atelier unde se lucrează astfel de obiecte. — Din fr. **cartonnage**.

CARTONĂRE, *cartonări*, s.f. Acțiunea de a *cartona* și rezultatul ei; cartonaj, broșare. — V. **cartona**.

CARTONĂȘ, *cartonașe*, s.n. Diminutiv al lui *carton¹* (1). — **Carton¹** + suf. -*aș*.

CARTONĂT, -**Ă**, *cartonați*, -*te*, adj. (Despre o carte, un caiet etc.) Legat în scoarțe de carton¹ (1) sau, p. ext., de pânză, de piele etc. — V. **cartona**.

CARTONIERĂ, *cartoniere*, s.f. (Rar) Cartotecă. [Pr.: -*ni-e*] — Din fr. **cartonnier**.

CARTOTÉCĂ, *cartoteci*, s.f. Totalitatea fișelor de evidență (privitoare la materialele sau la personalul dintr-o instituție), clasificate după anumite criterii; cartonieră. ♦ Cutie sau dulap în care se păstrează fișe clasate după anumite norme. — Din germ. **Kartothek**, rus. **kartoteka**.

CARTUȘ, *cartușe*, s.n. 1. Tub metalic sau de carton¹ prevăzută cu o capsă de amorsare, cu material exploziv și cu proiectil sau cu alice, care servește

ca muniție pentru armamentul portativ; patron¹. ♦ Bucată cilindrică de exploziv folosită la producerea exploziilor în găurile de mină. 2. Ornament sculptat sau gravat (în formă de sul desfăcut parțial) pe care se scriu inscripții, monograme etc. 3. Textul încadrat în chenar pe o pagină imprimată; ornament care încadrează un text tipărit. 4. Cutie paralelipipedică de carton¹ care conține un anumit număr de pachete de țigări. — Din fr. **cartouche**.

CARTUȘIERĂ, *cartușiere*, s.f. Geantă sau cutie mică de metal sau de piele, prinsă la centură, în care se țin cartușele (1); brâu (de piele, de pânză) cu locașuri tubulare, în care se introduc cartușele. [Pr.: -*și-e*] — Din fr. **cartouchière**.

CARURĂ, *caruri*, s.f. Formă a umerilor și a spatelui cuiva; spec. siluetă. ♦ Fig. Anvergură. [Pr.: *carúrá*] — Din fr. **carriere**.

CARUSÉL, *carusele*, s.n. 1. Călușel (2). 2. Fig. Mișcare, deplasare, circulație continuă și rapidă a unor mobile. — Din fr. **carrousel**.

CARVASARĂ, *carvasarale*, s.f. (Înv.) Local în care se aflau instalate birourile unei vămi; birou vamal. — Din tc. **kervansaray**.

CASĂ, *casez*, vb. I. Tranz. 1. A anula (în întregime sau parțial) o hotărâre judecătorească în urma aditerii recursului. 2. A efectua totalitatea operațiilor privind scoaterea definitivă din folosință și din inventar a unui mijloc fix a cărui folosire, reparare sau modernizare nu mai sunt rentabile; a lichida. 3. (Rar) A sparge. — Din fr. **casser**.

CASABIL, -**Ă**, *casabili*, -*e*, adj. 1. Casant. 2. (Despre o hotărâre judecătorească) Care poate fi casat (1). — Din fr. **casable**.

CASANT, -**Ă**, *casanți*, -*te*, adj. Care se sparge sau se sfărâmă ușor; fragil, casabil. — Din fr. **casant**.

CASAP, *casapi*, s.m. (Reg.) Măcelar. ♦ Fig. Om crud. — Din tc. **kasap**.

CASARE, *casări*, s.f. Acțiunea de a *casa* și rezultatul ei. — V. **casa**.

CASATĂ, *casate*, s.f. Specialitate de cofetărie formată din diverse feluri de înghețată, dispuse în straturi. — Din it. **casata**, fr. **casate**.

CASĂȚIE s.f. Organ judecătorec suprem, care are dreptul, în unele state, să caseze o sentință pronunțată de organele judecătorești de grad inferior. — Din fr. **casation**.

CASĂ¹, *case*, s.f. 1. Clădire care servește drept locuință. ⇨ Loc. adj. *De casă* = făcut în casă¹. ⇨ Expr. (*A avea*) *o casă de copii* = (a avea) copii mulți. *A-i fi cuiva casa casă și masa masă* = a duce o viață ordonată, normală, liniștită. *A nu avea (nici) casă, nici (masă)* = a duce o viață neregulată, plină de griji, de frământări. ♦ (Reg.) Camera, odaie. ⇨ *Casă de veci* = mormânt. 2. Încăpere specială într-o clădire, având o anumită destinație. ⇨ *Casa ascensorului* = spațiul în care se deplasează cabina unui ascensor. *Casa scării* = spațiul dintr-o clădire în care se găsește scara. 3. Cutie dreptunghiulară în care se păstrează literele, semnele etc. tipografice de același caracter. 4. Gospodărie. 5. Totalitatea celor care locuiesc împreună (formând o familie); familie. ♦ Dinastie; neam. 6. Căsnicie, menaj. ⇨ Expr. *A face* (sau *a duce*) *casă (bună) cu cineva* = a trăi cu cineva (în bună înțelegere), a se împăca bine. *A duce casă bună cu ceva* = a se împăca bine cu ceva. 7. (Urmat de determinări) Nume dat unor instituții, așezăminte, întreprinderi, firme comerciale etc. ⇨ *Casă de economii* = instituție publică de credit care se ocupă cu strângerea disponibilităților bănești temporare ale populației, acordând pentru acestea mai ales dobândă. *Casă de ajutor reciproc* = asociație benevolă a unor angajați sau pensionari, creată pentru acordarea de împrumuturi și de ajutoare membrilor ei din fondurile obținute prin depunerile lor lunare. *Casă de filme* = instituție producătoare de filme cinematografice. *Casă de cultură* = instituție culturală în care au loc diverse manifestări culturale, educative etc. *Casă de nașteri* = instituție medico-sanitară, în care se acordă viitoarelor mame, la naștere, asistență calificată. *Casă de vegetație* = construcție specială, cu acoperișul și cu pereții de sticlă, folosită pentru experiențe de agrochimie, plantele fiind cultivate în vase de vegetație. ♦ *Specialitatea casei* = produs specific al unei întreprinderi, al unei gospodine. 8. Boală a vinurilor, pe care acestea o capătă când ajung în contact cu aerul și care se caracterizează prin tulburare și prin schimbarea culorii. — Lat. **casa**.

CASĂ², *case*, s.f. 1. Dulap sau lădiță de fier în care se țin bani, hărți de valoare etc. *Casă de fier. Casă de bani*. 2. Masă, pupitrul sau birou într-un magazin, unde se achită costul cumpărăturilor. ♦ Ghișeu sau încăpere într-o întreprindere sau într-o instituție, unde se fac încasările și plățile, unde se eliberează biletele de călătorie, de spectacol etc. ♦ Sumă de bani de care dispune la un moment dat casieria unei instituții sau a unei întreprinderi. ⇨ *Plus* (sau *minus*) *de casă* = diferență în plus (sau în minus) rezultată la stabilirea încasărilor și plăților. *Registru de casă* = registru în care se trec sumele încasate și cele plătite. ⇨ Expr. *A face casa* = a întocmi situația încasărilor și a plăților unei zile. — Din it. **cassa**, germ. **Kasse**.

CASĂNCĂ, *casânca*, s.f. (Reg.) Broboadă împodobită pe margini cu flori brodate și cu franjuri. [Var.: **casăncă** s.f.] — Din rus. **kosânka**.

CASCĂDĂ, *cascade*, s.f. 1. Cădere naturală de apă pe cursul unui râu, provocată de o ruptură de pantă în profilul longitudinal al văii; cataractă. ⇨

Expr. *Cascadă de râs* = râs zgomotos, sacadat și prelungit. **2.** (Tehn.; în sintagma) *Montaj în cascadă* = model de legare a unor aparate sau mașini electrice astfel încât curentul de la intrarea unui element să fie egal cu cel de la ieșirea elementului anterior. — Din fr. **cascade**.

CASCADÓR, -OĂRE, cascadori, -oare, s.m. și f. **1.** Clovn, acrită, acrobat etc. la circ care execută salturi primejdioase. **2.** Actor de cinematograf care dublează uneori protagonistul în secvențele periculoase. — Din fr. **cascadeur**.

CASCADORICÉSC, -EĂSCĂ, cascadoricești, adj. (Rar) De cascador. — **Cascador** + suf. **-icesc**.

CASCADORIE, cascadorii, s.f. **1.** Săritură primejdioasă, situație dificilă realizată de cascador. **2.** Artă sau meserie a cascadorului. — **Cascador** + suf. **-ie**.

CASCADORISM, cascadorisme, s.n. (Rar) Faptă de cascador. — **Cascador** + suf. **-ism**.

CASCĂ, căști, s.f. **1.** Acoperământ pentru protecția capului confecționat din metal, din piele sau din cauciuc și folosit de militari, de unii sportivi și de unii muncitori. ♦ Dispozitiv metalic în atelierile de coafat, în forma unei căciuli, folosit la uscatul părului. **2.** Acoperământ pentru cap din cauciuc sau din material plastic, folosit pentru a feri părul de apă; caschetă (**2**). **3.** Dispozitiv alcătuit din unul sau din două receptoare fixate pe urechi, care servește la ascultarea transmisiunilor radiofonice, telefonice etc. — Din fr. **casque**.

CASCHÉTĂ, caschete, s.f. **1.** Șapcă mare, rotundă, cu cozoroc, care face parte din echipamentul militarilor. **2.** Cască (**2**). — Din fr. **casquette**.

CASERÓLĂ, caserole, s.f. **1.** Capsulă de porțelan, cu coadă, folosită în laborator pentru topirea substanțelor vâscoase și puțin volatile. **2.** Crațiță adâncă cu coadă și cu fundul plat, folosită în bucătărie. — Din fr. **casserole**.

CASÉTĂ, casete, s.f. **1.** Cutie în care se păstrează bani sau mici obiecte (prețioase) sau care protejează anumite elemente ale unui sistem tehnic. ♦ Cutie de lemn sau de metal cu un perete mobil, unde se introduce placa sau filmul pe care se fotografiază. **2.** Cutie anexă a camerelor de luat vederi, în interiorul căreia se află pelicula cinematografică. **3.** Despărțitură a unei case¹ tipografice. **4.** Anunț cu chener, folosit la tipărirea numelor și adreselor, în anuare, cărți de telefon etc. **5.** Indicație pusă, de obicei, la sfârșitul unei cărți și care cuprinde anumite date privitoare la lucrare (data culegerii, a tipării etc.). **6.** Construcție standardizată compactă din material plastic, în care se află montată banda magnetică (subțire și îngustă). ♦ *Casetă video* = videocasetă. **7.** (Med.) Partea metalică a punții protetice dentare. — Din it. **cassetta**, fr. **cassette**.

CASETOFÓN, casetofone, s.n. Magnetofon (portabil) cu benzi magnetice introduse în casete. — Din **casetă** (după *magnetofon, microfon, gramofon* etc.).

CASETOTECĂ, casetotece, s.f. Raft sau dulap special pentru depozitarea casetelor (de casetofon). — Din fr. **cassetotheque**.

CASH s.n. Numerar. *Banca nu are cash*. ♦ (Adjectival) *Plată cash. Bani cash*. ♦ (Adverbial) *Plătește cash*. [Pr. *cheș*] — Din engl. **cash**.

CASIÉR, -Ă, casieri, -e, s.m. și f. Persoană care are în sarcina să casa de bani, distribuie și încasarea banilor și păstrarea hârtiilor de valoare într-o întreprindere sau într-o instituție. [Pr.: *-si-er*] — Din it. **casier**.

CASIERIE, casierii, s.f. Încăpere, serviciu, birou, ghișeu într-o întreprindere sau într-o instituție, unde se primesc, se păstrează și se distribuie banii. [Pr.: *-si-e*] — **Casier** + suf. **-ie**.

CASIERIȚĂ, casierite, s.f. Casieră. [Pr.: *-si-e-*] — **Casier** + suf. **-iță**.

CASIOPÉIU s.n. (Chim.) Lutețiu. [Pr.: *-si-o-pe-iu*] — Din fr. **cassiopéium**.

CASITERÍT s.n. Oxid de staniu natural, brun-negru, cu luciu adamantin, care se găsește în filioanele hidrotermale și în aluviuni. — Din fr. **cassitérite**.

CASIU, casiuri, s.n. Rigolă pavată, largă (care traversează o șosea în pantă), pentru a putea permite scurgerea apelor colectate de un șanț lateral. — Din fr. **cassis**.

CĂSNIC, -Ă, casnici, -ce, adj., s.m., s.f. **I.** Adj. **1.** Care ține de casă¹, de gospodărie. ♦ *Industrie casnică* = activitate industrială neevoluată, desfășurată în mod auxiliar în gospodărie cu unelte relativ simple, care are ca obiect obținerea unor produse destinate, de obicei, nevoilor proprii. **2.** Care își petrece timpul liber acasă, în familie. **II.** **1.** S.f. Femeie care se ocupă numai cu gospodăria; gospodină. **2.** S.m. (Rar) Căsean. — **Casă**¹ + suf. **-nic**.

CASOLÉTĂ, casolete, s.f. **1.** Vas metalic inoxidabil care servește la sterilizarea și la păstrarea sterilă a pansamentelor și a unor instrumente medicale. **2.** (Franțuzism) Vas în care se ard miodenii. — Din fr. **casolette**.

CASSÓNE, cassone, s.n. Mobilă de forma unei lăzi, împodobită cu sculpturi în lemn sau cu picturi, folosită pentru păstrarea obiectelor de îmbrăcăminte. — Din it. **cassone**.

CAST, -Ă, caști, -ste, adj. Pur, nepătat, neprihănit; virtuos. — Din lat. **castus**.

CASTÁN, castani, s.m. **1.** Arbore cu frunze simple, alungite și cu fructe comestibile (*Castanea sativa* sau *vesca*). **2.** Arbore mare, cu frunze compuse, cu flori albe sau roșcate, dispuse în panicule, și cu fructe necomestibile (*Aesculus hippocastanum*). — Din **castană** (derivat regresiv).

CASTĂNĂ, castane, s.f. **1.** Fructul castanului, (aproximativ) sferic, cu coaja tare, cafenie, bogat în amidon și în ulei, închis până la maturitate într-un înveliș verde, țepos. ♦ Expr. *A scoate castanele din foc cu mâna altuia* = a se folosi de altcineva într-o întreprindere primejdioasă, pentru interese personale. **2.** Fiecare dintre micile formații cornoase aflate pe fața internă a picioarelor calului. — Din (1) ngr. **kástanon**, (**2**) **kastánia**.

CASTANIÉTĂ, castaniete, s.f. Instrument muzical de percuție (răspândit în Spania și în America Latină), format din două plăcuțe de lemn sau de fildeș, prinse ca valvele unei scoici, care sunt lovite ritmic una de alta și folosit la acompanierea dansului și a muzicii; geamparale (**2**). — Din fr. **castagnettes**.

CASTANÍU, -IE, castanii, adj. (Despre păr) De culoarea castanei (**1**); (despre ochi) căprui. — **Castană** + suf. **-iu**.

CASTĂ, caste, s.f. (La hinduși, egipteni sau la alte popoare orientale) Grup social închis, endogamic, strict delimitat de altele prin origine comună, ocupații, privilegii; *p. ext.* grup social închis care își păstrează privilegiile. ♦ Expr. *Spirit de castă* = spirit îngust, exclusivist. — Din fr. **caste**.

CASTÉL, castele, s.n. **1.** Clădire mare, medievală, prevăzută cu turnuri și cu creneluri, înconjurată de ziduri și de șanțuri, care servea ca locuință seniorilor feudali; (astăzi) casă mare care imită arhitectura medievală. ♦ Expr. *Castele în Spania* = visuri irealizabile, planuri fantastice, iluzii deșarte. **2.** (În sintagma) *Castel de apă* = construcție specială (în formă de turn) care servește ca rezervor de apă. **3.** Fiecare dintre construcțiile situate deasupra punții superioare a unei nave. — Din lat. **castellum**. Cf. pol. *kasztel*, it. **castello**.

CASTELÁN, -Ă, castelani, -e, s.m. și f. Persoană care stăpânește un castel, care locuiește într-un castel sau care îl îngrijește și îl administrează. — Din lat. **castellanus**, it. **castellano**, pol. **kasztelan**.

CASTILIÁN, -Ă, castilieni, -e, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Castilia. **2.** Adj. Care aparține Castiliei sau castilienilor (**1**), care se referă la Castilia ori la castilieni. ♦ (Substantivat, f.) Dialect romanic vorbit de castilieni, devenit limba oficială a Spaniei; limba spaniolă. [Pr.: *-li-ari*] — Din it. **castigliano**, fr. **Castillians**.

CÁSTING s.n. **1.** Concurs sportiv în care participanții au dreptul la un număr de aruncări la țintă, cu lanseta, într-un timp limitat. **2.** Selectare a actorilor pentru un film, spectacol, emisiune televizată. — Din engl. **casting**.

CASTITÁTE s.f. Însușirea de a fi cast; virtute, feciorie¹, nevinovăție. — Din lat. **castitas, -atis**.

CÁSTOR, (1) castori, s.m., (2) s.n. **1.** S.m. Mamifer rozător semiacvatic, lung de circa 85 cm, cu labele din spate palmate și cu coada lăjită, care trăiește în colonii, clădindu-și cu măiestrie cuibul pe malul apei; biber (*Castor canadensis*). **2.** S.n. Blana castorului (**1**). ♦ Postav făcut din părul acestui animal. — Din fr., lat. **castor**.

CASTRĂ, castrez, vb. I. Tranz. A extirpa, terapeutic sau accidental, glandele sexuale, provocând sterilitatea; a emascula, a jugăni. — Din lat. **castrare**, fr. **castrer**.

CASTRÁRE, castrări, s.f. Acțiunea de a castra; castrăție; emasculație, evirare, jugănire. ♦ *Castrare radiologică* = suprimare funcțională a glandelor sexuale cu ajutorul razelor X. ♦ *Castrarea plantelor* = înlăturare a staminelor, a inflorescenței mascule sau a indivizilor masculi. — V. **castra**.

CASTRÁT, -Ă, castrați, -te, adj. (Despre masculi) Căruia i-au fost extirpate glandele genitale; (pop.) jugănit. — V. **castra**.

CASTRÁȚIE, castrații, s.f. Castrare. — Din fr. **castration**.

CASTRÁVECIÓR, castraveciori, s.m. Diminutiv al lui *castravete*. — **Castravete** + suf. **-ior** sau refăcut din pl. **castraveciori** (< *castraveți*).

CASTRÁVÉTE, castraveți, s.m. **1.** Plantă legumicolă cu tulpina agățătoare, acoperită cu peri aspri, cu frunze mari și cu flori galbene (*Cucumis sativus*); *p. restr.* fructul acestei plante, de formă alungită, de culoare verde, care se consumă crud, murat sau gătit. ♦ Expr. *A vinde castraveți la grădinar* = a da explicații într-o problemă cuiva mai bine informat decât cel ce vrea să-l lămurească. **2.** (Zool. în compusul) *Castravete-de-mare* = holoturie. — Refăcut din *castraveți* (pl. lui *castraveț* < bg. *krastaveț, krastavița*).

CASTRÓN, castroane, s.n. Vas adânc în care se aduc la masă unele mâncăruri. — Cf. sâs. *Kastrol*, sb. *kastrola*, pol. *kastrol*.

CASTRONÁȘ, castronașe, s.n. Diminutiv al lui *castron*; castronel. — **Castron** + suf. **-aș**.

CASTRONÉL, castronele, s.n. Castronaș. — **Castron** + suf. **-el**.

CĂSTRU, *castre*, s.n. Lagăr, tabără romană întărită. — Din lat. *castra*, -orum.

CASŪNCĂ s.f. v. *casāncă*.

CAȘ, (1) *cașuri*, s.n. 1. Produs alimentar preparat din lapte încheșat și stors de zer. 2. Substanță gălbuie-albicioasă care se formează în colturile ciocului la puii de păsări. ⇨ Expr. (lr.) *E cu caș(ul) la gură* sau *încă nu i-a picat cașul de la gură*, se spune despre un tânăr nepriceput, lipsit de experiență (dar cu pretenții). [Pl. și: (m.) *cași*] — Lat. *caseus*.

CAȘĂ s.f. Stofă de lână cu țușul moale, vopsită în culori deschise. — Cf. germ. *kaschieren*.

CAȘALŌT, *cașaloți*, s.m. Mamifer asemănător cu balena, care trăiește în mările calde, caracterizat prin dezvoltarea mare a capului și prin prezența dinților pe falca inferioară (*Physeter catodon*). ⇨ *Ulei de cașalot* = amestec de ceruri fluide și solide obținut din capul de cașalot și folosit în medicină, în cosmetică și în componența unor produse industriale; ulei de spermanțet, ceară de balenă, cetaceum. — Din fr. *cachalot*.

CAȘARE s.f. 1. Operația de aplicare pe țesături a unui strat de substanțe care conferă țesăturii respective un țușu moale, ca de piele. 2. Cașurare. — Din *cașa*.

CAȘĂ s.f. Mâncare, asemănătoare cu pilaful, preparată din arpacăș sau din mei, cu multă grăsime. — Din rus. *каша*.

CAȘCAVĂL, *cașcavaluri*, s.n. 1. Specie de brânză fină, tare, în formă de turte sau de roți, preparată din caș de lapte de oaie (mai rar de vacă). ⇨ Expr. (Fam.) *A se întinde la cașcaval* = a avea pretenții exagerate. 2. (Mar.) Pană metalică folosită la fixarea arborelui gabier pe gabie. — Din tc. *kaşkaval*.

CAȘECTIC, -Ă, *cașectici*, -ce, adj., s.m. și f. (Med.) (Persoană) care suferă de cașexie. — Din fr. *cachectique*.

CAȘERĂ, *cașerez*, vb. I. Tranz. 1. (Tipogr.) A lipi un strat de hârtie, de celuloid etc. pe o coală de hârtie sau de carton pentru a-i da aspect mai frumos. 2. A fixa un strat de spumă poliuretanică între tricotul și căptușeala confecțiilor. — Cf. fr. *cacher*.

CAȘERĂT, -Ă, *cașerați*, -te, s.n., adj. 1. S.n. (Tipogr.) Lipirea unui strat de hârtie, a unui celuloid etc. pe un carton pentru a-i da aspect mai frumos. 2. Adj. (Despre confecții) Cu un strat de spumă poliuretanică fixat între tricot și căptușeală. — V. *cașera*.

CAȘETĂ, *cașete*, s.f. Cutie mică din substanță amilacee, în care se introduc, spre a fi înghițite, medicamente sub formă de pulbere; bulină (1). — Din fr. *cachet*.

CAȘEU, *cașeuri*, s.n. (Cin.) Mască folosită în filmarea combinată, pentru a se acoperi partea din cadru care nu trebuie să apară. — V. *cașera*.

CAȘEXIE s.f. Stare generală proastă a organismului, comună mai multor boli, care se manifestă prin tulburarea funcțiilor organismului, prin slăbire și anemie extremă, prin scăderea temperaturii corpului etc. — Din fr. *cachexie*, lat. *cachexia*.

CAȘMİR, (2) *cașmiruri*, s.n. 1. Rasă de capre crescută în Cașmir și în Tibet pentru părul foarte fin și mătăsoș. 2. Țesătură moale și fină confecționată din părul de cașmir (1). — Din fr. *cachemire*.

CAT, *caturi*, s.n. Etaj, nivel. ⇨ *Catul de jos* = parterul. — Din tc. *kat*.

CATABOLISM s.n. Dezasimilație. — Din fr. *catabolisme*.

CATACLĂSTIC, -Ă, *cataclastici*, -ce, adj. (Despre minerale, roci etc.) Care este zdrobit sub acțiunea forțelor tectonice; (despre procese geologice) care provoacă o cataclază. — Din fr. *cataclastique*.

CATACLĂZĂ, *cataclaze*, s.f. Zdrobire totală sau parțială a minereurilor componente din roci sub acțiunea proceselor dinamice din scoarța pământului. — Din fr. *cataclase*, germ. *Kataklase*.

CATACLISM, *cataclisme*, s.n. Schimbare bruscă în caracterul și în condițiile naturii și ale vieții pe pământ, sub influența unor procese atmosferice, tectonice sau vulcanice nimicitoare. ⇨ Fig. Răsturnare bruscă, distrugătoare, în viața socială. — Din fr. *cataclysmes*, lat. *cataclysmos*.

CATACOMBĂ, *catacombe*, s.f. Galerie subterană, naturală sau artificială, care servea primilor creștini drept refugiu, loc de cult și de înmormântare; *p. gener.* orice subterană în formă de coridor lung și îngust. — Din fr. *catacombe*, it. *catacombe*.

CATADICSÍ, *catadicsesc*, vb. IV. Tranz. (Fam.) A găsi de cuviință, a socoti de demnitatea sa (să facă ceva); a binevoi. — Din ngr. *katadéhome*.

CATADIOPTRU, *catadioptri*, s.m. Ochi-de-pisică (pentru semnalizare la vehicule). [Pr.: -di-op-] — Din fr. *catadioptré*.

CATAFĂLC, *catafalcuri*, s.n. Postament înalt pe care se așază sicriul unui mort sau, la comemorări, efigia unei persoane defuncte. — Din fr. *catafalque*, germ. *Katafalk*.

CATAFAZIE, *catafazii*, s.f. (Med.) Tulburare a vorbirii, constând în repetarea mecanică a aceluiași fraze sau cuvinte. — Din fr. *cataphasie*.

CATAFORÉZĂ s.f. Deplasare spre catod a particulelor dintr-o soluție coloidală sub acțiunea câmpului electric. — Din fr. *cataphorèse*.

CATAGRAFIĂ, *catagrafiez*, vb. I. Tranz. (Inv.) A înregistra; a inventaria. [Pr.: -fi-a] — Din ngr. *kataghráfo*.

CATAGRAFIE, *catagrafii*, s.f. (Inv.) 1. Inventar. 2. Recensământ. — Din ngr. *kataghráfi*.

CATAHRÉZĂ, *catahreze*, s.f. Figură de stil care constă în transferarea înțelesului unui cuvânt asupra altui cuvânt cu înțeles apropiat. — Din fr. *catachrèse*, lat. *catachresis*.

CATAHRÍS, *catahrisuri*, s.n. (Inv.) Abuz (1). — Din ngr. *katáhrisis*.

CATAIF, *cataifuri*, s.n. Prăjitură preparată din două straturi de tăieți foarte fini, prăjiți și însiropați, între care se pune un strat gros de frișcă. — Din tc. *kataiyif* (lit. *kadayif*), ngr. *kataifi*.

CATALĂN, -Ă, *catalani*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Catalonia (Spania). 2. Adj. Care aparține Cataloniei sau catalanilor (1), privitor la Catalonia ori la catalani. ⇨ (Substantivat, f.) Limbă romanică vorbită de catalani (1). — Din fr. *catalan*.

CATALĂZĂ s.f. (Chim.) Enzimă care catalizează descompunerea peroxidului de hidrogen în apă și oxigen. — Din fr. *catalase*.

CATALÉCTIC, *catalectice*, adj. (În metrica greco-latină; în sintagma) *Vers catalectic* = vers care se termină printr-un picior incomplet. — Din fr. *catalectique*.

CATALEPSÍE s.f. Stare patologică care apare în unele boli psihice și care se caracterizează printr-o rigiditate bruscă a mușchilor și printr-o tulburare a funcțiilor cerebrale. — Din fr. *cataplepsie*, lat. *cataplepis*.

CATALÉPTIC, -Ă, *cataleptici*, -ce, adj. Privitor la catalepsie, de catalepsie; atins de catalepsie. — Din fr. *catapleptique*, lat. *cataplepticus*.

CATALÍGE s.f. pl. Prăjini prevăzute cu suporturi pentru picioare, cu care se umblă la înălțime (în locurile noroioase); picioroange. — Cf. bg. *katarjaga*.

CATALÍTIC, -Ă, *catalitici*, -ce, adj. Care se produce prin cataliză, de cataliză. — Din fr. *catalytique*.

CATALIZĂ, *catalizez*, vb. I. Tranz. A produce o cataliză. — Din fr. *catalyser*.

CATALIZĂRE, *catalizări*, s.f. Acțiunea de a cataliza și rezultatul ei. — V. *cataliza*.

CATALIZATŌR, *catalizatori*, s.m. Substanță care grăbește sau încetinește o reacție chimică, fără ca ea însăși să fie modificată. — *Cataliza* + suf. -tor (după fr. *catalyseur*).

CATALIZĂ, *catalize*, s.f. Acțiune prin care se grăbește sau se încetinește o reacție chimică, sub influența unor catalizatori. — Din fr. *catalyse*.

CATALŌG, *cataloage*, s.n. Listă, caiet, registru, sistem de fișe etc. care conține o înșirare metodică, după anumite criterii și cu anumite scopuri, de nume de ființe sau de obiecte, titluri de cărți etc. — Din fr. *catalogue*, lat. *catalogus*.

CATALOGĂ, *cataloghez*, vb. I. Tranz. A înregistra într-un catalog; *p. ext.* a înșira. ⇨ (Depr.) A socoti, a considera pe cineva drept... — Din fr. *cataloguer*.

CATALOGĂRE, *catalogări*, s.f. Acțiunea de a cataloga și rezultatul ei. — V. *cataloga*.

CATALOGRAFIE s.f. Tehnică a alcătuirii cataloagelor de bibliotecă sau de muzeu; ramură a biblioteconomiei care studiază principiile și metodele întocmirii cataloagelor de bibliotecă. — Din fr. *catalographie*.

CATALPĂ, *catalpe*, s.f. Arbore decorativ, originar din America de Nord, înalt până la 15 m, cu frunze mari, ovale și cu flori albe (*Catalpa bignonioides*). — Din fr. *catalpa*.

CATAMARÁN, *catamarane*, s.n. Ambarcațiune cu pânze alcătuită din două corpuri de plutire; pirogă cu două floatoare laterale. — Din fr. *catamaran*.

CATAMENIÁL, -Ă, *catameniali*, -e, adj. (Med.) Care se produce în timpul sau imediat înainte menstruației. [Pr.: -ni-ál] — Din fr. *cataménial*.

CATAMNÉZĂ s.f. Urmărire a evoluției unei afecțiuni la un bolnav pe baza informațiilor date de acesta după ieșirea din spital. — Din fr. *catamnèse*.

CATAMORFISM, *catamorfisme*, s.n. (Geol.) Totalitatea proceselor care se produc în partea superioară a scoarței terestre. — Din engl. *catamorphisme*.

CATAPETEĂSMĂ, *catapetesme*, s.f. 1. Draperie brodată, în vechile temple ebraice, care separa „sfânta” (naosul) de „sfânta sfinților” (sanctuarul). 2. Perete despărțitor (împodobit cu icoane) între altar și naos, în bisericile ortodoxe; iconostas. 3. Perdea brodată care închide ușile împărătești ale iconostasului. — Din ngr. *katapétasma*.

CATAPLĂSMĂ, *cataplasme*, s.f. Pastă medicinală, cu acțiune emolientă și revulsivă, care se aplică, drept remediu, pe partea bolnavă a corpului; *p. ext.* bucată de pânză, bandaj etc. pe care se întinde această pastă, pentru a fi aplicată pe corp. — Din fr. *cataplasme*, lat. *cataplasma*.

CATAPLEXIE s.f. (Med.) Încetare bruscă și de scurtă durată a oricărei mișcări (fără pierderea conștiinței). — Din fr. *cataplexie*.

CATAPULTĂ, *catapultez*, vb. I. Tranz. A lansa ceva cu o catapultă; a lansa un avion prin catapultă. — Din fr. **catapulteur**.

CATAPULTĂ, *catapulte*, s.f. 1. Mașină de război, folosită mai ales la atacul cetăților, care servea, în Antichitate și la începutul Evului Mediu, la aruncarea pietrelor sau a butoaielor cu substanțe inflamabile asupra inamicului. 2. Dispozitiv pentru lansarea unei aeronave care, la decolare, trebuie să atingă o viteză mare pe un spațiu redus. 3. Dispozitiv pentru aruncarea din avion a pilotului împreună cu scaunul sau cu cabina, în vederea parașutării lui în caz de pericol. — Din fr. **catapulte**, lat. **catapulta**.

CATĂR¹, *cataruri*, s.n. Inflamație acută sau cronică a mucoasei unui organ, adesea însoțită de secreție abundentă. — Din fr. **catarrhe**, lat. **catarrhus**.

CATĂR², **-Ă**, *catari*, -e, s.m. și f., adj. (Adept) al unei secte maniheiste din Europa Apuseană în sec. XI–XIV, care respingea ierarhia catolică, Sfintele Taine, existența purgatoriului și considera proprietatea privată ca un păcat. — Din fr. **cathare**. Cf. gr. **katharos**.

CATARĂCTĂ, *cataracte*, s.f. I. Cădere naturală de apă produsă pe o succesiune de terenuri abrupte mici; ansamblu de cascade mai mici; cascadă. II. Boală de ochi, care constă în opacifierea cristalinului și care poate duce la orbire totală sau parțială. — Din fr. **cataracte**, lat. **cataracta**.

CATARĂL, **-Ă**, *catarali*, -e, adj. Care este în legătură cu catarul, care se referă la catar, de catar. — Din fr. **catarrhal**.

CATARĂMĂ, *catarama*, s.f. Piesă din metal, os, material plastic etc., cu care se încheie o cingătoare, o curea etc. sau care este folosită ca obiect decorativ la confecție. ♦ Loc. adj. și adv. (Fam.) *La cataramă* = zdrăvăn, strășnic. ♦ Expr. *Prieteni la cataramă* = prieteni foarte buni. — Et. nec.

CATĂRG, *catarge*, s.n. 1. Stâlp de lemn sau tub metalic care se montează vertical pe o navă pentru a susține pânzele sau antenele de telegrafie fără fir; arbore. 2. Construcție de metal care înlocuiește turnul de extracție în industria petrolieră. — Din ngr. **katárg**.

CATARIN, *catarini*, s.m. (Zool.) Catarinian. — Din engl. **catarrhine**.

CATARINIÁN, *catarinieni*, s.m. (La pl.) Grup de maimuțe superioare, cu nările apropiate și coada de obicei scurtă; (și la sg.) maimuță din acest grup. [Pr.: -ni-an] — Din fr. **catarinien**.

CATARÓI s.n. (Înv. și reg.) 1. Apoplexie, damba. 2. Guturai, gripă; gută. — Din ngr. **katarrófi**.

CATĂSTIF, *catăstife*, s.n. (Înv. și fam.) Registru, condică. ♦ Expr. *A avea (pe cineva sau ceva însemnat sau scris) la catăstif sau a trece (pe cineva sau ceva) la catăstif* = a avea sau a ține evidența faptelor cuiva (spre a se răzbuna pe el). [Var.: **catăstih** s.n.] — Din ngr. **katástihon**.

CATASTIH s.n. v. **catăstif**.

CATASTROFĂL, **-Ă**, *catastrofali*, -e, adj. Care produce o catastrofă, care are proporții de catastrofă; dezastruos, catastrofic. — **Catastrofă** + suf. -al.

CATASTRÓFĂ, *catastrofe*, s.f. Eveniment tragic de mari proporții, cu urmări dezastruoase; dezastru, nenorocire, calamitate; tragedie. — Din fr. **catastrophe**, lat. **catastrophā**.

CATASTRÓFIC, **-Ă**, *catastrofici*, -ce, adj. Catastrofal. — Din fr. **catastrophique**.

CATASTROFÍSM s.n. Teorie potrivit căreia toate schimbările din istoria pământului se datorează unor catastrofe periodice, urmate de noi acte de creație. — Din fr. **catastrophisme**.

CATATERMOMÉTRU, *catatermometre*, s.n. Instrument medical utilizat pentru măsurarea căldurii pierdute de corpul omenes datorită curenților de aer și transpirației. — Din fr. **catathermomètre**.

CATAVÁSIE, *catavasii*, s.f. (Primul) imn dintr-o cântare a unui canon despre coborârea lui Hristos în iad. — Din ngr. **katavasía**.

CATAVASIÉR, *catavasiere*, s.n. Carte de ritual bisericesc ortodox, care cuprinde catavasii sau, p. ext., rugăciunile și cântările vecerniei, utreniei, liturghiei etc. [Pr.: -si-er] — **Catavasié** + suf. -ar.

CATAZÓNĂ, *catazone*, s.f. Ansamblul sîsturilor cristaline formate în condițiile celui mai intens metamorfism regional. — Din fr. **catazone**.

CATĂR, *catări*, s.m. Animal domestic, hibrid rezultat din împerecherea măgarului cu iapa sau a armăsarului cu mătărița (*Equus mulinus*). ♦ Fig. Om încăpățânat. — Din tc. **katır**.

CATĂRCĂ, *catărce*, s.f. Femela catărului. — **Catăr** + suf. -că.

CATCH s.n. Gen de lupte libere în care sunt permise aproape orice mijloace pentru înfrângerea adversarului. [Pr.: *chechi*. — Var.: *catch-can* (pr.: *chechi-chén*) s.n.] — Cuv. engl.

CATEDRĂLĂ, *catredrale*, s.f. Biserică (mare) în care serviciul religios este oficiat, de obicei, de un (arhi)episcop. — Din fr. [église] **cathédrale**, lat. **cathedralis**.

CATÉDRĂ, *catrede*, s.f. 1. Pupitru sau masă specială, așezată de obicei pe o estradă, de la care vorbesc profesorii, oratorii etc. ♦ Expr. *A vorbi (ca) de la catedră* = a vorbi savant, livresc, afectat. 2. Post în învățământ; funcție de profesor. ♦ Unitate de bază dintr-o instituție de învățământ superior, în

cadrul căreia se desfășoară activitatea didactică, metodică și de cercetare științifică în domeniul uneia sau mai multor discipline. — Din lat. **cathedra**.

CATEGOREMÁTIC, **-Ă**, *categorematici*, -ce, adj. (Log.; despre termeni) Care are o semnificație prin el însuși. — Din fr. **catégorématique**.

CATEGORÉMĂ, *catégorie*, s.f. (Log.) Noțiune universală, în sistemul lui Aristotel, care servește la stabilirea unor relații între lucruri. — Din fr. **catégorie**.

CATEGORIÁL, **-Ă**, *categoriai*, -e, adj. (Adesea adverbial) Referitor la categorii, care aparține unei categorii. [Pr.: -ri-al] — **Categorie** + suf. -al.

CATEGÓRIC, **-Ă**, *catégorici*, -ce, adj. (Adesea adverbial) Fără condiții sau alternative; precis, hotărât; necondiționat. ♦ Clar, limpede. ♦ *Judecată categorică* = judecată care afirmă sau neagă o relație sigură, necondiționată, între un obiect și o însușire a sa. — Din fr. **catégorique**, lat. **catégoricus**.

CATEGORÍE, *categoriai*, s.f. 1. Noțiune fundamentală și de maximă generalitate care exprimă proprietățile și relațiile esențiale și generale ale obiectelor și fenomenelor realității. 2. Grup de ființe, de obiecte sau de fenomene de același fel sau asemănătoare între ele. 3. (Biol.; în sintagma) *Categorie sistematică* (sau *taxonomică*) = fiecare dintre marile grupe de plante sau de animale asemănătoare și înrudite (clase, ordine, familii etc.). 4. (Sport) Fiecare dintre grupele în care sunt împărțiți sportivii sau echipele după criteriul de greutate, vârstă, sex, clasificare sportivă sau grad de pregătire. ♦ *Categorie de greutate* = categorie de concurs sportiv stabilită în raport cu greutatea corporală a concurentului. — Din fr. **catégorie**, lat. **categoria**.

CATEGORISÍ, *catégorisesc*, vb. IV. Tranz. (Fam.) 1. A așeza ceva după categorii (3). 2. Fig. A califica, a caracteriza pe cineva; p. ext. a vorbi de rău pe cineva. [Var.: (inv.) **catigorisí** vb. IV] — Din ngr. **katigórisa** (aor. lui *katigóri*).

CATEGORÍSIRE, *catégorisiri*, s.f. Acțiunea de a *catégorisi*. — V. **catégorisi**.

CATEHÉZĂ, *cateheze*, s.f. Lecție de catehism (1) sau, p. ext., de religie creștină. — Din ngr. **katíhisis**, fr. **catéchèse**.

CATEHÍSM, *catehisme*, s.n. 1. Expunere a principiilor religiei creștine, sub formă de întrebări și răspunsuri; catihis; carte care cuprinde această expunere. 2. Fig. Lucrare în care se expune riguros esența unei doctrine, a unei concepții. — Din ngr. **katéhismos**.

CATEHIZĂ, *catehizez*, vb. I. Tranz. (Înv.) A învăța pe cineva catehismul (1) sau, p. ext., dogmele religiei creștine; a catihisi. — Din ngr. **katíhisa** (aor. lui *katíhō*), fr. **catéchiser**.

CATEHIZĂRE s.f. (Înv.) Acțiunea de a *catehiza*. — V. **catehiza**.

CATEHÚMEN, **-Ă**, *catehumeni*, -e, s.m. și f. Persoană adultă pregătită pentru primirea botezului (în creștinismul primitiv). — Din fr. **catéchumène**.

CATENĂRĂ, *catenare*, adj. (În sintagma) *Suspensie catenară* = sistem de susținere a firului aerian de contact pentru tracțiunea electrică, prin care acesta este suspendat de un cablu purtător prin intermediul unor fire verticale sau înclinate. — Din fr. **caténaire**.

CATÉNĂ, *catene*, s.f. 1. Șir de încrețituri ale scoarței pământului, formate sub influența unei presiuni laterale. 2. Lanț de atomi legați între ei prin valențe simple sau multiple. 3. (Înv.) Lanț (la ceas, la ochelari etc.). — Din lat. **catena**.

CATERINCĂ, *catérinci*, s.f. Flașnetă. — Din ukr. **katerynka**.

CÁTERING s.n. Distribuie a producției industriale sau centralizate a semipreparatelor și a preparatelor culinare care, între perioada de producție și desfacere la consumator, sunt conservate prin frig. [Pr.: *kéitáring*] — Din engl. **catering**.

CATERISÍ, *catérisesc*, vb. IV. Tranz. A răspopi. — Din ngr. **kathíresa** (aor. lui *katheró*, „degradez”).

CATERPILĂR, *catépileare*, s.n. Tip de tractor puternic pe șenile, destinat, în special, pentru lucrările rutiere. — Din engl. **caterpillar** [tractor].

CATÉTĂ, *catete*, s.f. Fiecare dintre cele două laturi care alcătuiesc unghiul drept al unui triunghi dreptunghic. — Din fr. **catéte**, lat. **catetus**.

CATETÉR, *catetere*, s.n. (Med.) Sondă cu care se execută cateterismul. — Din fr. **catéter**.

CATERETERÍSM s.n. (Med.) Introducere a unui cateter într-un canal normal sau într-o cavitate a organismului în scopul stabilirii diagnosticului. — Din fr. **catéterisme**.

CATERETERÍZĂ, *catéterizez*, vb. I. Tranz. (Med.) A explora cu ajutorul cateterului. — Din fr. **catéteriser**.

CATETOMÉTRU, *catetometre*, s.n. Instrument pentru măsurarea cu precizie a diferențelor de înălțime. — Din fr. **catéтомètre**.

CÁTGUT, *catguturi*, s.n. Fir resorbabil preparat din intestinul unor animale (pisică, oaie) și întrebuințat în chirurgie, la cusături, drenaj etc. — Din fr. **catgut**.

CATHÁRSIS s.n. 1. Purificare a spiritului cu ajutorul artei prin participare intensă la fenomenul artistic. 2. (În psihanaliză) Efect terapeutic obținut prin descărcarea unei trăiri refulate. [Scriș și: *catarsis*. — Pr.: -tar-] — Din fr. **catharsis**.

CATHÁRTIC, **-Ă**, *cathartici, -ce*, adj. Purificator. [Scris și: *catartíc*. — Pr.: *-tar-*] — Din fr. **cathartique**.

CATIFEÁ, (2) *catifele*, s.f. 1. Țesătură de mătase, de lână, de bumbac etc. care prezintă pe față fire dese cu lungimea mai mică de un milimetru, perpendiculare pe suprafața țesăturii. 2. Sortiment de catifea (1). — Din tc. **kadife**, ngr. **katifés**.

CATIFELÁT, **-Ă**, *catifelați, -te*, adj. Care are aspectul și finețea plăcută la pipăit a catifelei. ♦ Fig. (Despre sunete sau voce) Care este plăcut, cald, mângâietor. — De la **catifea**.

CATIFELÍN, **-Ă**, *catifelini, -e*, adj. (Rar) Cu aspect de catifea. — Din **catifelat**.

CATIFELÍU, **-IE**, *catifelii*, adj. (Rar) (Ca) de catifea. — **Catifea** + suf. *-iu*.

CATEGORIE, *catigorii*, s.f. (Inv.) Clevetire, calomnie, defăimare. — Din ngr. **katigoria**.

CATEGORISÍ vb. IV v. **categoria**.

CATHÉT, *catheți*, s.m. Persoană care predă copiilor catehismul, dogmele religiei; profesor de religie. — Din ngr. **kathitís**.

CATHÉTIC, **-Ă**, *cathetici, -ce*, adj. Care ține de catheți, de învățământul religios. — Din ngr. **kathitíkos**.

CATHÍIS s.n. (Inv.) Catehism (1). — Din ngr. **katfhisis**.

CATHISÍ, *cathisesc*, vb. IV. Tranz. (Inv.) A catehiza. — Din ngr. **katfhisia** (aor. lui *katihó*).

CATILINÁRÁ, *catilinare*, s.f. 1. (La pl.) Titlul celor patru discursuri ale lui Ciceró împotriva lui Catilina. 2. Fig. Apostrofă vehementă la adresa cuiva. — Din fr. **catilinaire**.

CATIÓN, *cationi*, s.m. Ion încărcat cu sarcină electrică pozitivă, care este atras de catod. [Pr.: *-ti-on*] — Din fr. **cation**.

CATIÓNIC, **-Ă**, *cationici, -ce*, adj. (Chim.) De cation. [Pr.: *-ti-o-*] — Din fr. **cationique**.

CATOBLEPÁSI, *catoblepași* s.m. 1. Animal fabulos despre a cărui privire se credea că omoară pe cei asupra cărora era ațintită. 2. Specie de pește veninos. — Din fr. **catoblépas**.

CATÓD, *catozi*, s.m. 1. Electrode prin care iese curentul electric continuu de conducție dintr-o baie de electroliză, la polul negativ al sursei. 2. Electrode al unui tub electronic care emite electroni. — Din fr. **cathode**.

CATÓDIC, **-Ă**, *catodici, -ce*, adj. Care pornește de la catod; privitor la catod. ♦ *Lampă catodică* = lampă emițătoare de electroni. *Raze catodice* = radiație de electroni emiși de catodul unui tub de descărcare electrică, într-un gaz care se află la presiune foarte joasă. *Radiație catodică* = flux de electroni emiși de catodul unui tub de descărcare electrică vidat. — Din fr. **cathodique**.

CATODOLUMINESCÉNȚÁ s.f. Luminescență prezentată de unele substanțe în urma bombardării cu electroni. [Var.: **catodoluminiscénță**] — **Catod** + **luminescență**.

CATODOLUMINISCÉNȚÁ s.f. v. **catodoluminescență**.

CATOGENÉZÁ, *catogeneze*, s.f. (Geol.) Proces de formare a rocilor sedimentare, ale căror particule s-au deplasat, în faza de depunere, sub acțiunea gravitației. — Din fr. **catogenèse**.

CATÓLIC, **-Ă**, *catolici, -ce*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține catolicismului, privitor la catolicism; papistășec. 2. S.m. și f. Adept al catolicismului; papistaș. ♦ Expr. *A fi mai catolic decât papa* = a fi exagerat (în ceea ce spune, crede sau face). — Din lat. **catholicus**, fr. **catholique**.

CATOLICÍSM s.n. Ansamblul credințelor, dogmelor, învățăturilor, instituțiilor, practicilor și tradițiilor proprii Bisericii Romei și a celor în comuniune cu aceasta. — Din fr. **catholicisme**.

CATOLICIZÁ, *catolicizez*, vb. I. Tranz. și refl. A face să treacă sau a trece la catolicism; a (se) papistași. — **Catolic** + suf. *-iza*.

CATOLICIZÁRE, *catolicizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *catoliciza*. — V. **catoliciza**.

CATOLICIZÁT, **-Ă**, *catolicizați, -te*, adj. Care a trecut sau a fost făcut să treacă la catolicism. — V. **catoliciza**.

CATOMÉTRU, *catometre*, s.n. Aparat folosit pentru controlul mărimilor caracteristice ale tuburilor electronice. — Din fr. **catomètre**.

CATÓNIC, **-Ă**, *catonici, -ce*, adj. (Rar) Aspru, sever. — Din n. pr. **Cato**.

CATRAFÚSE s.f. pl. (Fam.) Obiecte casnice mărunte (și în dezordine); calabalac, boarfe. ♦ Expr. *A-și lua* (sau *a-și strânge*) *catrafusele* = a-și strânge lucrurile pregătindu-se de plecare; a pleca repede (și pe furiș) dintr-un loc; p. ext. a o șterge, a-și lua tulpășița. — Et. nec.

CATRALIÓN, *catralioane*, s.n. (Fam.) Un milion de trilioane. — Din fr. **quadrillion**.

CATRÁN, (2) *catranuri*, s.n. 1. Lichid vâscos de culoare închisă, obținut prin distilarea petrolului, a cărbunilor sau a lemnului; gudron. ♦ Expr. *A se face catran* (*de mânie sau de supărare*) = a se supăra foarte tare. 2. Sort de catran (1). 3. Fig. Supărare mare; venin. *Are catran la inimă*. 4. (Pop.; în expr.) *Catran de...* = foarte, extrem de... *Catran de scump*. — Din tc. **katran**.

CATRÉN, *catrene*, s.n. Strofă (sau poezie) formată din patru versuri. — Din fr. **quatrain**.

CATRÍNȚÁ, *catrințe*, s.f. Obiect de îmbrăcăminte din portul național al femeilor române, care servește ca fustă sau ca șorț și care constă dintr-o bucată dreptunghiulară de stofă adesea împodobită cu alesături, cu paiete etc. — Din magh. **katrinca**.

CÁȚÁ interj. Cuvânt care imită strigătul cotofanei. — Onomatopee.

CÁȚAVEICÁ, *cațaveici*, s.f. Haină țărănească scurtă (îmblănită), cu mâneci largi, purtată de femei; scurteică. — Din ucr. **kacavejka**.

CÁȚÁ¹, *cațe*, s.f. (Reg.) Băț lung cu cârlig la vârf, cu care ciobanii prind oile. — Cf. a c a ț a.

CÁȚÁ², *cațe*, s.f. (Fam.) Persoană rea și cicălitoare. — Cf. c a ț a.

CÁUÁ s.f. (Reg.) Ființă imaginară, înspăimântătoare, cu care sunt speriați copiii. [Pr.: *-ca-uá*] — Cf. ucr. k a v a.

CÁUC¹, *cauce*, s.n. 1. Potcap purtat de călugări. 2. Acoperământ de cap, înalt și rotund, făcut din păslă, pe care îl purtau în trecut boierii și, uneori, femeile. — Din tc. **kavuk**.

CÁUC², *cauce*, s.n. (Inv. și reg.) Căuș. — Lat. **caucus**.

CAUCAZIÁN, **-Ă**, *caucazieni, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Denumire generică a popoarelor care locuiesc în Caucaz, făcând parte din trei mari familii de limbi: caucaziană propriu-zisă, indo-europeană și altaică; (și la sg.) persoană care face parte din populația unuia dintre aceste popoare. 2. Adj. Care aparține Caucazului sau caucazienilor (1), privitor la Caucaz sau la caucazieni. ♦ *Limbi caucaziene* = familie de limbi vorbite în Caucaz, din care fac parte georgiana, cecena etc. [Pr.: *ca-u-ca-zi-an*] — **Caucaz** (n. pr.) + suf. *-ian*. Cf. fr. c a u c a s i e n.

CAUCIÚC, (2) *cauciucuri*, s.n. 1. Produs industrial, elastic și rezistent, fabricat din latexul unor arbori tropicali sau obținut pe cale sintetică, utilizat la confecționarea anvelopelor, a benzilor elastice, a tuburilor etc. 2. Anvelopă (pneumatică) care îmbracă roțile automobilelor, bicicletelor etc. [Pr.: *ca-u*] — Din fr. **caoutchouc**, rus. **kauciuk**.

CAUCIUCÁ, *cauciucchez*, vb. I. Tranz. A acoperi cu un strat de cauciuc sau a împregna cu cauciuc un obiect (mai ales o țesătură textilă). [Pr.: *ca-u*] — Din **cauciuc**.

CAUCIUCÁRE, *cauciucări*, s.f. Acțiunea de a *cauciuca* și rezultatul ei. [Pr.: *ca-u*] — V. **cauciuca**.

CAUCIUCÁT, **-Ă**, *cauciucați, -te*, adj. Acoperit sau împregnat cu cauciuc. [Pr.: *ca-u*] — V. **cauciuca**.

CAUDÁL, **-Ă**, *caudali, -e*, adj. Din regiunea cozii, de la coadă. [Pr.: *ca-u*] — Din fr. **caudal**, it. **caudale**.

CAUDÁT, *caudate*, s.n. (La pl.) Ordin de amfibieni cu coadă (*Urodela*, *Caudata*); (și la sg.) animal din acest ordin; urodel. [Pr.: *ca-u*] — Din fr. **caudate**.

CAUDIFÉR, **-Ă**, *caudiferi, -e*, adj. (Rar) Care are coadă, care poartă coadă. [Pr.: *ca-u*] — Din fr. **caudifère**.

CAUDILLÍSM s.n. Conducere tiranică exercitată de un dictator, în țările de limbă spaniolă. — **Caudillo** + suf. *-ism*.

CAUDÍLLO, *caudillo*, s.m. Nume dat dictatorilor din țările de limbă spaniolă; persoană căreia i se dă acest nume. [Pr.: *ca-u-dí-llo*] — Cuv. sp.

CAUDÍNE adj. (În expr.) *A trece pe sub furcile caudine* = a impune învinsului condiții umilitoare; fig. a supune unei critici severe. [Pr.: *ca-u*] — După fr. [fourches] **Caudines**, lat. [fauce] **Caudinae**.

CAULESCÉNȚ, **-Ă**, *caulescenți, -te*, adj. (Despre plante) Care are tulpină aeriană. [Pr.: *cau-*] — Din fr. **caulescent**.

CAULIFLORIE, *cauliflorii*, s.f. (Bot.) Apariție a florilor direct pe tulpină, proprie unor arbori tropicali. [Pr.: *cau-*] — Din fr. **cauliflorie**.

CÁUPER, *caupere*, s.n. Instalație pentru preîncălzirea aerului din furnale prin arderea gazelor combustibile rezultate ca produs secundar la elaborarea fontei. [Pr.: *cau-*] — Din engl. **cauper**.

CAUSTÍC, **-Ă**, *caustici, -ce*, adj., s.f. 1. Adj. (Despre substanțe chimice) Care arde, distruge țesutul animal și vegetal. ♦ *Sodă caustică* = hidrat de sodiu cristalizat, cu multe întrebuințări în industrie. 2. Adj. Fig. Mușcător, satiric. 3. S.f. (Fiz.) Pată luminoasă de forma unei suprafețe care înfășoară razele reflectate sau refractate într-un sistem optic, reprezentând imaginea deformată a unei surse de lumină. — Din it. **caustico**, lat. **causticus**.

CAUSTICITÁTE s.f. 1. Proprietate a unor substanțe de a fi caustice (1). 2. Fig. Tendința sau faptul de a fi caustic. [Pr.: *ca-us-*] — Din fr. **causticité**.

CAUSTICIZÁ, *causticizez*, vb. I. Tranz. (Chim.) A caustifica. [Pr.: *ca-us-*] — **Caustic** + suf. *-iza*.

CAUSTICIZÁRE, *causticizări*, s.f. Acțiunea de a *causticiza*; caustificare. [Pr.: *ca-us-*] — V. **causticiza**.

CAUSTICIZÁT, **-Ă**, *causticizați, -te*, adj. Caustificat. [Pr.: *ca-us-*] — V. **causticiza**.

CAUSTIFICĂ, *caustific*, vb. I. Tranz. A transforma carbonații alcalini în alcalii caustice; a causticiza. [Pr.: *ca-us-*] — Cf. fr. *caustification*.

CAUSTIFICĂRE, *caustificări*, s.f. Acțiunea de a *caustifica*; causticizare. [Pr.: *ca-us-*] — V. **caustifica**.

CAUSTIFICĂȚI, *-Ă, caustificații, -te*, adj. (Despre carbonați alcalini) Care a fost transformat în alcalii caustice; causticizat. [Pr.: *ca-us-*] — V. **caustifica**.

CAUSTOBIOLIT, *caustobiolite*, s.n. Rocă sedimentară organogenă, solidă, lichidă sau gazoasă, utilizată drept combustibil, în industria chimică etc. [Pr.: *ca-us-to-bi-o-*] — Din germ. **Kaustobiolithe**.

CAUTÉR, *cautere*, s.n. Instrument chirurgical de metal, în formă de bastonaș, cu care se cauterizează. ♦ Agent chimic folosit pentru cauterizare. [Pr.: *ca-u-*] — Din fr. **cautère**, lat. **cauterium**.

CAUTERIZĂ, *cauterizez*, vb. I. Tranz. A arde cu cauterul sau cu o substanță caustică o rană, un țesut bolnav etc., pentru a dezinfecța sau pentru a vindeca. [Pr.: *ca-u-*] — Din fr. **cautériser**, lat. **cauterizare**.

CAUTERIZĂRE, *cauterizări*, s.f. Acțiunea de a *cauteriza*. [Pr.: *ca-u-*] — V. **cauteriza**.

CAUȚIUNE, *cauțiuni*, s.f. 1. Sumă de bani depusă pentru garantarea executării de către debitor a unei obligații. 2. Sumă depusă pentru a obține eliberarea provizorie a unei persoane arestate și care garantează prezentarea acesteia la ancheta penală, la judecată și la executarea pedepsei; p. ext. garanție. [Pr.: *ca-u-ți-u-*] — Din fr. **caution**, lat. **cautio, -onis**.

CAUZĂ, *cauzez*, vb. I. Tranz. A fi cauza unei întâmplări; a pricinui, a produce. [Pr.: *ca-u-*] — Din fr. **causer**, it. **causare**.

CAUZĂL, *-Ă, cauzali, -e*, adj. Privitor la cauză, de cauză. ♦ *Propoziție cauzală* = propoziție subordonată care exprimă cauza pentru care se săvârșește acțiunea din propoziția regentă și care corespunde complementului circumstanțial de cauză. *Conjunție cauzală* = conjuncție care introduce o propoziție cauzală. [Pr.: *ca-u-*] — Din lat. **causalis**, fr. **causal**.

CAUZALGIE, *cauzalgii*, s.f. Senzație dureroasă de arsură, localizată, de obicei, la mâini sau la picioare, însoțită de tulburări circulatorii și datorată lezării nervilor simpatici din regiunile respective. [Pr.: *ca-u-*] — Din fr. **causalgie**.

CAUZALISM s.n. Concepție filosofică bazată pe cauzalitate. [Pr.: *ca-u-*] — Din fr. **causalisme**.

CAUZALIST, *-Ă, cauzaliști, -ste*, adj., s.m. și f. (Adept) al cauzalismului. [Pr.: *ca-u-*] — Din fr. **causaliste**.

CAUZALITATE s.f. Relație între două evenimente, constând în producerea, determinarea sau implicarea de către unul a celuilalt, primul fiind considerat cauză, al doilea efect. ♦ *Principiul cauzalității* = principiu potrivit căruia, în aceleași condiții, aceleași cauze produc aceleași efecte. 2. *Cauzalitate inelară* = feedback. [Pr.: *ca-u-*] — Din fr. **causalité**.

CAUZĂRE, *cauzări*, s.f. Faptul de a *cauza*. [Pr.: *ca-u-*] — V. **cauza**.

CAUZATIV, *cauzative*, adj. (În expr.) *Verb cauzativ* = verb factitiv, v. *factitiv*. [Pr.: *ca-u-*] — Din it. **causativo**, lat. **causativus**.

CAUZĂTOR, *-OĂRE, cauzatori, -oare*, adj. Care cauzează ceva. [Pr.: *ca-u-*] — **Cauza** + suf. *-tor*.

CAUZĂ, *cauze*, s.f. 1. Fenomen sau complex de fenomene care precedă și, în condiții determinate, provoacă apariția altui fenomen, denumit efect, căruia îi servește ca punct de plecare; motiv. 2. Problemă socială care interesează o colectivitate largă de oameni și pentru a cărei apărare și punere în valoare se duce o luptă susținută. *Cauza păcii*. ♦ Expr. *În cunoștință de cauză* = cunoscând bine chestiunile despre care este vorba. *A face cauză comună* (cu cineva) = a-și uni interesele (cu ale altuia). ♦ Motiv, rațiune. 3. (Jur.) Proces, pricină. ♦ Expr. *A avea câștig de cauză* = a i se da cuiva dreptate (într-o dispută etc.); a câștiga, a învinge. *A da (cuiva) câștig de cauză* = (despre un organ de jurisdicție) a se pronunța în favoarea uneia dintre părțile aflate în proces. (*A fi în cauză* = (a fi) interesat, implicat într-o chestiune. *A pleda cauza cuiva* = a apăra interesele cuiva. [Pr.: *ca-u-*] — Din lat. **causa**, fr. **cause**.

CAV, *-Ă, cavi, -e*, adj. (Despre obiecte) Care are o cavitate. ♦ *Venă cavă* = denumire pentru cele două vene (inferioară și superioară) care transportă sângele la inimă. — Din fr. **cave**.

CAVĂF, *cavafi*, s.m. (Înv.) Pantofar, cizmar; negustor de încălțăminte de calitate inferioară. — Din tc. **kavaf**.

CAVĂL¹, *cavale*, s.n. Fluier mare ciobănesc, făcut din lemn de paltin sau de alun. — Din tc. **kaval**.

CAVĂL², *cavaluri*, s.n. Șanțuleț prin care trece apa între straturile de legume. — Et. nec.

CAVALCĂDĂ, *cavalcade*, s.f. Plimbare călare făcută în grup; goană, alergare (cu cai). ♦ Grup de persoane care face împreună o plimbare călare. — Din fr. **cavalcade**.

CAVALÉR, *cavaleri*, s.m. 1. (În Roma antică) Membru al ordinului evestru, inferior ordinului senatorial. ♦ (În Evul Mediu, în Apusul și în Centrul Europei)

Titlu nobiliar conferit, inițial pentru fapte de arme, de rege sau de un reprezentant al lui. 2. Titlu dat unei persoane dintr-un ordin cavaleresc, laic sau religios. 3. Titlu onorific conferit, în unele țări, posesorului anumitor decorații importante. 4. Persoană având titlul de cavaler (1—3). 5. Călăreț. 6. (Adesea adjectival) Om plin de abnegație, generos și nobil; om amabil, binevoitor, îndatoritor. 7. (Pop.) Tânăr necăsătorit, holtei, burlac. ♦ *Cavaler de onoare* = tânăr necăsătorit care însoțește pe miri la cununie. — Din rus. **kavaler**, it. **cavaliere**, fr. **cavalier**.

CAVALERESC, *-EĂSCĂ, cavaleresti*, adj. De cavaler; p. ext. franc, leal; sincer, deschis. — **Cavaler** + suf. *-esc*. Cf. it. **cavalleresco**, fr. **chevaleresque**.

CAVALERÉȘTE adv. În felul cavalerilor; sincer, deschis. — **Cavaler** + suf. *-ește*.

CAVALÉRIE¹, *cavalerii*, s.f. Parte a armatei care folosește calul ca mijloc de luptă și de transport al luptătorilor; grup de soldați care fac parte dintr-o astfel de unitate; cavalerie; călărimă. — Din rus. **kavaleria**, germ. **Kavallerie**.

CAVALÉRIE², *cavalerii*, s.f. (Înv.) 1. Instituția (sau ordinul) cavalerilor. 2. Decorație, ordin în gradul de cavaler. — Din it. **cavalleria**.

CAVALÉRIE s.f. (Înv.) Cavalerie¹. — **Cavaler** + suf. *-ie*.

CAVALERISM s.n. Purtare, atitudine de cavaler (6); vitejie, lealitate, onestitate; amabilitate, bunăvoință. — **Cavaler** + suf. *-ism*.

CAVALERIST, *cavaleriști*, s.m. Militar care face parte din cavalerie¹. — Din rus. **kavalerist**.

CAVALÉT, *cavalete*, s.n. 1. Postament pe care se așază ambarcațiunile la bordul unei nave sau pe uscat. 2. Suport de lemn care se fixează provizoriu pe cofrajul unui planșeu de beton și pe care se sprijină dreptarul cu care se face nivelarea planșeului după turnarea betonului. — Din it. **cavalletto**.

CAVALIÉR, *cavaliere*, s.n. 1. Terasă înaltă, construită într-o fortificație, pentru amplasarea tunurilor. 2. Cordon de pământ sau de alte materiale de-a lungul unui drum, format prin curățarea șanțurilor. [Pr.: *-li-er-*] — Din fr. **cavalier**.

CAVALÍN, *-Ă, cavolini, -e*, adj. (Rar) De cal, al calului; cabalin. *Rasă cavalină*. — Din it. **cavallino**.

CAVÁS, *cavași*, s.m. (Înv.) Agent de poliție; jandarm. — Din tc. **kavas**.

CAVATINĂ, *cavatine*, s.f. Piesă vocală lirică de mici proporții dintr-o operă; arie lirică de mici proporții. — Din it. **cavatina**.

CAVERNĂ, *caverne*, s.f. 1. Peșteră, grotă. 2. Cavitate patologică cauzată de o boală într-un țesut organic (mai ales la plămâni). — Din fr. **caverne**, lat. **caverna**.

CAVERNÍCOL, *-Ă, cavernicoli, -e*, adj. Specific peșterii, care ține de peșteră, care trăiește sau care crește în peșteră. — Din fr. **cavernicole**.

CAVERNÓGRAMĂ, *cavernogramme*, s.f. Diagramă reprezentând variația diametrului unei găuri de sondă de-a lungul acesteia. — Din fr. **cavernogramme**.

CAVERNOMETRIE s.f. Operație de măsurare și de înregistrare a diametrului unei găuri de sondă, de-a lungul acesteia. — Din fr. **cavernométrie**.

CAVERNÓS, *-OĂȘĂ, cavernosi, -oase*, adj. 1. Care se referă la caverne (2). 2. Care are caverne (2). 3. Fig. (Despre voce, sunete) Care are timbrul gros, înfundat; înăbușit. — Din fr. **cavernoux**, lat. **cavernosus**.

CAVIAR s.n. Icre negre preparate prin sărare. [Pr.: *-vi-ar-*] — Din fr. **caviar**.

CAVICÓRN, *cavicorne*, s.n. Familie de erbivore rumegătoare care au coarnele cavitare; (și la sg.) animal care face parte din această familie. — Din fr. **cavicorne**.

CAVILĂ, *cavile*, s.f. 1. Piesă din lemn de esență tare sau din oțel, în formă de ac, folosită la matisarea parâmelor. 2. Mâner așezat la extremitatea spițelor timonei. — Din it. **caviglia**.

CAVITĂR, *-Ă, cavitari, -e*, adj. 1. (Med.) Care este caracterizat prin prezența unei caverne, în general cu localizare la plămâni. 2. (Despre corpuri) Gol în interior. (2). — Din fr. **cavitaire**.

CAVITĂTE, *cavitații*, s.f. Adâncitură, gaură într-un corp solid. ♦ *Cavitate rezonantă* = circuit oscilant pentru frecvențe foarte înalte, constituit dintr-o incintă cu pereți metalici în care se pot întreține oscilații electromagnetice sub formă de unde staționare. ♦ Spațiu în interiorul organismului sau al unui organ din corpul omului sau al animalelor, în care se află anumite organe. *Cavitate toracică*. — Din fr. **cavité**, lat. **cavitas, -atis**.

CAVITĂȚIE, *cavitații*, s.f. Fenomen de producere, într-un curent de lichid, a unui vid parțial unde se formează bule de vapori sau de gaze care, aglomerându-se, determină vibrații și coroziune mecanică, prezentând pericol de distrugere pentru pereții conductei prin care circulă lichidul, pentru paletele turbinelor etc. — Din fr. **cavitation**.

CAVŌU, *cavouri*, s.n. Construcție funerară (într-un cimitir sau în alt loc de înmormântare) cu una sau mai multe cripte. — Din fr. **caveau**.

CAZ, *cazuri*, s.n. 1. Împrejurare, circumstanță, situație. ♦ *Caz de conștiință* = împrejurare în care cineva ezită între sentimentul datoriei și un interes propriu. ♦ Expr. *A admite cazul că...* = a presupune că... *A face caz de ceva*

= a acorda prea multă importanță unui lucru. *A face caz de cineva* = a scoate în evidență în mod exagerat meritele cuiva. **2.** Întâmplare, eveniment; accident. *Un caz banal.* **3.** (Urmă de determinare) Îmbolnăvire, boală. *Două cazuri de scarlatină.* **4.** (Gram.) Categorie specifică numelui, prin care se exprimă raporturile logice dintre nume și diverse părți ale propoziției; fiecare dintre formele flexionare prin care se exprimă diferențele funcțiuni sintactice ale substantivului, adjectivului, articolului, pronumelui și numeralului. — Din lat. **casus**, fr. **cas**.

CAZĂ, *cazez*, vb. I. Tranz. A instala pe cineva temporar într-o locuință. — Din fr. **casier**.

CAZĂC, *cazac*, s.m. **1.** Membru al unei colectivități (etnice rusești) formate din oameni liberi, mai ales din foști țărani fugiți de pe moșiile stăpânilor feudali ruși și poloni, care, în sec. XV și XVI, s-au așezat în regiunile de margine ale statelor rus și polono-lituanian, unde au format unități militare autonome. **2.** (În Rusia, începând din sec. XVIII) Soldat dintr-o unitate de cavalerie recrutată de obicei dintre cazaci (**1**). — Din rus. **kazak**.

CAZĂCĂ, *cazace*, s.f. Bluză cu mâneci largi, lungă până mai jos de talie, încheiată la gât într-o parte. — Din fr. **casaque**.

CAZĂCĂNCĂ s.f. (Reg.) Dansul căzăcească. — De la **cazac**.

CAZACIÓC, *cazacociuri*, s.n. (Reg.) Dansul căzăcească. — Din rus. **kazaciok**.

CAZACLÍU, *cazaclii*, s.m. (Înv.) Negustor cazac care făcea negoț cu vinuri, cu blănuri etc. între Ucraina și Moldova. — Din tc. **kazakli**.

CAZĂN, *cazane*, s.n. **1.** Vas mare de metal, de formă cilindrică sau tronconică, deschis, care servește, în gospodărie sau în tehnică, la încălzit sau la fier. **2.** Rezervor metallic în care se poate introduce apă pentru a fi încălzită (și transformată în abur). ⇨ *Cazan de abur* = instalație constituită dintr-un focar, dintr-un sistem fierbător, supraîncălzitor de abur etc., utilizată pentru producerea aburului necesar în centralele termoelectrice, în industria textilă etc. ⇨ Instalație, folosită pentru vaporizarea sub presiune a lichidelor în vederea întrebunătățirii vaporilor ca forță motrice, la încălzirea caloriferelor etc. ⇨ Instalație compusă dintr-un vas prin care trec o serie de tuburi, folosită la distilarea alcoolului. **3.** (Geogr.) Căldare (II). *Cazanele Dunării*. — Din tc. **kazan**.

CAZANGERIE, *cazangerii*, s.f. **1.** Atelier de construit sau reparat cazane (**1, 2**), utilaje din tablă groasă de oțel, recipiente de presiune, cisterne etc. **2.** Meseria cazangiuului. — **Cazangiu** + suf. *-ărie*.

CAZANGÍU, *cazangii*, s.m. **1.** Meseriaș care construiește sau repară cazane (**1, 2**), care muncește într-o cazangerie (**1**). **2.** Muncitor care supraveghează și alimentează cazanele generatoare de forță motrice. — Din tc. **kazanci**.

CAZĂNIE, *cazani*, s.f. Predică prin care se explică un pasaj oarecare din Evanghelie. ⇨ Carte religioasă care cuprinde predici sau povestiri în care se comentează texte evanghelice. — Din sl. **kazanje**.

CAZANIÉR, *cazanieri*, -e, adj. Sedentar. — Din fr. **casanier**.

CAZĂRE, *cazări*, s.f. Acțiunea de a *caza* și rezultatul ei. — V. **caza**.

CAZARMAMÉNT s.n. Totalitatea efectelor de pat (saltea, pernă, pătură, cearșaf etc.) pe care le primește un militar sau, *p. ext.*, un muncitor pe șantier. — Contaminare între **cazarmă** și **echipament**. Cf. fr. **casernement**.

CAZĂRMĂ, *cazărmi*, s.f. **1.** Ansamblu de clădiri, construcții și instalații afectat militarilor. **2.** (În sintagma) *Cazarma echipajului* = compartiment situat sub puntea unei nave de luptă, destinat odihnei echipajului. — Din rus. **kazarma**.

CAZEIFICĂRE s.f. **1.** Proces de precipitare a cazeinei din lapte; brânzire. **2.** (Med.) Formă de degenerescență necrotică a țesuturilor, produsă de bacilul tuberculozei. [Pr.: *-ze-i-*] — Cf. fr. **caséification**.

CAZEINĂT s.n. (În sintagma) *Cazeinat de sodiu* = produs obținut din lapte smântânit. [Pr.: *-ze-i-*] — Din fr. **caséinate**.

CAZEINĂ s.f. Substanță proteică aflată în lapte și care, coagulându-se, formează partea componentă principală a brânzetelor; cazeinogen. [Pr.: *-ze-i-*] — Din fr. **caséine**.

CAZEINOGÉN s.n. Cazeină. [Pr.: *-ze-i-*] — Din fr. **caséinogène**.

CAZEMĂTĂ, *cazemate*, s.f. Lucrare de apărare, construită din lemn și pământ sau din beton armat, în care sunt instalate diferite mijloace de luptă împotriva artileriei și împotriva bombardamentelor aeriene; buncăr (**4**). ⇨ Încăpere blindată pe nave, unde sunt instalate tunurile de calibrul mijlociu. — Din fr. **casemate**.

CAZÍC, *cazici*, s.m. Țăruș de lemn (având la capăt un inel de oțel), care se introduce în pământ, pe malul unei ape, pentru legarea ambarcațiunilor. — Et. nec.

CAZIÉR, *caziere*, s.n. **1.** Dulap cu mai multe compartimente sau sertare, în care se clasează acte, dosare etc. ⇨ (Tipogr.) Dulăpior cu rafturi în care se păstrează literele. **2.** (Jur.; în sintagma) *Cazier judiciar* = fișă de evidență în care organele judiciare consemnează toate condamnările penale ale unei persoane. ⇨ Serviciu care ține evidența acestor fișe. [Pr.: *-zi-er*] — Din fr. **casier**.

CAZINÓ s.n. v. **cazinou**.

CAZINÓU, *cazinouri*, s.n. Local public cu restaurant, cu săli pentru jocuri (de noroc), de dans, de spectacole etc. [Var.: **cazinó** s.n.] — Din fr. **casino**.

CAZMĂ, *cazmale*, s.f. **1.** Unealtă de săpat pământul, asemănătoare cu lopata, alcătuită dintr-o lamă metalică, ușor concavă, cu muchie ascuțită, fixată la o coadă dreaptă de lemn; hârlet. **2.** (Reg.) Târâncop. **3.** Lovitură de cazma (**1, 2**). — Din tc. **kazma**.

CAZNĂ, *cazne*, s.f. **1.** Tortură, supliciu, chin. **2.** Asuprire, împilare, nedreptate. **3.** Străduință, osteneală, trudă. — Din sl. **kazni** „pedeapsă”.

CAZÓN, *cazoni*, -e, adj. De cazarmă, propriu cazarmii; milităresc. ⇨ (Peior.) Aspru, rigid; milităros. — Din rus. **kazionni** „de stat, fiscal”.

CAZUAL, *cazuali*, -e, adj. **1.** Care are un caracter întâmplător, care depinde de împrejurări; accidental. **2.** Care arată cazul gramatical. *Desinență cazuală*. [Pr.: *-zu-a-*] — Din lat. **casualis**.

CAZUALISM s.n. Doctrină care atribuie întâmplării cauzele și succesiunea evenimentelor. [Pr.: *-zu-a-*] — Din fr. **casualisme**.

CAZUALITĂTE s.f. Calitate sau stare a ceea ce este cazual (**1**). [Pr.: *-zu-a-*] — **Cazual** + suf. *-itate*.

CAZUĂR, *cazuari*, s.m. Gen de păsări mari din Oceania, asemănătoare cu struțul, cu o creastă cornoasă pe frunte și cu pene negre întrebunătățite ca podoaabă (*Casuarus casuarus*). [Pr.: *-zu-ar*] — Din fr. **casoar**, it. **casuario**.

CAZUIȘT, *cazuiști*, -ste, s.m. și f. Persoană care aplică metodele cauzisticii, care se servește de argumente ingenioase și logice în aparență, dar false în fond. — Din fr. **casuiste**.

CAZUIȘTIC, *cazuiștici*, -ce, adj., s.f. **1.** Adj. Bazat pe cauzistică (**2**), privitor la cauzistică. **2.** S.f. Parte a teologiei scolastice medievale care încearcă să rezolve cazurile de conștiință și să justifice unele practici morale printr-un sistem de norme etice abstracte și prin subtilități logice, devenite cu vremea pură sofistică; *p. ext.* argumentare subtilă, abilă, sofistică a unor teze false sau îndoielnice. — Din fr. **casuistique**.

CAZULCĂ, *cazulci*, s.f. Unealtă pentru pescuitul peștilor răpitori în timpul iernii sub gheață. — Et. nec.

CĂ conj. **1.** Introduce propoziții subordonate: **a)** complementive; *Am spus că nu pot veni*; **b)** subiective; *Așa-i c-a venit și rândul meu?*; **c)** atributive; *Gândul că nu pot pleca mă chinuie*; **d)** (cazuale) căci, fiindcă. *Hai acasă că-i târziu*; **e)** (consecutive) încât, de. *E atât de slab, că-l bate vântul*; **f)** (concesive) deși, cu toate că, măcar că. *Și omul, că-i om, și nu poate să înțeleagă*; **g)** (temporale) după ce, când. *Acum că ne-am odihnit, pot să-ți povestesc întâmplarea*. **2.** (Pop.) Și. *Să care bărbatul cu carul și femeia să împrăștie cu poala, că tot se isprăvește*. **3.** (În expr.) *Nici că = nu*. (Adversativ) *Numai că = dar, însă*. **4.** Într-adevăr, așa e. *Că bine zici d-ta*. **5.** De ce (nu)! cum (nu)! *Că nu mai vine odată*. **6.** Doar. *Da cum nu! Că nu mi-oi feșteli eu obrazul!* ⇨ (Cu sens restrictiv) *Nu că mă laud, dar așa este*. **7.** (În formarea unor loc.) *Cum că, după ce că, măcar că* etc. — Lat. **quod**.

CĂCĂ, *cac*, vb. I. (Pop.) **1.** Tranz. A defeca. **2.** Tranz. și refl. A (se) umple de excremente. ⇨ Expr. *S-a căcat în scăldătoare* = se zice despre un om norocos. **3.** Tranz. A murdări. **4.** Tranz. Fig. A naște. — Lat. **cacare**.

CĂCĂRE, *căcări*, s.f. (Pop.) Defecare. — V. **căca**.

CĂCĂT, (**1**) *căcați*, s.m., (**2**) *căcături*, s.n. (Pop.) **1.** S.m. Excrement. ⇨ *Căcat cu ochi* = om (mai ales copil) de nimic. ⇨ Expr. *A mânca căcat* = a spune minciuni. **2.** S.n. Lucru de nimic; fleacuri. — V. **căca**.

CĂCI conj. (Introduce propoziții explicative) Pentru că, deoarece, fiindcă. *Eu îi cunosc căci am trăit cu ei*. — **Că + ce**.

CĂCIULĂR, *căciulari*, s.m. **1.** Meseriaș care lucrează căciuli. **2.** Infanterist în vechea armată română care purta o căciulă împodobită cu o pană de curcan; dorobaș. — **Căciulă** + suf. *-ar*.

CĂCIULĂ, *căciuli*, s.f. **1.** Obiect confecționat din blană de oaie sau de alt animal și care servește la acoperirea capului. *Bună ziua, căciulă (că stăpânul tău n-are gură!)* se spune, în bătaie de joc, unuia care nu salută. ⇨ Expr. *A-și lua (sau a-și scoate) căciula (de pe cap)* = a-și descoperi capul în semn de salut sau de respect. *La așa cap, așa căciulă* = cum e omul, așa e și purtarea lui. *A-i ieși (cuiva) părul prin căciulă = a)* a i se urî așteptând; **b)** a o duce greu; a sărăci. *A fi (sau a se ști, a se simți) cu musca pe căciulă* = a se simți vinovat. *(Asta sau aia e) altă căciulă* = (aceasta e) altceva, altă socoteală. *A da cu căciula în câini* = a fi cu chef, a-și face de cap. *(Bun de) să dai cu căciula-n câini* = (despre mâncăruri, băuturi) foarte gustos. ⇨ Fig. Persoană, individ. *Câte cincii lei de căciulă*. **2.** Obiect în formă de căciulă (**1**) (care servește ca acoperământ pentru coșuri, canale etc.). ⇨ Partea superioară a ciupercii. — Cf. alb. *kësul* ẽ.

CĂCIULEALĂ, *căciuleli*, s.f. Căciulire. — **Căciuli** + suf. *-eală*.

CĂCIULI, *căciulesc*, vb. IV. Refl. A se plocni în fața cuiva spre a obține ceva; a cere ceva în chip umil; a se pleca. — Din **căciulă**.

CĂCIULIE, *căciulii*, s.f. **1.** Căpățână de usturoi. **2.** Măciulie de mac. — **Căciulă** + suf. *-ie*.

CĂCIULIRE, *căciuliri*, s.f. Faptul de a se căciuli; căciuleală, ploconire. — V. **căciuli**.

CĂCIULIȚĂ, *căciulițe*, s.f. 1. Diminutiv al lui **căciulă** (1). 2. Bonetă purtată de femei și de copii. — **Căciulă** + suf. *-iță*.

CĂCIULOI, *căciuloaie*, s.n. Augmentativ al lui **căciulă**. — **Căciulă** + suf. *-oi*.

CĂCIUR, *-Ă*, s.m. și f., adj. v. **caciur**.

CĂDEA, *cad*, vb. II. I. Intrans. 1. A se deplasa de sus în jos datorită greutateii, a se lăsa în jos; a pica. ♦ Fig. (Despre iarnă, ger, seară etc.) A se lăsa, a veni, a se apropia. ♦ (Despre ape de munte) A curge repede. 2. (Despre dinți, păr, fulgi, frunze etc.) A se desprinde din locul unde era fixat. 3. A se lăsa în jos continuând să fie prins; a atârna, a se pleca. 4. A se răsturna, a se prăvăli; a se dărâma, a se surpa. ⇨ Expr. *A cădea (bolnav) la pat* = a se îmbolnăvi. *A cădea în picioare* = a ieși cu abilitate dintr-o situație grea. ♦ (Determinat prin „în genunchi”, „cu rugămintă” etc.) A se așeza în genunchi înaintea cuiva spre a-i cere iertare ori ajutor sau pentru a-i arăta supunere; a ruga pe cineva cu umilință sau cu stăruință. II. Intrans. Fig. 1. A pieri, a muri (în luptă). 2. (Despre orașe, poziții strategice etc.) A ajunge în mâna adversarului, a fi cucerit. 3. A avea un insucces, a nu reuși. *A căzut la examen*. 3. (Despre guverne, legi etc.) A-și înceta existența, a nu mai fi în vigoare. 4. A nimeri din întâmplare, pe neașteptate într-un loc sau într-o situație. ⇨ Expr. *A-i cădea cuiva (cu) drag* (sau *la inimă*) = a stămi dragostea cuiva, a-i deveni drag. ♦ A se arunca, a se năpusti asupra cuiva. 5. A intra în... (sau sub...), a fi cuprins de... *A căzut în extaz*. ⇨ Expr. *A cădea pe gânduri* = a deveni îngândurat. *A-i cădea bine* = a-i plăcea, a-i prii. *A-i cădea rău* = a nu-i conveni, a nu-i plăcea. 6. A se situa, a se afla. *Satul cade pe malul Dunării*. ♦ (La ghicuit în cărți) A se arăta, a se vedea, a reieși. 7. (În expr.) *A cădea la învoială* (sau *de acord*) = a ajunge la o înțelegere. III. Refl. unipers. A reveni cuiva, a se cuveni. *Partea aceasta mi se cade mie*. ♦ A ședa bine; a se potrivi. — Lat. *cadere*.

CĂDELNIȚĂ, *cădelnițez*, vb. I. Intrans. A mișca (într-o parte și într-alta) cădelnița, afumând cu tămâie; a tămâia. ♦ Tranz. Fig. A aduce cuiva laude exagerate, lingușitoare. — Din **cădelnița**.

CĂDELNIȚĂ, *cădelnițe*, s.f. Vas ritual de metal atârnat de lăntșoare, în care se arde tămâie. — Din sl. **kadlŋnica**.

CĂDĒNIE s.f. (Înv.) Cuvință. — **Cădea** + suf. *-enie*.

CĂDERE, *căderi*, s.f. Faptul de a cădea. 1. Deplasare, mișcare de sus în jos a unui lucru, coborâre spre pământ sub efectul gravitației. ⇨ *Cădere de apă* = diferență de nivel între două puncte ale unui curs de apă; (concr.) masă de apă care cade de la o oarecare înălțime; cascadă, cataractă. ♦ Lăsare în jos a unui lucru care continuă să fie în parte susținut. ♦ Deplasare a unui organ din poziția sa normală. *Căderea mușchilor*. ♦ Diferența dintre valorile pe care le ia o mărime în două puncte diferite. *Cădere de potențial*. ♦ (Med.; în sintagma *Cădere de tensiune* = coborâre a tensiunii arteriale sub limita normală. 2. Desprindere a unei părți componente dintr-un organism. *Căderea dinților*. 3. Răsturnare a unui corp; surpare. 4. Fig. Ocupare, cucerire. *Căderea Cartaginei*. 5. Fig. Insucces, nereușită. 6. Competență, drept. *Nu e în căderea lui să mă judece*. 7. Nereușită, eșec. — V. **cădea**.

CĂDI, *cădes*, vb. IV. Intrans. (Rar) A cădelnița, a tămâia. — Din sl. **kaditi**.

CĂDIRE, *cădiri*, s.f. (Rar) Acțiunea de a cădi. — V. **cădi**.

CĂFTĂNEL, *căftănele*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui **caftan**. — **Caftan** + suf. *-el*.

CĂFTĂNI, *căftănesc*, vb. IV. Tranz. 1. (Înv.) A numi pe cineva domn sau a-l așeza într-un rang de boierie (ocazie cu care i se dăruia caftanul). 2. Fig. (Fam.) A bate, a lovi peste spate pe cineva. — Din **caftan**.

CĂFTĂNIE s.f. (Înv.) Privilegiul de a purta caftan. — **Caftan** + suf. *-ie*.

CĂI, *căiesc*, vb. IV. Refl. A-i părea cuiva rău, a regreta, a recunoaște că a greșit. ♦ Tranz. (Rar) A compătimi pe cineva; a căina. — Din sl. **kajati sen**.

CĂIERÉL, *căierele*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui **caier**. [Pr.: *că-ie-*] — **Caier** + suf. *-el*.

CĂIMĂCĂMIE, *căimăcămii*, s.f. Formă de guvernământ provizoriu instituită în timpul cât tronul rămânea vacant sau pe timpul absenței domnului; locotenență domnească; p. ext. timpul cât dura această formă de guvernământ. — **Caimeac** + suf. *-ie*.

CĂINĂ, *căinez*, vb. I. Refl. A se tângui, a se văita, a se plânge. ♦ Tranz. A compătimi, a deplânge. [Var.: **căin** vb. IV] — Din sl. **kajanŋ** (part. lui **kajati sen**).

CĂINĂRE, *căinări*, s.f. Acțiunea de a (se) căina. — V. **căina**.

CĂINI vb. IV v. **căina**.

CĂINȚĂ, *căințe*, s.f. 1. Regret, remușcare. 2. (Bis.) Durere a sufletului și repulsie față de păcatele săvârșite, împreună cu hotărârea de a nu mai păcătuți în viitor. — **Căi** + suf. *-ință*.

CĂIȘOR, *căișori*, s.m. 1. Diminutiv al lui **cal**. 2. (La pl.) Călușei (2). [Pr.: *că-i-*] — **Cal** + suf. *-ișor*.

CĂIȚĂ, *căițe*, s.f. 1. (Reg.) Bonetă, scufie, căciuliță. 2. (Pop.) Membrană care învește capul unor copii nou-născuți, tichie. ⇨ Expr. *Născut cu căiță* (pe cap) = se spune despre un om norocos. 2. (Reg.) Placentă (1). — Din sb. **kaica**.

CĂLACÁN s.n. v. **calaican**.

CĂLĂRE adv. (Adesea adjectival) Încălecat pe cal, pe alt animal sau, p. ext., pe un obiect. ⇨ Expr. *De(-a) călare = a)* călărind, din fuga calului; **b) fig.** fără odihnă. *Nici călare, nici pe jos* = nici așa, nici așa. *A fi călare pe situație* = a domina o situație, a se simți tare, sigur într-o anumită împrejurare (grea). [Formă gramaticală: pl. (adjectival) *călări*] — Lat. **caballaris**, **-em**.

CĂLĂFĂTUI, *călăfătuiesc*, vb. IV. Tranz. A astupa cu calafat găurile dintre scândurile bordajelor sau ale punții unei nave în vederea etanșării. — **Calafat** + suf. *-ui*. Cf. ngr. **καλαφάτιζο**.

CĂLĂFĂTUIRE, *călăfătuirii*, s.f. Acțiunea de a călăfătui și rezultatul ei. — V. **călăfătui**.

CĂLĂMĂRĂ s.f. v. **călimară**.

CĂLĂRAȘ, *călărăși*, s.m. 1. (La pl.; în Evul Mediu, în Țara Românească și în Moldova) Corp militar de slujitori auxiliari ai domniei; (și la sg.) membru al acestui corp militar. ♦ (Înv.) Ostaș de cavalerie. 2. Coardă de rod la vița de vie, scurtată la 4-6 muguri și plasată călare pe coarda de doi ani. — **Călare** + suf. *-aș*.

CĂLĂRĂȘEAN, *-Ă*, *călărășeni*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor al municipiului Călărăși. 2. Adj. Care aparține municipiului Călărăși sau călărășenilor (1), privitor la municipiul Călărăși ori la călărășeni. — **Călărăși** (n.pr.) + suf. *-ean*.

CĂLĂRĂȘEANCĂ, *călărășence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Călărăși. — **Călărășean** + suf. *-că*.

CĂLĂRĂȘC, **-EĂSCĂ**, *călărăști*, adj. (Înv.) De călăreț; de cavalerie. *Oști călărăști*. — **Călare** + suf. *-esc*.

CĂLĂRĂȘTE adv. (Rar) Călare. — **Călare** + suf. *-ește*.

CĂLĂREȘTE, **-EĂȚĂ**, *călărești*, *-e*, adj., s.m., s.f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care călărește, (sportiv) care practică călăria. ♦ (Înv.) Călărăș (1). 2. S.m. Denumire dată unor piese și instrumente: **a)** placă mică de metal care se prinde în partea superioară a unei fișe dintr-o cartotecă de bibliotecă sau de contabilitate; **b)** mică piesă de sârmă de forma literei U, care se așază răsturnată pe brațele unei balanțe pentru a obține echilibrul; **c)** mică piesă de sârmă îndoită în formă de U, care servește la închiderea unui circuit; **d)** bară scurtă de oțel și de beton, folosită ca armătură suplimentară în zona de rezanș a unei grinzi de beton armat. — Lat. **caballarius**.

CĂLĂRI, *călăresc*, vb. IV. Intrans. A merge călare. ♦ Tranz. A mâna calul stând călare pe el; a încăleca. — Din **călare**.

CĂLĂRIE s.f. Acțiunea de a călări; călărit. ♦ Arta de a călări. ♦ Ramură sportivă care constă în conducerea calului din poziția încălecat, în probe de alergare, sărituri, dresaj etc.; echitație. — **Călare** + suf. *-ie*.

CĂLĂRIE s.f. (Înv.) Oaste călare; cavalerie. — **Călare** + suf. *-ime*.

CĂLĂRIT s.n. Călărie. — V. **călări**.

CĂLĂTOR, **-OĂRE**, *călători*, *-oare*, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care călătorește, care se află în călătorie. 2. Adj. (Despre popoare) Nomad. 3. Adj. (Despre păsări) Care pleacă iarna în țări mai calde; migrator. 4. Adj. Fig. Care trece repede; trecător, nestatornic. — **Cal** + suf. *-ător*.

CĂLĂTORI, *călătoresc*, vb. IV. 1. Intrans. A face un drum spre un loc (mai) depărtat; a fi pe drum. ♦ A fi călător, a fi la drum. 2. Refl. Fig. (Reg.) A se sfârși; a muri. — Din **călător**.

CĂLĂTORIE, *călătorii*, s.f. Acțiunea de a (se) călători; drum pe care îl face cineva într-un loc (mai) depărtat. ⇨ Expr. (lr.) *Călătorie sprâncenată* = urare care arată indiferența pentru plecarea cuiva. — **Călători** + suf. *-ie*.

CĂLĂTORIT, *-Ă*, *călătoriți*, *-te*, adj. Care a călătorit mult, umblat; care a văzut multe locuri. — V. **călători**.

CĂLĂU, *călăi*, s.m. Bărbat însărcinat cu executarea osândiților la moarte; gâde, hoher. ♦ Fig. Om crud, sângeros, care supune pe cineva la chinuri; tiran, ucigaș. — Din țig. **kalo**, „negru”.

CĂLĂUZ s.m. v. **călăuză**.

CĂLĂUZĂ, *călăuze*, s.f. 1. Persoană care însoțește pe cineva spre a-i arăta drumul și spre a-i da indicațiile sau explicațiile necesare; ghid. 2. Persoană care îndrumază într-o acțiune, într-un domeniu de cercetare etc.; conducător, îndrumător. 3. Îndreptar, ghid. [Var.: **călăuz** s.m.] — Din tc. **kalavuz**, ngr. **kalaúzis**.

CĂLĂUZI, *călăuzesc*, vb. IV. Tranz. 1. A conduce pe cineva pe un drum. 2. A îndruma, a învăța, a povățui. ♦ Refl. A se orienta, a se conduce după... [Pr.: *-lă-u-*] — Din **călăuză**.

CĂLĂUZIRE s.f. (Rar) Acțiunea de a călăuzi; îndrumare. [Pr.: *-lă-u-*] — V. **călăuzi**.

CĂLĂUZITÓR, **-OĂRE**, *călăuzitori*, *-oare*, adj. Care călăuzește, care îndrumază; îndrumător. [Pr.: *-lă-u-*] — **Călăuzi** + suf. *-tor*.

CĂLĂCĂ, *calc*, vb. I. I. 1. Intrans. A pune piciorul pe ceva sau undeva; a pași. ⇨ Expr. *A călca din pod* (sau *de sus*) = a umbla țanțoș, trufaș. *A călca în străchini* = a umbla neatent, a fi stângaci; a face gafe. *A călca pe urmele cuiva* = a avea apucăturile, comportarea cuiva. *A călca strâmb* (sau *alături*

cu drumul) = a fi necinstit, incorect, a se abate de la normele de conduită stabilite. *A călca cu stângul* = a porni prost la o acțiune; a nu izbuti. *A călca cu dreptul* = a începe ceva cu bine; a izbuti. ♦ A trece pășind peste ceva. **2.** Tranz. (Pop.; despre bărbătușul păsărilor) A fecunda. **3.** Intrans. A intra, a veni undeva, a se abate. **4.** Tranz. A cutreiera, a străbate un drum, o regiune etc. **5.** Tranz. Fig. A încălca pustiind și prădând. ♦ (Fam.) A veni fără veste undeva sau la cineva. **II.** Tranz. **1.** A strivi, a zdrobi, a nimici cu picioarele. ♦ A bătători pământul, iarba, semănăturile printr-o călcare repetată cu picioarele. ♦ A tescui strugurii cu picioarele. ♦ Expr. *A călca apa* = a se menține la suprafața apei înotând în poziție verticală. ♦ Intrans. A înfrânge o pornire sau un sentiment. ♦ Expr. *A-și călca pe inimă* = a face ceva împotriva propriilor sale sentimente, împotriva propriei sale voințe. **2.** A nu respecta o hotărâre, o lege, o obligație etc. **III.** Tranz. A netezi îmbrăcămintea sau rufăria cu fierul de călcat. — Lat. *calcare*.

CĂLCĂRE, *călcări*, s.f. Faptul de a călca. **1.** Nerespectare, violare a unei legi, a unui ordin etc. **2.** Abatere, deviere de la un principiu. **3.** Atac, năvălire (în scopul jefuirii). — V. *călca*.

CĂLCĂT s.n. Acțiunea de a călca (III). — V. *călca*.

CĂLCĂTOR, **-OARE**, *călcători*, *-oare*, s.m., s.f., s.n. **I.** S.m. și f. **1.** Meseriaș care calcă haine sau rufărie (într-un atelier de confecții, într-o spălătorie etc.). **2.** (Rar) Persoană care calcă o lege, o dispoziție etc. ♦ Prădător, hoț. **II.** S.f. **1.** Scândură pe care olarul frământă lutul cu picioarele. **2.** Vas în care se calcă (II 1) strugurii. **3.** Instalație specială la gardurile pescărești, care permite trecerea peștelui într-un singur sens sau circulația bărcilor în ambele sensuri fără ca peștele să iasă. **III.** S.n. **1.** Mecanism la mașinile de cusut, care apasă pe placa mașinii materialul ce se lucrează, pentru a putea fi fixat și deplasat mai ușor; apăsător, ceapraz. **2.** Unealtă formată dintr-o lamă de oțel plană sau îndoită, cu creștături pe una sau pe ambele muchii, prevăzută cu mâner și folosită de lemnari la rostuirea dinților pânzelor de fierăstrău; ceapraz. **3.** Pânză sau perniță pe care se calcă (III) haine, rufărie etc. — *Călca* + suf. *-ător*.

CĂLCĂTOREASĂ, *călcătorese*, s.f. Femeie care are meseria de a călca (III) haine, rufărie etc. — *Călcător* + suf. *-easă*.

CĂLCĂTORIE, *călcătorii*, s.f. Atelier unde se calcă (III) haine, rufărie etc. ♦ Spec. Secție sau atelier în care se calcă produsele textile realizate într-o fabrică de confecții. — *Călcător* + suf. *-ie*.

CĂLCĂTURĂ, *călcături*, s.f. Fel de a merge; pas, mers, umblet. — *Călca* + suf. *-ătură*.

CĂLCĂI, *călcăie*, s.n. **1.** Partea posterioară a tălpii piciorului, formată din oasele astragal și calcaneu; talus; *p. ext.* parte a ciorapului sau a încălțămintei care acoperă această porțiune a piciorului. ♦ Expr. *A se afla (sau a fi, a trăi etc.) sub călcăi* = a se afla (sau a fi, a trăi) sub totala dominație a cuiva, a fi exploatat, subordonat, împilat. *A se învărti (sau a se întoarce, a sări) într-un călcăi* = a se mișca repede, a fi iute la treabă; *fig.* a se bucura. *Fuge (sau merge) de-i părăie (sau sfârâie) călcăiele* = fuge (sau merge) foarte repede. *A i se aprinde (sau a-i sfârâie) călcăiele* (după cineva) = **a)** a fi foarte îndrăgostit (de cineva), a se îndrăgosti subit; **b)** a fi zorit, nerăbdător. ♦ Lovitură dată cu călcăiul (1). ♦ Expr. *A da călcăie calului* = (despre călăreți) a lovi calul cu călcăiele, ca să pornească sau să meargă mai repede. ♦ *Călcăiul lui Ahile* = partea vulnerabilă, latura slabă a unei persoane sau a unui lucru. **2.** Nume dat părții dinapoi (sau de jos) a unor obiecte. **3.** Piesă mică de lemn, de formă prismatică, fixată de o grindă de lemn pentru a împiedica alunecarea unui element de construcție care se reazemă pe grindă sau folosită ca piesă de rezistență într-o îmbinare. **4.** Dispozitiv cu care se împiedică filarea unui lanț sau a unei parâme. **5.** Strat format între săpun și leșile de glicerină la fabricarea săpunului. — Lat. *calcaneum*.

CĂLCĂIAȘ, *călcăiașe*, s.n. Diminutiv al lui *călcăi*. [Pr.: *-că-iaș*] — *Călcăi* + suf. *-aș*.

CĂLDARE, *căldări*, s.f. **I.** Vas mare tronconic sau cilindric, prevăzut cu o toartă la partea superioară, folosit pentru păstrarea și transportul materialelor lichide, pulverulente sau granuloase; găleată. ♦ *Căldare de abur* = instalație (la locomotive, locomobile, vapoare etc.) cu ajutorul căreia se trece apa, sub acțiunea căldurii, din faza lichidă în vapori cu o presiune mai mare decât cea atmosferică; cazan cu abur. *Căldare de rachiu* = alambic pentru distilarea rachiuului. ♦ Conținutul unei căldări (I). **II.** (Geogr.) Depresiune circulară cu versante prăpăstioase în zona munților înalți; scobitură în albiile apelor curgătoare, la baza unei cascade; cazan. ♦ *Căldare glaciară* = circ glaciari. — Lat. *caldaria*.

CĂLDĂRAR, *căldărari*, s.m. Meșteșugar care face sau repară căldări (I) și alte vase (de aramă). — *Căldare* + suf. *-ar*.

CĂLDĂRAȘI, *căldărași*, s.m. Muncitor care curăță de zgură oala de turnat oțel și montează pâlnia și dopul acesteia. — *Căldare* + suf. *-aș*.

CĂLDĂRAȘ, *căldărași*, s.m. (Ornit.) Botroș. — **Cărdel* (inv. „sticlete” < lat. **cardillus*) + suf. *-aș*, prin etimologie populară.

CĂLDĂRĂRIE, *căldărării*, s.f. Atelier meșteșugăresc în care se confecționau sau se reparau odinoară căldări (I), cazane sau alte obiecte (de aramă). — *Căldare* + suf. *-ărie*.

CĂLDĂRÓI, *căldăroaie*, s.n. Augmentativ al lui *căldare* (I). — *Căldare* + suf. *-oi*.

CĂLDĂRUȘĂ, *căldărușe*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *căldare* (I). **2.** Plantă erbacee ornamentală cu tulpină simplă sau ramificată, păroasă, cu flori albastre, violete, roșii, mai rar albe (*Aquilegia vulgaris*). — *Căldare* + suf. *-ușă*.

CĂLDICEL, **-ICĂ**, *căldicei*, *-ele*, adj. Diminutiv al lui *cald*; căldișor, călduț. — *Cald* + suf. *-icel*.

CĂLDIȘOR, **-OĂRĂ**, *căldișori*, *-oare*, adj. Căldicel. — *Cald* + suf. *-ișor*.

CĂLDURĂ, *călduri*, s.f. **1.** Starea sau gradul de încălzire a unui corp; faptul că un corp posedă o anumită temperatură; senzație produsă de corpurile calde; temperatură ridicată. **2.** (Fiz.) Mărimă scalară prin care se exprimă transferul de energie între sistemele fizico-chimice sau între diferite părți ale aceluiași sistem în cadrul unei transformări în care nu se efectuează lucru mecanic; *p. ext.* parte a fizicii care studiază fenomenele termice. ♦ *Căldură specifică* = căldură necesară ridicării cu un grad Celsius a temperaturii unui gram dintr-un corp. ♦ *Căldură animală* = energie calorică rezultată în decursul metabolismului pe seama proceselor de oxidare a substanțelor nutritive. **3.** (La pl.) Timp călduros, atmosferă fierbinte; vreme toridă. **4.** (La pl.) Temperatură ridicată a corpului; febră. **5.** Fig. Ardoare, înfocare, patimă. ♦ Afecțiune, amabilitate, prietenie. **6.** (La pl.) Perioadă din ciclul sexual în care animalele femele manifestă dorința naturală de a se împerechea. — Lat. pop. *caldura*.

CĂLDURICĂ s.f. (Fam.) Diminutiv al lui *căldură* (1). — *Căldură* + suf. *-ică*.

CĂLDUROȘ, **-OASĂ**, *călduroși*, *-oase*, adj. **1.** Care păstrează căldura. **2.** Fig. Înсуfletit, plin de căldură (5). — *Căldură* + suf. *-os*.

CĂLDUȚ, **-Ă**, *călduți*, *-e*, adj. Căldicel. — *Cald* + suf. *-uț*.

CĂLEP, **-Ă**, *călepe*, s.n. (Reg.) Rășchitor mic; *p. ext.* scul. — Din tc. *keleb*.

CĂLÍ, *călesc*, vb. **IV.** **I.** **1.** Tranz. A mări duritatea și rezistența unui metal sau a unui aliaj prin răcire bruscă după o încălzire la temperatură înaltă; a oțeli. **2.** Tranz. și refl. Fig. A (se) întări, a (se) consolida, a (se) oțeli. **II.** Tranz. A prăji în grăsime un aliment, în special varza. — Din sl. *kaliti*.

CĂLIBIL, **-Ă**, *călibili*, *-e*, adj. (Despre metale) Care se poate căli (I 1). —

Căli + suf. *-bil*.

CĂLIBILITĂTE s.f. Proprietate a unui metal de a putea fi călit (I 1). —

Călibil + suf. *-itate*.

CĂLIFĂR, *călifari*, s.m. **1.** Numele a două specii de păsări migratoare acvatice, asemănătoare cu rațele și cu găștele: una cu pene albe, negre sau ruginii (*Tadorna tadorna*), cealaltă cu pene roșii-ruginii (*Tadorna ferruginea*). **2.** Specie de porumbel domestic. — Din bg. *kalefar*.

CĂLIMĂRĂ, *călimări*, s.f. Vas mic de sticlă, de metal, de material plastic etc., în care se ține cerneala. [Var.: (inv.) *călimără* s.f.] — Din ngr. *kalamári*.

CĂLÍN, *călini*, s.m. Arbust sălbatic cu frunze lobate, opuse, cu flori albe și cu fructe roșii, zemoase, necomestibile, în formă de ciorchini (*Viburnum opulus*). — Din *călină* (derivat regresiv).

CĂLÍNĂ, *căline*, s.f. Fructul călinului, de culoare roșie și cu gust acrișor. — Din bg. *kalina*.

CĂLINDĂR s.n. v. *calendar*.

CĂLINESCIÁN, **-Ă**, *călinescieni*, *-e*, adj. De Călinescu, al lui Călinescu; în maniera lui Călinescu. [Pr.: *-ci-an*] — *Călinescu* (n. pr.) + suf. *-ian*.

CĂLINÉT, *călineturi*, s.n. (Rar) Crâng de călini. — *Călin* + suf. *-et*.

CĂLÍRE, *căliri*, s.f. Acțiunea de a (se) căli. ♦ Tratament termic al oțelului, care constă în încălzirea piesei la o temperatură superioară punctului de transformare, urmată de răcirea ei bruscă într-un mediu gazos, lichid sau granular, în vederea măririi durității, mai ales a stratului superficial. — V. *căli*.

CĂLÍȚ s.n. Călire. — V. *căli*.

CĂLÍȚ?, **-Ă**, *căliți*, *-te*, adj. **I.** **1.** (Despre metale) Întărit prin călire. **2.** Fig. (Despre oameni) Întărit, rezistent; încercat. **II.** (Despre alimente) Prăjit în grăsime. — V. *căli*.

CĂLĂU, **-IE**, *călăi*, adj. (Reg.) **1.** (Despre lemne) Verde, neuscat. ♦ (Despre fructe) Necopt. **2.** Călduț. — Et. nec.

CĂLTÚN¹, *căltuni*, s.m. **1.** (Inv. și pop.) Încălțăminte de sărbătoare (asemănătoare cu cizmele); ciorap de lână. **2.** Compus: *căltunul-doamnei* = plantă erbacee din familia rozaceelor, înaltă de 10-15 cm, cu flori galbene cu vinșoare violete; cerențel (*Geum urbanum*). — Din ngr. *kalstóni* (după *încălța*).

CĂLTÚN? s.m. v. *colțun*.

CĂLTUNĂR, *căltunari*, s.m. (Reg.) Flăcău, bărbat care duce darurile miresei. — *Căltun* + suf. *-ar*.

CĂLTUNĂȘ¹, *căltunași*, s.m. **1.** Ciorap de lână albă în portul popular. **2.** (Mai ales la pl.) Numele a două plante: **a)** plantă decorativă cățărătoare, cu flori portocalii, având un fel de pinten; condurul-doamnei (*Tropaeolum majus*); **b)** toporaș. — *Căltun* + suf. *-aș*.

CĂLTUNĂȘ s.m. v. **colțunaș**.

CĂLTUNĂREĂȘĂ, *căltunăreșe*, s.f. (Reg.) Femeie care duce darurile miresei. — **Căltunar** + suf. *-easă*.

CĂLUGĂR, *călugări*, s.m. I. Bărbat care a făcut legământ să ducă o viață religioasă-ascetică și care trăiește într-o comunitate mănăstirească; monah. II. Instalație hidrotehnică cu ajutorul căreia se poate evacua apa din heleșteie, lacuri sau bazine artificiale în vederea prinerii ei. — Din sl. **kalugerŭ**.

CĂLUGĂRAȘ, *călugărași*, s.m. Diminutiv al lui *călugăr* (I). — **Călugăr** + suf. *-aș*.

CĂLUGĂRESC, **-EĂSCĂ**, *călugărești*, adj. De călugăr (I); monahal. ⇨ *Ghiveci călugăresc* = ghiveci fără carne, preparat cu ulei. — **Călugăr** + suf. *-esc*. **CĂLUGĂREȘTE** adv. În felul călugărilor (I). — **Călugăr** + suf. *-ește*.

CĂLUGĂRI, *călugăresc*, vb. IV. Refl. și tranz. A (se) face călugăr (I). — Din **călugăr**.

CĂLUGĂRIE s.f. 1. Viață de călugăr. 2. Mănăstire. — **Călugăr** + suf. *-ie*.

CĂLUGĂRIȚĂ, *călugărițe*, s.f. I. Femeie care a făcut legământ să ducă o viață religioasă-ascetică și care trăiește într-o comunitate mănăstirească; monahie. II. Insectă carnivora mare, de culoare verde-cafenie, cu picioarele din față în formă de cange, care-i servesc la prinderea prăzii (*Mantis religiosa*). — **Călugăr** + suf. *-iță*.

CĂLUȘ, *călușuri*, s.n. 1. Bucată de lemn sau de metal care se pune între dinții dinainte ai unui animal, spre a-l forța să țină gura deschisă; mototol de cărpe care se introduce în gura unei persoane, pentru a o împiedica să strige. ⇨ Expr. *A pune (cuiva) călușul în gură* = a împiedica (pe cineva) să vorbească. 2. Bețișor care face parte din mecanismul de declanșare al capcanelor de lemn. 3. Mică piesă de lemn cu o formă specială, pe care se sprijină coardele întinse ale unui instrument muzical; scaun. 4. Suport de lemn pe care pictorul își așază tabloul când lucrează; șevalet. 5. Utilaj de foraj, pentru rotirea prăjinilor, folosit în forajul prin percuție sau în cel manual. 6. (De obicei art.) Numele unui dans popular cu figuri variate, jucat (în preajma Rusaliilor) de un grup de flăcăi; melodie după care se execută acest dans; călușar (1), călușel (4). — **Cal** + suf. *-uș*.

CĂLUȘĂR, *călușari*, s.m. 1. (La pl. art.) Căluș (6). 2. (La pl.) Grup de dansatori care, în săptămâna Rusaliilor, execută (la sate) jocul tradițional denumit călușul; (și la sg.) fiecare dintre flăcăii care joacă acest dans. — **Căluș** + suf. *-ar*.

CĂLUȘĂL, *călușei*, s.m. 1. Căluț (1). 2. (La pl.) Instalație alcătuită din mai mulți căișori de lemn pe care încăleacă copiii și care se învârtesc în jurul unui ax, fiind suspendați de niște bărne transversale; carusel, căișori. 3. Căluț (3). 4. Căluș (6). — **Cal** + suf. *-ușel*.

CĂLŪȚ, *căluți*, s.m. 1. Diminutiv al lui *cal*; călușel (1). 2. Compus: *căluț-de-mare* = pește teleostean marin cu corpul de 8-10 cm, lipsit de înotătoare codală și cu capul asemănător cu cel al calului; cal-de-mare (*Hippocampus hippocampus*). 3. Nume dat mai multor insecte din familia lăcustelor; călușel (3). — **Cal** + suf. *-uț*.

CĂMARĂ, *cămări*, s.f. 1. Încăpere mică în care se păstrează alimente. 2. (Înv.) Cameră, odaie. ⇨ *Cămară domnească* = (în Evul Mediu, în Țara Românească și în Moldova): a) totalitatea veniturilor domniei, provenite din vămi, ocne și impozite indirecte, deosebite de veniturile visteriei; b) (rar) monetărie. — Probabil lat. **camara* în loc de *cam(m)ara* „cameră”.

CĂMAȘĂ, *cămăși*, s.f. 1. Îmbrăcăminte (de pânză, mătase etc.) care se poartă pe piele, acoperind partea superioară a corpului. ⇨ *Cămașa de noapte* = îmbrăcăminte de pânză, de mătase etc. (lungă), care se poartă ca veșmânt pentru dormit. *Cămașa de forță* = cămașă specială confecționată din pânză rezistentă, prevăzută cu cordoane, cu care se imobilizează temporar nebunii furioși, împiedicându-i să comită acțiuni violente, ireponsabile. ⇨ Expr. *A rămâne în cămașă* = a rămâne sărac, a pierde tot. *A nu avea nici cămașă pe el* = a fi foarte sărac. *A lăsa (pe cineva) în cămașă* sau *a-i lua (cuiva) și cămașa de pe el* = a-i lua (cuiva) tot ce are, a-l lăsa sărac. *Își dă și cămașa de pe el*, se spune despre un om exagerat de milos și de darnic. *A nu-l mai încăpea cămașa* = a fi înfumurat; a-i merge cuiva foarte bine. *A nu avea (sau a nu ști) pe unde să scoți cămașa* = a fi în mare încurcătură, a nu ști cum să scapi. *Arde cămașa pe cineva* = este în mare zor; are mare nevoie de ceva. 2. Membrană, înveliș (subțire), căpțușeală care îmbracă diferite obiecte, piese etc. ◆ (Pop.) Placentă (1). ◆ Îmbrăcăminte interioară a unui obiect, de obicei cilindric. 3. Compus: *cămașa-broaștei* = algă verde de apă dulce de forma unei rețele, alcătuită din celule lungi, cilindrice (*Hydrodictyon reticulatum*). [Var.: *cămășă* s.f.] — Lat. *camisia*.

CĂMĂRAȘ, *cămărași*, s.m. (În Evul Mediu, în Țara Românească și în Moldova) Slujbaș care avea în grijă odăile domnului, în special cămara domnească. ◆ (Înv.) Intendent la o mănăstire. — **Cămară** + suf. *-aș*.

CĂMĂRAȘĂL, *cămărașei*, s.m. (Înv.) Fecior de casă; camerier. — **Cămăraș** + suf. *-al*.

CĂMĂRAȘIȚĂ, *cămărașițe*, s.f. 1. Soția cămărașului. 2. (Rare) Îngrijitoare a cămării; chelăriță, menajeră. — **Cămăraș** + suf. *-iță*.

CĂMĂRŪIE, *cămăruie*, s.f. Cămăruță. — **Cămară** + suf. *-uie*.

CĂMĂRŪȚĂ, *cămăruțe*, s.f. Diminutiv al lui *cămară*; cămăruie. — **Cămară** + suf. *-uță*.

CĂMAȘUI, *cămășuiesc*, vb. IV. Tranz. A acoperi un element de construcție cu beton, metal etc. — **Cămașă** + suf. *-ui*.

CĂMAȘUIALĂ, *cămășuiali*, s.f. 1. Acțiunea de a cămașui; cămașuire. 2. Pojghiță, înveliș care acoperă unele materii, obiecte sau piese. ◆ Căpțușeală interioară, subțire, de zidărie a unui tunel. ⇨ *Cămășuiala piloților* = tub metalic folosit pentru confecționarea piloților² de beton. 3. Strat de piatră sau de balast dezagregat, care trebuie îndepărtat la deschiderea unei cariere sau a unei balastiere. [Pr.: *-șu-ia-*] — **Cămașui** + suf. *-eală*.

CĂMAȘUICĂ, *cămășuici*, s.f. Cămășuță. — **Cămașă** + suf. *-uică*.

CĂMAȘUIRE, *cămășuiri*, s.f. Acțiunea de a cămașui și rezultatul ei; cămașuială. — V. **cămășui**.

CĂMAȘUIT, **-Ă**, *cămășuiriți*, *-te*, adj. (Despre elemente de construcție) Care a fost acoperit cu beton, metal etc. — V. **cămășui**.

CĂMAȘUȚĂ, *cămășuțe*, s.f. Dominutiv al lui *cămașă* (1); cămașuică. — **Cămașă** + suf. *-uță*.

CĂMĂTĂR, *cămătari*, s.m. Persoană care dă împrumuturi bănești în schimbul unei camete. — **Camătă** + suf. *-ar*.

CĂMĂTĂREĂȘĂ, *cămătăreșe*, s.f. (Rare) Femeie care dă bani cu camătă, care ia în camătă. — **Cămătar** + suf. *-easă*.

CĂMĂTĂRESC, **-EĂSCĂ**, *cămătărești*, adj. Care este propriu cămătarului, care se referă la camătă sau la cămătar; de camătă. ⇨ *Capital cămătăresc* = capital bănesc folosit pentru a obține camătă. — **Cămătar** + suf. *-esc*.

CĂMĂTĂREȘTE adv. În felul cămătarilor. — **Cămătar** + suf. *-ește*.

CĂMĂTĂRIE, *cămătării*, s.f. Faptul de a da bani cu camătă; ocupația cămătarului. — **Cămătar** + suf. *-ie*.

CĂMEȘĂ s.f. v. **cămașă**.

CĂMEȘOI, *cămeșoie*, s.n. Augmentativ al lui *cămașă* (1); cămașă lungă. — **Cămeșă** + suf. *-oi*.

CĂMILĂ, *cămile*, s.f. 1. Mamifer rumegător mare din Africa de Nord și din Asia, cu una (*dromader*) sau cu două cocoșe pe spate, folosit la cărat poveri (*Camelus bactrianus*). 2. (Mar.) Ponton din lemn pentru ridicarea navelor scufundate. — Din sl. **kamilŭ**.

CĂMIN, (1, 2, 3, 6) *căminuri*, (4, 5) *cămine*, s.n. 1. Sobă joasă, zidită la peretele camerei, cu vatra larg deschisă. 2. Cuptor, vatră. 3. Coș pe unde iese fumul; horn. 4. Fig. Casă părintească; p. ext. familie. 5. Denumire dată unor instituții cu caracter social-cultural: *cămin de copii* = instituție cu regim de internat pentru copii preșcolari (3-6 ani), cu orar de zi sau săptămânal; *cămin studentesc* = așezământ universitar care asigură cazarea studenților, pe lângă acesta funcționând uneori și cantine; *cămin cultural* = instituție înființată în România la începutul decen. 3 al sec. XX în scopul propagării culturii la sate (5); *cămin școală* = cămin pentru copiii orfani, în care se află și școala; *cămin-spital* = cămin (de bătrâni) în care se acordă asistență medicală. 6. Încăpere mică subterană, zidită și acoperită cu capac de fontă, pe traseul unei conducte de alimentare cu apă a unui canal, construită pentru a permite accesul la conductă sau la canal. — Din sl. **kamina**.

CĂMINĂRI, *căminări*, s.m. Slujitor însărcinat, în Evul Mediu, în Moldova și apoi în Țara Românească, cu perceperea unor dări (la început numai pe vânzarea cerii). — **Camână** (înv. „dare anuală asupra băuturilor alcoolice” <sl.) + suf. *-ar*.

CĂMINIST, **-Ă**, *căminiști*, *-ste*, s.m. și f. (Student) care locuiește într-un cămin (5). — **Cămin** + suf. *-ist*.

CĂNĂRAȘ, *cănărași*, s.m. Diminutiv al lui *canar*; cănăruț. — **Canar** + suf. *-aș*.

CĂNĂRIȚĂ, *cănărițe*, s.f. Femela canarului. — **Canar** + suf. *-iță*.

CĂNĂRŪȚ, *cănăruți*, s.m. (Rare) Cănăraș. — **Canar** + suf. *-uț*.

CĂNĂȚUIE, *cănățui*, s.f. (Rare) Căniță. — **Căniță** + suf. *-uie*.

CĂNĂVĂȚ s.n. v. **canavață**.

CĂNEĂLĂ, *căneli*, s.f. (Pop.) Vopsea (neagră), mai ales pentru păr. — **Căni** + suf. *-eală*.

CĂNGUIȚ, **-Ă**, *cănguiți*, *-te*, adj. (Rare) În formă de cange, cu cange. — **Cange** + suf. *-uit*.

CĂNÎ, *cănesc*, vb. IV. Tranz. (Pop.) A vopsi (în negru), mai ales părul. — Cf. tc. k.in „câneala”.

CĂNIRE s.f. (Pop.) Acțiunea de a căni. — V. **căni**.

CĂNIȚĂ, *cănițe*, s.f. Diminutiv al lui *cană*². — **Cană** + suf. *-iță*.

CĂPAUCĂ s.f. v. **capaucă**.

CĂPĂCĂL, *căpăcele*, s.n. Diminutiv al lui *capac*. — **Capac** + suf. *-el*.

CĂPĂSTRU, *căpestre*, s.n. Porțiune de harnașament, confecționată din frânhie sau din curea, care se pune pe capul calului, al măgarului etc. pentru a lega animalul respectiv la iesele sau pentru a-l duce undeva. — Lat. **capistrum**.

CĂPĂTĂ / CĂPTUȘI

CĂPĂTĂ, *căpăt*, vb. I. Tranz. 1. A obține un lucru solicitat, a primi (în dar sau de pomană). ⇨ Loc. adj. *De căpătat* = primit de pomană, obținut prin cerșeală. 2. A câștiga; a agonisi; a dobândi prin... — Lat. pop. **capitare**.

CĂPĂTĂT s.n. Faptul de a *căpăta* ceva de pomană. ⇨ Expr. *A umbra* (sau *a se duce*, *a pleca* etc.) *după căpătat* = a umbra să ceară de la alții cele necesare traiului. — V. **căpăta**.

CĂPĂTĂI, *căpătăie*, s.n. 1. Parte a patului sau a oricărui alt obiect, pe care se pune capul; *p. ext.* pernă sau alt obiect pe care se pune capul. ⇨ Loc. adj. și adv. *Fără căpătăi* = fără ocupație (bine definită), fără rost. ⇨ Expr. *A sta la căpătăiul cuiva* = a veghea lângă o persoană bolnavă. *A nu avea căpătăi* = a nu avea niciun rost în viață. (Înv.) *A face (cuiva) de căpătăi* = a căpătui; a căsători (pe cineva). ◆ *Carte de căpătăi* = **a**) carte fundamentală într-o disciplină sau în literatură; **b**) carte preferată. 2. Nume dat mai multor obiecte de uz casnic, care servesc drept suport la ceva. 3. Capăt (1), sfârșit. ⇨ Expr. *A scoate ceva la căpătăi* sau *a o scoate la căpătăi* (cu ceva) = a termina ceva cu succes, a o scoate la capăt. *A da de căpătăi* = a da de capăt, a descurca. — Lat. **capitaneum**.

CĂPĂTUÎ, *căpătuiesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A(-și) face un rost, o situație. ◆ (Fam.) A (se) căsători. — **Capăt** + suf. *-ui*.

CĂPĂTUIALĂ, *căpătuiești*, s.f. Faptul de a (se) căpătui; *p. ext.* îmbogățire, parvenire; căpătuire; (concr.) rost, stare, avere. [Pr.: *-tu-ia*] — **Căpătui** + suf. *-eală*.

CĂPĂTUIRE, *căpătuirii*, s.f. Căpătuială. ◆ (Fam.) Căsătorie. — V. **căpătui**. **CĂPĂTUIT**, *-Ă*, *căpătuit*, *-te*, adj. Care și-a creat (prin mijloace necinstite) o situație, un rost; cu stare, așezat. ◆ (Fam.) Căsătorit. — V. **căpătui**.

CĂPĂTĂNĂ, *căpătâni*, s.f. 1. Cap de animal mort sau tăiat pentru consum. 2. Cap de om mort desprins de trup; craniu. ◆ (lr.) Cap (mare) de om. 3. Parte bulbucată a unei plante, formată din tulpină sau din suprapunerea frunzelor. *Căpătână de varză*. 4. Nume dat unor obiecte de formă conică. *Căpătână de zahăr*. — Lat. pop. **capitina**.

CĂPĂTĂNÓS, *-OASĂ*, *căpătânoși*, *-oase*, adj. 1. (Fam.) Cu capul mare. 2. Fig. Încăpățânat; greu de cap. — **Căpătână** + suf. *-os*.

CĂPĂU, *căpăi*, s.m. (Reg.) Copoi (1). — Din magh. **kopó**.

CĂPCĂUN, *căpcăuni*, s.m. Ființă fabuloasă din mitologia populară românească, închipuită cu trup de om și cu cap de căine, uneori cu două capete și cu două guri, despre care se spune că mănca oameni. ◆ Om rău, crud, sălbatic. — **Cap**¹ + **căine** (după ngr. *kinokéfalos*).

CĂPENEÁG, *căpeneaguri*, s.n. (Înv.) Haină lungă și largă care acoperă tot corpul. [Var.: **chepeneág** s.n.] — Din magh. **köpenyeg**.

CĂPESTÉRIE s.f. v. **căpisterie**.

CĂPETÉNIE, *căpetenii*, s.f. Persoană care se află în fruntea unui grup; conducător, șef, comandant. ⇨ Loc. adj. *De căpetenie* = de frunte, principal; fundamental. [Var.: (reg.) **căpéténie** s.f.] — **Cap**¹ + suf. *-enie*.

CĂPETEÁ, *căpețele*, s.f. Parte a frâului alcătuită din curelele care trec peste capul și botul calului și ale cărei capete inferioare sunt prinse de inelele zăbalei. [Var.: (reg.) **căpițeá** s.f.] — Refăcut din **căpețele** (pl. lui *căpețel*) + suf. *-ea*.

CĂPETÉL, *căpețele*, s.n. 1. Bucățiță mică (din ceva). 2. Colac rotund care se duce la biserică la slujbele pentru pomenirea morților. — Lat. **capitellum**.

CĂPIÁ, *căpiez*, vb. I. Intranz. 1. (Pop.); despre ovine și bovine) A se îmbolnăvi de cenuroză. 2. Fig. (Fam.) A se zăpăci, a înnebuni. [Pr.: *-pi-a*] — Din **capiu**.

CĂPIÁLÁ, *căpieli*, s.f. (Pop.) Cenuroză. [Pr.: *-pi-a*] — **Căpia** + suf. *-eală*.

CĂPIÁT, *-Ă*, *căpiați*, *-te*, adj. 1. (Pop.); despre ovine și bovine) Atins de cenuroză. 2. Fig. (Fam.) Scărânit, țicnit, nebun. [Pr.: *-pi-aț*] — V. **căpia**.

CĂPICIOÁRÁ, *căpicioare*, s.f. Diminutiv al lui *căpiță*. — **Căpiță** + suf. *-ioară*.

CĂPIÉRE, *căpieri*, s.f. (Pop.) Faptul de a *căpia*; cenuroză. [Pr.: *-pi-e*] — V. **căpia**.

CĂPISTÉRE, *căpisteri*, s.f. (Reg.) Albie, covată mică în care se cerne făina sau mălaiul și se frământă aluatul. [Var.: **căpesterie** s.f.] — Lat. **capisterium**.

CĂPITÁN, *căpitani*, s.m. 1. Grad de ofițer superior locotenentului și inferior maiorului; persoană care are acest grad. ⇨ (Mar.) *Căpitan-locotenent* = grad corespunzător căpitanului din armata de uscat sau de aviație; ofițer care are acest grad. *Căpitan de rangul întâi* (sau *al doilea*, *al treilea*) = grad corespunzător colonelului (sau locotenent-colonelului, maiorului); ofițer care are acest grad. 2. (Urmă uneoră de determinările „de vas”, „de șlep”, „de remorcher”) Comandant al unei nave militare, comerciale sau de pasageri. ⇨ *Căpitan de port* = persoană însărcinată cu conducerea activității unui port sau a unui oficiu portuar. 3. (Înv.) Persoană care comanda o oștire sau o parte a ei; comandant. ⇨ *Căpitan-pașa* = comandantul flotei turcești. ◆ *Căpetenie* (de haiduc; de hoți etc.). ◆ *Căpitan de poștă* = administrator al unei poște. 4. Sportiv desemnat să reprezinte și să conducă în timpul unei competiții echipa din care face parte. — Din it. **capitano**, rus. **kapitan**. Cf. magh. **kapitány**.

CĂPITÁLÁȘ, *căpitálașe*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *capita*¹ (3). — **Capital**¹ + suf. *-ăș*.

CĂPITÁNÁȘ, *căpitánași*, s.m. (Rar) Diminutiv al lui *căpitan*. — **Căpitan** + suf. *-ăș*.

CĂPITÁNEÁȘÁ, *căpitáneșe*, s.f. Soție de căpitan (1). — **Căpitan** + suf. *-easă*.

CĂPITÁNIE, *căpitánii*, s.f. 1. (Urmă de determinarea „portului”) Autoritate administrativă și polițienească care dirijează activitatea unui port. ◆ Clădire în care este instalată administrația unui port. 2. (Înv.) Detașament condus de un căpitan. — **Căpitan** + suf. *-ie*.

CĂPITÉNIE s.f. v. **căpetenie**.

CĂPIȚÁ vb. I v. **căpiți**.

CĂPIȚÁ, *căpițe*, s.f. 1. Grămadă conică de fân, *p. ext.* de plante de nutreț sau de cereale. 2. (Rar) Căpătână (3). — Din bg. **kopica**.

CĂPIȚEÁ s.f. v. **căpețea**.

CĂPIȚÍ, *căpițesc*, vb. IV. Tranz. (Rar) A face căpițe. [Var.: (rar) **căpiță** vb. I] — Din **căpiță**.

CĂPÓS, *-OASĂ*, *căpoși*, *-oase*, adj. (Fam.) 1. Cu capul mare. 2. Destept. 3. Fig. Încăpățânat. — **Cap** + suf. *-os*.

CĂPRÁR¹, *căprari*, s.m. (Rar) Păstor de capre. — Lat. **caprarius**.

CĂPRÁR², *căprari*, s.m. (Pop.) Caporal. — Din magh. **káprár** (**káplár**). Cf. bg. **kaprál**, rus. **kaprál**.

CĂPRÁRIE, *căprării*, s.f. 1. (Înv.) Mic detașament de soldați sub comanda unui căprar². 2. (Fam.) Categorie, grup. — **Căprar**² + suf. *-ie*.

CĂPRÉSC, *-EÁSCÁ*, *căprești*, adj. De capră, caracteristic caprei, care provine de la capră. — **Capră** + suf. *-esc*.

CĂPRIOÁRÁ, *căprioare*, s.f. Femela căpriorului, fără coarne, mai mică decât aceasta. [Pr.: *-pri-oa*] — Lat. **capriola**.

CĂPRIÓR, *căpriori*, s.m. I. Mamifer rumegător din familia cervidee, mai mic decât cerbul, cu blana roșcată-cafenie, picioare subțiri și agile, coarne mici, pline, caduce (*Capreolus capreolus*). II. 1. Fiecare dintre bârnelor încrucișate care fac parte din scheletul acoperișului unei case. 2. Fiecare dintre lemnele care formează suportul pe care se așază scândurile patului, platforma zidarului etc. [Pr.: *-pri-or*] — Lat. **capriolus**.

CĂPRIORÁȘ, *căpriorași*, s.m. (Rar) Diminutiv al lui *căprior* (I). [Pr.: *-pri-o*] — **Căprior** + suf. *-ăș*.

CĂPRIORÉALÁ, *căprioreli*, s.f. (Rar) Totalitatea căpriorilor (II 1). [Pr.: *-pri-o*] — **Căprior** (I) + suf. *-eală*.

CĂPRIÓRI, *căprioresc*, vb. IV. Tranz. (Rar) A fixa căpriorii (II 1) la o construcție. [Pr.: *-pri-o*] — Din **căprior**.

CĂPRIȘÓÁRÁ, *căprișoare*, s.f. (Rar) Căpriță. — **Capră** + suf. *-ișoară*.

CĂPRIȘÓR, *căprișori*, s.m. Numele a două plante erbacee, una cu flori galbuli (*Cyperus flavescens*) și alta cu flori brune (*Cyperus fuscus*). — **Capră** + suf. *-ișor*.

CĂPRITÁ, *căprițe*, s.f. 1. Diminutiv al lui *capră* (I); căprișoară. 2. Plantă erbacee alburie, cu flori verzi (*Atriplex litoralis*). — **Capră** + suf. *-iță*.

CĂPRÍU, *-ÍE*, *căprii*, adj. Căpriu. — **Capră** + suf. *-iu*.

CĂPRÚI, *-ÍE*, *căprui*, adj. (Despre ochi) De culoare cafenie-gălbuie; căpriu. — **Capră** + suf. *-ui*.

CĂPȘÓR, *căpșoare*, s.n. Diminutiv al lui *cap*¹ (I 1). — **Cap**¹ + suf. *-(u)șor*.

CĂPȘÚN, *căpșuni*, s.m. Plantă erbacee târătoare din familia rozaceelor, cu frunze trifoliolate și cu flori mici albe, cultivată pentru fructele ei comestibile (*Fragaria moschata*). — Din **căpșună** (derivat regresiv).

CĂPȘÚNÁ, *căpșuni*, s.f. Fruct fals al căpșunului, format din îngroșarea receptaculului floral în care sunt îngropate fructele propriu-zise, asemănătoare cu fraga, dar mai mare ca aceasta, de culoare roșie, cărnos, parfumat și gustos. [Pl. și: *căpșune*] — Probabil din **căpușá** (înv. „căpșună”) + suf. *-une* (<lat. *-onem*).

CĂPȘUNICÁ, *căpșunele*, s.f. 1. Diminutiv al lui *căpșună*. 2. Varietate de struguri nealtoiți. 3. Vin rezultat din căpșunică (2). — **Căpșună** + suf. *-ică*.

CĂPTÁLÁN s.m. v. **captalan**.

CĂPTUȘEÁLÁ, *căptușeli*, s.f. 1. Pânză sau stofă cu care se dublează, în interior, un obiect de îmbrăcăminte, pentru a-i da un aspect mai îngrijit și pentru a-l face mai călduros. ◆ Material aplicat în interiorul încălțămintei pentru ca aceasta să-și mențină forma. 2. Pânză sau stofă cu care se învelesc unele obiecte pentru a le feri de deteriorare. 3. Strat rezistent de lemn, de metal sau de cărămidă, cu care se acoperă un obiect pe dinăuntru sau pe dinafară (pentru a-l feri de degradare, pentru consolidare, izolare termică, acustică etc.). 4. Ramă de lemn care acoperă fațetele interioare ale goului unei uși și de care sunt fixate canaturile ușii. — **Căptuși** + suf. *-eală*.

CĂPTUȘÍ, *căptușesc*, vb. IV. 1. Tranz. A executa sau a aplica o căptușeală la o haină, la încălțăminte etc. 2. Tranz. A acoperi un obiect, pe dinăuntru sau pe dinafară, cu un strat de protecție, de izolare etc.; a dota un sistem tehnic cu o căptușeală (3). 3. Tranz. A îndesa, a ticsi. 4. Tranz. (Fam.) A pune mâna pe.; a înșfăca. ◆ A bate (zdrăvăn). 5. Refl. (Fam.) A se alege cu ceva. — Din **căptuh** (înv. „căptușeală” <germ.).

CĂPTUȘIRE, *căptușiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *căptuși* și rezultatul ei. — V. *căptuși*.

CĂPUÎ, *căpuiesc*, vb. IV. 1. Tranz. (Înv. și reg.) A pune mâna pe cineva; a prinde, a încăpuî. 2. Refl. A obține, a-și procura; a încăpuî. — Din magh. *kapni*.

CĂPUÎRE¹, *căpuiri*, s.f. Acțiunea de a *căpuî* și rezultatul ei. — V. *căpuî*.

CĂPUÎRE², *căpuiri*, s.f. Operație prin care se turtește extremitatea liberă a corpului unui nit, pentru a forma al doilea cap¹. — Cf. c a p¹.

CĂPUÎT, *-Ă*, *căpuîți*, *-te*, adj. (Înv. și reg.) Care are de toate, prevăzut cu tot ce-i trebuie; încăpuît. — V. *căpuî*.

CĂPUITĂTOR, *căpuitoare*, s.n. Unealtă de fierărie cu care se execută căpuirea²; buterolă. [Pr.: -pu-i-] — Cf. c a p¹.

CĂPUȘ s.n. (Înv.) Cobuz. — Et. nec.

CĂPUȘĂ, *căpușe*, s.f. I. 1. (La pl.) Gen de artropode parazite din clasa arahnidelor, care se înfiș în pielea animalelor și a omului și se hrănesc cu sânge (*Ixodes*); (și la sg.) animal care face parte din acest gen. ♦ Expr. *Ce-i în gușă, și-n căpușă*, se zice despre un om sincer; care spune tot ce gândește. 2. (Fig.; în sintagma) *Firmă-căpușă* = firmă parazită pe lângă o instituție sau o întreprindere mai mare, care intermediază controale, afaceri etc. în scopul obținerii unor avantaje financiare directe sau rapide. II. 1. (Bot.) Ricin. 2. Mugur de viță, din care se dezvoltă coardele și rodul; ochi¹. — Cf. alb. *këpushë*.

CĂPUTĂ, *căputez*, vb. I. Tranz. A pune căpute noi la o încălțăminte uzată; a încăputa. ♦ A înlocui, total sau parțial, la un ciorap uzat partea care acoperă laba piciorului; a încăputa. — Din *căpută*.

CĂPUTĂRE, *căputări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *căputa*. — V. *căputa*.

CĂPUTĂ, *căpute*, s.f. 1. Parte a încălțăminte care acoperă partea superioară a labei piciorului; căputătură. 2. Partea de deasupra a labei piciorului, opusă tălpii. — Et. nec.

CĂPUTĂTURĂ, *căputături*, s.f. (Înv.) Căpută (1). — *Căputa* + suf. *-ătură*.

CĂRĂ, *car*, vb. I. 1. Tranz. A duce ceva dintr-un loc în altul; a transporta (în cantități mari). ♦ Expr. *A căra apa cu ciurul* = a munci în gol, a se agita fără rezultat. *A căra cuiva (la) pumni* (sau *palme, gârbase* etc.) = a da cuiva multe lovituri cu pumnul (sau cu palma, cu biciul etc.), a bate zdravăn pe cineva. *A-i căra* (pe cineva) *păcatele* = a se lăsa dus, târat oarecum fără voie. 2. Refl. (Rar) A se duce dintr-un loc în altul. ♦ (Fam.) A pleca repede (și pe furis) de undeva; a se cărbăni. — Lat. **carrare*.

CĂRĂRE, *cărări*, s.f. 1. Drum îngust pe care se poate umbla numai cu piciorul; *p. gener. drum*. ♦ Loc. adv. *Pe toate cărările* = în tot locul, pretutindeni, la tot pasul. ♦ Expr. *A umbla pe două cărări* = a se clătina în mers; a fi beat. *A-i tăia* (sau *a-i închine*) *cuiva cărarea* (sau *cărările*) = a opri pe cineva să facă sau să continue un drum. *A-și îndrepta cărările* = a apuca într-o direcție. *A-i scurta* (cuiva) *cărările* = a omori (pe cineva) 2. Linie obținută prin despărțirea în două a părului de pe cap. — Lat. *carraria*.

CĂRĂT s.n. 1. Acțiunea de a (se) *căra*; transport de materiale (în cantitate mare). 2. Timpul când se cară fânul sau recolta. — V. *căra*.

CĂRĂBĂNI, *cărăbănesc*, vb. IV. 1. Refl. (Fam.) A pleca repede (și pe furis) de undeva; a se căra, a o șterge. 2. Tranz. (Reg.) A căra (1). ♦ Expr. *A cărăbăni cuiva (la) pumni* (sau *palme, ciomege* etc.) sau (intrans.) *a cărăbăni cu pumnii* (sau *cu palmele, cu ciomegele* etc.) = a da cuiva lovituri multe și îndesate cu pumnul (sau cu palma, cu ciomagul etc.), a bate tare pe cineva. — Probabil din expr. tc. *çek arabayı* (literal „trage-ți căruța”), influențată de a (se) *căra*.

CĂRĂBŪȘ, *cărăbuși*, s.m. Insectă coleopteră foarte dăunătoare, de culoare castanie, cu elitere dure, care apare pe la începutul lunii mai și se hrănește cu frunzele arborilor (iar larva ei, cu rădăcinile unor plante); găinușă, gândac-de-mai (*Melolontha melolontha*). — *Carab[ă]ș* (rar folosit, „oaiie cu botul negru” <tc.) + suf. *-uș*.

CĂRĂBUȘÉL, *cărăbușei*, s.m. Insectă dăunătoare din ordinul coleoptelor, asemănătoare cu cărăbușul, dar mai mică și mai păroasă decât acesta (*Rhizotrogus solstitialis*). — *Cărăbuș* + suf. *-el*.

CĂRĂMIDĂR, *cărămidari*, s.m. Persoană care fabrică sau vinde cărămizi. — *Cărămidă* + suf. *-ar*.

CĂRĂMIDĂ, *cărămizi*, s.f. Material de construcție artificial, având forma unei piese prismatice, obținut dintr-un amestec de argilă, nisip și apă sau din alte materiale (beton, zgură de furnal etc.), uscat la soare sau ars în cuptor. ♦ *Cărămidă refractară* = cărămidă confecționată dintr-un material cu temperatură de topire foarte înaltă, folosită la zidirea focarelor cuptoarelor metalurgice. [Pl. și: *cărămide*] — Din ngr. *keramidi*.

CĂRĂMIDĂRIE¹ s.f. Meșteșugul fabricării cărămizilor. — *Cărămidar* + suf. *-ie*.

CĂRĂMIDĂRIE², *cărămidării*, s.f. Loc special amenajat (împreună cu instalațiile) pentru fabricarea cărămizilor; fabrică de cărămidă. — *Cărămidă* + suf. *-ărie*.

CĂRĂMIZI, *cărămizesc*, vb. IV. Refl. (Rar) A deveni cărămiziu. — Din *cărămidă*.

CĂRĂMIZIU, *-IE*, *cărămizii*, adj. De culoarea cărămizii; roșiatic. — *Cărămidă* + suf. *-iu*.

CĂRĂRĂT, *-Ă*, *cărărați*, *-te*, adj. (Rar) Cu multe cărări. — *Cărare* + suf. *-at*.

CĂRĂRĂCĂ, *cărăraici*, s.f. Cărările. — *Cărare* + suf. *-uică*.

CĂRĂRĂIE, *cărăraii*, s.f. Diminutiv al lui *cărare* (1); cărărușă, cărăruică. — *Cărare* + suf. *-uie*.

CĂRĂRĂȘĂ, *cărărușe*, s.f. Cărările. — *Cărare* + suf. *-ușă*.

CĂRĂȘÉL, (1) *cărășei*, s.m., (2) *cărășele*, s.n. 1. S.m. Diminutiv al lui *caras*. 2. S.n. Numele unui dans popular cu mișcări vioaie; melodie după care se execută acest dans. — *Caras* + suf. *-el*.

CĂRĂTOR, *cărători*, s.m. Persoană care cară ceva; *spec. hamal*. — *Căra* + suf. *-ător*.

CĂRĂTURĂ, *cărături*, s.f. Acțiunea de a căra; transport. ♦ (Concr.) Cantitate dintr-o povară, cât se poate căra o dată (cu căruța, cu carul etc.). — *Căra* + suf. *-ătură*.

CĂRĂUȘ, *cărăuși*, s.m. 1. Căruțaș. 2. (Art.) Numele unei stele mici din Carul-Mare, situată lângă a doua stea din proțap. — *Căra* + suf. *-uș*.

CĂRĂUȘÉȘTE adv. (Rar) În felul cărăușilor (1). [Pr.: *-ră-u-*] — *Cărăuș* + suf. *-ește*.

CĂRĂUȘĂ, *cărăușesc*, vb. IV. Intrans. A face cărăușie, a se ocupa cu cărăușia. [Pr.: *-ră-u-*] — Din *cărăuș*.

CĂRĂUȘIE, *cărăușii*, s.f. Transport de mărfuri sau de persoane (în vehicul cu tracțiune animală), de obicei pe baza unui contract. ♦ Ocupația de cărăuș (1); cărăușit, harabagie. [Pr.: *-ră-u-*] — *Cărăuș* + suf. *-ie*.

CĂRĂUȘIT s.n. Cărăușie. [Pr.: *-ră-u-*] — V. *cărăușii*.

CĂRBUNĂR, *cărbunari*, s.m. 1. Muncitor care lucrează la producerea cărbunelui de lemn. 2. Persoană care vinde cărbuni. — *Cărbune* + suf. *-ar*.

CĂRBUNĂȘ, *cărbunași*, s.m. Diminutiv al lui *cărbune*. — *Cărbune* + suf. *-aș*.

CĂRBUNĂRIE, *cărbunării*, s.f. Loc sau cuptor unde se fac cărbuni de lemn; boacă (1). F. Magazine de cărbuni. — *Cărbune* + suf. *-ărie*.

CĂRBŪNE, *cărbuni*, s.m. I. 1. Rocă sedimentară combustibilă amorfă, de culoare galbuie, brună până la neagră, friabilă, rezultată prin acumularea materiei vegetale și îmbogățirea lentă în carbon a acesteia, folosită drept combustibil și ca materie primă în industria chimică, în metalurgie etc. ♦ *Cărbune brun* = cărbune de culoare brună-închis, compact, sticlos, casant. *Cărbune activ* = cărbune cu structură poroasă și cu mare capacitate de reținere prin adsorbție a gazelor, a vaporilor etc. *Cărbune animal* = material obținut prin calcinarea oaselor animale și folosit ca adsorbant pentru gaze și pentru substanțe colorante, ca defecant stomacal, adsorbant intestinal etc. *Cărbune alb* = denumire dată cursurilor de apă cu căderi utilizabile pentru producerea de energie. 2. Bucată de lemn arsă parțial de foc; tăciune; *p. ext. bucată de jar*. ♦ *Cărbune de lemn* = produs principal obținut la arderea incompletă a lemnului sau ca produs secundar la distilarea uscată a lemnului, folosit la fabricarea cărbunelui activ, în siderurgie, drept combustibil etc.; mangal. ♦ Expr. *A se face cărbune* = (despre alimente) a se arde. *A sta (ca) pe cărbuni (aprinși)* = a fi foarte nerăbdător. 3. Creion negru obținut dintr-un lemn de esență foarte moale, carbonizat, folosit la desen, crochiuri, schițe etc.; lucrare realizată cu acest fel de creion. II. 1. (Med.) Antrax. 2. (Zool.; în sintagma) *Cărbune enfizematos* = boală infecțioasă acută a rumegătoarelor, în special a bovinelor, provocată de bacteria *Clostridium chauvoei* și care se manifestă prin apariția în mușchi a unor tumori infiltrate cu gaze. 3. (La plante) Tăciune. 4. (Bot.; reg.; la pl.) Plantă erbacee cu frunze ovale la bază, lanceolate mai sus și flori negre-vioacee (*Phyteuma spiciforma*); spinuță (1). — Lat. *carbo*, *-onis*.

CĂRBUNÓS, *-OASĂ*, *cărbunoși*, *-oase*, adj. (Despre roci sedimentare sau cristaline) Care conține pulbere de cărbune (I 1). — *Cărbune* + suf. *-os*.

CĂRDĂȘIE s.f. v. *cărdășie*.

CĂRINDĂR s.m. (Pop.) Ianuarie. — Lat. *calendaris*.

CĂRMĂCŪT, *cărmăcuțe*, s.n. Cărlig mic pentru prins cegă. — *Carmac* + suf. *-uț*.

CĂRNĂRIE s.f. Cantitate mare de carne. — *Carne* + suf. *-ărie*.

CĂRNICĂ s.f. (Rar) Cărniță. — *Carne* + suf. *-ică*.

CĂRNIȘOARĂ s.f. Cărniță. — *Carne* + suf. *-ișoară*.

CĂRNITĂ, *cărnițe*, s.f. Diminutiv al lui *carne*; cărnicea, cărnioară. — *Carne* + suf. *-iță*.

CĂRNÓS, *-OASĂ*, *cărnoși*, *-oase*, adj. 1. Care are multă carne; musculos. 2. (Despre fructe, frunze, tulpini) Cu mult miez. — Lat. *carnosus*.

CĂRNÓSÍ, *cărnosesc*, vb. IV. Tranz. A îndepărta resturile de carne de pe dosul unei piei, înainte de tăbăcire. [Var.: *cărnosí* vb. IV] — Din *cărnos*.

CĂRNOSIRE, *cărnosiri*, s.f. Acțiunea de a *cărnosi* și rezultatul ei. — V. *cărnosi*.

CĂRPĂNÓS, -OĂȘĂ, *cărpănoși, -oase*, adj., s.m. și f. (Depr.) Zgârcit, avar. — Et. nec.

CĂRPĂNOȘIE s.f. (Depr.) Zgârcenie, avariție; meschinărie. — **Cărpănos** + suf. *-ie*.

CĂRPINĂR, *cărpinari*, s.m. (Reg.) Carpen. — Din **carpen**.

CĂRPINAȘ, *cărpinași*, s.m. Diminutiv al lui *carpen*. — **Carpen** + suf. *-aș*.

CĂRPINÉT, *cărpineturi*, s.n. Cărpiniș. — **Carpen** + suf. *-et*.

CĂRPINIȘ, *cărpinișuri*, s.n. Pădure sau desiș de carpeni; cărpinet. — **Carpen** + suf. *-iș*.

CĂRPINIȚĂ, *cărpinițe*, s.f. Arbore scund cu scoarță netedă, cenușie, cu frunze ovale, mici, dințate și cu flori în amenți (*Carpinus orientalis*). — **Carpen** + suf. *-iță*.

CĂRTICEĂ, -ICĂ, *cărticele*, s.f. 1. Diminutiv al lui *carte*; cărtișoară, cărtulie. 2. Pachețel cu foițe de țigară. — **Carte** + suf. *-ea*. **Cărtică**: cu schimbare de suf.

CĂRTURĂR, *cărturari*, s.m. Învațat, erudit; savant. — Din ngr. **hartulários**.

CĂRTURĂREĂȘĂ, *cărturărese*, s.f. Femeie care se îndeletnicește cu ghicitul în cărți. — **Cărturar** + suf. *-easă*.

CĂRTURĂREȘC, -EĂSCĂ, *cărturărești*, adj. De cărturar. — **Cărturar** + suf. *-esc*.

CĂRTURĂREȘTE adv. (Rar) Ca un cărturar, în felul cărturarilor. — **Cărturar** + suf. *-ește*.

CĂRTURĂRIE s.f. (Rar) Învațatură, erudiție. — **Cărturar** + suf. *-ie*.

CĂRTIȘOARĂ, *cărtișoare*, s.f. (Rar) Cărticea (1). — **Carte** + suf. *-ișoară*.

CĂRȚOI, *cărțoie*, s.n. (Fam.) Augmentativ al lui *carte*. — **Carte** + suf. *-oi*.

CĂRȚULIE, *cărțulii*, s.f. Cărticea (1). — **Carte** + suf. *-ulie*.

CĂRUCEAN, *căruce*, s.n. (Rar) Căruț (1). — **Căruț** + suf. *-ean*.

CĂRUCER, *căruce*, s.m. (Reg.) Căruțaș. — **Căruță** + suf. *-ar*.

CĂRUCIOARĂ, *cărucioare*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *căruță*. — **Căruță** + suf. *-ioară*.

CĂRUCIOR, *cărucioare*, s.n. 1. Trăsurică în care sunt purtați copiii mici; căruț (3). 2. Vehicul de dimensiuni reduse, cu roți de rulare, care se poate deplasa pe linii ferate, pe cabluri sau pe drumuri obișnuite și care este folosit la transporturi de sarcini relativ mici pe distanțe scurte; căruț (2).

3. Subansamblu al unei mașini-unelte, al unei mașini de lucru sau al unui utilaj, folosit pentru deplasarea uneltei, a obiectului de prelucrat etc. — **Căruț** + suf. *-ior*.

CĂRÚNT, -Ă, *cărunți*, adj. (Despre păr, barbă, mustață) Care a început să albească; alb, albit. ♦ (Despre oameni) Care are fire de păr alb. — Lat. **canutus**.

CĂRUNȚEȚE s.f. Faptul de a fi cărunț, cărunțeală, cărunție; *p. ext.* bătrânețe. — **Cărunț** + suf. *-ețe*.

CĂRUNȚĂ vb. I v. **cărunți**.

CĂRUNȚEĂLĂ s.f. Căruntețe. — **Cărunți** + suf. *-eală*.

CĂRUNȚI, *cărunțesc*, vb. IV. Intrans. (Înv.) A încărunți. [Var.: **căruntă** vb. I] — Din **cărunt**.

CĂRUNȚIE s.f. (Rar) Căruntețe. — **Cărunt** + suf. *-ie*.

CĂRUNȚÍT, -Ă, *cărunțiți, -te*, adj. (Înv.) Încărunțit. — V. **cărunți**.

CĂRUȚ, *căruți*, s.n. 1. Diminutiv al lui *car*; cărucean. 2. Cărucior (2).

3. Cărucior (1). 4. Parte mobilă a unor mașini, care se mișcă pe roțițe sau lunecă pe glisiere, îndeplinind diferite funcții. — **Car** + suf. *-uț*.

CĂRUȚĂȘ, *căruțași*, s.m. Persoană care transportă cu căruța marfă sau persoane; cărauș, harabagi, căruce. — **Căruță** + suf. *-aș*.

CĂRUȚĂ, *căruțe*, s.f. 1. Vehicul de forma carului, dar mai mic și mai ușor decât acesta, cu tracțiune animală, mai ales cu cai. ♦ Expr. *A se lăsa de căruță* = a renunța la un lucru sau la o treabă începută. *A rămâne de căruță* = a rămâne în urmă; a pierde ocazia. 2. Cantitate de fân, de lemne etc. cât se poate încărcă într-o căruță (1). — Din **car**.

CĂRUȚĂRIE s.f. 1. Meșteșugul de a face căruțe. 2. Atelier în care se făceau căruțe. 3. (Colectiv) Unelte de căruțaș. — **Căruță** + suf. *-ărie*.

CĂRVUNĂR, *cărvunari*, s.m. (La pl.) Nume dat, prin asociație cu carbonarii italieni, elementelor progresiste care au inițiat, la începutul sec. XIX, în Țara Românească și în Moldova, o mișcare reformatoare, reprezentând interesele boierilor liberali și ale negustorilor; (și la sg.) membru al acestei mișcări. — Cf. it. **carbonaro**.

CĂSĂPI, *căsăpesc*, vb. IV. Tranz. (Adesea fig.) A tăia în bucăți, a măcelări, a ciopârți. — Din **casap**.

CĂSĂPIE, *căsăpii*, s.f. (Reg.) Măcelărie. — **Casap** + suf. *-ie*.

CĂSĂPIRE s.f. Acțiunea de a *căsăpi*; măcelărie, ciopârțire. — V. **căsăpi**.

CĂSĂTORÉSC, -EĂSCĂ, *căsătorești*, adj. (Rar) De căsătorie, privitor la căsătorie. — **Căsător** (înv. „soț” < *casă*¹ + suf. *-ător*) + suf. *-esc*.

CĂSĂTORI, *căsătoresc*, vb. IV. Refl. și tranz. A (se) uni prin căsătorie cu cineva. — Din **căsător** (înv. „soț” < *casă*¹ + suf. *-ător*).

CĂSĂTORIE, *căsătorii*, s.f. Uniune legală, liber consimțită între un bărbat și o femeie pentru întemeierea unei familii. ♦ Trai comun între soți, viață conjugală; căsnicie. — **Căsător** (înv. „soț” < *casă*¹ + suf. *-ător*) + suf. *-ie*.

CĂSĂTORIT, -Ă, *căsătoriți, -te*, adj. (Despre bărbați) Însurat; (despre femei) măritat. — V. **căsători**.

CĂSCĂ, *cas*, vb. I. 1. Tranz. A deschide gura pentru a vorbi, pentru a striga, pentru a mânca etc. ♦ Expr. *A căsca gura* = a privi cu interes, cu mirare sau curiozitate naivă; *p. ext.* a umbla fără nicio treabă, a pierde vremea. *A căsca ochii* = a deschide ochii tare, mai ales de mirare; a se holba, a se zgâi; *p. ext.* a băga de seamă, a fi atent. ♦ Compus: *cască-gură* s.m. = gură-cască. 2. Intrans. A deschide gura mare printr-o mișcare de inspirație adâncă, urmată de o expirație prelungită, ca semn de oboseală, plictiseală sau somn. 3. Refl. (Despre obiecte) A se deschide (puțin); a se crăpa. — Lat. ***cascare**.

CĂSCĂTĂRĂ s.f. Căscat¹ (2). — V. **căsca**.

CĂSCĂTĂRĂ, *căscături*, s.n. 1. Faptul de a (se) căsca (2). 2. Act reflex motor determinat de oboseala centrilor nervoși; căscătură (1), căscare. — V. **căsca**.

CĂSCĂȚĂRĂ, -Ă, *căscăți, -te*, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care stă (cu gura deschisă) privind neatent; *p. ext.* neatent, bleg. ♦ Expr. *A rămâne (sau a sta, a privi etc.) cu gura căscată* = a fi mirat, buimăcit sau înșelat în așteptările sale; a se ului. 2. Adj. (Despre ochi) Holbat. 3. Adj. Care prezintă o deschizătură sau o crăpătură. — V. **căsca**.

CĂSCĂȚURĂ, *căscături*, s.f. (Pop.) 1. Căscat¹ (2). 2. Deschizătură, crăpătură. — **Căsca** + suf. *-ătură*.

CĂSCĂUND, -Ă, *căscăunzi, -de*, s.m și f., adj. (Pop.) (Persoană) care își pierde vremea în zadar; (persoană) care dă dovadă de neglijență, de dezinteres; gură-cască, nătăfleț, zăpăcit. — Lat. ***cascabundus**.

CĂSCIOARĂ, *căscioare*, s.f. Căsuță. — **Căsuță** + suf. *-ioară*.

CĂSEAN, *căseni*, s.m. (Pop.) Fiecare dintre persoanele care locuiesc împreună într-o casă, fiind legate între ele prin interese comune (de familie). — **Casă**¹ + suf. *-ean*.

CĂSIȘOARĂ, *căsișoare*, s.f. (Rar) Căsuță. — **Casă**¹ + suf. *-ișoară*.

CĂSNICÉSC, -EĂSCĂ, *căsnicești*, adj. (Rar) Care ține de căsnicie, privitor la căsnicie. — **Casnic** + suf. *-esc*.

CĂSNICIE, *căsnicii*, s.f. Trai în comun al soților, viață conjugală; căsătorie. — **Casnic** + suf. *-ie*.

CĂSĂOIE, *căsoaie*, s.f. 1. Augmentativ al lui *casă*¹ (1). ♦ Baracă (de lemn) unde se adăpostesc muncitorii care lucrează la câmp sau la pădure. 2. Cămară în care se țin, la țară, lucruri de gospodărie. 3. Element de construcție în formă de cutie (fără funduri sau cu un singur fund), confecționat din grinzi de lemn sau de beton prefabricat, care se umple cu piatră, cu pământ etc. și care se așază în albie sau pe malul unei ape în scopul executării unui baraj, a unui dig etc. [Var.: **căsói** s.n.] — **Casă** + suf. *-oie*.

CĂSĂI s.n. v. **căsoaie**.

CĂSULIE, *căsulii*, s.f. (Rar) Căsuță. — **Casă**¹ + suf. *-ulie*.

CĂSUȚĂ, *căsuțe*, s.f. Diminutiv al lui *casă*¹ (1); căscioară, căsișoară, căsulie. ♦ *Căsuță postală* = ghișeu sau compartiment special unde se reparitează și se păstrează, la poșta, scrisorile pe care le ridică personal adresantul. ♦ (Inform.) *Căsuță postală electronică* = zonă din memorie sau de pe un dispozitiv de stocare, unde este plasată poșta electronică. 2. Compartiment dintr-o cutie de litere tipografice, în care se păstrează un singur fel de literă. ♦ *Căsuță tipografică* = spațiu destinat colofoniului. 3. (La pl.) Spațiile dintre dinții spatei, prin care trec firele de urzeală la războaiele de țesut — **Casă**¹ + suf. *-uță*.

CĂȘĂI vb. IV v. **hășăi**.

CĂȘĂRIE, *cășării*, s.f. Clădire sau parte a stânei unde se prepară cașul, brânza sau cașcavalul; *p. ext.* stână. — **Caș** + suf. *-ărie*.

CĂȘUNĂ, *cășunez*, vb. I. 1. Intrans. A-i veni cuiva o idee sau o poftă ciudată.

2. Intrans. A manifesta în mod persistent un sentiment de antipatie sau de dragoste față de cineva sau de ceva. 3. Intrans. A se năpusti asupra cuiva.

4. Tranz. (Pop.) A cauza, a pricinui. *A cășuna o supărare*. — Lat. ***ocasionare**.

CĂȘUȚ, *cășuți*, s.m. (Rar) Diminutiv al lui *caș*. — **Caș** + suf. *-uț*.

CĂȚĂ vb. I v. **căuta**.

CĂȚANĂ, *cătane*, s.f. 1. (Înv.) Soldat, ostaș în armata Austro-Ungariei. 2. P. gener. (Pop.) Soldat, ostaș. ♦ Loc. adv. *În (sau la) cătane* = în armată. — Din magh. **katona**.

CĂȚĂRE¹, *cătări*, s.f. Piesă metalică de formă prismatică, montată pe partea de sus a țevii unei guri de foc și care, împreună cu înălțătorul, formează dispozitivul de ochire al armii. — V. **căta**.

CĂȚĂRE² s.f. v. **căutare**.

CĂȚĂNÉSC, -EĂSCĂ, *cătănești*, adj. (Reg.) Soldătesc, ostășesc. —

Cătană + suf. *-esc*.

CĂȚĂNEȘTE adv. (Reg.) Soldățește, ostășește. — **Cătană** + suf. *-ește*.

CĂTĂNI, *cătănesc*, vb. IV. (Reg.) 1. Intrans. A face serviciu militar. 2. Tranz. A lua în armată, a încorpora, a înrola. ♦ Refl. A intra în armată, a se face cătană. — Din **cătană**.

CĂTĂNIE s.f. (Reg.) Stagiul, serviciu militar; militărie. — **Cătană** + suf. *-ie*.
CĂTĂNIME, *cătănimii*, s.f. (Reg.) Mulțime de cătane. — **Cătană** + suf. *-ime*.
CĂTĂNIOARĂ, *cătănioare*, s.f. (Reg.) Cătăniță. — **Cătană** + suf. *-ioară*.
CĂTĂNIȚĂ, *cătănițe*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *cătană*; cătănioară, cătănuță. — **Cătană** + suf. *-iță*.

CĂTĂNUȚĂ, *cătănuțe*, s.f. (Reg.) Cătăniță. — **Cătană** + suf. *-uță*.
CĂTĂRAMŪȚĂ, *cătărămure*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *cataramă*. — **Cataramă** + suf. *-uță*.

CĂTĂTURĂ s.f. v. **căutătură**.
CĂTINĂ, *cătini*, s.f. Numele a două specii de arbuști spinoși: **a)** *cătină roșie* = arbust cu frunze mici în formă de solzi, cu flori roz sau albe și cu fructe roșii, cultivat ca gard viu; tamariscă (*Tamarix ramosissima*); **b)** *cătină albă* = arbust cu frunze înguste, lanceolate, argintii, cu flori mici cafenii și cu fructe galbene-portocalii (*Hippophaë rhamnoides*). — Lat. *catena*.

CĂTINEL adv. Incetinel, lin, domol; tiptil. ♦ Expr. (Rar) *Nel-cătinel* = încet-încet. [Var.: *cătinel* adv.] — Lat. **caulinus* „cu precauție” (<*cautela* „prevedere”).

CĂTINIȘ, *cătinișuri*, s.n. Desiș, mulțime de cătini. — **Cătină** + suf. *-iș*.

CĂTRĂ prep. v. **către**.
CĂTRĂNEALĂ, *cătrăneli*, s.f. Cătrănire. — **Cătrăni** + suf. *-eală*.

CĂTRĂNI, *cătrănesc*, vb. IV. 1. Tranz. A acoperi, a îmbiba un stâlp, un zid, o traversă etc. cu catran, cu scopul de a le proteja. 2. Refl. și tranz. Fig. A (se) supăra tare, a (se) amări, a (se) necăji. 3. Tranz. Fig. A otrăvi (1), a învenina. — Din **catran**.

CĂTRĂNIRE, *cătrăniri*, s.f. Acțiunea de a (se) *cătrăni* și rezultatul ei; cătrănitură, cătrănit¹, cătrăneală. — V. **cătrăni**.

CĂTRĂNIT¹ s.n. (Rar) Cătrănire. — V. **cătrăni**.
CĂTRĂNIT², *-Ă, cătrăniți*, *-te*, adj. 1. De culoare închisă; tuciuuri, negru. 2. Fig. Amărat, supărat, necăjit. 3. Fig. Otrăvit, înveninat. — V. **cătrăni**.

CĂTRĂNITURĂ, *cătrănituri*, s.f. Cătrănire. — **Cătrăni** + suf. *-tură*.

CĂTRE prep. 1. (Cu sens local) Spre, înspre, la. *Către casă*. ♦ (Precedat de prep. „de”) Dinspre, de la... ♦ (Pop.) Aproape de..., pe lângă. 2. (Cu sens temporal) Pe la..., cam la... *Către seară*. 3. Față de... ♦ (Înv.) Împotriva, (în contra). 4. (Precedat de prep. „de”) De. *Ajutorul dat de către prietenii lui*. 5. (Cu sens final; înv.) Cu scopul... pentru... [Var.: (reg.) *cătră* prep.] — Lat. *contra*.

CĂTUN, *cătune*, s.n. 1. Grup de așezări țărănești care nu constituie o unitate administrativă, cu un număr de locuitori mai mic decât al unui sat. 2. (Reg.) Pădure, hățiș, desiș. [Pl. și: *cătunuri*] — Cf. alb., sb. k a t u n.

CĂTUR, *cături*, s.m. (Reg.) Arbore tânăr. — Et. nec.

CĂTUȘĂ, *cătușe*, s.f. 1. Fiecare dintre cele două inele metalice, legate între ele printr-un lanț, cu care se leagă uneori mâinile (și picioarele) areștilor. 2. Plantă erbacee meliferă, cu flori albastre-violeacee și cu miros greu (*Ballota nigra*). [Pl. și: *cătuși*] — **Catā* (< lat. *catia* „pisică”) + suf. *-ușă*.

CĂTUȘNICĂ s.f. (Reg.) Plantă erbacee meliferă, cu miros aromatic, cu flori albe sau roșietice, cu proprietăți tonice, excitante (*Nepeta cataria*). — **Cătușă** + suf. *-nică*.

CĂȚĂI, *cățai*, vb. IV. Intrans. (Rar) A flecări. — **Cață** + suf. *-ăi*.

CĂȚĂRĂ, *cățăr*, vb. I. Refl. A se sui, agățându-se pe un loc înalt (și abrupt); a aburca. ♦ (Despre plante) A se prinde, a se fixa (cu cărcei) de ramuri, de ziduri etc. [Var.: (reg.) *acățără* vb. I] — Cf. a căța.

CĂȚĂRĂTOR, -OĂRE, *cățărători, -oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care se cățără. — **Cățără** + suf. *-ător*.

CĂȚEĂ, *cățele*, s.f. 1. Femela câinelui. 2. Epitet dat unei femei rele sau depravate. ♦ Expr. (Rar) *Cățea de vreme* = vreme rea, cumplită. 3. Fig. (Arg.) Mitrălieră. — Lat. *catella*.

CĂȚEL, *căței*, s.m. I. Pui de câine; *p. ext.* pui de animal sălbatic (asemănător cu câinele). ♦ Expr. (Fam.) *Cu cățel, cu purcel* = cu întreaga familie și cu tot avutul; cu tot ce are. 2. Fig. Om lingușitor și fără scrupule. 3. Compuse: (Zool.) *cățelul-pământului* = orbeț; *cățel-de-mare* = corosbină; *cățel-de-frasin* sau *cățelul-frasinului* = cantaridă. II. Fiecare dintre părțile care compun căpățâna de usturoi. — Lat. *catellus*.

CĂȚELĂN, *cățelani*, s.m. Cățelandru. — **Cățel** + suf. *-an*.
CĂȚELĂNDRU, *cățelandri*, s.m. Cățel (I 1) mai mare; *p. ext.* pui mai mare al unor animale sălbatice (asemănătoare cu câinele); cățelan. — **Cățel** + suf. *-andru*.

CĂȚELI, pers. 3 *cățelește*, vb. IV. Refl. 1. (Pop.; despre cățele, lupoaice, vulpi) A se împerechea. 2. (Reg.; despre râni și bube) A se lăți, a se întinde. — Probabil lat. *catullire* (influențat de *cățel, cățea*).

CĂȚELUȘ, *cățeluși*, s.m. Diminutiv al lui *cățel* (I 1). — **Cățel** + suf. *-uș*.
CĂȚELUȘĂ, *cățelușe*, s.f. Diminutiv al lui *cățea* (1). — **Cățea** + suf. *-ușă*.
CĂȚIE s.f. v. **cățuie**.

CĂȚUIE, *cățui*, s.f. Vas de metal sau de pământ în care se ard mirodenii. [Var.: (reg.) *cățife* s.f.] — Cf. ngr. k a t d z i „lopățică pentru jăratric”.

CĂULĂ, *căule*, s.f. (Reg.) Plută mică, întrebuințată ca pod umblător. — Et. nec.
CĂUȘ, *căușe*, s.n. 1. Vas de lemn în formă de cupă sau de lingură mare, folosit pentru a lua apă, făină, grăunțe etc.; cauc; *p. ext.* nume dat unor unelte care au această formă. ♦ Expr. *A face mâna căuș* = a da mâinii forma unui recipient, apropiind degetele și adâncind palma. ♦ Cantitatea de apă, făină, grăunțe etc. care intră într-un căuș (1). 2. Lingură mare de lemn cu care se toarnă vinul din pritoacă în cadă. 3. Lingură de formă specială folosită la prepararea brânzeturilor, cu care se scoate, se așază și se amestecă coagulul. 4. Lingură de tablă sau de lemn cu ajutorul căreia se scoate apa din barcă. 5. Piesă din tablă folosită pentru legarea cablului de foraj de un ax sau a două cabluri între ele. 6. Cancioc. 7. (Mar.) Bazin mic într-un port, pentru ambarcațiuni. — Lat. **cau* (< *cavus*) + suf. *-uș*.

CĂUȘEL, *căușele*, s.n. (Pop.) Diminutiv al lui *căuș*. [Pr.: *că-u-*] — **Căuș** + suf. *-el*.

CĂUȚĂ, *căuț*, vb. I. I. Tranz. 1. A încerca să găsească pe cineva sau ceva; a umbla după... ♦ Expr. *A căuța cuiva ceartă* (sau *pricină*) *cu lumânarea* = a provoca ceartă cu orice preț. *N-ai ce căuța* (undevea) = nu există motiv, este interzis să vii sau să te afli undevea. *A căuța* (pe cineva sau ceva) *cu ochii* = a încerca să descopere (pe cineva sau ceva) într-un grup, într-o mulțime etc. *A căuța cu gândul* = a se sili să-și aducă aminte. *A căuța privirile cuiva* = a încerca să întâlnească privirile cuiva. ♦ Intrans. A cerceta, a scotoci, a cotrobâi. ♦ A se deplasa undevea pentru a găsi pe cineva; a se interesa undevea de prezența cuiva. 2. A încerca să obțină ceva, a urmări ceva. ♦ Refl. (Despre mărfuri) A avea căutare, a se cere. II. I. Intrans. A se interesa, a se ocupa de... ♦ Expr. *A-și căuța de treabă* (sau de *treburi, de nevoi, de cale, de drum*) = a se preocupa numai de propriile treburi, a-și vedea de treabă. 2. Intrans. și tranz. A purta de grijă (unui bolnav), a se îngriji de... ♦ Refl. *Se căuță la doctor*. ♦ A băga de seamă, a fi atent. 3. Tranz. A-și da silința, a se strădui să... 4. Tranz. impers. A trebui, a se veni. III. 1. Intrans. A se uita, a privi, a urmări cu ochii. ♦ Expr. (Fam.) *A-i căuța* (cuiva) *în coarne* = a răsfăța (pe cineva). ♦ Fig. A fi îndreptat, orientat spre...; (despre ființe) a se îndrepta spre... 2. Tranz. A cerceta, a examina. 3. Intrans. A avea sau a da aspectul sau înfățișarea de... 4. Intrans. și tranz. Fig. A lua în considerație, a se lua după... *Nu căuța că-s mic*. 5. Intrans. (În superstiții) A cerceta poziția stelelor, a bobilor etc. pentru a prezice viitorul. [Pr.: *-că-u-*. — Var.: (pop.) *cătă* vb. I] — Lat. **cautare*.

CĂUTĂRE, *căutări*, s.f. Acțiunea de a (se) *căuța*. 1. Cercetare făcută cu scopul de a găsi ceva. 2. Îngrijire; *p. restr.* tratament sau îngrijire medicală. 3. (Înv.) Administrare a unui bun material. 4. (Înv.) Inspecție, examinare. 5. Osteneală; năzuință. 6. Privire; căutătură. 7. Preț bun, trecere. ♦ Expr. *A avea căutare* = (despre oameni) a se bucura de considerație; (despre mărfuri) a fi solicitat. [Pr.: *că-u-*. — Var.: (pop.) *cătăre* s.f.] — V. **căuța**.

CĂUTĂȚ s.n. Căutare. [Pr.: *-că-u-*] — V. **căuța**.

CĂUTĂȚ², *-Ă, căuțați*, *-te*, adj. (Despre stil, vorbire, gesturi etc.) Ales cu grijă exagerată; afectat, pedant. [Pr.: *-că-u-*] — V. **căuța**.

CĂUTĂȚOR, -OĂRE, *căuțători, -oare*, s.m. și f. Persoană care caută, cercetează, umblă sau descoperă un lucru (ascuns). [Pr.: *că-u-*] — **Căuța** + suf. *-ător*.

CĂUTĂȚURĂ, *căuțături*, s.f. Felul cum privește cineva, expresie a ochilor; *p. ext.* expresie a feței, înfățișare, mină. [Pr.: *că-u-*. — Var.: (pop.) *cătățură* s.f.] — **Căuța** + suf. *-ătură*.

CĂUZĂȘ, *căuzași*, s.m. (Înv.) Partizan al unei cauze (secrete); conspirator, revoluționar. ♦ (În Țara Românească) Participant la Revoluția de la 1848. [Pr.: *că-u-*] — **Cauză** + suf. *-aș*.

CĂUZĂȘESC, -EASCĂ, *căuzășești*, adj. (Înv.) Al căuzașului, privitor la căuzaș. [Pr.: *că-u-*] — **Căuzaș** + suf. *-esc*.

CĂVĂLAȘ, *căvălașe*, s.n. (Pop.) Diminutiv al lui *caval*¹. — **Caval**¹ + suf. *-aș*.

CĂZĂCĂSC, -EASCĂ, *căzăcești*, adj., s.f. 1. Adj. Care aparține cazacilor, privitor la cazaci. 2. S.f. art. Numele unui dans național ucrainean, cu ritm moderat la început, apoi din ce în ce mai accelerat; melodie după care se execută acest dans; cazacioc, cazacină. — **Cazac** + suf. *-esc*.

CĂZĂCĂȘTE adv. Ca un cazac, în felul cazacilor. — **Cazac** + suf. *-ește*.

CĂZĂCIME s.f. Totalitatea cazacilor; mulțime de cazaci. — **Cazac** + suf. *-ime*.

CĂZĂNĂRIE, *căzănării*, s.f. (Înv.) Loc unde se afla instalat un cazan pentru distilat rachiu; instalație pentru distilat rachiu. — **Cazan** + suf. *-ărie*.

CĂZĂNEL, *căzănele*, s.n. Diminutiv al lui *cazan*. — **Cazan** + suf. *-el*.

CĂZĂTOR, -OĂRE, *căzători, -oare*, adj. Care cade. — **Cădea** + suf. *-ător*.

CĂZĂȚURĂ, *căzățuri*, s.f. 1. Faptul de a cădea. 2. Deșeu. 3. (Depr.) Om sau animal bătrân și neputincios; om degradat moralicește. 4. (Pop.) Porțiune dintr-o pădure bătrână, cu copacii doborâți de vânt. — **Cădea** + suf. *-ătură*.

CĂZMĂLŪȚĂ, *căzmăluțe*, s.f. Diminutiv al lui *cazma*. — **Cazma** + suf. *-ăluță*.

CĂZNI, *căznesc*, vb. IV. 1. Refl. A se strădui din greu, a depune multă trudă. 2. Tranz. A tortura, a chinui. — Din *caznă*.

CĂZNIȚ, *-Ă, căzniți, -te*, adj. 1. Muncit, împilat, asuprit, torturat. 2. Făcut cu mult efort (și fără prea mare succes). — V. *căzni*.

CĂZŪT, *căzuți*, adj. (Despre ochi) Înfundat în cap. — V. *cădea*.

CĂINE, *căini*, s.m. 1. Animal mamifer carnivor, domesticit, folosit pentru pază, vânatoare etc. (*Canis familiaris*). ⇨ Expr. (lr.) *A trăi (sau a se înțelege, a se iubi etc.) ca câinele cu pisica sau a se mânca ca câinii*, se spune despre două sau mai multe persoane care nu se înțeleg deloc, nu se pot suferi, se dușmănesc și se ceartă întruna. *A tăia frunză la câini* = a trândăvi; a nu avea nicio ocupație. *A trăi ca câinele la stână* = a trăi bine. *Nu e nici câine, nici ogar* = nu are o trăsătură distinctivă, o situație clară. *Nu-i numai un câine scurt de coadă* = mai e și altceva sau altceva de felul celui cu care avem de-a face. *Viață de câine* = viață grea, plină de lipsuri. (lr.) *Umblă câinii cu covrigi (sau colaci) în coadă* = e mare beșug. ⇨ Epitet dat unui om rău, hain. 2. Compuse: (pop.) *Câinele-Mare* = numele unei constelații boreale (din care face parte și Sirius); *Câinele-Mic* = numele unei constelații boreale, situată între Hydra și Orion; *câine-de-mare* = rechin de talie mică, de culoare albastră-cenușie, cu câte un spin la aripioarele dorsale (*Acanthias vulgaris*); *câinele-babei* = larva unor fluturi de noapte, sub formă de vierme mare și păros, cu un cârlig chitinos la unul dintre capete. [Var.: (reg.) *căne* s.m.] — Lat. *canis*.

CĂINEȘC, *-EĂSCĂ, căinești*, adj. 1. Care aparține câinilor, privitor la câini. ⇨ (Pop.) *Dinte căinesc* = canin. 2. Fig. (Despre atitudine, manifestările cuiva) Rău, dușmănos, hain; (despre vreme, situații, împrejurări) vrăjmaș omului, greu de suportat; aspru, căinos. — *Căine* + suf. *-esc*.

CĂINEȘTE adv. 1. Ca un câine. ⇨ Fig. Cu dușmănie, cu răutate. 2. Fig. În condiții foarte grele, cu mari lipsuri. *Trăiește căinește*. ⇨ Expr. *Căine-căinește* = cu multă greutate, cu chiu cu vai. — *Căine* + suf. *-ește*.

CĂINIE s.f. Atitudine sau faptă plină de răutate, de cruzime; căinoșenie. — *Căine* + suf. *-ie*.

CĂINÓS, *-OĂSĂ, căinoși, -oase*, adj. (Despre oameni și despre manifestările lor) Rău, hain. ⇨ (Despre vreme) Vrăjmaș omului, greu de suportat; aspru, căinesc. — *Căine* + suf. *-os*.

CĂINOȘENIE s.f. Căinie. — *Căinos* + suf. *-enie*.

CĂLȚI s.m. pl. Fire scurte rămase în urma trecerii fuiorului de cânepă sau de in printre dinții daracului, din care se țese pânză de saci și de saltele, se fac funii etc. — Din sl. *kľtkŭ* (pl. *kľci*).

CĂLȚIȘÓRI s.m. pl. Diminutiv al lui *călți*. — *Călți* + suf. *-ișor*.

CĂLTÓS, *-OĂSĂ, călțoși, -oase*, adj. (Cu fire) ca niște călți. — *Călți* + suf. *-os*.

CĂMP, *cămpuri*, s.n. (1, astăzi mai ales în expr.) *cămpi*, s.m. 1. Întindere vastă de pământ fără accidente însemnate de teren; șes, câmpie; *spec*. Întindere de pământ cultivată, semănată; totalitatea ogoarelor din jurul unei comune. ⇨ *Munca cămpului* = lucrarea pământului. *Artileria de câmp* = artilerie dotată cu tunuri și obuziere care pot fi deplasate numai pe teren puțin accidentat. ⇨ Loc. adv. *În plin câmp* sau *în câmp deschis* = sub cerul liber; fără adăpost. ⇨ Expr. *A o lua peste câmp* = a merge de-a dreptul, părăsind drumul. *A-și lua (sau a apuca) cămpii* = a pleca orbește, fără a ști încotro (de desperare, de durere, de mânie); a ajunge la desperare. ⇨ Întindere de pământ în afara unei localități (unde nu mai sunt case). ⇨ *Câmp de gheață* = masă întinsă și neîntreruptă de gheață care acoperă o suprafață (în regiunile polare). 2. Loc, spațiu, porțiune de teren în limitele cărora se desfășoară o anumită activitate. ⇨ *Câmp de luptă* = porțiune de teren pe care se duc acțiuni de luptă cu inamicul terestru. *Câmp de tragere* = teren amenajat pentru executarea exercițiilor de tragere. *Câmp de activitate* sau (rar) *câmpul muncii* = domeniu de activitate, limitele între care se desfășoară o activitate. *Câmp vizual* = porțiune de spațiu care poate fi cuprinsă cu privirea. 3. (Fiz.) Regiune din spațiu în care fiecărui punct i se asociază o mărime fizică determinată; mărime care caracterizează o asemenea regiune. *Câmp sonor*. ⇨ Regiune din spațiu în care se pot exercita acțiuni de forță asupra corpurilor. ⇨ *Câmp electric* = regiune a spațiului caracterizată prin faptul că, în oricare punct al ei s-ar găsi un mic corp încărcat cu electricitate, acesta ar fi supus acțiunii unei forțe care nu s-ar exercita dacă corpul nu ar fi încărcat astfel. *Câmp magnetic* = regiune a spațiului caracterizată prin faptul că, în oricare punct al ei s-ar găsi un mic magnet, acesta ar fi supus unor forțe de aceeași natură ca acelea care se exercită între doi magneti vecini. 4. Formă a materiei prin intermediul căreia are loc interacțiunea dintre particule. *Câmp eletromagnetic*. 5. (Med.) Fâșie de pânză sterilă care delimitează plaga operatorie. ⇨ *Câmp operator* = porțiune de piele special pregătită pentru o intervenție chirurgicală. 6. Fondul unui tablou, al unei gravuri, al unei podoabe etc. 7. Mulțime de valori ale uneia sau mai multor mărimi (matematice, fizice etc.) variabile. 8. (Fil.) *Câmp ideologic* = ansamblul metodelor, conceptelor și ideilor delimitate istoric în interiorul cărora se elaborează o doctrină, o știință, o creație culturală etc. 9. (Inform.)

Cea mai mică unitate dintr-un sistem bază de date care poate fi accesată. — Lat. *campus*.

CĂMPEAN, *-Ă, cămpeni, -e*, s.m., adj. 1. S.m. Locuitor de la câmp (1), de la șes sau p. ext., de la țară. 2. Adj. (Rare) Cămpenesc. — *Câmp* + suf. *-ean*. **CĂMPEANȚĂ**, *cămpence*, s.f. Femeie care locuiește la câmp (1), la șes sau p. ext., la țară. — *Cămp* + suf. *-că*.

CĂMPENESC, *-EĂSCĂ, cămpenești*, adj. De (la) câmp (1) sau de (la) țară, specific cămpului sau vieții de la țară; cămpean, cămpesc. — *Cămp* + suf. *-esc*.

CĂMPESC, *-EĂSCĂ, cămpești*, adj. (Inv.) Cămpenesc. — *Câmp* + suf. *-esc*. **CĂMPIE**, *cămpii*, s.f. Întindere vastă de pământ fără accidente însemnate de teren; șes, câmp. — *Câmp* + suf. *-ie*.

CĂMPULUNGEAN, *-Ă, cămpulungeni, -e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Cămpulung. 2. Adj. Care aparține municipiului Cămpulung sau cămpulungenilor (1), care se referă la Cămpulung ori la cămpulungeni. — *Cămpulung* (n.pr.) + suf. *-ean*.

CĂMPULUNGEANȚĂ, *cămpulungence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Cămpulung. — *Cămpulungen* + suf. *-că*.

CĂMPUȘÓR, *cămpușoare*, s.n. (Pop.) Diminutiv al lui *câmp*. — *Câmp* + suf. *-ușor*.

CÂND adv., conj. I. Adv. (În propoziții interogative) În ce moment? în care perioadă de timp? *Când a sosit?* ⇨ Expr. *Când și când* sau *din când în când* = câteodată, uneori. *Când... când...* = câteodată..., altă dată...; ba..., ba...; uneori..., alteori... II. Conj. 1. (Introduce o propoziție temporală) **a**) În momentul sau în vremea în care... *Când a văzut-o, s-a bucurat.* **b**) După ce. *Când i-a pierdut din ochi, s-a ridicat.* **c**) Înainte de (a)..., până (a) nu... *Parada începe când a sosit.* **d**) Deși; în vreme ce. *Când altul s-ar bucura, tu ești nepăsător.* **e**) Și (deodată). *Au ajuns, când, ce să vezi?* 2. (Introduce o propoziție atributivă în legătură cu noțiuni de timp) (În care. *Acum e timpul când vin copiii.* ⇨ Expr. *A (nu) avea când să...* = a (nu) avea timpul material necesar să... 3. (Introduce o propoziție cauzală cu nuanță temporală) Fiindcă, deoarece, odată ce. *Când știa că trebuie să plece nu mai putea dormi.* 4. (Introduce o propoziție condițională) Dacă, de. *Ce să spui când nu ai nimic de spus?* ⇨ Expr. *Ca și când* = parcă. 5. (Introduce o propoziție complexivă directă) *Spune-mi când să vin.* — Lat. *quando*.

CÂNDVĂ adv. Într-un moment (nehotărât) din trecut sau din viitor; odată, altădată. — *Când* + *va*.

CÂNE s.m. v. *căine*.

CÂNEPĂR, *cânepări*, s.m. Pasăre cântătoare cu pene roșii pe cap, pe gât și pe laturile pieptului, cafenii pe spate și albe pe abdomen (*Carduelis cannabina*). — *Cânepă* + suf. *-ar*.

CÂNEPĂ, *cânepi*, s.f. 1. Plantă erbacee anuală cu tulpina înaltă și dreaptă, cu frunze alterne dintate pe margini, cu flori mici, verzi, cultivată ca plantă textilă pentru fibrele care se scot din tulpină și pentru uleiul care se extrage din semințe (*Cannabis sativa*). ⇨ *Cânepă indiană* = varietate de cânepă cultivată îndeosebi în anumite regiuni din India, Iran, Africa de Nord și cele două Americi, din care se extrag stupefiante (*Cannabis indica*). ⇨ Compus: *cânepa-codrului* = cânepioară (2). 2. Fibre textile extrase din tulpina de cânepă (1). — Lat. **canapa* (= *cannabis*).

CÂNEPĂRIE, (2) *cânepării*, s.f. 1. Cânepă multă strânsă la un loc. 2. (Rare) Cânepiște. — *Cânepă* + suf. *-ărie*.

CÂNEPIOARĂ, *cânepioare*, s.f. 1. Diminutiv al lui *cânepă*. 2. Plantă erbacee cu tulpina înaltă, cu frunze lobate și cu flori roșietice; cânepa-codrului (*Eupatorium cannabinum*). — *Cânepă* + suf. *-ioară*.

CÂNEPIȘTE, *cânepiști*, s.f. Teren cultivat cu cânepă; cânepărie. — *Cânepă* + suf. *-iște*.

CÂNEPIU, *-IE, cănepii*, adj. Care are înfățișarea fuiorului de cânepă; de culoarea seminței de cânepă, cenușiu-închis. — *Cânepă* + suf. *-iu*.

CÂNER, *câneri*, s.m. (Reg.) Om rău, hain, căinos. — *Căne* + suf. *-ar*.

CÂNT, *cânturi*, s.n. 1. Cântare, cântec; cîripit de păsări. 2. Poezie (însoțită uneori de melodie). 3. Parte, diviziune a unei epopei sau a unui poem epic. — Din *canta* (derivat regresiv).

CÂNTĂ, *cânt*, vb. I. 1. Intrans. și tranz. A emite vocal sau instrumental un șir de sunete care se succed (sau se suprapun) în structuri muzicale. ⇨ Expr. *Joacă cum îi cântă* = face întocmai cum îi poruncește altul. ⇨ (Despre păsări, insecte etc.) A scoate sunete caracteristice speciei. 2. Intrans. și tranz. A scrie versuri în cinstea cuiva sau a ceva, a elogia (în versuri) pe cineva sau ceva; a descrie, a povesti ceva în versuri. 3. Tranz. (Fam.) A îndruga, a înșira vorbe goale. — Lat. *cantare*.

CÂNTĂR, *cântare*, s.n. 1. Nume dat mai multor instrumente care servesc la stabilirea greutății unui obiect sau a unei ființe, de obicei a unei mărfi. ⇨ Expr. *A trage la cântar* = **a**) cântări (mult), a avea greutate (mare); **b**) a avea importanță. ⇨ Cântărire. *Înșală la cântar*. 2. Unitate pentru măsurarea

greutăților folosită în trecut, a cărei valoare a variat în timp și pe regiuni. — Din tc. **kantar**.

CÂNTĂRE, (II) *cântări*, s.f. I. Acțiunea de a *cânta* și rezultatul ei. II. 1. Cântec (de laudă, bisericesc etc.); muzică. ♦ Sunet caracteristic (plăcut) scos de diverse păsări și insecte. 2. Compoziție literară cu caracter laudativ. — V. **cânta**.

CÂNTĂT s.n. Faptul de a *cânta*. ♦ Sunet caracteristic (plăcut) scos de unele păsări și insecte. ♦ Expr. *La* (sau *pe la, spre*) *cântatul cocoșilor* = (pe) la miezul nopții sau în zorii zilei. — V. **cânta**.

CÂNTĂREALĂ s.f. (Rar) Cântărire. — **Cântări** + suf. *-eală*.

CÂNTĂREȚ, **-EAȚĂ**, *cântăreți, -e*, s.m. și f. 1. Persoană care cântă; *spec.* care are profesiunea de a cânta. ♦ Persoană care execută cântările și citirile în serviciile religioase. 2. Poet (care laudă în versurile sale pe cineva sau ceva). — **Cânta** + suf. *-ăreț*.

CÂNTĂRI, *cântăresc*, vb. IV. 1. Tranz. A determina greutatea sau masa unui corp cu ajutorul cântarului, al balanței, al basculei. 2. Tranz. Fig. A aprecia, a judeca; a cumpăni, a chibzui. 3. Intrans. A avea o anumită greutate. ♦ Fig. A valora, a prețui. *Aprecierea lui cântărește mult*. — Din **cântar**.

CÂNTĂRIRE, *cântării*, s.f. Acțiunea de a *cântări*; cântăreală. — V. **cântări**.

CÂNTĂRIȚ s.n. Faptul de a *cântări*. — V. **cântări**.

CÂNTĂRIȚ², **-Ă**, *cântăriți, -te*, adj. (Despre oameni și manifestările lor) Cumpănit, chibzuit, socotit. — V. **cântări**.

CÂNTĂTOR, **-OARE**, *cântători, -oare*, adj., s.m. 1. Adj. (Despre oameni) Care cântă, care are voce; (despre păsări) care scoate sunete plăcute, melodioase. 2. S.m. (Inv.) Cântăreț (1) (de profesie). 3. S.m. (Inv.) Cântăreț (2). 4. S.m. (Pop.) Cocoș. ♦ (În expr.) *(Pe) la cântători* = în zorii zilei. — **Cânta** + suf. *-ător*.

CÂNTEC, *cântece*, s.n. 1. Nume generic dat pieselor vocale sau instrumentale cu text, *p. ext.* și celor instrumentale; cântare, cânt. ♦ Sunete melodioase emise de unele păsări; zumzetul unor insecte. ♦ *Cântecul lebedei* = ultima manifestare de succes dintr-o carieră (artistică). *Cântecul planetelor* = muzica sferelor. 2. Compoziție literară în versuri, adesea însoțită de melodie. ♦ *Cântec bătrânesc* = baladă populară veche. *Cântec de dor* = poezie populară cu caracter elegiac. *Cântec de lume* = poezie lirică cu caracter erotic. *Cântec de masă* = cântec cu conținut patriotic, revoluționar, care are un caracter mobilizator și exprimă năzuințe de libertate, de pace etc. *Cântec de leagăn* = cântec liric cu care sunt adormiți copiii mici. ♦ Expr. *Vorba* (sau *povestea*) *cântecului* = cum se zice; vorba ceea. *Așa-i cântecul* = asta e situația. *A fi cu cântec* sau *a-și avea cântecul său* = (despre lucruri, întâmplări, atitudini etc.) a avea istoria, tâlcul său (complicat, plin de aspecte dubioase, neclare). [Var.: (reg.) **cântic** s.n.] — Lat. **canticum**.

CÂNTECEL, *cântecele*, s.n. Diminutiv al lui **cântec**. ♦ *Cântecele comic* = monolog comic, satiric (în care alternează părțile recitate cu cele cântate). [Var.: (reg.) **cânticel** s.n.] — **Cântec** + suf. *-el*.

CÂNTIC s.n. v. **cântec**.

CÂNTICEL s.n. v. **cântecele**.

CĂR interj. (Adesea repetat) Cuvânt care imită sunetul caracteristic scos de unele păsări (ciori, găini etc.); strigăt cu care se alungă unele păsări. ♦ Expr. (Adverbial sau substantivat) *Căr-mâr* = (cu) ceartă, (cu) tocmeală. *Că-i căr, că-i mâr*, se zice când cineva se încurcă în explicații neconvingătoare, contradictorii, mincinoase. — Onomatopee.

CĂRĂ s.f. (Pop.; în expr.) *A se ține de căra cuiva* = a stăru pe lângă cineva, a depune insistențe pentru a determina pe cineva să facă un lucru. *A fi în cără cu cineva* = a fi în ceartă, în dușmănie cu cineva. — Din **cărâi** (derivat regresiv).

CĂRĂI, *cărâi*, vb. IV. 1. Intrans. (Despre unele păsări; la pers. 3) A scoate sunete caracteristice, neplăcute, scurte și guturale. 2. Intrans. Fig. (Peior.) A vorbi cu un ton ascuțit și strident, care trădează ostilitate. 3. Tranz. Fig. (Fam.) A cicăli, a bate la cap pe cineva. ♦ Refl. recipr. A se certa. *Toată ziua se căraie*. — **Căr** + suf. *-ăi*.

CĂRĂIALĂ, *cărâieli*, s.f. Faptul de a (se) *cărâi*. 1. Sunet caracteristic, neplăcut, scurt și gutural, produs de unele păsări; cărâit¹. 2. Fig. (Fam.) Cărtire; ceartă. [Pr.: *-ră-ia-*] — **Cărâi** + suf. *-eală*.

CĂRĂIE, *cărâie*, s.f. (Rar) Dără, dungă (de sudoare). — Et. nec.

CĂRĂIȚ s.n. Faptul de a *cărâi*; cărâială (1). — V. **cărâi**.

CĂRĂIȚ², **-Ă**, *cărâiți, -te*, adj. (Despre sunete, glas etc.; peior.) Ascuțit, strident (care trădează ostilitate). — V. **cărâi**.

CĂRĂITĂTOR, **-OARE**, *cărâitori, -oare*, adj., s.f. 1. Adj. Care căraie. 2. S.f. Scărtâitoare cu care se alungă păsările. [Pr.: *-ră-i-*] — **Cărâi** + suf. *-tor*.

CĂRC interj. (Pop. și fam.; în expr.) *A nu (mai) zice* (sau *spune*) *(nici) cărc* = a nu (mai) spune nimic vorbă, a tăcea chitic. — Formație onomatopeică.

CĂRCĂ s.f. (În loc. adv.) *În cărcă* = în spate, în spinare. — Din sb. [nosită na-] **krke**.

CĂRCĂIAC, *cărcăieci*, s.m. (Zool.; pop.) Scolopendră. [Pr.: *-că-iac*. — Pl. și: *cărcăiac*] — Din tc. **krkayak**.

CĂRCĂLI, *cărcălesc*, vb. IV. (Pop.) 1. Refl. și tranz. A (se) frige numai pe deasupra (un aliment); a (se) perpelii. 2. Tranz. A murdări. — Cf. sb. **krkaljiti**.

CĂRCĂLIT, **-Ă**, *cărcăliți, -te*, adj. (Pop.; despre alimente) Fript numai pe deasupra; părpălit. — V. **cărcăli**.

CĂRCĂIE, *cărcăie*, s.f. Piesă de lemn sau de fier la car, cu care se leagă tânjala de proțap (când se înjugă patru boi). — Et. nec.

CĂRCĂL, *cărcă*, s.m. 1. (Med.) Con tracție bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită de obicei de senzații dureroase. 2. Organ vegetal filiform, cu rol de susținere a lăstarilor pe diferite suporturi. 3. (Zool.) Căpușă. — Cf. sb. **krč**.

CĂRCĂLĂ, *cărcă*, s.m. 1. (Med.) Con tracție bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită de obicei de senzații dureroase. 2. Organ vegetal filiform, cu rol de susținere a lăstarilor pe diferite suporturi. 3. (Zool.) Căpușă. — Cf. sb. **krč**.

CĂRCĂLĂ, *cărcă*, s.m. 1. (Med.) Con tracție bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită de obicei de senzații dureroase. 2. Organ vegetal filiform, cu rol de susținere a lăstarilor pe diferite suporturi. 3. (Zool.) Căpușă. — Cf. sb. **krč**.

CĂRCĂLĂ, *cărcă*, s.m. 1. (Med.) Con tracție bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită de obicei de senzații dureroase. 2. Organ vegetal filiform, cu rol de susținere a lăstarilor pe diferite suporturi. 3. (Zool.) Căpușă. — Cf. sb. **krč**.

CĂRCĂLĂ, *cărcă*, s.m. 1. (Med.) Con tracție bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită de obicei de senzații dureroase. 2. Organ vegetal filiform, cu rol de susținere a lăstarilor pe diferite suporturi. 3. (Zool.) Căpușă. — Cf. sb. **krč**.

CĂRCĂLĂ, *cărcă*, s.m. 1. (Med.) Con tracție bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită de obicei de senzații dureroase. 2. Organ vegetal filiform, cu rol de susținere a lăstarilor pe diferite suporturi. 3. (Zool.) Căpușă. — Cf. sb. **krč**.

CĂRCĂLĂ, *cărcă*, s.m. 1. (Med.) Con tracție bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită de obicei de senzații dureroase. 2. Organ vegetal filiform, cu rol de susținere a lăstarilor pe diferite suporturi. 3. (Zool.) Căpușă. — Cf. sb. **krč**.

CĂRCĂLĂ, *cărcă*, s.m. 1. (Med.) Con tracție bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită de obicei de senzații dureroase. 2. Organ vegetal filiform, cu rol de susținere a lăstarilor pe diferite suporturi. 3. (Zool.) Căpușă. — Cf. sb. **krč**.

CĂRCĂLĂ, *cărcă*, s.m. 1. (Med.) Con tracție bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită de obicei de senzații dureroase. 2. Organ vegetal filiform, cu rol de susținere a lăstarilor pe diferite suporturi. 3. (Zool.) Căpușă. — Cf. sb. **krč**.

CĂRCĂLĂ, *cărcă*, s.m. 1. (Med.) Con tracție bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită de obicei de senzații dureroase. 2. Organ vegetal filiform, cu rol de susținere a lăstarilor pe diferite suporturi. 3. (Zool.) Căpușă. — Cf. sb. **krč**.

CĂRCĂLĂ, *cărcă*, s.m. 1. (Med.) Con tracție bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită de obicei de senzații dureroase. 2. Organ vegetal filiform, cu rol de susținere a lăstarilor pe diferite suporturi. 3. (Zool.) Căpușă. — Cf. sb. **krč**.

CĂRCĂLĂ, *cărcă*, s.m. 1. (Med.) Con tracție bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită de obicei de senzații dureroase. 2. Organ vegetal filiform, cu rol de susținere a lăstarilor pe diferite suporturi. 3. (Zool.) Căpușă. — Cf. sb. **krč**.

CĂRCĂLĂ, *cărcă*, s.m. 1. (Med.) Con tracție bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită de obicei de senzații dureroase. 2. Organ vegetal filiform, cu rol de susținere a lăstarilor pe diferite suporturi. 3. (Zool.) Căpușă. — Cf. sb. **krč**.

CĂRCĂLĂ, *cărcă*, s.m. 1. (Med.) Con tracție bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită de obicei de senzații dureroase. 2. Organ vegetal filiform, cu rol de susținere a lăstarilor pe diferite suporturi. 3. (Zool.) Căpușă. — Cf. sb. **krč**.

CĂRCĂLĂ, *cărcă*, s.m. 1. (Med.) Con tracție bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită de obicei de senzații dureroase. 2. Organ vegetal filiform, cu rol de susținere a lăstarilor pe diferite suporturi. 3. (Zool.) Căpușă. — Cf. sb. **krč**.

CĂRCĂLĂ, *cărcă*, s.m. 1. (Med.) Con tracție bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită de obicei de senzații dureroase. 2. Organ vegetal filiform, cu rol de susținere a lăstarilor pe diferite suporturi. 3. (Zool.) Căpușă. — Cf. sb. **krč**.

CĂRCĂLĂ, *cărcă*, s.m. 1. (Med.) Con tracție bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită de obicei de senzații dureroase. 2. Organ vegetal filiform, cu rol de susținere a lăstarilor pe diferite suporturi. 3. (Zool.) Căpușă. — Cf. sb. **krč**.

CĂRCĂLĂ, *cărcă*, s.m. 1. (Med.) Con tracție bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită de obicei de senzații dureroase. 2. Organ vegetal filiform, cu rol de susținere a lăstarilor pe diferite suporturi. 3. (Zool.) Căpușă. — Cf. sb. **krč**.

CĂRCĂLĂ, *cărcă*, s.m. 1. (Med.) Con tracție bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită de obicei de senzații dureroase. 2. Organ vegetal filiform, cu rol de susținere a lăstarilor pe diferite suporturi. 3. (Zool.) Căpușă. — Cf. sb. **krč**.

CĂRCĂLĂ, *cărcă*, s.m. 1. (Med.) Con tracție bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită de obicei de senzații dureroase. 2. Organ vegetal filiform, cu rol de susținere a lăstarilor pe diferite suporturi. 3. (Zool.) Căpușă. — Cf. sb. **krč**.

CĂRCĂLĂ, *cărcă*, s.m. 1. (Med.) Con tracție bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită de obicei de senzații dureroase. 2. Organ vegetal filiform, cu rol de susținere a lăstarilor pe diferite suporturi. 3. (Zool.) Căpușă. — Cf. sb. **krč**.

CĂRCĂLĂ, *cărcă*, s.m. 1. (Med.) Con tracție bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită de obicei de senzații dureroase. 2. Organ vegetal filiform, cu rol de susținere a lăstarilor pe diferite suporturi. 3. (Zool.) Căpușă. — Cf. sb. **krč**.

CĂRCĂLĂ, *cărcă*, s.m. 1. (Med.) Con tracție bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită de obicei de senzații dureroase. 2. Organ vegetal filiform, cu rol de susținere a lăstarilor pe diferite suporturi. 3. (Zool.) Căpușă. — Cf. sb. **krč**.

CĂRCĂLĂ, *cărcă*, s.m. 1. (Med.) Con tracție bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită de obicei de senzații dureroase. 2. Organ vegetal filiform, cu rol de susținere a lăstarilor pe diferite suporturi. 3. (Zool.) Căpușă. — Cf. sb. **krč**.

CĂRCĂLĂ, *cărcă*, s.m. 1. (Med.) Con tracție bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită de obicei de senzații dureroase. 2. Organ vegetal filiform, cu rol de susținere a lăstarilor pe diferite suporturi. 3. (Zool.) Căpușă. — Cf. sb. **krč**.

CĂRCĂLĂ, *cărcă*, s.m. 1. (Med.) Con tracție bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită de obicei de senzații dureroase. 2. Organ vegetal filiform, cu rol de susținere a lăstarilor pe diferite suporturi. 3. (Zool.) Căpușă. — Cf. sb. **krč**.

CĂRCĂLĂ, *cărcă*, s.m. 1. (Med.) Con tracție bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită de obicei de senzații dureroase. 2. Organ vegetal filiform, cu rol de susținere a lăstarilor pe diferite suporturi. 3. (Zool.) Căpușă. — Cf. sb. **krč**.

CĂRCĂLĂ, *cărcă*, s.m. 1. (Med.) Con tracție bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită de obicei de senzații dureroase. 2. Organ vegetal filiform, cu rol de susținere a lăstarilor pe diferite suporturi. 3. (Zool.) Căpușă. — Cf. sb. **krč**.

CĂRCĂLĂ, *cărcă*, s.m. 1. (Med.) Con tracție bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită de obicei de senzații dureroase. 2. Organ vegetal filiform, cu rol de susținere a lăstarilor pe diferite suporturi. 3. (Zool.) Căpușă. — Cf. sb. **krč**.

CĂRCĂLĂ, *cărcă*, s.m. 1. (Med.) Con tracție bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită de obicei de senzații dureroase. 2. Organ vegetal filiform, cu rol de susținere a lăstarilor pe diferite suporturi. 3. (Zool.) Căpușă. — Cf. sb. **krč**.

CĂRCĂLĂ, *cărcă*, s.m. 1. (Med.) Con tracție bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită de obicei de senzații dureroase. 2. Organ vegetal filiform, cu rol de susținere a lăstarilor pe diferite suporturi. 3. (Zool.) Căpușă. — Cf. sb. **krč**.

CĂRCĂLĂ, *cărcă*, s.m. 1. (Med.) Con tracție bruscă și involuntară a mușchilor de la extremități, însoțită de obicei de senzații dureroase. 2. Organ vegetal filiform, cu rol de susținere a lăstarilor pe diferite suporturi. 3. (Zool.) Căpușă. — Cf. sb. **krč**.

CÂRLÁN, *cârlani*, s.m. 1. Miel sau ied după înțarcare până la vârsta de circa un an. 2. Mânz sau cal tânăr, până la vârsta de trei ani. — Et. nec.

CÂRLĂNĂR, *cârlănari*, s.m. Cioban care păzește și duce la păscut cârlanii dintr-o turmă. — **Cârlan** + suf. -ar.

CÂRLĂNAȘ, *cârlănași*, s.m. (Pop.) Diminutiv al lui *cârlan*. — **Cârlan** + suf. -aș.

CÂRLIG, *cârlige*, s.n. 1. Piesă de metal cu un capăt îndoit, de care se atarnă, se prinde etc. un obiect. ⇨ Loc. vb. A se face *cârlig* = a se strâmba; a se ghemui. 2. Prăjină cu un capăt (metalic) încovoiat, care servește la scoaterea găleții cu apă din fântână. 3. Partea metalică a undiței, de forma unui ac îndoit, în care se prinde peștele. 4. Încuietore la o ușă, la o poartă etc., în formă de bară metalică subțire sau de cui lung, încovoiat la un capăt, care se prinde într-un belciug, într-un ochi de metal etc. 5. Andrea. 6. Mic dispozitiv cu care se prind rufe pe frânghie. 7. (Rar) Mlădiță sau cărcel de viță-de-vie. — Cf. bg. k à r l i g.

CÂRLIGAȘ, *cârligașe*, s.n. Cârligel. — **Cârlig** + suf. -aș.

CÂRLIGÉL, *cârligele*, s.n. Diminutiv al lui *cârlig*; cârligaș. — **Cârlig** + suf. -el.

CÂRLIGIOARĂ, *cârligioare*, s.f. (Bot.; reg.) Iarbă-roșie (*Bidens cernuus*). — **Cârlig** + suf. -ioară

CÂRLIONȚ, *cârlionți*, s.m. Șuviță de păr răsucită în spirală; buclă, zulf. [Pr.: -li-onț] — Et. nec.

CÂRLIONȚĂ, *cârlionțeț*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) face cârlionți, ineale. [Pr.: -li-on-] — Din **cârlionț**.

CÂRLIONȚĂȚ, *cârlionțăți*, -te, adj. (Despre păr) Cu cârlionți; buclat; (despre oameni) care are părul buclat. [Pr.: -li-on-] — V. **cârlionța**.

CÂRMĂCI, *cârmaci*, s.m. 1. Persoană, sportiv care manevrează cârma unei ambarcațiuni, a unei nave. 2. Fig. Cărmuitor, conducător. — Din bg. **kârmac**.

CÂRMĂ, *cârme*, s.f. 1. Piesă mobilă care servește la menținerea sau la schimbarea direcției de mers a unei ambarcațiuni, a unei nave sau a unui aparat de zbor. 2. Fig. Conducere, cărmuire, guvernare. — Din sl. **krŭma**.

CÂRMĂZ s.m., s.n. 1. S.m. Plantă erbacee cu flori mici albe-roz, cu fructe în formă de bobite mici roșii sau negre, întrebunțate drept colorant (*Phytolacca decandra*). 2. S.n. Materie colorantă roșie, extrasă din fructele de cărmăz (1) sau din gogoșile unei insecte originare din Mexic; carmin. — Din tc. **kirmiz**.

CÂRMĂZIU, -IE, *cârmăzii*, adj. (Pop.) Roșu-viu; stacojiu. — **Cârmăz** + suf. -iu.

CÂRMEALĂ, *cârmeli*, s.f. (Pop.) Întorsătură, cotitură, schimbare (în desfășurarea unei operații, a unei acțiuni). ⇨ Fig. Schimbare survenită în atitudine sau comportarea cuiva. — **Cârmă** + suf. -eală.

CÂRMĂ, *cârmesc*, vb. IV. Intrans. 1. A manevra cârma unei ambarcațiuni, a unei nave, schimbând direcția de mers; *p. gener.* a o coti, a o lua în altă parte. 2. Fig. (Rar) A se abate de la cele spuse, de la cele hotărâte. — Din sl. **krŭmiti**.

CÂRMIRE, *cârmiri*, s.f. Acțiunea de a *cârmă*. — V. **cârmă**.

CÂRMUI, *cârmuiesc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A (se) conduce, a (se) governa, a (se) administra. 2. Tranz. (Rar) A conduce cu ajutorul cârmei. — **Cârmă** + suf. -ui.

CÂRMUIRE, *cârmuiri*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) *cârmă*. 2. Organ de conducere: guvern, stăpânire. — V. **cârmă**.

CÂRMUITOR, -OĂRE, *cârmuitori*, -oare, s.m. și f. Persoană care conduce, administrează o instituție, care guvernează un stat etc. [Pr.: -mu-i-] — **Cârmă** + suf. -tor.

CÂRN, -Ă, *cârnă*, -e, adj. 1. (Despre nas, rar despre bot) Mic, scurt și cu vârful ridicat puțin în sus. ⇨ (Despre oameni, rar despre animale; adesea substantivat) Care are nasul sau botul cărn (1). 2. Fig. (Despre obiecte) Cu vârful strâmb, îndoit în sus; *p. ext.* strâmb. — Din sl. **krŭnŭ**.

CÂRNĂȚ, *cârnați*, s.m. Produs alimentar preparat din carne tocată și condimente, introduse în intestine de porc, de oaie sau într-un înveliș din material sintetic. ⇨ Fig. (Fam.) Șir lung. *Un cărnăț de oameni*. [Var.: (pop.) **cârnăț** s.m.] — Lat. ***camacius**.

CÂRNĂȚ s.m. v. **cârnăț**.

CÂRNĂȚIOR, *cârnățiori*, s.m. Diminutiv al lui *cârnăț*. — **Cârnăț** + suf. -ior.

CÂRNĂȚĂR, *cârnățari*, s.m. Persoană care prepară sau vinde cărnăți și alte mezeluri. — **Cârnăț** + suf. -ar.

CÂRNĂȚĂREASĂ, *cârnățarese*, s.f. Femeie care prepară sau vinde cărnăți și alte mezeluri; nevastă de cărnățar. — **Cârnățar** + suf. -easă.

CÂRNĂȚĂRIE, (2) *cârnățării*, s.f. 1. (Cu sens colectiv) Cărnăți mulți și de diverse sortimente. 2. Magazin de cărnăți și de alte mezeluri. — **Cârnăț** + suf. -ărie.

CÂRNELEAGĂ, *cârnelagi*, s.f. (În religia ortodoxă, de obicei la pl.) Săptă-mâna antepenultima din dulcele Crăciunului, în timpul căreia credincioșii pot mânca de dulce miercuria și vinerea. — Lat. **camem ligat**.

CÂRNĂ, *cârnesc*, vb. IV. 1. Tranz., intrans. și refl. (Pop.) A (se) îndrepta în altă direcție: a (se) întoarce. ⇨ Expr. (Tranz.) *Îți cărnește nasul din loc* = miroase extrem de urât. *A-și cărnă nasul* sau (intrans.) *a cărnă din nas* = a se arăta nemulțumit (strâmbând din nas); a strâmba din nas. ⇨ Fig. A reveni asupra celor spuse, hotărâte, a nu mai face ce a spus, ce a hotărât. 2. Tranz. A tăia, a rupe vârful lăstarilor tineri ai unor plante pentru a favoriza dezvoltarea fructelor. — Din **cârn**.

CÂRNIRE, *cârniri*, s.f. Acțiunea de a (se) *cârnă*. — V. **cârnă**.

CÂRNIT, *cârnituri*, s.n. Faptul de a (se) *cârnă*. — V. **cârnă**.

CÂRNITURĂ, *cârnituri*, s.f. (Pop.) Cotitură (a unui drum). — **Cârnă** + suf. -tură.

CÂRNOSĂ, *cârnoșesc*, vb. IV. Tranz. A sfâșia pe cineva sau o bucată de carne. — Et. nec. Cf. c â r n o ș.

CÂRNOSĂ vb. IV v. **cârnoș**.

CÂRNUȚ, -Ă, *cârnuți*, -e, adj. (Rar) Diminutiv al lui *cârn*. — **Cârn** + suf. -uț.

CÂRPĂCI, *cârpaci*, s.m. Meseriaș care peticește, care repară încălțăminte, haine etc. ⇨ Meseriaș sau, *p. gener.* persoană care lucrează prost. — Din bg. **kârpăc**.

CÂRPĂ, *cârpe*, s.f. Bucată de pânză sau de stofă (veche), folosită de obicei în gospodărie (la ștergerea prafului, a vaselor etc.), ca materie primă în industria hârtiei etc. ⇨ Scutec. ⇨ Fig. Om fără personalitate, care face întotdeauna orice i se spune. — Din bg. **kârpa**, sb. **krpa**.

CÂRPĂCEALĂ, *cârpăceli*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *cârpăci* și rezultatul ei. — **Cârpaci** + suf. -eală.

CÂRPĂCĂ, *cârpăcesc*, vb. IV. Tranz. A cârpi, a petici; *p. gener.* a lucra prost, a face lucruri de proastă calitate. — Din **cârpaci**.

CÂRPĂCIE s.f. (Înv.) Meseria cârpaciului. — **Cârpăci** + suf. -ie.

CÂRPĂCITOR, -OĂRE, *cârpăcitori*, -oare, adj. (Rar) Care cârpăcește. — **Cârpăci** + suf. -tor.

CÂRPĂTOR, *cârpătoare*, s.n. (Pop.) Bucată de lemn rotundă, pătrată sau dreptunghiulară, pe care se răstoarnă mămăliga sau pe care se taie carnea, ceapa etc.; fund. ⇨ Scândură sau masă (pătrată) pe care se întinde aluatul. — Lat. **coopertorium**.

CÂRPEALĂ, *cârpeli*, s.f. Faptul de a *cârpi* (ceva sau pe cineva); (în special) reparație sumară sau prost executată; cârpitură. — **Cârpi** + suf. -eală.

CÂRPĂ, *cârpsc*, vb. IV. Tranz. 1. A petici, a repara, a coase un obiect rupt sau descusut. ⇨ Expr. *Cu ochii cârpiți de somn* = neputând ține ochii deschiși din cauza somnului. 2. A repara un obiect spart sau crăpat. 3. Fig. A pălmu pe cineva. 4. Fig. A născoci, a inventa la rezeală o motivație, o explicație, un pretext (nu prea convingător). — Din sl. **krupiti**.

CÂRPĂRE, *cârpiri*, s.f. Acțiunea de a *cârpi* și rezultatul ei; *cârpit*. — V. **cârpi**.

CÂRPITĂ s.n. Cârpire. — V. **cârpi**.

CÂRPITURĂ, *cârpituri*, s.f. Reparație sumară sau prost executată; *p. restr.* petic. ⇨ (Concr.) Obiect de îmbrăcăminte vechi, rupt (și peticit). — **Cârpi** + suf. -tură.

CÂRPULIȚĂ, *cârpulițe*, s.f. Cârpișoară. — **Cârpă** + suf. -uliță.

CÂRPUȘOARĂ, *cârpușoare*, s.f. Diminutiv al lui *cârpă*. — **Cârpă** + suf. -ușoară.

CÂRSTÉL s.m. v. **cristei**.

CÂRTEALĂ, *cârteli*, s.f. (Pop.) Faptul de a *cârți*; protest, murmur (de nemulțumire); critică. — **Cârți** + suf. -eală.

CÂRTĂ, *cârtesc*, vb. IV. Intrans. (Pop.) A-și exprima (mereu) nemulțumirea prin murmure sau critici (făcute de obicei în absența celui în cauză); a se plânge, a protesta (mereu). — Et. nec.

CÂRTIRE, *cârtiri*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a *cârți*. — V. **cârți**.

CÂRTITÓR, -OĂRE, *cârtitori*, -oare, adj. (Pop.) Care cărtește, care se arată mereu nemulțumit, care bombăne neconținut. — **Cârți** + suf. -tor.

CÂRTIȚĂ, *cârțițe*, s.f. Mic mamifer insectivor, cu ochi mici acoperiți de o membrană, cu blană neagră, cu labelle anterioare adaptate la săpat, care trăiește în galerii subterane; sobol (*Talpa europaea*). — Din bg. **kârtica**, sb. **krtica**.

CÂȘ interj. v. **hăș**.

CÂȘĂ, -Ă, *câș*, -e, adj., adv. 1. Adj. (Reg.) Care este lipsit de unul sau de mai multe degete; ciung. 2. Adj. și adv. (Fam.) (Care este) strâmb. — Din **câși** (pl. lui **câș* <bg. *kus* „scurt”).

CÂȘIȚĂ, *câșițe*, s.f. Insectă dipteră ale cărei larve se dezvoltă în brânză alterată (*Plophila casei*); larva acestei insecte. — Et. nec.

CÂȘLÉGI s.f. pl. Interval de timp între două posturi ortodoxe, în care creștinii pot mânca de dulce. — Lat. **caseum ligat**.

CĂȘTI, *cășturi*, s.n. (Înv.) Sumă de bani plătită cuiva la date fixe și care reprezintă de obicei o rată din arenda unei moșii. — Din tc. **kışt**.

CĂȘTIG, *căștiguri*, s.n. Ceea ce câștigă cineva. ⇨ Expr. *A fi în câștig* = a avea un avantaj (față de cineva). — Din **căștiga** (derivat regresiv).

CĂȘTIGA, *căștig*, vb. I. 1. Tranz. A obține bani sau alte bunuri materiale (prin muncă, prin speculații, prin exploatare, la jocuri de noroc etc.); *p. ext.* a dobândi, a obține experiență, cunoștințe etc. ⇨ A recupera timpul (pierdut). 2. Tranz. A atrage de partea sa; a cuceri. *Căștigase simpatia tuturor*. 3. Tranz. A obține, a cuceri victoria (într-o competiție sportivă, într-un proces etc.). 4. Intrans. A deveni mai bogat în..., a-și spori conținutul, calitatea, greutatea. — Lat. **castigare**.

CĂȘTIGĂRE s.f. Acțiunea de a *căștiga*. — V. **căștiga**.

CĂȘTIGĂT, **-Ă**, *căștigați*, *-te*, adj. 1. Care a fost obținut de cineva. 2. (Despre oameni) Care s-a ales cu un folos (din ceva), care și-a îmbogățit cunoștințele, experiența. — V. **căștiga**.

CĂȘTIGĂTOR, **-OĂRE**, *căștigători*, *-oare*, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care a obținut un câștig material, o superioritate asupra altora într-o întrecere (în muncă, în sport etc.). ⇨ (Animal, indeosebi cal) victorios într-o întrecere sportivă. 2. Adj. Care asigură câștigul, care dă dreptul la câștig sau dovedește acest drept. — **Căștiga** + suf. *-ător*.

CĂT, **-Ă**, conj., prep., adv., (IV) *căți*, *-te*, pron. (V) *cături*, s.n. I. Conj. 1. (Introduce propoziții temporale) În timpul în care..., atâta timp, până când... *Se poartă frumos cu mine cât știe că-i sunt de folos*. ⇨ Expr. (Reg.) *Cât ce...* = îndată ce... *Cât ai bate din (sau în) palme sau cât te-ai șterge (sau frecă) la ochi, cât ai scăpăra din(tr-un) amnar* = foarte repede, într-o clipă, imediat. *Numai cât = doar*. 2. (Introduce propoziții modale sau atributive) În măsura, în gradul în care... *Venea cât putea mai repede*. ⇨ Expr. (Adesea în corelație cu „atât”) *Cu cât = pe măsură ce... Pe (sau după) cât = după cum..., precum, în măsura în care... Cât se poate (de...) sau (eliptic) cât de... sau cât mai... = foarte. A striga (sau a țipa etc.) cât îl ia (sau ține) gura = a striga, cât poate de tare*. 3. (Înv. și pop.; introduce propoziții consecutive) Încât, de, că. *Gemea cât îți era mai mare mila*. 4. (Introduce propoziții concesive) Deși, cu toate că, oricât. *Cât era de reținut, tot mai izbucnea uneori*. 5. (Introduce propoziții complementive directe) *Am plătit cât nu face*. 6. (Introduce propoziții adversative) Ci, mai ales. *Nu era atât de strâmt, cât incomod*. 7. (În corelație cu sine însuși; introduce propoziții copulative eliptice) Când... când..., și... și... II. Prep. (Folosit în comparații) Ca, precum, asemenea cu... *Copacul era înalt cât casa*. ⇨ Expr. *Cât despre...* (sau *pentru...*) = în ce privește..., cu privire la..., relativ la... III. Adv. 1. (În propoziții independente exclamative sau interogative) În ce măsură, în ce grad; în ce durată (mare) de timp. *Cât de bine a cântat! Cât l-am așteptat!* 2. (Corelativ, în expr.) *Atât..., cât...* = în același grad, număr, în aceeași măsură etc. ca și... *Atât..., cât și...* = și..., și; nu numai..., ci (și). *Cu cât..., cu atât = pe măsură ce..., tot mai mult...* 3. (În expr.) *Cât colo = departe. Cât de colo = de departe, de la mare distanță; imediat, de la prima vedere; în mod clar*. (Pop.) *Cât colea = aproape. Cât de cât = măcar, puțin de tot; (în construcții negative) deloc. Cât (e) lumea (și pământul) = totdeauna; (în construcții negative) niciodată*. IV. Pron. 1. Pron. interog. (Cu) ce preț? În ce număr? În ce cantitate? Ce durată de timp? Cât costă? ⇨ Expr. *Cât e ceasul?* = ce oră este (acum)? *În câte (ale luni) e (azi)?* = la ce dată calendaristică ne aflăm (azi)? *Pe cât te prinzi?* = pe ce pui pariuri?

2. Pron. nehot. (Adesea cu valoare de adj. nehot.) Tot ce, toate care: (la pl.) *cei care. Cât a fost s-a terminat. Câți au venit. Câtă vreme a trecut!* ⇨ Expr. *Câtă frunză, câtă iarbă sau câtă frunză și iarbă*, se spune despre o cantitate foarte mare, despre o mulțime nenumărată. *Câte-n lună și-n soare sau câte-n lună și-n stele, câte și mai câte = de toate, de tot soiul, tot felul de lucruri, tot ce se poate închipui. Câtă mai = mare, coșcogea*. V. S.n. (Mat.) Număr rezultat dintr-o împărțire, rezultatul unei împărțiri; raport care există între două numere sau două mărimi. — Lat. **quantus** (contaminat cu lat. **quotus** și **cata**).

CĂTE adv. 1. (Formează numerale colective) *Câte trele*. 2. (Formează numerale distributive) *Două câte două*. ⇨ Expr. *Una câte una* sau *unul câte unul* = rând pe rând, una după alta sau unul după altul. *Câte una (strașnică) = ceva neobișnuit, grozav etc.* — Lat. **cata** (modificat după pl. f. al lui *căt*).

CĂTEA pron. interog., adj. interog. f. v. **cătelea**.

CĂTELEA, **CĂTA** pron. interog., adj. interog. (Precedat de art. „al”, „a”, se întrebuintează în propoziții interogative pentru a afla locul pe care îl ocupă cineva sau ceva într-o ierarhie, într-o serie de ființe sau de lucruri de același fel) *Al cătelea a reușit? A căta casă?* [Var.: **cătea** pron. interog., adj. interog. f.] — **Câte + le + a**.

CĂTEODĂTĂ adv. Din timp în timp, când și când, uneori. — **Câte + o + dată**.

CĂTEȘI-Element de compunere înseamnând „toți (ori toate) împreună”, care servește la formarea unor numerale colective: *căteșitrei, căteșitrele; căteșipatru* etc. — **Câte + și**.

CĂTÎME, *cătîmi*, s.f. (Rar) Ceea ce se poate măsura sau număra; număr, măsură, volum, cantitate. — **Căt** + suf. *-ime*.

CĂTINÉL adv. v. **cătinel**.

CĂTUȘI adv. (În expr.) *Cătuși de puțin* = oricât de puțin, cât de cât; (în construcții negative) absolut deloc, defel. — **Căt(u) + și**.

CĂTVĂ, **CĂTĂVĂ**, *cățiva, căteva*, pron. nehot., adj. nehot. Un număr mic, o cantitate sau o parte mică (dintr-un număr, o cantitate sau o parte mai mare). ⇨ (Adverbial) *Puțin timp, nu prea multă vreme*. — **Căt + va (= vrea)**.

CĂȚ interj. (Reg.) Strigăt cu care se gonește pisica. — Onomatopee. Cf. germ. *Katze*.

CD, *CD-uri*, s.n. Tip de disc optic, capabil să stocheze cantități mari de date. ⇨ *CD-audio* = disc audio-numeric cu diametrul de 12 cm adoptat de marile case de discuri, pentru a înlocui discul de vinil. [Pr.: *sidj*]. — Abr. din engl. **C[ompact] D[isc]**.

CD-PLAYER, *CD-playere*, s.n. Suport pe care informația este stocată digital și care se citește cu ajutorul laserului. [Pr.: *sidipleiăr*]. — Abr. din engl. **C[ompact] D[isc] Player**.

CD-RÓM, *CD-ROM-uri*, s.n. Dispozitiv care poate citi informațiile de pe un CD. [Pr.: *sidiróm*]. — Abr. din engl. **C[ompact] D[isc] R[ead] O[nly] M[emory]**.

CD-WRITER, *CD-writere*, s.n. Piesă de echipament folosită pentru scrierea informației pe CD-uri. [Pr.: *sidirăităr*]. — Abr. din engl. **C[ompact] D[isc] Writer**.

CE pron. invar. I. (Interrogativ, uneori cu nuanță exclamativă) 1. (Exprimă o întrebare) *Ce ai?* ⇨ (Fam.: ca răspuns la o chemare) *Poftim?* ⇨ (Cu valoare de interjecție) *Cum adică?! Se poate?! Nu l-am găsit!* — *Ce?* ⇨ (Adjectival) *Care? ce fel de...? 2. Pentru care motiv? din care cauză? Ce te miri?* ⇨ Expr. (În formule de răspuns) *De ce nu? = a)* cum să nu, desigur; *b)* se poate, e posibil. *De ce, de nece*, se spune cuiva pentru a încheia discuția când nu vrei să-i răspunzi la întrebare. ⇨ (Cu valoare de conjuncție) *Nu văd de ce te superi*. ⇨ (Pop.; cu valoare de conjuncție cauzală) Pentru că, fiindcă, deoarece. 3. (Interrogativ-exclamativ, indică surpriza, indignarea, neîncrederea etc.) *Cum adică? Nu cumva? Ce! Vrei să spui că n-ai fost?*

II. (Adverbial) *Cât (de tare, de mult)*, cum. *Ce-aș mai râde să te văd păcălit*. ⇨ Expr. *Te miri ce = nimica toată, puțin. Cât pe ce = aproape, gata-gata. Din ce în ce = cu cât trece timpul, tot mai mult*. (Pop.) *Numai ce = (deodată) iată că... pe neașteptate*. ⇨ (Dând nuanță de superlativ adjectivului sau adverbului pe care-l precedă) *Cât de...!* III. (Cu valoare de conjuncție) Care lucru anume. *Nu mai știa ce să facă de bucurie*. ⇨ Expr. *A ști (sau a afla) ce și cum (e) = a fi bine informat despre ceva*. IV. (Relativ) 1. Care. ⇨ Expr. *Pe zi ce trece (sau merge) sau de ce trece (sau merge) = pe măsură ce trece timpul, tot mai mult*. 2. (În legătură cu „a fi”, „a găsi”, cu sens explicativ) *Ființă ticăloasă ce ești!* ⇨ Expr. *N-ai (sau n-aveți) pentru ce (sau de ce)*, formulă de politețe prin care se răspunde cuiva care mulțumește. *A (nu) avea de ce... = a (nu) exista motiv întemeiat pentru...* 3. Ceea ce. *Ați aflat ce s-a întâmplat?* ⇨ Expr. *Ce-i drept = într-adevăr, de fapt*. V. (Nehotărât) 1. Un lucru oarecare, nu știi ce, nu știi cât; ceva. ⇨ (Substantivat; precedat de „un”) *Un ce anume*. ⇨ Expr. (Reg.) *Cu mare ce = cu mare greutate; greu, anevoie*. 2. (Cu repetarea verbului din propoziția principală) *A stat ce-a stat*. 3. Orice, oricât. *Zică cine ce va vrea*. — Lat. **quid**.

CEA interj. Strigăt cu care se mână boii spre dreapta. ⇨ (Substantivat) Partea dreaptă; dreapta. [Var.: (reg.) **ceála** interj.] — Onomatopee.

CEABĂRE s.f. v. **cebare**.

CEAC, *ceacuri*, s.n. Prăjină lungă, prevăzută la un capăt cu cârlig, folosită pentru prinderea și manevrarea butucilor pe apă. — Et. nec.

CEACĂU, *ceacăie*, s.n. (Reg.) Un fel de chipiu milităresc, înalt și tare, pe care îl purtau odinioară membrii unor unități militare. — Din magh. **csákó**.

CEACĂR, **-Ă**, *ceacări, -e*, adj. (Despre ochii unei ființe) 1. Care prezintă anomalia de a nu fi de aceeași culoare, care au culori diferite; (despre ființe) cu ochi de culori diferite; cu lumina ochiului înconjurată de un cearcăr albicios. 2. Care suferă de strabism; sașiu, zbanghiu. — Din tc. **çakır** „albastru cu ape cenușii”.

CEACLIE, *ceacii*, s.f. (Reg.) Patină² (1). — Cf. ce a glă.

CEAC-PÁC adv. (Fam.) Așa și așa, nici prea bine, nici prea rău. [Var.: **ceat-pát** adv.] — Din tc. **çatpat** „din când în când; pe ici pe colo”.

CEACȘIRI s.m. pl. (Înv.) Pantaloni turcești largi. — Din tc. **çakşır**.

CEADIRIU, **-IE**, *ceadirii*, adj. (Înv.) Verde ca paiul grăului necopt. — Din tc. **çadiri**.

CEAFĂ, *cefe*, s.f. 1. Partea de dinapoi a gâtului sau, *p. ext.*, a capului. ⇨ Expr. *Când mi-oi (sau ți-oi etc.) vedea ceafa = niciodată. A face ceafă = a se îngrașa. Gros în (ori la) ceafă sau cu ceafa groasă = gras; fig. bogat; influent*. ⇨ Regiunea cervicală. 2. Specialitate de carne de porc din regiunea cefeii (1), afumată sau sărată. — Cf. alb. *çafë*.

CEAGLĂ, *ceagle*, s.f. (Reg.) Tărnăcop pentru spart gheața. — Din magh. **csáklya**.

CEAHLĂU, *ceahlăi*, s.m. (Ornit.; reg.) Vultur bărbos (*Gypaetus barbatus*). — Din magh. **csaholó**.

CEAI, (1) s.m., (2, 3, 4) *ceaiuri*, s.n. 1. S.m. Arbust exotic cultivat pentru frunzele lui care, uscate, sunt folosite pentru prepararea unei băuturi cu efect excitant (*Thea sinensis*); *p. rest.* frunzele (uscate ale) acestui arbust. 2. S.n. (De obicei urmat de determinări care arată felul) Băutură obținută prin macerarea, infuzia sau decoctia frunzelor de ceai (1) sau a unor plante medicinale. 3. S.m. Timpul, masa (de dimineață) la care se bea ceaiul (2). 4. S.n. Reuniune între prieteni, în cursul după-amiezii, la care se servește ceai (2) sau diferite gustări și se dansează. — Din rus. **čaj**.

CEAINĂRIE, *ceainării*, s.f. Local în care se servește ceai (2). — **Ceaină** (inv. „ceainărie” <rus.) + suf. *-ărie*.

CEAINIC, *ceainice*, s.n. Vas special în care se fierbe apa pentru ceai (2) sau în care se opărește ceaiul (1). — Din rus. **ceainik**.

CEAIR, *ceairuri*, s.n. (Inv. și reg.) Loc de pășune (împrejmuit); *p. ext.* câmpie nelucrată în apropierea unei ape. [Var.: **ciér** s.n.] — Din tc. **čajir**.

CEĂLA interj. v. **cea**.

CEALMĂ, *cealmale*, s.f. (Inv.) Turban. — Din tc. **çalma**.

CEALMAGIU, *cealmagii*, s.m. (Inv.) Bărbat care purta cealma; *p. restr.* turc. — **Cealma** + suf. *-giu*.

CEAM, *ceamuri*, s.n. Navă fluvială remorcată care are magazii cu deschideri de dimensiuni mari și care este folosită mai ales pentru transportul pietrei sau nisipului. — Din tc. **çam**.

CEAMBŪR, *ceambururi*, s.n. (Inv.) Detașament (tătăresc) trimis (sau plecat) să prade. ⇨ Expr. (Pop.) *A bate ceamburul* = a umbra fără rost, a bate drumurile; a pierde vremea, a sta degeaba. — Din ucr. **цямбул**.

CEAMŪR s.n. (Reg.) Material de construcție constituit din lut frământat cu paie tocate (și cu unele substanțe minerale), întrebunțat la tencuirea sau la construirea caselor țărănești, a cuptoarelor etc. — Din tc. **çamur**.

CEANÁC, *ceanace*, s.n. (Reg.) Strachină mare (de lut sau de lemn). — Din tc. **čanak**.

CEANGĂU, *ceangăi*, s.m. (La pl.) Nume dat populației de grai românesc și maghiar și de religie catolică, emigrată de-a lungul timpului din sud-estul Transilvaniei în Moldova (mai ales în județul Bacău); (și la sg.) persoană care face parte din această populație. — Din magh. **csángó**.

CEAPĂ, *cepe*, s.f. 1. Plantă erbacee legumicolă, binală, din familia liliaceelor, comestibilă, cu miros puternic, specific, cu tulpina aeriană dreaptă, cilindrică și verde și cu cea subterană în formă de bulb, cu frunze cilindrice și cu flori albe numeroase, dispuse în inflorescențe dese (*Allium cepa*). ⇨ *Ceapă de apă* = ceapă care se cultivă prin răsăd și se recoltează în același an în care s-a semănat. *Ceapă de sămânță* = arpagic. ◆ Bulbul cepei (1), cu miros specific și cu conținut bogat de vitamine, folosit în alimentație; *p. gener.* orice bulb al unei plante. ⇨ Expr. *Nu face* (sau *nu valorează nici cât*) *o ceapă degerată*, se spune despre cineva (sau despre ceva) fără nicio valoare. 2. Compus: *ceapa-ciorii* = numele a trei plante erbacee bulboase din familia liliaceelor, una cu flori galbene (*Gagea pratensis*), alta cu flori albastre (*Muscari comosum*), iar a treia cu flori albe-verzui sau violete (*Muscari tenuiflorum*). — Lat. **caepa**.

CEAPCĂ, *cepci*, s.f. (Rar) Chipiu (polonez), șapcă. [Pl. și: *ceapce*] — Din pol. **czapka**.

CEAPCÂN, *ceapcâni*, s.m. (Reg.; adesea adjectival) Om rău, șiret, rafinat. — Din tc. **capkin**.

CEAPRĂZ, *ceaprazuri*, s.n. 1. Șiret, panglică sau ciucure de mătase sau de fir, cu care se împodobesc hainele (militare), draperiile, tapițeriile etc. 2. Poziția alternativă a dinților de ferestru într-o parte și în alta, în afara planului pânzei, pentru a face mai ușoară tăierea materialului. 3. Călcător (III 1, 2). — Din tc. **capraz**.

CEAPRAZĂR, *ceaprazari*, s.m. Fabricant sau negustor de ceaprazuri (1) sau, *p. ext.*, de chipie și de alte obiecte de uniformă (militară). — **Ceapraz** + suf. *-ar*.

CEAPRĂZĂRIE s.f. Meseria de ceaprazar. — **Ceaprazar** + suf. *-ie*.

CEAPRĂZĂRIE, *ceaprazării*, s.f. 1. Prăvălie în care se vând ceaprazuri (1) sau, *p. ext.*, chipie sau alte obiecte de uniformă (militară). 2. Diferite feluri de ceaprazuri (1). — **Ceapraz** + suf. *-ărie*.

CEAPRĂZUI, *ceaprazuiesc*, vb. IV. Tranz. A încovoia dinții fierăstrăului (1) pentru a realiza ceaprazul (2). — **Ceapraz** + suf. *-ui*.

CEAPRĂZUIRE, *ceaprazuiri*, s.f. Acțiunea de a *ceaprazui* și rezultatul ei. — V. **ceaprazui**.

CEAPRĂZUIT, *ceaprazuții*, *-te*, adj. Care a fost supus operației de ceaprazuire. — V. **ceaprazui**.

CEĂPSĂ, *cepse*, s.f. (Reg.) Mică bonetă sau scufiță de pânză albă, bogat împodobită cu ornamente colorate, țesute sau cusute. [Var.: **ceăpță** s.f.] — Din magh. **csápsza**, sb. **čepac**.

CEĂPTĂ s.f. v. **ceapsă**.

CEĂRĂ, (2) *ceruri*, s.f. 1. Produs natural (de origine animală, vegetală sau minerală) sau sintetic, plastic, insolubil în apă, care se înmoaie și se topește

la temperaturi destul de joase și care are numeroase utilizări în industria farmaceutică, electronică, a hârtiei, cosmetică etc. ⇨ *Ceară de albine* = ceară de culoare gălbuie, cu miros plăcut, caracteristic, produsă de albine, care se recoltează prin topirea fagurilor. *Ceară de balenă* = spermatet, ulei de cașalot. *Ceară de parchet* = amestec de ceară sintetică cu parafină, cerezină, ceară vegetală și cu alte substanțe, care formează pe parchet o peliculă lucioasă, protectoare. *Ceară roșie* = amestec de colofoniu, șelac, ulei de terebentină și culori minerale, care, datorită proprietăților lui plastice la încălzire, este folosit la sigilarea scrisorilor, pachetelor, la închiderea ermetică a flacoanelor etc. *Ceară montană* = ceară minerală obținută din cărbunii brunii prin extracție cu solvenți. *Ceară vegetală* = strat care acoperă suprafața plantelor, mai ales a fructelor. 2. Sort de ceară (1). 3. (Geol.; în sintagma) *Ceară de pământ* = ozocerită. 3. (Fiziol.) Cerumen. — Lat. **cera**.

CEARCĂN, *cearcâne*, s.n. 1. Cerc vânat în jurul ochilor la un om obosit sau bolnav. 2. Cerc de vapori, vizibil uneori în jurul soarelui sau al lunii; halo. — Refăcut din ***cearcene** (pl. lui **cearcen* <lat. *circinus*).

CEARCEAF s.n. v. **cearșaf**.

CEARDÁC s.n. v. **cerdac**.

CEÁRDAȘ, *ceardașuri*, s.n. Dans național maghiar, alcătuit din două părți: una lentă, iar a doua din ce în ce mai rapidă; melodie după care se execută acest dans. — Din magh. **csárdás**.

CEARȘAF, *cearșafuri*, s.n. 1. Obiect de rufărie pentru pat, confecționat din pânză, care se așterne peste saltea sau cu care se îmbracă plapuma. 2. (Inv.) Pânză de turban; șal. [Var.: **cearceaf** s.n.] — Din tc. **çarşaf**.

CEÁRTĂ, *certuri*, s.f. 1. Schimb de cuvinte aspre între două sau mai multe persoane; sfadă, gâlceavă. 2. (Rar) Neînțelegere, dușmănie, ură. — Din **certa** (derivat regresiv).

CEAS, *ceasuri*, s.n. 1. Interval de timp egal cu 60 de minute; oră. ⇨ Loc. adv. *Cu ceasurile* = timp îndelungat, mult. *La tot ceasul* = întruna, mereu. ⇨ Expr. *Cu un ceas mai devreme* (sau *mai curând*) = cât mai repede cu putință, până nu e prea târziu. *În ceasul al doisprezecelea* = în ultimul moment. ◆ Spațiu, distanță care se poate parcurge în timp de o oră. *Acest sat e la 3 ceasuri de București*. ⇨ Expr. *A face un ceas bun până...* = a avea nevoie de o oră întreagă (sau de mai bine de o oră) până... ◆ Fiecare dintre cele 24 de părți în care este împărțită o zi și care sunt marcate pe cadranul și cu acele unui ceasornic; *p. ext.* bătaie a ceasornicului, când acele cadranului ajung la unul dintre punctele principale ale cadranului. 2. Moment, clipă; timp, vreme. ◆ Timpul dinaintea sau din cursul unui eveniment. ⇨ Expr. *Ceas bun* (sau *rău*) = (în superstiții) moment considerat ca norocos (sau nenorocos). (*Să fie*) *într-un ceas bun!* formulă prin care se urează cuiva succes când întreprinde ceva. (Pop.) *A se da de ceasul morții* = a se agita; a se frământa, a se zbuciuma. 3. Aparat care servește la determinarea și măsurarea timpului în limitele unei zile; ceasornic. ⇨ *Ceas electronic* = ceas a cărui funcționare se bazează pe folosirea circuitelor integrate specializate. *Ceas digital* = ceas (electronic) la care ora este indicată prin cifre afișate pe un ecran. *Ceas vorbitor* = a) ceas electronic la care ora este anunțată verbal; b) magnetofon pentru redarea înregistrărilor de semnal orar și a unor informații vorbite asociate, folosit pentru anunțarea orei exacte în rețeaua telefonică. *Ceas solar* = suprafață mărginită de numere, având în centru o tijă a cărei umbră indică cu aproximație orele zilei; cadran solar. ⇨ Expr. *A merge ca ceasul* = (despre mașini, aparate etc.) a funcționa perfect. ◆ Aparat în formă de ceas (3), ale cărui limbi înregistrează mișcarea, viteza, consumul; contor. 4. Slujbă religioasă săvârșită la anumite ore din zi. — Din sl. **časŭ**.

CEASLĂ s.f. v. **șasla**.

CEASLÓV, *ceasloave*, s.n. Carte bisericească cuprinzând anumite rugăciuni și cântări pentru diferite ceasuri (4) ale zilei și care servea cândva și ca abecedar. [Var.: **ceasoslóv** s.n.] — Din sl. **časloslŭvŭ**.

CEASOFICĂRE, *ceasoficări*, s.f. Creare a unei rețele de ceasuri publice a căror funcționare este asigurată prin transmiterea unor impulsuri electrice de la un centru de control. — Din **ceas** (după *radioficare*).

CEASÓRNIC, *ceasornice*, s.n. 1. Ceas (3). ⇨ *Ceasornic de pontaj* = ceasornic special pus la poarta de intrare într-o uzină, întreprindere etc., care imprimă pe fișele individuale momentul intrării și ieșirii muncitorilor. 2. (Bot.) Plantă agățătoare cu flori albe, trandafirii și albăstrii (*Passiflora coerulea*). — Din bg., sb. **časovnik** (modificat după *ornic*).

CEASORNICĂR, *ceasornicari*, s.m. 1. Persoană care repară sau vinde ceasuri (3). 2. Insectă dăunătoare, mică de 4–5 mm, care face galerii în lemnul construcțiilor și al mobilelor și produce zgomote asemănătoare cu tic-tacul ceasului (*Anobium pertinax*). — **Ceasornic** + suf. *-ar*.

CEASORNICĂRIE s.f. Meseria de ceasornicar (1). — **Ceasornicar** + suf. *-ie*.

CEASORNICĂRIE, *ceasornicării*, s.f. Atelier, prăvălie unde se repară sau se vând ceasornice (1). — **Ceasornic** + suf. *-ărie*.

CEASOSLÓV s.n. v. **ceaslov**.

CEAȘCĂ, *cești*, s.f. 1. Vas mic de porțelan, de faianță etc., cu gura largă, de obicei rotundă (și cu toartă), servind la băut. 2. Cantitate care intră într-o ceașcă (1); conținutul unei cești (1). — Din rus. **ceaška**.

CEĂȘNIC, *ceașnici*, s.m. (În Evul Mediu, în Moldova) Paharnic. — Din sl. **ceašnikŭ**.

CEATĂL s.n. Porțiune de uscat, în formă de triunghi, care provoacă difluența fluvială. — Et. nec.

CEATĂ, *cete*, s.f. 1. Grup (neorganizat) de oameni, adunați de obicei în vederea unui scop comun. ♦ (Urmat de determinări) Grămadă de animale (de același fel). 2. (În Evul Mediu, în Țara Românească și în Moldova) Grup de organizare specială, militară și fiscală, alcătuit din subalternii de la sate ai dregătorilor domnești; pâlc (2), stol (2); trupă înarmată și organizată. — Din sl. **četa**.

CEATLĂU, *ceatlaie*, s.n. (Reg.) Bucată de lemn cu care se răsuțește funia sau lanțul trecut peste o sarcină (de fân, de lemne etc.) spre a o strânge. ♦ Prăjină adăugată la inima căruței spre a înhăma încă un cal. ♦ Băt gros; bătă; ciomag. [Var.: **cețlău** s.n.] — Din magh. **csatló**.

CEAT-PĂT adv. v. **ceac-pac**.

CEATĂ, *cețuri*, s.f. 1. Particule de apă rezultate din vaporizarea apei de pe pământ, aflate în suspensie în atmosferă, la suprafața solului, și care îngreunează vizibilitatea; negură, păclă. 2. (Impr.) Aburi condensati pe o sticlă, pe o suprafață netedă. — Lat. **caecia** (< **caecus** „orb”).

CEAUN, *ceaune*, s.n. Vas de tuci, de formă emisferică, cu două toarte unite printr-un mâner, folosit pentru fierberea mămăligii sau a altor mâncăruri. ♦ Conținutul unui asemenea vas; cantitatea care încapă într-un asemenea vas. [Pl.: *ceaunuri*] — Din tăt. **ca(h)un**, ucr. **ca(v)un**.

CEAUNAȘ, *ceaunașe*, s.n. Diminutiv al lui *ceaun*. [Pr.: *cea-u*] — **Ceaun** + suf. *-aș*.

CEAUȘ, *ceaui*, s.m. 1. Funcționar inferior la turci, care îndeplinea funcția de ușier, de curier sau de aprod (1) al curții. 2. Nume dat, în Evul Mediu, în Țara Românească și în Moldova, unor funcționari publici: **a)** șef al unei cete de slujitori; **b)** căpetenie de surugii; **c)** căpetenia vânătorilor domnești; **d)** aprod (3). 3. (Inv.) Om de serviciu la sinagogă. — Din tc. **çauș**.

CEAUȘÉL, *ceaușei*, s.m. (Inv.) Diminutiv al lui *ceauș*. [Pr.: *cea-u*] — **Ceaș** + suf. *-el*.

CEBĂRE, *cebări*, s.f. Plantă erbacee cu flori care la început sunt verzi, iar mai târziu roșietice (*Sanguisorba minor*). [Var.: **ceabăre** s.f.] — Cf. magh. **csabaire**.

CEBOCEFĂL, *-Ă*, *cebocefali*, *-e*, adj., s.m. și f. (Med.) (Persoană) care prezintă cebocefalie. — Din fr. **cébocephale**.

CEBOCEFĂLIE, *cebocefalii*, s.f. (Med.) Malformație congenitală caracterizată prin nas turtit și ochi foarte apropiați. — Din fr. **cébocephalie**.

CEC¹, *cecuri*, s.n. Document nominal sau la purtător, prin care posesorul unui cont curent sau de decontare, ori o altă persoană împuternicită, dispune plata unei sume de bani din disponibilul aflat în contul titularului. — Din engl. **check**, fr. **chèque**.

CEC², *cecuri*, s.n. Prima parte a intestinului gros, de forma unei pungi, cuprinsă între intestinul subțire și colon. [Var.: **cécum** s.n.] — Din fr. **caecum**, lat. [intestinum] **caecum**.

CECĂL, *-Ă*, *cecali*, *-e*, adj. Care aparține cecului², privitor la cec². — Din fr. **caecal**.

CECÉN, *-Ă*, *ceceni*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Ceceniei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Ceceniei sau cecenilor (1), privitor la Cecenia ori la ceceni. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de ceceni. — Din **Cecenia** (n.pr.).

CECIDIE s.f. Excrescență pe diferite organe ale plantelor, provocată de unii paraziți (bacterii, ciuperci sau insecte); gală². — Din fr. **cécidie**.

CECITĂTE s.f. Absență a vederii datorită unor leziuni ale mediilor transparente oculare, ale retinei, ale căilor nervoase sau ale centrilor vederii; ablespie, orbire. ♦ *Cecitate psihică* = pierdere a capacității de recunoaștere a obiectelor cu ajutorul văzului. *Cecitate verbală* = pierdere a capacității de a citi sau de a înțelege sensul limbajului scris; alexie. *Cecitate nocturnă* = hemeralopie. — Din fr. **cécité**, lat. **caecitas**, **-atis**.

CECMEGEĂ, *cecmegele*, s.f. (Inv.) Sertar la teighea, unde se țineau banii. — Din tc. **cekmece**.

CECOGRĂF, *cecografe*, s.n. Instrument de care se servesc orbii pentru a scrie. — Din fr. **cécographe**.

CECOGRAFIE s.f. Metodă specială prin care orbii sunt învățați să scrie. — Din fr. **cécographie**.

CÉCUM s.n. v. **cec²**.

CEDĂ, *cedez*, vb. I. 1. Tranz. A renunța (gratuit sau prin vânzare) la posesiunea asupra unui bun. ♦ (Despre persoane) A transmite un drept de creanță unei alte persoane. 2. Intrans. A da cuiva dreptate într-o discuție, a nu se mai împotrivi; a se supune; a renunța. ♦ (Sport) A se recunoaște învins (renunțând la luptă); a fi

învins. 3. Intrans. (Despre boli) A scădea din intensitate, a se ameliora. 4. Intrans. (Despre lucruri) A nu rezista unei presiuni; a se încovoia; a se deforma; a se rupe. — Din fr. **céder**.

CEDĂRE, *cedări*, s.f. Acțiunea de a *ceda* și rezultatul ei. — V. **ceda**.

CEDÉNT, *cedenți*, s.m. Creditor care transmite, printr-un contract de cesiune, dreptul său de creanță unei alte persoane. — Din lat. **cedens**, **-ntis**.

CÉDRU, *cedri*, s.m. Numele mai multor specii de arbori din familia pinaceelor, cu lemnul tare, cu ramurile orizontale (*Cedrus*). ♦ Lemnul acestor arbori, de culoare brună-gălbuie, rezistent, uleios, cu miros puternic, folosit în construcțiile navale, la fabricarea mobilelor, în sculptură. — Din fr. **cèdre**, lat. **cedrus**.

CEFALĂLGIC, *-Ă*, *cefalalgici*, *-ce*, adj. (Med.) De cefalalgie. — Din fr. **céphalalgique**.

CEFALĂLGIE, *cefalalgii*, s.f. Durere de cap. — Din fr. **céphalalgie**.

CEFALÉE, *cefalee*, s.f. Durere de cap difuză sau localizată, continuă sau intermitentă. — Din fr. **céphalée**.

CEFĂLIC, *-Ă*, *cefalici*, *-ce*, adj. Care aparține capului, care se referă la cap; al capului. ♦ *Arteră cefalică* = carotidă. — Din fr. **céphalique**, lat. **cephalicus**.

CEFALINĂ s.f. Substanță care conține acizi grași, acid fosforic, gliceroli și aminoalcooli și care se găsește în țesutul nervos cerebral și în gălbenușul de ou. — Din fr. **céphaline**.

CEFALITĂ, *cefalite*, s.f. Inflamație a creierului și a membranelor sale. — Din fr. **céphalite**.

CEFALOCORDĂT, *cefalocordate*, s.n. (La pl.) Încrângătură de animale marine cu scheletul corpului format din coarda dorsală; (și la sg.) animal din această încrângătură. — Din fr. **céphalocordate**.

CEFALOGRAF, *cefalografe*, s.n. Instrument pentru înregistrarea grafică a dimensiunilor capului, folosit în antropometrie. — Din fr. **céphalographe**.

CEFALOGRAFIE, *cefalografii*, s.f. 1. Descriere anatomică a capului. 2. Înregistrarea grafică a formei și a dimensiunilor capului. — Din fr. **céphalographie**.

CEFALOMÉTRIC, *-Ă*, *cefalometrici*, *-ce*, adj. (Med.) De cefalometrie. — Din fr. **céphalométrique**.

CEFALOMETRIE s.f. Măsurare a dimensiunilor capului. — Din fr. **céphalométrie**.

CEFALOMÉTRU, *cefalometre*, s.n. Instrument pentru măsurarea capului. — Din fr. **céphalomètre**.

CEFALOPÓD, *cefalopode*, s.n. (La pl.) Clasă de moluște marine cu structură superioară, având în jurul gurii brațe tentaculare, prevăzute cu ventuze; (și la sg.) animal care face parte din această clasă. [Var.: **cefalopódă** s.f.] — Din fr. **céphalopode**.

CEFALOPÓDĂ s.f. v. **cefalopod**.

CEFORAHIDIÂN, *-Ă*, *cefalorahidieni*, *-e*, adj. Care se referă la cap și la coloana vertebrală, care aparține acestora. *Regiunea cefalorahidiană*. ♦ *Lichid cefalorahidian* = lichid incolor care se găsește în ventriculii cerebrali și în canalul rahidian, având rol mecanic și de protecție. [Pr.: *-di-an*] — Din fr. **céphalo-rachidien**.

CEFALOSCÓPIC, *-Ă*, *cefaloscopici*, *-ce*, adj. În legătură cu cefaloscoopia, care aparține cefaloscopiei. — Din fr. **céphaloscopique**.

CEFALOSCOPIE s.f. Examinare a capului. — Din fr. **céphaloscopie**.

CEFALOTOMIE, *cefalotomii*, s.f. (Med.) Craniotomie. — Din fr. **céphalotomie**.

CEFALOTORÁCE, *cefalotorace*, s.n. Segment al corpului, la arahnide și la crustacee, format prin unirea capului cu toracele. — Din fr. **céphalothorax**, it. **cefalotorace**.

CEFĂR, *cefare*, s.n. 1. Partea superioară a jugului, de forma unei bare de lemn cu două curburi, care se așază pe ceafa unor animale de tracțiune. 2. Bucată de pânză care se prinde la ceafa de chipiu, pentru a apăra ceafa de arsele soarelui; curea care se prinde la ceafa. — **Ceafă** + suf. *-ar*.

CEFEIDĂ, *cefeide*, s.f. Stea cu strălucire variabilă. — Din fr. **céphéide**.

CEFERIST, *-Ă*, *ceferiști*, *-ste*, s.m. și f. (Adesea adjectival) Persoană care se află în serviciul Căilor Ferate Române. [Var.: **cheferist**, *-ă* s.m. și f.] — Din inițialele C.F.R. (= *Căile Ferate Române*) + suf. *-ist*.

CÉGĂ, *cegi*, s.f. Pește de apă dulce cu botul lung și ascuțit, având o serie de discuri osoase pe spate și pe laturi (*Acipenser ruthenus*). — Din sb. **čega**.

CEH, *-Ă*, *cehi*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Cehiei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Cehiei sau cehilor (1), privitor la Cehia ori la cehi; cehesc. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de cehi (1), făcând parte din ramura apuseană a limbilor slave. — Din ceh. **čech**. Cf. sl. **cěh** ũ.

CEHĂI vb. IV v. **cinăi**.

CEHÉSC, *-EASCĂ*, *cehești*, adj. (Rar) Ceh (2). — **Ceh** + suf. *-esc*.

CEHÉȘTE adv. În felul sau în limba cehilor (1). — **Ceh** + suf. *-ește*.

CEHOAICĂ, *cehoaiice*, s.f. Femeie care face parte din populația Cehiei sau este originară de acolo. — **Ceh** + suf. *-oaică*.

CEHOSLOVÁC, -Ă, *cehoslovaci*, -ce, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care făcea parte din populația fostei Cehoslovacii. **2.** Adj. Care aparține fostei Cehoslovacii sau cehoslovacilor (**1**), privitor la Cehoslovacia ori la cehoslovaci. — Din **Cehoslovacia** (derivat regresiv). Cf. fr. *tchécoslovaque*.

CÉHO-SLOVÁC, -Ă, *ceho-slovaci*, -ce, adj. Care aparține deopotrivă Cehiei și Slovaciei, referitor la Cehia și la Slovacia în aceeași măsură. — **Ceh** + **slovac**.

CEHOVIÁN, -Ă, *cehovieni*, -e, adj. De Cehov, al lui Cehov; în maniera lui Cehov. [Pr.: -vi-an] — **Cehov** (n. pr.) + suf. -ian.

CEL, CEA, *cei, cele*, adj. pron. dem. (antepus), art. adj., pron. dem. **I.** Adj. pron. dem. (antepus) (Pop.) (Arată că ființa sau lucrul desemnate de substantivul pe care îl determină se află mai departe, în spațiu sau în timp, de vorbitor) *la în brațe cea căldare*. ♦ Expr. *Cea* (sau *ceea*) *lume* = lumea cealaltă; celălalt tărâm. **II.** Art. adj. **1.** (Precedă un adjectiv care determină un substantiv articulat sau un substantiv nume de persoană, nearticulat) *Fruntea ta cea lată. Ștefan cel Mare*. **2.** (Precedă un numeral ordinal sau cardinal) *Cele trei fete. Cel de-al treilea copac*. **3.** (Urmat de „mai” formează superlativul relativ) *Cel mai bun*. ♦ (În loc. adv.) *Cel mult = a)* maximum; **b)** în cazul cel mai favorabil, în cazul extrem. *Cel puțin = a)* minimum; **b)** măcar, barem. **4.** (Substantivează adjectivul pe care îl precedă) *Cel bogat*. **III.** Pron. dem. **1.** (Indică pe cineva sau ceva relativ depărtat, în spațiu sau timp, de vorbitor) *Cel de dincolo*. ♦ (Loc. subst.) *Cel de sus* = Dumnezeu. (Pop.) *Cel de pe comoară* (sau *cu coarne*) = dracul. (Intră în formarea unui pronume relativ compus) **2.** *Cel ce* = care. [Gen.-dat. sg. *celui, celei*, gen.-dat. pl. *celor*] — Din **acel, aceea** (cu afeza lui a prin fonetică sintactică).

CÉLA, CÉEA, *ceia, celea*, pron. dem., adj. pron. dem. (postpus). **1.** Pron. dem. (Pop.) (Indică o ființă sau un lucru mai depărtat, în spațiu sau în timp, de subiectul vorbitor) *Acela*. ♦ Expr. *Toate cele(a)* = totul, toate. *Multe cele(a)* = multe și diverse. *Alte cele(a)* = alteceva; alte lucruri. *Ba ceea..., ba ceea...* = ba una..., ba alta... ♦ (Intră în formarea unui pronume relativ compus) *Ceea ce = ce*. **2.** Adj. pron. dem. (postpus) (Pop.) *Acela. Omul cela. Femeia ceea*. [Gen.-dat. sg. *celuia, celeia*, gen.-dat. pl. *celora*] — Din **acela, aceea** (cu afeza lui a).

CELAFÍBRĂ, celafibre, s.f. Fibră textilă artificială din categoria fibrelor celulozei, puțin higroscopică, permeabilă pentru radiațiile ultraviolete și ușor inflamabilă. — Din fr. **celafibre**.

CÉLALALT, CÉEALALTĂ pron. dem. v. **celălalt**.

CÉLALT pron. dem. m. v. **celălalt**.

CELAPÉRM s.n. Fibră obținută pe cale chimică din celuloza de bumbac, cu aceleași proprietăți ca celofibra, dar cu un tușeu deosebit. — Din fr. **celapern**.

CELĂR, celare, s.n. (Pop.) Mică încăpere în locuințele țărănești, pentru păstrarea alimentelor și a obiectelor casnice. — Lat. **cellarium**.

CÉLĂLALT, CÉALALTĂ, ceilalți, celelalte, pron. dem. **1.** Cel mai depărtat dintre amândoi, al doilea;ălălalt, aialaltă. ♦ (Adjectival) *Acolo, în partea cealaltă*. **2.** (La pl.) Toți cei care sunt de față sau care pot fi luați în considerare, afară de cel sau cei amintiți în mod special sau scoși din discuție. ♦ (Adjectival) *Ceilalți oaspeți*. ♦ (Adjectival; ca determinant al unor cuvinte care exprimă o diviziune a timpului) Imediat următor altuia. *Luna cealaltă*. [Gen.-dat. sg. *celuilalt, celeilalte*, gen.-dat. pl. *celorlalți, celorlalte*. — Var.: **celălalt, cééalaltă** pron. dem., **celálat, céállalt** pron. dem.m.] — **Cel(a)** + **alalt** (= *ăllalt*).

CELĂRÉL, celărele, s.n. (Pop.) Diminutiv al lui **celar**. — **Celar** + suf. -el.

CELEBRĂ, celebré, vb. I. Tranz. **1.** A săvârși cu solemnitate un act de însemnătate publică sau privată, în special o căsătorie; a oficia. **2.** A sărbători (aducând elogi) un eveniment însemnat, o persoană etc. — Din fr. **célebrer**, lat. **celebrare**.

CELEBRĂRE, celebrări, s.f. Acțiunea de a **celebra**; celebrație. — V. **celebra**.

CELEBRĂTOR, -OĂRE, celebratori, -oare, s.m. și f. (Rar) Persoană care celebrează (**2**). — **Celebra** + suf. -tor.

CELEBRĂȚIE, celebrății, s.f. (Rar) Celebrare. — Din fr. **célebration**.

CELEBRITĂȚE, (2) celebrități, s.f. **1.** Înșușirea de a fi celebru; reputație, faimă. **2.** Persoană care se bucură de mare renume și prestigiu. — Din fr. **célebrité**, lat. **celebritas, -atis**.

CELÉBRU, -Ă, celebri, -e, adj. Renumit, vestit, ilustru. — Din fr. **célebre**, lat. **celebris**.

CELENERÁT, celererate, s.n. (La pl.) Încrângătură de animale inferioare, de obicei marine, care au corpul cu pereții alcătuiți din două straturi de celule și cu o cavitate digestivă în interior; (și la sg.) animal care face parte din această încrângătură. ♦ (Adjectival) *Meduza și coralii sunt animale celererate*. — Din fr. **coelenteré**.

CELERIMÉTRU, celerimetre, s.n. (Rar) Tahimetru. — Din fr. **célerimetre**.

CELERITĂȚE s.f. (Livr.) luteală (**1**), repeziciune (**1**). — Din fr. **célerité**, lat. **celeritas, -atis**.

CELÉST, -Ă, celești, -ste, adj. (Livr.) Ceresc; fig. foarte frumos, minunat, divin. — Din fr. **céleste**, lat. **caelestis**.

CELÉSTĂ, celeste, s.f. Instrument muzical de percuție cu claviatură, ale cărui sunete sunt produse prin lovirea unor plăci de metal. — Din fr. **célesta**.

CELESTÍN, celestini, s.m. Călugăr aparținând unui ordin catolic fondat în anul 1254. — Din fr. **célestin**.

CELESTINĂ s.f. Sulfat de stronțiu natural, sticlos-transparent, incolor sau ușor colorat, întrebunțat ca materie primă la prepararea sărurilor de stronțiu. — Din fr. **célestine**.

CELÍAC, -Ă, celiaci, -ce, adj. (Anat.) Al cavității abdominale. [Pr.: -li-ac] — Din fr. **coeliaque**.

CELIBÁT s.n. Faptul de a fi celibatar, starea unei persoane necăsătorite. — Din fr. **célibat**, lat. **caelibatus**.

CELIBATĂR, -Ă, celibatari, -e, s.m. și f. Persoană (în special bărbat) necăsătorită. — Din fr. **célibataire**.

CELIOSCOPIE s.f. Metodă de examinare a interiorului cavității abdominale; peritoscopie. [Pr.: -li-os-] — Din fr. **coelioscopie**.

CELIOTOMÍE, celiotomii, s.f. (Med.) Laparotomie. [Pr.: -li-o-] — Din fr. **coeliotomie**.

CÉLLA s.f. Sală sau spațiu într-un templu grec sau roman, unde se află statuia zeului protector; naos (**2**). — Cuv. lat.

CÉLLALT pron. dem. m. v. **celălalt**.

CÉLLO s.n. Violoncel. — Cuv. it.

CELOCHÍT s.n. Chit constituit dintr-un bitum moale și din var gros, cu adaos de fibre de celuloză, folosit la executarea izolațiilor hidrofuge. — **Cel**[uloză] + **chit**.

CELOFÁN s.n. Produs chimic obținut din soluție de viscoză sub formă de filme și de foi subțiri transparente, impermeabile, insolubile în apă și în alcool, folosit la ambalaje. — Din fr. **cellophane**.

CELOFANĂ, celofanez, vb. I. Tranz. (Rar) A îmbrăca în celofan. — Din **celofan**.

CELOFANĂRE, celofanări, s.f. (Rar) Acțiunea de a **celofana** și rezultatul ei. — V. **celofana**.

CELOFANÁT, -Ă, celofanați, -te, adj. (Rar) Care a fost îmbrăcat în celofan. — V. **celofana**.

CELOFÍBRĂ, celofibre, s.f. Fibră textilă artificială obținută din celuloză. — Din fr. **cellofibre**.

CELOIDÍNĂ s.f. Soluție concentrată de piroxilina, inflamabilă, solubilă în alcool și în eter, folosită laեսionarea fină a țesuturilor pentru examinarea lor microscopică. [Pr.: -lo-i-] — Din germ. **Keloidine**.

CELOLĂNĂ s.f. Fibră textilă artificială, fabricată din viscoză și folosită ca înlocuitor al lânăii. — **Cel**[ofibră] + **lână**.

CELÓM s.n. Cavitate în interiorul corpului animalelor metazoare. — Din fr. **coelome**.

CELOMÁT, celomate, s.n. Animal prevăzut cu celom. — Din fr. **coelomates**.

CELÓMIC, -Ă, celomici, -ce, adj. (Anat.) Care aparține celomului, referitor la celom. — Din fr. **coelomique**.

CELOSTÁT, celostate, s.n. Mecanism care urmărește mișcarea diurnă a unui astru, transmîțându-i imaginea cu ajutorul unei oglinzi, tot timpul în aceeași direcție. — Et. nec.

CELT, -Ă, celți, -te, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană făcând parte dintr-o veche populație europeană care a locuit în Galia (de unde s-a extins apoi și în alte regiuni); gal¹. **2.** Adj. Celtic. ♦ (Substantivat, f.) Limbă aparținând unei familii de limbi indo-europene vorbite, în Antichitate, de vechii gali și, astăzi, de bretoni, irlandezi, scoțieni, galezi. — Din fr. **celtes**.

CÉLTA s.f. Fibră scurtă celulozică de tip viscoză, în care este înglobată o mare cantitate de aer și din care se fabrică țesături pentru îmbrăcăminte călduroasă. — Et. nec.

CÉLTIC, -Ă, celtici, -ce, adj. Care aparține celților (**1**), privitor la celți; celt (**2**), galic². ♦ (Substantivat, f.) Celta. — Din fr. **celtique**.

CÉLTIU s.n. (Chim.) Hafniu. — Din fr. **celtium**.

CELUÍ, celuiesc, vb. IV. Tranz. și refl. (Reg.) A (se) înșela, a (se) amăgi. ♦ Tranz. A ademeni, a momi. — Din magh. **csalni**.

CELUIALĂ, celuieli, s.f. (Reg.) Înșelare, amăgire. ♦ Ademenire. [Pr.: -lu-ia-] — **Celui** + suf. -eală.

CELUÍT, -Ă, celuiți, -te, adj. (Reg.) Înșelat, amăgit. ♦ Ademenit, momit. — V. **celui**.

CELUITÓR, -OĂRE, celuitori, -oare, s.m. și f., adj. (Reg.) (Persoană) care înșală, amăgește, ademeneste. [Pr.: -lu-i-] — **Celui** + suf. -tor.

CELULĂR, -Ă, celulari, -e, adj. **1.** Care aparține celulei (**1**), de natura celulei; alcătuit din celule. ♦ *Teorie celulară* = teorie după care celula (**1**) constituie elementul fundamental al organizării interne a plantelor și animalelor. **2.** (Jur.; în sintagma *Regim celular* = regim special la care sunt supuși, pe anumite perioade, deținuții în închisori, prin izolare severă în celule (**4**) individuale. **3.** (În sintagma *Telefonie celulară* = serviciu de telefonie care folosește o rețea de comunicații de înaltă frecvență, bazată

pe rele care controlează zone din teritorii cu raze a căror mărime variază de la un sistem de telefonie la altul. *Telefon celular* (și substantivat, n.) = aparat portabil, individual, de mici dimensiuni, care permite convorbiri la distanță, transmiterea de mesaje scrise, efectuarea de fotografii etc.; telefon mobil. — Din fr. *cellulaire*.

CELULĂ, *celule*, s.f. 1. Element constitutiv fundamental al organismelor vii, alcătuit din membrană, citoplasmă și nucleu, reprezentând cea mai simplă unitate anatomică. ♦ (Biol.; în sintagma) *Celulă stem* = celulă nediferențiată care are capacitatea de a se diferenția dând naștere unor celule specializate, utilizate în terapii medicale, precum transplantul de măduvă osoasă. 2. (În sintagma) *Celulă de partid* = (în trecut) denumirea organizației de bază a partidului comunist. 3. Fiecare dintre cavitățile hexagonale ale fagurilor de ceară, în care albinele depun mierea, cresc ouăle, puietul sau depozitează hrana; alveolă. 4. Încăpere (strămtă) în închisori, unde sunt ținute arestații sau condamnații. 5. Ansamblu format din fuzelajul, aripile și ampenajul unui avion. 6. Fiecare dintre compartimentele sau elementele identice, alăturate și cu aceeași funcție, ale unui dispozitiv sau ale unui sistem tehnic. *Celulă de siloz*. — Din fr. *cellule*, lat. *cellula*. — Pentru sensul 1, cf. engl. *stem cell*.

CELULITĂ s.f. Inflamație a țesutului celular subcutanat. — Din fr. *cellulite*.

CELULOID s.n. Materie solidă, incoloră, uneori transparentă, lucioasă, flexibilă și plastică, ușor inflamabilă, obținută din nitroceluloză și camfor, folosită la fabricarea filmelor fotografice, a lacurilor și a unor obiecte uzuale. — Din fr. *celluloïd*.

CELULOZĂ, *celuloze*, s.f. Substanță organică din care sunt alcătuiți pereții celulari ai plantelor și care are o largă întrebuințare în industria hârtiei, a lacurilor, a fibrelor artificiale, a maselor plastice etc. — Din fr. *cellulose*.

CELULOZIC, *-Ă*, *celulozici*, *-ce*, adj. Care conține (sau este alcătuit din) celuloză. — Din fr. *cellulosique*.

CÉMBALO s.n. Clavecîn; clavicembal. — Cuv. it.

CEMÉNT, *cementuri*, s.n. 1. Agent pulverulent care servește la cimentarea oțelului. 2. (Med.; în sintagma) *Cement dentar* = material folosit în obturația provizorie a cariilor și la fixarea unor proteze. — Din fr. *cément*.

CEMENTĂ, *cementez*, vb. I. Tranz. 1. A trata termochimic oțelurile moi sau aliate, introducând carbon, crom, azot etc. în stratul lor superficial, pentru a obține un strat dur cu mare rezistență la uzură. 2. (Med.) A obtura canalul unui dinte cu cement. 3. (Med.) A fixa cu cement protezele pe dinți. [Var.: *cimentă* vb. I.] — Din fr. *cémenter*.

CEMENTĂRE, *cementări*, s.f. Acțiunea de a *cementa*. [Var.: *cimentăre* vb. I.] — V. *cementa*.

CEMENTĂT, *-Ă*, *cementați*, *-te*, adj. Care a suferit procesul de cimentare. — V. *cementa*.

CEMENTĂȚIE, *cementății*, s.f. 1. (Chim.) Cimentare. 2. Întărire și pierdere a elasticității suprafeței lemnului. 3. (Geol.; în sintagma) *Zonă de cementăție* = zonă din scoarța pământului în care se produce îmbogățirea în sulfuri secundare a unui zăcământ de sulfuri primare. — Din fr. *cémentation*.

CEMENTITĂ, *cementite*, s.f. Carbură de fier dură, care se găsește în fontă și în oțel. — Din fr. *cémentite*.

CEMENTÓS, *-OĂSĂ*, *cementoși*, *-oase*, adj. De natura cementului. — Din fr. *cémenteux*.

CENACLÍST, *-Ă*, *cenacliști*, *-ste*, s.m. și f. (Rar) Membru al unui cenaclu. — *Cenaclu* + suf. *-ist*.

CENÁCLU, *cenacului*, s.n. Grup de literați, de artiști etc. legați prin afinități estetice, temperamentale, care au aspirații, program estetic comun și, uneori, o publicație proprie; reunire periodică a unui asemenea grup. [Pl. și: *cenacle*] — Din fr. *cenacle*, lat. *cenaculum*.

CENESTÉZIC, *-Ă*, *cenestezici*, *-ce*, adj. (Psih.) De cenestezie. — Din fr. *cénesthésique*.

CENESTEZIE s.f. Impresie generală, nediferențiată, care rezultă din totalitatea senzațiilor primite de la organele interne, caracterizându-se printr-o dispoziție plăcută sau neplăcută; sensibilitate care reflectă propria existență fizică. — Din fr. *cénesthésie*.

CENOBÍT, *cenobiți*, s.m. Călugăr care trăiește într-o mănăstire. — Din fr. *cenobite*, lat. *coenobita*.

CENOBÍTIC, *-Ă*, *cenobitici*, *-ce*, adj. Al cenobiților, de cenobiți. — Din fr. *cenobitique*.

CENOBÍTISM s.n. Situație de cenobit; viață de cenobit. — Din fr. *cenobitisme*.

CENÓBIU, *cenobii*, s.n. (Biol.) Colonie imobilă de organisme unicelulare. — Din it. *cenobio*.

CENOGENÉTIC, *-Ă*, *cenogenetici*, *-ce*, adj. (Biol.; despre caractere) 1. Care dispăre în perioada adultă. 2. De origine recentă. — Din fr. *cénogénétique*.

CENOGENEZĂ, *cenogeneze*, s.f. (Biol.) Apariția a unor caractere în cursul dezvoltării, datorită adaptării la condițiile de mediu. — Din fr. *cénoogénèse*.

CENOMANIÁN, *-Ă*, *cenomaniani*, *-e*, s.n., adj. 1. S.n. Al doilea etaj al cretacului mediu, considerat și primul etaj al cretacului superior, caracterizat prin amoniți, lamelibranhiate, echinide etc. 2. Adj. Care aparține cenomanianului (1), care se referă la acesta. [Pr.: *-ni-an*] — Din fr. *cénoomanien*.

CENOTÁF, *cenotafe*, s.n. Monument funerar ridicat în amintirea unei persoane decedate ale cărei oseminte se găsesc în alt loc sau au dispărut. [Pl. și: *cenotafuri*] — Din fr. *cénotaphe*, lat. *cenotaphium*.

CENOTÍP, *cenotipuri*, s.n. (Biol.) Tip primitiv din care au derivat alte tipuri. — Din fr. *cénotype*.

CENOZÓIC s.n., adj. (Geol.) Neozoic. [Pr.: *-zo-ic*] — Din fr. *cénozoïque*.

CENS, *cenșuri*, s.n. 1. (În Roma antică) Recensământ al cetățenilor și al averii lor, efectuat din cinci în cinci ani, pentru a servi ca bază în recrutare, la fixarea impozitelor, la exercitarea drepturilor politice etc. ♦ Grupare a unor cetățeni sau a tuturor locuitorilor unei țări după diverse criterii. 2. (În societatea feudală) Rentă în bani sau în natură datorată posesorului de către posesorul pământului. 3. (În unele țări) Câtimea de impozit prevăzută de legile electorale necesară pentru acordarea dreptului de alegător. — Din lat. *cenſus*, fr. *cenſ*.

CENT, *cenți*, s.m. 1. Monedă divizionară în Statele Unite ale Americii și în Canada, egală cu o sutime de dolar. ♦ Monedă în Țările de Jos, valorând o sutime de florin. 2. (Muz.) Subdiviziune pentru măsurarea intervalelor muzicale, egală cu o sutime dintr-un semiton. — Din engl., fr. *cent*.

CENTÁUR, *centauri*, s.m. 1. (În mitologia greacă) Ființă imaginară, cu trup de cal și cu bust omenesc; hipocentaur. 2. (La sg. art.) Constelație din emisfera australă, din care face parte steaua cea mai apropiată de sistemul solar. [Pr.: *-ta-ur*] — Din lat. *centaurus*.

CENTÁURĂ s.f. v. *fiintură*.

CENTENÁR, *-Ă*, *centenari*, *-e*, s.n. Împlinire a o sută de ani de la un eveniment însemnat; celebrarea acestui eveniment. ♦ (Adjectival) Care datează de o sută (sau de mai multe sute) de ani. — Din lat. *centenarius*, fr. *centenaire*.

CENTEZIMÁL, *-Ă*, *centezimali*, *-e*, adj. Care reprezintă a suta parte dintr-un întreg. ♦ *Grad centezimal* = unghi egal cu a suta parte dintr-un unghi drept. *Minut centezimal* = a suta parte dintr-un grad centezimal. *Secundă centezimală* = a suta parte dintr-un minut. — Din fr. *centésimal*.

CENTI- Element de compunere care intră în denumirea submultiplilor unităților de măsură pentru a exprima a suta parte din întreg. — Din fr., it. *centi*-. Cf. lat. *centum*.

CENTIÁR, *centiari*, s.m. Unitate subdivizionară de măsură pentru terenuri, egală cu a suta parte dintr-un ar. [Pr.: *-ti-ar*] — Din fr. *centiare*.

CENTIGRÁD, *-Ă*, *centigrade*, adj., s.n. 1. Adj. Care este împărțit într-o sută de grade. ♦ Care rezultă dintr-o asemenea împărțire, care se raportează la o scară de o sută de grade. 2. S.n. Unitate subdivizionară egală cu a suta parte dintr-un grad. — Din fr. *centigrade*, it. *centigrado*.

CENTIGRÁM, *centigrame*, s.n. Măsură subdivizionară de greutate, care reprezintă a suta parte dintr-un gram. — Din fr. *centigramme*.

CENTÍL s.n. v. *centilă*.

CENTÍLĂ, *centile*, s.f. A suta parte dintr-o mulțime de date clasate într-o anumită ordine statistică. [Var.: *centil* s.n.] — Din fr. *centile*.

CENTÍLÍTRU, *centilitri*, s.m. Măsură subdivizionară de capacitate, care reprezintă a suta parte dintr-un litru. — Din fr. *centilitre*.

CENTÍMĂ, *centime*, s.f. Valoare bănească care reprezintă a suta parte dintr-un franc, dintr-un leu vechi etc. ♦ Expr. (Fam.) *Nicio centimă* = niciun ban. — Din fr. *centime*.

CENTIMÉTRU, (1) *centimetri*, s.m., (2) *centimetre*, s.n. 1. S.m. Măsură subdivizionară de lungime, care reprezintă a suta parte dintr-un metru. 2. S.n. Panglică îngustă de mușama, de metal etc., lungă de un metru sau mai mult, cu diviziuni zecimale, care servește la măsurat în croitorie, în magazine textile etc. — Din fr. *centimètre*.

CENTIRÓN, *centiroane*, s.n. Centură (militară). — Din fr. *ceinturon*.

CENTRÁ, *centrez*, vb. I. 1. Tranz. A fixa o piesă de prelucrat într-o mașină-unealtă, astfel încât axa de rotație a suprafeței supuse prelucrării să coincidă cu axa de rotație a sculei sau a axului principal al mașinii. 2. Tranz. Fig. A orienta o activitate spre un anumit obiectiv, a grupa elemente dispartate în jurul unui nucleu. 3. Tranz. A aduce în poziții corecte două sau mai multe mașini care funcționează cuplate. 4. Intrans. și tranz. (La fotbal, polo, handbal, rugby etc.) A trimite sau a trece mingea de la marginea terenului spre mijlocul lui; *spec.* (la fotbal) a trimite mingea din marginea terenului în careul de la poartă. — Din fr. *centrer*.

CENTRAFRICÁN, *-Ă*, *centrafricani*, *-e*, adj. Care este situat în centrul Africii. ♦ Care aparține Republicii Centrafricane, care se referă la Republica Centrafricană. — Din fr. *centrafricain*.

CENTRĂJ, *centraje*, s.n. Centrare. — Din fr. **centrage**.

CENTRĂL, **-Ă**, *centrali*, -e, adj., s.f. I. Adj. **1.** Care se află (aproximativ) în centru, în mijloc; care provine dintr-un centru. **2.** Fig. Care ocupă o poziție principală, care constituie un nucleu în jurul căruia se grupează elementele secundare. ♦ Care se conduce sau se dirijează de la un centru. II. S.f. **1.** Instituție, unitate economică care coordonează și controlează activitatea și buna desfășurare a muncii într-o anumită ramură de activitate. ♦ (Și în sintagma *centrală industrială*) = (ieșit din uz) unitate industrială caracteristică sistemului economic centralizat, care reunea întreprinderi cu profil similar, institute de cercetare și proiectare și care coordona întreaga lor activitate. **2.** Instalație sau ansamblu de instalații tehnice în care se produce, în mod centralizat, energie, se efectuează o anumită operație tehnologică centralizată etc. **3.** Stație unde se efectuează punerea în legătură a posturilor unei rețele de electrocomunicații. — Din fr. **central**, lat. **centralis**.

CENTRALISM s.n. **1.** Sistem politic sau de decizie a unei autorități centrale. **2.** Tendință de centralizare. — Din fr. **centralisme**. Cf. rus. **џentralizm**.

CENTRALIST, **-Ă**, *centraliști*, -ste, adj. Potrivit centralismului, care aparține centralismului, privitor la centralism. — Din fr. **centraliste**.

CENTRALISTĂ, **-Ă**, *centraliști*, -ste, s.m. și f. Persoană care lucrează într-o centrală (telefonică). — **Centrală** + suf. **-ist**.

CENTRALIZĂ, *centralizez*, vb. I. Tranz. **1.** A uni, a concentra într-un singur tot elemente preexistente. **2.** A face să depindă de o singură conducere. **3.** A înscrie date într-un centralizator (**2**). — Din fr. **centraliser**.

CENTRALIZĂRE, *centralizări*, s.f. Acțiunea de a *centraliza* și rezultatul ei; centralizație; *spec.* proces de unire a mai multor unități economice (mai mici) în mari unități economice. ♦ *Centralizarea capitalului* = formarea unor capitaluri mai mari prin unirea unor capitaluri mai mici. — V. **centraliza**.

CENTRALIZĂT, **-Ă**, *centralizați*, -te, adj. Care a fost supus centralizării. — V. **centraliza**.

CENTRALIZĂTOR, **-OĂRE**, *centralizatori*, -oare, adj., s.n. **1.** Adj. Care centralizează. **2.** S.n. Document în care se centralizează date. — Din fr. **centralisateur**.

CENTRALIZĂȚIE, *centralizații*, s.f. (Înv.) Centralizare. — Din fr. **centralisation**.

CENTRĂRE, *centrări*, s.f. Acțiunea de a *centra*; centraj. — V. **centra**.

CENTRĂT, **-Ă**, *centrați*, -te, adj. Care este orientat, îndreptat, fixat în (sau pe) centru. — V. **centra**.

CENTRIFŪG, **-Ă**, *centrifugi*, -ge, adj., s.f. **1.** Adj. Care tinde să se depărteze de centru; centrifugal. ♦ *Forță centrifugă* = forță care acționează asupra unui corp aflat în mișcare de rotație, tinzând să-l depărteze de axa de rotație. *Mișcare centrifugă* = mișcare a unui corp care se depărtează de centrul lui de rotație. *Pompă centrifugă* = aparat bazat pe efectul forței centrifuge și folosit la pomparea apei. **2.** S.f. Aparat pentru separarea componentelor cu densități diferite dintr-un amestec lichid eterogen cu ajutorul forței centrifuge. — Din fr. **centrifuge**.

CENTRIFUGĂ, pers. **3** *centrifughează*, vb. I. Tranz. A efectua o mișcare centrifugă. — Din **centrifug**. Cf. fr. **centrifuger**.

CENTRIFUGĂL, **-Ă**, *centrifugali*, -e, adj. (Înv.) Care tinde să se depărteze de centru; centrifug (**1**). — Din germ. **zentrifugal**.

CENTRIFUGĂRE, *centrifugări*, s.f. Acțiunea de a *centrifuga*; operație de separare prin sedimentare sau prin filtrare, sub acțiunea forței centrifuge, a componentelor cu densități diferite dintr-un lichid eterogen. — V. **centrifuga**.

CENTRIÓL, *centrioli*, s.m. (Biol.) Particulă componentă a centrozomului. [Pr.: -tri-ol] — Din fr. **centriole**.

CENTRIPÉT, **-Ă**, *centripeți*, -te, adj. Care tinde să se apropie de centru; centripetal. ♦ *Forță centripetă* = forță egală și opusă celei centrifuge, care menține un corp rotitor pe traiectoria circulară. — Din fr. **centripète**.

CENTRIPETĂL, **-Ă**, *centripetali*, -e, adj. (Înv.) Centripet. — Din germ. **zentripetal**.

CENTRISM s.n. Curent politic conciliatorist, din interiorul partidelor social-democrate ale Internaționalei a II-a. — Din rus. **џentrizm** (refăcut după *centru*).

CENTRIST, **-Ă**, *centriști*, -ste, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Adept, partizan al centrismului. **2.** Adj. Care aparține centrismului, privitor la centrism. — Din fr. **centriste**, rus. **џentrist** (refăcut după *centru*).

CENTROMÉR, *centromere*, s.n. (Biol.) Regiune din cromozom unde se inserează brațele cromatidelor. — Din fr. **centromère**.

CENTROPLĂSMĂ, *centroplasmă*, s.f. (Biol.) Matricea fundamentală a cromozomului. — Din fr. **centroplasm**.

CENTROSFÉRĂ s.f. **1.** Partea centrală a globului pământesc, cu raza de 3 500 km și densitatea foarte mare, care se consideră a fi alcătuită din nichel și fier; nife. **2.** (Biol.) Regiune care înconjoară centriolul și are rol activ în diviziunea celulară. — Din fr. **centrosphère**.

CENTROSPÉRMĂ, *centrosperme*, s.f. (La pl.) Grup mare de plante, cu ovarul superior, cu semințe localizate pe o formație din centrul fructului și cu

embrionul curbat, inelat sau spiralat; (și la sg.) plantă din acest grup. — Din fr. **centrospermes**.

CENTROZÓM, *centrozomi*, s.m. Constituent citoplasmatic situat lângă nucleu, servind la reproducerea indirectă a celulei. — Din fr. **centrosome**.

CÉNTUR, (I **1**, **2**, **3**, **4**, II **1**, **3**) *centre*, s.n., (I **5**, II **2**) *centri*, s.m. I. **1.** S.n. (Mat.) Punct în raport cu care punctele unei figuri se asociază în perechi simetrice. *Centru unui dreptunghi*. ♦ Punct în raport cu care toate punctele unei figuri sunt la aceeași distanță. *Centru unui cerc*. ♦ Fig. (În loc.) *În centrul (atenției, preocupărilor etc.)* = pe primul plan, la loc de frunte. **2.** S.n. (În sintagma) *Centru de rotație* = punct în jurul căruia alt punct sau un corp pot efectua o mișcare de rotație. **3.** S.n. Punctul de aplicație al rezultantei unui sistem de forțe. *Centru de greutate*. **4.** S.n. Punct central al unei întinderi, al unui spațiu. ♦ Spec. Punct marcat la mijlocul unui teren de joc (fotbal, handbal etc.), de unde începe partida sau de unde se repune mingea în acțiune, după înscrierea unui gol. **5.** S.m. Jucător aflat în centrul liniei de atac sau de apărare la anumite jocuri sportive. II. **1.** S.n. Punct în care sunt localizate anumite funcții sau acte. *Centru reflexelor*. **2.** S.m. (În sintagma) *Centru nervos* = grup de celule nervoase aflate în encefal, în bulb sau în măduvă, la care vin excitațiile periferice și de la care pornesc excitațiile centrale. **3.** S.n. Loc (localitate sau parte dintr-o localitate) unde este concentrată o activitate (industrială, comercială, administrativă, culturală). ♦ *Centru universitar* = localitate în care există instituții de învățământ superior. *Centru de documentare* = bibliotecă, secție într-o bibliotecă sau într-o instituție, care are ca sarcină principală furnizarea de material documentar. ♦ Instituție conducătoare; putere administrativă centrală. **4.** S.n. sg. Poziție politică de mijloc între dreapta și stânga. ♦ *Centru-dreapta* = poziție politică de mijloc cu tendințe de dreapta. *Centru-stânga* = poziție politică de mijloc cu tendințe de stânga. ♦ Loc. adj. *De centru* = care se situează pe o poziție intermediară, între două opinii extreme. *Partid politic de centru*. — Din fr. **centre**, lat. **centrum**.

CENTURIRE s.f. Operație de prelucrare a găurilor de centrare la o piesă, în vederea prelucrării ei ulterioare la o mașină-unealtă. — Din **centru**.

CÉNTUM adj. (Lingv.; în sintagma) *Limbă centum* = limbă indo-europeană care a păstrat în evoluția ei sunetele velare *g* și *k* nealterate înaintea vocalelor *e* și *i*. — Cf. lat. **c e n t u m**, „o sută”.

CENTUMVİR, *centumvirii*, s.m. Membru al unui colegiu de judecători format dintr-o sută de magistrați care judecau afacerile civile în vechea Romă. ♦ Magistrat dintr-un municipiu sau dintr-o colonie romană. — Din lat., fr. **centumvir**.

CENTUMVIRĂL, **-Ă**, *centumvirali*, -e, adj. (Rar) Care se referă, care emană de la centumvirii. — Din lat. **centumviralis**, fr. **centumvirial**.

CENTUMVIRĂT s.n. Demnitatea de centumvir. — Din fr. **centumvirat**.

CENTÚPLU, **-Ă**, *centupli*, -e, adj. (Rar) Însuit. — Din fr. **centuple**, lat. **centuplex**.

CENTURĂ, *centuri*, s.f. **1.** Curea (lată) de piele, de pânză etc. cu care se încinge talia; cordon, cingătoare. ♦ Expr. *Până la centură* = (de la umeri) până la talie. ♦ *Centură de campion* = centură, panglică lată etc. cu care se încinge mijlocul câștigătorului unui campionat la box sau la lupte. *Centură de gimnastică* = cingătoare lată, folosită pentru a susține corpul la unele exerciții de gimnastică. *Centură ortopedică* = dispozitiv folosit în unele afecțiuni ale sistemului osos, pentru menținerea corpului în poziție corectă. *Centură de salvare* = echipament individual, de forma unui cordon lat, a unui pieptar etc., făcut din plăci de plută învelite în pânză, care servește la menținerea unui naufragiat la suprafața apei; colac de salvare. *Centură de siguranță* = echipament individual de protecție folosit de muncitorii care lucrează pe stâlpi la înălțime, constituit dintr-o cingătoare lată și o frânghie de susținere. ♦ (Mil.) Curea lată de piele (rar de pânză) care se pune în jurul taliei și de care se agață sabia, baioneta sau tocul pistolului; centuron. ♦ Fâșie lată de pânză, de elastic, de material plastic etc. cu care se încinge abdomenul pentru a-l susține sau pentru a-l menține în poziție corectă. **2.** (Anat.) Ansamblu osos prin care extremitățile se leagă de trunchi. ♦ *Centură pelviană* = centură formată din oasele coxale și care leagă membrele inferioare de trunchi. *Centură scapulară* = centură formată din clavicule și omoplați și care leagă membrele superioare de trunchi. **3.** (Sport) Linie orizontală, imaginară, la nivelul ombilicului, care marchează limita sub care loviturile la box sunt nepermise de regulament. ♦ (La lupte) Procedeu tehnic de prindere a mijlocului adversarului cu mâinile. **4.** (Astron.; în sintagma) *Centură de radiație* = fiecare dintre zonele din jurul Pământului în care radiația corpusculară ionizantă este atât de intensă, încât prezintă nocivitate pentru cosmonauți. **5.** (În sintagma) *Centură de fortificații* = linie de lucrări de apărare din beton armat și metal, construită în jurul unei localități. **6.** Grindă orizontală rezemată pe toată lungimea ei pe zidurile unei clădiri, în vederea realizării legăturii dintre ziduri. **7.** (Constr.) Brău de beton pe care se fixează planșelul clădirilor. **8.** Fâșie continuă de tablă de oțel care formează bordajul unei nave. — Din fr. **ceinture**.

CENTURIÁT, -Ă, *centuriați, -te*, adj. (Rar) De centurie, al centuriei; repartizat pe centurii. [Pr.: -ri-aț] — Din lat. **centuriatis**.

CENTURIE, *centurii*, s.f. 1. Subdiviziune tactică în armata romană cuprinzând o sută de ostași; subdiviziune a celei în vechea organizare a armatei române. 2. (În Roma antică) Diviziune politică și administrativă formată dintr-o sută de cetățeni. — Din lat. **centuria**.

CENTURIÓN, *centurioni*, s.m. Ofițer care comanda o centurie în armata romană; sutaș. [Pr.: -ri-on] — Din lat. **centurio, -onis**.

CENÚR, *cenuri*, s.m. (Med.) Formă larvară a teniei care se dezvoltă parazitând un organism. — Din fr. **cénure**.

CENURÓZĂ, *cenuroze*, s.f. Boală parazitară, mai ales la oi, provocată de larva teniei și localizată la creier; capie, căpială, căpiere. — Din fr. **cenurose**.

CENUȘĂR, (I) *cenușare*, s.n., (II, III) *cenușari*, s.m. I. S.n. 1. Cutie de metal așezată sub grătar locomotivei sau al unei sobe de încălzit, al unui cuptor etc., în care cade cenușa rezultată din ardere. 2. Atelier sau secție dintr-o fabrică de tăbăcărie în care se execută operațiile premergătoare tăbăcirii. ♦ Bazin folosit în tăbăcărie, în care se pun pieile crude, cu o soluție de lapte de var, pentru a le curăța de păr. ♦ Soluție de lapte de var proaspăt sau alcalin, folosită pentru depilarea pielilor crude și îndepărtarea epidermei. 3. Urnă în care se păstrează cenușa unei persoane incinerate; urnă cinerară. II. S.m. (Înv. și ir.) Scriitor de cancelarie, copist (prost). III. S.m. Arbore ornamental originar din China, înalt, cu coroană ovală, cu frunze compuse și cu flori mici verzi-gălbui (*Allanthera altissima*). — **Cenușă** + suf. -ar.

CENUȘĂ, *cenuși*, s.f. 1. Reziduu solid format din substanțe minerale sub formă de pulbere, care rămâne după arderea completă a unui corp. ♦ Expr. *A (se) prefacă în cenușă* = a (se) distruge în întregime (prin foc). *A nu avea nici cenușă în vatră* = a fi foarte sărac, a nu avea nimic. *A-i lua (sau a-i vinde) cuiva și cenușa din vatră* = a lăsa pe cineva sărac lipit, a-i lua cuiva tot. *A trage cenușa (sau spuza) pe turta sa* = a-și apăra cauza proprie. *A-și pune cenușă în cap* = a-și recunoaște vina sau greșeala. ♦ Rămășițele unui mort incinerat. 2. (În sintagma) *Cenușă vulcanică* = masă de elemente fine aruncată în atmosferă de un vulcan în erupție. — Lat. ***cinusia** (< *cinis*).

CENUȘĂREASĂ, *cenușărese*, s.f. Personaj din basme, închipuit ca o fată persecutată și chinuită de mama vitregă; *fig.* fată persecutată în familie, care muncește peste puteri. — **Cenușar** + suf. -easă.

CENUȘĂRÍT s.n. (Rar) Operație de tratare a pielilor cu lapte de var și cu leșie de cenușă, pentru a le curăța de păr. — **Cenușă** + suf. -ărit.

CENUȘÉRNITĂ, *cenușerniță*, s.f. (Pop.) Scrumieră. — **Cenușă** + suf. -erniță.

CENUȘIU, -IE, *cenușii*, s.n., adj. 1. S.n. Culoare obținută prin suprapunerea în diferite proporții a culorilor alb și negru; sur, gri. 2. Adj. De culoarea cenusii; gri, bozafer. 3. Adj. Fig. Șters, lipsit de expresivitate. — **Cenușă** + suf. -iu.

CENZITĂR, -Ă, *cenzitari, -e*, adj. Care are la bază censul (3), întemeiat pe cens. ♦ *Sistem (electoral) cenziar* = sistem electoral în care recunoașterea dreptului de vot este în funcție de îndeplinirea de către alegătorii a anumitor condiții, în primul rând în funcție de avere. — Din fr. **cenziataire**.

CÉNZOR, *cenזורi*, s.m. 1. (În unele state) Persoană aleasă de adunarea generală a unei societăți comerciale pentru a face verificarea conturilor prezentate de administrator. 2. Persoană care verifică gestiunea unei întreprinderi, a unei bănci etc. 3. Persoană însărcinată să asigure secretele de stat; persoană însărcinată cu cenzura (1). 4. (În Roma antică) Magistrat care avea misiunea de a face recensământul persoanelor al și averilor și de a supraveghea moravurile publice. — Din fr. **enseur**, lat. **ensor**.

CENZURĂ, *cenzurez*, vb. I. Tranz. A aplica cenzura. ♦ Fig. A exercita un control asupra moravurilor. — Din fr. **ensurer**.

CENZURĂBIL, -Ă, *cenzurabili, -e*, adj. Care trebuie sau merită să fie cenzurat. — Din fr. **ensurable**.

CENZURĂRE, *cenzurări*, s.f. Acțiunea de a cenzura. — V. **cenzura**. **CENZURĂT, -Ă**, *cenzurăți, -te*, adj. Care a fost supus cenzurii. — V. **cenzura**.

CENZURĂ, *cenזורi*, s.f. 1. Control prealabil exercitat, în unele state, asupra conținutului publicațiilor, spectacolelor, emisiunilor de radioteleviziune și, în anumite condiții, asupra corespondenței și convorbirilor telefonice; organ care exercită acest control. 2. Demnitatea, funcția de cenzor în vechea Romă. — Din lat. **ensura**, fr. **ensure**.

CEP, *cepuri*, s.n. 1. Dop de lemn, de formă tronconică, cu care se astupă gaura butoiului. ♦ Canea. ♦ Gaură de umplere sau de scurgere a lichidului dintr-un butoi care se încheie cu un cep (1) sau cu o canea. ♦ Expr. *A da cep (unei buți, unui butoi etc.)* = a începe o bute, un butoi etc. plin cu vin (sau cu alt lichid), făcându-i o gaură. 2. Porțiune din tulpina unui portaltui, care se lasă deasupra altoiului până la dezvoltarea acestuia, cu scopul de a-l proteja. ♦ Nod din tulpina unui brad sau a unui molid, din care crește ramura. 3. Fusul arborelui de lemn al unei mori țărănești de apă. 4. Proeminență prismatică sau cilindrică fasonată la capătul unei piese de lemn, cu care

aceasta urmează a fi îmbucată în altă piesă. ♦ Capătul filetat în exterior al unei țevi, care servește la îmbinare prin înșurubare. — Lat. **cippus**.

CEPĂI, *cepăiesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A pași, producând un zgomot ușor; a lipăi. — Cf. magh. *csapni*.

CEPĂIȚ, *cepăițuri*, s.n. (Reg.) Faptul de a *cepăi*; zgomotul produs de încălziminte în timpul mersului; lipăit. — V. **cepăi**.

CEPCHENÉ, *cepchene*, s.n. (Înv.) Haină boierească scurtă, cu mânecile despicate, care se purta pe umeri. — Din tc. **cepken**.

CEPELEĂG, -Ă, *cepelegi, -ge*, adj. (Reg.) Peltic. — Din ucr., rus. **šepeljavyj**.

CEPIȘOĂRĂ s.f. v. **cepușoară**.

CEPȘOĂRĂ s.f. v. **cepușoară**.

CEPUL, *cepuiesc*, vb. IV. Tranz. 1. A împreuna cu cepuri două bucăți de lemn. 2. A curăța un arbore de ramuri. — **Cep** + suf. -ui.

CEPUÍRE, *cepuiri*, s.f. Cepuit. — V. **cepuil**.

CEPUÍT s.n. Faptul de a *cepuil*; cepuire. — V. **cepuil**.

CEPUȘOĂRĂ, *cepușoare*, s.f. Diminutiv al lui *ceapă* (1). [Var.: **cepișoară**, **cepsușoară** s.f.] — **Ceapă** + suf. -ușoară.

CEPȘÓR, *cepușoare*, s.n. Diminutiv al lui *cep*. — **Cep** + suf. -ușor. **CER**¹, *ceri*, s.m. Arbore mare din familia fagaceelor, înalt până la 30 m, înrudit cu stejarul, cu scoarța negricioasă, cu frunze pietroase, bogate și cu fructele ghinde, foarte căutate ca lemn de foc (*Quercus cerris*). ♦ Lemnul acestui arbore, folosit drept combustibil. — Lat. **carus**.

CER², *ceruri*, s.n. 1. Spațiu cosmic nesfârșit în care se află astrii; (mai ales) spațiu de deasupra orizontului unui observator (2), care are o formă aparent emisferică; boltă cerească, firmament. ♦ Expr. *Sub cerul liber* = în afara unei locuințe, afară. *Până-i cerul* = niciodată. *Ca cerul de pământ sau ca de la cer la pământ*, se spune despre o deosebire extrem de mare între două lucruri, două puncte de vedere, două situații etc. *A răscolii cerul și pământul* = a face tot posibilul (pentru a găsi un lucru pierdut). *A se ruga* (de cineva) *cu cerul (și) cu pământul* = a se ruga de cineva insistent. *A pica* (sau a *cădea*) *din cer* = a) a sosi pe neașteptate (și neplăcute). *Nu s-o face gaură* (sau *bortă*) *în cer* = n-o să fie cine știe ce pagubă, n-o să se întâmple niciun rău. *A fâgădui* (sau *a promite*) *cerul și pământul* = a promite lucruri nerealizabile. ♦ Compus: *cerul-gurii* = peretele superior al cavității bucale, boltă palatină; palat. 2. Aer, văzduh, atmosferă. ♦ *Păsările cerului* = păsările zburătoare. 3. Rai¹, eden, paradis. ♦ Expr. *A fi* (sau *a se crede*) *în al șaptelea* (sau *în al nouălea*) *cer* = a fi extrem de bucuros, de fericit, de mândru. ♦ Putere divină, divinitate, providență. — Lat. **caelum**.

CERAMBICÍD, *cerambicide*, s.n. (La pl.) Familie de insecte cu antene foarte lungi, cu corpul alungit și viu colorat (*Cerambycidae*); (și la sg.) insectă din această familie. — Din fr. **cerambycidé**.

CERÁMIC, -Ă, (3) *ceramici, -ce*, adj, (2) *ceramici*, s.f. 1. S.f. Tehnica și arta prelucrării argilelor, pentru a se obține, prin omogenizarea amestecului plastic, modelarea, decorarea, smălțuirea, uscarea și arderea lui, diverse obiecte. 2. Obiect obținut prin această tehnică. ♦ Material din care se obțin astfel de obiecte. 3. Adj. (Despre obiecte sau materiale) Obținut prin tehnica ceramicii (1); referitor la ceramică, de ceramică. — Din fr. **ceramique**.

CERAMÍST, -Ă, *ceramiști, -ste*, s.m. și f. Specialist în fabricarea obiectelor de ceramică sau în arta ceramicii. — Din fr. **ceramiste**.

CERARGIRÍT s.n. Clorură de argint naturală, folosită ca minereu de argint. — Din fr. **cerargyrite**.

CERÁT, -Ă, *cerăți, -te*, adj. (Despre materiale) Care este impregnat, acoperit cu un strat de ceară. ♦ *Hârtie cerată* = hârtie impregnată cu substanțe care o fac impermeabilă. *Tăblițe cerate* = tăblițe de lemn acoperite cu ceară, pe care vechii romani își făceau însemnări, socoteli. — **Ceară** + suf. -at (după fr. *ciré*).

CERATÍT, *ceratiți*, s.m. Moluscă cefalopodă fosilă din era mezozoică. — Cf. ngr. *kéras* (gen. *kératos*) „corn”.

CERÁRÍT s.n. Impozit pe producția de ceară. — **Ceară** + suf. -ărit.

CERB, *cerbi*, s.m. Mamifer rumegător de pădure, de talie mare, zvelt, cu coarne bogat ramificate, cu coada scurtă (*Cervus elaphus*). ♦ *Cerb lopătar* = specie de cerb cu coarnele lățite în formă de lopeți și cu corpul puternic (*Cervus dama*). — Lat. **cervus**.

CERBÁRIE, *cerbării*, s.f. (Rar) Loc, teren unde sunt ținute cerbii. — **Cerb** + suf. -ărie.

CÉRBER, (2) *cerberi*, s.m. 1. (În mitologia greacă) Animal fabulos imaginat ca un câine cu trei capete, care stătea la porțile infernului și păzea intrarea. 2. Fig. Paznic sever, exigent. — Din fr. **cerbère**, lat. **cerberus**.

CERBÍCE s.f. 1. (Pop.) Depozit de țesut gras care apare pe partea superioară a gâtului, la tauri și berbeci, odată cu maturitatea sexuală; parte a gâtului pe care se depune acest depozit; ceafă, grumaz. ♦ Expr. *A fi tare*

de *cerbice* = a fi dâr, neînduplecat. **2.** Fig. Mândrie; împotrivire. — Lat. *cervix*, -icis.

CERBICIE s.f. Tenacitate, dârzenie; încăpățănare. — **Cerbice** + suf. -ie.

CERBOAICĂ, *cerboaică*, s.f. Femela cerbului; ciută. — **Cerb** + suf. -oaică.

CERC, *cercuri*, s.n. **1.** Figură geometrică plană formată din mulțimea tuturor punctelor egal depărtate de un punct fix; circumferință; suprafață limitată de această figură. ⇨ *Cerc polar* = fiecare dintre cele două linii închipuite pe globul pământesc, paralele cu ecuatorul, situate la 66 grade și 33 de minute la nord sau la sud de el, care marchează limita dintre cele două zone temperate și cele două zone polare ale Pământului. *Cerc diurn* = cerc descris de aștri în mișcarea lor aparentă, zilnică, în jurul Pământului. **2.** Figură, desen, linie sau mișcare în formă de cerc (**1**). ⇨ Loc. adv. *În cerc* = circular.

◆ *Cerc vicios* = greșeală de logică constând în definirea sau demonstrarea unui lucru printr-un alt lucru care nu poate fi denumit sau demonstrat decât cu ajutorul primului. **3.** Linie în formă de arc. **4.** Fig. Sferă, întindere, cuprins, limită (de cunoștințe, de atribuții, de ocupații etc.). **II.** Nume dat unor obiecte de lemn, de metal etc. în formă de linie circulară. **1.** Bandă subțire de metal sau de lemn care înconjoară un butoi cu doage pentru strângerea și consolidarea acestora. **2.** Bandă subțire (de metal) cu care se consolidează un cutăr, un geamantan etc. **3.** Șină de fier fixată în jurul roților de lemn ale vehiculelor, care servește la consolidarea obezilor și ca piesă de uzură la rulare. **4.** Obiect de lemn de formă circulară, pe care îl rulează copiii lovindu-l cu un bețșor. **5.** (Înv.) Diademă. **III.** Disc gradat, folosit la unele instrumente de măsură pentru calcularea unghiurilor. *Cerc de busolă*. **IV.** Grup de oameni uniți prin interese comune ori prin legături de rudenie sau de prietenie. ◆ Grup de oameni uniți prin preocupări, convingeri, idei etc. comune, de obicei cu scop științific, artistic sau instructiv-educativ. ⇨ *Cercuri muncitorești* = organizații politice muncitorești apărute la noi la sfârșitul sec. XIX. ◆ Lume; societate. — Lat. *circus* (cu unele sensuri după fr. *cerclé*).

CERCĂ, *cerca*, vb. I. **1.** Tranz. (Pop.) A cerceta, a examina; a iscodi. ◆ Intrans. A întreba, a se informa. **2.** Tranz. și refl. (Pop.) A se strădui, a se sili; a căuta să... **3.** Tranz. (Pop.) A proba, a căuta să vezi dacă ceva e bun, potrivit etc. **4.** Tranz. (Înv. și reg.) A căuta. **5.** Tranz. (Înv.) A supune la grele încercări. **6.** Tranz. (Reg.) A vizita, a frecventa. **7.** Intrans. (Pop.) A reveni; a da târcoale. **8.** Tranz. unipers. (Pop.) A fi cuprins de o anumită stare sufletească, de o durere fizică etc. — Lat. *circare*.

CERCĂRE, *cercări*, s.m. Larvă a gălbezii, care trăiește în apă și care devine adultă în organismul vitelor cornute, unde pătrunde odată cu hrana. — Din fr. *cercaire*.

CERCĂRE, *cercări*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a (se) *cerca* și rezultatul ei. **1.** Cercetare, investigație. **2.** Încercare, experiență. ◆ Probă. **3.** Suferință, durere; nenorocire. — V. *cerca*.

CERCĂT, -Ă, *cercați*, -te, adj. (Pop.; despre oameni) **1.** Încercat, trecut prin greutăți. **2.** Experimentat, priceput. — V. *cerca*.

CERCĂNĂT, -Ă, *cercănăți*, -te, adj. Încercănat. — **Cearcăn** + suf. -at.

CERCĂNEL, *cercânele*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *cearcăn*. — **Cearcăn** + suf. -el.

CERCĂTOR, -OĂRE, *cercători*, -oare, s.m. și f. (Înv.) Persoană care face o încercare, o probă, o experiență. — **Cerca** + suf. -ător.

CERCĂTURĂ, *cercăture*, s.f. (Înv.) Control exercitat de stăpânire asupra străngerii birurilor prin conșonierii. — **Cerca** + suf. -ătură.

CERCÉL, *cercei*, s.m. Obiect de podoabă fixat sau atârnat de ureche. — Lat. *circellus*.

CERCELĂT, -Ă, *cerceleți*, -te, adj. Împodobit cu cercei. — **Cercel** + suf. -at.

CERCELÓI, *cerceloi*, s.m. (Rar) Augmentativ al lui *cercel*. — **Cercel** + suf. -oi.

CERCELÚȘ, *cerceluși*, s.m. I. Diminutiv al lui *cercel*. **II.** (Bot.) **1.** Nume dat mai multor specii de plante decorative, cu frunze opuse regulate, cu flori roșii, galbene-verzii sau pestrițe; fucsie (*Fuchsia*). **2.** (La pl.) Lăcrămioare. — **Cercel** + suf. -uș.

CERCETĂ, *cercețez*, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A (se) examina cu atenție; a (se) observa, a (se) controla. ◆ Tranz. A face cercetări (**1**); a studia, a consulta. ◆ Tranz. A căuta. **2.** Tranz. A căuta să afle; a se informa; a iscodi. **3.** Tranz. A întreba, a chestiona. ◆ (Jur.) A face o cercetare (**2**); a ancheta. **4.** Tranz. (Mil.) A efectua o cercetare (**3**). **5.** Tranz. (Pop.) A vizita. — Lat. *circitare* „a da târcoale”.

CERCETĂRE, *cercetări*, s.f. **1.** Acțiunea de a (se) *cerca* și rezultatul ei. **2.** Investigație originală în scopul dobândirii de noi cunoștințe științifice sau tehnologice. **3.** (Jur.) Activitate desfășurată de organele de urmărire penală pentru strângerea și verificarea probelor cu privire la săvârșirea unei infracțiuni și pentru descoperirea și prinderea infractorului. **4.** (Mil.) Acțiune de culegere și de studiere a datelor despre inamic, teren, populație etc. — V. *cerceța*.

CERCETĂȘ, -Ă, *cercețași*, -e, s.m. și f. **1.** Persoană trimisă să cerceteze, să ia informații despre ceva; militar care execută o cercetare (**3**). **2.** S.m. și f. Persoană care făcea parte din organizația cercetășiei. — **Cerceta** + suf. -aș. **CERCETĂT**, -Ă, *cercețați*, -te, adj. **1.** Examinat cu atenție; observat, controlat. **2.** Studiat. **3.** Care a fost chestionat. **4.** (Jur.) Care este anchetat. — V. *cerceța*.

CERCETĂȘESC, -EĂSCĂ, *cercețășești*, adj. De cercetăș. — **Cercetaș** + suf. -esc.

CERCETĂȘIE s.f. Organizație cu caracter sportiv-educativ, care cuprindea tineretul din școlile secundare. — **Cercetaș** + suf. -ie.

CERCETĂTOR, -OĂRE, *cercețători*, -oare, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care cercetează. **2.** S.m. și f. Persoană care se ocupă cu cercetarea în domeniul științei sau al tehnicii; om de știință. ⇨ *Cercetător științific* = funcție în cadrul institutelor de cercetare științifică, în laboratoare etc.; persoană care are această funcție. — **Cerceta** + suf. -ător.

CERCEVEĂ, *cercevele*, s.f. Cadru în care este fixat geamul la o fereastră sau la o ușă; lemnăria (în formă de cruce) din mijlocul ferestrei, în care sunt montate geamurile. [Var.: *gergeveă*, *giurgiuveă* s.f.] — Din tc. *çerpeve*.

CERCHEZ, -Ă, *cerchezi*, -e, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care aparține populației din Republica Autonomă Karaceaevo-Cerkessă sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Republicii Autonome Karaceaevo-Cerkessă sau cerchezilor (**1**), privitor la această republică ori la cerchezi; cerchezesc. ◆ (Substantivat, f.) Limba cercheză. — Din tc. *Çerkez*.

CERCHEZEȘC, -EĂSCĂ, *cerchezești*, adj. (Rar) Cerchez. (**2**). — **Cerchez** + suf. -esc.

CERCHIST, -Ă, *cerchiști*, -ste, adj., s.m. și f. (Membru) al Cercului literar de la Sibiu, format în jurul lui Lucian Blaga. — **Cerc** + suf. -ist.

CERCI s.m. pl. Pereche de formațiuni filamentoase terminale la unele insecte. — Din fr. *cerque*.

CERCOPITÉC, *cercopiteci*, s.m. Maimuță africană de talie mijlocie, cu botul turtit și cu coada lungă (*Cercopithecus*). — Din fr. *cercopithèque*.

CERCOPITECID, *cercopitecide*, s.n. (La pl.) Familie de maimuțe din care fac parte cercopitecul, pavianul și magotul; (și la sg.) maimuță din această familie. — Din fr. *cercopithécidé*.

CERCOSPORIÓZĂ s.f. Boală a plantelor provocată de ciuperci, care se manifestă prin apariția, pe frunze, a unor pete circulare, brune sau albicioase. [Pr.: -ri-o-] — Din fr. *cercosporiose*.

CERCUI, *cercuiesc*, vb. IV. **1.** Tranz. A lega, a strânge cu cercuri un vas de doage, o roată de car etc.; a freta. ◆ Fig. (De obicei în concurență cu *încercui*) A cuprinde ca într-un cerc; a înconjura. **2.** Tranz. Fig. A limita, a mărgini. **3.** Intrans. A se așeza în formă de cerc. — **Cerc** + suf. -ui.

CERCUIĂLĂ, *cercuiele*, s.f. Cercuire. [Pr.: -cu-ia-] — **Cercui** + suf. -eală.

CERCUIRE, *cercuiri*, s.f. Acțiunea de a *cercui*; cercuială. — V. *cercui*.

CERCUIȚ s.n. Faptul de a *cercui*. — V. *cercui*.

CERCUIȚOR, *cercuitori*, s.m. Persoană care face sau pune cercuri (la butoaie). [Pr.: -cu-i-] — **Cercui** + suf. -tor.

CERCULÉȚ, *cerculețe*, s.n. **1.** Diminutiv al lui *cerc*; cercușor. **2.** (Mai ales la pl.) Fiecare dintre cutele (înguste, cusute) care se fac ca garnituri la rochii, la bluze etc.; cercurel. — **Cerc** + suf. -uleț.

CERCURÉL, *cercurele*, s.n. (Rar; mai ales la pl.) Cerculeț (**2**). — **Cerc** + suf. -el.

CERCUȘÓR, *cercușoare*, s.n. (Rar) Cerculeț (**1**). — **Cerc** + suf. -ușor.

CERDĂC, *cerdace*, s.n. **1.** Mic pridvor, uneori închis cu geamlăc, situat pe una sau pe mai multe laturi ale unei clădiri; galerie deschisă, mărginită de stâlpi (la vechile case boierești sau la mânăstiri); verandă, pridvor. ◆ (Impr.) Balcon. **2.** (Înv.) Clădire izolată, cu o singură încăpere, așezată pe o ridicătură de pământ sau pe stâlpi înalți, care permite o vedere generală asupra împrejurimilor. **3.** Acoperiș făcut deasupra unei fântâni sau a unei curi. [Pl. și: *cerdacuri* — Var.: *ceardăc* s.n.] — Din tc. *çardak*.

CERDĂCÉL, *cerdăcele*, s.n. (Rar) Cerdăcuț. — **Cerdac** + suf. -el.

CERDĂCÚȚ, *cerdăcuțe*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *cerdac*; cerdăcel. — **Cerdac** + suf. -uț.

CÉRE, *cer*, vb. III. Tranz. **1.** A se adresa cuiva pentru a obține ceva, pentru a-l convinge să-ți îndeplinească o dorință. ⇨ Expr. *A cere voie să...* = a stăruii (pe lângă cineva), a ruga (pe cineva) pentru a obține permisiunea să... **2.** A face unei fete propuneri de căsătorie; a peți. **3.** A cerși. **4.** A pretinde ceva în baza unui drept; a reclama, a revendica. ⇨ Expr. *A cere (cuiva) socoteală* (sau *cont*, *înv.*, *seamă*) = a pretinde de la cineva lămuriri, satisfacție etc. (în urma unei jigniri, a unei fapte improbabile etc.); a trage la răspundere (pe cineva). ◆ A pretinde. **5.** A impune; a face să fie necesar. **6.** A dori, a pofti; a voi. ◆ Refl. A avea căutare, a fi solicitat. — Lat. *quaerere*.

CEREĂLE, *cerdale*, s.f. (La pl.) Grup de plante din familia gramineelor (grâu, porumb etc.), cu rădăcini fasciculate, tulpini neramificate și fructele cariopse, ale căror semințe servesc ca hrană omului sau animalelor și ca

materie primă în industria alimentară; (și la sg.) plantă care face parte din acest grup. [Pr.: -re-a-] — Din fr. **céréale**.

CEREALICULTURĂ s.f. Ramură a agriculturii care studiază cultura cerealelor. [Pr.: -re-a-] — Din fr. **céréaliculture**.

CEREALIER, -Ă, cerealieri, -e, -e, -e, adj. Care produce cereale; de cereale. [Pr.: -re-a-li-er] — Din fr. **céréalier**.

CEREALIST, cerealiști, s.m. (Rar) Negustor de cereale. [Pr.: -re-a-] — Din fr. **céréaliste**.

CEREBEL, cerebele, s.n. Parte a sistemului nervos central situată în regiunea posterioară și inferioară a emisferelor cerebrale, cu rol important în reglarea mișcărilor; creierul mic. [Pl. și: *cerebellur*] — Din lat. **cerebellum**.

CEREBELĂR, -Ă, cerebelari, -e, -e, -e, adj. (Anat.) Cerebelos. — Din engl. **cerebellar**.

CEREBELÓS, -OĂȘĂ, cerebeloși, -oase, -oase, adj. Al cerebelului, care se referă la cerebel. — Din fr. **cérébelleux**.

CEREBRĂL, -Ă, cerebrați, -e, -e, -e, 1. Care aparține creierului, privitor la creier și la funcțiile lui. 2. Intelctual, rațional, mintal. *Activitate cerebrală*. 3. (Despre oameni; adesea substantivat) Care se conduce (uneori în mod exagerat) numai după criteriile rațiunii. — Din fr. **cérébral**.

CEREBRALISM s.n. (Livr.) Raționalism exacerbat. — Din engl. **cerebralism**.

CEREBRALITĂTE s.f. (Rar) Însușirea de a fi cerebral (2, 3). — Din fr. **cérébralité**.

CEREBRATENIE, cerebrasteni, s.f. (Med.) Formă de astenie a creierului cauzată de traumatisme craniene și cerebrale. — **Cerebr[al] + astenie**.

CEREBROID, -Ă, cerebroizi, -de, -de, -de, adj. Care se aseamănă cu creierul. ♦ *Ganglioni cerebroizi* = ganglioni care la unele animale inferioare, ca insectele, au aceeași funcție ca sistemul nervos central la animalele superioare. — Din **cérébroïde**.

CEREBROMALACIE, cerebromalacii, s.f. (Med.) Ramolism cerebral. — Din fr. **cérébromalacie**.

CEREBROSCLEROZĂ, cerebroscloze, s.f. (Med.) Scleroză a arterelor cerebrale. — Din fr. **cérébroscclérose**.

CEREBROSPINAL, -Ă, cerebrospinali, -e, -e, -e, adj. Care aparține creierului și măduvei spinării, care are legătură cu creierul și cu măduva spinării. — Din fr. **cérébro-spinal**.

CEREBROZIDĂ, cerebrozide, s.f. Nume dat unor substanțe lipidice complexe prezente în țesutul nervos cu rol important în metabolismul neuronului. — Din fr. **cérébroside**.

CEREMONIAL, ceremoniale, s.n. Totalitatea regulilor sau a formulilor de etichetă după care se desfășoară o anumită ceremonie. ♦ (Adjectival; rar) Ceremonios. [Pr.: -ni-al. — Pl. și: *ceremonialur*]. — Din fr. **cérémonial**, lat. **caerimoniais**.

CEREMONIE, ceremonii, s.f. Ansamblu de reguli, de forme exterioare, protocolare, obișnuite la solemnități; paradă, solemnitate, fast. ♦ *Maestrul de ceremonie* (sau *de ceremonii*) = persoană însărcinată să dirijeze, după protocol, desfășurarea unei solemnități. ♦ Totalitatea formelor de politețe folosite în relațiile dintre membrii societății. ♦ Formă exterioară a unui cult (religios); slujbă. [Var.: (inv.) *țeremonie* s.f.] — Din pol. **ceremonia**, fr. **cérémonie**, lat. **caerimonia**.

CEREMONIOS, -OĂȘĂ, ceremonioși, -oase, -oase, adj. Care se comportă sau se face cu politețe (exagerată); protocolar. [Pr.: -ni-os] — Din fr. **cérémonieux**.

CERENȚĂL, cerenței, s.m. (Bot.) Călțulun-doamnei. — Cf. lat. *cerinthe* „argințică”.

CÉRERE, cereri, s.f. Acțiunea de a (*se*) cere și rezultatul ei. 1. Solicitare; rugămintă. 2. Pretenție, exigență; revendicare. 3. (Ec. pol.) Cantitate totală de bunuri materiale și servicii pe care cumpărătorii doresc și pot să le achiziționeze, la nivelul prețurilor existente pe piață, într-o anumită perioadă. ♦ *Cerere solvabilă* = (în economia de mărfuri) cerință de mărfuri și de servicii pentru care cumpărătorii dispun de mijloace de plată. ♦ Loc. adv. *La cerere* = când se cere, când se solicită. 4. Sesizare adresată unui organ de jurisdicție sau unui alt organ de stat pentru valorificarea, recunoașterea sau apărarea unui drept. ♦ (Concr.) Petiție. 5. (Tehn.; în sintagmele) *Cerere de oxigen* = cantitate de oxigen dizolvant, necesară pentru descompunerea substanțelor organice, prezentă în apă, și care indică gradul de poluare a apei. *Cerere maximă de putere* = valoare maximă a puterii care se cere unei centrale electrice, într-un interval de timp limitat. — V. **cere**.

CERESC, -EASCĂ, cerești, adj. 1. Care ține de bolta cerului², care se află pe cer², privitor la bolta cerului². 2. (Rel.) Care vine din cer² (3); dumnezeiesc, divin. 3. Ca cerul² (1). 4. Fig. Fermecător, minunat. — **Cer² + suf. -esc**.

CEREZINĂ, cerezine, s.f. Produs obținut prin rafinare din ozocerită sau din reziduuri de petrol, folosit în diverse industrii. — Din fr. **cérésine**.

CÉRGĂ, cergi, s.f. 1. Țesătură groasă (de lână), bogat ornamentată, care servește la învelit sau care se așterne pe pat; țol, velință, scoară. 2. Adăpost din ramuri și cetină în care lucrează șindrilarul. — Din bg., sb. **cerga**. Cf. magh. *cserge*.

CERIFER, -Ă, ceriferi, -e, -e, -e, adj. (Despre glandele albinelor sau despre celulele vegetale) Care produce ceară. — După fr. **cérifère**.

CERIFICĂRE, cerificări, s.f. Impregnare cu ceară. — După fr. **cérification**.

CERIMETRIE s.f. v. **cerometrie**.

CERINTĂ, cerințe, s.f. Nevoie; pretenție; exigență. — **Cere + suf. -ință**.

CERIT s.n. Mineral care conține pământuri rare, în special oxid de ceriu. — Din fr. **cérite**.

CERITHIUM s.n. Gen de moluște gasteropode cu cochilia alungită, în spirală, cu striții. [Pr.: -ti-] — Cuv. lat.

CÉRIU s.n. Element chimic, metal moale, ductil și strălucitor, folosit, în aliaj cu lantan și fier, la fabricarea pietrelor de brichete, a gloanțelor și a proiectilelor. — Din fr. **cérium**.

CERNAVODEAN, -Ă, cernavodeni, -e, s.m., -e, s.m., -e, adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din orașul Cernavodă. 2. Adj. Care aparține orașului Cernavodă sau cernavodeni (1), privitor la Cernavodă ori la cernavodeni. — **Cernavodă** (n.pr.) + suf. *-ean*.

CERNAVODEANCĂ, cernavodence, s.f. Femeie originară sau locuitoare din orașul Cernavodă. — **Cernavodean** + suf. *-că*.

CERNE, cern, vb. III. 1. Tranz. (Adesea fig.) A trece un produs pulverulent prin sită sau prin ciur, pentru a alege sau pentru a separa granulele mai mici de cele mai mari sau pentru a înlătura corpurile străine. 2. Tranz. Fig. A distinge. 3. Intrans. unipers. Fig. A ploua mărunț, a bura. 4. Tranz. Fig. A alege partea bună, valabilă (dintr-un studiu, dintr-o concepție etc.), eliminând restul; a discerne. — Lat. **cernere**.

CERNEĂLĂ, cerneli, s.f. (Pop.) Faptul de a cerni; vopsire în negru. — **Cerni** + suf. *-eală*.

CERNEĂLĂ², (2) cerneluri, s.f. 1. Substanță lichidă sau vâscoasă, variat colorată, care conține uleiuri sicative, uleiuri polimerizate, albumine și coloranți și care servește la scris, la tipărit, la ștampilat, la gravat etc. 2. Sortiment dintr-o astfel de substanță. 3. (Reg.) Culoare neagră cu care se vopsesc materiile textile și părul; negreală. — Din sl. **črnilo**.

CÉRNERE, cerneri, s.f. Acțiunea de a cerni; cernut¹. — V. **cerne**.

CERNI, cernesc, vb. IV. 1. Tranz. (Pop.) A vopsi în negru (în semn de doliu); a înnega. 2. Refl. A se îmbrăca în haine negre, a-și vopsi hainele în negru, în semn de doliu; a purta doliu. 3. Refl. Fig. A se măhni, a se intrista. — Din sl. **čruniti**.

CERNIRE, cerniri, s.f. (Pop.) Acțiunea de a (*se*) cerni; cernit¹. — V. **cerni**.

CERNIT¹ s.n. (Rar) Cernire. — V. **cerni**.

CERNIT², -Ă, cerniți, -te, -te, -te, adj. 1. (Pop.) De culoare neagră. ♦ (Despre haine) Negru, de doliu. 2. (Despre oameni) Care poartă doliu. 3. Fig. Măhnit, îndurerat, trist; posomorât, mohorât. — V. **cerni**.

CERNOZIOM, cernoziomuri, s.n. Grup de soluri foarte fertile, de culoare închisă (neagră, castanie etc.), formate sub o vegetație ierboasă, în condițiile unei clime continentale. — Din rus. **chernoziom**.

CERNUȘCĂ, cernuști, s.f. Numele a două plante; a) negrușcă; b) negriclă. ♦ Sămânța acestor plante, folosită drept condiment. — Din ucr., rus. **černuška**.

CERNUT¹ s.n. Cernere. — V. **cerne**.

CERNUT², -Ă, cernuți, -te, -te, -te, adj. (Despre făină, mălai etc.) Care a fost trecut prin sită sau prin ciur. — V. **cerne**.

CEROGRAFIE s.f. Procedeu de pregătire a unei forme de tipar înalt, prin gravarea manuală a imaginii într-un strat de ceară aplicat pe o placă de metal. — Din fr. **cérogaphie**.

CEROMETRIE, cerometri, s.f. Metodă de analiză chimică cantitativă. [Var.: **cerimetrie** s.f.] — Din fr. **cérométrie**.

CEROPLASTICĂ s.f. Arta de a modela în ceară. — Din fr. **céropastique**.

CERÓS, -OĂȘĂ, ceroși, -oase, -oase, adj. Plin de ceară; bogat în ceară; ca ceara. — **Ceară** + suf. *-os*.

CERȘETOR, -OĂRE, cerșetori, -oare, s.m. și f. Persoană care cere de pomană. [Var.: **cerșitor, -oăre** s.m. și f.] — **Cerși** + suf. *-tor*.

CERȘETORÉSC, -EĂSCĂ, cerșetorești, adj. (Rar) De cerșetor. — **Cerșetor** + suf. *-esc*.

CERȘETORÎ, cerșetoresc, vb. IV. Tranz. și intrans. A cerși; a cere (ca un cerșetor). [Var.: **cerșitor** vb. IV] — Din **cerșetor**.

CERȘETORIE, cerșetorii, s.f. Acțiunea de a cerși. [Var.: **cerșitorie** s.f.] — **Cerșetor** + suf. *-ie*.

CERȘETORIME s.f. Mulțime de cerșetori. [Var.: **cerșitorime** s.f.] — **Cerșetor** + suf. *-ime*.

CERȘETORÎT s.n. (Rar) Cerșetorie. [Var.: **cerșitorit** s.n.] — V. **cerșetori**.

CERȘI, *cerșesc*, vb. IV. 1. Intrans. și tranz. A cere de pomană; a cerșetori. 2. Intrans. A cere ceva cu insistență (ca un cerșetor); *p. ext.* a se înjosi cerând ceva. — Din **cere**.

CERȘIT s.n. Faptul de a *cerși*; cerșetorie. — V. **cerși**.

CERȘITOR, **-OĂRE** s.m. și f. v. **cerșetor**.

CERȘITORÍ vb. IV v. **cerșetori**.

CERȘITORÍE s.f. v. **cerșetorie**.

CERȘITORÍME s.f. v. **cerșetorime**.

CERȘITORÍT s.n. v. **cerșetorit**.

CERT, **-Ă**, *cerți*, *-te*, adj. De care nu te poți îndoi; sigur, neîndoios. — Din lat. **certus**.

CERTĂ, *cert*, vb. I. 1. Refl. recipr. A se lua la ceartă cu cineva, a discuta cu glas ridicat, cu aprindere; a se gălcevi, a se ciorovăi, a se ciondăni. ♦ A rupe relațiile de prietenie, a se învrăjbi cu cineva, a se supăra. ◇ Expr. *A fi certat cu morala* = a se abate sistematic de la principiile de etică; a fi imoral. *A fi certat cu justiția* = a nesocoti legile în mod sistematic. 2. Tranz. A mostra, a dojeni. 3. Tranz. (Înv.) A pedepsi. — Lat. **certare**.

CERTĂRE, *certări*, s.f. (Înv.) Acțiunea de a (*se*) *certa*; mustrare; sfadă. — V. **certa**.

CERTĂT, **-Ă**, *certați*, *-te*, adj. Care a rupt relațiile (de prietenie) cu cineva; supărat, învrăjbit. — V. **certa**.

CERTĂREȚ, **-EĂȚĂ**, *certăreți*, *-e*, adj. (Adesea substantivat) Căruia îi place cearta, care caută ceartă; gălcevitor, arțăgos. — **Ceartă** + suf. *-ăreț*.

CERTIFICĂ, *certific*, vb. I. Tranz. A dovedi, a confirma, a întări (printr-un act, printr-o semnătură) autenticitatea, excitația, valabilitatea unui fapt, a unui înscris etc. — Din fr. **certifier**, lat. **certificare**.

CERTIFICĂRE, *certificări*, s.f. Acțiunea de a *certifica*. — V. **certifica**.

CERTIFICĂT, *certificate*, s.n. Act oficial prin care se confirmă exactitatea unui fapt, autenticitatea unui înscris sau în care se atestă o anumită calitate, în vederea valorificării unor drepturi; atestat. ◇ *Certificat de alegător* = (în unele state) act prin care se constată înscrierea unui cetățean în listele electorale și pe baza căruia acesta își exercită dreptul la vot. *Certificat prenatal* = act medical eliberat celor ce vor să se căsătorească, prin care se atestă că starea sănătății acestora este corespunzătoare pentru înțemeierea unei familii. — Din fr. **certificat**, lat. **certificatum**.

CERTITUDINE, *certitudini*, s.f. Siguranță, încredere deplină (în ceva sau în cineva). — Din lat. **certitudo**, **-inis**.

CERUI, *ceruiesc*, vb. IV. Tranz. A acoperi ceva cu un strat de ceară; a unge, a freca, a lustrui cu ceară. ♦ A îmbiba cu ceară. — **Ceară** + suf. *-ui*.

CERUIĂLĂ, *ceruiei*, s.f. Faptul de a *cerui*; ceruire, ceruit. — **Cerui** + suf. *-eală*.

CERUIRE, *ceruirii*, s.f. Acțiunea de a *cerui*; ceruit. — V. **cerui**.

CERUIT, *ceruitori*, s.n. Ceruire. — V. **cerui**.

CERULÉU s.n. Substanță minerală albastră, obținută dintr-un amestec de acizi de cobalt și staniu. — Din fr. **ceruléum**.

CERUMEN s.n. Substanță ceroasă secretată de glandele canalului auditiv extern al urechii; ceară. — Din fr. **cerumen**, lat. **cerumen**.

CERUMINÓS, **-OĂSĂ**, *cerminos*, *-oase*, adj. (Med.) De natura cerumenului. — Din fr. **cerumineux**.

CERÚT s.n. Faptul de a *cere* (3); cerșit, cerșetorie. — V. **cere**.

CERUZĂ s.f. Carbonat natural de plumb, alb sau cenușiu, cu luciu adamantin, folosit mai ales la prepararea vopselelor; alb de plumb. — Din fr. **ceruse**, lat. **cerussa**.

CERUZÍT s.n. Carbonat natural de plumb, care se prezintă sub formă de cristale albe cu luciu diamant. [Var.: **ceruzítă** s.f.] — Din fr. **cerusite**.

CERUZÍTĂ s.f. v. **ceruzit**.

CERVÂNĂ, *cervane*, s.f. Numele a două specii de plante erbacee cu frunzele create pe margine, cu florile albe și cu fructele nucule (*Lycopus exaltatus* și *europaeus*) — Et. nec.

CERVICAL, **-Ă**, *cervicali*, *-e*, adj. Care ține de partea dinapoi a gâtului; de la ceafă. — Din fr. **cervical**.

CERVICITĂ, *cervicite*, s.f. Inflamație acută sau cronică a colului uterin sau a vezicii urinare. — Din fr. **cervicite**.

CERVICOTOMÍE, *cervicotomii*, s.f. (Med.) Incizie chirurgicală la nivelul colului uterin. — Din fr. **cervicotomie**.

CERVÍD, *cervide*, s.n. (La pl.) Familie de mamifere rumegătoare ai cărei masculi au coarne osoase, ramificate; (și la sg.) animal din această familie. — Din fr. **cervidé**.

CERVÍN, **-Ă**, *cervini*, *-e*, adj. (Rar) Asemănător cerbului. — Din fr. **cervin**.

CERVÍȘ, *cervișuri*, s.n. (Înv.) 1. Grăsime de vacă, topită, păstrată în bășici și folosită în alimentație. 2. Carne conservată în seu topit. [Var.: **cirvíș**, **cirvíș** s.n.] — Din tc. **çerviș**.

CÉRVIX s.n. Partea inferioară a uterului sau a vezicii urinare; col uterin sau vezical. — Din fr. **cérvix**.

CESCÚȚ, *cescuțuri*, s.n. (Reg.) Timp foarte scurt; clipă. — Din **ceas**.

CESIONĂ, *cesionez*, vb. I. Tranz. A transmite un drept de creanță unei alte persoane în temeiul unui contract de cesiune; a renunța de bunăvoie la un drept în avantajul cuiva. [Pr.: *-si-o-*] — Din **cesiune**.

CESIONĂR, **-Ă**, *cesionari*, *-e*, s.m. și f. Persoană care beneficiază de un contract de cesiune, căreia i se transferă de la altcineva un bun sau un drept. [Pr.: *-si-o-*] — Din fr. **cessionnaire**.

CÉSIU s.n. Element chimic, metal alcalin monovalent, moale, alb, care se găsește în cantități foarte mici alături de potasiu și se folosește la fabricarea celulelor fotoelectrice. — Din fr. **césium**.

CESIÚNE, *cesiuni*, s.f. 1. Transmitere de către o persoană altei persoane a unui drept de creanță cu titlu oneros în temeiul unui contract. ♦ (Concr.) Obiect, bun cesionat. 2. Termen folosit în legislația internațională pentru transferul dreptului de suveranitate asupra unor teritorii. [Pr.: *-si-u-*] — Din fr. **cession**, lat. **cessio**, **-onis**.

CEST¹, *cesturi*, s.n. Mănușă de piele, armată cu plumb și cu fier, de care se serveau atleții din Antichitate în luptele pugilistice. ♦ (Rar) Pugilat. — Din fr. **ceste**, lat. **caestus**.

CEST², **CEĂSTĂ**, *cești*, *ceste*, adj. pron. dem. (Pop.) Acest. [Gen.-dat. sg. *cestui*, *cestei*, gen.-dat. pl. *cestor*] — Din **acest** (prin afereză).

CÉSTA, **CEĂSTA**, *ceștia*, *cestea*, pron. dem., adj. pron. dem. (Înv. și reg.) Acesta. [Gen.-dat. sg. *cestuia*, *cesteia*, gen.-dat. pl. *cestora*] — Din **acesta** (prin afereză).

CÉSTĂLALT, **CEĂSTĂLALTĂ**, *ceștilalti*, *cestelalte*, pron. dem., adj. pron. dem. (Rar) Acela care (din doi sau din două grupuri) este mai în apropierea noastră; ăstălalt. — **Cest** + **alalt** (înv. „celălalt”).

CESTÓD, *cestode*, s.n. (La pl.) Clasă de viermi platelminți în formă de panglică, paraziți intestinali; (și la sg.) vierme din această clasă. — Din fr. **cestode**.

CESELÚȚ, *cesulețe*, s.n. Diminutiv al lui *ceas*. — **Ceas** + suf. *-uleț*.

CEȘULIȚĂ, *ceșulițe*, s.f. (Rar) Ceșuță. — **Ceașcă** + suf. *-uliță*.

CEȘCÚȚĂ, *ceșcuțe*, s.f. Diminutiv al lui *ceașcă*; ceșculiță. — **Ceașcă** + suf. *-uță*.

CETACÉU, *cetacee*, s.n. (La pl.) Ordin de mamifere acvatice care cuprinde cele mai mari animale actuale, cu corpul de forma unui pește și cu membrele anterioare transformate în lopeți; (și la sg.) animal care face parte din acest ordin. — Din fr. **cétacé**.

CETACÉUM s.n. Grăsimă extrasă din cavitățile pericraniene ale unei specii de balene, utilizată în cosmetică și în farmacie; ulei de cașalot. — Din lat. **caetaceum**.

CETĂȘ, *cețași*, s.m. (Înv.) Membru al unei cete; ortac. ♦ Căpitan (de haiduci); conducător al unui grup de lucrători, de dansatori etc. — **Ceată** + suf. *-aș*.

CETĂȚE, *cețafi*, s.f. 1. Loc întărit printr-un sistem de fortificații; fortăreață. ♦ Oraș sau cartier al unui oraș care reprezintă o unitate cu caracteristici speciale. *Cetate universitară*. ♦ Nume dat cartierului mai vechi al unui oraș în care a existat o cetate (1). ♦ Totalitatea locuitorilor unui oraș (întărit). 2. (Înv.; în sintagma *Cetate de scaun* = reședința permanentă a domnului în Țările Române; capitală. — Lat. **civitas**, **-atis**.

CETĂȚEAN, **-Ă**, *cețățeni*, *-e*, s.m. și f. Persoană aparținând unui stat, care se bucură de drepturi civile și politice și care are anumite obligații față de acel stat. ♦ (La vocativ) Termen oficial de adresare; cuvânt cu care ne adresăm unei persoane al cărei nume nu-l cunoaștem. — **Cetate** + suf. *-ean*.

CETĂȚEANCĂ, *cețățence*, s.f. (Fam.) Cetățeană. — **Cetățean** + suf. *-că*.

CETĂȚENESC, **-EĂSCĂ**, *cețățenești*, adj. De cetățean, al cetățenilor; civic; — **Cetățean** + suf. *-esc*.

CETĂȚENÉȘTE adv. În felul cetățenilor, ca cetățenii. — **Cetățean** + suf. *-ește*.

CETĂȚENIE s.f. Condiția juridică de cetățean, situația de cetățean. — **Cetățean** + suf. *-ie*.

CETĂȚUIE, *cețățui*, s.f. Diminutiv al lui *cetate*; fortăreață; întăritură naturală. [Pr.: *-țu-ie*] — **Cetate** + suf. *-uie*.

CETÉNĂ, *cetene*, s.f. Substanță chimică obținută prin piroliza acetonei și care se prezintă sub formă de gaz cu miros înecăcios. — Din fr. **cétène**.

CETERĂ, *céter*, vb. I. (Reg.) 1. Intrans. A cânta din ceteră, *p. ext.*, din alt instrument muzical sau din gură. 2. Tranz. Fig. A bate pe cineva la cap; a plictisi, a săcăi. — Din **ceteră**.

CETERĂȘ, *ceterași*, s.m. (Reg.) Persoană care cântă din ceteră; violonist, lăutar, scripcar. — **Ceteră** + suf. *-aș*.

CÉTERĂ, *ceteri*, s.f. (Reg.) Vioară. — Lat. **cithera** (= *cithara*).

CETÉȚ, *cețeți*, s.m. (Înv.) Persoană care citește; cititor. — Din sl. **čiči**.

CETÍ vb. IV v. **citi**.

CÉTINĂ, *cetini*, s.f. 1. Ramură, creangă de brad; *p. ext.* brad. ♦ Nume dat speciilor de arbori și de tufe din clasa coniferelor. 2. Compus: *cetină-de-neji* = mic arbust rășinos ornamental din familia pinaceelor, totdeauna verde, cu tulpini culcate, foarte ramificate, cu frunze pinzoase și cu flori dulce sau monoice (*Juniperus sabina*). [Pl. și: *cetine*] — Din bg., sb. **čětina**.

CETINȘ, *cetinișuri*, s.n. (Rar) Pădure tânără, desis de conifere. — **Cetină** + suf. *-iș*.

CETINIȚĂ, *cetinițe*, s.f. (Rar) Cetioară. — **Cetină** + suf. *-iță*.

CETIOARĂ, *cetioare*, s.f. Diminutiv al lui *cetină*; *cetiniță*. [Pr.: *-ti-oa-*] — **Cetină** + suf. *-ioară*.

CETIRE s.f. v. *citire*.

CETIT s.n. v. *citit*¹.

CETIT², *-Ă*, adj. v. *citit²*.

CETITÓR, *-OÁRE*, s.m. și f. v. *cititor*.

CETLÁU s.n. v. *ceatláu*.

CETLUÍ, *cetluiesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) 1. A lega strâns, a lega fedeleș. 2. A bate. — Din magh. **csatolni**.

CÉTNIC, *četnici*, s.m. 1. Participant la lupta de partizani a popoarelor slave din Peninsula Balcanică în sec. XIX împotriva otomanilor. 2. Membru al unor organizații naționaliste din fosta Iugoslavie, care, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, au luptat alături de germani împotriva forțelor de eliberare națională. — Din sb. **četnici**.

CETOACIDÓZĂ s.f. Stare patologică caracterizată prin scăderea rezervei alcaline a sângelui, datorită acumulării de acetone, acid acetic etc. [Pr.: *-to-a-*] — Din fr. **cétoacidose**.

CETOGÉN, *-Ă*, *cetogeni*, *-e*, adj. (Despre alimente sau despre regimul de hrană) Care favorizează producerea de cetone în organism. — Din fr. **cétogène**.

CETOGENÉZĂ, *cetogeneze*, s.f. (Biochim.) Formarea cetonei în organism. — Din fr. **cétogénese**.

CETONĂ, *cetone*, s.f. Nume generic dat unor compuși organici, care se obțin mai ales prin oxidarea alcoolilor secundari, a hidrocarburilor etc., folosiți în sinteza multor substanțe organice. — Din fr. **cétone**.

CETONEMIE, *cetonemie*, s.f. (Fiziol.) Prezență a corpurilor cetonici în sânge; cantitate de corpi cetonici prezentă în sânge. — Din fr. **cétonémie**.

CETÓNIC, *-Ă*, *cetonic*, *-ce*, adj. De natura cetonei. ♦ *Corpi cetonici* = produși intermediari ai metabolismului lipidelor, rezultați prin oxidarea acizilor grași. — Din fr. **cétonique**.

CETONURIE s.f. Eliminare prin urină a cetoneilor rezultate din arderea incompletă a grăsimilor în organism. — Din fr. **cétonurie**.

CETÓZĂ s.f. Monozaharid care conține cetonă. — Din fr. **cétose**.

CETÓȘ, *-OĂȘĂ*, *cețoși*, *-oase*, adj. Cu ceață, plin de ceață, întunecat de ceață. — **Ceață** + suf. *-os*.

CÉUCĂ, *ceuci*, s.f. (Zool.) Stăncuță. [Pl și: *ceuce*] — Din bg., sb. **čavka**.

CEUCŪȚĂ, *ceucuțe*, s.f. Diminutiv al lui *ceucă*. — **Ceucă** + suf. *-uță*.

CEVĂ pron. nehot., adj. nehot., adv. I. Pron. nehot. 1. Un lucru oarecare; oarece. ♦ Expr. *A fi (sau a ajunge etc.) ceva de speriat*, se spune despre cineva sau despre lucru, fapt etc. care iese din comun (în bine sau în rău), care provoacă uimire, spaimă etc. *Așa ceva* = un lucru ca acesta. *E ceva de el (sau de capul lui)* = are (unele) calități. 2. Un lucru (cât de) mic, o cantitate, o parte (cât de) neînsemnată, (cât de) puțin. *Să fac și eu ceva cât stau aici*. 3. Lucru important, valoros, mult. II. Adj. nehot. 1. Oarecare, oarecât, câtva. 2. (Fam.) Foarte bun, foarte frumos. ♦ Expr. *Mai ceva* = mai de seamă, mai frumos, mai bun sau mai rău, mai urât etc. III. Adv. Întrucâtva, puțin, cât mai (sau cât de) puțin. ♦ (Repetat) Cât de cât, măcar, (foarte) puțin. — **Ce** + **va**.

CEVĂȘI pron. nehot. (Înv. și reg.) Ceva. — **Ceva** + **și**.

CEVĂȘILEA pron. nehot. (Pop.) Ceva. — **Cevași** + **le** + **a**.

CEVIÂNĂ, *ceviâne*, s.f. Fiecare dintre cele trei drepte care unesc un punct oarecare cu vârfurile unui triunghi, punctul fiind coplanar cu triunghiul. [Pr.: *-vi-a-*] — Din fr. **cévienné**.

CEZĂR, *cezari*, s.m. Titlu dat împăraților romani; *p. gener.* împărat. [Acc. și: *cezăr*] — Din lat. **caesar**.

CEZARIÁN, *-Ă*, *cezarieni*, *-e*, adj. Privitor la cezarii romani, care aparține epocii cezariilor romani. [Pr.: *-ri-an*] — Din fr. **Césarien**.

CEZARIÂNĂ, *cezariene*, s.f. (Și adjectival) Intervenție chirurgicală în regiunea abdominală, care constă în extragerea fătului viu prin deschiderea uterului, în cazuri de naștere dificilă; cezaratomie. [Pr.: *-ri-a-*] — Din fr. **Césarienne**.

CEZARÍSM s.n. Guvernare dictatorială militară instituită de Caius Iulius Cezar în Roma antică. ♦ Guvernământ despotic, sprijinit de armată. — Din fr. **Césarisme**.

CEZARO-CRĂIÉSC, *-IĂSCĂ*, *cezaro-crăiești*, adj. (Înv.) Al Imperiului Austro-Ungar, privitor la acesta. [Var.: **chezaro-crăiesc**, **iăscă** adj.] — După germ. **kaiserlich-königlich**.

CEZAROTOMIE, *cezaratomie*, s.f. (Med.) Cezariană. — Din fr. **Césarotomie**.

CEZURĂ, *cezuri*, s.f. Pauză ritmică în mijlocul unui vers, care împarte versul în părți de obicei egale (emistihuri), pentru a ușura recitarea și a susține cadența. — Din lat. **caesura**, fr. **Césarure**.

CHA-CHA-CHĂ, *cha-cha-cha-uri*, s.n. Dans modern cu ritm vioi, inspirat din folclorul afro-cubanez. [Pr.: *cea-cea-cea*] — Din sp. **cha-cha-cha**.

CHALDEEÁN, *-Ă*, adj., s.m. și f. v. **caldeean**.

CHALLENGE s.n. Competiție sportivă periodică, dotată cu o cupă ce se transmite câștigătorului următor. [Pr.: *čeleng*. — Var.: **șalánj** s.n.] — Din engl. **challenge**.

CHALLENGER, *challengeri*, s.m. Sportiv care, în urma unei întreceri preliminare, a obținut dreptul de a-și disputa un titlu de campion în meci direct cu deținătorul titlului. [Pr.: *čelenger*. — Var.: **șalánjer** s.m.] — Din engl., fr. **challenger**.

CHÁLON s.n. Substanță produsă de glandele cu secreție internă, care, circulând prin sânge, are acțiune inhibitoare asupra funcționării altor organe. [Pr.: *șá-*] — Cuv. fr.

CHAMOIS s.n. Piele de căprioară, de cerb, de miel sau de oaie, tăbăcită printr-un procedeu special și folosită pentru unele confecții, pentru spălătul obiectelor metalice și ca filtru de benzină. [Pr.: *șamoá*] — Cuv. fr.

CHARDONNAY, (2) *chardonnay-uri*, s.n. 1. Soi de viță-de-vie, de origine franceză, cu struguri mici, cilindrici, cu boabe rotunde, albe-verzui, care produce vinuri dulci; *p. ext.* vin din acest soi de viță. 2. Varietate de vin chardonnay (1). [Pr.: *șardoné*] — Cuv. fr.

CHARISMÁTIC, *-Ă*, *charismatic*, *-ce*, adj. 1. Referitor la charismă (1); care se caracterizează prin charismă. ♦ *Putere charismatică* = capacitate de influențare, prestigiu de care se bucură cineva, în virtutea unor calități de excepție. 2. (Rel.) Care se caracterizează printr-o intensă viață religioasă. [Pr.: *ca-*] — Din fr. **charismatique**.

CHARÍSMĂ, *charisme*, s.f. 1. Influență asupra mulțimii datorată prestigiului, farmecului personal etc. 2. Ansamblu de date spirituale deosebite, coborâte prin Duhul Sfânt asupra comunităților sau indivizilor. [Pr.: *ca-*] — Din fr. **charisme**.

CHARLESTON, *charlestonuri*, s.n. Dans american de salon, cu mișcare rapidă; melodie după care se execută acest dans. [Pr.: *čárlston*] — Cuv. engl.

CHÁRTER, *chartere*, s.n. 1. Tip de contract de transport naval sau aerian deosebit de cursule regulate, organizat în funcție de necesități. 2. Avion sau navă care circulă conform unui charter (1). [Pr.: *čártăr*] — Din engl. **charter**.

CHARTREUSE, (2) *chartreuse*, s.n. 1. Lichior obținut prin macerarea în alcool etilic a unui amestec de plante, care apoi se distilează, se amestecă cu sirop de zahăr, se îmbuteliază și se păstrează mai mult timp pentru desăvârșirea aromei. 2. Porție de chartreuse (1). [Pr.: *șartróž*] — Cuv. fr.

CHASSÉ s.n. Pas mare de dans sau gimnastică cu un picior alunecând înainte. [Pr.: *șasé*] — Cuv. fr.

CHAT s.n. (Inform.) Program care permite conversațiile on-line cu transmitere (aproape) instantanee a mesajelor; *p. ext.* conversația propriuzisă. [Pr.: *čeț*] — Cuv. engl.

CHATEAUBRIÁND, *chateaubriand-uri*, s.n. Specialitate culinară, preparată din mușchi (gros) de vacă. [Pr.: *șá-to-bri-án*] — Cuv. fr.

CHEÁG, *cheaguri*, s.n. 1. Enzimă de coagulare a laptelui, secretată de mucoasa stomacală a rumegătoarelor tinere și a copilului; chimosină, lactoferment. 2. Una dintre cele patru despărțituri ale stomacului rumegătoarelor, din care se extrage cheagul (1). 3. (În sintagma) *Cheag sangvin* = masă gelatinoasă roșie care se formează prin închegarea sângelui; coagul. 4. Fig. Fond inițial al unei averi mai mari. ♦ Expr. *A prinde cheag* = a începe să se îmbogățească; a se îmbogăți. *A avea cheag* = a fi bogat. — Lat. ***clagum** (=coagulum).

CHEBÁP, *chebapuri*, s.n. Friptură la frigare, pregătită cu mirodenii, specifică bucătăriei turcești. — Din tc. **kebab**.

CHEC, *checuri*, s.n. Prăjitură de origine englezescă, preparată din aluat cu grăsimi, stafide, rahat etc. și coaptă în tăvi speciale. — Din engl. **cake**.

CHÉCHERITĂ s.f. v. *chicheriță*.

CHÉDRU, *chedri*, s.m. (Bot.; înv. și pop.) Cedru. — Din sl. **kedrŭ**.

CHEESEBURGER, *cheeseburgeri*, s.m. Hamburger cu un strat de brânză topită pe deasupra. [Pr.: *čizburgăr*] — Cuv. engl.

CHEF, *chefuri*, s.n. 1. Petrecere zgomotoasă cu mâncare, băutură (și cântec). 2. Stare de (ușoară) beție și de bună dispoziție a omului care a băut. 3. Bună dispoziție, voie bună, veselie; toane bune. 4. Voie, poftă, dorință. ♦ Dorință ciudată, neașteptată; capriciu, toană. 5. (Înv.) Tabiet. — Din tc. **keyif** (lit. **keyif**).

CHEFÁL, *chefali*, s.m. Nume dat mai multor specii de pești marini, cu partea superioară a capului mare și turtită și cu o pată aurie pe opercul (*Mugil*). — Din ngr. **kéfalos**.

CHEFĂLUI / CHELTUITÓR

CHEFĂLUI, *chefăluiesc*, vb. IV. Refl. (Reg.) A se ameți de băutură; a se îmbăta. — **Chef** + suf. *-ălu*.

CHEFERÍST, -Ă s.m. și f. v. **ceferist**.

CHEFÎR, *chefiruri*, s.n. Produs lactat dietetic preparat din lapte integral sau smântânit, acidulat cu un ferment vegetal, care constituie o băutură gustoasă, cu valoare nutritivă și cu proprietăți terapeutice însemnate. — Din fr. **kéfir, képhir**.

CHEFLIU, -IE, *cheflii*, adj., s.m. și f. (Om) căruia îi plac chefurile; *p. ext.* (om) cu chef, amețit de băutură; (om) vesel, binedispus. — Din tc. **keyfli** (lit. **keyifli**).

CHEFNÍ, pers. 3 *chefnește*, vb. IV. Intrans. (Rare; despre câini) A lâtra scurt, repetat și agitat (urmărind vânatul, manifestându-și bucuria etc.); a țâhni. — Formație onomatopeică.

CHEFNÍT, *chefnituri*, s.n. (Rare) Faptul de a *chefni*; lâtrat scurt, repetat, agitat, țâhnit. — V. **chefni**.

CHEFÓS, -OASĂ, *chefeși, -oase*, adj. (Reg.) Vesel, cu chef. — **Chef** + suf. *-os*.

CHEFTEĂ s.f. v. **chiftea**.

CHEFUÍ, *chefuiesc*, vb. IV. Intrans. A face un chef (1), a petrece zgomotos, cu băutură (și cu cântec); a benchetui. — **Chef** + suf. *-ui*.

CHEFULÉT, *chefulețe*, s.n. (Fam.) Diminutiv al lui *chef*; chefușor. — **Chef** + suf. *-uleț*.

CHEFUȘÓR, *chefușoare*, s.n. (Rare) Cheful. — **Chef** + suf. *-ușor*.

CHEHAIA, *chehaie*, s.f. 1. (Înv. și reg.) Șef al pădurarilor. 2. (Înv.) Slujbaș vamal; șef de poștă. 3. (Înv.) Intendent al vizirului sau al unui pașă turc, însărcinat cu inspecția curții acestora. 4. (Înv.) Reprezentant al domnilor români pe lângă Poarta Otomană. [Var.: **cheháie, chiháie** s.f.] — Din tc. **kehaya**.

CHEHAIALĂC s.n. v. **chehaiăc**.

CHEHÁIE s.f. v. **chehaia**.

CHEHAILĂC s.n. (Înv.) Funcția, rangul de chehaia. [Var.: **chehaiălăc** s.n.] — Din tc. **kehaylik**.

CHEI, *cheiuri*, s.n. 1. Construcție amenajată într-un port pentru acostarea, încărcarea și descărcarea vapoarelor, servind, totodată, la consolidarea malului și la apărarea acestuia de acțiunea apelor; *p. ext.* stradă de-a lungul și la marginea unei asemenea construcții. 2. Platformă construită în lungul unei linii de cale ferată, la înălțimea pardoselei vagoanelor, pentru a ușura încărcarea și descărcarea lor. [Var.: **cheu** s.n.] — Din bg. **kei, fr. quai**.

CHEIÁJ s.n. Staționare la chei (1) a unei nave. — **Chei** + suf. *-aj*.

CHÉIE, *chei*, s.f. 1. Obiect de metal care servește la încurierea sau descurierea unei broaște sau a unui lacăt. ⇨ Loc. adj. și adv. *La cheie* = (despre locuințe, uzine etc.) (care este) complet finisat, bun pentru a fi dat în folosință. ⇨ Expr. *A ține (ceva sau pe cineva) sub cheie* = a ține (ceva sau pe cineva) încuiat. *Cheia și lacătul* = totul; începutul și sfârșitul. 2. Fig. Procedeu prin care se poate explica sau dezlega ceva; explicație, dezlegare, soluție. ⇨ *Roman (sau povestire etc.) cu cheie* = roman (sau povestire etc.) care înfățișează, transparent, personaje sau fapte reale, de oarecare notorietate. *Cheie cu (sau de) cifru* = sistem după care se înlocuiesc literele și cifrele reale cu altele convenționale pentru ca textul să nu fie înțeles de alte persoane. *Poziție-cheie* = poziție strategică, economică etc. de importanță deosebită. 3. Unealtă de metal cu care se strâng sau se desfac șuruburile sau piulițele. ⇨ *Cheie franceză* (sau *universală*) = unealtă de metal reglabilă printr-un dispozitiv cilindric cu ghivent, astfel ca între fălcile ei să poată fi prins și răscuit orice tip de șurub sau de piuliță. ⇨ Mic instrument de metal cu care se întoarce resortul ceasului sau al altor mecanisme; unealtă de metal sau de lemn cu care se întind coardele unor instrumente muzicale. 4. (Muz.) Semn convențional pus la începutul portativului, pentru a indica poziția unei note de o anumită înălțime, și, prin aceasta, a tuturor celorlalte note. *Cheia sol*. 5. (La pl.) Vale îngustă, lipsită de albie majoră, între doi pereți înalți și abrupti, acolo unde apa râului, întâlnind roci compacte, exercită o puternică eroziune în adâncime. *Cheie Turzii*. 6. (În sintagma) *Cheie de boltă* (sau de *arc*) = boltar, de obicei decorat, situat în punctul cel mai înalt al unei bolti sau al unui arc, având rolul de a încheia construcția și de a susține celelalte boltare; *fig.* element de bază care explică sau dezleagă o problemă; bază. — Lat. **clavis**.

CHEILITĂ, s.f. Inflamație a buzelor, apărută în eczeme, micoze, avitaminoze etc. [Pr.: *che-i*] — Din fr. **chéilite**.

CHEILOPLASTIE, *cheioplastii*, s.f. (Med.) Reconstituire a buzei prin intervenție chirurgicală. [Pr.: *che-i*] — Din fr. **chéioplastie**.

CHEIROMEGALIE, *cheiromegalii*, s.f. (Med.) Hipertrofie a mâinii. [Pr.: *che-i*. — Var.: **chiromegalie** s.f.] — Din fr. **chéiromégalie**.

CHEIROPTÉR, *cheioptere*, s.n. (La pl.) Ordin de mamifere cu aripi membranoase; (și la sg.) animal care face parte din acest ordin. [Pr.: *che-i* — Var.: **chiroptér**] — Din fr. **chiroptère**.

CHEIȚĂ, *cheițe*, s.f. 1. Diminutiv al lui *cheie*. 2. (Pop.) Cusătură (colorată) în zigzag, cu care se încheie marginile la o cămașă țărănească. ⇨ Mică

întăritură cusută la capătul unei tăieturi făcute într-o stofă, pentru a împiedica destrămarea materialului. ⇨ Cheotoare (1) subțire, făcută din ață. — **Cheie** + suf. *-iță*.

CHEL, CHEALĂ, *chei, chele*, adj. (Despre oameni; adesea substantivat) Care are cheile, căruia i-a căzut (tot) părul de pe cap; (despre cap) care nu are păr; pleșuv. — Din tc. **kel**.

CHELĂR, *chelari*, s.m. Persoană care deține cheile cămării sau pivniței și care administrează proviziile unei gospodării boierești. — Din sl. **kelarŭ**.

CHELĂLĂI, pers. 3 *chelălăie*, vb. IV. Intrans. (Despre câini, rar despre alte animale) A scoate sunete tânguitoare, ascuțite și repetate; a scheuna. — Formație onomatopeică.

CHELĂLĂIALĂ, *chelălăieli*, s.f. Sunet tânguitor și repetat scos de câini sau rar, de alte animale; *chelălăit*, *scheunat, chelălăitură*. [Pr.: *-lă-ia-*] — **Chelălăi** + suf. *-eală*.

CHELĂLĂIT s.n. Chelălăială. — V. **chelălăi**.

CHELĂLĂIT, -Ă, *chelălăiți, -te*, adj. (Despre lâtrat) Tânguitor, ascuțit și repetat. — V. **chelălăi**.

CHELĂLĂITURĂ, *chelălăituri*, s.f. Chelălăială. [Pr.: *-lă-i-*] — **Chelălăi** + suf. *-tură*.

CHELĂREASĂ, *chelărese*, s.f. Soția chelarului; femeie care îndeplinea funcția de chelar; *chelăriță*. — **Chelar** + suf. *-easă*.

CHELĂRIȚĂ, *chelărițe*, s.f. Chelăreasă. — **Chelar** + suf. *-iță*.

CHÉLBE s.f. (Pop.) Boală care constă în căderea părului de pe cap în arii rotunde, care pot fuziona; *peladă; p. gener.* cheie, calviție. — Et. nec.

CHELBÓS, -OASĂ, *chelboși, -oase*, adj., s.m. și f. (Pop.) (Om) care are chele; *p. gener.* (om) chel. — **Chelbe** + suf. *-os*.

CHELBÓȘI, *chelboșesc*, vb. IV. Intrans. (Pop.) A deveni chelbos; *p. gener.* a cheli. ⇨ Expr. *Doar n-am chelboșit!* = doar n-am înnebunit! — Din **chelbos**.

CHELÉN s.n. Anestezic local pe bază de clorură de etil. — Din fr. **kélène**.

CHELFĂNEALĂ, *chelfăneli*, s.f. (Pop. și fam.) Bătaie zdravănă dată cuiva sau primită de cineva. — **Chelfăni** + suf. *-eală*.

CHELFĂNÍ, *chelfănesc*, vb. IV. Tranz. (Pop. și fam.) A bate tare pe cineva. — Et. nec.

CHELÍ, *chelesc*, vb. IV. Intrans. A deveni chel. — Din **chel**.

CHELICÉR, *chelicere*, s.n. Fiecare dintre cele două apendice ale animalelor arahnide, care au rolul de a prinde prada. — Din fr. **chélicère**.

CHELICERÁT, -Ă, *chelicerati, -te*, adj., s.f. 1. Adj. De chelicere. 2. S.f. (La pl.) Subîncrângătură de artropode care au chelicere; (și la sg.) animal din această subîncrângătură. — Din fr. **chélicérate**.

CHELÍE, *chelii*, s.f. 1. Cădere definitivă a părului de pe cap, provocată de diverse boli; *calviție, pleșuvie*. 2. Porțiune a capului de pe care a căzut părul. — **Chel** + suf. *-ie*.

CHELIFÉR, *cheliferi*, s.m. (Zool.) Scorpionul de cârți. — Din fr. **chelifère**.

CHELNĂ s.f. v. **chilnă**.

CHELNĂR s.m. v. **chelner**.

CHELNĂRIȚĂ s.f. v. **chelneriță**.

CHELNÉR, *chelneri*, s.m. Bărbat care servește consumatorii într-un local; ospătar. [Var.: **chélnăr** s.m.] — Din germ. **Kellner**.

CHELNÉRITĂ, *chelnerițe*, s.f. Femeie care servește consumatorii într-un local; ospătarită. [Var.: **chélnărítă** s.f.] — **Chelner** + suf. *-iță*.

CHELOÍD, *cheloide*, s.n. Tumoare a pielii, cu aspect fibros, alungit, apărută de obicei pe locul unei cicatrice. — Din fr. **chéloïde**.

CHELONIÁN, *chelonieni*, s.m. (La pl.) Ordin de reptile al căror corp este închis într-o carapace osoasă; (și la sg.) reptilă care face parte din acest ordin. [Pr.: *-ni-an*] — Din fr. **chélonien**.

CHELTUÍ, *cheltuiesc*, vb. IV. Tranz. 1. A da o sumă de bani pentru a cumpăra sau a plăti ceva, pentru a ajuta pe cineva etc.; (peior.) a risipi, a irosi banii pe ceva, cu cineva etc. 2. A consuma, a folosi energie, timp etc. [Prez. ind. și: *chéltui*] — Din magh. **költeni**.

CHELTUÍALĂ, *cheltuieii*, s.f. Faptul de a *cheltui*; (concr.) bani cheltuiți. ⇨ *Cheltuieii de judecată* = sumă de bani pe care partea care a pierdut un proces este obligată s-o plătească, pe baza unei hotărâri judecătorești, părții care a câștigat procesul. ⇨ Expr. *Cu (sau pe) cheltuiala cuiva* = cu mijloace bănești oferite de altcineva. *Bani de cheltuială* = bani destinați cheltuielilor curente. *A se pune pe cheltuială* = a cheltui mult (și nerațional). *A băga (sau a pune pe cineva) la cheltuială* = a face (pe cineva) să cheltuiască bani mulți. (Fam.) *A da cuiva de cheltuială* = a bate pe cineva. ⇨ Consum de mijloace materiale, de muncă, energie etc. pentru satisfacerea unor nevoi, a unor obligații etc. ⇨ (În contabilitate; la pl.) Rubrică dintr-un registru în care se trec sumele cheltuite. [Pr.: *-tu-ia-*] — **Cheltui** + suf. *-eală*.

CHELTUÍRE s.f. Acțiunea de a *cheltui* și rezultatul ei. — V. **cheltui**.

CHELTUITÓR, -OÁRE, *cheltuitori, -oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care cheltuieste mult și fără rost; (om) risipitor. [Pr.: *-tu-i-*] — **Cheltui** + suf. *-tor*.

CHEMĂ, *chem*, vb. I. I. Tranz. 1. A striga, a comunica cuiva să vină aproape sau într-un anumit loc. 2. A pofti, a îndemna (în mod oficial) pe cineva să participe la o acțiune, la un fapt etc.; a solicita, a apela la... ♦ (Poetic) A evoca. 3. A ordona, a impune cuiva (în mod oficial) să se prezinte într-un anumit loc. ♦ Expr. *A chema la ordine* = a cere, a soma să respecte anumite reguli de disciplină, liniște etc. *A chema sub arme* (sau *sub drapel*) = a) a încorpora (un contingent); b) a mobiliza armata. II. Refl. (impers.) A avea numele..., a se numi; a însemna, a se zice, a se socoti. ♦ Expr. *Se cheamă că...* = înseamnă că..., vrea să zică. — Lat. **clamare**.

CHEMĂRE, *chemări*, s.f. Acțiunea de a chema și rezultatul ei. 1. Exprimare orală sau în scris a dorinței cuiva ca cineva să vină aproape sau într-un anumit loc. ♦ Strigăt, țipăt (care cheamă) ♦ (Concr.) Proclamație. 2. Îndemn de a participa la o acțiune, la un fapt. 3. Ordin, dispoziție (cu caracter oficial) de a se prezenta într-un anumit loc. 4. Fig. Înclinație, vocație. ♦ Misiune, menire. — V. **chema**.

CHEMĂT, *-Ă, chemați, -te*, adj. Care posedă însușirile, mijloacele, vocația necesară pentru a face ceva. — V. **chema**.

CHEMĂTOR, *-OĂRE, chemători, -oare*, adj. Care cheamă. ♦ (Pop.; substantivat, m.) Persoană care invită pe cunoscuți la nuntă; vornicel. — **Chema** + suf. *-ător*.

CHÉMBRICĂ, (2) *chembrici*, s.f. 1. Țesătură subțire de bumbac, vopsită într-o singură culoare și bine apretată. 2. Sortiment de chembrică (1). — Din engl. **cambric**.

CHEMIGRAFIE s.f. Tehnică a gravării clișeeilor tipografice pe cale chimică; chimitiție. — Din fr. **chémiographie**.

CHEMIN DE FER s.n. Joc de noroc asemănător cu bacaraua. [Pr.: *șmē dō fér*] — Cuv. fr.

CHEMITIPIE s.f. (Poligr.) Chemigrafie. — Din fr. **chémitypie**.

CHEMOLUMINISCENȚĂ s.f. v. **chimioluminiscență**.

CHEMOREZISTENȚĂ, *chemorezistențe*, s.f. (Med.) Chimiorezistență. — Din germ. **Chemoresistenz**.

CHEMOSINTEZĂ, *chemosinteze*, s.f. Fenomen prin care organismele vii folosesc, în sintezele organice, energia chimică rezultată prin oxidarea unor substanțe minerale; chimiosinteză. — Din germ. **Chemosynthese**.

CHEMOSORBȚIE s.f. Proces prin care o substanță se fixează la suprafața alteia prin absorbție, formând o combinație chimică cu absorbantul. — Din fr. **chémosorption**.

CHEMOTACTISM, *chemotactisme*, s.n. (Biol.) Deplasare a unui organism liber spre un excitant de natură chimică; chemotaxie, chimiotactism, chimiotaxie. — Din germ. **Chemotaktismus**.

CHEMOTAXIE, *chemotaxii*, s.f. (Biol.) Chemotactism. — Din germ. **Chemotaxis**.

CHEMOTERAPIE s.f. Chimioterapie. — Din germ. **Chemotherapie**.

CHEMOTROPISM, *chemotropisme*, s.n. (Bot.) Chimiotropism. — Din germ. **Chemotropismus**.

CHENĂF, *chenafi*, s.m. Plantă erbacee cu flori galbene, din tulpina căreia se extrag fibre textile (*Hibiscus cannabinus*). — Et. nec.

CHENĂR, *chenare*, s.n. Margine (lucrată, desenată, sculptată etc.) din jurul unui obiect, care servește de obicei ca ornament. *Chenarul covorului, al diplomei, al ferestrei*. — Din tc. **kenar**.

CHENĂRĂȘ, *chenărașe*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *chenar*. — **Chenar** + suf. *-aș*.

CHENĂRUÍ, *chenăruiesc*, vb. IV. Tranz. (Rar) A încadra într-un chenar. — **Chenar** + suf. *-ui*.

CHENĂRUÍRE, *chenăruiri*, s.f. (Rar) Acțiunea de a chenăruí și rezultatul ei. — V. **chenăruí**.

CHENĂRUÍȚ, *-Ă, chenăruíți, -te*, adj. (Rar) Cu chenar. — V. **chenăruí**.

CHENOPODIACEE, *chenopodiacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante perene cu flori mici, de obicei verzui, dispuse în inflorescențe dese; (și la sg.) plantă din această familie. [Pr.: *-di-a-*] — Din fr. **chénopodiacee**.

CHENZINAL, *-Ă, chenzinali, -e*, adj. Care are loc la fiecare chenzină. — **Chenzină** + suf. *-al*.

CHENZINĂ, *chenzine*, s.f. 1. Salariu pe care cineva îl primește la fiecare jumătate de lună. 2. Perioadă de timp care trece între o chenzină (1) și alta. — Din fr. **quinzaine**.

CHEOTOĂRE, *cheotori*, s.f. 1. Mic ochi de ață, de șiret, de stofă etc. la un obiect de îmbrăcăminte, prin care se petrece nasturele pentru a încheia obiectul. 2. Țăietura din partea stângă (sau dreaptă) a reverului unei haine (bărbătești); butonieră. 3. (Pop.) Loc unde se îmbină bărnele la colțurile caselor. [Pr.: *che-o-*. — Var.: **cheutoăre**, **chiotoăre** s.f.] — Lat. ***clautoria** (<*clautus = clavutus).

CHEPCÉL, *chepcele*, s.n. (Reg.) Unealtă de pescuit pește mărunț, formată dintr-o plasă prinsă pe un schelet de lemn și având forma unei linguri mari. [Var.: **chipoél** s.n.] — Et. nec.

CHEPENEĂG s.n. v. **căpeneag**.

CHEPÉNG, *chepenguri*, s.n. 1. Ușă sau capac orizontal sau ușor înclinat, cu care se închide intrarea într-o pivniță, într-o magazie de navă etc. 2. (Rar) Oblon la o fereastră, la un galantar sau la o ușă de prăvălie, care se poate ridica și lăsa vertical. — Din tc. **kepenk**.

CHÉRA s.f. art. (Înv.; urmat de un n. pr.) Cucoană, doamnă. — Din ngr. **kérá**.

CHERAPLÉȘ, *cherapleși*, s.m. (Reg.) Om prostănac. — Et. nec.

CHERATINĂ s.f. Proteină care intră în structura părului, epidermei, unghiilor, coarnelor, copitelor etc. — Din fr. **kératine**.

CHERATINIZĂRE s.f. Infiltrare cu cheratină a unei mucoase sau a straturilor superficiale ale pielii. — Din **cheratină**.

CHERATINIZĂT, *-Ă, cheratinizați, -te*, adj. Cu cheratină; infiltrat cu cheratină. — Din fr. **kératinisé**.

CHERATITĂ, *cheratite*, s.f. Inflamație acută sau cronică a corneei. — Din fr. **kératite**.

CHERATOCÓN, *cheratocoane*, s.n. (Med.) Deformare conică a corneei, însoțită de scăderea accentuată a vederii. — Din fr. **kératocône**.

CHERATOCONJUNCTIVÍTĂ, *cheratoconjunctivite*, s.f. (Med.) Inflamație simultană a corneei și a conjunctivei. — Din fr. **kératoconjunctivite**.

CHERATODERMÍE, *cheratodermii*, s.f. (Med.) Denumire generică pentru hiperplazii ale stratului cornos. — Din fr. **kératodermie**.

CHERATOLÍTIC, *-Ă, cheratolitiți, -ce*, adj., s.n. (Med.) (Substanță) care se folosește ca decapant. — Din fr. **kératolytique**.

CHERATÓM, *cheratoame*, s.n. (Med.) Denumire generică pentru cheratodermii. — Din fr. **kératome**.

CHERATOMÉTRU, *cheratometre*, s.n. (Med.) Instrument pentru măsurarea curburii corneei. — Din fr. **kératomètre**.

CHERATOPLASTÍE, *cheratoplastii*, s.f. Operație care constă în înlocuirea unui fragment din corneea bolnavă cu un fragment de corneea normală. — Din fr. **kératoplastie**.

CHERATOSCÓP, *cheratoscoape*, s.n. (Med.) Astigmometru. — Din fr. **kératoscope**.

CHERATÓZĂ s.f. 1. Produs al hidrolizei cheratinelor folosit în tăbăcărie. 2. (Med.) Dezvoltare accentuată a stratului cornos al epidermei. — Din fr. **kératose**.

CHERAȚÍTĂ, *cherațițe*, s.f. (Înv.) Femeie cochetă (și afectată). — Din ngr. **keratsítsa**.

CHERCHELEALĂ, *chercheleli*, s.f. (Fam.) Faptul de a se *chercheli*; starea omului cherchelit. — **Chercheli** + suf. *-eală*.

CHERCHELÍ, *cherchelesc*, vb. IV. Refl. (Fam.) A se îmbăta (ușor); a se ameți. — Et. nec.

CHERCHELÍT, *-Ă, chercheliiți, -te*, adj. (Fam.) Care s-a îmbătat (ușor); amețit. — V. **chercheli**.

CHERCI, *cerci*, s.m. (Înv.) Nume comercial al scrumbiei sărate și conservate. — Din rus. **kercea**.

CHERÉM s.n. (Pop. și fam.; în expr.) (*A fi* sau *a se afla, a sta* etc.) *la cheremul cuiva* = (a fi sau a se afla, a sta etc.) la discreția, la bunul plac al cuiva. *A avea pe cineva la cheremul său* = a dispune de cineva după voie. — Din tc. **kerem** „favoare, bunăvoință”.

CHERESTEĂ, *cherestele*, s.f. 1. (Cu sens colectiv) Material lemnos, cu cel puțin două fețe plane și paralele, rezultat din tăierea buștenilor la gater și folosit de obicei în construcție. 2. Fig. (Fam.) Construcție fizică solidă a unei persoane, structură osoasă. ♦ Expr. *N-are cherestea* sau *ii lipsește cheresteaua*, se spune despre o persoană nesimțită, nepunctuală. — Din tc. **kereste**.

CHERESTEGERÍE, *cherestegerii*, s.f. (Rar) Depozit de cherestea; comerț cu cherestea. [Var.: **cherestigirie** s.f.] — **Cherestegiu** + suf. *-ărie*.

CHERESTEGÍU, *cherestegii*, s.m. Negustor de cherestea; persoană care se ocupă cu prelucrarea cherestelei. [Var.: **chirstigiu** s.m.] — Din tc. **keresteci**.

CHERESTIGIRÍE s.f. v. **cherestegerie**.

CHERHANĂ, *cherhanale*, s.f. Construcție (și mică întreprindere) situată în imediata apropiere a unei ape și destinată primirii, sortării, preparării și depozitării temporare a peștelui prins în zona respectivă. — Din tc. **kerhane**.

CHERMÉZĂ, *chermeze*, s.f. Petrecere (în aer liber), cu muzică și dans. [Scris și: *chermesa*] — Din fr. **kemesse**.

CHÉRNĂR, *chernăre*, s.n. 1. (Tehn.) Punctator. 2. Vârf de centrare la o mașină-unealtă. — Din germ. **Kerner**.

CHÉRRY, (2) *cherry-uri*, s.n. 1. Cherry-brandy. 2. Sortiment sau porție de cherry (1). [Pr.: *cérj*] — Cuv. engl.

CHÉRRY-BRANDY, (2) *cherry-brandy-uri*, s.n. 1. Băutură alcoolică preparată din cireșe. 2. Sortiment sau porție de cherry-brandy (1). [Pr.: *céribéndj*] — Cuv. engl.

CHERSIN, *chersine*, s.n. (Reg.) Albie adâncă, largă și scurtă, folosită de obicei pentru a frământa aluatul de pâine. — Et. nec.

CHERVÂN, *chervane*, s.n. (Înv.) 1. Car mare pentru transportul mărfurilor și al persoanelor. 2. Șir lung de trăsurii sau de care. — Din tc. **kervan**.

CHES interj. (Înv.) Exclamație care se rostea ca un ordin sau ca un semn pentru tăierea capului unui condamnat la moarte. ⇨ Expr. *A face ches* = a tăia (capul cuiva). — Din tc. **kesi** „taie!”

CHESĂT s.n. (Înv.) Lipsă de vânzare într-o întreprindere comercială; criză comercială. — Din tc. **kesad**.

CHESEĂ s.f. v. **chisea**¹.

CHESÓN, *chesoane*, s.n. 1. Vehicul de artilerie, tras de cai, format dintr-o ladă de tablă închisă, împărțită în compartimente, folosit pentru transportul muniției. 2. Fiecare dintre despărțiturile cu pereți metalici care se fac la o navă, cu scopul de a evita pătrunderea masivă a apei în caz de avarie. ⇨ Dulap pentru păstrarea efectelor pe bordul unei nave. 3. Construcție de beton, de oțel etc. de forma unei cutii, care servește la executarea fundațiilor sub apă sau în terenurile cu multă umiditate, precum și la repararea unei nave sub linia de plutire. — Din fr. **caisson**.

CHESONIER, *chesonieri*, s.m. Muncitor specializat în executarea lucrărilor la cheson (3). [Pr.: -ni-er] — **Cheson** + suf. -ier.

CHÉSTIE s.f. v. **chestiune**.

CHESTIONĂ, *chestionez*, vb. I. Tranz. A pune cuiva întrebări în legătură cu o anumită problemă. [Pr.: -ti-o-] — Din fr. **questionner**.

CHESTIONĂR, *chestionare*, s.n. Listă de întrebări alcătuită cu scopul de a obține, pe baza răspunsurilor date, informații asupra unei persoane sau a unei probleme. [Pr.: -ti-o-] — Din fr. **questionnaire**.

CHESTIUNE, *chestiuni*, s.f. 1. Problemă, temă etc. care constituie obiectul unei discuții, preocupări etc. ⇨ Expr. (*Lucrul, problema, persoana* etc.) *în chestiune* = (lucrul, problema etc.) despre care este vorba în discuția respectivă. ⇨ Întrebare adresată unui elev, unui candidat etc. 2. (Fam.) Întâmplare, fapt divers. [Pr.: -ti-u- — Var.: (fam.) **chéstie** s.f.] — Din fr. **question**, lat. **quaestio**, -onis.

CHÉSTOR, *chestori*, s.m. 1. Grad în Poliția și Jandarmeria română de azi. 2. (În trecut) Șeful unei chesturi. 3. (În Roma antică) Persoană oficială, ajutor al consulului în chestiuni financiare și judecătorești. — Din lat. **quaestor**, fr. **questeur**.

CHESTURĂ, *chesturi*, s.f. (În trecut) Organ polițienesc, imediat superior unui comisariat. ⇨ Local în care era instalat acest serviciu. — Din lat. **quaestura**, fr. **questure**.

CHEȘCHÉT, *cheșcheturi*, s.n. (Înv.) Supă de bulion cu grîș. — Din tc. **keşkek**.

CHÉTĂ, *chete*, s.f. Acțiunea de a strânge prin contribuție voluntară o sumă de bani pentru un anumit scop. — Din fr. **quête**.

CHEU s.n. v. **chei**.

CHEUTOÁRE s.f. v. **cheotoare**.

CHEWING-GUM s.n. 1. Gumă de mestecat. 2. Lamă, pastilă de chewing-gum (1). [Pr.: *čúingam*]. — Cuv. engl.

CHEZĂȘ, *-Ă, chezași, -e*, s.m., s.f. 1. S.m. și f. (Pop.) Persoană care garantează cu averea sa pentru cineva sau ceva; garant; p. ext. persoană care își asumă răspunderea morală pentru cineva sau ceva. 2. S.m. (Rar) Fiecare dintre suporturile de lemn pe care se așază butoaiele cu vin în pivniță. — Din magh. **kezes**.

CHEZARO-CRĂIÉSC adj. v. **cezaro-crăiesc**.

CHEZĂȘIE, *chezășii*, s.f. (Adesea fig.) Faptul de a garanta pentru cineva din punct de vedere material sau moral; ceea ce constituie o garanție pentru cineva sau ceva. — **Chezaș** + suf. -ie.

CHEZĂȘUI, *chezășuiesc*, vb. IV. Tranz. (Adesea fig.) A garanta pentru cineva sau ceva; a constitui o garanție pentru înfăptuirea unui lucru. — **Chezaș** + suf. -ui.

CHEZĂȘUIRE, *chezășuiri*, s.f. Acțiunea de a *chezășui* și rezultatul ei; garantare. — V. **chezășui**.

CHIABŪR, *-Ă, chiaburi, -e*, s.m. și f., adj. (Țăran) Înstărit, bogat. — Din tc. **kibăr**.

CHIABURĂȘ, *chiaburași*, s.m. (Rar) Diminutiv al lui *chiabur*. — **Chiabur** + suf. -aș.

CHIABURÉSC, *-EĂSCĂ, chiaburești*, adj. Care aparține chiaburilor, privitor la chiaburi, caracteristic chiaburilor. — **Chiabur** + suf. -esc.

CHIABURÍ, *chiaburesc*, vb. IV. Refl. (Rar) A deveni chiabur; p. gener. a se îmbogăți. — Din **chiabur**.

CHIABURÍME s.f. Totalitatea chiaburilor, mulțime de chiaburi. — **Chiabur** + suf. -ime.

CHIABUROÁICĂ, *chiaburoaice*, s.f. Nevastă de chiabur; țărancă chiabură. — **Chiabur** + suf. -oaică.

CHIABURÓI, *chiaburoi*, s.m. Augmentativ al lui *chiabur*. — **Chiabur** + suf. -oi.

CHIAR, *-Ă, chiari, -e*, adv., adj. I. Adv. 1. Tocmai, întocmai, exact. *Pomește chiar acum*. ⇨ Însuși, singur, nu altcineva sau altceva decât... *Era chiar copilul lui*. 2. Până și, încă și. *Chiar prin somn tot simțea*. ⇨ Încă; deja. *Chiar de la început*. ⇨ (Precedat de „nici”) Măcar. ⇨ (Urmă de propoziție concesivă introdusă prin „dacă” sau „de”) Și în cazul. *Mă așez chiar dacă nu mă poștește nimeni*. 3. În realitate, cu adevărat, într-adevăr. *Iată că chiar vine*. 4. (Înv.) În mod clar, lămurit. II. Adj. (Înv.) Clar, curat, pur, limpede. — Lat. **clarus**.

CHIÁSM, *chiasme*, s.n. Figură de stil care constă în reluarea, în ordine inversă, a două cuvinte sau expresii. — Din fr. **chiasme**.

CHIASMÁTIC, *-Ă, chiasmatici, -ce*, adj. De chiasm. — Din fr. **chiasmaticque**.

CHIÁSMĂ, *chiasme*, s.f. Formațiune nervoasă din interiorul craniului, rezultată din încrucișarea parțială a fibrelor nervilor optici. [Pr.: *chi-as-*] — Din fr. **chiasma**.

CHIBITCĂ, *chibitce*, s.f. (Rar) Trăsură ușoară (acoperită). — Din rus. **kibitka**.

CHIBÍȚ, *chibiți*, s.m. Persoană care asistă la un joc de cărți, la o partidă de șah, de table etc. fără a participa (dar adesea sfătuind cum să joace pe unul dintre jucători). [Acc. și: *chibiți*] — Din germ. **Kiebitz**.

CHIBITĂ, *chibitez*, vb. I. Intrans. A îndeplini rolul de chibiț pe lângă un jucător. — Din **chibiț**.

CHIBLĂ, *chible*, s.f. 1. Vas de oțel asemănător cu o găleată, cu care se ridică la suprafață materialul excavat dintr-un puț de mină. 2. Cutie de fontă în care se transportă zgura sau alte deșeurii într-o întreprindere siderurgică. — Din germ. **Kübel**, engl. **kipple**.

CHIBRÍT, *chibríturi*, s.n. Bețșor de lemn având la un capăt o gămălie din material ușor inflamabil, care se aprinde prin frecare, folosit pentru a face focul, a aprinde țigara etc.; p. ext. cutie care conține asemenea bețșoare. — Din tc. **kibrít**.

CHIBRITÉLNÍȚĂ, *chibrítelnițe*, s.f. (Rar) Suport de porțelan, de metal etc. în care se fixează o cutie de chibríturi. — **Chibrít** + suf. -elniță.

CHIBZ, *chibzuri*, s.n. (Înv.; în expr.) A sta (sau a intra) în (sau la) *chibz* (sau *chibzuri*) = a se gândi, a reflecta; a se frământa (cu gândul). — Din **chibzui** (derivat regresiv).

CHIBZUI, *chibzuiesc*, vb. IV. Tranz. și intrans. A reflecta asupra unei situații cumpănind toate eventualitățile; a se gândi, a medita. ⇨ Refl. recipr. A se sfătui unul cu altul înainte de a lua o hotărâre. ⇨ Tranz. A pune ceva la cale; a plănui. — Din magh. **képezni** „a forma”. Cf. magh. *képezni* „a-și imagina”.

CHIBZUIĂLĂ, *chibzuieli*, s.f. Faptul de a (se) chibzui. ⇨ Loc. adv. și adj. *Cu chibzuială* = (în mod) chibzuit, bine gândit. *Fără chibzuială* = (în mod) necugetat. ⇨ Loc. vb. *A sta la chibzuială* = a chibzui. [Pr.: -zu-ia-] — **Chibzui** + suf. -eală.

CHIBZUIŢĂ s.f. Examinarea atentă a împrejurărilor, judecată cumpănită; însușire care caracterizează pe omul chibzuit. — **Chibzui** + suf. -iță.

CHIBZUIRE s.f. Acțiunea de a (se) *chibzui*; judecată cumpănită, deliberare. — V. **chibzui**.

CHIBZUIȚ, *-Ă, chibzuiți, -te*, adj. Care judecă o situație cumpănind toate eventualitățile; socotit, cumpănit. — V. **chibzui**.

CHICĂ, *chici*, s.f. (Pop. și fam.) Părul de pe cap; spec. păr lăsat să crească lung pe ceafă sau pe spate; plete. ⇨ Expr. *A face (cuiva) chica topor* (sau *măciucă*) sau *a face (cuiva) morișcă în chică* = a trage (pe cineva) de păr; p. ext. a bate zdravăn. ⇨ Compus: *chica-voinicului* = plantă erbacee ornamentală, cu frunze despicate în lobi și cu flori albastre (*Nigella damascena*). — Din sl. **kyka**.

CHICHERITĂ, *chicherițe*, s.f. (Reg.) Insectă parazită care trăiește în blana oilor și le sugă sângele (*Melophagus ovinus*). [Var.: **chécheriță** s.f.] — Cf. bg. *kekerica*.

CHICHINEĂȚĂ, *chichinețe*, s.f. (Fam.) Casă sau cameră mică, sărăcioasă. — Et. nec.

CHICHIOÁN, *chichioane*, s.n. (Reg.) Întâmplare neplăcută; încurcătură, necaz, bucluc. [Pr.: -chi-on] — Din ngr. **kikeón**.

CHICHIRÉZ, *chichirezuri*, s.n. (Fam.) Haz; farmec. — Cf. titirez.

CHICHITĂ, *chichițe*, s.f. 1. (Fam.) Șiretic, vicleșug (prin care cineva încearcă să scape dintr-o încurcătură); subterfugiu. ⇨ Expr. *A căuta chichițe* = a încerca cu orice preț să găsească greșeli, cusururi. 2. Lădiță de sub capra unei trăsurii. ⇨ (Reg.) Despărțitură mică, în formă de cutie, în interiorul unei lăzi. — Din **chichie** (puțin folosit, „chichiță” <ngr.) + suf. -iță.

CHICINÉȚĂ, *chicinetete*, s.f. Încăpere anexă de dimensiuni reduse (în apartamentele mici din blocuri, care servește de obicei drept bucătărie). — Cf. engl. *kitchen* „bucătărie”.

CHICIURĂ, *chiciuri*, s.f. Cristale de gheață care se depun iarna pe crengi, pe sârme etc.; promoroacă. — Din bg. **kičur**.

CHICLĂZ, *chiclazuri*, s.n. (Reg.) Sulfat feros. — Cf. magh. *kék „vânăt”*.

CHICOT, *chicote*, s.n. Răs înfundat cu izbucniri zgomotoase. — Din bg., sb. **kikot**.

CHICOTEĂLĂ, *chicoteli*, s.f. Faptul de a *chicoti*; izbucnire (zgomotoasă) de râs; chicotit. — **Chicoti** + suf. *-eală*.

CHICOTÍ, *chicotesc*, vb. IV. Intrans. A râde pe ascuns sau cu izbucniri (zgomotoase). — Din **chicot**.

CHICOTÍT, *chicotituri*, s.n. Chicoteală. — V. **chicoti**.

CHICULIȚĂ, *chiculițe*, s.f. (Pop.) Diminutiv al lui *chică*; chicuță. — **Chică** + suf. *-uliță*.

CHICUȚĂ, *chicuțe*, s.f. (Reg.) Chiculiță. — **Chică** + suf. *-uță*.

CHIETISM s.n. Doctrină ce preconiza contemplația mistică și nega importanța practicilor rituale și a faptelor bune în vederea mântuirii; *p. ext.* orice doctrină care recomandă dobândirea liniștii sufletești prin adoptarea unei atitudini pasive și contemplative față de lume. [Pr.: *chi-e-*. — Var.: **cvietism** s.n.] — Din fr. **quiétisme**.

CHIETÍST, *-Ă*, *chietști*, *-ste*, s. m. și f. Adept al chietismului. [Pr.: *chi-e-*. — Var.: **cvietist**, *-ă* s.m. și f.]

CHIFLĂ, *chifle*, s.f. Produs de panificație de formă rotundă sau ovală, preparat din făină de grâu. — Din germ. **Kipfel**.

CHIFTEA, *chiftele*, s.f. Preparat culinar de formă rotundă sau ovală făcut din carne tocată, ceapă, ouă, verdeturi și condimente, care se prăjește în grăsime. [Var.: **cheftă** s.f.] — Din tc. **köfte**.

CHIFTELUȚĂ, *chifteluțe*, s.f. Diminutiv al lui *chiftea*. — **Chiftea** + suf. *-eluță*.

CHIFTÍ, pers. 3 *chiftește*, vb. IV. Intrans. (Despre lichide) A ieși la suprafață (din pământ) în urma unei apăsări (ușoare). ♦ (Despre obiecte îmbibate cu lichid) A elimina lichid în urma unei apăsări (ușoare); a musti. ♦ (Despre partea lichidă a unor alimente expuse la foc) A ieși la suprafață. — Formație onomatopeică.

CHIHĂIE s.f. v. **chehaia**.

CHIHĂÍ, *chihăiesc*, vb. IV. (Reg.) 1. Tranz. A plictisi pe cineva cu vorbe insistente. 2. Intrans. A tuși sec. — Formație onomatopeică.

CHIHIBĂR s.n. v. **chihlimbar**.

CHIHIBĂRÍU, *-IE* adj. v. **chihlimbariu**.

CHIHIMBĂR, (2) *chihimbare*, s.n. 1. Rășină fosilă divers colorată (mai ales în nuanțe de galben), provenită din mai multe specii de pini și folosită la fabricarea unor obiecte de podoabă; ambră. 2. Obiect sau bucată de chihlimbar (1). [Var.: **chihlibár**, **chilimbár** s.n.] — Din tc. **kehlibar**.

CHIHIMBĂRÍU, *-IE*, *chihimbării*, adj. De culoarea chihlimbarului; gălbui. [Var.: **chihlibariu**, *-ie*, **chilimbariu**, *-ie* adj. — **Chihlimbar** + suf. *-iu*.

CHIL¹ s.n. (Fiziol.) Lichid lăptos, rezultat din digestia alimentelor în intestin, ce se absoarbe în mare parte prin vasele limfactice. — Din fr. **chyle**, lat. **chylus**.

CHIL², *chile*, s.n. (Fam.) Kilogram. [Var.: (reg.) **chilá** s.f.] — Din kil[ogram].

CHILĂ¹, *chile*, s.f. Veche măsură de capacitate pentru cereale, egală cu circa 680 de litri în Țara Românească și cu circa 430 de litri în Moldova. — Din tc. **kile**.

CHILĂ², *chile*, s.f. Element principal de rezistență al osaturii unei nave, dispus pe axa longitudinală a fundului navei. — Din fr. **quille**.

CHILĂ³ s.f. v. **chilp**.

CHILÉR, *chilere*, s.n. (Reg.) Încăpere mică la casele țărănești, folosită drept cămară. 2. Încăpere mică și joasă aflată în dosul casei țărănești, folosită ca locuință. — Din tc. **kiler**.

CHILIAN, *-Ă*, *chilieni*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația statului Chile sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține statului Chile sau chilenilor (1), privitor la statul Chile sau la chilieni. [Pr.: *ci-li-an*. — Var.: **chilian**, *-ă* s.m. și f., adj.] — **Chile** (n. pr.) + suf. *-ean*. Cf. fr. **Chilien**.

CHILIASM s.n. (Fil.) Credință într-o împărăție de o mie de ani a lui Hristos pe pământ. [Pr.: *-li-asm*] — Din fr. **chiliasme**.

CHILIE, *chilii*, s.f. Odăiță în interiorul unei mănăstiri, în care locuiește un călugăr sau o călugăriță; *p. ext.* (fam.) cameră mică de locuit; cămăruță. — Din sl. **kelija**.

CHILIFÉR, *-Ă*, *chiliferi*, *-e*, adj. Care aparține chilului¹, privitor la chil¹, prin care circulă chilul¹. *Vas chilifer*. — Din fr. **chylifère**.

CHILÍM, *chilimuri*, s.n. (Pop.) 1. Covor (turcesc) cu două fețe; scoarță înflorată. 2. Un fel de broderie făcută cu fire de lână sau de mătase pe etamină sau pe canava. — Din tc. **killim**.

CHILIMBĂR s.n. v. **chihlimbar**.

CHILIMBĂRÍU, *-IE* adj. v. **chihlimbariu**.

CHILIMOĂȚĂ, *chilimoațe*, s.f. (Reg.) Aluat care nu s-a copt bine. — Cf. gălmoz.

CHILIMÓȚ s.n. v. **chilimoață**.

CHILÍNĂ s.f. v. **chilnă**.

CHILIOĂRĂ, *chilioare*, s.f. Diminutiv al lui *chilie*; chiliuță. [Pr.: *-li-oa-*] — **Chilie** + suf. *-(i)oară*.

CHILIPÍR, *chilipiruri*, s.n. Afacere avantajoasă sau câștig neașteptat. ♦ (Concr.) Lucru foarte ieftin; marfă cumpărată la un preț foarte avantajos. — Din tc. **kelepir**.

CHILIPIRGIOĂCĂ, *chilipirgioace*, s.f. (Peior.) Femeie care umblă după chilipiruri. — **Chilipirgiu** + suf. *-oaică*.

CHILIPIRGIU, *chilipirgii*, s.m. (Peior.) Bărbat care umblă după chilipiruri. — Din tc. **kelepirci**.

CHILIUȚĂ, *chiliuțe*, s.f. Chilioară. [Pr.: *-li-u-*] — **Chilie** + suf. *-uță*.

CHILNĂ, *chilne*, s.f. (Pop.) 1. Lădița trăsorii sau a căruței, de sub capra vizitiului. 2. Parte dinaintea sau dinapoia coșului căruței. [Var.: **chilfnă**, **chelnă** s.f.] — Din pol. **kleinia** [wozowa].

CHILÓM, (1) *chiloame*, s.n., (2) *chilomi*, s.m. (Înv.) 1. S.n. Măciucă. 2. S.m. Lovitură dată cu pumnul; pumn. — Din tc. **külünk(gü)**.

CHILOMÂN, *chilomane*, s.n. (Pop.) Gălăgie mare (făcută de oameni care țipă, râd, petrec etc.); larmă, zarvă. — Et. nec.

CHILOPÓD, *chilopode*, s.n. (La pl.) Ordin de artropode cu multe picioare; (și la sg.) animal din acest ordin. — Din engl. **chilopode**.

CHILÓT, *chiloți*, s.m. Obiect de lenjerie sau de sport, care acoperă corpul de la talie până mai sus de genunchi (pe sub pantaloni, rochie, fustă). — Din fr. **culotte**.

CHILOȚĂȘI, *chiloțași*, s.m. Chiloțel. — **Chilot** + suf. *-aș*.

CHILOȚÉL, *chiloței*, s.m. Diminutiv al lui *chilot*; chiloțaș. — **Chilot** + suf. *-el*.

CHILUG adv. (În expr.) A *tunde* (pe cineva) *chilug* = a tunde pe cineva până la piele. — Cf. **pilug**.

CHIM, *chimuri*, s.n. Masă semilichidă rezultată din digestia gastrică a alimentelor. — Din fr. **chyme**.

CHIMEN s.m. (Bot.) Chimion (1); *p. restr.* semințele acestei plante. — Din ngr. **kíminon**. Cf. bg. k i m e n.

CHIMÉR s.n. v. **chimir**.

CHÍMIC, *-Ă*, *chimici*, *-ce*, adj. Care aparține chimiei, privitor la chimie. ♦ Care utilizează substanțe și metode din domeniul chimiei. *Curățătorie chimică*. ♦ *Creion chimic* = creion cu mină violetă, fabricată sintetic, a cărui urmă de pe hârtie se șterge greu. — Din fr. **chimique**.

CHIMICĂLE s.f. pl. (Pop.) Nume generic dat produselor chimice (folosite în gospodărie). — Din germ. **Chemikalien**.

CHIMIE s.f. Știință care studiază compoziția, structura, proprietățile și transformările substanțelor. — Din fr. **chimie**, lat. **chimia**.

CHIMILUMINESCENȚĂ s.f. v. **chimioluminescență**.

CHIMIO- Element de compunere însemnând „chimic”, care servește la formarea unor adjective și substantive. — Din fr. **chimio-**.

CHIMIOLUMINESCENȚĂ s.f. v. **chimioluminescență**.

CHIMIOLUMINESCENȚĂ s.f. Luminescență produsă în timpul unei reacții chimice. [Var.: **chemoluminescență**, **chimioluminescență**, **chimiluminescență**, **chemoluminescență** s.f.] — Din fr. **chimiluminescence**.

CHIMIÓN s.m. 1. Plantă erbacee umbeliferă cu frunze penate și cu flori mici, albe-liliachii, ale cărei semințe aromatice se folosesc în medicină, în bucătărie și la fabricarea lichiorurilor; chimen (*Carum carvi*). 2. Compus: *chimion-de-apă* (sau *-de-baltă*) = mărăraș. [Pr.: *-mi-on-*] — Din tc. **kimyon**.

CHIMIOPROFILAXIE, *chimioprofilaxii*, s.f. Profilaxia bolilor infecțioase cu substanțe chimioterapice. [Pr.: *-mi-o-*] — Din fr. **chimioprophyxie**.

CHIMIOREZISTENȚĂ, *chimiorezistențe*, s.f. (Biol.) Rezistență a germinilor microbieni sau a altor organisme parazitare la substanțe chimioterapice; chemorezistență. [Pr.: *-mi-o-*] — Din fr. **chimiorésistance**.

CHIMIOSINTÉZĂ, *chimosinteze*, s.f. (Biol.) Chemosinteză. [Pr.: *-mi-o-*] — Din fr. **chimosynthese**.

CHIMIOSTERILIZĂ, *chimiosterilizez*, vb. I. Tranz. A steriliza cu substanțe chimice. [Pr.: *-mi-o-*] — **Chimio-** + **steriliza**.

CHIMIOSTERILIZĂRE s.f. Acțiunea de a *chimiosteriliza* și rezultatul ei. — V. **chimiosteriliza**.

CHIMIOSTERILIZĂT, *-Ă*, *chimiosterilizați*, *-te*, adj. Care a fost sterilizat cu substanțe chimice. — V. **chimiosteriliza**.

CHIMIOACTÍSM s.n. (Biol.) Chemotactism. [Pr.: *-mi-o-*] — Din fr. **chimio-tactisme**.

CHIMIOTAXÍE s.f. (Biol.) Chemotactism. [Pr.: *-mi-o-*] — Din fr. **chimiotaxie**.

CHIMIOTERÁPIC, *-Ă*, *chimioterapici*, *-ce*, adj. (Med.); despre substanțe de sinteză chimică) Cu acțiune toxică față de organisme parazitare, fără să fie toxică pentru organismul tratat. [Pr.: *-mi-o-*] — Din fr. **chimiothérapique**.

CHIMIOTERÁPÍE s.f. Tratament al unor boli cu ajutorul substanțelor chimice; chemoterapie. [Pr.: *-mi-o-*] — Din fr. **chimiothérapie**.

CHIMIOTROPÍSM s.n. (Bot.) Creșterea unei plante în direcția sau contrar direcției din care acționează un excitant chimic; chemotropism. [Pr.: *-mi-o-*] — Din fr. **chimiotropisme**.

CHIMÍR, *chimire*, s.n. Brâu lat de piele, adesea ornamentat și prevăzut cu buzunare, pe care îl poartă țărani; șerpar. ⇨ Expr. *A pune la chimir* = a strânge bani; a fi zgârcit. *A avea la chimir* = a fi bogat. [Var.: (reg.) **chimér** s.n.] — Din tc. **kemer**.

CHIMIRĂȘ, *chimirașe*, s.n. Diminutiv al lui *chimir*. — **Chimir** + suf. *-aș*.
CHIMISM s.n. Totalitatea reacțiilor chimice din organism. ⇨ *Chimism gastric* = analiză a acidității sucului gastric din organism. — Din fr. **chimisme**.
CHIMIST, *-Ă, chimiști*, *-ste*, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu studiul chimiei, specialist în chimie. — Din fr. **chimiste**.

CHIMIZĂ, *chimizez*, vb. I. Tranz. A folosi procedee chimice de prelucrare a materialelor în industrie și în agricultură, a prelucra prin procedee chimice. — După rus. **himizirovat'**. Cf. chimie.

CHIMIZĂRE s.f. Faptul de a *chimiza*. — După rus. **himizația**. Cf. chimiza.
CHIMOGRĂF, *chimografe*, s.n. Aparat folosit în fiziologie pentru înregistrarea grafică a mișcărilor unor organe. — Din fr. **kimographe**.

CHIMOGRAFIE, *chimografii*, s.f. Înregistrare grafică a unor fenomene fiziologice cu ajutorul chimografului. — Din fr. **kimographie**.

CHIMOGRĂMĂ, *chimogramme*, s.f. Diagramă a oscilațiilor înregistrate la chimograf. — Din fr. **kymogramme**.

CHIMONÓ, *chimonouri*, s.n. 1. Croială de haină femeiască, cu mâneca dintr-o singură bucată cu restul hainei. ⇨ (Adjectival) *Bluză chimonó*. 2. Îmbrăcăminte japoneză în formă de halat, cu mâneci foarte largi sau, *p. ext.*, haină femeiască de casă croită în acest fel. [Var.: **chimonóu** s.n.] — Din fr. **kimono**.

CHIMONÓU s.n. v. **chimonó**.

CHIMOZINĂ s.f. (Biochim.) Cheag. — Din fr. **chymosine**.

CHIMVÁL, *chimvale*, s.n. 1. Vechi instrument muzical compus din două talere de aramă care erau lovite unul de altul; cimbă. 2. (Rar) Clopot. — Din sl. **kimvalŭ**.

CHIN, *chinuri*, s.n. Suferință fizică sau morală intensă; tortură, supliciu, calvar. — Din magh. **kin**.

CHINCHINĂ, *chinchine*, s.f. Arbore exotic din a cărui scoarță se extrage chinina (*Cinchona*). — Din fr. **quinquina**.

CHINDIE, *chindii*, s.f. 1. (Pop.) Moment al zilei înainte de apusul soarelui. ◆ Loc de pe bolta cerească unde se află soarele pe înserat. 2. (Art.) Numele unui dans popular asemănător cu sârba; melodie după care se execută acest dans. — Din tc. **ikindi**.

CHINESTÉZIC, *-Ă, chinestezici*, *-ce*, adj. Care aparține chinesteziei, care se referă la chinestezie. — Din fr. **kinesthésique**.

CHINESTEZIE s.f. Capacitate de a percepe mișcarea diferitelor părți ale corpului. — Din fr. **kinesthésie**.

CHINÉZ¹, *chinezi*, s.m. (Înv. și reg.) Primar. — Din sb. **knez**, magh. **kenéz**.

CHINÉZ², *-Ă, chinezi*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană care face parte din populația Chinei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Chinei sau chinezilor² (1), privitor la China ori la chinezi²; chinezesc. ◆ (Substantivat, f.) Limba vorbită de chinezi² (1). [Pl. și: (m.) *chineji*] — **China** (n. pr.) + suf. *-ez*.

CHINEZĂRIE, *chinezării*, s.f. (Fam.) Obiect (de artă) chinezesc sau migălos lucrat. — **Chinez** + suf. *-ărie*.

CHINEZÉSC, *-EASCĂ, chinezéști*, adj. Chinez² (2). ⇨ *Marele zid chinezesc* = a) uriaș zid de apărare ridicat la granițele Chinei începând din Antichitate; b) fig. stavilă, opreliște (pusă în calea influențelor inovatoare din afară). *Umbre chinezéști* = umbre (reprezentând diverse figuri) proiectate pe un perete, pe un ecran etc., prin combinarea poziției palmelor și a degetelor. — **Chinez²** + suf. *-esc*.

CHINEZÉȘTE adv. În felul chinezilor² (1); în limba chineză² (2). — **Chinez²** + suf. *-ește*.

CHINEZITERAPEÚT, *chineziterapeuți*, s.m. Specialist în chineziterapie. — Din fr. **kinésithérapeute**.

CHINEZITERAPIE, *chineziterapii*, s.f. Terapeutică prin mișcare. — Din fr. **kinésithérapie**.

CHINEZOĂICĂ, *chinezoaice*, s.f. Femeie care face parte din populația Chinei sau este originară de acolo. — **Chinez²** + suf. *-oaică*.

CHINGĂ, *chingi*, s.f. 1. Bandă lată de piele, de lână sau de cânepă, cu care se fixează șaua pe cal. ⇨ Expr. *A strânge* (pe cineva) *în chingi* = a constrânge, a lua din scurt (pe cineva). *A slăbi* (pe cineva) *din chingi* = a lăsa (pe cineva) mai liber. *A-l ține* (pe cineva) *chingile* = a fi, a se simți în putere, a fi în stare. 2. Cingătoare de piele sau de pânză. 3. Bară de lemn sau de metal care leagă părțile componente ale unui obiect, solidarizându-le și măbind rezistența obiectului. — Lat. ***clinga** (= *cingula*).

CHINGULIȚĂ, *chingulițe*, s.f. Diminutiv al lui *chingă*; chinguță. — **Chingă** + suf. *-uliță*.

CHINGUȚĂ, *chinguțe*, s.f. Chinguliță. — **Chingă** + suf. *-uță*.

CHINIDINĂ, *chindidine*, s.f. Alcaloid extras din scoarța arborelui de chinină, folosit în unele afecțiuni cardiace. — Din fr. **quinidine**.

CHININĂ, *chinine*, s.f. Alcaloid extras din scoarța arborelui de chinină, sub formă de substanță albă, cristalină, cu gust foarte amar, folosit ca medicament împotriva malariei și unor stări febrile; comprimat farmaceutic din această substanță. — Din fr. **quinine**.

CHINOLINĂ s.f. Substanță extrasă din gudronul de ulei, care stă la baza fabricării unor coloranți sintetici și a unor medicamente. — Din fr. **quinoline**, germ. **Chinolin**.

CHINOLÓGIC, *-Ă, chinologici*, *-ce*, adj. Care aparține chinologiei sau câinilor, privitor la chinologie sau la câini. — **Chinologie** + suf. *-ie*.

CHINOLOGÍE s.f. Ramură a zootehniei care se ocupă de creșterea, îngrijirea și dresajul câinilor, precum și ameliorarea raselor lor. — Din engl. **Kynology**.

CHINONĂ s.f. Substanță organică constituind componentul de bază în sinteza unor materii colorante. — Din fr. **quinone**.

CHINONÍC, *chinonice*, s.n. Cântare bisericească liturgică executată în timp ce se împărtășește preotul care oficiază slujba. — Din ngr. **kinonikón** [troparion] „cântare” cântată în comun².

CHINORÓS s.n. v. **chinoroz**.

CHINORÓZ s.n. Fungine foarte fină, folosită la fabricarea unor vopsele, a cerneii de tipar etc. [Var.: **chinorós** s.n.] — Din germ. **Kienruss**.

CHINOVÁR s.n. Sulfură roșie de mercur, folosită ca medicament și colorant. — Din bg. **kinovar**.

CHINOVIÁL, *-Ă, chinoviali*, *-e*, adj. Care aparține unei chinovii, care se referă la chinovie, de chinovie. [Pr.: *-vi-a!*] — **Chinovie** + suf. *-al*.

CHINOVÍE, *chinovii*, s.f. Mănăstire în care călugării își organizează viața în comun. [Acc. și: *chinovie*] — Din sl. **kinovija**.

CHINTÁL, *chintale*, s.n. Unitate de măsură pentru greutate, folosită mai ales pentru cereale, egală cu o sută de kilograme. — Din fr. **quintal**.

CHINTĂ s.f. v. **cvintă**.

CHINTESENȚĂ s.f. 1. Esența cea mai pură și mai concentrată a unei substanțe, a unui lucru, a unei doctrine etc. 2. (În filosofia antică) Al cincilea și cel mai subtil element material al lumii, neschimbător, care intră în componența corpurilor cerești. [Var.: (înv.) **cvintesénță** s.f.] — Din fr. **quintessence**.

CHINUÍ, *chinuiesc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A produce sau a îndura suferințe fizice sau morale intense. ◆ Tranz. A necăji, a plictisi. 2. Refl. A se strădui, a face eforturi pentru a realiza ceva. [Prez. ind. și: *chinui*] — **Chin** + suf. *-ui*.

CHINUÍALĂ s.f. (Rar) Chinuire. [Pr.: *-nu-ia-*] — **Chinui** + suf. *-eală*.

CHINUÍRE s.f. Faptul de a (*se*) *chinui*; chinuială. — V. **chinui**.

CHINUÍȚ, *-Ă, chinuiți*, *-te*, adj. 1. Plin de chinuri, de suferințe. *Viață chinuită*. 2. (Despre o operă artistică, un text etc.) Care este făcut cu multă trudă (și nu prea reușit) — V. **chinui**.

CHINUITÓR, *-OĂRE, chinuitori*, *-oare*, adj. Care chinuiește. [Pr.: *-nu-i-*] — **Chinui** + suf. *-tor*.

CHIOCÉC, *chiocecuri*, s.n. (Înv.) Numele unui dans turcesc. — Din tc. **köcek**.

CHIOIHÁN, *chiolhanuri*, s.n. (Pop. și fam.) Petrecere, chef mare (și zgomotos). [Var.: **chiulhán** s.n.] — Din tc. **külhan**.

CHIOIHÁNÓŠ, *-OĂȘĂ, chiolhănoși*, *-oase*, adj., s.m. și f. (Reg.) (Om) ticălos, mișel. — **Chiolhan** + suf. *-os*.

CHIOMB, **CHIOĂMBĂ**, *chiombi, chioambe*, adj. (Reg.; adesea substantivat) 1. Prost, nesocotit. 2. Care nu vede bine. [Var.: **chiomp, chioămpă** adj.] — Et. nec.

CHIOMP, **CHIOĂMPĂ** adj. v. **chiomb**.

CHIONDORĂȘ adv. (Pop. și fam.) Chiorăș, încrunțat, posomorât. *Se uită chiondorăș*. [Var.: **chiondorúș** adv.] — [În] **chiondora** + suf. *-ăș*.

CHIONDORÉÁLĂ, *chiondoreli*, s.f. (Reg.) Privire încrunțată, posomorâtă — [În] **chiondora** + suf. *-eală*.

CHIONDORÚȘ adv. v. **chiondorăș**.

CHIOR, **CHIOĂRĂ**, *chiori, chioare*, adj. 1. (Adesea substantivat) Care vede numai cu un ochi; căruia îi lipsește un ochi. 2. (Reg.; adesea substantivat) Orb. 3. (Adesea substantivat) Care nu vede bine. 4. (Adesea substantivat) Sașiu. 5. Fig. (Despre surse de lumină) Care dă o lumină slabă, insuficientă; (despre lumină) slab. ◆ (Despre ferestre) Prin care lumina străbate cu greu, care este prea mic sau (în parte) acoperit. 6. (În expr.) *Apă chioară = a)* (ir.) nume dat unor alimente lichide sau unor băuturi alcoolice prea diluate; *b)* vorbe lipsite de conținut. *A nu avea para chioară* sau (rar, substantivat) *a nu avea chioară în pungă* = a nu avea niciun ban. — Din tc. **kör**.

CHIORĂÍ, pers. 3 *chiórăie*, vb. IV. Intrans. (Pop.; despre intestine) A produce un zgomot caracteristic, datorită gazelor din interior. [Var.: **ghiorăí** vb. IV] — Formație onomatopeică.

CHIORĂÍALĂ, *chiorăieli*, s.f. (Pop.) Zgomot produs de mișcarea gazelor în intestine; chiorăit, chiorăitură. [Pr.: *-ră-ia-*. — Var.: **ghiorăíală** s.f.] — **Chiorăí** + suf. *-eală*.

CHIORĂIT, *chiorăituri*, s.n. (Pop.) Chiorăială. [Var.: **ghiorăit** s.n.] — V. **chiorăi**.

CHIORĂITURĂ, *chiorăituri*, s.f. (Pop.) Chiorăială. [Pr.: -ră-i-. — Var.: **ghiorăitură** s.f.] — **Chiorăi** + suf. -tură.

CHIORĂȘ, -**Ă**, *chiorăși*, -e, adv., adj. (Înv. și pop.) I. Adv. (În expr.) A *privi* (sau a *se uita*) *chiorăș* = a) a privi sașiu; b) a se uita pe furis, încrunțat, cu dușmănie, cu dispreț. A *da chiorăș prin ceva* = a se rezezi fără a ține seama peste ce calcă. (Înv.) A *da chiorăș la (sau în) ceva* = a ținti. II. Adj. 1. Sașiu. 2. Fig. Încrunțat, supărat, îmbufnat. — **Chiorăi** + suf. -ăș.

CHIORÎ, *chiorăsc*, vb. IV. 1. Intrans. și tranz. A-și pierde sau a face pe cineva să-și piardă un ochi; p. ext. a-i slăbi sau a face să-i slăbească vederea cuiva sau să nu mai vadă (temporar). ♦ (Reg.) A orbi. ♦ Tranz. Fig. A încerca să înșele sau a înșela pe cineva (în legătură cu ceva care poate fi văzut). 2. Refl. (Fam.) A se uita foarte atent, cu curiozitate, făcând ochii mari; a se holba. 3. Intrans. Fig. (Despre surse de lumină) A da o lumină foarte slabă. — Din **chior**.

CHIOSTÉC¹, *chiostecuri*, s.n. (Înv.) 1. Piedică pusă la picioarele cailor. 2. Șiret la gulerul mantalei. [Pl. cf. *chiostece*] — Din tc. **köstek**.

CHIOSTÉC² s.n. v. **chiștoc**.

CHIOȘC, *chioșcuri*, s.n. 1. Construcție ușoară (și mobilă) pe străzi, în parcuri, în gări, unde se vând ziare, reviste, țigări, răcoritoare etc. 2. Construcție ușoară (de lemn) așezată în grădini particulare sau publice (ca adăpost la umbră, pentru odihnă etc.). — Din tc. **köşok**.

CHIOȘCĂR, *chioșcari*, s.m. (Fam.) Vânzător într-un chioșc (1). — **Chioșc** + suf. -ar.

CHIOT, *chiot*, s.n. Strigăt puternic, răsunător, prelung (care exprimă bucurie, reușită etc., care servește ca chemare, îndemn etc.). — Din **chlu**.

CHIOTÎ, *chiotesc*, vb. IV. Intrans. (Pop.) A scoate chiot; a chiu. ♦ (Rar) A răsuna. *Valea chioteste*. [Pr.: *chi-o*] — Din **chiot**.

CHIOTOĂRE s.f. v. **cheotoare**.

CHIP, *chipuri*, s.n., adv. I. S.n. 1. Față, obraz, figură. *Un chip oval*. ♦ Expresie a feței; fizionomie. *Un chip trist*. 2. Înfațișarea sau aspectul unei ființe. *Avea chip omenesc*. ♦ Loc. adv. *În chip de...* = cu înfațișare de... asemenea cu... ♦ Persoană; ființă. *A văzut acolo multe chipuri*. 3. Imagine, înfațișare a unei ființe sau a unui obiect, redată prin desen, pictură, sculptură etc. 4. (Rel.) Proprietate ontologică, fixând structura arhetipală imprimată omului la creație; imaginea în care se reflectă ființa personală a lui Dumnezeu. ♦ *Chip cioplit* = idol. II. S.n. 1. Fel, mod, gen. *Scrie într-un chip original*. ♦ Loc. adj. *Fel și chip de...* = tot felul de... ♦ Loc. adv. (În sau cu) *fel și chip* (sau *chipuri*) = în tot felul, în toate modalitățile posibile. 2. (Rar) Modalitate, posibilitate. ♦ Loc. adv. *Cu orice chip* = oricum. *În (sau cu) niciun chip* = nicidecum. ♦ Expr. *Nu e chip să...* = nu se poate, imposibil să... *A nu avea (niciun) chip (să...)* = a nu avea posibilitatea, a nu putea (să...). (Pop.) *A afla chip (și cale)* = a găsi un mijloc eficace, o soluție. 3. (Reg.) Încercare (de a găsi o soluție) 4. (În expr.) *Cu chip să...* = ca să..., pentru ca să..., având intenția să... *Cu chip că...* = sub pretext că..., sub aparența că... III. Adv. (La pl. art.; fam.) Vorba vine, cică. ♦ La drept vorbind, nu-i vorbă; ba chiar. — Din magh. **kép**.

CHIPAROASĂ, *chiparose*, s.f. Plantă decorativă cu tulpina înaltă, terminată cu un mănunchi de flori albe-verzi sau roz, plăcut mirositoare; tuberoză (*Polyanthes tuberosa*). [Var.: **țiparoadă** s.f.] — Din **chiparos** (după fr. *tubéreuse*).

CHIPARÓS, *chiparoși*, s.m. Arbore rășinos conifer cu frunze persistente și cu lemnul rezistent și parfumat, folosit în industrie (*Cupressus sempervirens*). — Din ngr. **kīparíssi**.

CHIPCÉL s.n. v. **chepcel**.

CHÍPEȘ, -**Ă**, *chipeși*, -e, adj. Frumos, arătos, chipos. — Din magh. **képes** „capabil”.

CHIPIU, *chapie*, s.n. Șapcă (de uniformă) cu fundul rotund și tare și cu cozoroc. [Pl. și: *chipiuri*] — Din fr. **képi**.

CHIPÓS, -**OASĂ**, *chipoși*, -oase, adj. (Pop.) Chipeș. — **Chip** + suf. -os.

CHIPROVICÉNI s.m. pl. Nume dat unor meșteșugari bulgari stabiliți în a doua jumătate a sec. XVII în Țara Românească. — **Chiprovăt** (n. pr.) + suf. -ean.

CHIPS, *chipsuri*, s.n. Felie subțire și rotundă de cartof, prăjită în ulei și consumată rece. [Pr.: *cips*] — Cuv. engl.

CHIPUȘOR, *chipsușoare*, s.n. Diminutiv al lui *chip*. — **Chip** + suf. -ușor.

CHIR s.m. (Înv.; urmat de un n.pr. de persoană) Domn, jupân. [Scris și: *kir*] — Din ngr. **kír[os]**.

CHIRALÉISA interj., s.f. (Pop.) 1. Interj. Formulă liturgică grecească cu sensul „Doamne miluiește” (rostită de cei care însoțesc pe preot când umblă cu botezul). 2. S.f. Litanie liturgică ortodoxă; ectenie. 3. S.f. (Reg.) Duh necurat. [Pr.: -le-i-] — Din ngr. **kír[os] eléison**.

CHIRĂI, *chirăi*, vb. IV. Intrans. (Pop. și fam.) 1. (Despre greieri; la pers. 3) A țâra. ♦ (Despre unele păsări) A scoate sunete specifice speciei. 2. (Despre oameni) A striga, a țipa; a geme; a plânge. — Formație onomatopeică.

CHIRĂIT, *chirăituri*, s.n. (Pop. și fam.) Faptul de a *chirăi*; zgomot, sunet, strigăt scos de cel care chirăie; chirăitură. — V. **chirăi**.

CHIRĂITURĂ, *chirăituri*, s.f. (Pop. și fam.) Chirăit. — **Chirăi** + suf. -tură.

CHIRCI, *chircesc*, vb. IV. Refl. 1. A se strânge grămadă, a se face mic. 2. A nu se dezvolta suficient; a se pipernici. — Et. nec.

CHIRCIT, -**Ă**, *chirciți*, -te, adj. 1. Cu trupul strâns. 2. Care nu s-a dezvoltat suficient; pipernicit; sfrijit. — V. **chirci**.

CHIRCITURĂ, *chircituri*, s.f. (Pop.) Ființă ori plantă insuficient dezvoltată, pipernicită, degenerată. — **Chirci** + suf. -tură.

CHIRFOSEALĂ, *chirfoseli*, s.f. (Reg.) Faptul de a chirfosi. ♦ Zăpăceală, hărmaie. — **Chirfosi** + suf. -eală.

CHIRFOȘI, *chirfosesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A murdări tăvăind prin ceva. — Et. nec.

CHIRIARH, *chiriarhi*, s.m. (Înv.) Arhieru conducător al unei eparhii, mitropolii, patriarhii. [Pr.: -ri-arih] — Din ngr. **kiriarios**.

CHIRIARHIE, *chiriarhii*, s.f. (Înv.) Demnitatea de chiriarh; conducerea, autoritatea superioară a bisericii. [Pr.: -ri-ar-] — Din ngr. **kiriaria**.

CHIRIĂȘ, -**Ă**, *chiriași*, -e, s.m. și f. Persoană, instituție, organizație etc. care folosește o locuință, un sediu etc. în temeiul unui act de închiriere. [Pr.: -ri-aș] — **Chirie** + suf. -aș.

CHIRIE, *chirii*, s.f. Sumă plătită de beneficiarul unui contract de închiriere în schimbul folosirii temporare a locuinței sau a unui lucru închiriat. ♦ Loc. adj. și adv. *Cu chirie* = (care este dat cuiva) pentru folosire temporară în schimbul unei plăți. — Din bg., sb. **kirija**.

CHIRIGHIȚĂ, *chirighițe*, s.f. Gen de păsări călătoare care trăiesc pe lângă râuri și bălți și se hrănesc cu pește (*Chlidonias*). — Cf. a r a g a ș i.

CHIRIGIU, *chirigii*, s.m. 1. (Înv.) Persoană care transporta cu căruța, în schimbul unei plăți, oameni sau mărfuri; cărauș. 2. (Reg.) Chiriaș. — Din tc. **kiraci**.

CHIRILIC, -**Ă**, *chirilici*, -ce, adj. (În sintagmele) *Alfabet chirilic* = vechi alfabet slav, compus de Chiril în sec. IX și utilizat la noi (oficial) până în 1860, care a servit drept bază pentru alfabetele folosite de popoarele slave ortodoxe. *Literă chirilică* = literă din alfabetul chirilic. (Substantivat) *Scrie cu chirilice*. ♦ (Despre texte, scrieri etc.) Care este scris cu litere chirilice. [Var.: **cirilic**, -ă adj.] — **Chiril** (n. pr.) + suf. -ic.

CHIRISTIGIU s.m. v. **cherestegiu**.

CHIROGRAFĂR, -**Ă**, *chirografari*, -e, adj. (Jur.; și substantivat) (Creditor) care nu are garanții (ipotecă, privilegiu, gaj). — Din fr. **chirographaire**.

CHIROMĂNT, -**Ă**, *chiromanți*, -te, s.m. și f. Persoană care practică chiromanția. — Din it. **chiromante**.

CHIROMĂNTIC, -**Ă**, *chiromantici*, -ce, adj. De chiromanție. — Din engl. **chiromantic**.

CHIROMANȚIE s.f. Procedeu prin care se poate ghici caracterul sau destinul cuiva pe baza interpretării liniilor din palmă. — Din it. **chiromanzia**, fr. **chiromancie**.

CHIROMEGALIE s.f. v. **cheiromegalie**.

CHIROPTÉR s.n. v. **cheiropter**.

CHIRPICI s.n. Material de construcție în formă de cărmidă, făcut dintr-un amestec de lut, paie și bălăgar uscat la soare. — Din tc. **kerpik**.

CHIRÚRG, *chirurgi*, s.m. Medic specialist în chirurgie. [Var.: (înv.) **hirúrg** s.m.] — Din lat. **chirurgus**, germ. **Chirurg**.

CHIRURGICAL, -**Ă**, *chirurgicali*, -e, adj. Care aparține chirurgiei, care se referă la chirurgie, care se realizează cu ajutorul chirurgiei. [Var.: (înv.) **hirurgical**, -ă adj.] — Din fr. **chirurgical**, lat. **chirurgicilis**.

CHIRURGIE s.f. Ramură a medicinei care tratează bolile cu ajutorul operațiilor. ♦ *Mică chirurgie* = parte a chirurgiei consacrată intervențiilor chirurgicale mai ușoare, care nu impun spitalizare. *Chirurgie genetică* = transplant de gene. [Var.: (înv.) **hirurgie** s.f.] — Din fr. **chirurgie**, lat. **chirurgia**.

CHISEA¹, *chisele*, s.f. Vas mic de sticlă, de cristal sau de porțelan în care se ține dulceața. [Var.: **cheseá** s.f.] — Din tc. **käse**.

CHISEA², *chisele*, s.f. (Pop.) Pungă (de piele) în care se țin banii sau tutunul. — Din tc. **kese**.

CHISELIȚĂ, *chiselite*, s.f. Fiertură de fructe sau de anumite legume (știr, lobodă etc.). ♦ Fig. Amestec din care nu se mai alege nimic; terci. ♦ Expr. *A face (pe cineva) chiselită* = a bate zdravăn. — Din bg., sb. **kiselica**.

CHISNOVĂT, -**Ă**, *chisnovați*, -te, adj., s.m. și f. (Reg.) (Om) poznaș, glumeț, comic. — Et. nec.

CHIST, *chisturi*, s.n. 1. Tumoare benignă de forma unei pungi închise, de obicei cu un conținut lichid sau semilichid. 2. Înelși protector secretat de unele animale inferioare aflate în condiții de mediu nefavorabile. — Din fr. **kyste**.

CHISTECTOMIE, *chistectomie*, s.f. (Med.) Extirpare chirurgicală a unui chist. — Din fr. **kystectomie**.

CHÍSTIC, -Ă, *chistici*, -ce, adj. De natura chistului, cu aspect de chist. — Din fr. *kystique*.

CHIȘCĂR, *chișcari*, s.m. (lht.; reg.) Țipar. — Cf. rus. *пи́скар*.

CHIȘCĂ, *chiște*, s.f. (Reg.) Caltaboș făcut din stomacul sau din intestinele porcului, umplute cu carne tocată și cu păsat. ♦ (Adverbial) Plin, îndesat până la refuz. — Din ucr. *kyška*.

CHIȘIȚĂ, *chișițe*, s.f. Încheietură a piciorului, deasupra copitei, la animalele cu copite; moțul de păr de deasupra copitei. — Din bg. *kitčice*, sb. *kičica*.

CHIȘLEĂG s.n. (Reg.) Leapte de vacă smântânit pus la prins (până se acrește); lapte prins, lapte acru. — Din ucr. *kysljak*.

CHIȘTÓC, -OACĂ, *chiștoci*, -oace, s.n., s.m. și f. 1. S.n. Muc de țigară. 2. S.m. și f. Fig. Copil mic de statură și îndesat. [Pl. și: (1) *chiștocuri*. — Var.: *chiostóc* s.n.] — Et. nec.

CHIT¹ adv. (Fam.; în expr.) A fi *chit* (cu cineva) = a nu mai datora nimic (cuiva); a nu mai avea de dat (cuiva) nicio socoteală. ♦ Loc. conj. *Chit că...* = chiar dacă..., indiferent dacă... — Din fr. *quite*.

CHIT², (2) *chituri*, s.n. 1. Pastă formată dintr-un praf mineral și un lichid vâscos (ulei de in, glicerină etc.), care se întărește în contact cu aerul, folosită la fixarea geamurilor în cercevele, la astuparea găurilor în lemn sau în zid etc. 2. Sortiment de chit (1). — Din germ. *Kit*.

CHIT³, *chiți*, s.m. (Zool.; înv.) Balenă. — Din sl. *kitŭ*.

CHITĂNȚĂ, *chitanțe*, s.f. Act scris prin care se face dovada primirii unei sume de bani, a unor bunuri etc. — Din fr. *quittance*.

CHITANTIER, *chitanțiere*, s.n. Carnet sau registru cu foi detașabile pentru întocmirea chitanțelor. [Pr.: -ți-er] — **Chitanță** + suf. -ier.

CHITĂRĂ, *chitare*, s.f. Instrument muzical cu coarde, care emite sunete prin ciupire sau lovire cu degetele. ♦ *Chitară electrică* = chitară ale cărei sunete sunt captate și amplificate. [Var.: *ghitară* s.f.] — Din it. *chitarra*.

CHITARIST, -Ă, *chitaristi*, -ste, s.m. și f. Persoană care cântă la chitară. [Var.: *ghitarist*, -ă, (în v.) *citarist*, -ă s.m. și f.] — **Chitară** + suf. -ist. Cf. it. *chitarrista*.

CHITĂ, *chite*, s.f. (Reg.) 1. Mânunchi de flori, de frunze etc. 2. Mânunchi format din douăsprezece fuioare de in sau de cânepă. — Din sb. *kita*, ucr. *kyta*.

CHITCĂIT, -Ă, *chitcăiți*, -te, adj. (Reg.; despre oameni) Mocăit, ticăit. — Et. nec.

CHITEĂLĂ¹ s.f. (Pop.) Chibzuială, judecată (dreaptă, cumpănită). — **Chit¹** + suf. -eală.

CHITEĂLĂ² s.f. (Reg.) Ochire, țintire; nimerire. — **Chit²** + suf. -eală.

CHIT¹, *chitesc*, vb. IV. (Pop.) 1. Tranz., intranz. și refl. A socoti, a chibzui; a crede, a gândi. ♦ Tranz. A pune la cale; a plănui. 2. Tranz. A potrivi, a aranja, a rândui bine. — Din sb. *kititi*.

CHIT², *chitesc*, vb. IV. Tranz. (Pop.) 1. A ținti (cu arma, cu piatra), a ochi; p. ext. a trage (cu o armă); a lovi, a nimeri (ținta). 2. A arunca o privire; a alege din ochi. — Din sb. *hititi* (prin apropiere de *chit¹*).

CHITÍC, *chitici*, s.m. (Reg.) Nume generic pentru diferite varietăți de pește mărunt; pește neajuns la maturitate; peștișor. ♦ Expr. (Adverbial) A *tăcea chitic* = a nu spune nicio vorbă, a păstra tăcere completă. — Cf. pitic.

CHITÍE s.f. v. *tichie*.

CHITINĂ s.f. Substanță organică asemănătoare cu celuloza, care formează partea scheletică din tegumentele insectelor. — Din fr. *chitine*.

CHITINIZĂT, -Ă, *chitinizați*, -te, adj. Din chitină; cu chitină. — Din **chitină**.

CHITINÓS, -OASĂ, *chitinosi*, -oase, adj. Care conține chitină, format din chitină. — Din fr. *chitineux*.

CHITÍT, -Ă, *chititi*, -te, adj. (Pop.; despre oameni) Chibzuit, socotit. — V. **chit¹**.

CHITÓN, *chitoane*, s.n. Tunică purtată în Antichitate de greci direct pe piele, prinsă pe umărul stâng cu o fibulă și strânsă în talie cu un cordon. — Din fr. *chiton*.

CHITONĂG¹ s.n. (Reg.) Pistil obținut din pastă de gutui. — Cf. fr. *cotignac*.

CHITONĂG², *chitonage*, s.n. (Rar) Unealtă cu vârf ascuțit, cu care se fac găuri în pământ pentru a înfige aracii la vie sau pentru semănatul porumbului. — Et. nec.

CHITRĂ, *chitre*, s.f. Fructul comestibil al chitrului, cu aspectul unei lămâi mari. — Din ngr. *kitra* (pl. lui *kitron*).

CHITRU, *chitri*, s.m. 1. Arbore exotic cu flori mari, albe și cu fructe comestibile (*Citrus medica*). 2. (Impr.) Chitră. — Din **chitră**.

CHITUL, *chitulesc*, vb. IV. Tranz. A lipi, a fixa, a astupa, a netezi ceva cu chit². — **Chit²** + suf. -ui.

CHITULIRE, *chitului*, s.f. Acțiunea de a *chitui*. — V. **chitui**.

CHITUIȚ, -Ă, *chituiți*, -te, adj. Care este lipit, fixat, astupat cu chit². — V. **chitui**.

CHIȚ interj. Cuvânt care imită sunetele caracteristice ale șoarecilor. — Onomatopee.

CHITĂI, pers. 3 *chițăie*, vb. IV. Intranz. (Despre șoareci) A scoate sunete ascuțite, caracteristice speciei. [Var.: **chițcăi** vb. IV] — **Chiț** + suf. -ăi.

CHITĂIT s.n. Faptul de a *chițăi*; sunet ascuțit specific pe care îl scoate șoarecele. [Var.: **chițcăit** s.n.] — V. **chițăi**.

CHIȚCANI, *chițcani*, s.m. 1. Animal insectivor asemănător cu șoarecele, brun-castaniu pe spate și mai deschis pe burtă, cu botul alungit, cu ochii mici și cu urechile ascunse în blană, care trăiește prin păduri, dumbrăvi etc. în galerii superficiale (*Sorex araneus*). 2. Nume dat mai multor specii de șoareci de diverse mărimi. — **Chițcăi** + suf. -an.

CHIȚCĂI vb. IV v. **chițăi**.

CHIȚCĂIT s.n. v. **chițăi**.

CHIȚIBUȘ, *chițibușuri*, s.n. (Fam.) Fapt, detaliu lipsit de importanță; mărunțiș, fleac. ♦ Tertip, șmecherie de care uzează cineva pentru a obține ceva. — Et. nec.

CHIȚIBUȘĂR, -Ă, *chițibușari*, -e, s.m. și f. (Fam.) 1. Persoană căreia îi place să uzeze de chițibușuri, de mărunțișuri, care face mici șmecherii.

2. Persoană care dă importanță fleacurilor; persoană care caută nod în papură. — **Chițibuș** + suf. -ar.

CHIȚIBUȘĂRIE s.f. v. **chițibușerie**.

CHIȚIBUȘERIE, *chițibușerii*, s.f. (Rar) Fapt sau apucătură de chițibușar; acțiune plină de chițibușuri. [Var.: **chițibușărie** s.f.] — **Chițibușar** + suf. -ie.

CHIȚORÁN, *chițorani*, s.m. Șoarece mare de câmp, cu botul foarte ascuțit (*Sorex vulgaris*). — Cf. **chițcan**.

CHIU s.n. 1. Strigăt de bucurie. 2. (În expr.) *Chiu și vai* = suferință, durere; fig. sărăcie, mizerie. *Cu chiu, cu vai* sau *cu chiu și vai* = cu mare greutate, după multe eforturi. — Onomatopee.

CHIUÍ, *chiui*, vb. IV. Intranz. 1. A scoate un strigăt ascuțit, puternic și prelung de bucurie, de veselie, de îndemn, de chemare etc.; a chioți, a hăuli.

2. A spune strigături, a striga chiuituri (2). [Pr.: *chi-u*] — **Chiu** + suf. -ui.

CHIUÍȚ, *chiuituri*, s.n. 1. Strigăt ascuțit, puternic și prelung (de bucurie, de îndemn etc.); chiuitură (1), hăulire, hăulit. 2. Chiuitură (2), strigătură. [Pr.: *chi-u*] — V. **chiui**.

CHIUÍȚĂ s.f. (Reg.; în loc. adv.) *Cu chiuța* = foarte mult, cu nemiluita, nenumărat. [Pr.: *chi-u*] — V. **chiui**.

CHIUITURĂ, *chiuituri*, s.f. 1. Faptul de a chiu; chiot, chiuit (1). 2. Versuri cu aluzii satirice sau glumețe, strigate în timpul executării dansurilor populare; strigătură, chiuit (2). [Pr.: *chi-u*] — **Chiu** + suf. -tură.

CHIUL, *chiuluri*, s.n. (Fam.) Sustragere nemotivată de la îndeplinirea unei obligații, a unei datorii; p. ext. înșelătorie. ♦ Loc. vb. *A trage chiulul = a)* a chiu; *b)* a nu-și ține cuvântul dat. *A-i trage (cuiva) chiulul = a* păcăli, a înșela (pe cineva). — Din fr. [țirer au] **cul**.

CHIULĂF, *chiulafuri*, s.n. (Înv.) Un fel de căciulă turcească mare (în jurul căreia se înfășura turbanul). — Din tc. **külâh**.

CHIULANGIU, -IE, *chiulangii*, s.m. și f., adj. (Fam.) (Persoană) care în mod sistematic trage chiulul, înșală, se sustrage de la datorie. — **Chiu** + suf. -angiu. Cf. tc. **külâhçi**.

CHIULASĂ, *chiulase*, s.f. 1. Piesă de metal care închide cilindrii unui motor cu ardere internă. 2. Partea de dinapoi a țevii unei arme de foc (pe unde se încarcă arma). [Var.: **culasă** s.f.] — Din fr. **culasse**.

CHIULHÂN s.n. v. **chiolhan**.

CHIULÍ, *chiulesc*, vb. IV. Intranz. (Fam.) A se sustrage nemotivat de la îndeplinirea unei obligații, a unei datorii; a trage chiulul. — Din **chiul**.

CHIUP, *chiupuri*, s.n. (Reg.) Vas mare de lut ars, în formă de amforă, folosit pentru păstrarea untdelemnului, a murăturilor etc. — Din tc. **küp**.

CHIURASĂT s.n. v. **cuirasat**.

CHIURASĂ s.f. v. **cuirasă**.

CHIURASIÉR s.n. v. **cuirasier**.

CHIURETĂ, *chiuretez*, vb. I. Tranz. A curăța (și a îndepărta) cu chiureta suprafața unei mucoase (bolnave). — Din fr. **cureter**.

CHIURETĂJ, *chiuretaje*, s.n. Faptul de a chiureta; chiuretare. — Din fr. **curetage**.

CHIURETĂRE, *chiuretări*, s.f. Chiuretaj. — V. **chiureta**.

CHIUREȚĂ, *chiurețe*, s.f. Instrument chirurgical de forma unei linguri, cu margini tăioase, folosit la chiuretaj. — Din fr. **curette**.

CHIURLUIȚ, -Ă, *chiurluiți*, -te, adj. (Reg.) Amețit (de băutură). — Et. nec.

CHIUVÉTĂ, *chiuvete*, s.f. Vas de porțelan, de faianță sau de metal smălțuit prevăzut cu o gură de scurgere, fixat în perete sub un robinet de apă și folosit la spălat. — Din fr. **cuvette**.

CHIVĂRĂ, *chivere*, s.f. Chiipi înalt, folosit în trecut de militarii anumitor arme. ♦ Coif confecționat din hârtie, folosit pentru a feri capul de soare, în jocul copiilor de-a soldații. [Var.: **chiveră** s.f.] — Din rus. **kiver**.

CHIVERĂ s.f. v. **chivără**.

CHIVERNISEĂLĂ, *chiverniseli*, s.f. (Pop. și fam.) Faptul de a (se) chivernisi; (concr.) ceea ce a chivernisit cineva. — **Chivernisi** + suf. -eală.

CHIVERNISÍ, *chivernisesc*, vb. IV. (Pop. și fam.) 1. Tranz. A administra, a conduce. 2. Tranz. și refl. A face economii; a agonisi. 3. Refl. și tranz. A ajunge sau a face să ajungă la o situație materială bună; a (se) căpătui, a (se) pricopsi. 4. Tranz. și refl. A (se) aproviziona; a (se) îndestula. — Din ngr. *kivérnisa* (aor. lui *kivernó*).

CHIVERNISIRE s.f. (Pop. și fam.) Acțiunea de a (se) *chivernisi*. — V. *chivernisi*.

CHIVERNISÍT, *-Ă*, *chivernisiți*, *-te*, adj. (Pop. și fam.) Care are o situație materială bună; pricopsit, căpățuit; înstărit, îmbogățit. — V. *chivernisi*.

CHIVERNISITÓR, *chivernisitori*, s.m. (Înv.) Administrator; conducător, cărmuitor. — **Chivernisi** + suf. *-tor*.

CHIVÓT, *chivoturi*, s.n. Casetă de argint în formă de bisericuță așezată în altar, în care se păstrează sfânta împărtașanie. ♦ Ladă în care evreii mozaici țineau tablele legii. [Acc. și: *chivót*. — Pl. și: *chivote*] — Din sl. *ktivót*.

CHIVÚȚĂ, *chivuțe*, s.f. (Peior.) Femeie (de obicei romă) care se ocupă cu spoiul caselor cu buineaua. — Din n.pr. *Chivuța*.

CHIX, *chixuri*, s.n. (Fam.) Nereușită, eșec (rușinos) într-o acțiune, într-o manifestare. ♦ Expr. *A da chix* = a nu reuși. — Din germ. *Kicks*.

CHÓRUS, *chorusuri*, s.n. (Jazz) Improvizație solistică legată de o temă principală. ♦ Improvizație colectivă, care urmează după improvizațiile soliștilor. [Pr.: *co-*] — Din fr., engl. *chorus*.

CHOU À LA CRÊME, *chou à la crème*, s.n. Prăjitură de formă rotundă, preparată din făină, unt și ouă, la care se adaugă lapte sau apă. — Loc. fr.

CHULO s.m. Toreador care luptă pe jos și are misiunea de a întărâta taurul cu ajutorul unei pelerine roșii. [Pr.: *čulo*] — Cuv. sp.

CI conj. 1. (Adversativ; după o negație sau o propoziție negativă) (Ba) dimpotrivă. *Nu avea băieți, ci numai fete*. 2. (Adversativ; înv. și pop.; după o propoziție afirmativă căreia i se opune o afirmație contrară sau restrictivă). Cu toate acestea; totuși. ♦ (După o propoziție ipotetică sau condițională) Dar, însă. 3. (Adversativ; reg.; adesea împreună cu un imperativ; arată nerăbdarea) Dar... 4. (Consecutiv; rar) Prin urmare, deci. — Din *ce*.

CIACÓNĂ, *ciacone*, s.f. Vechi dans de origine spaniolă, cu o mișcare lentă; melodie după care se execută acest dans. — Din it. *ciaccona*.

CIÁN s.n. Gaz incolor, otrăvitor, cu miros de migdale amare; cianogen. [Pr.: *ci-an*] — Din fr. *cyan*. Cf. germ. *Z* y a n.

CIANAMIDĂ, *cianamidă*, s.f. Substanță chimică cristalină, din care se obține melamina. [Pr.: *ci-a-*] — Din fr. *cyanamide*.

CIANÁT, *cianați*, s.m. (Chim.) Derivat al acidului cianhidric. [Pr.: *ci-a-*] — Din fr. *cyanate*.

CIANHÍDRIC adj. (În sintagma *Acid cianhidric* = lichid incolor, volatil, foarte toxic, cu miros de migdale amare; acid prusic. [Pr.: *ci-an-*] — Din fr. *cyanhydrique*.

CIANHÍDRINĂ, *cianhidrine*, s.f. Compus organic care conține în moleculă un hidroxil și un nitril, folosit la obținerea aminoacizilor și a unor materiale plastice. [Pr.: *ci-an-*] — Din fr. *cyanhydriine*.

CIANHÍDRIZĂRE s.f. Tratare cu acid cianhidric a răsadurilor sau a puieților pentru a combate parazitii. [Pr.: *ci-an-*] — Din fr. *cyanhydrisation*.

CIANÍNĂ s.f. (Fot.) Colorant folosit ca sensibilizator fotografic pentru razițiile infraroșii. [Pr.: *ci-a-*] — Din fr. *cyanine*.

CIANIZĂRE s.f. Tratatment termochimic prin care se introduce carbon și azot la suprafața unei piese din oțel, pentru a se obține un strat superficial dur. [Pr.: *ci-a-*] — După fr. *cyanisation*.

CIANOFICÉE, *cianoficee*, s.f. (La pl.) Clasă de alge albastre, microscopice; (și la sg.) algă din această clasă. [Pr.: *ci-a-*] — Din fr. *cyanophycée*.

CIANOGEN s.n. (Chim.) Cian. [Pr.: *ci-a-*] — Din fr. *cyanogène*.

CIANOPSIE, *cianopsii*, s.f. (Med.) Perturbare a vederii manifestată prin perceperea obiectelor în culoarea albastră. [Pr.: *ci-a-*] — Din fr. *cyanopsie*.

CIANÓTIC, *-Ă*, *cianotici*, *-ce*, adj. (Despre mucoase, piele) De culoare albastră-vineție; *p. ext.* (Despre oameni) predispus la cianoză; care prezintă cianoză. [Pr.: *ci-a-*] — Din fr. *cyanotique*.

CIANOTIPIE, *cianotipii*, s.f. Procedeu de reproducere prin copiere fotografică, utilizat în special pentru desenele tehnice al căror original a fost executat pe hârtie de calc, obținându-se o imagine negativă pe un fond albastru închis cu linii albe. [Pr.: *ci-a-*] — Din germ. *Zlanotypie*.

CIANOZĂ, *cianozez*, vb. I. Refl. și tranz. A deveni sau a face să devină cianotic. [Pr.: *ci-a-*] — Din fr. *cyanoser*.

CIANOZÁT, *-Ă*, *cianozați*, *-te*, adj. Care a devenit de culoare albastră-vineție; *p. ext.* cianotic. [Pr.: *ci-a-*] — V. *cianoza*.

CIANOZĂ s.f. (Med.) Colorație albastră-vineție a pielii și a mucoaselor din cauza unei insuficiente oxigenări a sângelui. [Pr.: *ci-a-*] — Din fr. *cyanose*.

CIANURĂ, *cianurez*, vb. I. Tranz. A supune minereurile operației de cianurare. [Pr.: *ci-a-*] — Din fr. *cyanurer*.

CIANURĂRE, *cianurări*, s.f. Operație industrială de extragere a metalelor nobile din minereurile sărace cu ajutorul unei soluții de cianură de sodiu. [Pr.: *ci-a-*] — După fr. *cyanuration*.

CIANURĂ, *cianuri*, s.f. Sare a acidului cianhidric. [Pr.: *ci-a-*] — Din fr. *cyanure*. **CIAO** interj. (Fam.) Termen de salut. [Pr.: *caú*] — Cuv. it.

CIĂȚIU, *ciații*, s.n. (Bot.) Inflorescență reprezentând o grupare de mai multe flori bărbătești fără înveliș, cu o singură floare femeiască. [Pr.: *ci-a-*] — Din lat. *ciatium*.

CIBERNÉTIC, *-Ă*, *cibernetici*, *-ce*, s.f., adj. 1. S.f. Știință care are ca obiect studiul matematic al legăturilor, comenziilor și controlului în sistemele tehnice și în organismele vii din punctul de vedere al analogiilor lor formale. 2. Adj. Care aparține ciberneticii (1), privitor la cibernetică. — Din fr. *cybétique*.

CIBERNETICIÁN, *-Ă*, *ciberneticieni*, *-e*, s.m. și f. Specialist în cibernetică. [Pr.: *-ci-an*] — Din fr. *cybéméticien*.

CIBERNETIZĂRE, *cibernetizez*, vb. I. Tranz. A dota cu echipament cibernetic. — Din fr. *cybémétiser*.

CIBERNETIZĂRE, *cibernetizări*, s.f. Acțiunea de a *cibernetiza* și rezultatul ei. — V. *cibernetiza*.

CIBERNETIZÁT, *-Ă*, *cibernetizați*, *-te*, adj. Care a fost dotat cu echipament cibernetic. — V. *cibernetiza*.

CICADĂ, *cadade*, s.f. Nume dat unor insecte cu corpul scurt și gros, cu capul mare terminat printr-o proeminență ascuțită. — Din lat. *Cicada*, denumirea științifică a insectei.

CICADÉE, *cadadee*, s.f. (La pl.) Familie de plante gimnosperme, cu tulpina fără nervuri și cu frunze foarte mari; (și la sg.) plantă din această familie. — Din fr. *cycadée*.

CICÁR, *cicari*, s.m. Animal vertebrat acvatic inferior, asemănător cu un pește care trăiește ca parazit pe pielea unor pești (*Eudontomyzon danfordi*). — Et. nec.

CICATRÍCE, *cicatrice*, s.f. Urmă (formată din țesut conjunctiv) lăsată de o rană, de o tăietură etc. după vindecare. [Pl. și: *cicatrici*] — Din lat. *cicatrix*, *-icis*, fr. *cicatrice*.

CICATRICAL, *-Ă*, *cicatriciali*, *-e*, adj. (Rar) De cicatrice. [Pr.: *-ci-a-*] — Din fr. *cicatriciel*.

CICATRIZĂ, pers. 3 *cicatrizează*, vb. I. Refl. (Despre plăgi) A se vindeca, a se închide lăsând o cicatrice. — Din fr. *cicatriser*.

CICATRIZĂNT, *-Ă*, *cicatrizați*, *-te*, s.n., adj. (Medicament) care favorizează cicatrizarea unei răni. — Din fr. *cicatrissant*.

CICATRIZĂRE, *cicatrizări*, s.f. Faptul de a se *cicatriza*. — V. *cicatriza*.

CICATRIZÁT, *-Ă*, *cicatrizați*, *-te*, adj. (Despre răni) Vindecat, închis. — V. *cicatriza*.

CICĂ adv. (Pop. și fam.: cu valoare de verb unipersonal sau impersonal). 1. (Precedă o afirmație pusă pe socoteala altora) (Se) spune că... (lumea) zice că... după cum (se) crede. 2. (Indică un sentiment de mirare sau de îndoială) Dacă poate fi cu puțință! auzi! ♦ Nici mai mult, nici mai puțin. ♦ Mai mult decât atât. 3. (Povestitorul admite ce se spune, dar e convins că nu este așa) Chipurile, vorba vine! vorbă să fie! — Din [se zice] *că*.

CICĂLEALĂ, *cicăleli*, s.f. Faptul de a cicăli; reproș repetat făcut cuiva pentru fapte mărunte; cicălire. — **Cicăli** + suf. *-eală*.

CICĂLÍ, *cicălesc*, vb. IV. Tranz. A certa mereu, a face cuiva reproșuri repetate pentru fapte mărunte. — Et. nec.

CICĂLÍRE, *cicăliri*, s.f. Faptul de a *cicăli*; cicăleală. — V. **cicăli**.

CICĂLÍTÓR, *-OÁRE*, *cicălitori*, *-oare*, adj. Care cicălește. — **Cicăli** + suf. *-tor*.

CÍCERO¹ s.n. (Tipogr.) 1. Corp de literă de 12 puncte tipografice. 2. Albitură având baza un pătrat cu dimensiunile unui cícero¹ (1). — Din fr. *cicéro*.

CÍCERO² adj. invar., adv. (Care este) tuns scurt. — Din n. pr. **Cícero**.

CICERÓNE, *ciceroni*, s.m. Persoană special pregătită care conduce vizitatorii într-un muzeu, într-un oraș etc. — Din it. *cicerone*, fr. *cicérone*.

CICIRGIÚ, *cichirgii*, s.m. (Înv.) Cofetar; cel care ducea tăvile cu dulceață la curtea domnească. — Din tc. *şeker-ci*.

CICISBÉU, *cicisbei*, s.m. (În trecut, în unele țări) Curtezan al unei femei măritate, care o înșoțea pretutindeni. — Din it. **cicisbeo**.

CICLĂMĂ, *ciclame*, s.f. Plantă decorativă cu frunze în formă de rinichi, verzi pe o parte și purpurii pe alta, cu flori roșii sau albe (*Cyclamen europaeum*). [Pr. și: *si-*] — Din it. **ciclamino**. Cf. fr. *cyclamen*.

CICLAMÉN, adj. invar., s.n. 1. Adj. De culoarea ciclamenei. 2. S.n. Culoarea ciclamenei (1). [Pr.: *siclamén*] — Din fr. **cyclamen**.

CICLÁN, *ciclani*, s.m. Hidrocarbură ciclică saturată, prezentă în petrol. — Din fr. **cyclane**.

CICLÁRE, *ciclări*, s.f. (Rar) Integrare într-un ciclu de învățământ. — Din *ciclu*.

CÍCLIC, **-Ă**, *ciclici*, *-ce*, adj. **1.** Care se desfășoară în cicluri sau aparține unui ciclu; periodic. ♦ (Despre lucrări muzicale, artistice) Care este alcătuit din mai multe părți independente. ♦ (Despre compușii chimici) Care are catenele în formă de ciclu (**2**). **2.** (Bot.; despre flori) La care toate elementele sunt dispuse în verticil. — Din fr. **cyclique**.

CICLICITĂȚE, *ciclicități*, s.f. Caracter ciclic. — **Ciclic** + suf. *-itate*.

CICLIȘM s.n. Sport practicant cu biciclete speciale pe velodrom sau pe șosea. — Din fr. **cyclisme**.

CICLIȘT, **-Ă**, *cicliști*, *-ste*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Sportiv care practică ciclismul; persoană care umblă cu bicicleta; biciclist. **2.** Adj. Care aparține ciclismului sau cicliștilor (**1**), privitor la ciclism sau la cicliști. — Din fr. **cycliste**.

CICLIZĂRE s.f. (În sintagma) *Reacție de ciclizare* = reacție chimică prin care lanțul de atomi din molecula unui compus organic se închide și formează un ciclu. — După fr. [réaction de] **cyclisation**.

CICLOALCÂN s.m. (Chim.) Ciclan. [Pr.: *-clo-al-*] — Din fr. **cycoalcane**.

CICLOALCHÉNĂ, *cicloalchene*, s.f. (Chim.) Hidrocarbură ciclică nesaturată cu o dublă legătură în moleculă. [Pr.: *-clo-al-*] — Din fr. **cicloalkène**.

CICLOCEFĂL, **-Ă**, *ciclocefali*, *-e*, adj., s.m. și f. (Med.) (Individ) care prezintă ciclocefalie. — Din fr. **cycocephale**.

CICLOCEFALIE, *ciclocefalii*, s.f. (Med.) Monstruoșitate constând în lipsa totală sau parțială a nasului și situarea ochilor, uniți, într-o singură orbită. — Din fr. **cycocephalie**.

CICLOCROS, *ciclocrosuri*, s.n. Probă ciclistă de fond în care concurenții străbat un traseu variat, prevăzut cu diferite obstacole. — Din fr. **cyco-cross**.

CICLODRÔM, *ciclodromii*, s.n. Velodrom. — **Ciclo-** + [velo]drom.

CICLOHEXÂN s.m. Hidrocarbură ciclică saturată cu șase atomi în moleculă, care se extrage din petrol și este folosită ca solvent și ca materie primă în industria fibrelor sintetice. — Din fr. **cycohexane**.

CICLOIDĂL, **-Ă**, *cicloidal*, *-e*, adj. Care se referă la cicloida, care aparține cicloidei. [Pr.: *-clo-i-*] — Din fr. **cycoïdal**.

CICLOIDĂ, *cicloide*, s.f. Curbă plană descrisă de un punct dat al unui cerc care se rostogolește fără alunecare pe o dreaptă fixă. — Din fr. **cycoïde**.

CICLOMORFÓZĂ, *ciclomorfoze*, s.f. (Biol.) Totalitatea modificărilor pe care le suferă un organism în cursul dezvoltării ontogenetice. — Din engl. **cycomorphosis**.

CICLÓN, *cicloane*, s.n. **1.** Furtună puternică, cu deplasarea aerului în vârtejuri, însoțită de ploi torențiale și de descărcări electrice, specifică regiunilor tropicale; uragan, taifun. ♦ Regiune a sistemului baric în care presiunea scade de la periferie spre centru, iar masele de aer au o mișcare convergentă pe orizontală și ascendentă pe verticală. **2.** Aparat pentru separarea particulelor materiale dintr-un gaz prin efectul forței centrifuge. — Din fr. **cyclone**.

CICLONĂL, **-Ă**, *ciclonali*, *-e*, adj. (Met.) Ciclonic. — Din fr. **cyconal**.

CICLÓNIC, **-Ă**, *ciclonici*, *-ce*, adj. (Met.) Al ciclonului, de ciclon; ciclonal. — Din fr. **cyconique**.

CICLÓP, *ciclopi*, s.m. **1.** Figură mitică de uriaș antropofag, cu un singur ochi mare în mijlocul frunții. **2.** Gen de animal crustaceu inferior de apă dulce, cu un singur ochi, situat pe cefalotorace (*Cyclops*). — Din fr. **cyclope**, lat. **cylops**, *-opis*.

CICLOPARAFINĂ s.f. (Chim.) Ciclan. — Din fr. **cycolparafine**.

CICLOPENTÂN s.m. Hidrocarbură ciclică saturată cu cinci atomi de carbon în moleculă, folosită ca materie primă în industria chimică. — Din fr. **cylopentane**.

CICLÓPIC, **-Ă**, *ciclopici*, *-ce*, adj. De ciclop (**1**), care se referă la ciclop; *p. ext.* uriaș, gigantic. — **Ciclop** + suf. *-ic*.

CICLOPIE s.f. (Med.) Monstruoșitate congenitală care constă în dezvoltarea unui singur glob ocular sau în fuzionarea celor două orbite. — Din fr. **cylope**.

CICLOPROPÂN s.n. Gaz incolor inflamabil și exploziv, folosit ca anesthetic general. — Din fr. **cylopropane**.

CICLORĂMĂ, *ciclorame*, s.f. Fundal de scenă curbat, confecționat în general din pânză; orizont (**3**). — Din engl., fr. **cyclorama**.

CICLOSTÔM, *ciclostomi*, s.m. (La pl.) Clasă de vertebrate acvatice inferioare, cu corpul asemănător cu al peștilor; (și la sg.) animal din această clasă. — Din fr. **cylostome**.

CICLOTÍMIC, **-Ă**, *ciclotimici*, *-ce*, s.m. și f., adj. (Med.) (Bolnav) de ciclotimie. — Din fr. **cylothymique**.

CICLOTIMÍE, *ciclotimii*, s.f. Stare psihică morbidă în care depresia alternează cu buna dispoziție. — Din fr. **cylothymie**.

CICLOTRÓN, *ciclotroane*, s.n. Accelerator folosit în fizica nucleară pentru a imprima energii foarte mari particulelor grele. — Din fr. **cyclotron**.

CICLOTURÍSM s.n. Ramură a turismului în care deplasarea se face cu bicicleta. — Din fr. **cyclotourisme**.

CICLOTURÍȘT, **-Ă**, *cicloturiști*, *-ste*, s.m. și f. Persoană care practică ciclismul. — Din fr. **cyclotouriste**.

CICLOTURÍSTIC, **-Ă**, *cicloturistici*, *-ce*, adj. Care aparține ciclismului, privitor la ciclismul. — **Cicloturist** + suf. *-ic*.

CICLOZĂ, *cicloze*, s.f. (Biol.) Mișcare a protoplasmei în interiorul celulei. — Din fr. **cylose**.

CICLU, *cicluri*, s.n. **1.** Succesiune de fenomene, stări, operații, manifestări etc. în evoluția unui proces repetabil, începând de la o anumită situație până când se revine la o situație identică sau asemănătoare cu cea inițială; totalitatea fenomenelor, faptelor, acțiunilor etc. legate între ele. ♦ *Ciclu anual* = perioadă de un an în care pământul face o rotație completă în jurul soarelui. *Ciclu solar* = perioadă de 28 de ani după expirarea căreia datele diferitelor zile ale anului cad în aceleași zile din săptămână. *Ciclu de conferințe* (sau *de lecții* etc.) = serie de conferințe (sau de lecții etc.) unite de o tematică generală comună. ♦ (Și în sintagma *ciclu menstrual*) Menstruație. ♦ Durata unui ciclu (**1**). ♦ Diagramă care reprezintă un ciclu (**1**). ♦ Grup de producții (literare, muzicale) care au o temă comună. **2.** Lanț închis de atomi din molecula unei substanțe. **3.** Totalitatea valorilor succesive ale unei mărimi periodice în cursul unei perioade date. **4.** (Fiz.; ieșit din uz; în construcția) *Cicli pe secundă* = hertzi. — Din fr. **cycle**, lat. **cyclus**.

CÍCO s.n. **1.** Băutură răcoritoare. **2.** (Eliptic) Sticlă, pahar etc. cu cico (**1**). — **Ci**[trice] + **co**[la].

CÍCOARE¹, *cicori*, s.f. **1.** Plantă erbacee cu flori albastre, trandafirii sau albe, cultivată pentru rădăcinile sale (*Cichorium intybus*). ♦ *Cicoare de grădina* = andivă. **2.** Surogat de cafea preparat din rădăcina plantei descrise mai sus. — Lat. ***cichoria** (= *cichorium*).

CÍCOÁREZ², *cicori*, s.f. Insectă galbenă-castanie, cu spinarea neagră, cu aripile străvezii și lungi, cu capul lat și cu ochii mari (*Cicada orni*). — Lat. ***cicala** (= *cicada*).

CICONIDĂ, *ciconiide*, s.f. (Ornit.) Ciconiiformă. — Din fr. **ciconiidés**.

CICONIFÓRMĂ, *ciconiiforme*, s.f. (La pl.) Ordin de păsări mari, cu gâtul și picioarele lungi, cu ciocul conic; (și la sg.) pasăre din acest ordin. [Pr.: *-ni-i-*] — Cf. fr. **ciconiidé**.

CÍDRU s.n. Băutură alcoolică obținută prin fermentarea sucului de mere (sau a altor fructe). — Din fr. **cidre**.

CÍÉR s.n. v. **ceair**.

CÍFLIC, *cflicuri*, s.n. (Înv.) Mică moșie sau fermă; conac (de moșie). — Din tc. **cflik**, bg. **cflik**.

CÍFOSCILIOZĂ, *cifoscolioze*, s.f. (Med.) Curbare în sens anteroposterior și lateral a coloanei vertebrale. [Pr.: *-li-o-*] — Din fr. **cyphoscoliose**.

CÍFÓTIC, **-Ă**, *cfotici*, *-ce*, s.m. și f., adj. (Med.) (Bolnav) de cifoză. — După fr. **cypheux**.

CÍFÓZĂ, *cfoze*, s.f. (Med.) Deformație a coloanei vertebrale care duce la o preeminență dorsală. — Din fr. **cyphose**.

CÍFRĂ, *cfreze*, vb. I. **1.** Refl. A se evalua (în cifre) la..., a atinge suma de... **2.** Tranz. A transpune un text în cifru. — Din fr. **chiffrer** (refăcut după *cfiră*).

CÍFRĂJ s.n. Cifrare. — Din fr. **chiffre**.

CÍFRĂRE s.f. Faptul de a *cfira*; *cfiraj*. — V. **cfira**.

CÍFRĂȚ, **-Ă**, *cfirați*, *-te*, adj. (Despre texte) Scris în cifru. — V. **cfira**.

CÍFRĂ, *cfre*, s.f. **1.** Simbol grafic (care reprezintă unul dintre numerele de la zero până la nouă) folosit pentru scrierea numerelor; (impr.) număr. **2.** Volum, sumă, cantitate reprezentată prin cifre (**1**). ♦ Compus: *cfiră-record* = cea mai mare *cfiră* la o anumită dată, într-un anumit moment. ♦ *Impozit pe cifra de afaceri* = impozit aplicat proporțional cu mărimea, cu valoarea afacerilor. *Cfiră de afaceri* = veniturile rezultate din livrările de bunuri, executarea de lucrări, prestările de servicii și alte venituri din exploatare. **3.** Număr care indică valoarea unei mărimi caracteristice a unei substanțe, a unui fenomen. *Cfiră de saponificare*. — Din it. **cfira**, lat. **cfira**. Cf. fr. *chiffre*.

CÍFRIC, **-Ă**, *cfirici*, *-ce*, adj. Exprimat în cifre; numeric. — **Cifra** + suf. *-ic*.

CÍFRU, *cfiruri*, s.n. **1.** Sistem de semne convenționale cu care se transmit comunicări secrete. **2.** Combinație de litere sau de cifre cu ajutorul căreia se pot deschide unele broaște sau lacăte cu închizătoare secretă. — Din fr. **chiffre** (refăcut după *cfiră*).

CÍGĂ, *cige*, s.f. **1.** (Min.) Scripete fix. **2.** (Zool.) Cochilie de gasteropod. — Din magh. **csiga**.

CÍHĂI, *cihăiesc*, vb. IV. Tranz. (Pop.) A insista foarte mult pe lângă cineva pe a face ceva, a plictisi pe cineva cu stăruințele. [Var.: **cehăi** vb. IV] — Cf. magh. **csaholni**.

CÍL, *cili*, s.m. Prelungire protoplasmatică mobilă, în formă de fire subțiri, a unor bacterii, a unor infuzori, a unor alge și a unor celule animale, care servește de obicei la locomotie și la deplasarea secrețiilor în organism. — Din fr. **cil**.

CÍLIÂN, **-Ă** s.m. și f., adj. v. **chilian**.

CÍLIĂR, **-Ă**, *ciliari*, *-e*, adj. Care are formă de cili; privitor la cili. [Pr.: *-li-ar*] — Din fr. **ciliaire**.

CILIÁT, **-Ă**, *ciliați*, -te, adj., s.n. **1.** Adj. Care are cili. **2.** S.n. (Zool.) Infuzor¹. [Pr.: -li-af] — Din fr. **cilié**.

CILIBÍU, **-IE**, *cilibii*, adj. (Inv.) Fin, grațios, frumos; politicos, galant. — Din tc. **celebi**.

CILINDRĂ, *cilindrez*, vb. I. Tranz. A îndesa și a nivela un strat rutier cu ajutorul unui compresor. — Din fr. **cyllindrer**.

CILINDRĂRE, *cilindrări*, s.f. Acțiunea de a *cilindra* și rezultatul ei. — V. **cilindra**.

CILINDRÉE, *cilindree*, s.f. **1.** Volumul cilindrului unei mașini de forță cu piston, cuprins între cele două poziții opuse ale pistonului. **2.** Cantitate de gaze introdusă în cilindrul unui motor cu ardere internă în timpul cursei de admisie. — Din fr. **cyllindrée**.

CILINDRIC, **-Ă**, *cilindrici*, -ce, adj. Care are forma unui cilindru. — Din fr. **cyllindrique**.

CILINDRICITATE, *cilindricități*, s.f. (Tehn.) Proprietate a unei porțiuni din trunchiul unui arbore de a se apropia de forma cilindrică. — Din fr. **cyllindricité**.

CILINDROID, **-Ă**, *cilindroizi*, -de, adj., s.n. (Corp) care are forma unui cilindru. — Din fr. **cyllindroïde**.

CILINDRÓM, *cilindroame*, s.n. (Med.) Tumoare benignă a țesuturilor epiteliale cu celule cilindroide. — Din fr. **cyllindrom**.

CILINDRU, (**1, 2, 3, 4**) *cilindri*, s.m., (**5**) *cilindre*, s.n. **1.** S.m. Suprafață descrisă de o dreaptă care se deplasează paralel cu ea însăși, sprijinindu-se pe o curbă închisă, imobilă. **2.** S.m. Corp geometric mărginit de un cilindru (**1**) și de două plane paralele. **3.** S.m. Piesă cilindrică componentă a unor mașini, care se poate roti în jurul propriei sale axe; organ de mașină tubular în interiorul căruia se deplasează un piston (la motoare cu ardere internă, la mașini cu abur, la compresoare etc.). **4.** S.m. (În sintagma) *Cilindru central* = partea centrală a rădăcinilor și tulpinilor plantelor vasculare. **5.** S.n. (Inv.) Joben. [Var.: (**5**) **țilindru** s.n.] — Din fr. **cyllindre**, lat. **cyllindrus**. — **Țilindru** < germ. **Zylinder**.

CILINDRURIE s.f. (Med.) Prezența în urină a unor elemente microscopice formate din albumină, hematii, celule epiteliale etc., care caracterizează afecțiunile renale. — Din fr. **cyllindrurie**.

CIMAZĂ, *cimaze*, s.f. (Arh.) Chenar ornamental de-a lungul unei fațade. — Din it. **cimasa**.

CIMĂ, *cime*, s.f. Tip de inflorescență în care axul principal poartă în vârf o singură floare. — Din fr. **cyme**.

CIMBÁL, *cimbale*, s.n. Chimval. — Din lat. **cymbalum**, fr. **cymbale**.

CIMBALIST, **-Ă**, *cimbaliști*, -ste, s.m. și f. Persoană care acompaniază la cimbal. — Din fr. **cymbaliste**.

CIMBÍSTRĂ, *cimbistre*, s.f. (Rar) Pensetă (pentru smuls părul). — Din tc. **çimbistra**.

CIMBRIȘÓR s.m. Plantă erbacee cu flori roșii-purpuri sau albe și cu frunze aromate, folosite în medicină pentru infuzie (*Thymus vulgaris*). — **Cimbru** + suf. **-ișor**.

CIMBRU¹ s.m. Plantă erbacee cu flori liliacii sau albe punctate cu roșu, cu frunze înguste și ascuțite, aromate, folosite drept condiment (*Satureja hortensis*). — Cf. gr. **thymbrá**.

CIMBRU², *cimbri* s.m. Persoană care aparținea unui trib germanic stabilit în Antichitate la vărsarea Elbei și înfrânt de romani. — Din fr. **Cimbres**.

CIMÉN s.n. Lichid cu miros aromatic, care se găsește în uleiurile eterice izolate din diferite plante, din rășina coniferelor și din unele petroluri. — Din fr. **cymène**.

CIMÉNT, (**2**) *cimenturi*, s.n. **1.** Material de construcție în formă de pulbere fină, obținut prin măcinarea clinkerului și care, în contact cu apa, face priză și se întărește. **2.** Sortiment de ciment (**1**). [Acc. și: **ciment**] — Din it. **cimento**, fr. **ciment**.

CIMENTÁ¹, *cimentez*, vb. I. Tranz. A lega, a consolida cu ciment. ♦ Tranz. și refl. Fig. A face să fie sau a deveni solid; a (se) consolida. — Din **ciment**. Cf. fr. **cimentier**.

CIMENTÁ² vb. I. v. **cementa**.

CIMENTÁRE¹, *cimentări*, s.f. Acțiunea de a (se) *cimenta*. — V. **cimenta**.

CIMENTÁRE² s.f. v. **cementare**.

CIMENTÍST, **-Ă**, *cimentști*, -ste, s.m. și f. Muncitor într-o fabrică de ciment. — **Ciment** + suf. **-ist**.

CIMENTOMÉTRU, *cimentometre*, s.n. Aparat pentru determinarea modului de distribuire a cimentului în spațiul dintre coloana unei sonde și teren. — **Ciment** + **metru** (după *apometru*, *gazometru* etc.).

CIMERIÁN, **-Ă**, *cimerieni*, -e, s.m. și f., adj. (Persoană) care aparținea unei populații de origine tracă, migrată în Antichitate din nordul Mării Negre în Asia Mică. [Pr.: -ri-an] — Din fr. **cimmérien**.

CIMILÍ, *cimilesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A spune, a face sau a interpreta cimitituri. — Et. nec.

CIMILITÚRĂ, *cimilituri*, s.f. (Pop.) Ghicitoare. — **Cimili** + suf. **-tură**.

CIMIȘÍR, *cimișiri*, s.m. Arbust decorativ cu frunze ovale și persistente, cu flori galbene-verzui (*Buxus sempervirens*). — Din tc. **çimşir**.

CIMITÍR, *cimitire*, s.n. Loc (îngrădit) unde se îngroapă morții; țințirim. — Din ngr. **kimitirion**, it. **cimitero**.

CIMÓTIE, *cimotii*, s.f. (Reg.) Rudă, neam. — Din magh. **csemeté**, **csimota**. **CIMPANZÉU**, *cimpanzei*, s.m. Specie de maimuță mare, antropomorfă, cu membrele anterioare lungi, cu blana și pielea feței neagră (*Pan troglodytes*). — Din fr. **chimpanzé**.

CIMPÓI, *cimpoaie*, s.n. Instrument muzical popular, alcătuit dintr-un burduf de piele și din mai multe tuburi sonore prin care trece aerul din burduf. — Et. nec.

CIMPOIÁȘ, *cimpoiași*, s.m. Cimpoier. [Pr.: -po-iaș] — **Cimpoi** + suf. **-aș**.

CIMPOIÉR, *cimpoieri*, s.m. Persoană care cântă din cimpoi; cimpoiaș. [Pr.: -po-ier] — **Cimpoi** + suf. **-ar**.

CIN¹, *cinuri*, s.n. (Inv.) **1.** (În Evul Mediu) Poziție socială înaltă. ♦ Stară socială. **2.** Ordin preoțesc sau călugăresc; tagmă. — Din sl. **cinŭ**.

CIN², *cinuri*, s.n. (Înv. și reg.) Luntre mică (pescărească). — Din sb. **čun**.

CINÁ, *cinez*, vb. I. Intrans. și tranz. A lua masa de seară. — Lat. **cenare**.

CINÁBRU s.n. Sulfură naturală de mercur, de culoare roșie, folosită mai ales la prepararea vopselelor. — Din fr. **cinabre**.

CINĂ, *cine*, s.f. Masă de seară; mâncare pregătită pentru această masă. ♦ *Cina cea de taină* = masă luată de Isus Hristos împreună cu apostolii Săi în seara de dinaintea răstignirii. — Lat. **ceena**.

CINÁTUÍ, *cinătuiesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.; adesea fig.) A curăța păsări, pești etc. (de fulgi, de solzi etc.) și a-i tăia în bucăți, pentru a pregăti mâncarea. — Cf. magh. **c s i n á l t** „pregătit”.

CINCANTÍN s.m. Varietate timpurie de porumb, cu tulpina scurtă și subțire și cu bobul mărunț de culoare portocalie. ♦ (Adjectival) *Porumb cincantín*. — Din it. **cinqantino**.

CINCÁR, *cincari*, s.m., adj. (Reg.) (Cal) care are cinci ani. — **Cinci** + suf. **-ar**.

CINCÁRÉL, *cincărei*, s.m., adj. (Reg.) Diminutiv al lui *cincar*. — **Cincar** + suf. **-el**.

CINCHÍ, *cinchesc*, vb. IV. Refl. (Reg.) A se așeza la pământ sprijinindu-se pe unul sau pe amândoi genunchii, a sta pe vine, a se ghemui. — Et. nec.

CINCHÍT, **-Ă**, *cinchiți*, -te, adj. (Reg.) Ghemuit (pe vine). — V. **cinchi**.

CINCI num. card. Număr situat în număratoarele între patru și șase și care se indică prin cifra 5 (sau V). ♦ (Adjectival) *Are cinci ani*. ♦ Compus: *cinci-degete* s.m. = plantă erbacee târâtoare, cu frunzele formate din cinci foliole și cu flori galbene (*Potentilla reptans*). ♦ (Substantivat) *Au plecat trei și s-au întors cinci*. ♦ (În locul numeralului ordinal) *Etajul cinci*. ♦ (Întră în componența num. adverbial) *De cinci ori*. ♦ (Precedat de „câte”, intră în componența num. distributiv) *Aduce câte cinci mere*. ♦ (Substantivat) Semn grafic cu care se notează acest număr. — Lat. **cinque** (= *quinque*).

CINCÍLA s.f. v. **șinșilă**.

CINCÍLEA, **CINCEA** num. ord. (Precedat de art. „al”, „a”: de obicei cu valoare adjectivală) Care se află între al patrulea și al șaselea. ♦ Expr. *A fi a cincea roată la car* (sau *la căruță*) = a se afla pe un plan cu totul secundar, a fi de prisos. — **Cinci** + **le** + **a**.

CINCÍME, *cincimi*, s.f. A cincea parte dintr-un întreg împărțit în părți egale. — **Cinci** + suf. **-ime**.

CINCÍNAL, **-Ă**, *cincinali*, -e, adj. Care se întinde pe o perioadă de cinci ani. ♦ (Substantivat, n.) Plan (economic) întocmit pe o perioadă de cinci ani. — Din fr. **quinquennal**, lat. **quinquennalis** (după *cinci*).

CINCISPRECE num. card. v. **cincisprezece**.

CINCISPRECELEA, **CINCISPRECEA**, num. ord. v. **cincisprezecelea**.

CINCISPREZECE num. card. Număr situat în număratoarele între paisprezece și șaisprezece. ♦ (Adjectival) *Cincisprezece zile*. ♦ (Substantivat) *Cincisprezece au sosit*. ♦ (În locul numeralului ordinal) *Capitolul cincisprezece*. ♦ (Întră în componența num. adverbial) *De cincisprezece ori*. ♦ (Precedat de „câte”, intră în componența num. distributiv) *Pleacă câte cincisprezece*. ♦ (Substantivat) Semn grafic cu care se notează acest număr. [Var.: (reg.) **cinsprezece**, **cíncisprece**, **cínsprece** num. card.] — **Cinci** + **spre** + **zece**.

CINCISPREZECELEA, **CINCISPREZECEA** num. ord. (Precedat de art. „al”, „a”: de obicei cu valoare adjectivală) Care se află între al paisprezecelea și al șaisprezecelea. [Var.: **cinsprezecelea**, **cinsprezecea**, (reg.) **cíncisprecelea**, **cíncisprecea**, **cínsprecelea**, **cínsprecea** num. ord.] — **Cincisprezece** + **le** + **a**.

CINCISPREZECÍME, *cincisprezecimi*, s.f. A cincisprezecea parte dintr-un întreg împărțit în părți egale. — **Cincisprezece** + suf. **-ime**.

CINCISÚTELEA, **CINCISÚTEA**, num. ord. (Precedat de art. „al”, „a”, de obicei cu valoare adjectivală) Care se află între al patru sute nouăzeci și nouălea și al cinci sute unulea. — **Cinci sute** + **le** + **a**.

CINCIZÉCI num. card. Număr situat în numărătoare între patruzeci și nouă și cincizeci și unu. ⇨ (Adjectival) *Acum cincizeci de ani*. ⇨ (Substantivat) *Au muncit cincizeci*. ⇨ (În locul numeralului ordinal) *Pagina cincizeci*. ⇨ (Întră în componența num. adverbial) *De cincizeci de ori*. ⇨ (Precedat de „câte”, întră în componența num. distributiv) *Vin câte cincizeci*. ♦ (Substantivat) Semn grafic cu care se notează acest număr. [Var.: **cinzéci** num. card.] — **Cinci + zeci**.

CINCIZÉCILEA, CINCIZÉCEA, num. ord. (Precedat de art. „al”, „a”; de obicei cu valoare adjectivală) Care se află între al patruzeci și nouălea și al cincizeci și unulea. [Var.: **cinzécilea, cinzécea** num. ord.] — **Cincizeci + le + a**.

CINCIZECIME, cincizecimi, s.f. 1. A cincizecea parte dintr-un întreg împărțit în părți egale. 2. Evenimentul și sărbătoarea Pogorării Duhului Sfânt, la 50 de zile după Învierea lui Hristos, peste apostolii și cei dintâi ucenici creștini, marcând nașterea Bisericii. 3. Una dintre cele trei mari sărbători la evrei, socotită drept ziua când Dumnezeu i-a dat lui Moise Legea. — **Cincizeci + suf. -ime**.

CINE pron. 1. (Interogativ; ține locul unui substantiv care denumește o persoană sau un animal ori al unui pronume, așteptat ca răspuns la întrebare) *Cine a venit?* ⇨ Expr. *Cine (mai) știe!* = nu știu, nu cunosc problema. ♦ Ce fel (de om). *Tu nu știi cine-i mama*. 2. (Relativ) Cel ce, acela care. *Bine-a zis cine-a zis...* ⇨ Expr. *Are (sau n-are) cine ori este (sau nu este) cine* = (nu) există om care, (nu) se găsește persoană care... 3. (Nehotărât) Fiecare, oricare, oricare. *Zică cine ce va vrea*. [Gen.-dat.: *cu!*] — Lat. ***quene** (= *quem*).

CINEAMĂTOR, -OĂRE, cineamatori, -oare, s.m. și f. Cineast amator. [Pr.: *-ne-a*] — **Cine[ast] + amator**.

CINEAMATORISM s.n. Activitate a cineamatorilor. [Pr.: *-ne-a*] — **Cineamator + suf. -ism**.

CINEANIMĂȚIE s.f. Cinematografie de animație. [Pr.: *-ne-a*] — **Cine[matografie] + animăție**.

CINEĂST, -Ă, cinești, -ste, s.m. și f. Specialist în tehnica sau în arta cinematografică, persoană care realizează filme. [Pr.: *-ne-ast*] — Din fr. **cinéaste**.

CINECENĂCLU, cinecenacluri, s.n. Atelier de creație al cineaștilor amatori. — **Cine[ast] + cenaclu**.

CINECLUB, cinecluburi, s.n. Asociație a cineaștilor neprofesioniști, al cărei scop este formarea culturii cinematografice a membrilor ei. — Din fr. **ciné-club**.

CINECLUBIST, -Ă, cineclubiști, -ste, s.m. și f. Membru al unui cineclub. — **Cineclub + suf. -ist**.

CINEFIL, -Ă, cinefilii, -e, s.m. și f. Persoană amatoare de filme care frecventează mult spectacolele cinematografice. ⇨ (Adjectival) *Public cinefil*. — Din fr. **cinéophile**.

CINEFILIE, cinefilii, s.f. Pasiune pentru filme de cinema. — Din fr. **cinéphilie**.

CINEGÉTIC, -Ă, cinegetici, -ce, adj., s.f. 1. Adj. De vânatoare, privitor la vânatoare; vânatoresc. 2. S.f. Artă vânătoria. — Din fr. **cynégétique**.

CINÉL' interj. (Adesea repetat) Formulă cu care încep unele ghicitori. — Cf. *cinili*.

CINÉL², cinele, s.n. (Muz.) Cimbale. — Din it. **cinelli**.

CINEMĂ s.n. Cinematograf. — Din fr. **cinéma**.

CINEMASCOP, s.n. Procedeu de proiecție a filmelor cinematografice pe un ecran lat, care mărește în mod apreciabil câmpul vizual al spectatorului; film realizat prin acest procedeu. — Din fr. **cinémascope**.

CINEMATĂCĂ, cinemateci, s.f. 1. Arhivă în care se păstrează filmele cinematografice. 2. Cinematograf în care sunt proiectate filme reprezentative din istoria cinematografiei. — Din fr. **cinémathèque**.

CINEMĂTIC, -Ă, cinematici, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Ramură a mecanicii care se ocupă cu studiul mișcării corpurilor, independent de masele lor și de cauzele care produc mișcarea. 2. Adj. Care aparține cinematicii (1), privitor la cinematică. — Din fr. **cinématique**.

CINEMATOGRAF, cinematografe, s.n. 1. Sală de spectacole destinată proiectării filmelor cinematografice în fața publicului spectator; cinema. 2. Cinematografie. — Din fr. **cinématographe**.

CINEMATOGRAFIA, cinematografiez, vb. I. Tranz. A filma. [Pr.: *-fi-a*] — Din fr. **cinématographier**.

CINEMATOGRAFIC, -Ă, cinematografici, -ce, adj. Care ține de cinematograf, privitor la cinematograf sau la cinematografie. — Din fr. **cinématographique**.

CINEMATOGRAFIE, cinematografii, s.f. Tehnica și arta înregistrării fotografice a unor scene, a unor peisaje etc. pe un film special și a reproducerii lor prin proiectare luminoasă pe un ecran, astfel încât să dea iluzia unui spectacol viu; industrie producătoare de filme; cinematograf. — Din fr. **cinématographie**.

CINEMATOGRAFIÈRE s.f. Acțiunea de a *cinematografia* și rezultatul ei; filmare. [Pr.: *-fi-e-*] — V. **cinematografia**.

CINERADIOGRAFIE, cineradiografii, s.f. Tehnică radiografică permițând efectuarea de imagini în mișcare. [Pr.: *-di-o-*] — **Cine[matografie] + radiografie**.

CINERĂMA s.f. Procedeu de filmare pe trei pelicule și de proiectare sincronizată a imaginilor astfel obținute cu ajutorul a trei aparate de proiectie pe un ecran semicircular. — Din fr. **cinérama**.

CINERĂRĂ, cinerare, adj. (În sintagma) *Urnă cinerară* = urnă în care se păstrează cenușa mortilor; cenușar. — Din fr. **cinéraire**, lat. **cinerarius**.

CINERĂRIA s.f. Plantă decorativă cu frunze mari și cu flori de diferite culori, grupate în buchete (*Cineraria hybrida*). [Pr.: *-ri-a*] — Din lat. **cineraria**. Cf. fr. **cinéraire**.

CINERIT s.n. Cenușă vulcanică consolidată folosită în industria cimentului. — Din fr. **cinérite**.

CINEROMÂN, cineromane, s.n. Roman¹ scris în vederea transunerii lui cinematografice. — Din fr. **cinéroman**.

CINESCOP, cinescoape, s.n. Tub catodic folosit pentru redarea imaginilor de televiziune. — Din fr. **cinéscope**.

CINETIC, -Ă, cinetici, -ce, adj., s.f. 1. Adj. Care ține de mișcare, privitor la mișcare. ⇨ *Energie cinetică* = energie dezvoltată de un corp în mișcare, egală cu jumătatea produsului dintre masa corpului și pătratul vitezei lui. 2. S.f. Ramură a mecanicii care studiază legile fenomenelor fizice bazate pe mișcarea materiei. 3. S.f. (În sintagma) *Chimică chimică* = ramură a chimiei fizice care studiază evoluția reacțiilor chimice și influența factorilor fizico-chimici asupra desfășurării acestor reacții. — Din fr. **cinétique**.

CINEVĂ pron. nehot. Un om oarecare (dintre mai mulți), o persoană pe care n-o cunoaștem (sau care nu trebuie sau nu vrem să fie numită); oarecine, careva, cinevași. ♦ (Fam.; purtând accentul în frază) Un om de valoare, de seamă. [Gen.-dat.: *cuiva*] — **Cine + va**.

CINEVĂȘI pron. nehot. (Înv.) Cineva. [Var.: (pop.) **cinevășile** pron. nehot.] — **Cineva + și**.

CINEVĂȘILEA pron. nehot. v. **cinevași**.

CINÉ-VERITÉ s.n. (Cin.) Gen de cinematografie care acordă mare importanță improvizăției și își propune să surprindă realitatea în toată spontaneitatea ei. [Pr.: *sineverité*] — Cuv. fr.

CINGĂTOARE, cingători, s.f. Fâșie de pânză, de mătase, de piele etc. care servește cuiva la încins mijlocul. — [În] **cinge** + suf. **-ătoare**.

CINIC, -Ă, cinici, -ce, adj. 1. (Despre oameni: adesea substantivat) Care manifestă o atitudine condamnabilă, sfidând regulile moralei, normele de conviețuire socială și de bună-cuviință; (despre manifestări ale oamenilor) care trădează, exprimă asemenea atitudini. 2. (În sintagmele) *Filosofie cinică* = doctrină filosofică din Grecia antică, care nu recunoștea normele sociale existente și preconiza o viață simplă și reîntoarcerea la natură. *Filosof cinic* (și substantivat) = adept al filosofiei cinice. — Din fr. **cyrique**, lat. **cynicus**.

CINISM, cinisme, s.n. Atitudinea omului cinic (1), faptă de om cinic. — Din fr. **cyisme**, lat. **cyinismus**.

CINOCEFĂL, cinocefali, s.m. Specie de maimuță care trăiește în Africa și care se caracterizează prin botul prelung, ca al unui câine, și prin coada lungă. — Din fr. **cynocéphale**, lat. **cynocephalus**.

CINOVNIC, cinovnici, s.m. (Înv.) Funcționar de stat (de rang inferior). — Din rus. **činovnik**.

CINQUECENTIST, cinquecentiști, s.m. (Livr.) Scriitor sau creator de artă din cinquecento. [Pr.: *-cûe-*] — Din it. **cinquecentista**.

CINQUECÉNTO s.n. Denumire dată artei și culturii italiene din sec. XVI. [Pr.: *-cûe-*] — Cuv. it.

CINCISPRECE num. card. v. **cincisprezece**.

CÎNSPRECELEA, CÎNSPRECEA num. ord. v. **cincisprezecelea**.

CÎNSPREZECE num. card. v. **cincisprezece**.

CÎNSPREZECELEA, CÎNSPREZECEA num. ord. v. **cincisprezecelea**.

CINSTE s.f. I. 1. Onestitate, probitate, corectitudine. ⇨ Expr. *Pe cinstea mea!* spune cineva pentru a întări și garanta autenticitatea unei afirmații făcute. 2. Virtute, fidelitate, castitate. II. 1. Respect, stimă, considerație, prețuire. ⇨ Loc. adv. *Cu cinste* = în mod onorabil, după merit. ⇨ Expr. *A da cinstea pe rușine* = a se face de rușine, a se compromite. 2. Onoare, favoare. ⇨ Loc. adv. *În cinstea* (cuiva sau a ceva) = pentru a onora (pe cineva sau ceva), spre lauda sau preamărirea (cuiva sau a ceva). ⇨ Expr. *A-i face cinste* (cuiva) = a servi cuiva spre laudă, a-i face onoare. 3. Ceremonial, paradă, fast. III. (Concr.; pop.) 1. Dar, cadou, ploc. ⇨ Loc. adj. *Pe cinste* = care este foarte bun, foarte frumos; grozav, strășnic. 2. Ospăț, ospățerie (în care predomină băutura). ⇨ Expr. *A face cinste* = a oferi cuiva de băut (și de mâncat) într-un local, plătindu-i consumația; a trata, a cinsti. ♦ Băutura alcoolică. — Din sl. **čistí**.

CINSTÉT, cinsteți, s.m. Plantă erbacee cu tulpina înaltă și cleioasă și cu flori galbene punctate cu brun; brânca-porcului (*Salvia glutinosa*). — Din ucr. **čystec**.

CINSTI, *cinstesc*, vb. IV. Tranz. **1.** A respecta, a onora, a prețui pe cineva sau ceva; a da cuiva cinstea cuvenită. **2.** (Pop.) A face cuiva un dar, un cadou; a da cuiva un bacșiș. **3.** (Fam.) A ospăta, a trata (cu băutură); a plăti consumația cuiva. ♦ A închina, a bea în onoarea cuiva sau a ceva. ♦ Refl. A bea o băutură alcoolică. *Ne-am cinstit cu o țuică.* — Din sl. **čistiti**.

CINSTIRE, *cinstiri*, s.f. **1.** Acțiunea de a (se) cinsti și rezultatul ei; consideratie, respect. **2.** (Înv.) Demnitate înaltă ocupată de cineva. — V. **cinsti**.

CINSTIT, *-Ă, cinstiți, -te*, adj. **1.** (Adesea adverbial) Care este de bunăcredință; onest, corect; care nu înșală. **2.** Virtuos, fidel, cast. **3.** (Înv.) Vrednic de respect; stimat, onorat. — V. **cinsti**.

CINTEZ, *cintezi*, s.m. Cintezi. [Acc. și: *cintéz*] — Din **cinteză** (derivat regresiv).

CINTEZĂ, *cinteze*, s.f. Mică pasăre cântătoare cu ciocul conic, scurt și tare, cu penajul cenușiu-albăstrui sau brun-roșcat, având pe aripă o dungă albă (*Fringilla coelebs*). [Acc. și: *cinteză*. — Var.: (reg.) **cintiță** s.f.] — Et. nec.

CINTEZOI, *cintezoii*, s.m. Bărbătușul cintezei; cinteze. [Var.: (reg.) **cintițoi** s.m.] — **Cinteze** + suf. *-oi*.

CINTIRIM s.n. v. **șintirim**.

CINTIȚĂ s.f. v. **cinteză**.

CINTIȚOI s.m. v. **cintezoi**.

CINTRU, *cintră*, s.n. Partea concavă a unei bolți sau a unui arc; cofraj sau construcție provizorie folosită ca tipar și element de susținere a unui arc sau a unei bolți. — Din fr. **cintré**.

CINZEACĂ, *cinzeci*, s.f. Unitate de măsură de capacitate (pentru băuturi) egală cu aproximativ 0,16 litri. ♦ Sticlă care are această capacitate și în care se servește o băutură alcoolică; conținutul unei astfel de sticlute. — Din **cincizeci**.

CINZÉCI num. card. v. **cincizeci**.

CINZÉCILEA, **CINZÉCEA** num. ord. v. **cincizecilea**.

CIOACĂ, *cioace*, s.f. **1.** Fiecare dintre cele două console horizontale ale războiului de țesut, fixate pe stâlpii din mijloc și pe care se sprijină vatale. **2.** (Arg.) Balivernă. ♦ Expr. (Fam.) *A se ține de cioace* = a se ține de glume, de șmecherii. — Et. nec.

CIOACLĂ, *cioacle*, s.f. (Reg.) Sanie mică (folosită mai ales pentru căratul lemnului din pădure); încărcătură care încape pe o astfel de sanie. — Din magh. **csáklya** „prăjină cu vârf încârligat”.

CIOANCA, *cioance*, s.f. (Reg.) Lulea cu coadă scurtă. — Et. nec.

CIOANDĂ s.f. (Reg.) Ceartă ușoară; ciondăneală. — Din **ciondăni** (derivat regresiv).

CIOARĂ, *ciori*, s.f. **1.** Nume dat mai multor specii de păsări din familia corbului, cu penajul negru sau cenușiu, cu cioc conic și puternic (*Corvus*). ♦ *Cioară pucioasă* = dumbrăveancă (*Coracias garrulus*). ♦ Expr. *Cât (sau ca) cioara în par* = foarte puțin, sporadic. (Fam.) *Cum (sau ce) ciorile?* = (exprimă nemulțumire) cum (sau ce) naiba? cum (sau ce) dracul? **2.** Epitet dat unui om brunet, oacheș. — Cf. alb. **sorrë**.

CIOĂRECI s.m. pl. **1.** Pantaloni țărănești strâns pe picior, din pânură sau din dimie, adesea împodobiți cu găitane. **2.** (Reg.) Ciorapi de dimie. — Et. nec.

CIOĂRSĂ, *ciorse*, s.f. (Înv. și reg.) Unealtă cu tășul uzat. ♦ Obiect de îmbrăcăminte uzat. [Var.: **gioărsă** s.f.] — Cf. ucr. **čersati** „a zgăria”.

CIOĂȚĂ s.f. v. **ciot**.

CIOĂȚCĂ s.f. v. **ciotcă**.

CIOB, *cioburi*, s.n. Bucată, fragment dintr-un obiect de sticlă, de faianță, de lut etc. spart; hârb. — Cf. tc. **çöp**.

CIOBĂCĂ, *ciobace*, s.f. (Reg.) Luntre pescărească rudimentară, de obicei scobită dintr-un trunchi de copac. — Din ucr. **čobak**.

CIOBĂN, *ciobani*, s.m. **1.** Persoană care paște, păzește și îngrijește oile; păstor, păcurar. ♦ Proprietar de oi; baci. **2.** Compus: *Ciobanul-cu-Oile* = numele unei constelații din emisfera boreală; lira. — Din tc. **čoban**.

CIOBĂNAȘ, *ciobănași*, s.m. Diminutiv al lui **cioban**; ciobănel. — **Cioban** + suf. *-aș*.

CIOBĂNÉL, *ciobăneli*, s.m. Ciobănaș. — **Cioban** + suf. *-el*.

CIOBĂNÉSC, *-EASCĂ, ciobănești*, adj. Care aparține ciobanului, privitor la cioban, specific ciobanului. ♦ *Câine ciobănesc* = nume dat unor rase de câini mari și puternici, folosiți de obicei pentru paza turmelor și a stâni. — **Cioban** + suf. *-esc*.

CIOBĂNÉȘTE adv. Ca ciobanii; fig. necioplit, grosolan. — **Cioban** + suf. *-ește*.

CIOBĂNI, *ciobănesc*, vb. IV. Intrans. A fi cioban, a sluji ca cioban. ♦ Refl. A se face cioban. — Din **cioban**.

CIOBĂNIE s.f. Ocupația ciobanului; situația de cioban; ciobănit. — **Cioban** + suf. *-ie*.

CIOBĂNIT s.n. Ciobănie. — V. **ciobăni**.

CIOBĂNITĂ, *ciobănițe*, s.f. Femeie care paște, păzește și îngrijește oile; soție de cioban; păstoriță, păcurăriță. — **Cioban** + suf. *-iță*.

CIOBÎ, *ciobesc*, vb. IV. Tranz. A știrbi, a sparge în parte sau a crăpa un obiect casant. — Din **ciob**.

CIOBIRE, *ciobiri*, s.f. Acțiunea de a **ciobi** și rezultatul ei. — V. **ciobi**.

CIOBÎT, *-Ă, ciobiți, -te*, adj. Știrbit, spart în parte, crăpat. — V. **ciobi**.

CIOBOĂȚĂ s.f. v. **ciubotă**.

CIOBOTĂR s.m. v. **ciubotar**.

CIOBOTĂȚĂ s.f. v. **ciubotă**.

CIOBOTĂRÉSC, *-EASCĂ* adj. v. **ciubotăresc**.

CIOBOTĂRIE¹ s.f. v. **ciubotărie**¹.

CIOBOTĂRIE² s.f. v. **ciubotărie**².

CIOBOTĂȚICĂ s.f. v. **ciubotăci**.

CIOBULÉȚ, *ciobulețe*, s.n. Diminutiv al lui **ciob**. — **Ciob** + suf. *-uleț*.

CIOC¹ interj. (Adesea repetat) Cuvânt care imită zgomotul produs de lovitură (repetate) într-un obiect sau într-un material dur. — Onomatopee.

CIOC², *ciocuri*, s.n. **1.** Partea anterioară, terminală, lunguiață și cornoasă a capului păsărilor, care înlocuiește sistemul dentar; plisc, clonț. ♦ Cantitatea de lichid sau de hrană care încapă o dată în cioc (**1**). ♦ Fig. Gură a omului. **2.** Parte sau prelungire ascuțită a unor obiecte; capăt, vârf (ascuțit). **3.** Barbișon, țacălie. ♦ Expr. (Arg.) *A pune ciocuri* = a minți sau a deforma realitatea. **4.** Compuse: *ciocul-berzei* = plantă erbacee cu frunzele păroase, adânc crenate și cu flori violet-purpurii (*Geranium pratense*); *ciocul-cucoarei* = mică plantă erbacee cu tulpina păroasă întinsă pe pământ, cu frunze compuse, flori roșii, roz sau albe și fructe lungi, asemănătoare cu un cioc (*Erodium cicutarium*); *cioc-întors* = pasăre călătoare cu penaj alb pătat cu negru, cu ciocul lung, subțire și ușor arcuit în sus, cu picioarele înalte (*Recurvirostra avosetta*); *cioc-de-papagal* = formație osoasă în zona marginală a vertebrelor. — Cf. alb. **čok**, rom. **cioc**¹.

CIOCĂN¹, *ciocane*, s.n. **1.** Unealtă manuală de lovire, de forme și dimensiuni variate, formată dintr-un corp de metal, de lemn, de cauciuc dur etc.. ♦ Expr. *A fi între ciocan și nicovală* = a fi într-o situație critică (din care nu există posibilitate de ieșire). *A sta ciocan pe (sau de) capul cuiva* = a insista pe lângă cineva; a-l plictisi cu insistențele. **2.** Nume dat unor obiecte sau instrumente asemănătoare ca formă cu ciocanul (**1**). ♦ Unealtă folosită la lipirea cu cositor a unor metale. ♦ Spec. (Sport) Bilă de metal prinsă de o coardă de sârmă terminată cu o mâner folosită în probele de aruncat. *p. ext.* probă sportivă de atletism practică cu această bilă. ♦ Spec. Fiecare dintre cele două bețoșoare ale țambalului, ale xilofonului etc. ♦ Spec. Fiecare dintre fuzele vârtelnitei. **3.** Unul dintre cele trei oscioare care alcătuiesc urechea medie. **4.** (În sintagma) *Ciocan de foc* = bombardament de artilerie intens și de scurtă durată. — Din sl. **čekanŭ**.

CIOCĂN², *ciocane*, s.n. Păhărel în formă de sticlă, cu gâtul strâmt și lung, din care se bea o băutură alcoolică. ♦ Conținutul unui asemenea păhărel. — Din bg. **čokan**, sb. **čokanj**.

CIOCĂN³, *ciocani*, s.m. (Reg.) Știulete de porumb (curățat sau nu de boabe); ciocălău. — Din sb. **čokan**.

CIOCĂLĂU, *ciocălăi*, s.m. (Reg.) Ciocan³. — Din magh. **csukló**.

CIOCĂNĂR, *ciocănari*, s.m. **1.** Muncitor dintr-o echipă de nituit cu mâna; muncitor calificat care lucrează cu un ciocan¹. **2.** (Depr.) Muncitor necalificat. — **Ciocan**¹ + suf. *-ar*.

CIOCĂNAȘ¹, (**1**) *ciocănașe*, s.n., (**2**) *ciocănași*, s.m. **1.** S.n. Ciocănel. **2.** S.m. Muncitor care sparge cu ciocanul¹ sarea în ocne. — **Ciocan**¹ + suf. *-aș*.

CIOCĂNAȘ², *ciocănașe*, s.n. (Pop.) Diminutiv al lui **ciocan**². — **Ciocan**² + suf. *-aș*.

CIOCĂNÉL, *ciocănele*, s.n. Diminutiv al lui **ciocan**¹; spec. ciocan¹ mic cu care se lovesc coardele țambalului, xilofonului, toba, toaca etc.; ciocănaș¹. — **Ciocan**¹ + suf. *-el*.

CIOCĂNI, *ciocănesc*, vb. IV. **1.** Intrans. A bate repetat (cu degetul sau cu un obiect) într-un corp tare; spec. a bate cu degetul (îndoit) în ușa, în fereastră (pentru a solicita intrarea, pentru a atrage atenția etc.). ♦ Tranz. A lovi ușor cu degetele în toracele sau în abdomenul unui pacient, pentru a cerceta starea unor organe interne. ♦ Tranz. și refl. recipr. (Fam.) A (se) bate (ușor). **2.** Intrans. A lucra ceva lovind cu ciocanul¹; *p. ext.* a face, a lucra unele lucruri (mărunte). **3.** Tranz. Fig. A bate la cap; a căcăli, a pisa. [Prez. ind. și: *ciocăni*] — Din **ciocan**¹.

CIOCĂNIRE, *ciocăniri*, s.f. Acțiunea de a **ciocăni**. — V. **ciocăni**.

CIOCĂNITURI, *ciocănituri*, s.n. Faptul de a **ciocăni**; zgomot produs de lovituri repetate într-un corp tare; ciocănitură. — V. **ciocăni**.

CIOCĂNITOARE, *ciocănitore*, s.f. Nume dat mai multor specii de păsări agățătoare de pădure cu aripile scurte, cu cioc conic, puternic, care ciocănesc coaja copacilor, distrugând insectele dăunătoare și larvele lor; ghionoaie. [Pl. și: *ciocănitore*] — **Ciocăni** + suf. *-toare*.

CIOCĂNITURĂ, *ciocănituri*, s.f. Ciocănit. — **Ciocăni** + suf. *-tură*.

CIOCĂRLĂN, *ciocărlani*, s.m. 1. Pasăre de culoare brună-cenușie, cu un moț în vârful capului (*Galerida cristata*). 2. Bărbătușul ciocărliei. — Cf. *cio*².

CIOCĂRLIE, *ciocărliei*, s.f. 1. Pasăre cântătoare mică, cu penele pestrice, care zboară vertical la mare înălțime (*Alauda arvensis*). 2. (Art.) Numele unui celebru cântec popular care imită trilul ciocărliei (1). — Cf. *cio*² și *rlan*.

CIOCĂRTI, *ciocărtesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) 1. A ciopârți (1). 2. A ciopli (1). — Cf. *ciopârți*.

CIOCHIE, *ciochii*, s.f. Unealtă de dogărie care servește la fixarea cercurilor pe butoaie. [Acc. și: *cióchie*] — Din magh. *csáklya*.

CIOCHINĂR, *ciochinare*, s.n. Mânunchi de curelușe scurte, având la capete ochiuri sau inele, de care vânătorii atârnă păsările vâdate. — **Ciochină** + suf. *-ar*.

CIOCHINĂ, *ciochine*, s.f. Partea din spate a șeii, de care se poate lega traista, desăgii etc. — Cf. tc. *çikiri* „raniță, traistă”.

CIOCLÉJ, *ciocleji*, s.m. (Reg.) Partea de jos a tulpinii porumbului, rămasă la nivelul pământului după ce restul tulpinii a fost tăiat la recoltare. — Et. nec.

CIOCLOVINĂ, *cioclovine*, s.f. (Pop.) Termen de dispreț dat unui om arogant, parvenit. — Cf. *cio*¹.

CIOCLU, *ciocli*, s.m. Persoană care transportă morții la groapă. — Cf. bg. *çokla*.

CIOCĂNĂN, *ciocănesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A bate la cap; a cicăli; a pisălogi. ♦ Refl. recipr. A se certa. — Cf. *cio*¹ și *cn*.

CIOCNEALĂ, *ciocneli*, s.f. Ciocnire; ciocnet. — **Ciocni** + suf. *-eală*.

CIOCNET, *ciocnete*, s.n. Zgomot produs de lovirea a două obiecte tari. — **Ciocni** + suf. *-et*.

CIOCNI, *ciocnesc*, vb. IV. 1. Refl. (recipr.) intranz. și tranz. A (se) lovi, a (se) izbi (unul) de altul (făcând zgomot). ♦ Tranz. A lovi ouăle roșii unul de altul cu unul dintre capete, conform tradiției legate de Paște. ♦ Tranz. (Despre pui) A sparge coaja oului în care s-a dezvoltat, pentru a ieși din el. ♦ Tranz. A lovi ușor unul de altul paharele de băutură, în semn de urare.

2. Tranz. A lovi un obiect fragil, producându-i o crăpătură, o plesnitură; a face să crape, să plesnească. 3. Refl. recipr. Fig. (Despre interese, idei etc.) A fi sau a veni în contradicție. 4. Refl. recipr. Fig. (Despre armate adverse; rar, despre oameni) A se încăiera, a se bate. — Cf. bg. *çukna*, ucr. *koknuti*.

CIOCNIRE, *ciocniri*, s.f. Acțiunea de a (se) *ciocni*. 1. Lovire (însoțită de zgomot) între două obiecte tari; ciocnitură. 2. Fig. Luptă între interese sau idei diferite. 3. Fig. Bătălie, luptă între două armate sau două grupuri adverse de oameni. — V. **ciocni**.

CIOCNIȚ¹ s.n. Faptul de a (se) *ciocni*. — V. **ciocni**.

CIOCNIȚ², *-Ă*, *ciocniți*, *-te*, adj. 1. Crăpat, plesnit. 2. Fig. (Ir.) Țicnit. — V. **ciocni**.

CIOCNIȚURĂ, *ciocnitori*, s.f. 1. Ciocnire (1). 2. Crăpătură, fisură produsă într-un obiect (în urma lovirii lui cu altul). — **Ciocni** + suf. *-tură*.

CIOCOAICĂ, *ciocoaice*, s.f. Termen de dispreț pentru o femeie parvenită (de la sate); soție de ciocoi¹; *p. ext.* boieroaică. — **Ciocoi**¹ + suf. *-oaică*.

CIOCOFLEANDURĂ, *ciocoflenduri*, s.f. (Peior. și ir.) Ciocoi¹. [Pl. și: *ciocoflendure*] — **Ciocoi**¹ + **fleandură**.

CIOCOI¹, *ciocoi*, s.m. 1. Termen de dispreț pentru un parvenit (mai ales la sate) din rândurile arendașilor, vătafilor etc.; ciocofleandură; *p. ext.* boier. 2. În v. Fecior în casă, servitor angajat la un boier. — Et. nec.

CIOCOI², *ciocoaice*, vb. IV. Refl. 1. A deveni ciocoi¹ (1), a-și însuși apucături de ciocoi¹; *p. ext.* a se boieri. 2. Fig. (Rar) A fi slugarnic, a se lingeși. — Din **ciocoi**¹.

CIOCOIĂȘ, *ciocoiăși*, s.m. Diminutiv al lui *ciocoi*¹. [Pr.: *-co-iaș*] — **Ciocoi**¹ + suf. *-aș*.

CIOCOIESC, *-IĂSCĂ*, *ciocoiеști*, adj. Care ține de ciocoi¹, privitor la ciocoi¹, specific ciocoiilor¹. [Pr.: *-co-iesc*] — **Ciocoi**¹ + suf. *-esc*.

CIOCOIME s.f. Multime de ciocoi¹; totalitatea ciocoiilor¹. — **Ciocoi**¹ + suf. *-ime*.

CIOCOISM, *ciocoisme*, s.n. 1. Situație de ciocoi¹; purtare, apucătură de ciocoi¹; *p. ext.* parvenitism. 2. Fig. Slugarnicie, lipsă de demnitate. — **Ciocoi**¹ + suf. *-ism*.

CIOCOLADĂ s.f. v. **ciocolată**.

CIOCOLATĂ, *ciocolate*, s.f. 1. Preparat comestibil făcut dintr-un amestec solidificat de pulbere de cacao și de zahăr (cu adaos de ingrediente). ♦ Baton, bucată din acest preparat. 2. Băutură preparată din praf de ciocolată (1) sau de cacao dizolvat în lapte sau în apă. [Var.: **șocolată**, **ciocoladă** s.f.] — Din it. **ciocolata**. Cf. fr. *chocolat*, germ. *Schokolade*.

CIOCOLATIER, *ciocolatieri*, s.m. Muncitor într-o fabrică de ciocolată. [Pr.: *-ti-er*] — După fr. **chocolatier**.

CIOCOLATIU, *-IE*, *ciocolatii*, adj. (Fam.) De culoarea ciocolatei. — **Ciocolată** + suf. *-iu*.

CIOCULÉȚ, *cioculețe*, s.n. Diminutiv al lui *cio*². — **Cioc**² + suf. *-uleț*.

CIOFLINGĂR, *cioflingari*, s.m. (Pop. și fam.) Om de nimic, secătură, vagabond. ♦ Epitet ironic pe care țărani îl dădeau celor care umblau îmbrăcați în haine orășenești. — Cf. germ. *Schuhflicker* „cârpaci”.

CIOHODĂR, *ciohodari*, s.m. Sliușbaș la curtea domnească din Țara Românească și Moldova având obligația să îngrijească de încălzimintea domnului sau îndeplinind funcția de lacheu al acestuia. — Din tc. **çuhadar**.

CIOLĂC, *-Ă*, *ciolaci*, *-ce*, adj. (Reg.); despre mâini, picioare; *p. ext.* despre oameni) Ciung; schilod; paralizat. — Din tc. **çolak**.

CIOLĂN, *ciolane*, s.n. 1. Os (mare) de animal (tăiat, cu sau fără carne pe el) sau (fam.) os de om. ♦ Expr. *A da (cuiva) un ciolan de ros* = a da (cuiva) posibilitatea de a obține avantaje sau profituri materiale. *A umbla după ciolan* = a umbla după profituri materiale. *A scăpa ciolanul din mână* = a pierde o situație avantajoasă. 2. (Fam.) Membru al corpului; (la pl.) schelet al corpului. ♦ Expr. *A i se muia (cuiva) ciolanele* = a-i slăbi puterile, a se moleși. *A-i trece (cuiva) ciolan prin ciolan* = a fi foarte obosit. *A-i rupe (sau a-i frânge, a-i muia cuiva) ciolanele* = a bate tare (pe cineva). *A-i putrezi (cuiva) ciolanele* = a fi mort (de mai multă vreme). *A-i rămâne ciolanele (pe) undeva* = a muri departe de casă, prin locuri străine. 3. (Reg.) Obadă (a roții de car). — Din sl. **çlanŭ**.

CIOLĂNAȘ, *ciolănașe*, s.n. Diminutiv al lui *ciolan*; ciolănel. — **Ciolan** + suf. *-aș*.

CIOLĂNEL, *ciolănele*, s.n. Ciolănaș. — **Ciolan** + suf. *-el*.

CIOLĂNOS, *-OĂSĂ*, *ciolănoși*, *-oase*, adj. (Fam.) Cu oase mari, ieșite în relief; osos. — **Ciolan** + suf. *-os*.

CIOLPÂN, *ciolpani*, s.m. (Pop.) Trunchi de arbore fără crengi (și uscat), rămas în pământ; arbore rupt de vânt; arbore bătrân. — Et. nec.

CIOLTĂR, *cioltare*, s.n. (Înv. și pop.) Pătură (de postav), de obicei înflorată sau împodobită cu diferite cusături, care se pune sub șă. — Din tc. **çultari**.

CIOMĂG, *ciomege*, s.n. Băț mare și gros, adesea cu măciucile sau întărit cu fier la unul din capete; băta. ♦ Lovitură, bătaie dată cuiva cu un astfel de băț. — Din tc. **çomak**.

CIOMĂGĂR, *ciomăgari*, s.m. (Fam.) Ciomăgaș. — **Ciomag** + suf. *-ar*.

CIOMĂGAȘ, *ciomăgași*, s.m. (Rar) Om înclinat spre ceartă și bătaie; bătauș, ciomăgar. — **Ciomag** + suf. *-aș*.

CIOMĂGEALĂ, *ciomăgeli*, s.f. (Fam.) Bătaie cu ciomagul; *p. gener.* bătaie zdravănă. — **Ciomăgi** + suf. *-eală*.

CIOMĂGEL, *ciomăgele*, s.n. Diminutiv al lui *ciomag*. — **Ciomag** + suf. *-el*.

CIOMĂGI, *ciomăgesc*, vb. IV. Tranz. și refl. recipr. (Fam.) A (se) bate cu ciomagul; *p. gener.* a (se) bate zdravăn. — Din **ciomag**.

CIONDĂNEALĂ, *ciondăneli*, s.f. (Fam.) Ceartă ușoară; dispută trecătoare; cioadă, ciorovăială. — **Ciondăni** + suf. *-eală*.

CIONDĂNI, *ciondănesc*, vb. IV. Refl. recipr. (Fam.) A se certa cu cineva pentru nimicuri fără a-și spune vorbe grele, a se împunge cu vorba; a se ciorovăi. ♦ Tranz. A certa pe cineva în mod repetat sau insistent. — Cf. sâs. *schând en*.

CIONT, **CIOANTĂ** adj. v. **ciunt**.

CIONTĂ vb. I v. **ciunti**.

CIONȚI vb. IV v. **ciunți**.

CIOPĂȚĂ, *ciopăți*, s.f. (Reg.) Bucată de carne tăiată din trupul unui om sau al unui animal. — Din magh. **csapat** „grămadă, ceată”.

CIOPĂRTI vb. IV v. **ciopârți**.

CIOPĂRȚEALĂ, *ciopărțeli*, s.f. Ciopărțire. — **Ciopărți** + suf. *-eală*.

CIOPĂRȚI, *ciopărțesc*, vb. IV. Tranz. 1. A tăia în bucăți (și la întâmplare) o ființă sau o parte a trupului ei; a ciocărți. 2. A tăia un obiect în mod neregulat sau la întâmplare; a ciopli neîndemnic. [Var.: (Înv. și pop.) **ciopărți** vb. IV] — Din **ciopa(r)ă** (modificat după *parte*).

CIOPĂRȚIRE, *ciopărțiri*, s.f. Acțiunea de a *ciopărți*; ciopărțea. — V. **ciopărți**.

CIOPLEALĂ, *ciopleli*, s.f. (Rar) Cioplire. — **Ciopl** + suf. *-eală*.

CIOPLI, *cioplesc*, vb. IV. 1. Tranz. A desprinde, prin lovituri aplicate cu un instrument ascuțit, așchii dintr-o bucată de lemn, de piatră etc., pentru a da materialului o formă oarecare; a ciocărți. ♦ Spec. A sculpta. 2. Tranz. Fig. A aduce îmbunătățiri (stilistice, de exprimare etc.) unei lucrări (literare, științifice etc.); a cizela. 3. Refl. Fig. (Despre oameni) A căpăta deprinderi civilizate, a deveni politicos; a se cultiva, a se cizela. — Din bg. **çoplja**, sb. **çopljiti**.

CIOPLIRE, *ciopliri*, s.f. Acțiunea de a (se) *ciopli*; ciopleală. — V. **ciopl**.

CIOPLIT s.n. Faptul de a (se) *ciopli*. — V. **ciopl**.

CIOPLITĂR, *-OĂRE*, *cioplitori*, *-oare*, s.m. și f., s.n. 1. S.m. și f. Persoană care cioplește, care se ocupă cu cioplitul. 2. S.n. Rindea cu talpa curbă; *p. ext.* cuțitoaică. 3. S.n. Unealtă cu care potcovarul curăță copita calului. — **Ciopl** + suf. *-tor*.

CIOPLITURĂ, *cioplitori*, s.f. 1. Faptul de a ciopli. 2. Lucru, obiect cioplit, rezultat prin cioplire. 3. (De obicei cu sens colectiv) Surcea, așchie căzută prin cioplire. — **Ciopl** + suf. *-tură*.

CIOPÓR, *ciopoare*, s.n. 1. Grup de animale de același fel (și de aceeași vârstă). 2. Grup, ceată, mulțime de oameni. — Din magh. **csoport**.

CIORÁP, *ciorapi*, s.m. 1. Obiect de îmbrăcăminte care acoperă piciorul, confecționat din fire de bumbac, de lână, de mătase sau din fire sintetice. ♦ Compus: *ciorap-chilot* sau *ciorap-pantalón* = ciorap lung, continuat cu chilot; dres³ (1). ♦ Expr. *A strânge bani la ciorap* = a aduna bani, a face economii. 2. Tub izolat cu care se îmbracă capetele bobinelor electrice. — Din tc. **çorab**.

CIORĂPĂRIE, (2) *ciorăpării*, s.f. 1. Grămadă, mulțime, sortimente de ciorapi. 2. Magazin sau secție într-un magazin unde se vând ciorapi. — **Ciorap** + suf. *-ărie*.

CIORBAGIU¹, *ciorbagii*, s.m. 1. Ofițer de ieniceri; comandant al unui regiment de ieniceri. 2. (Inv.) Primar rural (turc). — Din tc. **çorbaci**.

CIORBAGIU², *ciorbagii*, s.m. Persoană căreia îi place mult ciorba. — **Ciorbă** + suf. *-agiu*.

CIORBĂ, *ciorbe*, s.f. Fel de mâncare care constă dintr-o zeamă (acrită) preparată cu legume, adesea și cu carne. ♦ Expr. *A se amesteca în ciorba cuiva* (sau *a altuia*) = a se amesteca (nedorit) în afacerile, în treburile altuia. *A pune* (sau *a băga* etc.) *pe toți într-o ciorbă* = a considera și a trata la fel mai mulți oameni, fără a ține seamă de valoarea, situația etc. lor deosebită. — Din tc. **çorba**.

CIORCHINĂ s.f. v. **ciorchine**.

CIORCHINE, *ciorchini*, s.m. Tip de inflorescență caracterizat prin dezvoltarea unui ax principal, de-a lungul căruia se înșiră numeroase ramificații cu flori; racem, grăpă; grupare de fructe așezate în mod corespunzător cu inflorescența descrisă mai sus; *spec. strugure*. [Var.: **ciorchină** s.f.] — Et. nec.

CIORDEALĂ, *ciordeli*, s.f. (Fam.) Faptul de a *ciordi*; șterpeleală, ciordit. — **Ciordi** + suf. *-eală*.

CIORDÍ, *ciordesc*, vb. IV. Tranz. (Fam.) A fura (lucruri mărunte); a șterpelei. — Din țig. **cior** (part. *ciordiom*).

CIORDÍT s.n. (Fam.) Faptul de a *ciordi*; ciordeală, șterpeleală. — V. **ciordi**. **CIORMOIĂG**, *ciormoiagi*, s.m. Plantă erbacee cu flori albe-roșietice (*Melampyrum cristatum*). [Pr.: *-mo-iağ*] — Cf. magh. **csormolya**.

CIORNĂ, *ciorne*, s.f. Lucrare scrisă provizorie, în primă redactare; concept, bruion. — Din rus. **ciomii** „negru”.

CIOROĂICĂ, *cioroaice*, s.f. 1. Cioară. 2. Epitet dat unei femei brunete, oacheșe. — **Cioroi** + suf. *-oaică*.

CIORÓI, *cioroi*, s.m. 1. Bărbătușul ciorii. 2. Epitet dat unui om brunet, oacheș; cioară. 3. Nume dat mai multor plante erbacee cu flori galbene dispuse în capitule și cu fructe achene (*Inula*). — **Cioară** + suf. *-oi*.

CIOROPINĂ, *cioropine*, s.f. (Peior.) Țigan. — Cf. **cioroi**.

CIOROVĂI, *ciorovăiesc*, vb. IV. Refl. recipr. (Fam.) A se certa cu cineva pentru nimicuri și fără a-și spune cuvinte grele; a se ciondăni. — Et. nec.

CIOROVĂIALĂ, *ciorovăieli*, s.f. (Fam.) Ceartă ușoară (pentru nimicuri); ciorovăire, ciondăneală. [Pr.: *-vă-ia-*] — **Ciorovăi** + suf. *-eală*.

CIOROVĂIRE, *ciorovăiri*, s.f. (Rar) Ciorovăială. — V. **ciorovăi**.

CIORPÁC, *ciorpace*, s.n. Unealtă de pescuit făcută dintr-un săculeț de plasă cu coadă și folosită de obicei la scoaterea din apă a peștelui prins cu alte unelte; minciog. — Din rus. **çerpak**.

CIORTÁN, *ciortani*, s.m. Crap de 1–2 kilograme. — Din tc. **çortan**.

CIORTĂNAȘ, *ciortănași*, s.m. Diminutiv al lui *ciortan*; crap mai mic de un kilogram. — **Ciortan** + suf. *-aș*.

CIOSMĂLÍ vb. IV v. **ciosmoli**.

CIOSMOLÍ, *ciosmolesc*, vb. IV. Refl. (Reg.; despre oameni) A se frământa, a se zvrăcoli (în așternut). ♦ A se codi, a ezita să facă ceva. [Var.: **ciosmálí** vb. IV] — Et. nec.

CIOT, *cioturi*, s.n. 1. (În forma **ciotă**) Parte rămasă dintr-un copac după ce restul a fost tăiat sau rupt. ♦ Nod proeminent într-un trunchi, într-o ramură, într-o scândură etc. 2. Parte rămasă dintr-un picior, dintr-un braț sau (la animale) din coadă, după ce restul a fost tăiat, rupt. ♦ Parte mică rămasă dintr-un obiect (de formă lungă). *Un ciot de creion*. [Var.: (pop.) **ciotă** s.f., (rar) **ciótur** s.n.] — Et. nec.

CIOTCĂ, *ciotci*, s.f. (Reg.) 1. Grămadă, mulțime de ființe adunate laolaltă. 2. Buturugă, ciot, rădăcină de copac. [Var.: **ciotăcă** s.f.] — Cf. magh. **csutka**.

CIOTORÓS, *-oásă* adj. v. **cioturos**.

CIÓTUR s.n. v. **ciot**.

CIOTURÓS, *-oásă*, *cioturoși*, *-oase*, adj. (Despre copaci, lemne, obiecte de lemn etc.) Cu multe cioturi sau noduri; noduros. ♦ Fig. (Despre mâini, picioare, degete etc.) Cu oasele proeminente (care fac impresia unor crengi sau rădăcini uscate). [Var.: **ciotorós**, *-oásă* adj.] — **Ciot** + suf. *-os*.

CIOVÉI, *cioveie*, s.n. (Reg.) Obiect casnic (vechi și fără valoare). — Et. nec.

CIOVICĂ, *ciovici*, s.f. 1. Pasăre cu pene măslinii, albe sau gălbui pe gușă, cu coada ca de rândunică, care trăiește prin lagunele de lângă mare (*Glareola pratincola*). 2. (Reg.) Nagăț. [Var.: **ciovlică** s.f.] — Formație onomatopeică.

CIOVLICĂ s.f. v. **ciovică**.

CIÖZVÁRTÁ, *ciözvârte*, s.f. Sfert dintr-un animal tăiat; *p. ext.* bucată mare de carne tăiată din trupul unui animal; halcă. — Din bg. **çetvart**.

CIP, *cipuri*, s.n. (Electron.) Bucată mică de material semiconductor pe care sunt interconectate unul sau mai multe circuite integrate. — Din engl. **chip**.

CIP-CIRÍP interj. Cuvânt care imită sunetele caracteristice ale păsărelelor. — Onomatopee.

CIPERACÉE, *ciperacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee cu rizom, cu tulpină în trei muchii, cu flori mici și fructe achene; (și la sg.) plantă din această familie. — Din fr. **cyperacée**.

CIPIC, *cipici*, s.m. 1. Papuc de lână împletită sau de stofă. 2. (Inv.) Gheată (fină); pantof. [Var.: (reg.) **ciupic** s.m.] — Din bg. **çepik**.

CIPILICĂ, *cipilici*, s.f. (Fam.) Căciuliță, basc mic care se poartă pe creștelul capului. — Et. nec.

CIPOLÍN s.n. 1. Marmură albă care conține mică sau alte minerale colorate, în straturi ce traversează roca. 2. Motiv decorativ oriental pentru porțelanuri, compus din frunze, fructe și flori. — Din it. **cipollino**.

CIPRINID, *ciprinide*, s.n. (La pl.) Familie de pești de apă dulce, având ca tip principal crapul; (și la sg.) pește din această familie. — După fr. **cyprinidé**.

CIPRINICULTURĂ s.f. Ramură a pisciculturii care se ocupă cu creșterea crapului; carpicultură. — Din fr. **cypriniculture**.

CIPRIÓT, *-Ă*, *ciprioți*, *-te*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Ciprului sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Ciprului sau ciprioților (1), privitor la Cipru ori la ciprioți. [Pr.: *-pri-oi*] — Din fr. **Cypriote**.

CIR s.n. (Reg.) Zeamă (îngroșată) scoasă din mămăliga care fierbe, înaintea de a fi mestecată (și care se mănâncă separat); terci. — Din ucr. **çyr**.

CIRÁC, *ciraci*, s.m. 1. Elev, discipol, ucenic. 2. (Depr.) Persoană care își însușește în mod mecanic vederile, părerile etc. cuiva. 3. (Inv.) Om de încredere al cuiva. — Din tc. **çirak**.

CIRC, *circuri*, s.n. 1. Spectacol care cuprinde numere de gimnastică, de acrobație, dresură de animale, momente comice bufete etc.; ansamblu artistic care organizează astfel de spectacole. 2. Construcție de formă rotundă, cu locurile pentru spectatori așezate în amfiteatru și având la mijloc o arenă circulară, unde au loc spectacole de circ (1). ♦ Incintă neacoperită, în formă de amfiteatru, unde se celebră jocurile publice la romani. 3. Depresiune circulară (cu aspect de amfiteatru) formată prin acțiunea de eroziune a unui ghețar, de obicei în regiunile muntoase înalte; căldare. *Circ lunar* = crater lunar. — Din fr. **çirque**, lat. **circus**.

CIRCA adv. Cam, aproximativ. — Din lat. **circa**.

CIRCADIÁN adj. (Med.; în sintagma *Ritm circadian* = bioritm caracterizat printr-o alternanță de 24 de ore. [Pr.: *-di-an*] — Din fr. **circadien**.

CIRCĂR, *circari*, s.m. Artist de circ. — **Circ** + suf. *-ar*.

CIRCĂ, *circi*, s.f. (Fam.) Circumscripție (de poliție, financiară etc.). — Abr. din **circumscripție**.

CIRCUMFERINȚĂ s.f. v. **circumferință**.

CIRCUMFLÉX adj. v. **circumflex**.

CIRCORĂMĂ s.f. Procedeu de filmare și de proiecție cinematografică pe un mare ecran circular și într-o sală rotundă. — După rus. **çirkorama**.

CIRCUIT, *circuite*, s.n. 1. Ansamblu de fire și dispozitive bune conductoare de electricitate care, împreună cu sursa curentului, formează un traseu închis pentru trecerea unui curent. ♦ (Electron.; în sintagma *Circuit imprimat* = circuit prefabricat în care conductoarele de legătură și unele componente sunt realizate sub formă de benzi înguste sau suprafețe conductoare pe un suport izolat; (impr.) cablaj imprimat. ♦ Sistem de conducte sau de medii prin care pot circula particule materiale. 2. Totalitatea tranzacțiilor reale și monetare care au loc între agenții economici din cadrul unei economii naționale. ♦ Mișcare a mărfurilor. ♦ Proces de transformare și de prelucrare a materiei prime în produse finite. 3. Distanță care trebuie parcursă pe un traseu mai mult sau mai puțin circular, stabilit dinainte, pentru o probă sportivă; drum, distanță parcursă de cineva sau de ceva (pe un itinerar prestabilit și cu întoarcerea la punctul de plecare). ♦ *Circuitul apei în natură* = proces complex prin care apa trece succesiv prin stadiile de evaporare, de nori, de precipitații, de formare a apelor de suprafață și subterane. — Din fr. **çircuit**, lat. **circuitus**.

CIRCULĂ, *circul*, vb. I. Intrans. 1. A fi în mișcare, a se deplasa; a umbra. ♦ (Despre vehicule) A se deplasa regulat, organizat (pe un traseu anumit și la anumite ore). 2. (Despre lichide, gaze) A fi în mișcare neîntreruptă (revenind mereu la punctul de plecare). 3. (Despre idei, știri, zvonuri etc.) A

CIRCULABIL / CIROCUMULUS

se transmite de la unul la altul, a se răspândi. **4.** A folosi în mod curent; a avea valoare. *Moneda aceasta nu mai circulă.* — Din fr. **circuler**, lat. **circulari**.

CIRCULABIL, -Ă, *circulabili*, -e adj. **1.** (Despre căi de comunicație) Pe care se circulă sau se poate circula. **2.** (Despre vehicule) Care poate circula. — **Circula** + suf. -bil.

CIRCULANT, -Ă, *circulanți*, -te, adj. Care circulă; pus, aflat în circulație. ◊ *Capitalul circulant* = parte a capitalului productiv (materii prime și auxiliare, combustibili etc.) a cărei valoare se transmite în întregime asupra mărfurilor produse (în decursul fiecărui proces de producție). — Din fr. **circulant**.

CIRCULĂR, -Ă, *circulari*, -e, adj., s.f. **1.** Adj. În formă de cerc; care descrie un cerc. ◊ *Fierăstrău circular* (și substantivat, n.) = fierăstrău mecanic cu pânza în forma unui disc dințat, care taie învârtindu-se în jurul propriului ax. ◊ (Adverbial) De jur-împrejur. **2.** Adj., s.f. (Dispoziție, directivă, ordin de serviciu) care a fost trimis în scris de un organ administrativ unei organizații sau unor angajați aflați în subordinea sa. — Din fr. **circulaire**.

CIRCULĂTOR, -OĂRE, *circulatori*, -oare, adj. Care aparține circulației sângelui, privitor la circulația sângelui. ◊ *Aparat (sau sistem) circulator* = ansamblu anatomic format din inimă, vene, artere și capilare, care asigură circulația sângelui în organism. [Var.: **circulătoriu**, -ie adj.] — Din fr. **circuloire**, lat. **circulatorius**.

CIRCULĂTORIU, -IE adj. v. **circulator**.

CIRCULĂȚIE, *circulații*, s.f. Faptul de a circula. **1.** Mișcare, deplasare, de obicei pe o cale de comunicație. ◊ Spec. Deplasare a sevei în plante sau a citoplasmei în interiorul celulelor. **2.** Mișcare, curgere a unui lichid, a unui gaz, a unui curent etc. în interiorul unui circuit sau al unei conducte. **3.** Transmitere, schimb de bunuri, de mărfuri (prin intermediul banilor), transformare a mărfurilor în bani și a banilor în mărfuri. ◊ Loc. adj. *De mare circulație* = foarte răspândit. ◊ Expr. *A fi în circulație* = a fi folosit, a avea valoare. *A pune (sau a introduce, a da) în circulație* = a face să intre în uz, să se răspândească, să funcționeze. (Fam.) *A scoate (pe cineva) din circulație* = a obosi peste măsură (pe cineva), a extenua. — Din fr. **circulation**, lat. **circulatio**, -onis.

CIRCUMCIDERE, *circumcid*, vb. III. Tranz. A face cuiva o circumcizie. — Din lat. **circumcidere**.

CIRCUMCIZIE, *circumcizii*, s.f. Ritual religios la unele popoare orientale care constă în suprimarea prepuțului înainte de căsătorie, la pubertate sau imediat după naștere. [Var.: **circumciziune** s.f.] — Din lat. **circumcisio**.

CIRCUMCIZIUNE s.f. v. **circumcizie**.

CIRCUMDUCȚIE, *circumducții*, s.f. (Med.) Mișcare circulară a membrilor sau a globilor oculari. — Din fr. **circumduction**.

CIRCUMFERINȚĂ, *circumferințe*, s.f. **1.** Curbă plană închisă, ale cărei puncte sunt egal depărtate de un punct fix, numit centru; cerc; lungimea unui cerc. **2.** Linie împrejmuitoare a unui corp, a unui loc în formă (relativ) rotundă; lungime a conturului unui corp. [Var.: **circumferință** s.f.] — Din lat. **circumferentia**, fr. **circonférence**.

CIRCUMFLÉX, -Ă, *circumflexi*, -xe, adj. **1.** (În sintagma *Accent circumflex* = semn ortografic în formă de unghi cu vârful în sus sau de tildă, care se pune deasupra unei vocale pentru a arăta că aceasta trebuie rostită lung sau, în ortografia română, pentru a nota sunetul *î(â)*). **2.** (Anat.; despre artere, vene, nervi) Care are un traiect răsucit. **3.** (Bot.; despre plante) Cu ramurile curbate în jos. [Var.: **circumfléx**, -ă adj.] — Din lat. **circumflexus**, fr. **circonflexe**.

CIRCUMLOCUȚIE, *circumlocuții*, s.f. (Rar) Perifrază. — Din lat. **circumlocutio**, fr. **circonlocution**.

CIRCUMLUNĂR, -Ă, *circumlunari*, -e, adj. Care se află sau se petrece în jurul Lunii; circumselenar. — Din fr. **circumlunaire**, engl. **circumlunar**.

CIRCUMORĂL, -Ă, *circumorali*, -e, adj. (Anat.) Care este situat în jurul gurii. — Din fr. **circumoral**.

CIRCUMORBITĂL, -Ă, *circumorbitali*, -e, adj. (Astron.) Care se află sau se petrece pe o orbită. — Din fr. **circumorbital**.

CIRCUMPOLĂR, -Ă, *circumpolari*, -e, adj. Care se află în jurul sau în vecinătatea polilor. — Din fr. **circumpolaire**.

CIRCUMSCRIERE, *circumscriu*, vb. III. Tranz. **1.** A delimita o problemă, un lucru etc., a restrânge la un anumit cadru. **2.** A trasa un cerc care să treacă prin toate vârfurile unui poligon; a construi un poligon cu toate laturile tangente la un cerc. — Din lat. **circumscribere** (după *scrie*).

CIRCUMSCRIERE, *circumscrieri*, s.f. Acțiunea de a *circumscrie* și rezultatul ei. — V. **circumscrie**.

CIRCUMSCRIPTIE, *circumscripții*, s.f. Subdiviziune a unei unități administrativ-teritoriale, stabilită în vederea alegerilor pentru organele reprezentative ale statului sau în vederea desfășurării unei activități de stat; circă. — Din lat. **circumscriptio**, fr. **circonscription**.

CIRCUMSCRIS, -Ă, *circumscriși*, -se, adj. (Despre poligoane) Cu toate laturile tangente la un cerc dat; (despre cercuri) a cărui circumferință trece prin toate vârfurile unui poligon. — V. **circumscrie**.

CIRCUMSELENĂR, -Ă, *circumselenari*, -e, adj. Circumlunar. — **Circum**[terestru] + **selenar**.

CIRCUMSOLĂR, -Ă, *circumsolari*, -e, adj. Care se află sau se petrece în jurul Soarelui. — **Circum**[terestru] + **solar**.

CIRCUMSPÉCT, -Ă, *circumspecti*, -te, adj. Care vorbește și acționează cu prudență, cu rezervă; care trădează, exprimă prudență; precaut, prudent, rezervat. — Din lat. **circumspectus**, fr. **circonspect**.

CIRCUMSPÉCȚIE s.f. Prudență, precauție, rezervă. — Din lat. **circumspectio**, fr. **circonspection**.

CIRCUMSTĂNȚĂ, *circumstanțe*, s.f. Împrejurare (particulară) care însoțește o întâmplare, un fapt, o acțiune sau un fenomen; (la pl.) totalitatea unor condiții date. ◊ Loc. adj. și adv. *De (sau pentru) circumstanță* = (care se face, are loc) într-o anumită împrejurare, fără a fi valabil în mod obiectiv și general. ◊ (Jur.; la pl.) Împrejurări privitoare la infracțiunea comisă sau la persoana infractorului, în măsură să determine mărirea sau micșorarea pedepsei. *Circumstanțe atenuante*. — Din lat. **circumstantia**, fr. **circonstance**.

CIRCUMSTANȚIAL, -Ă, *circumstanțiale*, adj. (În sintagmele) **Complement circumstanțial** = complement care arată în ce împrejurări se petrece o acțiune sau cum se prezintă o însușire sau o acțiune. **Propoziție circumstanțială** = propoziție secundară care îndeplinește în frază rolul complementului circumstanțial din propoziție. [Pr.: -ți-al] — Din fr. **circonstanciel**.

CIRCUMTERÉSTRU, -Ă, *circumterestri*, -stre, adj. Care se află în jurul Pământului, care înconjoară Pământul. — Din fr. **circumterestre**.

CIRCUMVOLŪT, -Ă, *circumvoluți*, -te, adj. Cu circumvoluții. — Din fr. **circumvolut**.

CIRCUMVOLUȚIE s.f. v. **circumvoluțiune**.

CIRCUMVOLUȚIUNE, *circumvoluțiuni*, s.f. **1.** Fiecare dintre cutele (alungite și sinuoase) de pe suprafața exterioră a creierului, mărginite de șanțuri. **2.** (Rar) Ocol circular sau în spirală în jurul unui punct sau al unui ax central. [Var.: **circumvoluție** s.f.] — Din fr. **circonvolution**.

CIREADĂ, *cirezi*, s.f. Grup numeros de animale comute mari; ciurdă. — Din sl. **črěda**.

CIREAȘĂ, *cireși*, s.f. Fructul cireșului, mic, sferic, cărnos, de culoare roșie sau galbenă, cu gust dulce sau amar. [Pl. și: *cireșe*] — Lat. **ceresia** (= *cerasea*).

CIRENAIC, -Ă, *cirenaici*, -ce, adj., s.m. **1.** Adj. (În sintagma *Școala cirenaică* = curent filosofic din Grecia antică ce preconiza cultivarea plăcerilor drept scop al vieții). **2.** S.m. Adept al școlii cirenaice. [Pr.: -na-ic] — Din fr. **cyrénaïque**.

CIRÉȘ, *cireși*, s.m. Pom fructifer cu frunze ovale alungite, cu flori albe, cultivat pentru fructele sale (*Prunus avium*). — Lat. ***ceresius** (= *cerasus*).

CIREȘĂR, (2) *cireșari*, s.m. **1.** (Pop.) Luna iunie. **2.** (Ornit.) Botgros. — **Cireășă** + suf. -ar.

CIREȘIU, -IE, *cireșii*, adj. (Rar) Care are culoarea cireșei. — **Cireășă** + suf. -iu.

CIREZĂR, *cirezari*, s.m. (Pop.) Negustor sau proprietar de cirezi de vite. — **Cireadă** + suf. -ar.

CIRILIC, -Ă adj. v. **chirilic**.

CIRIP interj. (De obicei repetat) Cuvânt care imită sunetele caracteristice ale păsărelelor. ◊ (*De-a*) *cirip-cirip* = joc de copii la care jucătorii se apucă unii pe alții de dosul palmei, ciupindu-se de piele și repetând „cirip-cirip”. — Onomatopoeie.

CIRIPEALĂ, *ciripeli*, s.f. Ciripire; sunete caracteristice scoase de unele păsărele. — **Ciripi** + suf. -eală.

CIRIPĂ, *ciripesc*, vb. IV. Intrans. (Despre unele păsărele; la pers. 3) A scoate sunete caracteristice. ◊ Fig. (Despre femei) A vorbi cu voce subțire și melodiosă. ◊ Tranz. (Arg.) A vorbi, a spune ceva; a face destăinuirii, a divulga ceva. — Din **cirip**.

CIRIPĂIE, *ciripii*, s.f. (Reg.) Sfoară muiată în vopsea (roșie), pe care o întinde dulgherul pentru a trage linii drepte pe scânduri, pe bărne etc. ◊ Expr. (*A merge sau a se duce, a trage*) *ca pe ciripie* = (a merge sau a se duce, a trage) drept, în linie dreaptă. — Din tc. **çirpi**.

CIRIPĂIRE, *ciripiri*, s.f. Acțiunea de a *ciripi*. — V. **ciripi**.

CIRIPĂT s.n. Faptul de a *ciripi*; sunete caracteristice pe care le scot unele păsărele. — V. **ciripi**.

CIRIPITĂTOR, -OĂRE, *ciripitori*, -oare, adj. Care ciripește; ciripiu. — **Ciripi** + suf. -tor.

CIRIPĂIU, -IE, *ciripii*, adj. (Rar) Ciripitor. — **Ciripi** + suf. -iu.

CIRIȘ s.n. (Reg.) Cocă sau altă substanță (subțire) de lipit. — Din tc. **çiriș**.

CIRITÉL, *ciritei*, s.m. (Reg.) Tufiș de copăcei; (la pl.) copăcei care formează un deșeu (în pădure). — Et. nec.

CIRIVIȘ s.n. v. **ceviș**.

CIROCUMULUS s.m. Tip de nori în forma unui strat alb, situați între 6 000 și 7 500 de metri altitudine. — Din fr. **cirro-cumulus**.

CIROSTRÁTUS s.m. Tip de nori denși cu aspect lăptos, alcătuiți din cristale de gheață, situați între 6 000 și 7 500 de metri altitudine. — Din fr. **cirro-stratus**.

CIRÓTIC, -Ă, *cirotici, -ce*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține cirozei, privitor la ciroză. 2. S.m. și f., adj. (Om) care este bolnav de ciroză. — Din fr. **cirotique**.

CIRÓZĂ, *ciroze*, s.f. Inflamație cronică degenerativă manifestată prin atrofierea țesutului parenchimatous al unui organ și înlocuirea lui cu țesut conjunctiv fibros, ducând la pierderea capacității funcționale a organului respectiv. ⇨ *Ciroză hepatică* = boală cronică a ficatului, caracterizată prin înmulțirea anormală a țesutului conjunctiv și prin distrugerea treptată a celulelor hepatice. — Din fr. **cirrhose**.

CÍRTĂ, *cirte*, s.f. (Pop.) Lucru foarte mic, neînsemnat. ♦ Interval de timp foarte scurt; clipă. — Din sl. **črŭta**.

CIRTOMETRIE, *cirtometrii*, s.f. (Med.) Măsurare a perimetrului toracic. — Din fr. **cyrtométrie**.

CIRTOMÉTRU, *cirtometre*, s.n. (Med.) Instrument pentru măsurarea perimetrului toracic. — Din fr. **cyrtomètre**.

CÍRUS s.m. Tip de nori rarefițați și izolați, de culoare albă strălucitoare, alcătuiți din cristale de gheață, situați la circa 10 000 de metri altitudine. — Din fr. **cirrus**.

CIRVIȘ s.n. v. **cerviș**.

CISALPÍN, -Ă, *cisalpini, -e*, adj. Care, din punctul de vedere al Romei, se află în nordul Italiei și dincoace de Alpi. *Galia cisalpină*. — Din lat. **cisalpinus**, it. **cisalpino**, fr. **cisalpin**.

CÍSLĂ, *cisle*, s.f. (În Evul Mediu) 1. Cotă-parte de bir care revenea unei persoane sau unei comunități dintr-o sumă plătită în comun; repartizare a dărilor fixată de obștea satului, proporțional cu averea fiecăruia. 2. Întrunire, șfat (șătesc), adunat de obicei pentru stabilirea cislei (1). — Din sl. **čislo** „număr”.

CÍSLUI, *cisluiesc*, vb. IV. (Înv. și reg.) 1. Intranz. A se sfătui, a discuta; a pune la cale. 2. Tranz. A acuza, a învinovăți. — **Cislă** + suf. *-ui*.

CISOÍDĂ, *cisoide*, s.f. (Geom.) Curbă plană cu un punct de întoarcere, a cărei ecuație este de gradul trei. [Pr.: *-so-i-*] — Din fr. **cissoïde**.

CISTALGÍE, *cistalgii*, s.f. (Med.) Tulburare funcțională dureroasă a vezicii urinare. — Din fr. **cystalgie**.

CISTECTOMÍE, *cistectomii*, s.f. (Med.) Extirpare totală sau parțială a vezicii urinare. — Din fr. **cystectomie**.

CISTERCIÁN, -Ă, *cistercieni, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Călugăr care aparține unei congregații benedictine fondate în Franța. 2. Adj. Care aparține cistercienilor (1), privitor la cistercieni. [Pr.: *-ci-an*] — Din fr. **cistercien**.

CISTÉRNĂ, *cisterne*, s.f. 1. Rezervor (cilindric, de metal) pus pe cadrul cu roți al unui vehicul și servind la transportarea unor lichide; vehicul prevăzut cu un astfel de rezervor; autocisternă. 2. Rezervor (cilindric) în care sunt depozitate lichide, în scopul folosirii lor ulterioare. — Din lat. **cisterna**, it. **cisterna**.

CÍSTIC, -Ă, *cistici, -ce*, adj. Care aparține vezicii urinare sau vezicii biliare, privitor la vezica urinară sau la vezica biliară. — Din fr. **cystique**.

CISTICÉRC, *cisticerci*, s.m. Larvă a teniei, având aspectul unei vezicule de mărimea bobului de mazare, care se fixează în țesuturile mamiferelor, producând cisticercoza. — Din fr. **cysticerque**.

CISTICERCÓZĂ s.f. Boală parazitărilor la animale și la oameni, produsă de localizarea în organism a cisticercilor; mazărice. — Din fr. **cysticercose**.

CISTICÍTĂ, *cisticite*, s.f. (Med.) Inflamație a canalului cistic. — Din fr. **cysticite**.

CISTÍTĂ, *cistite*, s.f. Boală caracterizată prin inflamarea vezicii urinare în urma unei infecții. — Din fr. **cystite**.

CISTOCÉL, *cistocèle*, s.n. (Med.) Hernie a vezicii urinare. — Din fr. **cystocèle**.

CISTOGRAFÍE, *cistografii*, s.f. Radiografie a vezicii urinare. — Din fr. **cystographie**.

CISTOPATÍE, *cistopatii*, s.f. (Med.) Denumirea generică pentru afecțiunile vezicii urinare. — Din fr. **cystopathie**.

CISTOPLEGÍE, *cistoplegii*, s.f. (Med.) Paralizie a vezicii urinare. — Din fr. **cystoplégie**.

CISTOSARCÓM, *cistosarcoame*, s.n. (Med.) Sarcom al vezicii urinare. — Din fr. **cystosarcome**.

CISTOSCÓP, *cistoscoape*, s.n. Instrument format dintr-un tub metalic prevăzut la unul dintre capete cu un bec electric, iar la celălalt cu un dispozitiv optic, folosit la cistoscopie. — Din fr. **cystoscope**.

CISTOSCÓPIC, -Ă, *cistoscopici, -ce*, adj. (Med.) De cistoscopie. — Din fr. **cystoscopique**.

CISTOSCOPIE, *cistoscopii*, s.f. (Med.) Examinare a vezicii urinare cu ajutorul cistoscopului. — Din fr. **cystoscopie**.

CISTOTOMÍE s.f. (Med.) Deschidere operatorie de scurtă durată a vezicii urinare. — Din fr. **cystotomie**.

CIȘMEÁ, *cișmele*, s.f. Instalație (exterioară) prevăzută cu o pompă sau cu un robinet, prin care este adusă pe conductă apă necesară gospodăriei. ⇨ Expr. *A curge ca dintr-o cișmea* = a curge mult și continuu. — Din tc. **çeşme**.

CIȘMEGIU, *cișmegii*, s.m. Slujbaș însărcinat în trecut cu supravegherea rețelei de cișmele în București. — **Cișmea** + suf. *-giuc*.

CIT, (2) cituri, s.n. (Înv. și reg.) 1. Material textil de calitate inferioară, înflorat și apretat, fabricat din bumbac. 2. Sortiment de cit (1). — Din tc. **çit**.

CITÁ, *citez*, vb. I. Tranz. 1. A menționa, a indica, a numi pe cineva sau ceva (pentru a face cunoscut, pentru a confirma etc. ceva); a reaminti al faptă, o întâmplare care trebuie să servească de exemplu. 2. A reproduce întocmai ceea ce a spus sau a scris cineva; a da un citat. 3. A chema pe cineva în fața unui organ de jurisdicție sau de urmărire penală, la un anumit termen, în calitate de parte într-un proces, de martor sau de informator. — Din fr. **citer**, lat. **citare**.

CITÁBIL, -Ă, *citabili, -e*, adj. Care poate fi citat, vrednic de menționat. — Din fr. **citabile**.

CITADÉLĂ, *citadele*, s.f. (Adesea fig.) 1. Mică fortăreață situată în incinta unei cetăți, a unui oraș, care servea ca rezistență și ca ultim refugiu al celor asediați. ♦ P. gener. Oraș (întărit). 2. Fortăreață, castel, cetate ridicată în afara zidurilor unui oraș, care servea ca post avansat pentru apărarea acestuia. — Din fr. **citadelle**, it. **citadella**.

CITADÍN, -Ă, *citadini, -e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Orășenesc. 2. S.m. și f. Orășean. — Din fr. **citadin**, it. **citadino**.

CITADINIZÁ, *citadinizez*, vb. I. Tranz. și refl. (Rar) A (se) urbaniza. — **Citadin** + suf. *-iza*.

CITADINIZÁRE, *citadinizări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a (se) citadiniza și rezultatul ei, urbanizare. — V. **citadiniza**.

CITADINIZÁT, -Ă, *citadinizați, -te*, adj. (Rar) Urbanizat. — V. **citadiniza**.

CITÁNIE, *citani*, s.f. (Înv. și pop.) Citit, lectură (din cărțile bisericești înaintea credincioșilor). — Din sl. **čitenije**, **četanije**.

CITÁRE, *citări*, s.f. 1. Acțiunea de a cita și rezultatul ei. ⇨ *Semnele citării* = ghilimele. 2. Citație (1). — V. **cita**.

CITAREÁ s.f. (Înv.) Stofă fină cu dungi, din care se făceau arteriele. [Var.: **citarie** s.f.] — Din tc. **çitäre**.

CITARÍE s.f. v. **citarea**.

CITARÍST, -Ă s.m. și f. v. **chitarist**.

CITÁT, -Ă, *citare*, s.n. Fragment dintr-o lucrare scrisă, reprodus întocmai și de obicei cu indicarea exactă a izvorului, în scopul de a întări și a ilustra o idee sau o argumentare; citație. — Din germ. **Zitat** (refăcut după *cita*).

CITÁT?, -Ă, *citați, -e*, adj. 1. Care a fost menționat, indicat, numit (pentru a face cunoscut); (despre fapte, întâmplări etc.) reamintit pentru a servi drept exemplu. 2. (Despre persoane) Chemat în fața unui organ de jurisdicție sau de urmărire penală, la un anumit termen, în calitate de martor într-un proces, de informator etc. — V. **cita**.

CITATOMANÍE s.f. Mania de a cita (2) cu orice prilej. — **Citat** + **manie**.

CITÁȚIE, *citații*, s.f. 1. Invitație oficială scrisă, prin care o persoană este chemată să se înfățișeze la o anumită dată înaintea unei instanțe judecătorești sau a unei autorități; citare; p. ext. (concr.) hârtie oficială care cuprinde această invitație. 2. (Înv.) Citat. [Var.: (înv.) **citațiune** s.f.] — Din fr. **citation**, lat. **citatio, -onis**.

CITÁȚIUNE s.f. v. **citație**.

CITÉT, -EÁȚĂ, *citeți, -e*, adj. (Despre scrisul de mână, texte manuscrise) Care se poate citi ușor; deslușit, lizibil. — **Citi** + suf. *-eț*.

CITÍ, *citesc*, vb. IV. Tranz. 1. A parcurge un text (pronunțând cuvintele sau nu) pentru a lua cunoștință de cele scrise. ♦ A rosti un text cu voce tare pentru a comunica cuiva conținutul lui. ♦ A descifra o partitură muzicală, urmărind cu ochii sunetele reprezentate și valorile lor (și a le reproduce cu vocea sau cu un instrument). ♦ A interpreta indicațiile topografice ale unei hărți sau ale unui plan și a reconstitui după ele conformația terenului. ♦ A înregistra, a desluși indicațiile date de un contor, de un barometru, de un indicator etc. 2. Fig. A descoperi, a sesiza gândul, sentimentele ascunse etc. ale cuiva din atitudinea sau din expresia figurii sale. 3. A învăța, a studia (parcurend scrieri, izvoare etc.). ♦ A se instrui, a se cultiva. 4. (În expr.) *A citi în stele* = a prezice cuiva viitorul după poziția stelelor. *A citi* (cuiva) *în palmă* = a prezice cuiva viitorul și caracterul, examinându-i liniile din palmă. [Var.: (pop.) **ceț** vb. IV] — Din sl. **čitati, čisti**.

CITÍRE, *citiri*, s.f. Acțiunea de a cita. 1. Lectură. ⇨ *Carte de citire* = manual de limba română pentru clasele primare. 2. Descifrare, interpretare. [Var.: (pop.) **cețire** s.f.] — V. **citi**.

CITÍT' s.n. Citire. ⇨ *Scris-citit* = noțiuni elementare de scriere și citire (predate în primele clase elementare). [Var.: (pop.) **cețit** s.n.] — V. **citi**.

CITÍT?, -Ă, *cititi, -te*, adj. (Despre oameni) Instruit, învățat; erudit. [Var.: (pop.) **cețit, -ă** adj.] — V. **citi**.

CITITÓR, -OÁRE, *cititori, -oare*, s.m. și f. **1.** (Adesea adjectival) Persoană care citește. **2.** (În sintagma) *Cititor în stele* = astrolog. **3.** (Inform.; în sintagma) *Cititor de cartele* = periferic al unui calculator care permite operația de citire; lector. [Var.: (pop.) **cețitór, -oare** s.m. și f.] — **Citi** + suf. *-tor*.

CITOBIOLOGIC, -Ă, *citobiologici, -ce*, adj. De citobiologie. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **cytobiologique**.

CITOBIOLOGIE s.f. Biologie celulară. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **cytobiologie**.

CITOBLÁST, *citoblaste*, s.n. (Biol.) Nucleul unei celule. — Din fr. **cytoblaste**.

CITOCHÍMIC, -Ă, *citochimici, -ce*, adj. De citochimie. — Din fr. **cytochimique**.

CITOCHIMIE s.f. Studiul constituției chimice a celulelor și al proceselor biochimice din ele. — Din fr. **cytochimie**.

CITOCHEMÍSM s.n. Totalitatea proceselor biochimice din celule. — Din fr. **cytochimisme**.

CITOCINÉZĂ, *citocineze*, s.f. (Biol.) Proces de separare a celor două celule provenite dintr-o celulă-mamă. — Din fr. **cytokinése**.

CITOCRÓM, *citocromi*, s.m. (Biol.) Proteină complexă având un rol determinant în realizarea respirației celulare. — Din fr. **cytochrome**.

CITOCROMIE s.f. Procedeu rapid de tipar în patru culori suprapuse, la care forma parțială de negru servește la redarea efectelor de tonuri închise. — Din fr. **cytochromie**.

CITODIAGNÓSTIC, *citodiagnostice*, s.n. (Med.) Diagnosticare bazată pe examinarea microscopică a celulelor extrase din organisme; citoscopie. [Pr.: *-di-a-*] — Din fr. **cytodiagnostique**.

CITOFAGIE s.f. (Biol.) Înglobare a unei celule sau porțiuni de celulă de către altă celulă. — Din engl. **cytophagy**.

CITOFIZIOLÓGIC, -Ă, *citofiziologici, -ce*, adj. De citofiziologie. [Pr.: *-zi-o-*] — Din fr. **cytophysiologie**.

CITOFIZIOLOGIE, *citofiziologii*, s.f. Ramură a fiziologiei care studiază funcțiile celulei vii. [Pr.: *-zi-o-*] — Din fr. **cytophysiologie**.

CITOGAMIE, *citogamii*, s.f. (Biol.) Fuzionare a gameților în cadrul fecundației. — Din engl. **cytogamy**.

CITOGENÉTIC, -Ă, *citogenetici, -ce*, s.f., adj. **1.** S.f. Ramură a geneticii care studiază raporturile existente între caracterele ereditare, structura și comportamentul cromozomilor, precum și consecințele medicale și evolutive ale anomaliilor cromozomiale. **2.** Adj. Al citogeneticii (1), de citogenetică. — Din fr. **cytogénétique**.

CITOGENÉTICIAN, -Ă, *citogeneticieni, -e*, s.m. și f. Specialist în citogenetică (1). [Pr.: *-ci-an*] — Din fr. **cytogénéticien**.

CITOGENÉZĂ, *citogeneze*, s.f. (Biol.) Proces de formare a celulei. — Din fr. **cytogenése**.

CITOLÁ, *citole*, s.f. Instrument medieval cu coarde de forma migdalei și cu gățul scurt. — Din fr. **citole**.

CITOLÍTIC, -Ă, *citolitici, -ce*, adj., s.n. (Biol.) (Ser) care distruge celulele. — Din fr. **cytolitique**.

CITOLIZĂ s.f. (Biol.) Proces de distrugere a integrității celulei. — Din fr. **cytolyse**.

CITOLÓG, -Ă, *citologi, -ge*, s.m. și f. Specialist în citologie. — Din **citologie** (derivat regresiv).

CITOLÓGIC, -Ă, *citologici, -ce*, adj. De citologie; al citologiei. — Din fr. **cytologique**.

CITOLOGIE s.f. Ramură a biologiei care studiază structura, dezvoltarea și funcțiile celulelor. — Din fr. **cytologie**.

CITOMORFÓZĂ, *citomorfoze*, s.f. (Biol.) Modificare a formei și structurii celulelor în timpul vieții lor; totalitatea acestor modificări. — Din engl. **cytomorphosis**.

CITOPATOLÓGIE s.f. Ramură a patologiei care studiază modificările din interiorul celulei. — Din fr. **cytopathologie**.

CITOPLASMÁTIC, -Ă, *citoplasmatici, -ce*, adj. Citoplasmic. — Din fr. **cytoplasmatique**, engl. **cytoplasmatic**.

CITOPLÁSMĂ s.f. Element constitutiv fundamental al unei celule animale sau vegetale, format îndeosebi din albumină asociată cu alte substanțe organice. — Din fr. **cytoplasme**.

CITOPLÁSMIC, -Ă, *citoplasmici, -ce*, adj. De natura citoplasmei, al citoplasmei; citoplasmic. — Din fr. **cytoplasmique**, engl. **cytoplasmic**.

CITOPOIÉZĂ s.f. (Biol.) Proces de formare și dezvoltare a celulei. — Din fr. **cytopoiesé**.

CITOSCOPIE, *citoscopii*, s.f. (Med.) Citodiagnostic. — Din fr. **cytoscopie**.

CITOSTÁTIC, *citostatice*, s.n. Medicament sau alt agent fizic care oprește sau împiedică înmulțirea celulelor și care este folosit în tratamentul cancerului. ⇨ (Adjectival) *Substanțe citostatice*. — Din fr. **cytostatique**.

CITÓXIC, -Ă, *citoxici, -ce*, s.f. (Despre substanțe) Care are efect toxic asupra celulelor. — Din fr. **cytotoxique**.

CITOTOXINĂ, *citotoxine*, s.f. Substanță citotoxică. — Din fr. **cytotoxine**.

CITRÁT, *citrați*, s.m. Sare a acidului citric. — Din fr. **citrate**.

CÍTRIC, -Ă, *citrici, -ce*, adj. (În sintagmele) *Acid citric* = acid organic care se găsește mai ales în sucul de lămâie. *Plante citrice* = familie de arbori și de arbuști fructiferi, având ca tip principal lămâiul. *Fructe citrice* (și substantivat, f.) = nume generic pentru fructele plantelor citrice (lămâi, portocale, mandarine etc.). ⇨ Care conține acid citric. — Din fr. **citrique**.

CITRÍN s.n. Varietate de cuarț de culoare galben. — Din fr. **citrine**.

CÍTRO s.n. **1.** Băutură răcoritoare pe bază de citrice. **2.** (Eliptic) Sticlă, pahar etc. cu citro (1). — Din **citric**.

CITRONĂDĂ, *citronade*, s.f. Băutură răcoritoare preparată din suc (sau coajă) de lămâie, zahăr și apă (sau sifon). — Din fr. **citronnade**.

CIUBĂR, *ciubere*, s.n. Vas mare făcut din doage de lemn și prevăzut cu toarte, având diferite utilizări. [Acc. și: *ciubăr*] — Din bg. **čebăr**.

CIUBĂRAȘ, *ciubărașe*, s.n. Diminutiv al lui *ciubăr*. — **Ciubăr** + suf. *-aș*.

CIUBĂCĂ, *ciubeici*, s.f. (Reg.) Lulea (de calitate proastă). — **Ciub**[uc] + suf. *-eică*.

CIUBOTĂR, *ciubotari*, s.m. (Reg.) Cizmar. [Var.: **ciobotăr** s.m.] — **Ciubotă** + suf. *-ar*.

CIUBOTĂ, *ciubote*, s.f. **1.** (Reg.) Cizmă; gheată. ⇨ Expr. *Prost ca o ciubotă* = foarte prost. ⇨ Fig. Om prost. **2.** Taxă pentru uzura ciubotelor, percepută în trecut de slujitorii domnești de la împărcinați, când erau obligați să se deplaseze acasă la aceștia. [Var.: **ciobotă, cioboată** s.f.] — Din ucr. **čoboty**.

CIUBOTĂRÉSC, -EASCĂ, *ciubotărești*, adj. (Reg.) Cizmăresc. [Var.: **ciobotăresc, -ească** adj.] — **Ciubotar** + suf. *-esc*.

CIUBOTĂRIE¹ s.f. (Reg.) Meseria ciubotarului; cizmărie¹. [Var.: **ciobotărie** s.f.] — **Ciubotar** + suf. *-ie*.

CIUBOTĂRIE², *ciubotării*, s.f. (Reg.) Atelierul ciubotarului; cizmărie². [Var.: **ciobotărie** s.f.] — **Ciubotă** + suf. *-ărie*.

CIUBOȚĂ, *ciuboțe*, s.f. **1.** (Reg.) Cizmulțiță sau gheată de damă. **2.** Compuse: *ciuboțica-cucului* = plantă erbacee cu frunze ovale dispuse în rozețe și păroase pe partea inferioară, cu flori galbene și cu fructul o capsulă (*Primula officinalis*); *ciuboțica-ursului* = plantă erbacee cu frunze lobate și cu flori purpurii (*Cortusa matthioli*). [Var.: **ciuboțică** s.f.] — **Ciubotă** + suf. *-ică*.

CIUBUC, (1, 2) ciubuce, (3) ciubucuri, s.n. **1. Pipă (orientală) cu țeava lungă. ⇨ Țeavă de lulea. **2.** Ornament în relief care marchează marginile unui perete, ale tavanului, ferestrei etc. **3.** Fig. (Fam.) Avantaj sau câștig ilicit. — Din tc. **čubuk**.**

CIUBUCĂR, (1) ciubucare, s.n., (2) *ciubucari*, s.m. **1. S.n. (Pop.) Unealtă de zidărie cu care se fac ciubucele (2). **2.** S.m. Fig. (Fam.) Persoană care umblă după ciubucuri (3). — **Ciubuc** + suf. *-ar*.**

CIUBUCĂRIE, *ciubucării*, s.f. (Rar; cu sens colectiv) Totalitatea ciubucelor (2) care decorează o construcție, un zid etc. — **Ciubuc** + suf. *-ărie*.

CIUBUCCIU, *ciubuccii*, s.m. Slujitor care avea însărcinarea să umple și să aprindă ciubucul (1) domnului sau al boierilor. — Din tc. **čubukçu**.

CIUCIULETE, (1) *ciuciuțe*, s.m. **1.** Ciupercă comestibilă cu pălăria zbârcită, gălbuie sau brună-roșcată, cu piciorul cilindric, alb și gol în interior (*Morchella esculenta*). **2.** (Adverbial, în expr.) A (se) face (sau a fi) ud *ciuciuțe* = a (se) uda (sau a fi ud) până la piele. — Cf. *ciuciu*.

CIUCIUL, *ciuciulesc*, vb. IV. Refl. A se strânge, a se ghemui (pentru a nu fi văzut); a se chirci. — Cf. magh. *csücsülni* „a șede turcește”.

CIUCIULIT, -Ă, *ciuciuliți, -te*, adj. Strâns, ghemuit, chircit (ca să nu fie văzut). — V. **ciuciu**.

CIUCIUR, *ciuciure*, s.n. (Rar) Uluc, jgheab pe care curge apa la un izvor, la o fântână. — Probabil formație onomatopeică.

CIUCIURE, *ciuciuri*, s.m. Plantă erbacee acoperită cu peri moi, cu flori violete sau albastre (*Campanula glomerata*). — Et. nec.

CIUCUR s.m. v. **ciucure**.

CIUCURĂȘ, *ciucurași*, s.m. **1.** Diminutiv al lui *ciucure*; ciucurel. **2.** Plantă erbacee cu flori roz sau albe, dispuse în mici capitule (*Adenostyles alliariae*). — **Ciucure** + suf. *-aș*.

CIUCURĂȚ, -Ă, *ciucurați, -te*, adj. (Rar) Împodobit, încărcat cu ciucuri. — **Ciucure** + suf. *-at*.

CIUCURÉ, *ciucuri*, s.m. **1.** Ornament făcut dintr-o împletitură sau dintr-un mănunchi de fire, cu care se împodobesc marginile unui covor, ale unei draperii, unui obiect de îmbrăcăminte etc. ⇨ Loc. adj. și adv. (*Plin*) *ciucure* (*de... sau cu...*) = (încărcat) până la refuz (*de... sau cu...*). **2.** (Rar) Țurtur de gheată. ⇨ (La pl.; urmat de determinări) Ornamente de cristal sau de sticlă care atârnă de marginile candelabrelor sau ale lămpilor. [Var.: **ciucur** s.m.] — Cf. lat. *cicculum* (= *ciccum* „ciorchine”).

CIUCURÉL, *ciucurei*, s.m. Ciucuraș (1). — **Ciucure** + suf. *-el*.

CIUCUȘOARĂ, *ciucușoare*, s.f. Nume dat mai multor plante erbacee cu tulpina și cu frunzele acoperite de peri, cu flori albe sau galbene (*Alyssum*). — Et. nec.

CIUDÁT, **-Ă**, *ciudați*, *-te*, adj. Care iese din comun, care șochează (prin aspect, manifestări, evoluție etc.); curios, straniu, bizar; ciudos (2). — Din bg. **čudat** „minunat”.

CIUDĂ, *ciude*, s.f. Sentiment de părere de rău, de invidie amestecată cu supărare sau de invidie amestecată cu dușmănie. ⇨ Loc. adv. și prep. *În ciuda cuiva* = cu intenția de a supăra pe cineva, în necazul, în pofida cuiva; înfruntând împotrivirea cuiva sau a ceva. ⇨ Loc. conj. *În ciuda faptului că...* = cu toate că..., deși. ⇨ Expr. *A face (cuiva) în ciudă* = a necăji intenționat (pe cineva). — Din sl. **čudo** „minune”.

CIUDĂȚENIE, *ciudățeniei*, s.f. 1. Aspect, caracter ciudat, bizar, curios al unui lucru, al unei atitudini, al unui fenomen etc. 2. (Concr.) Lucru, ființă, întâmplare etc. ciudată. — **Ciudat** + suf. *-enie*.

CIUDÍ, *ciudesc*, vb. IV. Refl. 1. (Reg.) A fi cuprins de ciudă; a se încuia. 2. (Înv.) A se mira, a se minuna. 3. (Înv.) A se frământa (sufletește), a se zbuciuma; a fi neliniștit. — Din sl. **čuditi sen**.

CIUDÍT, **-Ă**, *ciudiți*, *-te*, adj. (Înv.) Neliniștit, frământat (sufletește). — V. **ciudí**. **CIUDÓS**, **-OASĂ**, *ciudoși*, *-oase*, adj. 1. Plin de ciudă; înciudat. 2. (Înv.) Ciudat. — **Ciudă** + suf. *-os*.

CIUF, (1) *ciufuri* s.n., (2, 3) *ciufi*, s.m. 1. S.n. Smoc de păr zbârlit (căzut pe frunte). 2. S.m. Nume dat în glumă oamenilor, mai rar animalelor, cu părul ciufulit sau, p. ext., cu aspect neîngrijit. 3. S.m. Numele mai multor pășări răpitoare de noapte din familia bufnițelor, cu două smocuri de pene deasupra ochilor; ciuhurez. — Et. nec.

CIUFULEĂLĂ, *ciufuleli*, s.f. Faptul de a ciufuli. — **Ciufuli** + suf. *-eală*. **CIUFULÍ**, *ciufulesc*, vb. IV. Tranz. A zbârli părul sau barba cuiva. ⇨ A trage de păr pe cineva; p. ext. a bate pe cineva (trăgându-l de păr.). — Din **ciuf**.

CIUFULÍRE, *ciufuliri*, s.f. Acțiunea de a ciufuli. — V. **ciufuli**. **CIUFULÍT**, **-Ă**, *ciufuliți*, *-te*, adj. (Despre păr, pene etc.) Care este în dezordine, zbârlit. ⇨ (Despre cap, p. ext. despre oameni sau animale) Care are părul în dezordine, zbârlit. — V. **ciufuli**.

CIUFÚT, **-Ă**, *ciufuți*, *-te*, adj., s.m. și f. (Înv.) 1. (Om) zgârcit, avar. 2. (Om) cu toane, prost dispus. — Din tc. **çift**.

CIUGULEĂLĂ, *ciuguleli*, s.f. Faptul de a ciuguli; (concr.) ceea ce se ciugulește. — **Ciuguli** + suf. *-eală*.

CIUGULÍ, *ciugulesc*, vb. IV. Tranz. 1. (Despre păsări) A ciupi de ici și de colo cu ciocul lucruri de mâncare; a mânca apucând hrana cu ciocul. 2. (Fam.; despre oameni) A mânca dintr-un aliment, luând numai câte puțin, de ici și de colo. — Et. nec.

CIUHURÉZ, *ciuhurezi*, s.m. Ciuf (3); hururez. — Contaminare între **ciuf** și **huhurez**.

CIUÍN, *ciuíni*, s.m. Plantă erbacee cu flori albe sau roz, a cărei rădăcină se folosește în industria textilă, farmaceutică și alimentară: odagaci, săpunel, săpunărită (*Saponaria officinalis*). — Din tc. **čöven**.

CIUL, **-Ă**, *ciuli*, *-e*, adj. (Reg.; despre animale) Care are urechile anormal de mici; care care urechile sfâșiate, rupte; căruia îi lipsește o ureche sau ambele urechi, un corn sau ambele coarne. — Et. nec.

CIULAMÁ, *ciulamale*, s.f. Mâncare (de pasăre, ciuperci etc.) cu sos alb și gros de făină. ⇨ Expr. (Fam.) *A face (pe cineva) ciulama* = a bate, a zdrobi (pe cineva). — Din tc. **çullama**.

CIULEÁNDRA s.f. art. Numele unui dans popular din Muntenia, cu ritm progresiv accelerat; melodie după care se execută acest dans. — Et. nec.

CIULÉI, *ciulei*, s.m. Mică plantă erbacee cu frunze înguste și țepoase, cu tulpina foarte ramificată și acoperită cu peri (*Ceratocapus arenarius*). — Et. nec.

CIULÍ, *ciulesc*, vb. IV. Tranz. 1. (Despre animale) A ridica urechile ținându-le drept în sus (pentru a-și încorda auzul). 2. Fig. (Despre oameni) A-și încorda auzul pentru a desluși un zgomot, a asculta cu atenția încordată. — Cf. sb. **čuljiti**.

CIULÍN, *ciulini*, s.m. Plantă erbacee cu tulpina și frunzele spinoase, cu flori roșii, care crește pe locuri necultivate; scaiet (*Carduus nutans*). — Cf. rus. **čilim**.

CIUMÁȘ, **-Ă**, *ciumași*, *-e*, adj. (Înv.) Contagios, molipsitor. — **Ciumă** + suf. *-aș*.

CIUMÁT, **-Ă**, *ciumați*, *-te*, adj., s.m. și f. (Adesea fig.) (Om) contaminat sau bolnav de ciumă. — **Ciumă** + suf. *-at*.

CIUMĂ, *ciume*, s.f. 1. Boală infecțioasă și epidemică foarte gravă, caracterizată prin febră mare, diaree, delir, tumefacții ale ganglionilor etc.; pestă. 2. Fig. Persoană foarte urâtă (și foarte rea). 3. Fig. Mizerie, năpastă, nenorocire mare. ⇨ *Ciumă brună* = nazism; fascism. 4. Compus: *ciumăpelor* = plantă erbacee acvatică cu tulpina lungă, subțire, ramificată, care

se fixează prin rădăcini pe fundul apelor (*Elodea canadensis*). — Lat. *cyma* „umflătură”.

CIUMĂFÁI s.n. v. **ciumăfaie**.

CIUMĂFAIE, *ciumăfai*, s.f. Plantă erbacee medicinală foarte toxică, cu flori albe și cu semințe negre închise într-o capsulă cu țepi moi; laur (*Datura stramonium*). [Var.: **ciumăfai** s.n.] — Cf. magh. *csudafa*.

CIUMĂREÁ, *ciumărele*, s.f. Plantă erbacee medicinală cu frunze alterne și cu flori liliacii grupate în ciorchini (*Galega officinalis*). — Cf. *ciumă*.

CIUMIZÁ, *ciumize*, s.f. Plantă graminee furajeră cu frunze late și cu inflorescența un panicul (*Setaria italica-maxima*). — Et. nec.

CIUMÓS, **-OÁSÁ**, *ciumoși*, *-oase*, adj. (Rar) Care aduce ciumă; p. ext. molipsitor, contagios. — **Ciumă** + suf. *-os*.

CIUMP, *ciumpi*, s.m. (Reg.) Bucată rămasă din ceva căruia i s-a tăiat, i s-a rețezat vârful. — Et. nec.

CIUMPÉI, *ciumpeie*, s.n. Unealtă de dogărie cu care se prelucrează cercurile de lemn. — **Ciump** + suf. *-ei*.

CIUNG, **-Ă**, *ciungi*, *-ge*, adj. 1. (Despre mâini) Care a fost rețezat; (despre oameni; adesea substantivat) care are o mână rețezată; ciunt. 2. (Despre copaci) Cu crengile rupte sau tăiate. — Cf. it. *cionco*.

CIUNGLÍ, *ciungesc*, vb. IV. Tranz. (Înv. și pop.) 1. A rețeza cuiva mâinile. 2. A curăța sau a dezgoli un copac de crengi. — Din **ciung**.

CIUNISM s.n. Curent latinist extremist în lingvistica și filologia românească legat de numele lui Aron Pumnul, care preconiza supunerea neologismelor românece celor și transformări fonetice suferite de cuvintele moștenite din latină; pumnism. — Din terminația lexicalizată **-ciune** + suf. *-ism*.

CIUNÍST, **-Ă**, *ciuniști*, *-ste*, s.m. și f. Adept al ciunismului; pumnist. ⇨ (Adjectival) *Curent ciunist*. — De la **ciunism**, cu schimbarea sufixului.

CIUNT, **-Ă**, *ciunți*, *-te*, adj. (Adesea substantivat) 1. Ciung (1). ⇨ (Rar; despre păr) Care a fost tuns scurt. 2. (Reg.; despre animale) Care are o parte a corpului (urechile, coada, coarneau) rețezată, ruptă. [Var.: **ciont**, **ciointă** adj.] — Contaminare între **ciot** și **ciung**.

CIUNȚÍ, *ciunțesc*, vb. IV. Tranz. 1. A tăia, a amputa o parte a corpului; a mutila. ⇨ Fig. A tăia unul sau mai multe pasaje dintr-o lucrare, dintr-un articol etc. (făcându-le de neînțeles). 2. A rupe părți, crengi, frunze etc. din arbori, din plante etc. [Var.: (reg.) **ciointă** vb. I, **ciointí** vb. IV] — Din **ciunt**.

CIUNȚÍRE s.f. Acțiunea de a ciunți; ciunțitură. — V. **ciunți**.

CIUNȚITURÁ, *ciunțituri*, s.f. Ciunțire; (concr.) partea rămasă dintr-un membru, dintr-un copac etc. ciunțit. — **Ciunți** + suf. *-tură*.

CIUPEĂLĂ, *ciupeli*, s.f. Faptul de a ciupi. ⇨ Fig. (Fam.) Însușire (repetată) a unor mici sume de bani, a unor obiecte mărunte etc.; furt mărunț, furțișag. — **Ciupi** + suf. *-eală*.

CIUPERCÁ, *ciuperci*, s.f. 1. (La pl.) Încręgătură de plante inferioare, lipsite de clorofilă, care trăiesc ca parazite sau ca saprofite și se răspândesc prin spori; (și la sg.) plantă din această încręgătură, de obicei în formă de pălărie cărnosă cu picior. ⇨ Expr. *Doar n-am mâncat ciuperci!* = doar n-am înnebunit! *Pagubă-n ciuperci!* = nu e nimic, puțin îmi pasă! 2. Obiect de lemn în formă de ciupercă (1), pe care se întinde ciorapul când se cărpește. ⇨ (lr.) Pălărie veche, adesea motolită și turtită. 3. (În sintagma) *Ciuperca șinei* = partea superioară și îngroșată a unei șine de cale ferată, pe care rulează roțile vehiculelor. — Din bg. **čepurka**, sb. **pečurka**.

CIUPERCÁRIE, (2) *ciupercării*, s.f. 1. Cultură de ciuperci. 2. Încăpere amenajată pentru ciupercărie (1). — **Ciupercă** + suf. *-ărie*.

CIUPÍ, *ciupesc*, vb. IV. 1. Tranz. A apuca cu vârful degetelor sau cu unghiile pielea sau carnea cuiva, strângându-o și producând durere; a pișca. ⇨ Refl. *Se ciupește singur*. ⇨ A apuca, a mușca ori a înțepa cu ciocul sau cu gura. ⇨ Fig. A face aluzii înțepătoare; a necăji, a tachina. 2. Tranz. A apuca câte puțin din ceva cu ciocul sau cu gura pentru a mânca, a ciuguli; (despre oameni) a rupe cu mâna bucățiță cu bucățiță din ceva (și a mânca).

3. Tranz. A rupe vârful lăstarilor viței-de-vie sau vârful tulpinii altor plante pentru a favoriza dezvoltarea fructelor. 4. Tranz. Fig. (Fam.) A-și însuși (în mod repetat) mici sume de bani, obiecte mărunte etc. ⇨ A smulge, a afla de la cineva mici informații, secrete mărunte (pentru a le furniza altcuiva).

5. Refl. Fig. (Fam.) A se ameți de băutură; a se chercheli. — Cf. bg. **čupja**, sb. **čupati**.

CIUPÍC s.m. v. **cipic**.

CIUPÍC! s.n. Acțiunea de a ciupi. — V. **ciupi**.

CIUPÍT?, **-Ă**, *ciupiți*, *-te*, adj. Care are ciupituri; pișcat. ⇨ Expr. (Despre oameni) *Ciupit de vărsat* sau *cu obrazul ciupit* = cu urme vizibile de variolă pe obraz. — V. **ciupi**.

CIUPITÓR, *ciupitoare*, s.n. Utilaj pentru luat probe de pământ din fundul sau din pereții unei găuri de sondă. — **Ciupi** + suf. *-tor*.

CIUPITURÁ, *ciupituri*, s.f. 1. Pișcătură, înțepătură; (concr.) semn, urmă rămasă pe piele în urma unei pișcături; *spec*. fiecare dintre micile cicatrice

rămase după variolă. **2.** (Rar) Bucătică ruptă sau ciupită din ceva. — **Clupi** + suf. *-tură*.

CIUR, *ciururi*, s.n. **1.** Unealtă de cernut materiale pulverulente sau granulare, confecționată dintr-o rețea deasă de sârmă sau dintr-o bucată de tablă ori de piele perforată, fixată pe o ramă. ♦ Expr. *A vedea ca prin ciur* = a vedea neclar. *A trece (sau a da, a cerne) prin ciur și prin dârmon* = a) a cerceta, a examina în amănunt, cu atenție; b) a *cleveți*, a *bârți* pe cineva (scotându-i la iveală cât mai multe defecte); c) (mai ales cu verbul la participiu) a trece prin multe încercări, experiențe, a căpăta multă experiență. *A căra (sau a duce) apă cu ciurul* = a face o muncă zadarnică, a lucra fără spor; a nu face nici o treabă. ♦ Cantitate de material câtă încapă într-un ciur (**1**). ♦ Utilaj folosit la sortarea pe dimensiuni a unor materiale granulare, confecționat din bare metalice, sârmă împletită sau tablă perforată. **2.** Ramă în formă de cerc pe care se întinde materialul ce se brodează. **3.** Una dintre cele patru despărțituri ale stomacului animalelor rumegătoare. — Lat. *cibrum* (= *cribum*).

CIURĂR, *ciurari*, s.m. Persoană care face sau vinde ciururi (**1**). — **Ciur** + suf. *-ar*.

CIURDĂR, *ciurdari*, s.m. (Reg.) Văcar. — **Ciurdă** + suf. *-ar*.

CIURDĂ, *ciurde*, s.f. (Reg.) **1.** Căreadă. ♦ Turmă de animale necunoscute. **2.** (Fam.) Mulțime de oameni, de copii etc.; ceată, cârd. — Din magh. *csorda*.

CIURÉC, *ciurecuri*, s.n. (Înv.) Plăcintă cu brânză. [Pl. și: *ciurechi*]. — Din tc. *cörek*.

CIURECĂR, *ciurecari*, s.m. (Înv.) Plăcintă care făcea ciurecuri. — **Ciurec** + suf. *-ar*.

CIURÉL, *ciurele*, s.n. Diminutiv al lui *ciur*. — **Ciur** + suf. *-el*.

CIURLÂN, *ciurlani*, s.m. Plantă cu tulpina foarte ramificată, cu frunze alterne, lungi, subțiri și terminate cu un spin, specifică regiunilor de stepă (*Salsola ruthenica*). — Et. nec.

CIURÓI, *ciuroaie*, s.n. Izvor care curge pe un scoc ori jgheab îngust. — Probabil din *ciuru*¹.

CIURÚC, *ciurucuri*, s.n. Lucru fără valoare, rămășiță bună de aruncat, rest care nu mai e bun de nimic. ♦ Fig. (Depr.) Om care nu e bun de nimic, vrednic de dispreț. — Din tc. *çürük*.

CIURU¹, *ciuruiesc*, vb. IV. **1.** Tranz. și refl. A (se) găuri în mai multe locuri. **2.** Tranz. A trece prin ciur, a cerne sau a sorta cu ciurul. — **Ciur** + suf. *-ui*.

CIURU², pers. 3 *ciuruie*, vb. IV. Intrans. (Despre apă sau alte lichide) A curge șiroind și producând un zgomot caracteristic. — Formație onomatopeică.

CIURUIĂLĂ, *ciuruiele*, s.f. Faptul de a *ciuru*¹; (concr.) corpuri străine care se separă de rest după *ciuruire*¹. — **Ciuru**¹ + suf. *-eală*.

CIURUIRE¹, *ciuruiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *ciuru*¹ și rezultatul ei. — V. *ciuru*¹.

CIURUIRE², *ciuruiri*, s.f. Acțiunea de a *ciuru*² și rezultatul ei. — V. *ciuru*².

CIUȘ interj. Strigăt cu care cineva îndeamnă măgarul la drum sau cu care îl oprește din mers. — Onomatopee.

CIUȘCĂ, *ciuște*, s.f. (Pop.) Ardei iute. — din bg. *čuška*.

CIUT, *-Ă*, *ciuți*, *-te*, adj. (Despre animale cornute) Care este fără coarne, cu coarnele tăiate sau căzute. [Var.: (reg.) *șuț*, *-ă* adj.] — Cf. alb. *sh ut*.

CIUTĂ, *ciute*, s.f. Femela cerbului; cerboaică. ♦ Epitet dat unei fete sau femei tinere suple, cu mișcări vioaie și pline de eleganță. — Cf. alb. *sh utê*.

CIUTURĂ, *ciuturi*, s.f. Găleată sau vas făcut din doage sau dintr-un trunchi scobit, care servește la scos apa din fântână. ♦ Expr. (*Plouă de) toamnă cu ciutura* = plouă foarte tare; plouă cu găleata. ♦ Cantitate (de apă) care încapă în obiectul descris mai sus. — Lat. **cytola*.

CIUTUREĂ, *ciuturele*, s.f. (Pop.) Diminutiv al lui *ciutură*. — **Ciutură** + suf. *-ea*.

CIUVĂȘ, *-Ă*, *ciuvași*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Autonomă Ciuvașia sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Republicii Autonome Ciuvașia sau ciuvașilor (**1**), privitor la Republica Autonomă Ciuvașia ori la ciuvași. ♦ (Substantivat, f.) Limbă altaică din ramura turcică, vorbită de ciuvași (**1**). — Din rus. *çuvași*.

CIVIC, *-Ă*, *civici*, *-ce*, adj. Care aparține cetățenilor, privitor la cetățeni; cetățenesc. — Din fr. *civique*, lat. *civicus*.

CIVIL, *-Ă*, *civili*, *-e*, adj. Care se referă la cetățenii unui stat sau la raporturile juridice ale acestora între ei (cu excepția militarilor și a reprezentanților Bisericii), precum și la raporturile acestora cu organele și cu organizațiile statului. ♦ *Drepturi civile* = drepturi de care se bucură o persoană (fizică sau juridică), reglementate și recunoscute de stat. *Drept civil* = totalitatea normelor care reglementează relațiile sociale (convertite în raporturi juridice) existente între persoanele fizice sau juridice dintr-un stat. *Cod civil* = culegere unitară de norme juridice care reglementează raporturile de drept civil. *Stare civilă* = situația unei persoane așa cum rezultă din actele sale privitoare la naștere, căsătorie, deces. *Ofițer al stării civile* = salariat al unei primării

însărcinat cu încheierea actelor de stare civilă. *Căsătorie civilă* = căsătorie oficiată de ofițerul stării civile în conformitate cu prevederile legale. *Parte civilă* = persoană care, într-un proces penal, formulează pretenții de despăgubiri pentru daunele suferite prin săvârșirea infracțiunii. *Război civil* = conflict armat între două grupuri adverse din aceeași țară, cu scopul de a prelua puterea. ♦ (Substantivat) Persoană îmbrăcată în haine obișnuite (și nu în haine militare sau preoțești); cetățean al unui stat, cu excepția militaților și preoților. [Var.: (înv. și pop.) *țivil*, *-ă* adj.] — Din fr. *civil*, lat. *civilis*.

CIVILIE s.f. (Înv. și pop.) Viață, stare, condiție de om civil, de cetățean care nu este nici militar, nici preot. [Var.: *țivilie* s.f.] — **Civil** + suf. *-ie*.

CIVILIST, *civilisti*, s.m. (Rar) Specialist în studiul dreptului civil. — Din fr. *civiliste*.

CIVILIZĂ, *civilizez*, vb. I. Tranz. și refl. A face să devină sau a deveni civilizat. — Din fr. *civiliser*.

CIVILIZĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *civiliza* — V. *civiliza*.

CIVILIZĂT, *-Ă*, *civilizați*, *-te*, adj. **1.** Care are o cultură și o tehnică înaintată, care a ajuns la un nivel superior de civilizație, la un standard de viață ridicat. **2.** Care este manierat, politicos. — V. *civiliza*. Cf. fr. *civilisé*.

CIVILIZĂTOR, *-OĂRE*, *civilizatori*, *-oare*, adj. (Adesea substantivat) Care civilizează, care răspândește civilizația. — Din fr. *civilisateur*.

CIVILIZAȚIE, *civilizații*, s.f. Nivel de dezvoltare materială și spirituală a societății dintr-o epocă dată, a unui popor, a unui stat etc.; cultură (materială sau spirituală); *p. ext.* nivel înalt de dezvoltare a unei societăți. — Din fr. *civilisation*.

CIVISM s.n. Atitudine, zel, devotament de care dă dovadă un bun cetățean. — Din fr. *civisme*.

CIVIT, *-Ă*, *civiți*, *-te*, adj. (Pop.) Albastru-închis; vânat. — Din tc. *çivit*.

CIZELĂ, *cizelez*, vb. I. **1.** Tranz. A prelucra, a finisa sau a ornamenta cu dalta, cu ciocanul etc. diferite obiecte (de metal) pentru a le da forma sau aspectul dorit. **2.** Tranz. Fig. A aduce îmbunătățiri (de stil, de exprimare) unei lucrări (literare, științifice); a ciopli. **3.** Tranz. și refl. Fig. A face să capete sau a căpăta deprinderi civilizate, cultură etc. — Din fr. *ciseler*.

CIZELĂRE, *cizelări*, s.f. Acțiunea de a (se) *cizela* și rezultatul ei. — V. *cizela*.

CIZELĂT, *-Ă*, *cizelați*, *-te*, adj. **1.** (Despre obiecte metalice) Prelucrat, finisat, ornamentat cu dalta, cu ciocanul etc. **2.** Fig. (Despre opere literare, științifice) Care a fost îmbunătățit (din punct de vedere al stilului, al exprimării). **3.** Fig. Care și-a însușit deprinderi civilizate, cultură etc. — V. *cizela*.

CIZELURĂ, *cizeluri*, s.f. (Rar) Ornament, înfloritură migăloasă și artistică realizată prin cizelare. — Din fr. *ciselure*.

CIZMĂR, *cizmari*, s.m. Meseriaș care confecționează și repară încălțăminte; pantofar, ciubotar. — **Cizmă** + suf. *-ar*.

CIZMĂ, *cizme*, s.f. Încălțăminte de piele, de cauciuc, de material plastic etc. cu carămbul înalt până spre (sau peste) genunchi; ciubotă. ♦ Expr. *Prost ca o cizmă* = foarte prost. — Din magh. *csizma*.

CIZMĂREASĂ, *cizmărese*, s.f. (Rar) Soția cizmarului. — **Cizmar** + suf. *-easă*.

CIZMĂRESC, *-EĂSCĂ*, *cizmărești*, adj. Care servește sau aparține cizmarului; de cizmărie; ciubotăresc. — **Cizmar** + suf. *-esc*.

CIZMĂRIE¹ s.f. Meseria, meșteșugul cizmarului; ciubotărie¹. — **Cizmar** + suf. *-ie*.

CIZMĂRIE², *cizmării*, s.f. Atelierul cizmarului; ciubotărie². — **Cizmă** + suf. *-ărie*.

CIZMULIȚĂ, *cizmulite*, s.f. Diminutiv al lui *cizmă*. — **Cizmă** + suf. *uliță*.

CLĂC¹ interj. Cuvânt care imită un zgomot sec, scurt. — Onomatopee. Cf. fr. *clac*.

CLĂC², *clacuri*, s.n. Pălărie cu calota înaltă, cilindrică, ce poate fi turtită și purtată sub braț. — Din fr. *claque*.

CLĂCĂ, *clachez*, vb. I. Intrans. (Despre sportivi) A suferi o întindere sau o ruptură de tendon ori de ligament la picioare, în urma unui efort. ♦ *P. ext.* A ceda din punct de vedere nervos. — Din fr. *claquer*.

CLĂCĂJ, *clacaje*, s.n. Faptul de a claca; întindere, ruptură sau leziune a tendoanelor ori a ligamentelor de la picioare, apărute în urma unui efort fizic. — Din fr. *claquage*.

CLĂCĂRE, *clacări*, s.f. Acțiunea de a *claca*. — V. *claca*.

CLĂCĂ, *clăci*, s.f. **1.** Muncă prestată de țărani șerbi și liberi, fără pământ, în beneficiul stăpânilor de moșie. ♦ Expr. *Lucru de clacă* = lucru făcut fără trageră de inimă, de mântuială, prost. **2.** Muncă colectivă benevolă prestată de țărani pentru a se ajuta unii pe alții și care adesea este însoțită ori urmată de o mică petrecere, de glume, povestiri etc. ♦ Expr. *Vorbă de clacă* = vorbă inutilă sau neserioasă; fleacăreală. — Din bg. *tlaka*.

CLACHETĂ, *clachete*, s.f. Dispozitiv de semnalare, cu un braț mobil, folosit în filmările sincrone, care indică locul ocupat de scena respectivă în ansamblul filmului. — Din fr. *claque*.

CLĂDĂ, *clăzi*, s.f. (Reg.) Grămadă, morman. — Din bg., sb. *kladă*.

CLADOCÉR, *cladocere*, s.n. (La pl.) Ordin de crustacee mici, cu corpul cuprins într-o carapace și cu antene ramificate, adaptate la înot; (și la sg.) animal din acest ordin. — Din fr. **cladocère**.

CLĂIE, *clăi*, s.f. Grămadă mare de fân, de snopi de cereale etc., de obicei în formă conică. ♦ Fig. Mulțime, îngrămădire dezordonată (de lucruri sau de ființe). ♦ Expr. *Clăie peste grămadă* = unul peste altul, în dezordine, la întâmplare. — Din bg., sb. **kladnja**.

CLAMĂ, *clamez*, vb. I. Intrans. (Livr.) A se manifesta, a se exprima în termeni violenți sau cu strigăte; a chema cu voce tare. — Din fr. **clamer**.

CLAMĂRE, *clamări*, s.f. (Livr.) Faptul de a *clama*. — V. **clama**.

CLĂMĂ, *clame*, s.f. Piesă de metal de diferite forme și mărimi, care se folosește pentru prins două sau mai multe foi volante, bucele de păr la femei etc. — Din germ. **Klammer**.

CLAMOARE s.f. (Livr.) Strigăt de protest, de nemulțumire, de ajutor. — Din lat. **clamor**, -is, fr. **clamer**.

CLAMORÓS, **OĂSĂ**, *clamoroși*, -oase, adj. (Livr.) Zgomotos; răsunător; deznădăduit. — Din it. **clamoso**.

CLAMP interj. Cuvânt care imită zgomotul rezultat prin lovirea a două obiecte, la închiderea violentă a unei uși, a unui capac etc. — Onomatopee.

CLĂMPĂ, *clampe*, s.f. (Reg.) Clanță. ♦ Limbă de metal care se reazămă pe clempușe pentru a închide ușa. [Var.: **cleampă** s.f.] — Din **clămpăni** (derivat regresiv).

CLAN, *clanuri*, s.n. 1. Comunitate gentilică caracteristică comunei primitive, formată din oameni legați prin relații de rudenie și de limbă. 2. (Peior.) Clică. — Din fr. **clan**.

CLANARÉT s.n. v. **clarinet**.

CLANC interj. Cuvânt care imită zgomotul produs de lovirea a două obiecte, mai ales de închiderea violentă a unei uși, a unui capac etc. — Onomatopee.

CLÂNCĂT, *clâncăte*, s.n. (Rar) Clâncăit. — Din **clanc**.

CLANDESTÍN, **Ă**, *clandestini*, -e, adj. Care are un caracter secret, care este făcut în ascuns (fiind oprit de lege). — Din fr. **clandestin**, lat. **clandestinus**.

CLANDESTINITĂTE s.f. Caracterul a ceea ce este clandestin. — Din fr. **clandestinité**.

CLANȚ, (1) interj., (2) *clanțuri*, s.n. 1. Interj. (Adesea repetat) Cuvânt care imită sunetul produs de clanța ușii, de izbirea fălcilor sau a dinților, de tăcânitul foarfecelor, de închiderea cu zgomot a unui capac etc. 2. S.n. Cioc; p. ext. (glumeț și peior.) gură. ♦ Expr. (Inv.) *A ține clanț* = a putea face față într-o dispută verbală, într-o controversă cu cineva. — Onomatopee.

CLANȚĂ, *clanțe*, s.f. 1. Mâner metalic montat la broasca ușii sau a porții, care, prin apăsare, face să funcționeze mecanismul de închidere și de deschidere al acestora; clampă. 2. Fig. (Peior. și fam.) Gură. ♦ Expr. *a(-i) da cu clanța* = a vorbi mult, întruna (și despre lucruri mărunte). *Rău* (sau *bun*) de *clanță*, se spune despre un om care vorbește mult (și inutil) sau despre un om certăreț. *A se lua* (cu cineva) *la clanță* = a se certa (cu cineva). *Ține-ți clanța!* sau *tacă-ți clanța!* = nu mai vorbi! tac! — Cf. **clanț**.

CLAP interj. Cuvânt care imită zgomotul produs prin închiderea bruscă a unui capac, a unei curei de prins animale etc. [Var.: **clapc** interj.] — Onomatopee.

CLĂPĂ, *clape*, s.f. 1. Fiecare dintre dispozitivele instrumentelor muzicale de suflat, care servesc la închiderea sau la deschiderea unor orificii prin care trece curentul de aer ce produce sunetele; fiecare dintre elementele mobile ale claviaturii unui pian, unei orgi etc. care, prin apăsarea cu degetele, declanșează mecanismul de producere a sunetelor. ♦ Mic fișc în mecanismul mașinilor de scris și al unor mașini de calculat, fixat la capătul unei pârghii articulate și care, prin apăsare, face să se imprime litera sau cifra însemnată pe el. ♦ Orice parte terminală a unui sistem tehnic de acționare care, prin manevră (cu mâna), efectuează o anumită operație. 2. Placă articulată care servește la închiderea sau la deschiderea unui orificiu. 3. Bucată de stofă care acoperă deschizătura buzunarului unei haine. ♦ Fiecare dintre cele două bucăți de stofă sau de blană mobile, atașate lateral la unele căciuli, pentru a proteja urechile contra frigului. 4. (Rar) Capac. ♦ Expr. (Fam.) *A trage (cuiva) clapa* = a înșela, a păcăli (pe cineva). — Din germ. **Klappe**.

CLAPC interj. v. **clap**.

CLĂPCĂ, *clăpci*, s.f. (Pop.) Cursă, capcană. — Din bg. **klapka**.

CLĂPĂTĂ, *clăpete*, s.f. Clapă mică; spec. clapă care intră în construcția unui robinet. — Din fr. **clapet**.

CLAPÓN, *claponi*, s.m. Cocoș castrat. — Din pol. **kaplon**.

CLAPONĂȘ, *claponăși*, s.m. (Rar) Diminutiv al lui *clapon*. — **Clapon** + suf. -aș.

CLAR, **Ă**, *clari*, -e, adj. 1. (Despre imagini vizuale) Care se distinge bine, deslușit; vizibil; (despre ape) limpede; (despre surse de lumină) care împrăștie o lumină strălucitoare. ♦ (Substantivat, n.) *Clar de lună* = lumină strălucitoare de lună. ♦ Care este lipsit de impurități. 2. (Despre sunete sau voce) Care răsună distinct, precis. 3. (Despre gânduri, idei, cuvinte etc.) Ușor

de înțeles; evident, lămurit. ♦ (Despre facultăți intelectuale) Care pătrunde ușor, care înțelege bine lucrurile; (despre oameni) care se exprimă limpede. — Din lat. **clarus**, fr. **clair**.

CLARIFICĂ, *clarific*, vb. I. Tranz. și refl. A face să devină sau a deveni (mai) clar, (mai) ușor de înțeles; a (se) lămuri, a (se) desluși. — Din lat. **clarificare**, fr. **clarifier**.

CLARIFICĂRE, *clarificări*, s.f. Acțiunea de a (se) clarifica. — V. **clarifica**.

CLARIFICĂTOR, **OĂRE**, *clarificatori*, -oare, adj. Care clarifică, limpezeste, lămurește. — **Clarifica** + suf. -tor

CLARINÉT, *clarinete*, s.n. Instrument muzical de suflat, făcut din lemn, în formă de tub lărgit la un capăt și prevăzut cu găuri laterale care se pot închide și deschide cu ajutorul unor clape. [Var.: (reg.) **clanarét** s.n., **clarinétă** s.f.] — Din fr. **clarinette**, germ. **Klarinette**.

CLARINÉTĂ s.f. v. **clarinet**.

CLARINETIST, **Ă**, *clarinetiști*, -ste, s.m. și f. Persoană care cântă la clarinet. — Din fr. **clarinettiste**, germ. **Klarinettist**.

CLARÍSİM, **Ă**, *clarisimi*, -e, adj. (Livr.) Care este foarte clar. — Din lat. **clarissimus**.

CLARITĂTE s.f. 1. Calitatea unor obiecte de a fi clare (1); limpezime, transparență. 2. Calitate a sunetelor sau a vocii de a răsună distinct, precis. 3. Calitate a gândirii, a exprimării, a stilului de a fi clare, deslușite, lămurite. ♦ Loc. adv. *Cu claritate* = cu precizie; clar, limpede, lămurit. — Din lat. **claritas**, -atis, fr. **clarté**.

CLAROBSCŪR, (2) *clarobscururi*, s.n. 1. Procedeu grafic și pictural de distribuire gradată a luminii și a umbrelor în vederea redării volumelor prin efecte de contrast puternice. 2. Gravură în lemn realizată în mai multe nuanțe ale aceleiași culori. — După fr. **clair-obscur**.

CLARVĂZĂTOR, **OĂRE**, *clarvăzători*, -oare, adj. (Despre oameni) Care vede desfășurarea în viitor a unei situații mai clar, mai limpede decât alții; (despre acțiuni) care dovedește perspicacitate, clarviziune. — **Clar** + **văzător** (după fr. *clarvoyant*).

CLARVIZIUNE s.f. Înșurirea de a înțelege și de a prevedea desfășurarea unui fenomen; previziune. [Pr.: -zi-u-] — **Clar** + **viziune** (după fr. *clairvoyance*).

CLAS s.n. v. **clasă**.

CLASĂ, *clasez*, vb. I. Tranz. 1. A aranja, a împărți, a rândui ceva (după caractere distinctiv) pe clase sau pe categorii. ♦ A face o triere; a tria. ♦ Refl. A obține un anumit loc într-un clasament. 2. A înceta un proces penal când se constată că există o cauză legală care împiedică pornirea sau continuarea lui. ♦ A scoate din uz (cu forme legale) un material care nu mai poate fi folosit din cauza degradării, a învechirii. — Din fr. **classer**.

CLASĂBIL, **Ă**, *clasabili*, -e, adj. Care poate fi clasat. — Din fr. **classable**.

CLASAMÉNT, *clasamente*, s.n. Ordinea valorică în care sunt grupați, potrivit rezultatelor obținute, participanții la o competiție; tabel care conține această ordine. — Din fr. **classement**.

CLASĂRE, *clasări*, s.f. Acțiunea de a (se) *clasa*. — V. **clasa**.

CLĂSĂ, *clase*, s.f. 1. Grup (mare) de obiecte, de elemente, de ființe, de fenomene cu însușiri comune care satisfac un criteriu. 2. (De obicei cu determinarea „socială”) Ansamblu de persoane grupate după criteriile economice, istorice și sociologice. ♦ Loc. adj. *De clasă* = care se referă la o clasă socială sau la raporturile reciproce dintre clase; propriu, caracteristic unei clase sociale. 3. Fiecare dintre diviziunile fundamentale ale regnului animal sau vegetal, mai mică decât încrengătura și mai mare decât ordinul. 4. Colectiv de elevi, de obicei de aceeași vârstă și cu aceeași pregătire, care învață împreună în cursul unui an școlar după aceeași programă de învățământ. ♦ Unitate organizatorică într-un institut de artă care cuprinde toți elevii unui profesor, indiferent în ce an de studii se află. ♦ Sală în care se țin cursurile pentru asemenea grupuri de elevi. ♦ (Franțuzism) Timpul în care se ține o lecție; oră de curs. 5. Fiecare dintre grupele de câte trei cifre ale unui număr cu mai multe cifre. *Clasa miilor*. 6. Categorie (după confort și tarif) a vagoanelor, compartimentelor, cabinelor etc. pentru călătoria cu trenul, cu tramvaiul, cu vaporul. 7. Categorie, grad, rang, stabilitate valoric. 8. (În expr.) *De (mare) clasă* sau *(de) clasă întâi* = de calitate superioară, de prima calitate, de (mare) valoare. [Var.: (inv.) **clas** s.n.] — Din fr. **classe**, germ. **Klasse**.

CLASÉM, *claseme*, s.n. (Lingv.) Ansamblu al trăsăturilor semantice minimale ale unei unități lexicale. — Din fr. **classeme**.

CLÁSIC, **Ă**, *clasiți*, -ce, adj. 1. (Despre opere literare, științifice, artistice) Care servește ca model de perfecțiune, care poate fi luat drept model; p. ext. care este scris după canoanele obișnuite, tradiționale. ♦ (Despre scriitori, artiști, oameni de știință etc.; adesea substantivat) De mare valoare, a cărui operă își păstrează importanța de-a lungul veacurilor, rămâne în patrimoniul cultural-științific al unui popor sau al lumii. 2. Care concentrează caracteristicile (bune sau rele ale) unui lucru, ale unei acțiuni, ale unei situații etc.; tipic, caracteristic; care este folosit în mod curent. *Procedeu tehnic clasic*. 3. Care aparține clasicismului, privitor la clasicism. — Din fr. **classique**, lat. **classicus**.

CLASICISM s.n. 1. Ansamblu de trăsături proprii culturii antice greco-latine din cel mai înalt stadiu de dezvoltare a ei, caracterizată prin armonie, puritate, sobrietate etc. 2. Curent în arta și literatura europeană, apărut în sec. XVII în Franța, caracterizat prin imitarea modelelor antice greco-latine, prin interesul pentru aspectul moral, prin urmărirea unui ideal, prin disciplinarea imaginației și a sensibilității, prin ordine, echilibru și claritate. 3. Perioadă din istoria culturii universale sau naționale ale cărei creații reprezintă un maximum de realizare artistică pentru etapa respectivă. — Din fr. **classicisme**.

CLASICIST, -Ă, *clasicisti*, -te, s.m. și f. Persoană care studiază limbile și cultura clasică (greco-latină). — **Clasic** + suf. -ist.

CLASICITATE s.f. (Livr.) Însușirea de a fi clasic; *p. ext.* clasicism. — Din germ. **Klassizität**.

CLASICIZĂ, *clasicizez*, vb. I. Tranz. și refl. A da sau a dobândi caracter clasic. — **Clasic** + suf. -iza.

CLASICIZĂNT, -Ă, *clasicizanți*, -te, adj. Cu caracter voit clasic; care tinde să imite formele clasice. — Din **clasic**.

CLASICIZĂRE, *clasicizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *clasiciza*. — V. **clasiciza**.

CLASICIZĂT, -Ă, *clasicizați*, -te, adj. Care a devenit clasic. — V. **clasiciza**.

CLASIFICĂ, *clasific*, vb. I. Tranz. A împărți sistematic, a repartiza pe clase sau într-o anumită ordine. ♦ Refl. și tranz. A ocupa sau a stabili cuiva un anumit loc la un examen, la un concurs etc. pe baza notelor, calificativelor, rezultatelor obținute. — După fr. **classifier**.

CLASIFICĂRE, *clasificări*, s.f. Acțiunea de a (se) *clasifica* și rezultatul ei; distribuție, repartizare sistematică pe clase sau într-o anumită ordine; clasificare. — V. **clasifica**.

CLASIFICĂTOR, -OĂRE, *clasificatori*, -oare, s.m. și f., s.n., adj. 1. S.m. și f. Persoană care clasifică. 2. S.n. Carte, îndrumător, indicator în care se clasifică ceva. 3. Adj. Care clasifică, care servește la clasificare. — Din fr. **classificateur**.

CLASIFICĂȚIE, *clasificații*, s.f. (Rar) Clasificare. — Din fr. **classification**.

CLASOR, *clasoare*, s.n. Obiect (mapă, album, cutie, dulap etc.) special confecționat pentru păstrarea diferitelor lucruri clasate. — Din fr. **classeur**.

CLĂSTIC, -Ă, *clăstici*, -ce, adj. (Despe roci, formațiuni sedimentare) Format din fragmente de minerale și de roci provenite în urma proceselor de dezagregare, de alterare și de acumulare a materialului unor roci preexistente sau din scheletele unor organisme; detritic. — Din fr. **clastique**.

CLASTOCĂRST, *clastocarsturi*, s.n. (Geol.) Forme de relief rezultate în urma unui complex de fenomene dezvoltate pe roci cu o solubilitate redusă. — Din rus. **klastokarst**.

CLASTOMANIE, *clastomanii*, s.f. (Med.) Înclinație morbidă de a distruge sistematic toate obiectele întâlnite. — Din fr. **clastomanie**.

CLAUDICĂȚIE, *claudicații*, s.f. (Med.); rar) Șchiopătare. ♦ (Med.) Tulburare trecătoare a funcției unor organe. [Pr.: *cla-u-*] — Din lat. **claudicatio**, fr. **claudication**.

CLAUN s.m. v. **clown**.

CLAUSTRĂ, *claustre*, vb. I. Refl. și tranz. (Livr.) A (se) închide într-o mănăstire sau a (se) izola într-un loc retras. [Pr.: *cla-us-*] — Din fr. **claustrer**.

CLAUSTRĂL, -Ă, *claustrali*, -e, adj. (Livr.) Mănăstiresc, monahal; ca de mănăstire. [Pr.: *cla-us-*] — Din fr. **claustral**, lat. **claustralis**.

CLAUSTRĂRE, *claustrări*, s.f. Faptul de a (se) *claustra*. [Pr.: *cla-us-*] — V. **claustra**.

CLAUSTROFOBIE, *claustrrofobii*, s.f. (Med.) Teamă patologică de spații închise. [Pr.: *cla-us-*] — Din fr. **claustrophobie**.

CLĂUZĂ, *clauze*, s.f. Prevedere cuprinsă într-un act juridic (tratat, contract). [Pr.: *cla-u-*] — Din fr. **clause**.

CLAUZULĂ, *clauzule*, s.f. Fiecare dintre silabele accentuate de la sfârșitul unui vers care, prin dispunerea lor armonioasă împreună cu silabele neaccentuate, creează un ritm expresiv. ♦ Cuvintele finale ale unei fraze în proză, ale unei strofe sau ale unui vers, dispuse astfel încât să producă un efect expresiv. [Pr.: *cla-u-*] — Din lat. **clausula**.

CLAVECIN, *clavecine*, s.n. Vechi instrument muzical cu una sau mai multe claviaturi și cu coarde, asemănător cu pianul, ale cărui sunete sunt produse prin ciupirea coardelor cu o pană; clavecimb, cembalo. — Din fr. **clavecin**.

CLAVECINIST, -Ă, *claveciniști*, -ste, s.m. și f. Persoană care cântă la clavecin. — Din fr. **claveciniste**.

CLAVIATURĂ, *claviaturi*, s.f. 1. Totalitatea clapelor pianului, orgii, sintetizatorului, acordeonului, mașinii de scris etc. 2. Totalitatea butoanelor de comandă care pun în funcțiune un mecanism, o mașină etc. [Pr.: -vi-a-] — Din germ. **Klaviatur**.

CLAVICEMBĂLO s.n. v. **clavicimbal**.

CLAVICIMBAL, *clavicimbaluri*, s.n. (Înv.) Clavecimbal. [Var.: **clavicembalo** s.n.] — Din lat. **clavicymbalum**, it. **clavicembalo**.

CLAVICORD, *clavicorduri*, s.n. Instrument muzical cu claviatură și coarde, strămoș al pianului. — Din fr. **clavicorde**, lat. **clavicordium**.

CLAVICULAR, -Ă, *claviculari*, -e adj. Care aparține claviculei, privitor la claviculă. — Din lat. **clavicularius**, fr. **clavculaire**.

CLAVICULĂ, *clavicule*, s.f. Fiecare dintre cele două oase anterioare ale centurii scapulare care (la mamifere) se articulează cu sternul și cu omoplatul. — Din lat. **clavicula**, fr. **clavicule**.

CLAVIR, *clavire*, s.n. (Înv.) Pian. [Pl. și: *claviruri*] — Din germ. **Klavier**.

CLAVIRĂȘ, *clavirașe*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *clavir*. — **Clavir** + suf. -aș.

CLĂVUS, *clavusuri*, s.n. (Med.) Bătătură. — Din fr., lat. **clavus**.

CLĂXON, *claxoane*, s.n. Dispozitiv de semnalizare sonoră, cu membrană sau lamă vibratoare, acționat electric și folosit la autovehicule. — Din fr. **klaxon**.

CLAXONĂ, *claxonez*, vb. I. Intrans. A semnaliza cu claxonul. — Din fr. **klaxonner**.

CLAXONĂRE, *claxonări*, s.f. Acțiunea de a *claxona*. — V. **claxona**.

CLAXONĂT s.n. Claxonare. — V. **claxona**.

CLĂBUC, *clăbuci*, s.m. 1. Spumă făcută de săpunul amestecat cu apă. ♦

Spumă formată la suprafața unor lichide când sunt agitate, fierb sau fermentează. 2. Salivă spumoasă, albicioasă (și cu bășici). ♦ Expr. *A face clăbuci la gură* = a vorbi mult și cu furie. 3. Sudoare spumoasă pe care o fac animalele, mai ales caii, din pricina efortului și a căldurii. 4. (Rar, la pl.) Rotocoale de fum sau de aburi. — Din bg. **klabuk**, sb. **kloubuk**.

CLĂBUCI, *clăbucesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Pop.) A (se) acoperi cu clăbuci. ♦ Intrans. (Despre lichide) A face clăbuci. — Din **clăbuc**.

CLĂCĂȘ, *clăcași*, s.m. 1. Țăran obligat să facă clacă (1) pe pământul stăpânului. ♦ (Adjectival) Țăran *clăcaș*. 2. (Pop.) Persoană care ia parte la o clacă (2). — **Clacă** + suf. -aș.

CLĂCĂȘESC, -EASCĂ, *clăcășești*, adj. Care aparține clăcașilor (1), privitor la clăcași, de clăcași. — **Clăcaș** + suf. -esc.

CLĂCĂȘI, *clăcășesc*, vb. IV. Intrans. A presta clacă (1); a clăcui. — Din **clăcaș**.

CLĂCUI, *clăcuiesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A clăcași. — **Clacă** + suf. -ui.

CLĂCUȘOARĂ, *clăcușoare*, s.f. Diminutiv al lui *clacă* (2); (glumet) faptă nepotrivită (a unui grup de oameni); pozună. — **Clacă** + suf. -ușoară.

CLĂDĂRIE, *clădării*, s.f. (Pop.) Clădire. — **Cladă** + suf. -ărie.

CLĂDĂRIE, *clădării*, s.f. (Pop.) Grămadă mare de lucruri dispartate, puse la întâmplare unele peste altele; clădăriaie. — **Cladă** + suf. -ărie.

CLĂDĂRESC, vb. IV. Tranz. 1. A face, a ridica o construcție, o clădire (2); a zidi, a construi. 2. A așeza lucruri (de același fel) în mod sistematic, unul peste altul, alcătuiind o grămadă. — Din sl. **kladon**, **klasti**.

CLĂDIRE, *clădiri*, s.f. 1. Acțiunea de a *clădi*. 2. (Concr.) Construcție la suprafață, constituită din fundație, pereți, acoperiș etc., cu încăperi care servesc la adăpostirea oamenilor, animalelor, materialelor etc. — V. **clădi**.

CLĂDIT s.n. Faptul de a *clădi*. — V. **clădi**.

CLĂDITĂTOR, -OĂRE, *clăditori*, -oare, s.m. și f. (Rar) Persoană care clădește; *p. ext.* întemeietor. — **Clădi** + suf. -tor.

CLĂI, *clăiesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A face clăi. — Din **clăie**.

CLĂIT s.n. (Reg.) Acțiunea de a *clăi*. — V. **clăi**.

CLĂIȚĂ, *clăițe*, s.f. Diminutiv al lui *clăie*. — **Clăie** + suf. -iță.

CLĂMPĂI, *clămpăiesc*, vb. IV. Intrans. și tranz. A clămpăni. — **Clamp** + suf. -ăi.

CLĂMPĂNEALĂ, *clămpăneli*, s.f. Clămpănit. — **Clămpăni** + suf. -eală.

CLĂMPĂNI, *clămpănesc*, vb. IV. 1. Intrans. și tranz. A produce un zgomot specific prin lovirea a două obiecte (dure), prin închiderea violentă a unei uși, a unui capac, de papuci în mers etc.; a clăpăi, a clămpăi. 2. Intrans. Fig. A vorbi vrute și nevrute; a flecări. — **Clamp** + suf. -ăni.

CLĂMPĂNIRE s.f. Acțiunea de a *clămpăni*. — V. **clămpăni**.

CLĂMPĂNIT s.n. Faptul de a *clămpăni*; zgomot produs prin lovirea a două obiecte (dure), prin închiderea violentă a unei uși, a unui capac, de papucii în mers etc.; clămpănitură. — V. **clămpăni**.

CLĂMPĂNITURĂ, *clămpănituri*, s.f. Clămpănit. — **Clămpăni** + suf. -tură.

CLĂMPŪȘ s.n. v. **clempuș**.

CLĂNCĂI, pers. 3 *clăncăie*, vb. IV. Intrans. (Pop.; despre două obiecte) A produce un zgomot caracteristic în urma lovirii lor. — **Clanc** + suf. -ăi.

CLĂNCĂIT s.n. (Pop.) Faptul de a *clăncăi*; zgomot produs de lovirea a două obiecte; clancăit. — V. **clăncăi**.

CLĂNȚĂI, *clănțaiesc*, vb. IV. Intrans. (Rar) A clănțâni. [Prez. ind. și: *clănțâi*] — **Clanț** + suf. -ăi.

CLĂNȚĂNEALĂ, *clănțăneli*, s.f. Clănțănit. — **Clănțâni** + suf. -eală.

CLĂNȚĂNI, *clănțănesc*, vb. IV. Intrans. 1. (Despre dinți) A se ciocni unul de altul cu zgomot și în mod ritmic (de frig, de frică etc.); (despre fălcile animalelor) a trosni (la vederea sau la devorarea prăzii). 2. A produce un zgomot caracteristic prin lovirea ritmică a unor obiecte de metal sau de sticlă. ♦ A apăsa repetat, cu violență și cu zgomot de clanța unei uși. 3. Fig. (Peior.) A vorbi mult; a flecări. ♦ Refl. recipr. A se certa (ușor), a se ciorovâi. [Prez. ind. și: *clănțân*. — Var.: (pop.) **clențâni**, **clențeni** vb. IV] — **Clanț** + suf. -ăni.

CLĂNȚĂNIRE, *clănțăniri*, s.f. Acțiunea de a *clănțăni* și rezultatul ei. — V. *clănțăni*.

CLĂNȚĂNIT s.n. Faptul de a *clănțăni*; zgomot produs prin ciocnirea ritmică a dinților, a unor obiecte de metal etc.; clănțăneală, clănțănitură. — V. *clănțăni*.

CLĂNȚĂNITURĂ, *clănțănituri*, s.f. Clănțănit. — **Clănțăni** + suf. *-tură*.

CLĂNȚĂU, *clănțai*, s.m. Om care vorbește mult (și adesea pe un ton impulsiv, agresiv). ♦ (Peior.) Avocat. — **Clanță** + suf. *-ăi*.

CLĂPĂR, *clăpări*, s.m. Încălțăminte pentru schi, înaltă până deasupra gleznei, închisă în față cu clape. — **Clapă** + suf. *-ar*.

CLĂPĂI, *clăpăiesc*, vb. IV. Intrans. (Rar) A clămpăni. ♦ Tranz. Fig. (Despre oameni) A vorbi repede (și neclar). — **Clap** + suf. *-ăi*.

CLĂPĂUG, *clăpăugi*, -ge, adj. 1. (Despre urechile oamenilor și ale animalelor) Mare și atârând în jos; pleoștit; (despre oameni și animale) care are asemenea urechi. 2. Fig. (Despre oameni) Prostănac; bleg. — Din ukr. *klapo-uchyj*.

CLĂPĂUGI, *clăpăugesc*, vb. IV. Refl. (Despre urechile oamenilor și ale animalelor) A atârna în jos (din cauza mărimii lor); a se pleoști. [Pr.: *-pă-u-*]. — Din *clăpăug*.

CLĂȚĂRI, *clătăresc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A clăti (1). — Cf. sb. *klatar* ritise.

CLĂȚI, *clătesc*, vb. IV. I. Tranz. A curăța rufe, vase etc., spălându-le ușor cu apă, a limpezi într-o ultimă apă curată; a clătări. ♦ Refl. A se spăla ușor pe mâini, în gură etc. II. (Înv. și pop.) 1. Tranz. A clătina (1). ♦ Refl. (Despre apă, valuri) A se pune în mișcare; a se izbi (de un obstacol). 2. Tranz. și refl. A (se) zgudui, a (se) cutremura, a (se) zdruncina. 3. Tranz. și refl. A (se) clătina. (3). ♦ Expr. (Înv. și pop.) A nu (se) clăti un fir de păr din capul cuiva = a nu (se) primejdi cu nimic viața cuiva. — Din sl. *klătiti*.

CLĂȚINĂ, *clătîn*, vb. I. 1. Tranz., refl. și intrans. A (se) mișca (puțin, lin) într-o parte și într-alta; a (se) legna; a (se) agita (ușor). ♦ Expr. (Tranz.) A clătina capul (sau, intrans., din cap) = a-și mișca capul într-o parte și în alta în semn de mirare, de îndoială, de descurajare etc. 2. Refl. A șovăi în mers, în mișcare; a se împlecti (din cauza slăbiciunii, a beției etc.). ♦ Fig. A fi într-o situație critică, nesigură. 3. Tranz. și refl. A (se) mișca din loc; a (se) urni, a (se) clinti, a (se) clăti. — Din *clăti*.

CLĂȚINĂRE, *clătînări*, s.f. Acțiunea de a (se) clătina; clătinat. — V. *clătina*.

CLĂȚINĂȚ s.n. Clătinare. — V. *clătina*.

CLĂȚINĂȚURĂ, *clătînături*, s.f. Mișcare (ușoară) într-o parte și într-alta. ♦ Mișcare, deplasare șovăitoare. — **Clătina** + suf. *-ătură*.

CLĂȚIRE, *clătiri*, s.f. Acțiunea de a (se) clăti; limpezire; clătire¹. — V. *clăti*.

CLĂȚIT, s.n. Clătire. — V. *clăti*.

CLĂȚITĂ, *clătîți*, -te, adj., s.f. I. Adj. (Despre rufe, vase etc.) Care a fost spălat ușor sau limpezit cu apă. II. S.f. Foaie de aluat subțire prăjită în grăsime, unsă cu dulceață, marmeladă, brânză sau legume și apoi rulată. — V. *clăti*.

CLEAMPĂ s.f. v. *clampă*.

CLEAN, *cleni*, s.m. Pește răpitor de apă dulce din familia ciprinidelor, cu botul rotunjit, cu corpul gros, aproape cilindric, acoperit cu solzi mari, tiviviți cu negru (*Leuciscus cephalus*). — Din bg. *kljan*.

CLEARING s.n. Sistem de decontare (între state) prin intermediul băncilor, prin compensarea reciprocă a creanțelor și datorțiilor, în scopul echilibrării schimburilor comerciale. [Pr.: *cliring*] — Din engl. *clearing*.

CLEFĂI, *clefăi*, vb. IV. 1. Tranz. și intrans. A mânca urât și cu zgomot; a plescăi, a clefeti. 2. Intrans. A deschide și a închide gura plescând. ♦ Fig. A vorbi repede, nedeslușit, articulând prost cuvintele. 3. Intrans. A produce un zgomot caracteristic umblând prin noroi. — Formație onomatopeică.

CLEFĂIT, *clefăituri*, s.n. Faptul de a *clefăi*; zgomot produs de cel care clefăie. — V. *clefăi*.

CLEFETI, *clefetesce*, vb. IV. Intrans. (Rar) A clefăi. — Cf. c l e f ă i.

CLEI, *cleiuri*, s.n. 1. Substanță vâscoasă asemănătoare cu gelatina, extrasă din oase, din pește, din unele plante sau obținută pe cale sintetică, cu ajutorul căreia se pot lipi între ele diverse obiecte sau părți de obiecte. ♦ Expr. (Fam.) A fi *clei* = a) a nu ști absolut nimic (atunci când este ascultat la școală, la un examen etc.); b) a fi foarte beat. 2. Suc gros care se scurge din scoarță unor arbori și care se solidifică în contact cu aerul. — Din sl. *klej*.

CLEIONAJ s.n. Rețea de nulele împletite între pari înfiți în pământ, cu care se consolidează o coastă de deal, o râpă, un taluz etc. [Pr.: *cle-io-*] — Din fr. *clayonnage*.

CLEIÓS, *-OASĂ*, *cleioși*, -oase, adj. 1. Lipicios, vâscos (ca cleiul). ♦ (Despre ouă) Fiert puțin, astfel încât gălbenușul să rămână moale, iar albușul să se coaguleze. ♦ Fig. (Fam.) Care nu știe absolut nimic (când este ascultat la școală, la un examen etc.). 2. (Despre pământ) Clisos. [Pr.: *cle-ios*] — **Clei** + suf. *-os*.

CLEISTOGĂM, *cléistogami*, -e, adj. (Bot.; despre flori) Care prezintă cleistogamie. [Pr.: *cle-is-*] — Din fr. *cléistogamme*.

CLEISTOGAMIE s.f. (Bot.) Autopolenizare. [Pr.: *cle-is-*] — Din fr. *cléistogamie*.

CLEMATITĂ, *clématite*, s.f. (Bot.) Clocoțel (*Clematis integrifolia*). — Din fr. *clématite*.

CLEMĂ, *clème*, s.f. Dispozitiv cu ajutorul căruia se asamblează laolaltă două sau mai multe piese sau elemente, astfel încât această îmbinare să reziste la solicitări mari. — Din germ. **Klemme**.

CLEMÉNT, *-Ă*, *clemenți*, -te, adj. Indulgent, iertător, îndurător; blând, bun. — Din fr. *clément*, lat. *clemens*, -ntis.

CLEMÉNTĂ, *clemențe*, s.f. Indulgență, iertare, îndurare; bunătate (a unui superior față de inferiorii săi). — Din lat. *clementia*, fr. *clémence*.

CLEMPUȘ, *clempușuri*, s.n. Piesă metalică în formă de cârlig, pe care se sprijină lanța când se închide ușa. [Var.: *clămpuș* s.n.] — **Cleampă** + suf. *-uș*.

CLEMPUȘÓR, *clempușoare*, s.n. Diminutiv al lui *clempuș*. [Var.: *clămpușór* s.n.] — **Clempuș** + suf. *-or*.

CLENCI, *clenciuri*, s.n. (Pop. și fam.) 1. Creangă ale cărei rămurele formează un fel de cârlig. ♦ Ramificație a coarnelor cerbului. 2. Fig. Pricină, motiv (de ceartă). ♦ Sens ascuns; tâlc, dedesubt. — Din bg. *klinče*.

CLENȚĂNI vb. IV v. *clănțăni*.

CLENȚENI vb. IV v. *clănțăni*.

CLEPSIDRĂ, *clepsidre*, s.f. Instrument pentru măsurarea timpului după cantitatea de apă sau de nisip scursă, printr-un orificiu. [Var.: (Înv.) *clepsidru* s.n.] — Din fr. *clepsydre*, lat. *clepsydra*.

CLEPSIDRU s.n. v. *clepsidră*.

CLEPTOFOBIE, *cleptofobii*, s.f. (Med.) Teamă patologică de a nu fi victimă unui furt sau de a nu comite un furt. — Din fr. *cleptophobia*.

CLEPTOMÁN, *-Ă*, *cleptomani*, -e, s.m. și f., adj. (Persoană) care suferă de cleptomanie. — Din fr. *cleptomane*.

CLEPTOMANIE, s.f. Impuls patologic de a fura obiecte fără urmărirea vreunui profit. — Din fr. *cleptomanie*.

CLEP s.n. Totalitatea preoților unei biserici, ai unei eparhii, ai unei țări etc.; preoțime. — Din lat. *clerus*.

CLÉRIC, *clerici*, s.m. Membru al clerului. — Din lat. *clericus*.

CLÉRICĂL, *-Ă*, *clericali*, -e, adj. Care aparține clericilor sau clericalismului, privitor la clerici sau la clericalism. — Din fr. *clérical*, lat. *clericalis*.

CLÉRICĂLISM s.n. Atitudine a celor care susțin intervenția clerului în viața politică, socială și culturală a unei țări. — Din fr. *cléricalisme*.

CLÉRICIST, *-Ă*, *clericiști*, -ste, adj. (Rar) Clerical. — **Cleric** + suf. *-ist*.

CLEȘTĂR s.n. (Poetic) Cristal. — Din magh. *kristály*.

CLEȘTĂR, *cleștare*, s.n. Unealtă folosită la tragerea cercurilor pe vasele de lemn făcute din doage. — **Clește** + suf. *-ar*.

CLÉȘTE, *clești*, s.m. 1. Unealtă alcătuită din două părghii articulate cu un bolt, care servește la apucarea, întoarcerea, tragerea etc. unei piese. ♦ Expr. *A-i scoate cuiva vorba (din gură) cu clește* = a depune mari insistențe pentru a face pe cineva să vorbească. ♦ Unealtă de forma unui clește (1), folosită în diverse operații. *Clește pentru cărbuni*. 2. Fiecare dintre cele două apendice anterioare, în formă de clește (1), ale unor crustacee. [Pl. și: (n.) *clește*] — Din sl. *klěsta*.

CLEȘTIȘÓR, *cleștișóri*, s.m. Diminutiv al lui *clește*. [Pl. și: (n.) *cleștișoare*] — **Clește** + suf. *-ișor*.

CLEȘȚIȚĂ, *cleștițe*, s.f. Unealtă de tipografie cu care se scot literele căzute între rânduri. — **Clește** + suf. *-iță*.

CLEVETĂ, *clevete*, s.f. (Înv.) Clevetire, calomnie. — Din sl. *kleveta*.

CLEVETEALĂ, *cleveteli*, s.f. (Pop. și fam.) Bârfeală, calomnie. — **Cleveti** + suf. *-eală*.

CLEVETI, *clevetesc*, vb. IV. Tranz. (Pop. și fam.) A calomnia, a ponegri, a bârbi, a defăima. — Din sl. *klevetati*.

CLEVETIRE, *clevetiri*, s.f. (Pop. și fam.) Acțiunea de a *cleveti* și rezultatul ei; defăimare, calomniere, ponegrire. — V. *cleveti*.

CLEVETITÓR, *-OÁRE*, *clevetitori*, -oare, s.m. și f., adj. (Persoană) care clevetește. — **Cleveti** + suf. *-tor*.

CLIC interj. Cuvânt care imită un zgomot sec, scurt. — Onomatopee. Cf. fr. *clac*.

CLICĂ, *clichez*, vb. I. Tranz. A selecta o opțiune pe ecranul calculatorului, apăsând pe mouse; a clicăi. — Din engl. *click*, fr. *cliquer*.

CLICĂ, *clici*, s.f. Grup de oameni întovărașiți în vederea unui scop reprobabil; clan, bandă, șleahță. — Din fr. *clique*.

CLICĂI, *clicăi*, vb. IV. Tranz. (Fam.) A clică. — **Clica** + suf. *-ăi*.

CLICHÉT, *clicheți*, s.m. Organ de mașină în formă de bară scurtă articulată la un capăt, iar cu celălalt capăt astfel profilat încât să împiedice rotirea într-un anumit sens a unei roți dințate. [Pl. și (n.): *clichețe*] — Din fr. *cliquet*.

CLIÉNT, *-Ă*, *clienți*, -te, subst. 1. S.m. și f. Persoană care cumpără (regulat) de la un magazin, consumă ceva într-un local public etc., considerată în

raport cu persoana sau întreprinderea de la care cumpără sau consumă; mușteriu. **2.** S.m. și f. Persoană care se adresează unui avocat pentru a-și apăra interesele, unui medic pentru a-și îngriji sănătatea etc., considerată în raport cu aceștia. **3.** S.m. (În Roma antică) Plebeu fără drepturi depline, dependent de un patrician și protejat de acesta. [Pr.: *cli-enŷ*] — Din fr. **client**, lat. **cliens**, -ntis.

CLIENTELĂR, -Ă, clientelari, -e, adj. **1.** Care este bazat pe clientelism, pe favoritism sau pe urmărirea intereselor personale. **2.** (În Antichitatea romană) Care aparține clienților unui patrician roman. ⇨ *Relații* (sau *raporturi* etc.) *clientelare* = relații existente între Imperiul Roman și populațiile străine, prin care acestea din urmă, fără a fi incluse în imperiu, recunoșteau autoritatea Romei în schimbul protecției de care se bucurau din partea ei. [Pr.: *cli-en-*] — Din **client**.

CLIENTELĂ, clientele, s.f. 1. Totalitatea clienților, mulțime de clienți. **2.** (În Antichitatea romană) Totalitatea clienților unui patrician roman. [Pr.: *cli-en-*] — Din fr. **clientèle**, lat. **clientela**.

CLIENTELISM s.n. **1.** Complex de relații între persoane unite din interes sau care încearcă să obțină favoritisme. **2.** Politică bazată pe astfel de relații. [Pr.: *cli-en-*] — Din it. **clientelismo**.

CLIMACTÉRIU s.n. Perioadă a vieții corespunzătoare încetării fiziologice a funcției sexuale, în care au loc modificări hormonale, somatice și psihice. [Pr.: *-ri-u*] — Din germ. **Klimakterium**.

CLIMÁT, climate, s.n. 1. Climă **(1)**. **2.** Fig. Atmosferă socială, politică, morală; ambianță. — Din fr. **climat**.

CLIMATÉRIC, -Ă, climaterici, -ce, adj. Care aparține climatei, privitor la climă; cu climă potrivită pentru odihnă sau pentru tratarea unor boli; climatic. *Condiții climaterice. Stațiune climaterică.* — Din fr. **climaterique**.

CLIMÁTIC, -Ă, climatici, -ce, adj. Climateric. — Din fr. **climatique**.

CLIMATÍSM s.n. Totalitatea condițiilor de igienă, terapeutice, urbanistice, sociale etc. pe care trebuie să le îndeplinească localitățile climaterice. — Din fr. **climatisme**.

CLIMATIZĂ, climatizez, vb. I. Tranz. A asigura climatizarea. — Din fr. **climatiser**.

CLIMATIZĂRE, climatizări, s.f. Operație prin care aerul dintr-o încăpăre este menținut la o anumită temperatură, umiditate, puritate etc. — V. **climatiza**. Cf. fr. **climatisation**.

CLIMATIZÁT, -Ă, climatizați, -te, adj. Care a suferit operația de climatizare. — V. **climatiza**.

CLIMATIZATÓR, climatizatoare, s.n. Climatizor. — **Climatiza** + suf. *-tor*.

CLIMATIZÓR, climatizoare, s.n. Aparat pentru efectuarea climatizării; climatizator. — Din fr. **climatiseur**.

CLIMATOGRÁFIC, -Ă, climatografici, -ce, adj. De climatografie. — Din fr. **climatographique**.

CLIMATOGRÁFIE, climatografii, s.f. Descriere a climatelor. — Din fr. **climatographie**.

CLIMATOGRÁMĂ, climatograme, s.f. Reprezentare grafică a principalelor date meteorologice pentru o regiune. — Din **climat**. Cf. fr. **climogramme**.

CLIMATOLÓG, -Ă, climatologi, -ge, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în climatologie. — Din fr. **climatologue**.

CLIMATOLÓGIC, -Ă, climatologici, -ce, adj. Care aparține climatologiei, privitor la climatologie. — Din fr. **climatologique**.

CLIMATOLOGÍE s.f. Știința care studiază clima de pe glob și importanța ei pentru viața organică. — Din fr. **climatologie**.

CLIMATOPATOLOGÍE s.f. Studiul acțiunii patogene a climatului asupra organismului. — Din fr. **climatopathologie**.

CLIMATOTERÁPIC, -Ă, climatoterapici, -ce, adj. De climatoterapie. — Din fr. **climatotherapique**.

CLIMATOTERÁPÍE s.f. Folosire în scop terapeutic a efectelor factorilor climatici asupra organismului. — Din fr. **climatothérapie**.

CLÍMAX, climaxuri, s.n. 1. Fază finală a unei succesiuni ecologice, caracterizată prin o relativă stabilitate a biocenozelor și corespondența acestora cu clima și cu solul. **2.** Figură de stil care constă în desfășurarea ascendentă a ideilor, acțiunii etc. dintr-o operă. — Din fr. **climax**.

CLIMĂ, climate, s.f. 1. Totalitatea fenomenelor meteorologice (temperatură, vânturi, precipitații atmosferice) care caracterizează starea medie multianuală a unui loc; climat. **2.** Regiune considerată sub raportul climatei **(1)** specific. — Din lat. **clima**, -atis, germ. **Klima**.

CLIMOSTÁT, climostate, s.n. Instrument-sondă așezat în exteriorul unei clădiri și care măsoară efectul termic al factorilor climatici în vederea reglării automate a temperaturii din interiorul clădirii. — Din fr. **climostat**.

CLIN, clini, s.m. 1. Bucată (triunghiulară, trapezoidală etc.) de pânză sau de stofă, folosită ca piesă componentă ori ca adaos pentru a lărgi unele confecții. ⇨ Expr. *A nu avea nici în clin, nici în mână* (cu cineva) = a nu avea nimic comun, niciun amestec, nicio legătură (cu cineva). **2.** Petic de

pământ sau de pădure în formă de triunghi sau de formă îngustă. [Pl. și: (n.) *clinuri*] — Din sl. **klinŭ**.

CLINĂ, cline, s.f. (Pop.) Suprafață sau coastă înclinată; pantă. — Din it. **china** (după *înclina*).

CLINC interj. v. **cling**.

CLINCHER s.n. Produs obținut la fabricarea cimentului prin încălzirea materiei prime până aproape de temperatura de vitrifiere și prin transformarea ei într-o masă compactă și dură. — Din germ. **Klinker**, fr. **clinker**.

CLINCHEȚ, clinchețe, s.n. Sunet produs de clopoței sau de zurgălăi. ⇨ Zgomot produs de vibrarea sau de ciocnirea unor obiecte de metal sau de sticlă. — **Clic** + suf. *-eț*.

CLINCÍ, clinciuri, s.n. Încețare reciprocă a partenerilor la box. [Var.: **clíncing** s.n.] — Din engl. **clínching**.

CLINCING s.n. v. **clinci**.

CLING interj. Cuvânt care imită sunetul clopoțelilor sau al zurgălăilor. ⇨ Cuvânt care imită zgomotul produs de vibrarea sau de ciocnirea unor obiecte de metal sau de sticlă. [Var.: **clinc** interj.] — Onomatopee.

CLINGERÍT s.n. Metal preparat dintr-un amestec de azbest, cauciuc și un liant mineral, folosit la fabricarea unor garnituri etanșe și rezistente la temperaturi și la presiuni înalte. — Din germ. **Klingerit**.

CLINIC, -Ă, clinici, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Așezământ spitalicesc sau secție într-un spital în care viitorii medici își fac practica la patul bolnavilor, sub îndrumarea profesorilor. **2.** S.f. Disciplină medicală al cărei studiu se bazează pe observarea directă a bolnavilor; totalitatea cunoștințelor teoretice și practice obținute prin observarea directă a bolnavilor. **3.** Adj. Care aparține unei clinici **(1)**, care se face într-o clinică, specific unei clinici. — Din fr. **clinique**.

CLINICIÁN, -Ă, clinicieni, -e, s.m. și f. Medic care lucrează într-o clinică. ⇨ (Adjectival) *Medic clinician*. [Pr.: *-ci-an*] — Din fr. **clinicien**.

CLINOGRÁF, clinografe, s.n. Instrument pentru măsurarea înclinării pe verticală sau pe orizontală a unui strat de teren. — Din fr. **clinographe**.

CLINOMÉTRU, clinometre, s.n. Instrument care măsoară unghiul de înclinare al straturilor geologice sau al suprafeței Pământului cu un plan orizontal. — Din fr. **clinomètre**.

CLINOTERÁPIC, -Ă, clinoterapici, -ce, adj. De clinoterapie. — Din fr. **clinothérapique**.

CLINOTERÁPÍE s.f. (Med.) Tratament medical prin repaus la pat. — Din fr. **clinothérapie**.

CLINT, clinturi, s.n. (Rar) Clintire; mișcare. — Din **clinti** (derivat regresiv).

CLINTÍ, clintesc, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A (se) mișca puțin din loc; a (se) urni, a (se) deplasa. **2.** Tranz. Fig. (De obicei în construcții negative) A determina pe cineva să renunțe la (sau să se abată de la) convingerile sau hotărârile sale. — Et. nec.

CLIP, clipuri, s.n. Succesiune de secvențe video, realizată pentru a promova un cântec, un politician, un produs etc. — Din engl. **clip**.

CLIPĂ, clipe, s.f. Interval de timp foarte scurt; clipită. ⇨ Loc. adv. *Într-o (sau, rar, în) clipă* = numaidecât, îndată, imediat. *În câteva clipe* = foarte repede. *În clipa aceea* = chiar atunci, chiar în momentul de care este vorba. *Din clipă în clipă* sau *dintr-o clipă în alta* = dintr-un moment într-altul; îndată; foarte curând. (Cu valoare de interjecție) *O clipă!* exclamație prin care se cere cuiva să aibă puțină îngăduință, să aștepte, să se oprească puțin. — Din **clipi** (derivat regresiv).

CLIFEÁLĂ, clipeali, s.f. Clipire. ⇨ Loc. adv. *Într-o clipeală (de ochi)* = imediat, numaidecât. *În aceeași clipeală* = chiar în acel moment. — **Clipi** + suf. *-eală*.

CLÍPER, clipere, s.n. Navă rapidă cu pânze, de mari dimensiuni, cu cel puțin trei catarge și cu puntea superioară mult ridicată la proră și la pupă. — Din fr., engl. **clipper**, germ. **Klipper**.

CLÍPI, clipeșc, vb. IV. Intrans. **1.** A apropia și a depărta în mod ritmic (și reflex) pleoapele una de alta. ⇨ Expr. *Cât ai clipi (din ochi)* = numaidecât, imediat. **2.** Fig. (De obicei despre surse de lumină) A clipi, a licări, a scânteia. — Din sl. **klepati**.

CLÍPIRE, clipiri, s.f. Acțiunea de a clipi; clipeală. — V. **clipi**.

CLÍPIȘ adv. (Rar) Într-un moment, într-o clipă, repede. — **Clipi** + suf. *-iș*.

CLÍPÍT s.n. Faptul de a clipi. — V. **clipi**.

CLÍPÍTĂ, clipite, s.f. Clipă. ⇨ Loc. adv. *Într-o clipită* = numaidecât, îndată, imediat. — V. **clipi**.

CLÍPOCEÁLĂ¹, clipoceli, s.f. Faptul de a clipoce¹; zgomot ușor făcut de o apă curgătoare; susur, murmur, clipocire¹, clipocit. — **Clipoce¹** + suf. *-eală*.

CLÍPOCEÁLĂ², clipoceli, s.f. (Reg.) Faptul de a clipoce²; moțâială, piroteală, ațipire, dormitare; somnolență, clipocire². — **Clipoce²** + suf. *-eală*.

CLÍPOCÍ, pers. 3 clipocește, vb. IV. Intrans. (Despre ape curgătoare) A face un zgomot ușor; a susura, a murmura. [Var.: (reg.) **clipotí** vb. IV] — Formație onomatopeică.

CLIPOCÍP, *clipocesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.; despre oameni) A clipi des pentru a îndepărta somnul; *p. ext.* a moțai de somn. ♦ P. gener. A clipi (1). — Cf. bg. *klepač* „pleoapă”.

CLIPOCIRE¹, *clipociri*, s.f. Clipoceală¹. — V. **clipoci**¹.

CLIPOCIRE², *clipociri*, s.f. (Reg.) Clipoceală². — V. **clipoci**².

CLIPOCÍT s.n. Clipoceală¹. [Var.: (reg.) **clipotít** s.n.] — V. **clipoci**¹.

CLIPOTÍ vb. IV v. **clipoci**¹.

CLIPOTÍT s.n. v. **clipoci**.

CLIPS, *clipsuri*, s.n. 1. Obiect de podoabă (agrafă, broșă, cerce) care se prinde cu un fel de clapă sau cu un ac cu arc. 2. Piesă formată din două elemente, care se asamblează și se desfac cu ușurință. — Din germ. **Klips**.

CLÍRING s.n. v. **clearing**.

CLIRONÓM, **-OAMĂ**, *clironomi*, *-oame*, s.m. și f. (Înv.) Moștenitor (al unui bun, al unui drept). — Din ngr. **klironómos**.

CLIRONOMÍE, *clironomii*, s.f. (Înv.) (Drept de) moștenire (a unui bun). — Din ngr. **klironomia**.

CLIRONOMISÍ, *clironomiesc*, vb. IV. Tranz. (Înv.) A moșteni (un bun, un drept). — Din ngr. **klironomiso** (viit. lui **klironomó**).

CLISĂ, *clise*, s.f. 1. Pământ argilos care în amestec cu apa formează o pastă cleioasă; *p. gener.* argilă. 2. (Reg.) Pâine nedospită sau necoaptă bine; aliment cleios, fără gust. 3. (Reg.) (Bucată de) slănină. — Din bg. **klisa**.

CLÍSMĂ, *clisme*, s.f. Introducere a unui lichid în intestinul gros, pe cale rectală, pentru evacuarea forțată a materiilor fecale, de obicei în cazurile de constipație; clisir. — Din ngr. **klisma**, germ. **Klysm**.

CLISÓS, **-OASĂ**, *clisoși*, *-oase*, adj. Vâscos, lipicios, cleios; *p. gener.* argilos. — **Clisá** + suf. *-os*.

CLISTÍR, *clistire*, s.n. (Pop.) 1. Irigator. 2. Clismă. — Din ngr. **klístir**.

CLÍȘĂ, *clîșez*, vb. I. Tranz. (Rar) A executa un clișeu (1) în vederea reproducerii lui tipografice. — Din fr. **clîcher**.

CLÍȘĂRE, *clîșări*, s.f. (Rar) Faptul de a clișa. — V. **clîșa**.

CLÍȘEIZĂ, *clîșeizez*, vb. I. Tranz. și refl. (Rar) A (se) transforma în șablon. [Pr.: *-șe-i-*] — **Clîșeu** + suf. *-iza*.

CLÍȘEIZĂRE, *clîșeizări*, s.f. (Rar) Șablonizare. [Pr.: *-șe-i-*] — V. **clîșeiza**.

CLÍȘEIZÁT, **-Ă**, *clîșeizați*, *-te*, adj. (Rar) Șablonizat. [Pr.: *-și-i-*] — V. **clîșeiza**.

CLÍȘÉU, *clîșee*, s.n. 1. Imagine fotografică negativă (pe peliculă de film sau pe sticlă) obținută în camera obscură și după care se face reproducerea fotografică; *p. ext.* placă sau film fotografic impresionat, dezvoltat și fixat. 2. (Tipogr.) Planșă de metal, de lemn etc. pe care s-a produs sau s-a gravat o imagine, spre a fi imprimată. 3. Fig. Formulă stilistică, expresie etc. banalizată din cauza repetării excesive; șablon. — Din fr. **clîché**.

CLÍTORIS, *clitorisuri*, s.n. Mic organ erectil prezent la femei, situat deasupra meatului urinar. — Din fr. **clitoris**.

CLIVĂ, pers. 3 *clivează*, vb. I. Intrans. (Despre minerale, roci, cristale) A se desface în plăci sau în lame cu suprafețe plane. — Din fr. **cliver**.

CLIVĂJ, *clivaje*, s.n. Proprietate a unor substanțe cristalizate de a se desface după fețe plane, în urma unei acțiuni mecanice. — Din fr. **clivage**.

CLIVĂRE, *clivări*, s.f. Acțiunea de a clivă și rezultatul ei; clivaj. — V. **cliva**.

CLOACĂL, **-Ă**, *cloacali*, *-e*, adj. (Zool.) De cloacă. *Orificiu cloacal*. — **Cloacă** + suf. *-al*.

CLOACĂ, *cloace*, s.f. 1. Canal subteran în care se adună murdăriile dintr-un oraș. 2. (Adesea fig.) Băltoacă murdară și rău mirositoare; loc infect, plin de murdărie. 3. Cavitate a corpului batracienilor, reptilelor și păsărilor, în care se deschid tubul digestiv, conductele genitale și urinare. — Din lat. **cloaca**, fr. **cloaque**.

CLOAMBĂ, *cloambe*, s.f. (Reg.) Creangă, ramură. — Et. nec.

CLOANȚĂ, *cloanțe*, s.f. 1. (Pop.) Babă urâtă, fără dinți, rea. 2. (Fam., peior.) Gură (considerată ca organ al vorbirii). — Cf. **clonț**.

CLOĂSMĂ s.f. (Med.) Simptom caracterizat prin apariția pe față a unor pete galbene-maronii (în sarcină, anemii, hepatită etc.). [Pr.: *clo-as-*] — Din fr. **chloasme**.

CLOCEĂLĂ, *celoceli*, s.f. Acțiunea de a (se) cloci. — **Cloci** + suf. *-eală*.

CLOCÍ, *clocesc*, vb. IV. 1. Tranz. și intrans. (Despre păsări) A sta pe ouă pentru a scoate din ele pui. ♦ Expr. (Tranz.) *A cloci o boală* = a fi pe cale de a se îmbolnăvi. 2. Tranz. Fig. A pune ceva la cale; a plănui, a urzi (de obicei ceva reprobabil). ♦ A se gândi în tăcere și insistent la ceva. 3. Intrans. Fig. A sta inactiv; a lenevi, a trădăvi. 4. Refl. (Despre lichide, alimente stătute) A căpăta un miros urât și un gust prost; *p. ext.* a se strica, a se altera. — Din bg. **klóci**.

CLOCÍRE s.f. Clocit¹. — V. **cloci**.

CLOCÍT¹ s.n. Faptul de a (se) cloci. — V. **cloci**.

CLOCÍT², **-Ă**, *clociți*, *-te*, adj. (Despre lichide, alimente) Care a căpătat un miros urât și un gust prost (în urma șederii îndelungate); stătut. — V. **cloci**.

CLOCITOĂRE, (1) *clocitoare*, adj., (2) *clocitori*, s.f. 1. Adj. (Despre păsări) Care clocește, bună de clocit. 2. S.f. Instalație pentru clocitul artificial al ouălor sau al icrelor. — **Cloci** + suf. *-toare*.

CLOCÓT, *clocote*, s.n. 1. Mișcare zgomotoasă pe care o face un lichid când fierbe. ♦ P. gener. Mișcare zgomotoasă produsă de o masă de lichid. 2. Fig. Zbucium, agitație (zgomotoasă), frământare (sufletească, socială). [Var.: (pop.) **colcót** s.n.] — Din sl. **klókotŭ**.

CLOCOTÍ, *clocotesc*, vb. IV. Intrans. 1. (Despre lichide) A fierbe cu clocote. ♦ (Despre ape, râuri, șuvoaie) A se agita puternic și zgomotos. 2. Fig. (Despre oameni sau despre sentimentele, pasiunile, gândurile lor) A ajunge la un înalt grad de intensitate; a fi gata să se dezlănțuie. 3. Fig. A răsună cu putere; a vui. [Var.: (înv.) **colcótŭ** vb. IV] — Din sl. **klókotati**.

CLOCOTÍCI, *clocotici*, s.m. Nume dat mai multor specii de plante semiparazite, cu frunzele dințate și cu flori mici, de obicei galbene (*Rhinanthus*). — Cf. sb. **klókocika**.

CLOCOTÍRE, *clocotiri*, s.f. Acțiunea de a *clocoti*. — V. **clocoti**.

CLOCOTÍȘ¹, *clocotiși*, s.m. Arbust înalt, cu numeroase ramificații, cu frunze compuse, cu flori albe, grupate în inflorescențe scurte (*Staphylea pinnata*). — **Clocot**[ici] + suf. *-is*.

CLOCOTÍȘ², *clocotișuri*, s.n. (Rar) Clocot (1). ♦ Val de apă. — **Clocot** + suf. *-is*.

CLOCOTÍȚ, **-Ă**, *clocotiți*, *-te*, adj. (Despre lichide sau materii lichefiate) Care fierbe sau a fiert în clocote (1); *p. ext.* foarte cald, fierbinte. — V. **clocoti**.

CLOCOTITÓR, **-OĂRE**, *clocotitori*, *-oare*, adj. 1. (Despre lichide sau materii lichefiate) Care clocotește; fierbinte. ♦ (Despre mase de apă) Agitat și zgomotos. 2. Fig. (Despre sentimente, pasiuni, gânduri) Aprins, gata să se dezlănțuie. 3. Fig. Răsunător, zgomotos. — **Clocoti** + suf. *-tor*.

CLOCOTÉL, *clocotei*, s.m. Plantă erbacee cu flori mari, albastre (*Clematis integrifolia*). — Cf. **clócot**.

CLOISONNÉ s.n. 1. Tehnică de lucrare a emailului, care constă în turnarea acestuia în mici despărțituri sau compartimente metalice, în funcție de motivul decorativ. 2. Obiect astfel realizat. [Pr.: *cloazoné*] — Cuv. fr.

CLON s.n. v. **clonă**.

CLONĂ, *clonez*, vb. I. Tranz. (Biol.) A izola din clon indivizi care vor deveni cap de linie pentru noi generații. — Din engl. **clone**.

CLONĂJ, *clonaje*, s.n. Clonare. — Din fr., engl. **clonage**.

CLONĂRE, *clonări*, s.f. Acțiunea de a *clona* și rezultatul ei. — V. **clona**.

CLONĂT, **-Ă**, *clonați*, *-te*, adj. Care a fost selectat din clonă pentru a forma o nouă generație. — V. **clona**.

CLONĂ, *clone*, s.f. (Biol.) Totalitatea indivizilor rezultați pe cale asexuată dintr-un ascendent unic, având același patrimoniu genetic. [Var.: **clon** s.n.] — Din engl. **clone**.

CLONC, (1) interj., (2) *cloncuri*, s.n. 1. Interj. (De obicei repetat) Cuvânt care imită strigătul cloștii, ciorii, corbului etc. 2. S.n. Unealtă pescărească din lemn pentru lovit apa, cu ajutorul căreia se produc zgomote care gonesc peștii spre plase sau cârlige. [Var.: **clónca** interj.] — Onomatopee.

CLONCA interj. v. **clonc**.

CLONCÁN, *cloncani*, s.m. 1. (Înv. și reg.) Nume dat mai multor păsări (corbi, ulii, vulturi) care scot strigăte specifice asemănătoare. 2. Epitet depreciativ dat în trecut unor oameni de vază, unor funcționari superiori, unor fruntași politici. — **Clonc** + suf. *-an*.

CLONCĂI, pers. 3 *cloncăiește*, vb. IV. Intrans. A cloncâni. [Prez. ind. pers. 3 și *cloncăie*] — **Clonc** + suf. *-ăi*.

CLONCĂNI, pers. 3 *cloncânește*, vb. IV. Intrans. (Despre unele păsări, mai ales despre cloști) A scoate strigăte caracteristice speciei; a cloncâni. [Prez. ind. pers. 3 și *cloncâne*] — **Clonc** + suf. *-âni*.

CLONCĂNIRE, *cloncâniri*, s.f. Acțiunea de a *cloncâni*; strigăt caracteristic scos de unele păsări, mai ales de cloști. — V. **cloncâni**.

CLONCĂNÍT s.n. Faptul de a *cloncâni*; strigăt caracteristic scos de unele păsări, mai ales de cloști. — V. **cloncâni**.

CLONDÍR, *clondire*, s.n. Vas de sticlă cu gâtul scurt și strâmt, în care se păstrează băutura. — Din bg. **krondir**.

CLONDIRĂȘ, *clondirașe*, s.n. Diminutiv al lui *clondir*. — **Clondir** + suf. *-aș*.

CLONȚ, *clonțuri*, s.n. (Pop.) Cioc; plisc. ♦ Fig. Bârbie. ♦ Fig. (Fam., peior.) Gură (considerată ca organ al vorbirii). — Cf. bg. **klj u n e c**.

CLONȚÓS, **-OĂȘĂ**, *clonțoși*, *-oase*, adj. (Pop.; despre păsări) Care are ciocul, pliscul mare. ♦ Fig. (Fam.; despre oameni) Certăreț, arțăgos. — **Clonț** + suf. *-os*.

CLOP, *clöpuri*, s.n. (Reg.) Pălărie; *spec.* (sens curent) pălărie țărănească din fetru de culoare neagră, cu calota semisferică și borurile înguste. — Din magh. **kalap**.

CLOPÓT, *clöpote*, s.n. 1. Obiect metalic în formă de pară, deschis în partea de jos și prevăzut în interior cu o limbă mobilă, care, lovindu-se de pereții obiectului, produce sunete caracteristice. ♦ Expr. (Fam.) *A trage clöpotele = a)* a curta o femeie; *b)* a divulga un secret. ♦ Sunet de clöpot

(1). 2. Piesă în formă de clopot (1), cu diverse întrebuințări (în industrie). ⇨ *Clopot scufundător* = cameră de lucru, construită din metal sau din beton armat, alimentată cu aer comprimat, care permite executarea unor lucrări sub apă. ⇨ Capac de sticlă de forma unui clopot (1), care se folosește pentru a feri alimentele sau alte obiecte de praf, în laboratoare etc. — Din sl. **klopotŭ**.

CLOPOTĂR, *clopotari*, s.m. 1. Persoană care trage clopotele (1) la biserică. 2. Persoană specializată în fabricarea clopotelor (1). — **Clopot** + suf. *-ar*.

CLOPOTNIȚĂ, *clopotnițe*, s.f. Turn de biserică sau construcție în formă de turn (situată lângă biserică), în care sunt instalate clopotele (1). — **Clopot** + suf. *-niță*.

CLOPOTÉL, *clopoței*, s.m. 1. Diminutiv al lui *clopot*; *spec.* clopot mic (cu mâner) care se agită cu mâna (pentru a indica recreațiile la școală, pentru a chema pe cineva sau a anunța ceva etc.) sau care se agită de gâtul unor animale. 2. (La pl.) Nume dat mai multor plante erbacee cu flori mari, albastre, albe sau roz, în formă de clopot (1) (*Campanula*). — **Clopot** + suf. *-el*.

CLOPOȚI, *clopoțesc*, vb. IV. Intrans. (Rar) A trage clopotul (1); a suna din clopotul (1). — Din **clopot**.

CLOR s.n. Element chimic gazos de culoare galbenă-verzuie, cu miros înțepător, sufocant, toxic, cu proprietăți decolorante și dezinfectante, care se folosește în industrie. — Din fr. **chlore**.

CLORĂL s.n. Substanță chimică lichidă, uleioasă, iritantă, folosită în farmacie ca antiseptic, calmant și hipnotic. — Din fr. **chloral**.

CLORAMFENICÓL s.n. Antibiotic puternic, folosit în tratamentul bolilor infecțioase; cloramcetină. — Din fr. **chloramphénicol**.

CLORAMINĂ s.f. Compus organic cu puternice proprietăți oxidante și efect antiseptic. — Din fr. **chloramine**.

CLORÁT, *clorați*, s.m. Sare a acidului cloric, cu proprietăți oxidante și explozive. — Din fr. **chlorate**, germ. **Chlorat**.

CLORÉTONĂ s.f. Alcool folosit ca hipnotic și anestezic. — Din fr. **chloréto**, germ. **Chloréton**.

CLORHIDRÁT, *clorhidrați*, s.m. Sare care conține în moleculă acid clorhidric. — Din fr. **chlorhydrate**.

CLORHÍDRIC adj. (În sintagma) *Acid clorhidric* = gaz incolor cu miros înțepător, rezultat din combinarea clorului cu hidrogenul sau prin acțiunea acidului sulfuric asupra sării de bucătărie, cu numeroase întrebuințări în industria chimică. — Din fr. **chlorhydrique**.

CLÓRIC adj. (În sintagma) *Acid cloric* = acid oxigenat al clorului, folosit ca oxidant. — Din fr. **chlorique**.

CLORINĂRE, *clorinări*, s.f. (Med.) Clorizare. — De la **clor**.

CLORÍT, *cloriți*, s.m. Mineral de culoare verde, constituit din silicat natural hidratat de magneziu și fier, aluminiu, nichel, crom. — Din fr. **chlorite**.

CLORÍTÓS, *-OĂSA*, *cloritoși*, *-oase*, adj. (Despre roci) Cu clorit. — **Clorit** + suf. *-os*.

CLORIZĂRE s.f. Procedeu de dezinfectare a apei prin tratarea ei cu clor. — După fr. **chlorisation**.

CLORMETÁN s.n. (Chim.) Gaz incolor, inflamabil, folosit ca agent frigorific, dizolvant, anestezic local etc. — Din fr. **chlorméthane**.

CLOROFICÉE, *cloroficee*, s.f. (La pl.) Clasă de alge verzi, de obicei acvatice, care conțin clorofilă; (și la sg.) algă din această clasă. — Din fr. **chlorophycée**.

CLOROFÍLĂ s.f. Pigment care se găsește în părțile verzi ale plantelor și care joacă un rol fundamental în fotosinteză. — Din fr. **chlorophylle**.

CLOROFILIANĂ, *-Ă*, *clorofilieni*, *-ne*, adj. 1. (Bot.) Care aparține clorofilei, care se referă la clorofilă, care se datorează clorofilei. 2. (În sintagma) *Asimilație clorofiliană* = proces fiziologic de asimilație a substanțelor nutritive, care se produce în frunzele plantelor verzi, în prezența clorofilei și sub influența luminii solare, și care constă din combinarea apei, venită din pământ prin rădăcini, cu dioxidul de carbon din aer; fotosinteză. [Pr.: *-li-an*] — Din fr. **chlorophyllien**.

CLOROFÓRM s.n. Compus organic al clorului, lichid incolor, volatil, cu miros caracteristic, întrebuințat în medicină ca narcotic, anestezic etc. — Din fr. **chloroforme**.

CLOROFORMISM s.n. (Med.) Intoxicație cu cloroform. — Din fr. **chloroformisme**.

CLOROFORMIZĂ, *cloroformizez*, vb. I. Tranz. A anestezia, a adormi un bolnav cu ajutorul cloroformului în vederea unei intervenții chirurgicale. — **Cloroform** + suf. *-iza*.

CLOROFORMIZĂRE, *cloroformizări*, s.f. Acțiunea de a cloroformiza și rezultatul ei. — V. **cloroformiza**.

CLOROMICETINĂ s.f. (Farm.) Cloramfenicol. — Din fr. **chloromycétine**.

CLOROPENIE s.f. (Med.) Hipocloremie. — Din fr. **chloropénie**.

CLOROPICRINĂ s.f. 1. Substanță toxică de luptă cu efect sufocant și lacrimogen. 2. Lichid toxic cu miros înțepător folosit pentru deratizare. — Din fr. **chloropicrine**.

CLOROPLĂST, *cloroplaste*, s.n. Corpuscul de culoare verde, cu clorofilă, care se găsește în citoplasma plantelor și în care se produce asimilația clorofiliană. — Din fr. **chloroplaste**.

CLOROPREN s.n. (Chim.) Lichid incolor care prin polimerizare trece în cauciuc sintetic. — Din fr. **chloroprène**, germ. **Chloropren**.

CLOSÓDIC, *-Ă*, *clorosodici*, *-ce*, adj. Cu clor și sodiu; obținut pe baza tratării chimice a sării. — **Clor[os]** + **sodic**.

CLORÓTIC, *-Ă*, *clorotici*, *-ce*, adj., s.m. și f. (Om) bolnav de cloroză; *p. ext.* (om) palid, anemic, bolnăvicios, fără vigoare, firav. — Din fr. **chlorotique**.

CLORÓZĂ, *cloroze*, s.f. 1. Formă de anemie caracterizată prin micșorarea considerabilă a cantității de hemoglobină din sânge și printr-o colorație galbenă-verzuie a pielii. 2. Boală a plantelor care se manifestă prin îngălbenirea frunzelor și a mugurilor, ca urmare a pierderii clorofilei. — Din fr. **chlorose**.

CLORURĂ, *clorurez*, vb. I. Tranz. A efectua o clorurare. — Din fr. **chlorurer**.

CLORURĂRE s.f. Reacție chimică prin care se introduc unul sau mai mulți atomi de clor în molecula unui compus organic. — V. **clorura**.

CLORURÁT, *-Ă*, *clorurați*, *-te*, adj. (Despre substanțe) Supus acțiunii de clorurare. — V. **clorura**.

CLORURĂȚIE, *clorurații*, s.f. Clorurare. — Din fr. **chloruration**.

CLORURĂ, *cloruri*, s.f. Sare a acidului clorhidric; combinație a clorului cu un element chimic sau cu o substanță organică. ⇨ *Clorură de sodiu* = sare de bucătărie. *Clorură mercurică* = sublimat corosiv. *Clorură mercuroasă* = calomel. *Clorură de var* = substanță obținută prin introducerea de clor în varul stins și întrebuințată ca decolorant și dezinfectant. *Clorură de vinil* = compus organic gazos obținut prin clorurarea etilenei. *Clorură de polivinil* = produs macromolecular obținut prin polimerizarea clorurii de vinil, folosit ca material de construcție, la fabricarea pieii artificiale etc.; policlorură de vinil. — Din fr. **chlorure**.

CLORURIE, *clorurii*, s.f. (Fiziol.) Prezența a clorului în urină; cantitate de clor prezentă în urină. — Din fr. **chlorurie**.

CLOSET, *closete*, s.n. Instalație igienică servind la satisfacerea nevoilor fiziologice de evacuare a urinei și a materiilor fecale; latrină, privată, umblătoare, budă. — Din engl., fr. [water]c**loset**. Cf. germ. Klo**set**.

CLOȘ, *cloșuri*, s.n. S.n. Croială largă, în formă de clopot, cu falduri ori evazată, cu firele țesăturii așezate oblic. ⇨ (Adjectival) *Rochie cloș*. — Din fr. **cloche**.

CLOȘAT, *-Ă*, *cloșați*, *-te*, adj. (Despre fuste) Croit cu falduri, evazat, cu firele țesăturii așezate oblic; cloș. — Cf. fr. clo**cher**.

CLOȘCĂ, *cloști*, s.f. 1. Găină (sau, *p. gener.*, pasăre) care clocește sau care a scos pui de curând. ⇨ *Cloșcă artificială* = incubator. ⇨ Expr. *Fură cloșca de pe ouă sau fură ouăle de sub cloșcă*, se zice despre un hoț foarte abil. (Adverbial) *A ședeă (sau a sta) cloșcă* = a sta nemișcat sau inactiv. 2. Compus: *Cloșca-cu-Pui* = numele unei constelații din emisfera boreală; Pleiadele, Găinușa, Păstorul-cu-Oile. — Din bg. klo**čka**.

CLOȚ, *cloțuri*, s.n. Spărtură, fragment dintr-o cărmămidă (mai ales de la demolări). — Cf. germ. Klo**t**.

CLOȚÁN, *cloțane*, s.n. (Înv.) (Vârf, colț de) stâncă. — Cf. clo**ț**.

CLOU, *clou-uri*, s.n. Punct de atracție, de interes al unui spectacol, al unei acțiuni etc. [Pr.: *clu*] — Din fr. **clou**.

CLOVN, *clovni*, s.m. (Înv.) Artist comic de circ. [Var.: **cláun** s.m.] — Din fr., engl. **clown**.

CLOVNERIE, *clovnerii*, s.f. Vorbe, glume, gesturi (ca) de clovn; comicărie, bufonerie. — Din fr. **clownerie**.

CLOVNÉSC, *-EĂSCĂ*, *clovnești*, adj. De clovn. — **Clovn** + suf. *-esc*.

CLUB, *cluburi*, s.n. Asociație menită să creeze membrilor săi condiții favorabile pentru desfășurarea unei anumite activități (cultural-educative, sportive etc.) în timpul liber; local care servește acestei asociații. — Din fr., engl. **club**.

CLUBMEN, *clubmeni*, s.m. (Rar) Membru al unui club. — Din fr., engl. **clubman**.

CLUCÉR, *cluceri*, s.m. (În Evul Mediu, în Țara Românească și în Moldova) Dregător care se ocupa cu aprovizionarea Curții domnești. — Din sl. klu**čari**.

CLUCEREĂSĂ, *clucerese*, s.f. (Înv.) Soția clucerului. — **Clucer** + suf. *-easă*.

CLUJEAN, *-Ă*, *clujeni*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Cluj-Napoca sau din județul Cluj. 2. Adj. Care aparține municipiului Cluj-Napoca sau județului Cluj ori clujenilor (1), privitor la municipiul Cluj-Napoca sau la județul Cluj ori la clujeni. — **Cluj** (n. pr.) + suf. *-ean*.

CLUJEANCĂ, *clujence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Cluj-Napoca sau județul Cluj. — **Clujean** + suf. *-că*.

CLUPĂ, *clupez*, vb. I. Tranz. A măsura diametrele arborilor cu clupa (1). — Cf. germ. Klup**pie** n.

CLUPĂRE, *clupări*, s.f. Acțiunea de a *clupa*. — V. *clupa*.

CLUPĂJ, *clupaje*, s.n. Clupare. — **Clupă** + suf. *-aj*.

CLUPĂ, *clupe*, s.f. 1. Instrument în formă de compas, care servește la măsurarea diametrului trunchiurilor de arbori; compas forestier. 2. Unealtă manuală formată dintr-un cadru închis și din brațe de acționare, în interiorul căreia se prind bacurile de filetat. — Din germ. **Kluppe**.

CNEAGHINĂ, *cneaghine*, s.f. (Înv.) Soție sau fiică de cneaz sau de țar. — Din rus., ucr. **kneaghina**.

CNEAZ, *cneji*, s.m. Conducător al unui cnezat. ♦ Prinț rus. [Pl. și: *cnezj*] — Din rus. **kneaz**, ucr. **knjaz**.

CNEMIDĂ, *cnemide*, s.f. Un fel de jambiere metalice folosite în Antichitate de soldații greci. — Din fr. **cnémide**.

CNEZĂT, *cnezate*, s.n. 1. Formă de organizare politică de tip statal (la români și la slavi) în Evul Mediu bazată pe autoritatea cnezului. 2. Teritoriul de sub jurisdicția unui cneaz. — **Cneaz** + suf. *-at*.

CNIDOBĀST, *cnidoblaste*, s.n. (Zool.) Celulă urzicătoare în ectodermul unor celenterate. — Din fr. **cnidoblaste**.

CNP, *CNP-uri*, s.n. Cod Numeric Personal. [Cit.: *cenepé*] — Abr. din **C**[od] **N**[umeric] **P**[ersonal].

CNUT, *cnuturi*, s.n. Bici făcut dintr-o curea de piele sau dintr-o funie, uneori cu multe sfâcuri prevăzute cu alice de plumb în vârf, nagaică. — Din rus. **knut**.

CO-v. **con**-l-.

COABITĂ, *coabitez*, vb. I. Intrans. 1. (Jur.) A locui, a trăi împreună (în aceeași casă) cu cineva; a conviețui. 2. (Pol.) (Despre președintele unei republici și un guvern de altă orientare politică) A coexistă și colabora instituțional. [Pr.: *co-a*]. — Din fr. **cohabiter**, lat. **cohabitare**.

COABITĂNT, *-Ă*, *coabitantji*, *-te*, adj., s.m. și f. (Jur.) (Persoană) care locuiește împreună cu alții în aceeași casă. [Pr.: *co-a*] — Din fr. **coabitant**.

COABITĂRE, *coabitări*, s.f. (Jur.) Faptul de a *coabita*; conviețuire. [Pr.: *co-a*] — V. **coabita**.

COABITĂȚIE s.f. (Jur.) Coabitare. [Pr.: *co-a*] — Din fr. **cohabitation**.

COACĂZ, *coacăzi*, s.m. Arbust cu frunze formate din cinci lobi, cu flori galbene-verzi dispuse în ciorchini, cultivat pentru fructele sale comestibile (*Ribes rubrum*). — Din **coacăză** (derivat regresiv).

COACĂZĂ, *coacăze*, s.f. Fructul comestibil al coacăzului, în formă de boboite roșii, cu gust acrisor, dispuse în ciorchini; pomușoară. — Cf. alb. *kokëzë*.

COACE, *coc*, vb. III. 1. Tranz. A supune un aliment la acțiunea căldurii în cuptor pentru a deveni bun de mâncat. ♦ Expr. *A-i coace* (cuiva) *turta* sau *a i-o coace* = a încerca să-i facă rău (cuiva); a-i întinde (cuiva) o cursă. ♦ Refl. (Despre alimente) A deveni bun de mâncat prin acțiunea căldurii din cuptor. 2. Refl. (Despre fructe, semințe) A ajunge la maturitate sub acțiunea căldurii soarelui; a deveni bun de mâncat; (despre plante) a ajunge să aibă sămânța formată, maturizată. ♦ Tranz. (Despre soare sau căldură) A face ca fructele, plantele etc. să ajungă la maturitate, să fie bune de mâncat, să dea sămânță. ♦ Fig. (Despre oameni) A ajunge la maturitate, a se forma (din punct de vedere intelectual, al felului de a fi etc.); a se maturiza. 3. Refl. Fig. (Despre ființe) A se încinge, a se înăbuși de căldură. 4. Tranz. Fig. A pune ceva la cale cu intenții răuvoitoare; a urzi. 5. Intrans. (Despre bube și inflamații, *p. ext.* despre părți ale corpului) A face puroi. — Lat. pop. **cocere** (= *coquere*).

COACERE s.f. Acțiunea de a (*se*) *coace*. — V. **coace**.

COACERVĂT, *coacervate*, s.n. (La pl.) Forme de viață microscopice considerate ca făcând trecerea între substanțele organice și primele organisme; (și la sg.) individ din aceste forme microscopice. [Pr.: *co-a*] — Din fr. **coacervat**.

COACERVĂȚIE s.f. (Chim.; Fiz.) Stare instabilă a unei soluții coloidale între starea de dizolvare și cea de precipitare. [Pr.: *co-a*] — Din engl. **coacervation**.

COACȚIONĂR, *-Ă*, *coacționari*, *-e*, s.m. și f. Persoană care posedă acțiuni (II) împreună cu altcineva. [Pr.: *co-ac-ți-o*] — **Co**- + **acționari**.

COACUZĂT, *-Ă*, *coacuzaji*, *-te*, s.m. și f. Persoană acuzată împreună cu alta (sau cu altele) în același proces, considerată în raport cu aceasta (sau cu acestea). [Pr.: *co-a*] — După fr. **coaccusé**.

COADĂ, *cozi*, s.f. 1. Apendice terminal al părții posterioare a corpului animalelor vertebrate; smoc de păr sau de pene care acoperă acest apendice sau care crește în prelungirea lui. ♦ Expr. *A da din coadă* = (despre oameni; fam.) a se lingeși pe lângă cineva; a se bucura. *A-și vâri* (sau *băga*) *coada* (în ceva) = a se amesteca în chestiuni care nu-l privesc. *Își vâri* (sau *și-a vârat*, *își bagă*, *și-a băgat* etc.) *dracul coada* (în ceva), se spune când într-o situație se ivesc neînțelegeri sau complicații (neașteptate). *A călca* (pe cineva) *pe coadă* = a jigni, a supăra (pe cineva). *A pune coada pe* (sau *la spinare*) = a pleca (pe furis), a o șterge (lăsând lucrurile nerezolvate). *Cu coada între picioare* = (despre oameni) umilit, rușinat; fără a fi reușit. (Pop.) *A-și face coada colac* = a se sustrage de la ceva. *A trage mâța* (sau *pe dracul*) *de coadă* = a o duce greu din punct de vedere material, a face cu

greu față nevoilor minime de trai. (*Get-beget*) *coada vacii* = neaoș; vechi, băștinăș; de origine rurală. (Fam.) *A prinde prepelița* (sau *purceaua*) *de coadă* = a se îmbăta. ♦ Partea dindărăt, mai îngustă, a corpului unor animale (a peștelui, a șarpelui, a racului etc.). 2. Păr (de pe capul femeilor) crescut lung și apoi împletit; costiță. 3. Parte a unei plante care leagă fructul, frunza sau floarea de tulpină sau de creangă. V. *penduncul*. 4. Partea dinapoi (prelungită sau care se târăște pe jos) a unor obiecte de îmbrăcăminte (mai ales a celor purtate de femei); trenă. ♦ Expr. *A se ține de coada cuiva* sau *a se ține* (sau *a umbra*) *coadă după cineva* = a fi nedespărțit de cineva, a se ține cu insistență și pretutindeni de cineva. ♦ Prelungire luminoasă a cometelor. ♦ Fâșie foarte îngustă din cărpe (înnodate) sau din hârtie care se atarnă de partea de jos a unui zmeu spre a-i menține echilibrul în aer. 5. Parte a unui instrument sau a unui obiect de care se apucă cu mâna; mâner. ♦ Expr. *A lua* (sau *a apuca ceva*) *de coadă* = a se apuca de treabă, a începe (ceva). *A-și vedea de coada măturii* (sau *țigăii*) = a se ocupa (numai) de treburile gospodărești. *Coadă de topor* = persoană care servește drept unealtă în mâna dușmanului. 6. Partea terminală a unui lucru sau, *p. gener.*, a unui fenomen, a unei perioade de timp etc.; bucată de la capătul unui lucru; sfârșit, extremitate. ♦ Loc. adv. *La* (sau *în*) *coadă* = pe cel din urmă loc sau printre ultimii (într-o întrecere, la școală etc.). *De la coadă* = de la sfârșit spre început. ♦ Expr. *A nu avea nici cap, nici coadă* = a nu avea niciun plan, nicio ordine; a fi fără înțeles, confuz. ♦ *Coadă ochiului* = marginea, unghiul extern al ochiului. ♦ Partea unde se îngustează un lac, un iaz etc.; loc pe unde se scurge apa dintr-un râu în heleșteu. 7. Șir (lung) de oameni care își așteaptă rândul la ceva, undeva. ♦ Expr. *A face coadă* = a sta într-un șir (lung) de oameni, așteptând să-i vină rândul la ceva, undeva. 8. Compuse: *coada-calului* = a) nume dat mai multor plante erbacee caracterizate prin două tipuri de tulpini: una fertilă și alta sterilă; barba-ursului (*Equisetum*); b) plantă erbacee acvată cu frunze liniare și cu flori mici, verzi (*Hippuris vulgaris*); *coada-cocoșului* = nume dat mai multor specii de plante erbacee cu flori albe, întrebuintate în medicina populară (*Polygonatum*); *coada-mielului* = a) plantă erbacee cu frunze lucitoare și cu flori violete (*Verbascum phoeniceum*); b) mică plantă erbacee cu tulpina întinsă pe pământ, cu flori de culoare albastru-deschis cu vinișoare mai întunecate (*Veronica prostrata*); *coada-măței* = plantă erbacee cu flori mici, roz (*Leonurus marrubiastrum*); *coada-măței-de-baltă* = nume dat mai multor specii de mușchi de culoare albă-gălbui, care cresc prin locurile umede și contribuie la formarea turbei (*Sphagnum*); *coada-racului* = plantă erbacee cu flori mari de culoare galbenă (*Potentilla anserina*); *coada-șoricelului* = plantă erbacee medicinală cu frunze penate, păroase, cu flori albe sau trandafirii (*Achillea millefolium*); *coada-vacii* = a) plantă erbacee țepoasă, înaltă, cu frunze lanceolate și cu flori albe, dispuse în spice (*Echium altissimum*); b) plantă erbacee cu flori violete sau roșietice (*Salvia silvestris*); *coada-vulpii* = plantă erbacee cu frunze licioase pe partea inferioară, cu flori verzi dispuse în formă de spic, folosită ca furaj (*Alopecurus pratensis*); *coada-zmeului* = plantă veninoasă cu tulpina târătoare și cu fructele în forma unor boboite roșii, care crește prin mlaștini (*Calla palustris*); *coada-rânduncii* = numele a doi fluturi mari, frumos colorați, care au câte o prelungire în partea posterioară a aripilor (*Papilio machaon* și *podalirius*). [Pl. și: (2) *coade*] — Lat. **coda** (= *cauda*).

COAFĂ, *coafez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) pieptăna cu îngrijire, a(-și) aranja, a(-și) ondula părul (la coafor). — Din fr. **coiffer**.

COAFĂRE s.f. Acțiunea de a (*se*) *coafa*. — V. **coafa**.

COAFĂȚI s.n. Faptul de a (*se*) *coafa*. — V. **coafa**.

COAFĂȚ, *-Ă*, *coafați*, *-te*, adj. (Despre oameni) Care are părul pieptănat cu grijă, ondulat; (despre păr) care este pieptănat cu grijă, ondulat. — V. **coafa**.

COAFĂZĂ, *coafeze*, s.f. Femeie care are meseria de a coafa. — Din fr. **coiffeuse**.

COAFĂȚOR, *coafori*, s.m. Bărbat care are meseria de a coafa. — Din fr. **coiffeur**.

COAFĂRĂ, *coafuri*, s.f. Fel în care este aranjat sau ondulat părul de pe cap (mai ales la femei). — Din fr. **coiffure**.

COĂGUL, *coăguli*, s.m. Masă de substanță coloidală închegată; cheag. [Pr.: *co-a*] — Din lat., fr. **coagulum**.

COAGULĂ, *coagulez*, vb. I. Refl. (Despre lichide și substanțe coloidale) A se închea. ♦ Tranz. A face să se închege. [Pr.: *co-a*] — Din fr. **coaguler**, lat. **coagulare**.

COAGULĂBIL, *-Ă*, *coagulabili*, *-e*, adj. Care se poate coagula. [Pr.: *co-a*] — Din fr. **coagulable**.

COAGULĂNT, *-Ă*, *coagulanți*, *-te*, adj., s.m. (Agent fizic sau chimic) care poate produce coagularea unui sistem coloidal. [Pr.: *co-a*] — Din fr. **coagulant**.

COAGULĂRE, *coagulări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *coagula*; închegare. [Pr.: *co-a*] — V. **coagula**.

COAGULĂȚ, *-Ă*, *coagulați*, *-te*, adj. (Despre lichide și substanțe coloidale) Închegat. [Pr.: *co-a*] — V. **coagula**.

COAGULOGRAMĂ, *coagulogramă*, s.f. (Med.) Test care permite diagnosticarea unei coagulopatii; (concr.) buletin care cuprinde rezultatul unui astfel de test. [Pr.: *co-a-*] — Din fr. **coagulogramme**.

COAGULOPATIE, *coagulopatii*, s.f. (Med.) Denumire generică pentru sindroamele hemoragice datorate tulburărilor de coagulare a sângelui. [Pr.: *co-a-*] — Din fr. **coagulopathie**.

COAJĂ, *coji*, s.f. 1. Țesut protector extern, format din celule mari, al rădăcinilor, tulpinilor și ramurilor unor plante (lemnoase); scoară. ♦ Înveliș exterior al fructelor, al semințelor etc. 2. Înveliș, tare și calcaros, al oului. 3. (Înv.) Înveliș, tare și calcaros, al unor moluște sau al unor crustacee. 4. Partea exterioară, mai tare, a unor alimente coapte, fripte, dospite etc. ♦ Bucăciucă uscată rămasă din pâine, mămăligă etc. 5. Crusta unei rani care începe să se cicatrizeze. 6. Stratul exterior, tare și răcit, al globului pământesc. 7. Strat exterior, superficial, care acoperă un obiect, o piesă (metalică) etc. — Din sl. **koža**.

COALĂ, *coli*, s.f. Foaie dreptunghiulară de hârtie (albă sau colorată), de celofan, de carton etc. ♦ (Și în sintagma *coală de tipar*) Unitate de măsură pentru volumul unei cărți, unui articol etc., egală cu 16 pagini tipărite. ♦ (Și în sintagma *coală editorială*) Unitate de măsură a producției editoriale, care, pe lângă coala de autor, cuprinde și adaosurile editurii. *Coală de autor* = unitate de măsură editorială egală cu 40 000 de semne tipografice, inclusiv spațiile dintre ele, sau cu 3 000 cm² de desen. ♦ Totalitatea mărcilor sau timbrelor tipărite pe aceeași foaie dreptunghiulară de hârtie și nedesprișe unele de altele. [Pl. și: *coale*] — Din ngr. **kólla**.

COALESCENT, *-ă, coalescenți, -te*, adj. (Chim.) Care prezintă coalescență. [Pr.: *co-a-*] — Din fr. **coalescent**.

COALESCENȚĂ s.f. (Chim.) Fenomen coloidal de reunire a picăturilor dintr-o emulsie sau a granulelor dintr-o suspensie. [Pr.: *co-a-*] — Din fr. **coalescence**.

COALIȚIE, *coalizii*, s.f. Alianță între state, partide sau grupări politice, persoane etc., încheiată în vederea unei acțiuni comune. [Pr.: *co-a-*] — Din fr. **coalition**.

COALIZĂ, *coalicez*, vb. I. Refl. recipr. (Despre state, grupări politice, persoane etc.) A se uni, a se alia împotriva unui dușman comun sau în scopul unei acțiuni comune; a forma o coalizție. [Pr.: *co-a-*] — Din fr. **coaliser**.

COALIZARE, *coalizări*, s.f. Acțiunea de a se coaliza și rezultatul ei. [Pr.: *co-a-*] — V. **coaliza**.

COAMĂ, *coame*, s.f. 1. Păr lung (și stufoș) care crește pe grumazul sau de-a lungul spinării unor animale. ♦ Păr lăsat să crească (excesiv) de lung pe capul unei persoane, mai ales al unui bărbat. ♦ Fig. Frunziș des din vârful coroanei arborilor. 2. Culme prelungită de deal sau de munte; creastă. 3. Partea de deasupra a unui zid. ♦ Linie de intersecție (orizontală sau oblică) a două versante de acoperiș. — Lat. **coma**.

COANĂ s.f. v. **cucoană**.

COAPSĂ, *coapse*, s.f. (La oameni) Segment al piciorului cuprins între șold și genunchi. ♦ (La animale) Partea superioară a membrilor posterioare, cuprinsă între crupă și gambă. — Lat. **coxa**.

COAPTĂȚIE, *coaptații*, s.f. 1. (Bot.) Stare de interacțiune a organelor unui corp viu. 2. (Med.) Manevră chirurgicală sau ortopedică de a pune la loc fragmentele oaselor fracturate sau oasele luxate. [Pr.: *co-ap-*] — Din fr. **coaptation**.

COĂRBĂ, *coarbe*, s.f. Unealtă de găurit, formată dintr-o tijă cotită de metal prevăzută la un capăt cu un dispozitiv de prindere a burghiului, iar la celălalt cu un buton de apăsare. — Din ucr. **korba**.

COĂRDĂ¹, *coarde*, s.f. 1. Fir elastic confecționat din metal, din intestine de animale etc., care întins pe anumite instrumente muzicale, produce, prin vibrație, sunete; strună. ♦ Expr. (Fam.) *A atinge (pe cineva) la coarda sensibilă* (sau *simțitoare*) = a se adresa cuiva punând accentul pe un fapt la care acesta este mai sensibil; a lăuda, a măguli pe cineva. *A întinde coarda până se rupe* (sau *plănește*) sau *a întinde prea tare coarda* = a împinge până la extrem o situație, a depăși limitele îngăduite într-o situație dată. ♦ (La pl.) (Grup de) instrumente muzicale cu strune. ♦ *Coardă vocală* = fiecare dintre formațiunile ligamentoase simetrice care aparțin laringelui și prin vibrarea cărora se produc sunete. *Coardă dorsală* = schelet intern situat în partea dorsală la cefalocordate. 2. Fir împletit de sfoară, păr etc. care ține întinse capetele unui arc. 3. (Mat.) Segment de dreaptă care unește două puncte ale unei curbe sau extremitățile unui arc de cerc. 4. Sfoară care leagă brațele fierăstrăului și care, prin răsucire cu o pană, întinde pânza metalică a unei lădi. 5. (La pl.) Cele trei rânduri de frânghii întinse pe laturile ringului de box pentru a împiedica pe boxeri să iasă sau să cadă de pe ring. 6. Frânghie sau sfoară mai groasă de care se servesc gimnaștii pentru a executa diverse exerciții; frânghie cu care se joacă copiii, sărind ritmic peste ea; frânghie folosită de alpinști în ascensiuni. 7. Ramură (tânără și elastică) a butucului viței-de-vie. ♦ Fiecare dintre vițele sau nuietele unei împletituri. 8. (Pop.) Vână, nerv, mușchi, tendon, ligament (care se încordează la anumite

mişcări). 9. Șuviță consistentă desprinsă dintr-o masă de sirop de zahăr care a fiert prea mult și este prea tare legat. 10. (Pop.) Bârnă sau grindă mare și groasă care susține tavanul casei (și de care se atârnă diferite lucruri). [Pl. și: *coarzi*] — Lat. **chorda** (cu unele sensuri după fr. *corde*).

COĂRDĂ², *coarde*, s.f. (Reg.) Spadă, sabie. [Var.: **coartă** s.f.] — Cf. magh. **kard**.

COĂRNĂ, *coarne*, s.f. 1. Fructul comestibil, roșu și acrișor, al cornului. 2. (La sg.) Varietate de struguri de masă, cu boaba mare, lunguiață, neagră sau galbenă-verzuie și cu coaja tare. — Lat. **coma** (pl., devenit sg. f., al lui **cornum**).

COĂRTĂ s.f. v. **coardă**².

COARTICULĂȚIE s.f. (Fon.) Articularea concomitentă a unor sunete succesive. [Pr.: *co-ar-*] — Din fr. **coarticulation**.

COASĂ, *coase*, s.f. 1. Unealtă agricolă compusă dintr-o lamă metalică cu vârful curbat fixată pe o coadă lungă, folosită la cosit. 2. Acțiunea de a cosi; perioada în care se cosește. ♦ Recoltă de plante erbacee cosite. — Din sl. **kosa**.

COASE, *cos*, vb. III. Tranz. 1. A fixa, a prinde între ele părțile unei haine sau un petic, un nasture etc. la o haină, trecând prin ele un fir de ață cu ajutorul unui ac. ♦ Expr. *A coase petic de petic* = a fi zgârcit. 2. A broda. 3. (Med.) A uni (cu un fir de mătase, de intestin preparat anume etc. și cu un ac special) marginile unei plăgi. — Lat. pop. **cosere** (= *consuere*).

COASIGURARE, *coasigurări*, s.f. Asigurare simultană a mai multor persoane în limita sumei depuse în prealabil. [Pr.: *co-a-*] — După fr. **coassurance**.

COASOCIAT, *-ă, coasociați, -te*, s.m. și f. Fiecare dintre membrii unei asociații, în raport cu ceilalți asociați. [Pr.: *co-a-so-ci-ați*] — După fr. **coassocié**.

COĂSTĂ, *coaste*, s.f. 1. Fiecare dintre oasele-perechi lungi, înguste și arcuite, articulate în spate de coloana vertebrală, iar în față de stern, care alcătuiesc toracele animalelor vertebrate. ♦ Expr. (E) *slab de-i poți număra coastele* sau *ii numeri coastele de slab ce e* = (e) foarte slab. *A i se lipi* (cuiva) *= astele de foame* sau *a i se lipi coastele de pânțele*, *a avea costele lipite* = a fi foarte flămând, a fi mort de foame. 2. Partea laterală a corpului omenească, de la umeri până la coapse; partea analoagă a corpului animalelor. ♦ Expr. *A avea pe cineva în coaste* = a se simți stingherit în acțiuni de prezență permanentă (și indiscretă) a cuiva. *A pune* (cuiva) *sula în coastă* = a obliga (pe cineva) să facă (fără întârziere) un lucru neplăcut (și greu). ♦ Latură. ♦ Loc. adv. *Pe o coastă* = pe o parte, într-o dungă. ♦ Fiecare dintre grinzile care formează osatura transversală, de rezistență, a bordajului unei nave. 3. Pantă abruptă. 4. Mal, țârm (al unei mări). 5. (Înv.) Flanc al unei armate. — Lat. **costa**.

COAUTÔR, *-oăre, coautori, -oare*, s.m. și f. 1. Persoană care a scris o lucrare, a făcut o invenție etc. împreună cu alții sau cu altele, considerată în raport cu aceasta sau cu acestea. 2. Persoană care a comis o infracțiune împreună cu alții sau cu altele, considerată în raport cu aceasta sau cu acestea. [Pr.: *co-a-u-*] — Din fr. **coauteur**.

COAXIAL, *-ă, coaxiali, -e*, adj. Care are aceeași axă cu un alt corp. [Pr.: *co-a-xi-ați*] — Din fr. **coaxial**.

COBĂI, *cobai*, s.m. Mic mamifer rozător, folosit în medicină pentru experiențe de laborator (*Cavia porcellus*). ♦ P. gener. Orice animal care servește pentru experiențe de laborator; *fig.* subiect de experimentare. — Din fr. **cobaye**.

COBĂIE, *cobăi*, s.f. (Reg.) Găină; (la pl.) păsări de curte, orătâanii. — **Cobe** + suf. *-aie*.

CÓBALT s.n. Element chimic metalic foarte dur, alb-argintiu, folosit la fabricarea unor țeluri speciale, în radioterapie etc., iar sărurile sale la colorarea în albastru a obiectelor de sticlă, de porțelan etc. ♦ Vas, obiect de sticlă, de porțelan etc. colorat cu săruri de cobalt. [Acc. și: *cóbalți*] — Din fr. **cobalt**, germ. **Kobalt**.

COBALTĂ, *cobaltez*, vb. I. Tranz. A acoperi cu un strat de cobalt suprafața unui obiect metalic. — Din **cobalt**.

COBALTĂRE s.f. Acțiunea de a *cobalta* și rezultatul ei. — V. **cobalta**.

COBALTĂT, *-ă, cobaltați, -te*, adj. Care a fost acoperit cu un strat de cobalt. — V. **cobalta**.

COBALTINĂ s.f. Minereu de cobalt și arsen, de culoare cenușie-roz, cu un pronunțat luciu metalic. — Din fr. **cobaltine**.

COBĂIT, *-ă, cobăiți, -te*, adj. (Reg.; despre oameni) Care nu este bun de nimic; mocăit, ticăit. — Cf. c o b e.

COBĂLĂ s.f. v. **cobilă**.

CÔBE, *cobe*, s.f. 1. Boală a găinilor care se manifestă prin apariția unei excrescențe cartilagineoasă sub limbă; fâfnă. ♦ Găină care suferă de această boală. 2. (În superstiții) Pasăre care, prin strigătul sau prin cântul său, ar prevesti o nenorocire. ♦ P. gener. Ființă sau lucru care ar prevesti, ar aduce

o nenorocire; piază rea; *p. ext.* ființă antipatică, nesuferită. — Din sl. **kobī** „geniu, augur”, bg. **koba** „semn rău”.

COBEALĂ, *cobeli*, s.f. Faptul de a *cobi*. — **Cobi** + suf. *-eală*.

COBELIGERANT, *-Ă, cobeligeranți, -te*, adj., s.m. și f. (Stat. armată etc.) care se află în război alături de un aliat contra unui inamic comun. — Din fr. **cobelligérant**.

COBI, *cobesc*, vb. IV. Intrans. și tranz. (În superstiții) A prevesti ceva rău. — Din bg. **kobja**, sb. **kobiti**.

CÓBILĂ, *cobile*, s.f. 1. Suport alcătuit din două lemne împreunate, care servește la transportarea plugului pe drum. 2. Scaun pe care rotarul așază roțile când montează spițele sau obezile. [Var.: **cobălă** s.f.] — Din sl. **kobyła**.

CÓBILIȚĂ, *cobilițe*, s.f. Piesă de lemn curbat, purtată pe umeri și care servește la transportarea găleților, a cofelor, a coșurilor etc. ⇨ Compus: *Cobilița-Ciobanului* = numele popular al constelației Lebedei. — Din bg., sb. **kobilica**.

COBITÓR, *-OĂRE, cobitori, -oare*, adj. (În superstiții) Care cobește. — **Cobi** + suf. *-tor*.

COBLIZĂN, *coblizani*, s.m. (Reg. și peior.) Băiat (sau om tânăr) înalt; solid; lungan, vliăgan, găligan. [Var.: **goblizán** s.m.] — Et. nec.

COBÓL s.n. (Inform.) Limbaj simbolic folosit în programarea automată, orientat pe probleme de gestiune economică. — Din engl., fr. **cobol**.

COBORĂRE, *coborări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *cobori*; coborâș. ⇨ (Concr.) Loc pe unde se coboară. [Var.: **pogorâre** s.f.] — V. **coborfi**.

COBORĂȘ, *coborășuri*, s.n. Coborâre; (concr.) drum sau loc care coboară (în pantă); povârniș. [Var.: **pogorăș** s.n.] — **Coborfi** + suf. *-ăș*.

COBORĂȚ s.n. Faptul de a *coborfi*. — V. **coborfi**.

COBORĂȚ, *-Ă, coborăți, -te*, adj. 1. Care a fost dat jos de pe o înălțime sau dintr-un vehicul. 2. (Despre mercurul termometru) Care nu s-a înălțat, indicând temperatură scăzută. ⇨ (Despre temperatură) Scăzut. 3. (Despre glas) Puțin intens; scăzut. — V. **coborfi**.

COBORĂTOR, *-OĂRE, coborători, -oare*, adj. 1. Care coboară. ⇨ Înclinat. 2. (Adesea substantivat) Care se trage din...; descendent, urmaș (al lui...) — **Coborfi** + suf. *-tor*.

COBORÍ, *cobór*, vb. IV. 1. Intrans., refl. și tranz. A (*se*) da jos dintr-un loc ridicat sau dintr-un vehicul. ⇨ Expr. (Tranz.) A *coborí ochii* (sau *privirea*) = a privi în jos, în pământ (de rușine, de timiditate etc.). ⇨ A (*se*) deplasa în jos, pe o pantă, pe un loc înclinat. ⇨ Intrans. A zbura spre pământ, a veni în jos din înălțime. ⇨ Intrans. (Despre Soare, Lună) A apune. ⇨ Fig. (Pop.) A renunța la domnie, la tron; a abdica. 2. Intrans. Fig. (Despre întuneric, noapte, ceață etc.) A se lăsa, a cădea; a sosi. 3. Intrans. (Despre coloana de mercur a termometrului, *p. ext.* despre termometru, temperatură etc.) A scădea (indicând răcirea timpului, atenuarea sau dispariția febrei etc.). 4. Tranz. A schimba înălțimea glasului, trecând la un registru mai profund; a vorbi, a cânta cu glas mai puțin intens, mai scăzut. 5. Intrans. și refl. A-și avea originea, a se trage din... 6. Refl. Fig. A se înjosi. [Var.: **pogorí** vb. IV] — Cf. **pogori**.

CÓBRĂ, *cobre*, s.f. Șarpe veninos care trăiește în Africa și în sudul Asiei, caracterizat printr-un gât foarte lățit, cu pete negre mărginite cu alb, semănând cu niște ochelari; șarpe-cu-ochelari (*Naja naja*). — Din fr. **cobra**.

COBŪR, *coburi*, s.m. (Pop.) Toc de piele atârnat de șa, pentru pistol și hrana călărețului. — Din tc. **kubur**, ucr., bg. **kobur**.

COBŪZ, *cobuze*, s.n. 1. Specie de fluier sau de caval. 2. Instrument muzical cu coarde asemănător cu lăuta. — Din tc. **kopuz**, (înv.) **kobuz**.

COBZĂR, *cobzari*, s.m. 1. Lăutar care cântă din cobză. 2. (Entom.; reg.) Scripcar (2). — **Cobză** + suf. *-ar*.

CÓBZĂ, *cobze*, s.f. Instrument muzical cu coarde, asemănător lăutei, având cutia de rezonanță foarte bombată, folosit mai ales la acompaniament (prin ciupirea coardelor). ⇨ Expr. (Fam.; adverbial) A *lega* (pe cineva) *cobză* = a lega (pe cineva) strâns (de mâini și de picioare). — Din ucr., rus., pol. **kobza**.

COBZIȘOARĂ, *cobzișoare*, s.f. Diminutiv al lui *cobză*. — **Cobză** + suf. *-ișoară*.

COC¹, *coci*, s.m. Bacterie sferică, izolată sau grupată împreună cu altele în formă de lanț, de ciorchine etc. — Din fr. **coccus**.

COC², *cocuri*, s.n. Pieptănătură femeiască cu părul strâns sau împletit și răscuit la ceață sau în creștetul capului; concii. — Din fr. **coque** [de cheveu].

CÓCA¹, *coca*, s.m. Arbust exotic înalt de 2–3 m, din ale cărui frunze se extrage cocaina (*Erythroxylon coca*). — Din fr., engl. **coca**.

CÓCA², *coca*, s.f. Coca-cola. — Din fr., engl. **coca**.

CÓCA-CÓLA[®], (2) *coca-cola*, s.f. 1. Băutură răcoritoare carbogazoasă care conține zahăr caramel și substanțe vegetale obținute din frunzele de cola (din care s-a extras substanța toxică). 2. Porție de coca-cola (1). — Din fr. **coca-cola**.

COCAINĂ s.f. (Farm.) Alcaloid extras din frunzele de coca, folosit ca anestezic local și ca stupefiant. — Din fr. **cocaïne**.

COCAINISM s.n. (Med.) Intoxicație acută cu cocaină. [Pr.: *-ca-i-*] — Din fr. **cocainisme**.

COCAINOMÁN, *-Ă, cocainomani, -e*, s.m. și f. Persoană care folosește sistematic cocaina ca stupefiant. [Pr.: *-ca-i-*] — Din fr. **cocainomane**.

COCAINOMÁNIE s.f. Obișnuință morbidă de a folosi cocaina ca stupefiant; viciul cocainomanului. [Pr.: *-ca-i-*] — Din fr. **cocainomanie**.

COCÁRDĂ, *cocarde*, s.f. 1. Semn distinctiv (de obicei în culorile naționale) purtat de către militari la chipiu sau de către civili la piept în anumite împrejurări solemne. ⇨ Emblema care reprezintă un partid, un curent etc. 2. Floare artificială pe care o poartă la piept nuntașii. — Din fr. **cocarde**.

CÓCĂ¹ s.f. Aluat (pentru produse de panificație, de patiserie). ⇨ Expr. (Fam.) A *se face cocă* = a se îmbăta foarte tare. ⇨ Pastă clăioasă făcută din făină amestecată cu apă și întrebuițată la lipit (hârtie); pap. — Et. nec.

CÓCĂ² *coci*, s.f. 1. Structură a fuzelajului unui avion, formată numai din pereți periferici. 2. Ansamblu format din scheletul unei nave și din învelișul ei exterior. — Din fr. **coque**.

CÓCĂ³ s.f. (În graiul copiilor sau ca termen dezmiardător cu care ne adresăm lor) Copil mic. — Creație infantilă. Cf. sb. **koka**, it. **cucco**.

COCĂTOR, *-OĂRE, cocători, -oare*, s.m. și f. Persoană care prepară aluatul și supraveghează coptul într-o fabrică de pâine. — **Coace** + suf. *-ător*.

COCĂRJĂ, *cocârjez*, vb. I. Refl. A se îndoi (de spate); a se gârbovi. [Var.: **cocârji** vb. IV] — Probabil din **cârjă** (sub influența lui *cocoșa, încovoia*).

COCĂRJĂȚ, *-Ă, cocârjați, -te*, adj. 1. (Despre oameni) Îndoit, adus de spate; gârbovit. 2. (Despre nas sau cioc) Coroiat, încovoiat. [Var.: **cocârjiț, -ă** adj.] — V. **cocârja**.

COCĂRJÍ vb. IV v. **cocârja**.

COCĂRJÍT, *-Ă* adj. v. **cocârjat**.

COCĂRLĂ, *cocârle*, s.f. Mică ciupercă comestibilă, cu pălăria galbenă-roșcată, cu gust și cu miros de usturoi (*Marasmius scorodoni*). — Et. nec.

COCCIDĂ, *coccide*, s.f. (Zool.; la pl.) Gen de protozoare parazite care trăiesc în celulele epiteliale ale unor animale; (și la sg.) protozoar aparținând acestui gen. — Din fr. **coccidie**.

COCCIGIÁN, *-Ă, coccigieni, -e*, adj. (Anat.) De coccis, al coccisului. *Regiunea coccigiană*. [Pr.: *-gi-an*] — Din fr. **coccygien**.

CÓCCIS, *coccisuri*, s.n. Os mic, triunghiular, de la extremitatea inferioară a sacrumului; noadă. — Din fr. **coccyx**.

COCEÁN, *coceni*, s.m. 1. Tulpina unor plante cultivate, mai ales a porumbului, folosită ca nutreț. 2. Știulete de porumb desfăcut de boabe, folosit adesea drept combustibil. 3. Mijlocul (tare al) unor fructe sau legume; cotor. — Din bg. **kočan**, sb. **kočanj**.

COCHÉT, *-Ă, cocheți, -te*, adj. 1. (Despre oameni) Care caută să placă (unei persoane de sex opus) mai ales printr-o îmbrăcăminte îngrijită, elegantă, printr-o comportare atrăgătoare; (despre manifestările oamenilor) care exprimă, trădează cochetărie. 2. Care are un aspect plăcut, îngrijit. *Interior cochet*. — Din fr. **coquet**.

COCHETĂ, *cochetez*, vb. I. Intrans. A căuta să placă, să atragă atenția, interesul, simpatia unei persoane (de sex opus) printr-o comportare atrăgătoare; a schimba cu cineva vorbe curtenitoare. — Din fr. **coqueter**.

COCHETĂRIE, *cochetării*, s.f. Purtare, atitudine, mod de a se îmbrăca (atrăgător) prin care o persoană caută să placă (altei persoane de sex opus). — Din fr. **coquetterie**.

COCHÍLĂ s.f. v. **cochilie**.

COCHÍLIE, *cochilii*, s.f. 1. Înveliș calcaros sau silicios al unor moluște, foraminifere etc. 2. Tipar metallic folosit la turnarea diferitelor piese de mașini, a lingurilor etc. [Var.: **cochilă** s.f.] — Din fr. **coquille**.

COCHINCHÍNA s.f. Rasă de găini originară din China, cu penaj bogat, crescută pentru producția mare de carne; găină din rasa Cochinchina (1). — Din engl. **Cochinchina**.

COCÍE, *cocii*, s.f. (Înv. și reg.) Trăsură (ușoară). ⇨ Căruță. [Acc. și *cóciej*] — Din sb. **kočija**, magh. **kocsi**.

CÓCINĂ, *cocini*, s.f. Adăpost sau coteț pentru porci. ⇨ Cameră, locuință foarte murdară și neîngrijită. — Din bg., sb. **kočina**.

COCIOBĂ, *cocioabe*, s.f. Casă mică, sărăcăcioasă, dărăpănată. — Et. nec.

COCÍOC, *cocioace*, s.n. 1. Nămol vegetal amestecat cu bucăți de rădăcini de stuț și de papură (care formează mici insule plutitoare). 2. Baltă mică, izolată, în regiunea inundabilă a unei ape curgătoare, care nu-și poate împropăta apa. [Pl. și: *cociocuri*] — Et. nec.

COCIÓRBĂ s.f. v. **cociorvă**.

COCIÓRVĂ, *cociorve*, s.f. Lopată mică de lemn în formă de triunghi sau de semicerc, cu coadă lungă, pentru scos jarul sau cenușa din cuptorul țărănesc de copt pâine. [Var.: **cociórbă** s.f.] — Din rus. **kočerga**, ucr. **kočerha**.

CÓCKER, *cockeri*, s.m. Rasă de câini de vânătoare, de talie mijlocie, cu părul lung și cu urechile mari, lăsate în jos; câine care face parte din această rasă. [Pr.: *cócărj*] — Din engl. [wood] **cocker**, fr. **cocker**.

CÓCKTAIL, *cocktailuri*, s.n. 1. Amestec de băuturi alcoolice cu ingrediente. 2. Recepție de proporții mai modeste. [Pr.: *cócteil*. — Var.: *cocteil*] — Din engl., fr. *cocktail*.

COCLĂURI s.n. pl. Locuri neumbrate sau puțin umbrate, pustii, îndepărtate; locuri prăpăstioase. [Pr.: *-cla-uri*] — Et. nec.

COCLEALĂ, *cocleli*, s.f. 1. Strat de carbonat de cupru, de culoare verde, toxic, care se formează pe suprafața obiectelor de aramă. 2. Gust specific neplăcut al mâncărilor ținute în vase de aramă nespoite. ♦ Senzație neplăcută în gură, ca de aramă coclilită. — **Cocli** + suf. *-eală*.

COCLÉTE s.m. v. **cocleț**.

COCLÉȚ, *coclețe*, s.n. (Pop.) Element al războiului de țesut prin care se trec firele de urzeală. [Var.: **cocléte** (pl. *cocleți*) s.m.] — Et. nec.

COCLÍ, pers. 3 *coclește*, vb. IV. 1. Refl. și intrans. (Despre obiecte de aramă) A se acoperi cu un strat de cocleală (1). ♦ (Despre alte obiecte metalice) A se oxida. 2. Refl. (Despre mâncăruri) A căpăta sau a avea cocleală (2). — Cf. bg. *kotljasmam*.

COCLIRE s.f. Acțiunea de a (se) *cocli*. — V. **cocli**.

COCLIT, *-Ă*, *cocliți*, *-te*, adj. (Despre obiecte de aramă) Acoperit cu cocleală (1). ♦ (Despre obiecte metalice) Oxidat. 2. (Despre mâncăruri) Care a căpătat gust de cocleală (2). ♦ (Despre gură) Cu o senzație neplăcută, amară, ca de aramă coclilită. ♦ (Despre gust) Specific coclelii; amar. — V. **cocli**.

COCOANĂ s.f. v. **cucoană**.

COCOARĂ s.f. v. **cocor**.

COCOĂȘĂ, *cocoășe*, s.f. 1. Deformație patologică a trunchiului unui om, care constă într-o curbură (posteroară, anterioară sau laterală) a coloanei vertebrale, a coastelor sau a sternului; gheb¹. 2. Protuberanță naturală de pe spinarea unor animale (câmilă, zebu), formată din rezerve de grăsime. — Cf. *gogoasă*.

COCOLÍ, *cocolesc*, vb. IV. Tranz. (Pop. și fam.) 1. A îmbrăca cu multe haine groase; a infofoli. 2. A îngrijii pe cineva în mod exagerat. ♦ Refl. A se complăcea în alintări; a se alinta. — Et. nec.

COCOLÍȚ, *-Ă*, *cocoliți*, *-te*, adj. (Pop. și fam.) 1. Îmbrăcat cu haine (prea) groase; infofolit. 2. Care se bucură de îngrijiri exagerate. — V. **cocoli**.

COCOLÓȘ, *cocoloașe*, s.n. Bucată dintr-o substanță căreia i s-a dat o formă aproape sferică; bulgăre, boț¹, ghemotoc. ♦ Bulgăre mic și compact de făină, de mălai etc. rămas întărit (și nefierat) într-o mâncare care nu a fost bine amestecată. [Pl. și: (m.) *cocoloși*] — Formație onomatopeică.

COCOLOȘEALĂ, *cocoloșeli*, s.f. Cocoloșire. — **Cocoloși** + suf. *-eală*.

COCOLOȘÍ, *cocoloșesc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A (se) face cocoloș, a (se) mototoli. 2. Tranz. A trece cu vederea sau a ascunde lipsurile, greșelile, faptele reprobabile ale cuiva. 3. Tranz. A răsfăța, a răzgâia. 4. Refl. și tranz. A (se) infofoli. — Din **cocoloș**.

COCOLOȘÍRE, *cocoloșiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *cocoloși*; cocoloșeală. — V. **cocoloși**.

COCÓNÍ, *coconi*, s.m. 1. (Pop.) Termen de politețe care denumește un bărbat; domn. 2. (Înv. și pop.) Fiu, fecior (aparținând unor părinți din clasele sociale înalte). 3. (Înv. și reg.) Copil mic, abia născut; prunc. [Var.: **cucón** s.m., **cónul** s.m. art.] — Et. nec.

COCÓNÍP, *coconi*, s.m. Înveliș protector făcut din fire foarte subțiri, pe care le secretează larvele sau pupele unor insecte; *spec. gogoasă*. ♦ Înveliș protector făcut dintr-o substanță gelatinoasă care se solidifică și cu care își înfășoară ouăle unele animale nevertebrate. — Din fr. **cocon**.

COCONÁR, *coconari*, s.m. 1. Arbore conifer ornamental cu coroana în formă de umbrelă, care crește în regiunea mediteraneană (*Pinus pinea*). 2. (La pl.) Semințele comestibile, de formă ovală și cu gust de alune, ale coconarului (1). — Din ngr. **kukunári**.

COCONÁȘ, *coconași*, s.m. (Înv. și pop.) Diminutiv al lui *cocon*¹. [Var.: **cuconáš**, **conáš** s.m.] — **Cocon**¹ + suf. *-aș*.

COCONÉT s.n. v. **cuconet**.

COCONÍ vb. IV v. **cuconi**.

COCONÍȚĂ s.f. v. **cuconiță**.

COCÓR, *cocori*, s.m. Pasăre migratoare cu ciocul ascuțit, cu gâtul și picioarele lungi, cu penele cenușii, cu o pată roșie pe cap (*Grus grus*). [Var.: **cucór** s.m., **cocoáră**, **cucóáră** s.f.] — Et. nec.

CÓCOS s.m. (În sintagma) *Nucă de cocos* = fructul cocotierului, al cărui suc lăptos se întrebuintează ca hrană și a cărei coajă este folosită în industrie. *Lapte de cocos* = sucul lăptos al nucii de cocos. *Ulei de cocos* = substanță grasă obținută prin presarea miezului uscat al nucii de cocos. *Unt de cocos* = ulei de cocos supus rafinării și dezodorizării, folosit în alimentație. — Din germ. **Kokos**.

COCOSTÁRC, *cocostârci*, s.m. (Ornit.) Barză. — Contaminare între **cocor** și **stârc**.

COCÓȘ, (I, III, IV) *cocoși*, s.m., (II) *cocoășe*, s.n. I. S.m. Masculul găinii; pasăre domestică mai mare decât găina, cu o creastă roșie dezvoltată, cu cioc ascuțit și cu penele de diferite culori (*Gallus bankiva domestica*). ♦ Expr. *Cântă cocosuș* (într-o casă), se spune pentru a arăta că într-o familie dată bărbatul are cuvântul hotărâtor. *Basm* (sau *poveste*) cu *cocoșul roșu* = povestire, întâmplare fără sfârșit sau neadevărată. ♦ (Pop.) Nume dat masculilor unor păsări. ♦ Compuse: *cocoș-de-munte* sau *cocoș-sălbatic* = pasăre sălbatică de mărimea unui curcan, cu pene negre, pe piept verzi-albăstrii, cu ciocul puternic și puțin înconvoiat (*Tetrao urogallus*); *cocoș-de-mesteacăn* = pasăre sălbatică având coada în formă de liră, cu penajul masculului negru cu luciu metalic, iar al femelei brun-ruginiu cu pete transversale (*Lyrurus tetrrix*). II. S.n. 1. Ciocănel percutor la armele de vânătoare. 2. Pârghie de comandă a supapei la ciocanele acționate cu aer comprimat sau cu aburi. III. S.m. 1. (Pop.) Partea centrală a miezului pepenului verde, mai dulce și lipsită de sămburi. 2. (Reg.; la pl.) Floricele (de mântat). IV. S.m. Categorie în care sunt încadrați boxerii între 51 și 54 kg și luptătorii între 52 și 57 kg; boxer sau luptător care face parte din această categorie. [Var.: (reg.) **cucóș** s.m. și n.] — Din sl. **kokoši** „găină”.

COCOȘĂ, *cocoșez*, vb. I. Refl. A se gheboșa; a se înconvoia, a se gărbovi. ♦ Tranz. A face să capete cocoșă; a face să se înconvoaie sub apăsarea unei greutăți. ♦ Expr. (Fam.) A *cocoșa* (pe cineva) în *bătaie* = a bate foarte tare (pe cineva). — Din **cocoășă**.

COCOȘÁR, *cocoșari*, s.m. Pasăre din genul sturzilor, cu pene sure pe spate și castanii pe restul corpului, care vine la noi toamna (*Turdus pilaris*). — Din bg. **kokošar**.

COCOȘÁȚ, *-Ă*, *cocoșați*, *-te*, s.m. și f. (Persoană) care are cocoșă; ghebos. — V. **cocoșa**.

COCOȘÉL, *cocoșei*, s.m. 1. Diminutiv al lui *cocoș* (1). ♦ Compus: *cocoșel-de-câmp* = plantă erbacee cu flori roșii-cărămizii; ruscuță (*Adonis aestivalis*). 2. (Fam.) Monedă franceză de aur (în valoare de 20 de franci) pe care este gravat un cocoș (I); *p. gener.* monedă de aur. 3. (Reg.; la pl.) Floricele (de mântat). — **Cocoș** + suf. *-el*.

COCOȘÉSC, *-EÁSCĂ*, *cocoșești*, adj. De cocoș (I), al cocoșului. — **Cocoș** + suf. *-esc*.

COCOȘÉȘTE adv. În felul cocoșilor (I), ca cocoșii. [Var.: (reg.) **cucóșește** adv.] — **Cocoș** + suf. *-ește*.

COCOȘNEÁȚĂ, *cocoșnețe*, s.f. (Ir.) Femeie cu pretenții, dar ridicolă prin purtări și îmbrăcăminte. — Contaminare între **cocoană** (sau **coconiță**) și **fășneată**.

COCÓȚĂ, *cocote*, s.f. Femeie de moravuri ușoare; prostituată. — Din fr. **cocotte**.

COCOTÍÉR, *cocotieri*, s.m. Palmier, cu un buchet mare de frunze penate în vârful unei tulpini înalte, ale cărui fructe sunt nucile de cocos. (*Cocos nucifera*). [Pr.: *-ti-er*] — Din fr. **cocotier**.

COCÓȚĂ, *cocóț*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) urca pe ceva, a (se) așeza pe un loc mai ridicat. ♦ Fig. A promova într-un post sau la o situație nemeritată. [Prez. ind. și: *cocóțez*] — Et. nec.

COCS, *cocsuri*, s.n. Produs solid obținut din cărbunele de pământ, din reziduuri de petrol sau din gudroane prin încălzire la temperaturi înalte și întrebuintat ca materie primă sau combustibil în metalurgie, în industria chimică, în gospodărie etc. — Din germ. **Koks**.

COCSACÁZ s.m. v. **cocsagáz**.

COCSAGÁZ s.m. Plantă erbacee originară din Kazahstan, asemănătoare cu păpădia, cu rădăcina bogată în latex, din care se extrage cauciucul (*Taraxacum kok-saghyz*). [Var.: **cocsacáz** s.m.] — Din rus. **kok-sagáz**.

COCSÁRE, *cocsări*, s.f. Cracare termică aplicată reziduurilor petroliere. — De la **cocs**.

COCSERÍE, *cocserii*, s.f. Ansamblul instalațiilor sau secție într-o întreprindere în care se fabrică cocsul. — **Cocs** + suf. *-erie* (după fr. *cokerie*).

COCSIFICÁ, *cocsific*, vb. I. Tranz. A transforma cărbunele de pământ sau reziduurile de petrol în cocs. — Din **cocs** (după fr. *cokefier*).

COCSIFICÁBÍL, *-Ă*, *cocsificabili*, *-e*, adj. (Despre cărbuni) Care se poate cocsifica. — **Cocsifica** + suf. *-bil*.

COCSIFICÁRE, *cocsificări*, s.f. Acțiunea de a *cocsifica*. — V. **cocsifica**.

COCSOCHÍMÍC, *-Ă*, *cocsochimici*, *-ce*, adj. Care aparține cocschimiei, privitor la cocschimie. — **Cocs** + **chimic**.

COCSOCHÍMÍE s.f. 1. Ramură a industriei care prelucrează cărbunele de pământ prin cocsificare. 2. Studiul prelucrării și transformării produsilor chimici obținuți din cărbuni prin cocsificare. — **Cocs** + **chimie**.

CÓCTEIL, s.n. v. **cocktail**.

CÓCTÍUNE s.f. (Fam.) Fierbere a frunzelor, florilor etc. ale unor plante medicinale în scopul extragerii principiilor active pe care le conțin; medicament astfel obținut. — Din fr. **cocction**.

COCÚȚĂ, *cocuțe*, s.f. Diminutiv al lui *cocăș*; feiță. — **Cocăș** + suf. *-uță*.

COD¹ s.m. Pește marin din nordul Oceanului Atlantic, lung până la 1,5 m, cu trei aripiore dorsale (*Gadus morhua*). — Din engl. **cod**.

COD², *coduri*, s.n. **1.** Act normativ care cuprinde o culegere sistematică de reguli juridice privitoare la o anumită ramură a dreptului. *Cod penal. Codul muncii*. ♦ Ansamblu de reguli privind comportarea cuiva. **2.** Sistem de semne sau de semnale convenționale care servește la transmiterea unui mesaj, a unei comunicări. ♦ *Cod de bare* = succesiune de linii fine paralele cu care sunt marcate produsele pentru a fi identificate prin scanare. *Cod de culori* = sistem de notare prin culori a cifrelor care reprezintă parametrii principali ai rezistorilor și condensatoarelor. *Cod galben* = (Meteor.) avertizare cu privire la fenomene obișnuite, dar care pot deveni temporar periculoase. *Cod numeric personal* = succesiune unică de 13 cifre, atribuită (la naștere) fiecărei cetățean al României pentru a putea fi identificat și care figurează pe actele cu caracter personal. *Cod portocaliu* = (Meteor.) avertizare cu privire la fenomene de mare intensitate. Cod poștal = număr atribuit unei localități sau străzi. *Cod roșu* = (Meteor.) avertizare cu privire la fenomene de maximă intensitate, care pot provoca pierderi mari. **3.** (Biol.; în sintagma) *Cod genetic* = mecanism biochimic prin care se înregistrează, se conservă și se transmite informația ereditară. [*Cod numeric personal*: Abr. *CNP*]. — Din fr. **code**, engl. **code**.

CÓDA¹ s.f. Parte finală a unei compoziții muzicale. ♦ Spec. Grup de note muzicale care încheie tema unei fugi. [Var.: **codă** s.f.] — Din it. **codà**.

CODĂ², *codez*, vb. I. Tranz. A transforma un text scris în limbaj obișnuit în grupe de semne, de litere sau de cifre, potrivit echivalențelor stabilite într-un cod² (2). — Din fr. **codé**.

CODĂJ, *codaje*, s.n. Codare. — Din fr. **codage**.

CODĂLB, *-Ă, codalbi*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** (Despre animale) Care are coada sau vârful cozii de culoare albă, iar restul de culoare mai închisă. **2.** (Despre oameni) Cu părul blond; bălai. **II.** S.m. Pasăre răpitoare de zi de talie mare, cu coada albă (*Haliaetus albicilla*). [Var.: (reg.) **codălb**, *-ă*, adj.] — **Coadă + alb**.

CODĂN, *-Ă, codani*, *-e*, s.f., adj. **1.** S.f. (Pop.) Fată tânără (cu cozi). **2.** Adj. (Pop., rar; despre animale) Care are coadă (lungă și stufoasă). — **Coadă + suf. -an**.

CODĂRE, *codări*, s.f. Acțiunea de a *codă*²; codaj. — V. **codă**².

CODĂȘ, *-Ă, codăși*, *-e*, s.m. și f., adj. (Persoană, grup de persoane, instituție etc.) care a rămas în urmă, se află printre ultimii în muncă, la învățatură, într-o competiție sportivă etc. — **Coadă + suf. -aș**.

CODĂȚ, *-Ă, codăți*, *-te*, adj. **1.** (Despre animale) Care are coadă (lungă și stufoasă). **2.** (Despre ochi) Prelung, migdalat. — **Coadă + suf. -at**.

CODĂ s.f. v. **codă**¹.

CODĂLBÉL, *-EĂ, codălbei*, *-ele*, adj. (Reg.) Diminutiv al lui *codalb*. — **Codalb + suf. -el**.

CODĂLBÍ, *codălbesc*, vb. IV. Tranz. (Înv. și reg.; în expr.) A o *codălb* = a nu izbuti, a nu reuși; a o păți. — Din **codalb**.

CODĂLBÎȚĂ, *codălbîțe*, s.f. Pasăre cu penele multicolore, cu coada albă și neagră, care se hrănește cu insecte (*Lanius collurio*). — **Codalb + suf. -iță**.

CODĂNEĂ s.f. v. **codănică**.

CODĂNÉL, *codănei*, s.m. (Rar) Copil mic; băiețuș. — **Codan + suf. -el**.

CODĂNICĂ, *codănele*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *codană* (v. *codan*); codăniță. [Var.: **codăneă** s.f.] — **Codan + suf. -ică**.

CODĂNÎȚĂ, *codănițe*, s.f. (Reg.) Codănică. — **Codan + suf. -iță**.

CODĂRLĂ, *codărle*, s.f. **1.** (Pop.) Partea dinapoi, mobilă, a unui car sau a unei căruțe, în care se pune de obicei nutreț pentru animalele de tracțiune. **2.** Fig. (Fam.) Partea de la coadă a unei cete, a unui stol de păsări etc. [Var.: (reg.) **codărlă** s.f.] — **Coadă + suf. -ărlă**.

CODEĂLĂ, *codeli*, s.f. (Pop.) Codire. — **Codi + suf. -eală**.

CODEINĂ s.f. Alcaloid extras din opiu utilizat ca analgezic și calmant al tusei. — Din fr. **codéine**.

CÓDEX s.n. v. **codice**.

CODÍ, *codesc*, vb. IV. Refl. (Fam.) A sta la îndoială, a șovăi, a ezita să facă ceva. ♦ A se da înapoi de la ceva, a se feri de ceva. — Din **coadă**.

CÓDICE, *codice*, s.n. **1.** Reunire de table cerate, reprezentând cea mai veche formă de carte la romani. **2.** Culegere (manuscrisă) de legi, de documente din Evul Mediu sau, p. ext., de orice texte vechi (medievale), de obicei cu conținut variat. [Var.: **codéx**, *codexuri*, s.n.] — Din lat. **codex**, *-icis*.

CODICIL, *codicile*, s.n. Act întocmit în formă testamentară prin care se modifică sau se completează conținutul inițial al unui testament. — Din fr. **codicille**, lat. **codicillus**.

CODICOLOGIE s.f. Știință specială a istoriei care studiază manuscrisele din punctul de vedere al obiectului în sine și nu al textului. — Din fr. **codicologie**.

CODIFICĂ, *codific*, vb. I. Tranz. A sistematiza și a reuni într-un cod² normele juridice care se referă la o anumită ramură a dreptului. — După fr. **codifier**.

CODIFICĂRE, *codificări*, s.f. Acțiunea de a *codifica*. — V. **codifica**.

CODIFICĂTOR, *-OĂRE, codificatori*, *-oare*, adj. (Rar) Care codifică. — Din fr. **codificateur**.

CÓDINĂ, *codini*, s.f. (Pop.). **1.** Lână de calitate inferioară, tunsă de pe capul, picioarele și coada oilor. **2.** Grâu de calitate inferioară, amestecat cu multe corpuri străine. — **Coadă + suf. -ină**.

CODINÎȚ s.n. Tundere a lânii din jurul ugerului și de pe coada oii la fătare și în perioada alăptării. — De la **codină**.

CODIRE s.f. (Fam.) Acțiunea de a *se codi*; ezitare, șovăială, codeală. — V. **codi**.

CODIRÉCTOR, *codirectori*, s.m. Persoană care conduce împreună cu alta (sau cu altele), în calitate de director, o întreprindere, o instituție, o publicație etc. — Din fr. **codirecteur**.

CODIRÎȘCĂ s.f. v. **codiriște**.

CODIRÎȘTE, *codiriști*, s.f. (Pop.) Coadă de bici. [Var.: **codirîșcă** s.f.] — Contaminare între **coadă** și **toporiște**.

CODIRLĂ s.v. v. **codărlă**.

CODISM s.n. (În trecut) Curent ideologic care neagă rolul partidului comunist în instaurarea și exercitarea dictaturii proletarietului. — **Coadă + suf. -ism** (după rus. *hvoistizm*).

CODIST, *-Ă, codiști*, *-ste*, s.m. și f. (În trecut) Adept al codismului. — **Coadă + suf. -ist** (după rus. *hvoistist*).

CODIȚĂ, *codițe*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *coadă*. ♦ Semn grafic care intră în alcătuirea unor litere. **2.** Fig. Om lipsit de caracter și de personalitate, care servește ca unealtă cuiva; codoș (2). **3.** (În legătură cu o știre, un zvon) Adaos, înfloritură, exagerare. — **Coadă + suf. -iță**.

CODOAȘCĂ, *codoaște*, s.f. (Reg.) Femeie care mijlocește prostituția. — **Codoasă + suf. -că**.

CODOBĂTURĂ, *codobaturi*, s.f. Pasăre migratoare mică, cenușie, cu coada lungă, în veșnică mișcare, care trăiește pe lângă ape; prundar, prundaș (*Motacilla alba*). — Lat. ***codabattula**.

CODOBÉLC, *codobelci*, s.m. Nume dat melcului în unele jocuri de copii. — Contaminare între **codoberc** (puțin folosit, „fără coadă” <*coadă + berc*) și **melc**.

CODOȘ, *-OĂȘĂ, codoși*, *-oașe*, s.m. și f. (Pop.) **1.** Persoană care mijlocește prostituția; proxenet. **2.** Codiță (2). — Din tc. **kodoș**.

CODOȘÉNIE, *codošeni*, s.f. (Pop.) Faptul de a *codosi*; comportare de codoș. — **Codoș + suf. -enie**.

CODOȘÍ, *codošesc*, vb. IV. Intrans. (Pop.) A face pe codoșul; a practica ocupația de codoș. — Din **codoș**.

CODOȘIE, (2) *codošii*, s.f. (Pop.) **1.** Ocupația codoșului; proxenetism. **2.** Faptă de codoș. — **Codoș + suf. -ie**.

CODREĂN, *-Ă, codreni*, *-e*, adj., s.m. și f. (Rar) **1.** Adj. Care aparține codrului, privitor la codru; din codru; codresc. **2.** S.m. și f. Pădurean. — **Codru + suf. -ean**.

CODRÉSC, *-EĂSCĂ, codrești*, adj. (Rar) Codrean. — **Codru + suf. -esc**.

CODRÓȘ, *codroși*, s.m. Gen de păsări migratoare mici, cântătoare, cu penajul cenușiu-roșiatic și cu coada lungă, roșie (*Phoenicurus*); pasăre din acest gen. — **Coadă + roșu**.

CÓDRU, *codri*, s.m. **1.** Pădure (mare, deasă, bătrână). ♦ Loc. adv. *Ca în codru* = nestingherit, fără să-i pese de nimeni și de nimic; foarte tare. **2.** Bucată mare de pâine, de mămăligă etc. — Lat. ***quodrum** (= *quadrum*).

CODRULÉȚ, *codrulețe*, s.n. Diminutiv al lui *codru*; codruț. — **Codru + suf. -(u)leț**.

CODRÚȚ, *codruți*, s.m. Codruleț. — **Codru + suf. -uț**.

COECIPIÉR, *-Ă, coechipieri*, *-e*, s.m. și f. Membru al unei echipe de muncă sau al unei echipe sportive, considerat în raport cu ceilalți membri ai echipei. [Pr.: *-pi-er*] — Din fr. **coéquipier**.

COEDUCAȚIE s.f. Educație a băieților la un loc cu fetele în școli mixte. — Din fr. **coéducation**.

COEFICIÉNT, *coeficienți*, s.m. **1.** Element constant într-o expresie matematică, care multiplică o mărime variabilă. **2.** Mărime care indică sau caracterizează o anumită proprietate a unui corp sau a unei substanțe și care este constantă pentru acel corp sau pentru acea substanță în condiții determinate. **3.** Mărime relativă care exprimă raportul dintre doi indicatori, arătând câte unități din indicatorul raportat revin la o unitate din indicatorul luat ca bază de raportare. [Pr.: *-ci-enț*] — Din fr. **coefficient**.

COENZÍMĂ, *coenzime*, s.f. (Biochim.) Substanță produsă de celula vie, care contribuie la activarea enzimelor; coferment. — Din fr. **coenzyme**.

COERCÍBIL, *-Ă, coercibili*, *-e*, adj. (Despre gaze) Care poate fi comprimat și reținut într-un spațiu oarecare. — Din fr. **coercible**.

COERCITÍV, *-Ă, coercitivi*, *-e*, adj. Care are puterea, dreptul de a constrânge. — Din fr. **coercitif**.

COERCȚIE s.f. (Livr.) Constrângere. ♦ Măsură de constrângere folosită de organele statului pentru a determina o persoană să-și îndeplinească o obligație. — Din fr. **coercition**.

COERĒDE, *coerezi*, s.m. (Jur.) Persoană care moștenește împreună cu alții pe cineva, considerată în raport cu aceștia; comoștenitor. — Din lat. **coheres**, -edis.

COERĒNT, -Ă, *coerenți*, -te, adj. 1. Care se compune din elemente strâns legate (și armonizate) între ele; încheat. 2. Logic, ordonat, armonios. 3. (Fiz.; despre unde) Care are aceeași lungime și diferențe de fază constante în timp. [Var.: **coherént**, -ă, adj.] — Din fr. **cohérent**, lat. **cohaerens**, -ntis.

COERĒNȚĂ, *coerente*, s.f. 1. Legătură strânsă (și armonioasă) între părțile sau elementele unui întreg. 2. (Fiz.) Proprietatea mai multor unde de a avea aceeași lungime și diferențe de fază constante în timp. [Var.: **coherență** s.f.] — Din lat. **coherentia**, fr. **cohérence**.

COEXISTĂ, *coexist*, vb. I. Intrans. A exista în același timp sau împreună cu altcineva sau cu altceva. — Din fr. **coexister**.

COEXISTĒNT, -Ă, *coexistenți*, -te, adj. Care există în același timp sau împreună cu altcineva sau cu altceva. — Din fr. **coexistent**.

COEXISTĒNȚĂ, *coexistențe*, s.f. Existență simultană a mai multor lucruri, ființe, fenomene. ♦ *Coexistență pașnică* = principiu de politică externă, însemnând existența în pace, împreună, a statelor cu ideologii diferite. — Din fr. **coexistence**.

COEZIŪNE, *coeziuni*, s.f. 1. Atracție care se exercită între moleculele corpurilor solide, lichide și gazoase. 2. Fig. Legătură internă strânsă; unitate. [Pr.: -zi-u-] — Din fr. **cohésion**.

CŌFĂ, *cofe*, s.f. Vas de formă (relativ) cilindrică, confecționat din doage de brad, cu o toartă, în care se ține la țară apa de băut: doniță; *p. ext.* conținutul unui astfel de vas. ♦ Expr. (Fam.) *A pune* (sau *a băga* pe cineva) *în cofă* = a întrece pe cineva (prin pricepere, prin viclenie); a înfunda. (Pop.) *A ploua* (sau *a turna*) *cu cofa* (sau ca *din cofă*) = a ploua foarte tare, torențial. — Cf. bg., sb. *k o f a*.

CŌFĂIEL, *cofăiele*, s.n. (Reg.) Cofită. [Pr.: -fă-iel] — **Cofei** + suf. -el.

CŌFĂIEȘ, *cofăieșe*, s.n. (Reg.) Cofită. [Pr.: -fă-ies] — **Cofei** + suf. -aș.

CŌFÉI, *cofeie*, s.n. (Reg.) Cofă mai puțin înaltă și mai largă. — **Cofă** + suf. -ei.

CŌFEINĂ s.f. Alcaloid extras din boabe de cafea, din frunze de ceai, nuci de cola etc., utilizat în medicină ca tonic al sistemului nervos central, cardiac, în industria alimentară etc. [Var.: **cafeină** s.f.] — Din germ. **Koffein**.

CŌFERMĒNT, *cofermenți*, s.m. (Biochim.) Coenzimă — Din fr. **coferment**.

CŌFETĂR, *cofetari*, s.m. Persoană care face sau vinde produse de cofetărie. — **Cofet** (sg. inv. al lui *cofeturi*) + suf. -ar.

CŌFETĂREĂSĂ, *cofetărese*, s.f. Femeie care face sau vinde produse de cofetărie¹. — **Cofetar** + suf. -easă.

CŌFETĂRIE¹, *cofetării*, s.f. Local în care se fac, se consumă și se vând dulciuri (prăjituri, bomboane, înghețată etc.). — **Cofet** + (sg. inv. al lui *cofeturi*) + suf. -ărie.

CŌFETĂRIE² s.f. Meseria cofetarului. — **Cofetar** + suf. -ie.

CŌFÉTURI s.n. pl. Diverse sortimente de bomboane, de zaharicale etc. — Din ngr. **ko[n]fjéta**.

CŌFFEE-BREAK, *cofee-breakuri*, s.n. Pauză pentru cafea în timpul serviciului, al unei reuniuni științifice, politice etc. [Pr.: *cófbrek*] — Din engl. **coffee-break**.

CŌFINANȚĂ, *cofinanțez*, vb. I. Tranz. A finanța proiecte de investiții, împreună cu alți deținători de capital. — **Co-** + **finanța**.

CŌFINANȚĂRE, *cofinanțări*, s.f. Acțiunea de a *cofinanța* și rezultatul ei. — V. **cofinanța**.

CŌFȚĂ, *cofțe*, s.f. Diminutiv al lui *cofă*; cofăiel, cofăieș. — **Cofă** + suf. -iță.

CŌFLEȘI, pers. 3. *cofleșește*, vb. IV. Refl. (Pop.; despre fructe) A se muia, a se fleșcăi. — Lat. ***conflexire** „a încovoia”.

CŌFOCHIRURGIE s.f. (Med.) Chirurgie pentru înlăturarea surdității. — Din fr. **cophochirurgie**.

CŌFŌZĂ, *cofoze*, s.f. (Med.) Surditate totală uni- sau bilaterală; anacuzie. — Din fr. **cofopose**.

CŌFRĂ, *cofrez*, vb. I. Tranz. A turna un material de construcție fluid într-un cofraj. — Din fr. **coffrer**.

CŌFRĂJ, *cofraje*, s.n. Tipar (de lemn sau de metal) în care se toarnă un material de construcție în stare fluidă pentru a se întări după forma dorită. — Din fr. **coffrage**.

CŌFRĂRE s.f. Acțiunea de a *cofra*. — V. **cofra**.

CŌFRĂT, -Ă, *cofrați*, -te, adj. (Despre materiale de construcție fluide) Care a fost turnat într-un cofraj. — V. **cofra**.

CŌFRÉT, *cofrete*, s.n. Firdă închisă cu o ușă metalică, în care sunt grupate siguranțele unei instalații de curent electric de putere relativ mică. — Din fr. **coffret**.

COGEĂMITE adj. invar. (Pop.) Foarte mare, foarte înalt; coșcoagea, coșcoageamite. [Var.: **cogémite**, **gogéamite** adj. invar.] — Din sb. **kódzamiti**, bg. **kođjamiti**.

COGĒMITE adj. invar. v. **cogeamite**.

COGENERĂȚIONAL, -Ă, *cogeneraționali*, -e, adj. (Rar) Din aceeași generație. [Pr.: -ți-o-] — **Co** + **generație** + suf. -onal.

COGESTIŪNE, *cogestiuini*, s.f. Sistem de conducere a unei întreprinderi în care salariații iau parte la luarea deciziilor prin reprezentanții lor. [Pr.: -ți-u-] — **Co** + **gestiune** (după fr. *cogestion*).

COGNITĒV, -Ă, *cognitivi*, -e, adj. Referitor la capacitățile și mecanismele învățării și accederii la cunoștințe, la cunoaștere. — Din fr. **cognitif**.

COGNOSCĒBIL, -Ă, *cognoscibili*, -e, adj. (Fil.) Care poate fi cunoscut. — Din lat. **cognoscibilis**.

COGNOSCIBILITĂTE s.f. (Fil.) Înșușirea de a putea fi cunoscut. — Din fr. **cognoscibilité**.

COHĂLM, *cohalmuri*, s.n. (Reg.) Câmp; ogor. — Cf. magh. *k ő h a l o m* „deal pietros, stâncă, grămadă de pietre”.

COHERĒNT, -Ă adj. v. **coerent**.

COHERĒNȚĂ s.f. v. **coerență**.

COHŌRTĂ, *cohorte*, s.f. (La romani) Unitate de infanterie egală cu a zecea parte dintr-o legiune. ♦ Fig. Multime, ceată. — Din lat. **cohors**, -tis.

COI, *coaie*, s.n. (Pop.) Testicul. — Lat. **coleus**.

COIF, *coifuri*, s.n. Acoperământ de metal (rar, de piele) pentru protecția capului, purtat în trecut de unii ostași în timpul luptei. ♦ Caschetă de hârtie în formă de bicorn, cu care se joacă copiii, purtată (ocazional) pentru a proteja capul de soare. — Lat. **cofeae**.

COINCIDE, pers. 3 *coincide*, vb. III. Intrans. 1. (Despre evenimente, fenomene etc.) A se petrece simultan, a se produce în același loc. 2. A fi identic, a se potrivi întocmai. ♦ (Despre linii, figuri, suprafețe) A se suprapune perfect. [Pr.: *co-in-*] — Din fr. **coïncider**, it. **coincidere**.

COINCIDENT, -Ă, *coincidenti*, -te, adj. (Rar) Care coincide. [Pr.: *co-in-*] — Din fr. **coïncident**.

COINCIDENTĂ, *coincidente*, s.f. Faptul de a coincide; potrivire (întâmplătoare) (a unor lucruri, evenimente, fapte etc.). [Pr.: *co-in-*] — Din fr. **coïncidence**.

COINCULPĂT, -Ă, *coinculpați*, -te, s.m. și f. Inculpat împreună cu alții în aceeași infracțiune penală. [Pr.: *co-in-*] — Din fr. **coïnculpé**.

COINSTIGĂTOR, -OĂRE, *coinstigatori*, -oare, s.m. și f. Instigator împreună cu alții la săvârșirea unei infracțiuni. [Pr.: *co-in-*] — **Co** + **instigator**.

COINTERESĂ, *cointeresez*, vb. I. Tranz. A face ca cineva să fie interesat într-o acțiune comună împreună cu altul (sau cu alții); a suscita interesul cuiva pentru ceva (prin recompense materiale sau morale). [Pr.: *co-in-*] — Din **cointeresat** (derivat regresiv). Cf. fr. *coïntéresser*.

COINTERESĂRE, *cointeresări*, s.f. Acțiunea de a *cointeresa* și rezultatul ei. [Pr.: *co-in-*] — V. **cointeresa**.

COINTERESĂT, -Ă, *cointeresați*, -te, adj. Care este interesat împreună cu altul (sau cu alții) într-o acțiune comună (din care are ceva de câștigat). [Pr.: *co-in-*] — V. **cointeresa**.

COIŪT, *coiști*, s.m. Carnivor din America de Nord, asemănător cu lupul și cu șacalul (*Canis latrans*). [Pr.: *co-iof*] — Din fr. **coyote**.

COIT, *coituri*, s.n. Împreunare sexuală. — Din lat. **coitus**, fr. **coït**.

COJEĂLĂ, *cojeli*, s.f. Cojire; (concr.) ceea ce se desprinde prin cojire. — **Coji** + suf. -eală.

COJŪI, *cojesc*, vb. IV. 1. Tranz. A curăța de coajă legume, fructe etc. 2. Refl. (Despre răni cicatrizate, despre pielea arsă de soare) A se curăța de coji; a se descuama. 3. Refl. (Despre pereți și despre tencuiala sau varul de pe ei) A se degrada (la suprafață) prin umflare, crăpare etc. din cauza condițiilor de mediu; a se coșcovi. — Din **coajă**.

COJŪIRE, *cojiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *coji*; cojeală. — V. **coji**.

COJŪIT, -Ă, *cojiți*, -te, adj. 1. (Despre legume, fructe etc.) Care a fost curățat de coajă. 2. (Despre piele) De pe care s-au luat sau au căzut coji; descuamat. 3. (Despre pereți și despre varul sau tencuiala de pe pereți) Degradat (la suprafață) prin umflare, crăpare etc. din cauza condițiilor de mediu; coșcovit, scorjit. — V. **coji**.

COJITŌR, *cojitoare*, s.n. Instrument sau mașină cu care se execută descojirea trunchiurilor de arbori. — **Coji** + suf. -tor.

COJŪȚĂ, *cojțe*, s.f. Diminutiv al lui *coajă*. — **Coajă** + suf. -iță.

COJOĂCĂ s.f. v. **cojoc**.

COJOĂICĂ, *cojoaice*, s.f. (Ornit.; reg.) Scorțărel. — **Coajă** + suf. -oaică.

COJŪC, *cojoace*, s.n. 1. Obiect de îmbrăcăminte confecționat din piele de oaie prelucrată cu mițe cu tot, care se poartă mai ales la țară ca palton (cu blana înăuntru). ♦ Expr. *Iarnă cu șapte cojoace* = iarnă foarte grea. *A scutura* (cuiva) *cojocul* sau *a i se face* (cuiva) *pielea cojoc* = a bate sau a fi bătut (zdrăvăn). *A nu mai întreba* (pe cineva) *de ce-i e cojocul* = a lua (pe cineva) repede, a nu-l mai lăsa să se gândească. *A-și teme* (sau *a-și păzi*) *cojocul* = a fi precaut, a evita cu prudență riscurile. 2. Pătură de bumbac bine presată, obținută în filaturile de bumbac. [Var.: (reg.) **cojoacă** s.f.] — Din sl. **kožuhŭ**.

COJOCĂR, *cojocari*, s.m. Bărbat care lucrează sau vinde cojoace, căciuli etc. — **Cojoc** + suf. *-ar*.

COJOCĂREĂȘĂ, *cojocăreșe*, s.f. 1. Femeie care lucrează sau vinde cojoace, căciuli etc. 2. Nevastă de cojocar. — **Cojocar** + suf. *-easă*.

COJOCĂREȘC, **-EASCĂ**, *cojocărești*, adj. Care aparține cojocarului sau cojocăriei, privitor la cojocar sau la cojocărie. — **Cojocar** + suf. *-esc*.

COJOCĂRIE¹ s.f. Meseria cojocarului. — **Cojocar** + suf. *-ie*.

COJOCĂRIE², *cojocării*, s.f. Atelier în care se confecționează sau se vând cojoace, căciuli etc. — **Cojoc** + suf. *-ărie*.

COJOCÉL, *cojoccele*, s.n. Diminutiv al lui *cojoc*; cojoc (1) scurt, fără mâneci; pieptar, bundiță. — **Cojoc** + suf. *-el*.

COL, *coluri*, s.n. (Anat.) Parte mai îngustă, mai strâmtă a unui organ sau a unui os. — Din fr. **col**.

CÓLA¹, *cola*, s.m. Arbore exotic, înalt de 10–15 m, cu fructe albe sau roșii de mărimea unei nuci, care conțin alcaloizi stimulanți (*Cola nitida*). — Din fr. **cola**, **kola**.

CÓLA², *cola*, s.f. Coca-cola. Din engl., fr. **cola**.

COLĂ³, *colez*, vb. I. Tranz. și refl. 1. Tranz. și refl. A (se) combina, a (se) asorta. 2. Refl. A trăi în concubinaj. 3. Refl. (Despre îmbrăcăminte) A se lipi de corp. — Din fr. **coller**.

COLABORĂ, *colaborez*, vb. I. Intrans. 1. A participa alături de alții la realizarea unei acțiuni sau a unei opere care se efectuează în comun. 2. A publica o lucrare într-un periodic sau într-o culegere. — Din fr. **collaborer**.

COLABORĂRE, *colaborări*, s.f. Acțiunea de a colabora și rezultatul ei. ◇ Loc. adv. În *colaborare* (cu...) = participând activ, printr-o contribuție efectivă, la o muncă în comun; împreună (cu...). — V. **colabora**.

COLABORĂTOR, **-OĂRE**, *colaboratori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care colaborează (la o acțiune, la o lucrare, la o publicație). — Din fr. **collaborateur**.

COLABORAȚIONISM s.n. Atitudine sau politică de trădare a intereselor proprii țării, specifică celor care au colaborat cu ocupanții străini. [Pr.: *-ți-o-*] — Din **colaboraționist**.

COLABORAȚIONIST, **-Ă**, *colaboraționiști*, *-ste*, adj., s.m. și f. (Partizan) al colaboraționismului. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **collaborationniste**.

COLÁC, *colaci*, s.m. 1. Produs de panificație, de obicei în formă de inel, împletit din două sau din mai multe suluri de cocă. ◇ *Colaci domnești* = daruri obligatorii trimise domniei de orașele din Țara Românească și din Moldova. ◇ Expr. *A se face colac* = a se așeza, a se culca cu corpul încolăcit. *Colac peste pupăză* = se zice când la un necaz sau la o nenorocire se adaugă un alt necaz sau o altă nenorocire. *A umbla după* (sau *a aștepta*) *colaci calzi* = a umbla după (sau a aștepta) lucruri bune, plăcute și venite de-a gata. *A aștepta* (sau *a primi* pe cineva) *cu colaci calzi* = a face (cuiva) o primire bună. 2. Obiect de metal, de lemn, de cauciuc etc. de formă inelară. ◇ *Colac de salvare* = inel de plută sau de cauciuc umflat cu aer, cu ajutorul căruia o persoană (naufragiată) se poate menține deasupra apei; centură de salvare. ◇ Împrejurire de piatră sau de lemn în jurul unei fântâni; ghizd. 3. Rotocol de fum (de țigară) — Din sl. **kolač**.

COLAGÉN s.n. (Biol.) Proteină care se găsește în țesutul conjunctiv, osos și cartilaginios și care prin fierbere se transformă în gelatină. ◇ (Adjectival) *Țesut collagen*. — Din fr. **collagène**.

COLAGENÓZĂ s.f. Boală caracterizată prin degenerescența fibrelor colagene, secundară unor reacții alergice. — Din fr. **collagénose**.

COLAGÓG, **-Ă**, *colagogi*, *-ge*, adj., s.n. (Med.) (Substanță) care favorizează evacuarea bilei în duoden. — Din fr. **cholagogue**.

COLÁJ, *colaje*, s.n. Procedeu artistic care constă în compunerea unui tablou prin lipirea laolaltă a unor elemente eterogene; *p. ext.* tablou realizat prin acest procedeu. — Din fr. **collage**.

COLÁN, *colane*, s.n. 1. Salbă, șirag purtat la gât ca podoabă. ◇ Colier cu decorații purtat la gât ca distincție. 2. Cingătoare împodobită, purtată îndeosebi de femei. — Din tc. **kolan**.

COLÁNT, **-Ă**, *colanți*, *-te*, adj., s.m. pl. 1. Adj. (Despre îmbrăcăminte) Strâns lipit de corp. 2. S.m. pl. Dresă³ (1). — Din fr. **collant**.

CÓLAPS, *colapsuri*, s.n. Insuficiență circulatorie periferică, caracterizată prin pierderea oricărei forțe, scăderea bruscă a tensiunii arteriale, puls rapid și foarte slab, răcirea tegumentelor și a extremităților etc. [Acc. și: *coláps*] — Din lat. **collapsus**.

COLAPSOTERAPIE s.f. (Med.) Tratatment al anumitor forme de tuberculoză, care constă în presarea unui plămân cu ajutorul pneumotoraxului terapeutic, cu scopul de a-l pune în repaus funcțional. — Din fr. **colapsothérapie**.

COLĂRE, *colări*, s.f. (Acțiunea) de a (se) **cola**³. — V. **cola**³.

COLARGÓL s.n. (Farm.) Antiseptic preparat dintr-o soluție apoasă de argint coloidal, oxid de argint și substanțe albuminoide. — Din fr. **collargol**.

COLÁSTRĂ s.f.v. **corasiă**.

COLÁSTRU s.m. v. **corasiă**.

COLÁT, **-Ă**, *colăți*, *-te*, adj. 1. Care este combinat sau asortat. 2. Care trăiește în concubinaj. 3. (Despre îmbrăcăminte) Care este lipit de corp. — V. **cola**³.

COLATERÁL, **-Ă**, *colaterali*, *-e*, adj. Lăturalnic; secundar. ◇ *Rudenie colaterală* = rudenie între frați și surori și între descendenții acestora. — Din fr. **collatéral**, lat. **collateralis**.

COLATITUDINE, *colatitudini*, s.f. (Astron.) Complementul latitudinii unui punct de pe sfera terestră sau cerească. — **Co-** + **latitudine** (după fr. *collatitude*).

COLAȚIONĂ, *colaționez*, vb. I. Tranz. A confrunța un text original cu copia sau cu reproducerea lui pentru a stabili exactitatea acestora sau spre a constata asemănările și deosebirile existente. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **collationner**.

COLAȚIONĂRE, *colaționări*, s.f. Acțiunea de a *colaționa* și rezultatul ei. [Pr.: *-ți-o-*] — V. **colaționa**.

COLĂCĂR, *colăcări*, s.m. (Pop.) Fiecare dintre flăcăii care însoțesc (călăre) alaiul nunții și care rostesc la masă orația de nuntă. [Var.: **colăcăr** s.m.] — **Colac** + suf. *-ar*.

COLĂCĂRI, *colăcăresc*, vb. IV. Intrans. (Pop.) A rosti orația de nuntă (în calitate de colăcar). — Din **colăcar**.

COLĂCĂRIE, *colăcării*, s.f. (Pop.) Orație de nuntă. — **Colăcar** + suf. *-ie*.

COLĂCĂCEL, *colăcei*, s.m. 1. Diminutiv al lui *colac*; colac mic care se împarte la nunți, la înmormântări etc. 2. (Bot.; reg.) Pelargonie. — **Colac** + suf. *-el*.

COLĂCÉR s.m. v. **colăcar**.

COLĂCÍ, *colăcesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) 1. A recomanda cuiva pe cineva pentru căsătorie; a peți. 2. A introduce undeva pe un străin (nepoftit) care se stabilește apoi acolo. 3. A sfătui pe cineva (să facă ceva rău). — Din **colac**.

COLĂRÉZ, *colărezi*, s.m. (Pop.) Bucățele de cocă¹ care se fierb în lapte sau în anumite mâncăruri; *p. ext.* mâncare (pentru copiii) făcută din făină fiartă în lapte. — Et. nec.

COLB, (rar) *colburi*, s.n. (Reg.) Praf. ◇ Expr. *A bate* (pe cineva) *să-i meargă* (sau *de-i merge*) *colbul* = a bate tare (pe cineva). — Et. nec.

COLBĂI, *colbăiesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Reg.) A (se) prăfui. [Var.: **colbuí** vb. IV] — **Colb** + suf. *-ăi*.

COLBĂIT, **-Ă**, *colbăiți*, *-te*, adj. (Reg.) Prăfuit. [Var.: **colbuít**, **-ă** adj.] — V. **colbăi**.

COLBĂRĂIE s.f. (Reg.) Prăfărie. — **Colb** + suf. *-ărie*.

COLBĂRIE s.f. (Reg.) Prăfărie. — **Colb** + suf. *-ărie*.

COLBUÍ vb. IV v. **colbăi**.

COLBUÍT, **-Ă** adj. v. **colbăit**.

COLBURÓS, **-OĂȘĂ**, *colburoși*, *-oase*, adj. (Reg.) Prăfuit. — **Colb** + suf. *-uros*.

COLCĂI, pers. 3 *colcăie*, vb. IV. Intrans. 1. (Despre oameni și animale) A umbla de colo până colo în număr mare; (despre locuri, obiecte) a fi plin de oameni sau de animale care umblă de colo până colo. 2. (Reg.) A clocoti; a vui. — Formație onomatopeică.

COLCĂIÁLĂ s.f. Faptul de a *colcăi*; zgomot făcut de cineva sau de ceva care colcăie. [Pr.: *-că-ia-*] — **Colcăi** + suf. *-eală*.

COLCEÁC, *colceacuri*, s.n. (Înv.) Gheată care se încheia cu copci. — [Var.: **colceág**, **colcegi**, s.m.] — Din tc. **kolçak**.

COLCEÁG s.m. v. **colceac**.

CÓLCOT s.n. v. **clocot**.

COLCOTÍ vb. IV v. **clocoti**.

COLCOTÓS, **-OĂȘĂ**, *colcotoși*, *-oase*, adj. (Rar) Clocotitor. — **Colcot** + suf. *-os*.

COLEĂ adv. (Pop.) 1. (Cu sens local) (Pe) aici (pe) aproape, în apropiere, alături. *Stă colea*. ◇ Expr. *Ici (și) colea* sau *pe ici*, (*pe*) *colea* = pe alocuri. *De ici*, (*de*) *colea* = de aici (și) din altă parte, dintr-un loc în altul. *Colea și colea* = rar, puțin; pe ici pe colo. *Ba ici*, *ba colea* = în toate părțile, pretutindeni. *De colea până colea* = dintr-un loc într-altul, încoace și încolo. *Mai colea de...* = ceva mai departe de... 2. (Cu sens temporal) Atunci, în timpul când..., în momentul când... ◇ Expr. *Când colea*, se spune pentru a pregăti pe ascultător că urmează ceva neașteptat. 3. (Cu sens modal) Cu adevărat, într-adevăr. *Câștigă colea*, *nu glumă*. ◇ Expr. *Știi, colea* = zdrăvăn; de soi; așa cum trebuie; extraordinar. [Acc. și: *cólea*] — Din **acolae**.

COLEĂȘĂ, *coleșe*, s.f. (Reg.) Mămăligă (moale). ◇ Un fel de terci făcut din făină de grâu fiartă sau prăjită în unt sau în untură. — Din sb. **kuliješ**, bg. **kulijaša**.

COLECIST, *colecisturi*, s.n. (Anat.) Veziculă biliară. — Din fr. **cholécyste**.

COLECISTECTOMIE, *colecistectomie*, s.f. (Med.) Extirpare chirurgicală a veziculei biliare. — Din fr. **cholécystectomie**.

COLECISTITĂ, *colecistite*, s.f. Inflamație acută sau cronică a vezicii biliare. — Din fr. **cholécystite**.

COLECISTOGRAFIE, *colecistografii*, s.f. Radiografie a vezicii biliare după introducerea în organism a unei substanțe de contrast. — Din fr. **cholécystographie**.

COLECISTOPATIE, *colecistopatii*, s.f. (Med.) Denumire generică pentru bolile căilor biliare. — Din fr. **cholécystopathie**.

COLECTĂ, *colectez*, vb. I. Tranz. **1.** A aduna, a strânge la un loc lucruri, diferite materiale, bani etc. pentru un anumit scop. **2.** (Înv.) A strânge în mod organizat de la producători diferite produse. **3.** (Despre abcese sau răni) A face puroi; a coace. — Din fr. **collecter**.

COLECTĂRE, *colectări*, s.f. Acțiunea de a *colecta*. — V. **colecta**.

COLECTAZIE, *colectazii*, s.f. (Med.) Dilatare a colonului. — Din fr. **colectasie**.

COLÉCTĂ, *colecte*, s.f. Acțiunea de a aduna bani sau obiecte date prin contribuție benevolă (în scopul ajutorării cuiva sau pentru a realiza ceva). — Din fr. **collecte**.

COLECTIV, *-ă, colectivi*, *-e*, adj., s.n., s.f. I. Adj. **1.** Care rezultă din participarea, din activitatea mai multor persoane (sau lucruri). **2.** Care aparține tuturor; comun, obțesc, social. **3.** Care se referă la ideea de colectivitate. ⇨ *Substantiv colectiv* = substantiv care denumește prin forma de singular o pluralitate de obiecte identice, considerate ca un întreg, ca o totalitate. *Suffix colectiv* = sufix care dă unui substantiv valoarea de substantiv colectiv. II. S.n. Echipă. *Colectiv de redacție*. *Colectiv de catedră*. ♦ P. gener. Grup (organizat) de persoane. III. S.f. (În trecut) Cooperativă Agricolă de Producție. — Din fr. **collectif**, lat. **collectivus**.

COLECTIVISM s.n. Doctrină și tip de organizare socială în care drepturile și interesele individului sunt subordonate celor ale unor colectivități sociale. — Din rus. **коллективизм**, fr. **collectivisme**.

COLECTIVIST, *-Ă, colectivisti*, *-ste*, s.m. și f. **1.** Partizan al colectivismului. **2.** (Înv.) Membru al unei Cooperative Agricole de Producție. ⇨ (Adjectival) *Țăran colectivist*. — **Colectiv** + suf. *-ist*. Cf. fr. **collectiviste**.

COLECTIVITATE, *colectivități*, s.f. Grup de oameni care trăiesc și muncesc în comun, p. ext. societate. — Din fr. **collectivité**.

COLECTIVIZĂ, *colectivizez*, vb. I. Tranz. (În trecut). **1.** A trece mijloacele de producție în proprietate colectivă, prin naționalizare, expropriere etc. **2.** A uni principalele mijloace de producție ale țărânimii în cooperative; a cooperativiza. — Din fr. **collectiviser**.

COLECTIVIZĂRE, *colectivizări*, s.f. Acțiunea de a *colectiviza* și rezultatul ei. — V. **colectiviza**.

COLECTOMIE, *colectomii*, s.f. (Med.) Extirpare operatorie (totală) a intestinului gros. — Din fr. **colectomie**.

COLECTOR, *-OĂRE, colector*, *-oare*, adj., s.n., s.m. și f. **1.** Adj. (Despre vase, tuburi, bazine) În care se adună, se colectează gaze sau lichide. **2.** S.n. Încăpere, recipient sau conductă pentru adunarea și conducerea lichidelor sau a gazelor în diferite sisteme tehnice. **3.** S.n. Organ al rotorului unor mașini electrice, care schimbă legăturile dintre înfășurarea rotorului și circuitul exterior. **4.** S.m. și f. Persoană care strânge sau achiziționează de la producători mărfuri, produse etc. — Din fr. **collecteur**.

COLECTURĂ, *colecturi*, s.f. Nume dat unor oficii de colectare a cărților (pentru aprovizionarea bibliotecilor). ♦ Agenție de vânzare a biletelor de loterie. — Din germ. **Kollektur**.

COLÉCȚIE, *colecții*, s.f. **1.** Serie de obiecte de același fel sau de aceeași categorie, care, adunate și dispuse sistematic, reprezintă o valoare artistică, științifică, documentară etc. ♦ Culegere de opere literare sau științifice grupate după anumite criterii și apărute în cadrul unei edituri. **2.** Puroi adunat în interiorul unui țesut bolnav, într-un organ sau într-o cavitate a organismului. [Var.: (înv.) **colecțiune** s.f.] — Din fr. **collection**, lat. **collectio**, **-onis**.

COLECȚIONĂ, *colecționez*, vb. I. Tranz. A aduna, a strânge obiecte de același fel pentru a face o colecție. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **collectionner**.

COLECȚIONĂR, *-Ă, colecționari*, *-e*, s.m. și f. Persoană care colecționează obiecte sau care are o colecție (1). [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **collectionneur**.

COLECȚIONĂRE, *colecționări*, s.f. Acțiunea de a *colecționa*. [Pr.: *-ți-o-*] — V. **colecționa**.

COLECȚIONĂT, *-Ă, colecționați*, *-te*, adj. (Despre o serie de obiecte de același fel sau de aceeași categorie) Care face parte dintr-o colecție (1). [Pr.: *-ți-o-*] — V. **colecționa**.

COLECȚIUNE s.f. v. **colecție**.

COLEDÓC, (1) *coledocuri*, s.n., adj. **1.** S.n. Canal musculos, lung de aproape 8 cm, prin care se varsă bila în duoden. **2.** Adj. Care se referă la coledoc (1). *Canal coledoc*. — Din fr. **cholédoque**, lat. **choledochus**.

COLEDOCITĂ, s.f. (Med.) Infamatie a canalului coledoc. — Din fr. **cholédocyte**.

COLÉG, *-Ă, colegi*, *-ge*, s.m. și f. Persoană care învață, activează, muncește împreună cu altele într-un anumit loc, considerată în raport cu acestea. — Din fr. **collegue**.

COLEGATĂR, *-Ă, colegatari*, *-e*, s.m. și f. Fiecare dintre persoanele care moștenesc o avere lăsată prin testament, considerată în raport cu ceilalți moștenitori. — Din fr. **colégataire**.

COLEGIĂL, *-Ă, colegiali*, *-e*, adj. De coleg; camaraderesc, tovărășesc. [Pr.: *-gi-al*] — Din fr. **collégial**.

COLEGIALITATE s.f. **1.** Atitudine, sentimente de (bun) coleg; camaraderesc. **2.** Principiu potrivit căruia conducerea unor organe sau organizații este exercitată de mai multe persoane, care iau împreună hotărâri prin votul majorității. [Pr.: *-gi-a-*] — **Colegial** + suf. *-itate* (după germ. *Kollegeialität*).

COLEGIÂN, *colegieni*, s.m. (Înv.) Elev al unui colegiu (6). [Pr.: *-gi-an*] — Din fr. **collégien**.

COLÉGIU, *colegii*, s.n. **1.** Colectiv de judecători în cadrul organizării interne a instanței supreme din România sau cu atribuții speciale pe lângă unele organe de jurisdicție. **2.** Organizație de liber-profesioniști alcătuită cu scopul de a apăra interesele profesionale ale membrilor ei. **3.** Reuniune de persoane egale în funcție. *Colegiu de cardinali*. ⇨ *Colegiu de avocați* = colectiv al avocaților dintr-o unitate administrativ-teritorială. **4.** (În sintagmele) *Colegiu editorial* = organ consultativ pe lângă conducerea unei edituri, format din specialiști. *Colegiu de redacție* (sau *redacțion*) = organ consultativ de pe lângă redactorul-șef al unei publicații. **5.** (Înv.) Categorie electorală, în unele state, stabilită după avere sau ocupație. **6.** Instituție de învățământ mediu sau superior, cu internat, în unele state. **7.** (În Roma antică) Grup de persoane care aveau aceeași demnitate. — Din lat. **collegium**, fr. **collège**.

COLEIRE s.f. Operație de îndepărtare a părului de pe pielea unor animale prin aplicarea unei substanțe depilatoare. — Et. nec.

COLEMBOLĂ, *colembole*, s.f. (La pl.) Ordin de insecte primitive, fără aripi (*Collembola*); (și la sg.) insectă din acest ordin. — Din fr. **collembole**.

COLEMIE s.f. Creștere a cantității de bilirubină sau a altor compuși ai bilei în sânge; trecere a bilei în sânge. — Din fr. **cholémie**.

COLENCĪM s.n. Țesut de susținere din organele tinere, în curs de creștere, ale plantelor, format din celule vii, cu membranele celulozice puternic și inegal îngroșate. — Din fr. **collenchyme**.

COLEOPTÉR, *coleoptere*, s.n. (La pl.) Ordin de insecte cu patru aripi dintre care cele două superioare (elitre), întărite, au rol de protecție pentru celelalte două, care sunt subțiri, membranoase și servesc la zbor; (și la sg.) insectă care face parte din acest ordin. [Pr.: *-le-o-*] — Din fr. **coléoptère**.

COLEOPTIL, *coleoptile*, s.n. Prima frunză, în formă de teacă, care învește mugurașul embrionului la graminee. [Pr.: *-le-o-*] — Din fr. **coleoptile**.

COLEORIZĂ, *coleurize*, s.f. Organ membranos, în formă de sac sau de degetar, care acoperă radica embrionului la unele plante monocotiledonate. [Pr.: *-le-o-*] — Din fr. **coléorise**.

COLERÉTĂ, *colerete*, s.f. Guleraș din țesătură fină sau din dantelă încrețit sau plisat. — Din fr. **colerette**.

COLERÉTIC, *-Ă, coleretici*, *-ce*, adj., s.n. (Substanță) care stimulează secreția biliară a ficatului. — Din fr. **coléretique**.

COLERÉZĂ s.f. Proces de elaborare a bilei de către celulele hepatice. — Din fr. **cholérese**.

COLÉRIC, *-Ă, colerici*, *-ce*, adj., s.m. și f. (Persoană) care se înfurie ușor, care are izbucniri de mânie. — Din fr. **colérique**.

COLESTERINĂ s.f. Colesterol. — Din fr. **cholestérine**.

COLESTERÓL s.m. Substanță care se găsește, liberă sau combinată, în untura de pește, în bilă, sânge, țesut nervos, gălbenuș de ou și care reglementează permeabilitatea față de lichide a membranelor celulare; colesterină. — Din fr. **cholestérol**.

COLÉT¹, *colete*, s.n. Pachet relativ mic, expedit de obicei prin poștă. ⇨ *Colet-capcană* = colet conținând o bombă. — Din fr. **colis** (după *pachet*).

COLÉT² s.n. (Bot.) Zonă de trecere între rădăcina și baza tulpinii. — Din fr. **collet**.

COLETĂRIE, *coletării*, s.f. Mărfuri expediate în cantități mici și în forme ușor de mănuit; colete. ♦ Expediere de colete; p. ext. serviciu ori mijloc special de transport pentru colete. — **Colet¹** + suf. *-ărie*.

COLHÓZ, *colhozuri*, s.n. Formă de cooperativă agricolă de producție în fosta URSS. — Din rus. **kolhoz**.

COLHÓZNIC, *-Ă, colhoznici*, *-ce*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care ține de colhoz, privitor la colhoz. **2.** S.m. și f. (În trecut) Membru al unui colhoz. — (1) **Colhoz** + suf. *-nic* (după rus. *kolhozni*), (2) din rus. **kolhoznik**.

COLIBACIL, *colibacili*, s.m. Bacterie prezentă, în mod normal, în intestinul gros la om și la animale, putând invada, în stări patologice, și alte organe. — Din fr. **colibacille**.

COLIBACILÓZĂ, *colibaciloze*, s.f. Boală infecțioasă, provocată de tipuri patogene de colibacili, cu tendință de evoluție cronică. — Din fr. **colibacillose**.

COLIBĂȘ, *colibași*, s.m. **1.** (În Evul Mediu, în Țara Românească; la pl.) Categorie de țărani dependenți; (și la sg.) țăran din această categorie. **2.** (Rar) Om care locuiește într-o colibă. — **Colibă** + suf. *-aș*.

COLIBĂ, *colibe*, s.f. Casă mică și sărăcăcioasă. ♦ Adăpost provizoriu pentru oameni și, uneori, pentru animale, făcut din bârne, din crengi etc. și acoperit cu paie, ramuri etc. — Din sl. **koliba**.

COLIBRÍ, *colibri*, s.m. Nume dat mai multor specii de păsări foarte mici, cu cioc foarte subțire, dur, cu picioare scurte, cu pene viu colorate, răspândite

în cele două Americi și care zboară foarte repede; pasăre-muscă (*Trochilus*). — Din fr. **colibri**.

CÓLIC, **-Ă**, *colici*, *-ce*, adj. Care se referă la colon. *Arteră colică*. — Cf. fr. **côlon**.

COLICĂ, *colici*, s.f. Durere abdominală intensă care survine în criză. *Colică nefritică*. *Colică biliară*. — Din fr. **colique**, lat. **colica**.

COLIE s.f. v. **COLILIU**.

COLIER, *coliere*, s.n. 1. Șirag, salbă, colan de mărgelă, de pietre scumpe etc. care se poartă în jurul gâtului. ♦ Fig. Cerc, brâu. 2. Element de legătură, de obicei metalic, de forma unui inel sau a unei brățări, folosit pentru prinderea laolaltă a unor piese. [Pr.: *-li-er-*] — Din fr. **collier**.

COLIGĂRE, *coligări*, s.f. 1. (Log.) Acțiunea de a sintetiza mai multe observații. 2. (Chim.) Formarea unei legături covalente prin unirea a doi atomi sau radicali liberi. — Din it. **colligare** „a lega împreună”.

COLIGATIV, **-Ă**, *coligativi*, *-e*, adj. (Fiz.); despre proprietăți ale substanțelor) Care depinde numai de numărul și de natura moleculelor substanței. — Din fr. **colligatif**.

COLILIU, **-IE**, *colilii*, s.f., adj. 1. S.f. Numele mai multor specii de plante erbacee din familia gramineelor, cu tulpini subțiri, înalte, cu frunze înguste, cu inflorescența un panicul cu prelungiri flexibile, prevăzute în vârful semințelor cu perișori albi și pufoși; năgară (*Stipa*). ♦ Expr. *Alb-colilie* = (despre părul capului, *p. ext.*, despre oameni) (cu părul) complet alb. (Pop.) *A-i fi (cuiva) calea în colilie* = a avea un drum frumos, plăcut. 2. Adj. Alb (ca colilia). [Var.: (pop.) **colie** s.f.] — Cf. sb. *kolilje*.

COLIMĂ, *colimez*, vb. I. Intrans. (Fiz.) A transforma un fascicul de raze divergent sau convergent într-unul paralel. ♦ A determina, a viza o anumită direcție. — Din lat. **collimare**.

COLIMĂRE s.f. Acțiunea de a *colima* și rezultatul ei. — V. **colima**.

COLIMATOR, *colimatoare*, s.n. 1. Dispozitiv optic folosit pentru colimarea fasciculelor de raze. 2. Instrument optic pentru determinarea aproximativă a unei direcții. 3. (În expr.) *A lua (pe cineva) în colimator* = a urmări, a observa comportamentul cuiva; a persecuta (pe nedrept) pe cineva. [Pl. și: *colimatori*] — Din fr. **collimateur**.

COLIMĂȚIE s.f. (Fiz.) Reglare a instrumentelor optice în scopul realizării unei coincidențe între axa lor optică și cea de vizare. — Din fr. **collimation**, germ. **Kollimation**.

COLIN, *colini*, s.m. (Reg.) Cracă sau ramificație a tulpinii unui copac, crescută din rădăcină. — Et. nec.

COLINĂR, **-Ă**, *colinari*, *-e*, adj. Cu coline; caracteristic pentru coline, de coline. *Zonă colinară*. — **Colină** + suf. *-ar*.

COLINĂ¹, *coline*, s.f. Formă de relief mai mică decât dealul; colnic, delușor. — Din fr. **colline**.

COLINĂ², *coline*, s.f. Amină care face parte din complexul vitaminei B, utilizată în tratamentul hepatitelor. — Din fr. **cholone**.

COLIND, *colinde*, s.n. 1. Faptul de a colinda; obiceiul de a colinda. 2. Vechi cântec popular românesc cântat de cete de copii, de flăcăi sau de adulți cu prilejul sărbătorilor de Crăciun și de Anul Nou; colindă. 3. Perindare din loc în loc, întreruptă de popasuri. — Din **colinda** (derivat regresiv).

COLINDĂ, *colind*, vb. I. Intrans. 1. A umbla în seara de Crăciun sau de Anul Nou, din casă în casă, cântând colinde. 2. A umbla de colo până colo, dintr-un loc în altul. ♦ Tranz. A străbate, a cutreiera, a bate un drum. — Din **colindă**.

COLINDĂRE, *colindări*, s.f. Acțiunea de a *colinda*. — V. **colinda**.

COLINDĂȚ s.n. Faptul de a *colinda*. 1. Mersul cu colindul (2). 2. Colind (3). — V. **colinda**.

COLINDĂ, *colinde*, s.f. Colind (2). — Din sl. **kolenda**.

COLINDĂTOR, **-OĂRE**, *colindători*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care colindă (1), care cântă colinde (2). — **Colinda** + suf. *-ător*.

COLINDĂȚ, *colindețe*, s.n. (Pop.) Colăcel sau pâinișoară care se dă în dar colindătorilor; *p. gener.* (la pl.) orice dar care se dă colindătorilor. G Expr. *A umbla cu colindețele* = a umbla cu colindul. — **Colind** + suf. *-eț*.

COLINEĂR, **-Ă** adj. v. **colinari**.

COLINÉRGIC, **-Ă**, *colinérgici*, *-ce*, adj. Care se referă la o acțiune stimulantă, activată sau transmisă cu ajutorul colinei². — Din fr. **cholinérgique**.

COLINIĂR, **-Ă**, *coliniari*, *-e*, adj. (Mat.: despre puncte) Situat pe aceeași dreaptă. [Pr.: *-ni-ar*. — Var.: **colineăr**, **-ă** adj.] — **Co-** + **liniar**. Cf. fr. *collinéaire*, germ. *Kollinear*.

COLINIARITATE s.f. (Mat.) Calitatea mai multor puncte de a fi coliniare. [Pr.: *-ni-a-*] — Cf. it. *collinearità*.

COLIR s.n. Medicament folosit în tratamentul unor afecțiuni ale ochilor. — Din fr. **collyre**.

COLITĂ, *colite*, s.f. Inflamație acută sau cronică a colonului⁴, manifestată prin dureri abdominale, alteranță de constipație și diaree. — Din fr. **colite**.

COLIȚĂ, *colije*, s.f. 1. Coală de carte sau de revistă, tipărită și fâltuită, înainte de a fi legată sau broșată; fasciculă. 2. Mică coală de hârtie pe care

sunt tipărite una sau mai multe mărci poștale și pe care se găsește o inscripție indicând ocazia cu care s-a lansat emisiunea respectivă. — **Coală** + suf. *-iță*.

COLIVĂ, *colivari*, s.m. 1. Termen disprețuitor pentru oamenii care alegăre pe la toate înmormântările și parastasele ca să mănânce colivă sau alte pomeni; *fig.* persoană care vrea să aibă totul de-a gata, pomanagi. 2. Cel care poartă coliva la înmormântări. — **Colivă** + suf. *-ar*.

COLIVĂ, *colive*, s.f. (În practicile religioase ortodoxe) Grâu fierț amestecat cu zahăr și cu nuci pisate și ornat cu bomboane și zahăr pudră, care se împarte pentru pomenirea morților, la înmormântări și la parastase. — Din sl. **kolivo**.

COLIVIE, *colivii*, s.f. 1. Cușcă mică făcută din vergele de metal sau de lemn, în care sunt ținute păsările cântătoare sau decorative. 2. Construcție de metal acționată mecanic, care servește la transportarea persoanelor și materialelor în puțurile unei mine. — Din sl. **kolivija**.

COLIVIOARĂ, *colivioare*, s.f. (Fam.) Diminutiv al lui *colivă*. — **Colivă** + suf. *-ioară*.

COLIZIE s.f. v. **COLIZIUNE**.

COLIZIUNE, *coliziuni*, s.f. 1. Ciocnire violentă între două corpuri care se mișcă unul spre altul; izbire, lovire. 2. Ciocnire de forțe, tendințe, interese contrare în domeniul relațiilor omenești; conflict, ceartă, dispută. ♦ (Rar) Încăierare, bătaie, luptă. 3. (În sintagma *Coliziune omonimică* = fenomen lingvistic prin care două sau mai multe cuvinte diferite ajung omonime. [Pr.: *-zi-u-*. — Var.: (inv.) **colizie** s.f.] — Din fr. **collision**, lat. **collisio**, **-onis**.

COLLIGĂTUM s.n. Volum alcătuit din două sau mai multe lucrări diferite legate împreună. — Cuv. lat.

COLMATĂ, *colmatez*, vb. I. Tranz. A produce o colmatare. — Din fr. **colmater**.

COLMATĂJ, *colmataje*, s.n. Colmatare. — Din fr. **colmatage**.

COLMATĂRE, *colmatări*, s.f. 1. (Tehn.) Astupare a porilor unui material poros prin introducerea unei substanțe coloidale în masa lui. 2. Fenomen de depunere a materialului transportat de apele curgătoare, având ca rezultat ridicarea treptată a fundului unui bazin, a unei porțiuni dintr-o albie etc. 3. Depunere a particulelor de oxid de pe banda magnetică pe suprafața frontală a capetelor magnetice. — Cf. fr. **colmatage**.

COLNĂ, *colne*, s.f. (Reg.) Colibă sau casă (la vie). ♦ Construcție (primitivă) servind, într-o gospodărie țărănească, la păstrarea uneltelor sau la adăpostirea vitelor. — Din sb. **kolna**.

COLNIC, *colnice*, s.n. 1. Colină¹. 2. Drum îngust care trece peste un deal sau printr-o pădure. 3. Loc mic, în pădure, lipsit de arbori; luminiș. — Din bg., sb. **kolnik**.

COLNICEL, *colnicele*, s.n. (Pop.) Diminutiv al lui *colnic*. — **Colnic** + suf. *-el*. **COLNIȚĂ**¹, *colnițe*, s.f. (Reg.) Adăpost pentru oi sau pentru vite, construit din nule și acoperit cu paie; șură, șopro. — Din sb. **kolnica**.

COLNIȚĂ², *colnițe*, s.f. (Reg.) Deal mic, delușor. — **Coliniță** (rar, <*colină* + suf. *-iță*) influențat de *colnic*.

COLO adv. (Cu sens local) Acolo. ♦ Expr. *De colo (până) colo* = dintr-un loc într-altul, de la un capăt la altul, încoașe și încolo, peste tot. (*Pe*) *ici*, (*pe*) *colo* sau *colo și colo* = din loc în loc, pe alocurea, foarte rar. *Pe colo...*, *pe dincolo* = într-o parte..., într-alta. *Cât colo* = la oarecare depărtare. *Când colo* = (exprimând o surprindere) de fapt, în realitate. *A se cunoaște* (sau *a se vedea* etc.) *cât de colo* = a se cunoaște (sau a se vedea etc.) de departe, a fi foarte evident. *la te uită colo!* = (exprimând mirarea) i-auzii! de unde și până unde? [Acc. și: (pop.) *colô*] — Din **acolo**.

COLOANĂ, *coloane*, s.f. 1. Stâlp cilindric de marmură, piatră, lemn etc., destinat să susțină o parte dintr-un edificiu sau să-l ornamezeze, format din bază, fus și capitel. ♦ (Anat.) *Coloană vertebrală* = totalitatea vertebrelor reunite cap la cap, formând axul de susținere a scheletului la animalele vertebrate; șira spinării. 2. (Fiz.) Masă de lichid conținută într-un tub sau care țâșnește cu putere dintr-o conductă sau dintr-un rezervor. *Coloană de mercur*. 3. Fiecare dintre secțiunile verticale în care se împarte o pagină tipărită de ziar, revistă etc. și care este despărțită de celelalte printr-o linie neagră verticală sau printr-un spațiu alb; *p. ext.* conținutul unei astfel de despărțiri. ♦ Expr. *A pune (pe cineva) pe două coloane* = a demonstra că cineva a plagiat, expunând, în coloane alăturate, textul plagiatului și originalul folosit de acesta. ♦ Rubrică într-un formular, registru etc. 4. Șir de cifre așezate unele sub altele într-un tabel, într-o matrice etc. pentru a putea fi adunate. 5. Nume dat mai multor aparate folosite în chimie și în industria chimică, alcătuite dintr-o manta cilindrică verticală de metal, de sticlă etc. care conține materiale adsorbante sau talere de formă specială, materiale filtrante etc. 6. Formație realizată prin dispunerea în adâncime a unităților militare în vederea deplasării lor. ♦ (Și în sintagma *coloană de marș*) Grup de oameni, de soldați, de vehicule etc. care se deplasează pe același itinerar în șiruri paralele. 7. (Cin.; în sintagma *Coloană sonoră* = ansamblu de sunete (cuvinte, muzică etc.) care însoțesc imaginile unui film; pistă sonoră. — Din fr. **colonne**.

COLOARE s.f. v. *culoare*.

COLOCATĂR, -Ă, *colocatar*, -e, s.m. și f. Persoană care locuiește în aceeași casă cu persoane străine de familia sa, în temeiul unui contract. — Din fr. *colocataire*.

COLOCĂZIE, colocazii, s.f. Plantă tropicală cu frunze foarte mari, cu rizomul bogat în feculă, cultivată la noi ca plantă ornamentală de interior (*Colocasia antiquorum*) — Din lat. *Colocasia* [antiquorum], denumirea științifică a plantei.

COLOCVIAL, -Ă, *colocviali*, -e, adj. De conversație (familiară). [Pr.: -vi-a] — Din engl. *colloquial*.

COLÓCVIU, colocvii, s.n. 1. Convorbire, discuție (pe o temă dată). ♦ Formă de control a cunoștințelor dobândite de studenți, care constă în discuții, lucrări de laborator, lucrări practice. 2. Simpozion. — Din lat. *colloquium*.

COLÓDIU s.n. Soluție obținută prin dizolvarea nitrocelulozei într-un amestec de eter și alcool și care, prin evaporare, lasă o peliculă aderență. — Din fr. *colloidon*.

COLOFÓN, colofone, s.n. (Livr.) Notă, însemnare finală a unei cărți, care reproduce sau completează cele spuse în titlu. — Din fr. *colophon*.

COLOFÓNIU s.n. Reziudu de culoare galbenă-roșcată obținut după îndepărtarea terebentinii din rășina de conifere, folosit în industria hârtiei, a lacurilor, a cauciucului etc.; sacăz. — Din ngr. *kolofónion*, germ. *Kolophonium*.

COLOGARÍTM, cologaritmi, s.m. Logaritmul inversului unui număr. — Din fr. *cologarithme*.

COLOGRAFIE s.f. Procedeu de tipărire la care clișeu imprimabil este preparat pe o placă de sticlă. — Din fr. *colographie*.

COLOID, -Ă, *coloizi, -de*, adj., s.m. 1. Adj. (Chim.): despre unele substanțe sau materii) Ale cărei particule se află în stare de dispersie și nu difuzează prin membrane. 2. S.m. Substanță cu proprietăți coloidale (1), aflată în stare coloidă. — Din fr. *colloïde*.

COLOIDĂL, -Ă, *coloidali, -e*, adj. (Chim.) Care are aspectul și proprietățile unui coloid (2). ♦ *Stare coloidală* = stare de diviziune a materiei, în care particulele constitutive au dimensiuni cuprinse între aceea a moleculelor și aceea a suspensiilor. [Pr.: -lo-i] — Din fr. *colloïdal*.

COLOMBINĂ, colombine, s.f. Personaj feminin din comedia bufă italiană, care purta, ca și arlechinul, costum peștriț. — Din it. *colombina*.

COLÓN¹, *coloni*, s.m. 1. (În Imperiul Roman și în Evul Mediu în Europa) Muncitor agricol care, inițial liber, muncea o bucată de pământ luată în arendă de la marii proprietari, mai târziu legat de pământ, era obligat să plătească dijma și să presteze corvezi. 2. (Înv.) Colonist. — Din fr. *colon*, lat. *colonus*.

COLÓN², *coloni*, s.m. Parte sau subdiviziune a unui vers, a unei strofe sau a unei perioade în metrica antică. — Din ngr. *kólon*.

COLÓN³, *coloni*, s.m. Unitate monetară în Costa Rica și El Salvador. — Din sp. *colono*.

COLÓN⁴, *colonuri*, s.n. Porțiune a intestinului gros cuprinsă între cec și rect. — Din fr. *colon*, lat. *colôn*.

COLONĂDĂ, colonade, s.f. Ansamblu de coloane dispuse într-unul sau mai multe șiruri, formând, în cadrul unui edificiu, un peron ori o galerie sau fiind constituit dintr-o unitate independentă cu rol decorativ. — Din fr. *colonnade*.

COLONĂT s.n. (În Imperiul Roman și în Evul Mediu în Europa) Sistem de relații sociale potrivit căruia marii proprietari acordau colonului¹ un lot de pământ în schimbul unei dijme. — Din lat. *colonus*, fr. *colonat*.

COLONCÍFRĂ, coloncifre, s.f. Cifră plasată în partea de sus sau de jos a paginii unei cărți, reviste etc., care indică numărul de ordine al paginii respective în volum. — Din rus. *kolončifra* (refăcut după *cifră*). Cf. germ. *Kolumnenziffer*.

COLÓNEL¹, *colonei*, s.m. Cel mai mare grad de ofițer superior din armata României; pe scară ierarhică, urmează gradului de locotenent-colonel; persoană care poartă acest titlu. — Din fr. *colonel*.

COLÓNEL² s.n. Corp de literă de șapte puncte tipografice. — Din germ. *Kolonel*.

COLONÉLĂ, colonele, s.f. (Înv.; rar) Coloneleasă. — Din fr. *colonelle*.

COLONELEĂSĂ, colonelese, s.f. (Fam.) Soție de colonel¹; colonelă. — *Colonel¹ + suf. -easă*.

COLONETĂ, colonete, s.f. (Înv.) Diminutiv al lui *coloaună* (1); coloaună mică și zveltă, folosită mai ales în arhitectura romanică și în cea gotică (la galerii, porticiuri. — Din fr. *colonnette*.

COLONIAL, -Ă, *coloniali, -e*, adj. Care ține de coloniile și de colonialism, privitor la colonii; aflat în colonii, provenind din colonii; în stare de colonie. ♦ *Putere colonială* = stat cu una sau mai multe colonii. *Politică colonială* = colonialism. *Război colonial* = război dus de un stat pentru cucerirea de colonii (2) sau menținerea coloniilor cucerite anterior. [Pr.: -ni-a] — Din fr. *colonial*.

COLONIALE s.f. pl. (Înv.) Articole alimentare de băcănie (ceai, cafea etc.) provenite din țări exotice (în trecut, adesea, din țări coloniale) sau, *p. ext.* produse în interiorul țării. [Pr.: -ni-a] — Din fr. [denrées] *coloniales*, germ. *Kolonial* [waren].

COLONIALISM s.n. Sistem de expansiune colonială. [Pr.: -ni-a] — Din fr. *colonialisme*.

COLONIALÍST, -Ă, *colonialisti, -ste*, adj. Care ține de colonialism sau de coloniile (2), privitor la colonialism sau la coloniile (1). ♦ (Substantivat) Adept al colonialismului. [Pr.: -ni-a] — Din fr. *colonialiste*.

COLONIE¹, *colonii*, s.f. 1. (În Antichitate) Cetate sau oraș întemeiat, în scopuri comerciale sau strategice, de fenicieni, de greci sau de alte popoare pe teritorii străine. ♦ Oraș întemeiat de romani în ținuturile cucerite, având rol economic, administrativ și militar. 2. Teritoriu ocupat și administrat de o națiune străină și care este dependent de aceasta pe plan politic, economic, cultural etc. 3. Grup compact de persoane (de aceeași origine) așezat într-o țară sau într-o regiune a unei țări și care provine din imigrare sau din strămutare. 4. Grup de copii trimiși la odihnă în stațiuni climatice sau balneare; *p. ext.* loc unde este găzduit acest grup. 5. Grup de indivizi din aceeași specie, care trăiesc în comun. *Colonie de corali*. ♦ *Colonie microbială* = grup de bacterii, rezultat din diviziunea succesivă a unuiu sau a câtorva germeni. — Din fr. *colonie*, lat. *colonia*.

COLONIE², *colonii*, s.f. (Și în sintagma *apă de colonie*) Lichid parfumat, fabricat din alcool și diverse uleiuri vegetale, folosit în cosmetică. — Din fr. [eau de] *Cologne*.

COLONÍST, -Ă, *coloniști, -ste*, s.m. și f. Persoană care și-a părăsit țara sau locul de origine și s-a stabilit într-o colonie¹. — Din germ. *Kolonist*.

COLONIZĂ, colonizez, vb. I. Tranz. 1. A transforma în colonie¹ un teritoriu sau o țară. 2. A popula o țară sau o regiune cucerită cu oameni aduși de pe alte teritorii sau din alte țări. 3. A popula regiuni (slab populate sau depopulate) din propria țară cu oameni aduși din alte regiuni. — Din fr. *coloniser*.

COLONIZABIL, -Ă, *colonizabili, -e*, adj. Care poate fi colonizat. — Din fr. *colonisable*.

COLONIZĂRE, colonizări, s.f. Acțiunea de a *coloniza*. — V. *coloniza*.

COLONIZATÓR, -OĂRE, colonizatori, -oare, adj., s.m. și f. (Stat, populație etc.) care colonizează un teritoriu. — Din fr. *colonisateur*.

COLONLÍNE, colonlinii, s.f. (Tipogr.) Linie care marchează începutul textului de sub colontitlu. — Din germ. *Kolumnelinie*.

COLONTÍTLU, colontitluri, s.n. Indicație auxiliară care se tipărește deasupra textului curent al fiecărei pagini de carte și care cuprinde titlul lucrării sau al capitolului, numele autorului etc. — Cf. fr. *colonne-titre*.

COLOPATIE, colopatii, s.f. (Med.) Denumire generică pentru afecțiunile colonului. — Din fr. *colopathie*.

COLÓR adj. invar. (Despre filme, fotografii etc.) Tehnicolor; colorat. — Din engl. *color*.

COLORĂ, colorez, vb. I. Tranz. 1. A da unui obiect o anumită culoare cu ajutorul unei vopsele; a vopsi. 2. Fig. A da o nuanță expresivă stilului, exprimării etc.; a nuanța, a reliefa. — Din fr. *colorer*, lat. *colorare*.

COLORÁBIL, -Ă, *colorabili, -e*, adj. Care poate fi colorat. — *Colora + suf. -bil*.

COLORĂNT, -Ă, *coloranți, -te*, adj., s.m. 1. Adj. Care are proprietatea de a colora. 2. S.m. Substanță, de obicei organică, cu care se colorează diverse produse (fibre textile, piele, materiale plastice etc.). *Industria coloranților*. — Din fr. *colorant*.

COLORĂRE, colorări, s.f. Acțiunea de a *colora*; vopsire. — V. *colora*.

COLORÁT, -Ă, *colorați, -te*, adj. 1. Care are o anumită culoare (alta decât cea albă sau neagră); care are mai multe culori. 2. Fig. (Despre stilul, felul de exprimare al cuiva etc.) Bogat în nuanțări sau în imagini; viu, expresiv. — V. *colora*.

COLORATURĂ, coloraturi, s.f. 1. Ornamentație virtuoasă a liniei melodice vocale (în operă). ♦ *Soprană de coloratură* = soprană cu un registru acut extins. 2. (Rar) Bogăție de culori; colorit. — Din it. *coloratura*.

COLORĂȚIE, colorății, s.f. (Rar) Colorit. — Din fr. *coloration*.

COLORIMÉTRIC, -Ă, *colorimetrice, -ce*, adj. De colorimetrie. — Din fr. *colorimétrique*.

COLORIMETRÍE s.f. 1. Determinare a concentrației unei soluții colorate. 2. Metodă de determinare a caracteristicilor unei culori. — Din fr. *colorimétrie*, germ. *Kolorimetrie*.

COLORIMÉTRU, colorimetre, s.n. Aparat optic întrebuințat la determinarea concentrației soluțiilor colorate. — Din fr. *colorimètre*.

COLORÍSM s.n. Tendință în pictură de a da o importanță deosebită coloritului. — Din germ. *Kolorismus*.

COLORÍST, -Ă, *coloriști, -ste*, s.m. și f. Pictor care se distinge printr-un simț deosebit al culorii. — Din fr. *coloriste*.

COLORÍSTIC, -Ă, coloristici, -ce, adj., s.f. 1. Adj. De culori, al culorilor. 2. S.f. Studiu al culorilor. — Din fr. **coloristique**.

COLORÍT, colorituri, s.n. 1. Totalitatea culorilor unui obiect; bogăție de culori. ♦ Efect de ansamblu al culorilor unui tablou. 2. Culoare. 3. Fig. Expresivitate, strălucire a stilului; bogăție de imagini. — Din fr. **coloris, it. colorito**.

COLÓS, colosi, s.m. 1. Statuie de o mărime extraordinară; *p. ext.* obiect de proporții foarte mari. 2. Om, animal de mărime și putere neobișnuite. [Pl. și: (n.) *colosuri*] — Din fr. **colosse, lat. colossus**.

COLOSÁL, -Ă, colosali, -e, adj. Care depășește cu mult mărimea obișnuită; imens, gigantic, uriaș, enorm. ♦ Care depășește cu mult un anumit nivel (de intensitate, calitate etc.). *Succes colosal.* — Din fr. **colossal**.

COLPÍTĂ, colpíte, s.f. Inflamație a colului uterin. — Din fr. **colpíte**.

COLPORAFIE, colporafii, s.f. (Med.) Sută chirurgicală a vaginului. — Din fr. **colporaphie**.

COLPORTÁ, colportez, vb. I. Tranz. A răspândi știri, zvonuri etc. (false). — Din fr. **colporter**.

COLPORTÁJ, colportaje, s.n. 1. Răspândire, distribuie (a cărților, a presei). ♦ *Carte de colportaj* = carte cu preț redus, ilustrată, tipărită în tiraje mari, tratând sumar, la nivel de popularizare, teme foarte variate. 2. (Inv.) Comerț ambulant. — Din fr. **colportage**.

COLPORTÓR, -OÁRE, colportori, -oare, subst. 1. S.m. și f. Persoană care răspândește știri, zvonuri etc. (false). 2. S.m. (Inv.) Negustor ambulant. — Din fr. **colporteur**.

COLPOSCÓP, colposcoape, s.n. Aparat cu ajutorul căruia se face colposcopia. — Din fr. **colposcope**.

COLPOSCOPIE, colposcopii, s.f. Examen optic direct al vaginului și al colului uterin cu ajutorul colposcopului. — Din fr. **colposcopie**.

COL-ROULÉ, col-roulé-uri, s.n. Pulover cu guler înalt care se rulează. [Pr.: *col-rulé*] — Din fr. **col-roulé**.

COLT, colturi, s.n. Tip de revolver sau de pistol. — Din engl. **Colt, fr. colt**.

COLTÚC, coltuțe, s.n. 1. Fiecare dintre cele două capete ale unei pâini lungi. 2. (Reg.) Pernă mică servind drept căpătâi. ♦ Perniță (de ace). [Pl. și: *coltucuri*] — Din tc. **koltuk**.

COLTUCÉL, coltuțele, s.n. Diminutiv al lui *coltuc*. — **Coltuc** + suf. *-el*.

COLȚ, (I, II 4) colțuri, s.n., (II, III) colți, s.m. I. S.n. 1. Punct în care se întâlnesc muchiile unui obiect sau laturile unei figuri. ♦ *Colțul gurii* = fiecare dintre cele două extremități laterale ale gurii, unde se întâlnesc buzele. ♦ Fiecare dintre unghiurile formate de două străzi care se întâlnesc; locul format de fiecare dintre aceste unghiuri. ♦ Expr. *Colț cu...* = în unghiul format de străzile... F. Margine, extremitate. ♦ *Colț de pâine* = colțuc (1); *p. gener.* orice bucată de pâine (tăiată de la o margine). 2. Rubrică rezervată, într-o publicație, unei specialități. ♦ Expr. *A da din colț în colț* = a recurge la tot felul de subterfugii pentru a ieși dintr-o încurcătură. *A pune (un copil) la colț* = a pedepsi un copil, așezându-l într-un ungher al camerei cu fața la perete. 3. Loc îndepărtat, retras, dosnic; refugiu, ascunziș. ♦ Expr. *În (sau din) toate colțurile* = în (sau din) toate părțile. II. S.m. 1. Dinte al animalelor (*p. ext.* și al oamenilor), în special caninul. ♦ Expr. *A-și arăta colții* = a manifesta o atitudine agresivă, arpigă. *A (se) lua la colți* = a (se) certa, a fi gata de încăierare. *A avea colți (sau un colț)* = a fi dărz; a fi obraznic. ♦ Fragment dintr-un dinte sau dintr-o măsea ruptă. 2. Fiecare dintre vârfurile lungi și ascuțite ale greblei, furcii sau ale altor unelte asemănătoare. 3. Fiecare dintre cuiele de fier pe care le aplică cineva pe talpa încălțăminte de iarnă ca să nu alunece pe gheață; țintă. 4. Vârf ascuțit și prominent de stâncă, de gheață etc. 5. Vârful plantelor, în special al ierbilii, la începutul dezvoltării lor, când încolțesc. 6. Compus: *colții-babei* = plantă erbacee târâtoare cu frunze penate, cu flori galbene și cu fructe țepoase (*Tribulus terrestris*). III. S.m. 1. Fiecare dintre tăieturile de formă aproximativ triunghiulară făcute pe marginea unei stufe; dantelă împletită în această formă. 2. Suvită de păr ondulată trasă pe frunte sau pe tâmpile. — Din bg. **kolec, sb. kolac**.

COLȚÁN, colțani, s.m. (Rar) Colț mare de stâncă; loc inaccesibil. — **Colț** + suf. *-an*.

COLȚÁR, (1, 2, 3, 4, 5) colțare, s.n., (6) colțari, s.m. 1. S.n. Poliță așezată în colțul dintre doi pereți ai unei camere; dulăpior în formă de prismă triunghiulară, așezat într-un colț al camerei. 2. S.n. (Reg.) Sobă de cărămidă, cu coloane, instalată în colțul unei camere. 3. S.n. Piesă metalică sau din lemn, cu două aripi sau laturi așezate în unghi drept, utilizată la consolidarea și la protejarea unor îmbinări de colț. 4. S.n. Echer. 5. S.n. Calibru folosit la controlul înălțimii literelor tipografice. ♦ Element tipografic ornamental de alamă sau de plumb, folosit la formarea colțului unui chenar. 6. S.m. Ramă metalică prevăzută cu cuie lungi și ascuțite, care se atașează la bocanci, cu ajutorul unor curele, pentru a împiedica alunecarea pe stânci, pe gheață, pe bușteni. — **Colț** + suf. *-ar*.

COLȚÁT, -Ă, colțaiți, -te, adj. Colțos. — **Colț** + suf. *-at*.

COLȚIȘÓR, (1) colțișoare, s.n., (2) colțișori, s.m. 1. S.n. Diminutiv al lui *colț*; colțuleț. 2. S.m. Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu frunze alterne, cu flori albe sau roșietice, răspândită prin păduri umbroase (*Dentaria bulbifera*). — **Colț** + suf. *-ișor*.

COLTÓS, -OÁSÁ, coltoși, -oase, adj. Cu colții ieșiți în afară; cu dinți mari. ♦ Fig. Bun de gură, arțăgos; obraznic, recalcitrant. — **Colț** + suf. *-os*.

COLȚULÉT, colțulețe, s.n. Colțișor. — **Colț** + suf. *-uleț*.

COLȚÚN, colțuni, s.m. 1. (Reg.) Ciorap. 2. Compus: *colțunul-popii* sau *colțunii-popii* = plantă erbacee mică, cu tulpina întinsă pe pământ, cu flori inodore, albastre sau violete, cu un pînțen scurt și cu fructul o capsulă ascuțită (*Viola silvestris*). [Var.: (1) **căltún** s.m.] — Din ngr. **kaltsúni**.

COLȚUNÁȘ, colțunași, s.m. Preparat culinar făcut din aluat tăiat în pătrate mici, care se umplu cu carne, cu brânză, cu marmeladă etc. și apoi se fierb în apă. [Var.: **căltúnăș** s.m.] — **Colțun** + suf. *-aș*.

COLȚURÁT, -Ă, colțurați, -te, adj. Colțuros. — **Colț** + suf. *-at*.

COLȚURÓS, -OÁSÁ, colțuroși, -oase, adj. 1. (Despre pietre, bolovani etc.) Care are unul sau mai multe colțuri; plin de colțuri. 2. Fig. (Despre fața oamenilor) Cu trăsături proeminente; osos. — **Colțuri** (pl. lui *colț*) + suf. *-os*.

COLUMBÁCĂ, columbace, adj. (În sintagma) *Muscă columbacă* (și substantivat, f.) = insectă mică, dipteră, a cărei înțepătură veninoasă poate provoca moartea vitelor sau chiar a copiilor (*Simulium columbaczense*). — Din sb. **Kolumbaci** (localitate în Serbia).

COLUMBÁR, columbare, s.n. Cameră funerară, prevăzută cu firdes destinate păstrării urnelor cu cenușa morților. — Din lat., fr. **columbarium**.

COLÚMBĂ, columbe, s.f. (Inv.) Porumbiță. — Din lat. **columba**.

COLUMBĂRIE, columbării, s.f. Crescătorie de porumbei. — **Columbă** + suf. *-ărie*.

COLUMBIÁN, -Ă, columbieni, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Columbiei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Columbiei sau columbienilor (1), care se referă la Columbia ori la columbieni. [Pr.: *-bi-an*] — **Columbia** (n. pr.) + suf. *-an*.

COLUMBIFÓRM, -Ă, columbiformi, -e, adj., s.f. 1. Adj. (Despre păsări) Care se aseamănă cu porumbelul. 2. S.f. (La pl.) Ordin de păsări bune zburătoare, care își hrănesc puii, în primele zile, cu un fel de lapte secretat de mucoasa gúșii părinților; (și la sg.) pasăre din acest ordin. — Din fr. **columbiforme**.

COLUMBÍT s.n. Mineral care conține niobiu. — Din fr. **columbite**.

COLUMBIU s.n. (Chim.; rar) Niobiu. — Din fr. **columbium**.

COLUMBOFIL, -Ă, columbofilii, -e, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține porumbeilor, privitor la porumbei. 2. S.m. și f. Crescător de porumbei. — Din fr. **columbophile**.

COLUMBOFILIE, columbofilii, s.f. Pasiune de a crește porumbei (voiajori). — Din fr. **columbophilie**.

COLUMBOGRÁMÁ, columbogramă, s.f. Mesaj dus la destinație de porumbei (voiajori). — **Columbă** + [aero]gramă.

COLUMÉLÁ, columele, s.f. 1. Axă a cochiliei melcilor. 2. (Rar) Coloană funerară mică. — Din fr. **columelle**.

COLÚMNĂ, colonne, s.f. Monument în formă de coloană izolată, ridicat (în Antichitate) spre a comemora un eveniment important. — Din lat. **columna**.

COLÚN, coluni, s.m. (Inv.) Măgar sălbatic. — Din sl. **kolunŭ**.

COLURIE, colurii, s.f. (Fiziol.) Prezență a pigmentilor biliari în urină; cantitate de pigmenți biliari prezentă în urină. — Din fr. **cholorie**.

COLUVIÁL, -Ă, coluviali, -e, adj. (Geol.) Referitor la coluviu; care formează un coluviu. [Pr.: *-vi-al*] — Din fr. **coluvial**.

COLÚVIU s.n. Material detritic acumulat la baza pantelor și provenit din dezagregarea rocilor și din deplasarea fragmentelor lor pe versanții munților sub acțiunea gravitației. — Din fr. **colluvium**.

COLUZIÚNE, coluziuni, s.f. (Rar) Înțelegere secretă între două părți, două persoane etc. în defavoarea unei a treia. [Pr.: *-zi-u-*] — Din fr. **collusion, lat. collusion, -onis**.

CÓMA s.f. (Fiz.) 1. Aberație a sistemelor optice, care constă în apariția unei imagini în formă de cometă. 2. Aberație a lentilelor electronice, caracterizată prin apariția unei estompari spre periferia imaginii. — Din fr. **coma**.

COMANÁC s.n. v. **comănac**!

COMANDÁ, comand, vb. I. Tranz. 1. (Mil.) A da un ordin sau un semnal pentru executarea unei mișcări, a unei așezări etc.; a avea comanda unei unități armate sau a unei subdiviziuni a armatei. ♦ A porunci, a ordona. 2. A da în lucru (un obiect, o lucrare etc.) la un meșteșugar. 3. A solicita mâncare sau băutură într-un local public. — Din fr. **commander**.

COMANDAMÉNT, comandamente, s.n. 1. Organ de conducere a unei (mari) unități sau a unei instituții militare. ♦ *Comandament suprem* = cel mai înalt organ de conducere a armatei unui stat sau a unui grup de state în timp de război. ♦ Loc unde este instalat acest organ de conducere. 2. Fig. Precept, poruncă, regulă, normă. 3. (Jur.) Act prin care începe executarea silită imobiliară a unui debitor. — Din fr. **commandement**.

COMANDĂNT, *comandanți*, s.m. Persoană care comandă o unitate militară, o navă, o garnizoană etc. ⇨ *Comandant suprem* = a) funcție de comandant al forțelor armate ale unui stat, îndeplinită fie de ministrul forțelor armate, fie de către șeful statului; persoană care îndeplinește această funcție; b) funcție de comandant al forțelor armate ale unui grup de state aliate, mai ales în timp de război; persoană care îndeplinește această funcție. (Înv.) *Comandant al pieței* = ofițer care supraveghează desfășurarea activității într-o garnizoană. — Din fr. **commandant**.

COMANDĂRE s.f. Acțiunea de a *comanda* și rezultatul ei. — V. **comanda**.

COMANDĂT, *-Ă, comandați, -te*, adj. 1. (Despre mișcări, acțiuni) Executat printr-o comandă (3). 2. (Despre camerele unei locuințe) Care comunică între ele; (despre apartamente) ca camere care comunică între ele. — V. **comanda**.

COMANDATĂRĂ, *comandaturi*, s.f. Comandament al trupelor germane de ocupație. — Din germ. **Kommandantur**.

COMĂNDĂ, *comenzi*, s.f. 1. Acțiunea de a comanda; ordin de executare a unei mișcări, a unui exercițiu; poruncă. ⇨ *Metodă de comandă* = metodă folosită de un conducător care ia decizii personale și le impune colaboratorilor fără a-i consulta. *Ton de comandă* = ton poruncitor. ⇨ Expr. *La comandă* = a) la porunca, la cererea cuiva; b) la momentul dorit sau potrivit; intenționat. *Plânge la comandă*. 2. Funcție de conducere a unei unități militare. ◆ Exercițiu de funcție de comandant. ⇨ *Post de comandă* = loc unde stă comandantul trupelor și de unde transmite comanda operațiilor. 3. Operație manuală, semiautomată sau automată, prin care se pune în funcțiune, se reglează sau se oprește un sistem tehnic. ⇨ *Post de comandă* = loc unde sunt concentrate organele și aparatele de acționare a unui sistem tehnic. ◆ (Concr.) Ansamblu de aparate a căror acțiune conduce un sistem tehnic. 4. Construcția cea mai înaltă de pe puntea superioară a unei nave, de unde se efectuează conducerea navei. ◆ Frânghie subțire folosită la înfășurarea capătului unei parâme. 5. Cerere prin care o persoană, o întreprindere etc. solicită livrarea unui anumit produs, executarea unei lucrări sau prestarea unui serviciu. ⇨ Loc. adj. *De comandă* = care este sau a fost executat după indicațiile date de client. — Din fr. **commande**.

COMĂNDİR, *comandiri*, s.m. (Înv.) Comandant. — Din rus. **komandir**.

COMANDITĂ, *comanditez*, vb. I. Tranz. A participa bănește la o societate comercială sau industrială, cu răspundere față de creditorii pentru eventualele pierderi în limitele părții de capital social investit. — Din fr. **commanditer**.

COMANDITĂR, *-Ă, comanditari, -e*, s.m. și f. Persoană care comanditează sau, p. ext., finanțează. — Din fr. **commanditaire**.

COMANDITĂRE, *comanditări*, s.f. Acțiunea de a *comandita*. — V. **comandita**.

COMANDITĂT, *-Ă, comanditați, -te*, adj., s.m. și f. (Persoană sau întreprindere) care se asociază la câștig și la pierdere cu comanditarul și răspunde nelimitat față de creditorii pentru capitalul societății. — V. **comandita**.

COMANDITĂ, *comandite*, s.f. Contract de asociație în care una dintre părți, comanditul, răspunde solidar și cu întreaga sa avere pentru obligațiile societății față de creditorii, pe când cealaltă parte, comanditarul, nu răspunde decât în limitele capitalului social investit de el. ⇨ *Societate în comandită* = societate alcătuită pe baza unui asemenea contract. — Din fr. **commandite**.

COMÁNDO, *comandouri*, s.n. Corp de trupe organizat și antrenat în mod special pentru acțiuni deosebite, executate independent. — Din fr. **commando**.

COMANDÓR, *comandori*, s.m. 1. Grad de ofițer superior din aviația și marina militară, corespunzător gradului de colonel din armata terestră; persoană care are acest grad. 2. Rang în ierarhia unor decorații militare și civile. — Din fr. **commandeur**.

COMĂNȘ, *-Ă, comanși, -e*, s.m. și f. 1. S.m. și f. (La pl.) Amerindieni din America de Nord, care populau sudul Podișului Preriilor. 2. Adj. Care aparține comanșilor (1), care se referă la comanși. — Din fr. **comanchi**.

COMĂRNIC, *comarnice*, s.n. 1. Colibă mică în care locuiesc ciobanii la stână; umbrar pentru ciobani. 2. Adăpost la stână care servește la păstrarea și la uscarea cașului. 3. Poliță, scândură sau leasă de nuiete pe care se pune cașul la uscat. — Din bg. **komarnik**.

COMASĂ, *comasez*, vb. I. Tranz. A reuni, a strânge laolaltă loturi de teren, unități agricole, unități industriale, unități comerciale, instituții etc.; a concentra. — Din germ. **kommassieren**, lat. **comassare**.

COMASĂRE, *comasări*, s.f. Acțiunea de a *comasa*. — V. **comasa**.

COMÁT, *-Ă, comati, -te*, adj. (Rar) Care are coamă bogată, cu plete bogate; încomat. ⇨ *Stea comată* = cometă. — Din **coamă**. Cf. lat. **coma** + **us**.

COMĂTI s.m. pl. Nume dat (de romani) dacilor de rând (care purtau plete și capul descoperit). — Din lat. **comati**.

COMATOGÉN, *-Ă, comatogeni, -e*, adj. (Med.) Care produce o stare de comă¹. *Factor comatogen*. — Din fr. **comatogène**.

COMATÓS, *-OĂSĂ, comatoși, -oase*, adj., s.m. și f. 1. Adj. De comă¹. *Stare comatoasă*. 2. Adj., s.m. și f. (Bolnav) care este în comă¹. — Din fr. **comateux**.

COMĂ, *come*, s.f. Pierdere totală, prelungită a cunoștinței, a sensibilității și motricității, asemănătoare somnului profund, provocată de o ruptură a vaselor creierului, de diabet, de uremie sau de alte boli. ◆ (Impr.) Agonie. ⇨ (Arg., loc adj. și adv.) *De comă* = extraordinar, nemaipomenit. — Din fr. **coma**.

COMĂ?, *come*, s.f. 1. Cel mai mic interval muzical, greu perceptibil pentru auz; semn folosit pentru a indica în muzica instrumentală frazarea, iar în muzica vocală locurile unde se respiră. 2. (Reg.) Virgulă. — Din germ. **Komma**, fr. **comma**.

COMĂNĂC¹, *comănace*, s.n. 1. Acoperământ al capului, de formă cilindrică, fără boruri, confecționat din lână sau din păslă, purtat de călugări și de călugărițe. ⇨ Expr. (Glumeț) *A-și pune capul sub comănac* = a se călugări. 2. Acoperământ al capului asemănător cu comănacul¹ (1) purtat în trecut de bărbați. ◆ Căciuliță de mătase sau de stofă scumpă, purtată în trecut de femei. [Var.: **comănac** s.n.] — Et. nec.

COMĂNĂC², *comănaci*, s.m. (Reg.) Creangă, ramură. — Et. nec.

COMĂNDĂRE s.f. v. **comândare**.

COMĂND, *comânduri*, s.n. (Înv.) 1. Masă de pomeneire a unui mort; praznic; mâncare care se servește la o astfel de masă. 2. Bani, lucruri, vite etc. pe care și le păstrau oamenii pentru înmormântare și pentru praznic. — Din **comândă** (derivat regresiv).

COMĂNDĂ, *comând*, vb. I. Tranz. (Înv.) A face comândul; a îngriji de cele necesare pentru comând. — Lat. **commandare** (= *commendare*).

COMĂNDĂRE, *comândări*, s.f. (Înv.) Praznic, ospăț la înmormântare, pomană. [Var.: **comândăre** s.f.] — V. **comândă**.

COMBĂINĂ s.f. v. **combină**.

COMBAINÉR, *-Ă* s.m. și f. v. **combiner**.

COMBAINÍST, *-Ă, combainiști, -ste*, sm. și f. Combiner. — **Combaină** + suf. *-ist*.

COMBATĂNT, *-Ă, combatanți, -te*, adj. (Adesea substantivat) Care ia (sau este apt să ia) parte la lupte, care aparține unei unități militare de luptă. ◆ Fig. Care luptă activ, care militează pentru triumful unor idei. — Din fr. **combattant**.

COMBĂTE, *combăt*, vb. III. 1. Tranz. A lupta împotriva unor atitudini, unor idei și împotriva persoanelor care le susțin. 2. Tranz. A lua măsuri de stăpînire a unui flagel social, a unei boli etc. 3. Intrans. (Înv.) A lua parte la o luptă, a lupta. — Din fr. **combattre** (după *bate*).

COMBĂTERE, *combateri*, s.f. Acțiunea de a *combate*; luptă. — V. **combate**.

COMBATÍV, *-Ă, combativi, -e*, adj. Care susține cu dârzenie și cu perseverență o idee, un punct de vedere, o concepție. — Din fr. **combatif**.

COMBATIVITĂTE s.f. Însușirea de a fi combativ. — Din fr. **combativité**.

CÓMBI s.n. Autoturism cu portbagajul plasat în interiorul mașinii, la spate. ⇨ (Adjectival) *Trabant combi*. — Din germ. **Kombi**(wagen).

COMBINĂ, *combin*, vb. I. 1. Tranz. A îmbina, a potrivi lucruri diferite. ◆ (Fam.) A plănui, a chibzui. 2. Tranz. și refl. A (se) uni (atomi, molecule sau radicali ai unor substanțe) printr-o reacție chimică, dând naștere unei substanțe compuse. — Din fr. **combiner**, lat. **combinare**.

COMBINĂBIL, *-Ă, combinabili, -e*, adj. Care se poate combina. — **Combina** + suf. *-bil*.

COMBINĂGIU, *combinagii*, s.m. (Peior.) Persoană care face tot felul de combinații (necinstite). — **Combina** + suf. *-giu*.

COMBINĂRE, *combinări*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) *combina*; îmbinare, combinație. 2. (Mat.; la pl.) Totalitatea grupurilor care se pot alcătui cu un număr dat de elemente (alese dintr-un număr mai mare), astfel încât fiecare grup să conțină sau numai elemente diferite între ele, sau numai elemente identice. 3. Fenomen chimic de unire a doi sau a mai multor atomi, molecule sau radicali pentru a forma molecula unei noi substanțe, cu însușiri diferite de cele ale substanțelor de la care s-a pornit. — V. **combina**.

COMBINĂT, *combinat*, s.n. Mare complex productiv constituit din mai multe sectoare productive care se completează reciproc. ◆ *Combinat sportiv* = reunire a mai multor terenuri și săli de sport. — Din rus. **kombinat**, fr. **combinat**.

COMBINĂT², *-Ă, combinați, -te*, adj. Care este alcătuit din mai multe elemente diferite; care formează o combinație. ◆ Spec. (Chim.; despre substanțe) Compus. ◆ (Substantivat, f.) Probă sportivă complexă (de schi). — V. **combina**. Cf. fr. **combiné**.

COMBINĂTÍV, *-Ă, combinativi, -e*, adj. De combinare (1). — Din engl. **combinative**.

COMBINATÓR, *-OĂRE, combinatori, -oare*, adj., s.n. 1. Adj. Care combină, care determină o combinație. 2. S.n. Aparat care poate realiza combinații de asociație între mașini, aparate și instrumente electrice. — Din rus. **kombinator**, fr. **combineur**.

COMBINATÓRIE, *combinatorii*, adj. (În sintagma) *Analiză combinatorie* = capitul din calculul probabilităților care studiază aranjamentele, permutările și combinațiile. — Din fr. *combinatoire*.

COMBINĂȚIE, *combinații*, s.f. 1. Îmbinare, reunire, combinare. 2. (Fam.) Aranjament, plan; calcul. ♦ Expr. *A intra în combinație cu cineva* = a se asocia cu cineva. 3. Reacție chimică în cursul căreia doi atomi sau două molecule se unesc pentru a forma o nouă moleculă; (concr.) substanță obținută în urma unei astfel de reacții; (corp) compus. [Var.: *combinațiune* s.f.] — Din lat. *combinatio*, -onis.

COMBINAȚIUNE s.f. v. *combinație*.

COMBINĂ, *combine*, s.f. Mașină de lucru complexă care îndeplinește simultan mai multe operații. ♦ *Combina agricolă* = mașină (autopropulsată) care execută simultan mai multe lucrări agricole. *Combina minieră* = mașină care efectuează operațiile de tăiere și de desprindere a rocilor și a minereurilor, precum și de evacuare a materialului de pe locul unde se lucrează. *Combina muzicală* = set de aparate (tuner, pick-up, casetofon, amplificatoare audio) de înregistrare-redare a sunetului; sistem audio. [Var.: *combaină* s.f.] — Din engl. *combine*. Cf. rus. *kombain*.

COMBINÉR, -Ă, *combineri*, -e, s.m. și f. Muncitor calificat care manevrează o combină. [Var.: *combainér*, -ă s.m. și f.] — **Combina** + suf. -ar. Cf. rus. *kombainer*.

COMBINEZÓN, *combinezoane*, s.n. 1. Obiect de lenjerie pentru femei, confecționat din pânză, mătase, nailon etc., care acoperă corpul, sub rochie, de la umeri până deasupra genunchilor; furou. 2. Îmbrăcăminte de protecție împotriva murdăririi în timpul lucrului, mai ales pentru muncitorii care execută lucrări de reparații. ♦ Salopetă. — Din fr. *combinaison*.

COMBINÓR, *combinoare*, s.n. Organ suplimentar al fiecărui selector dintr-o centrală telefonică automată, folosit pentru a produce schimbări succesive în constituția circuitelor. — **Combina** + suf. -or.

CÓMBO s.n. Formație orchestrală de jazz compusă din trei până la opt instrumentiști. — Cf. engl. *combinaty*.

COMBURĂNT, -Ă, *comburaanți*, -te, adj., s.m. 1. Adj. Care produce combustie, care întreține arderea. 2. S.m. Gaz sau substanță care asigură arderea carburantului (în motorul-rachetă). — Din fr. *comburant*.

COMBUSTIBIL, -Ă, *combustibili*, -e, adj., s.m. 1. Adj. (Despre materiale) Care are însușirea de a arde. 2. S.m. Materie, de obicei organică, care arde, dezvoltând căldură, și care este folosită ca izvor de energie în industrie și în economia casnică. ♦ *Combustibil convențional* = combustibil teoretic cu putere calorică de 7 000 kcal/kg, utilizat ca etalon pentru compararea diferiților combustibili reali. *Combustibil nuclear* = material fisionabil întrebuințat pentru a produce energie în reactoarele nucleare. — Din fr. *combustible*.

COMBUSTIBILITATE s.f. Proprietate a unor corpuri de a arde în contact cu aerul. — Din fr. *combustibilité*.

COMBUSTIE, *combustii*, s.f. Ardere. — Din fr. *combustion*, lat. *combustio*.

COMEDIÁN, -Ă, *comedienți*, -e, s.m. și f. (Rar) Actor sau actriță de comedie; comediant. ♦ Fig. Persoană care știe să se prefacă, care adoptă atitudini teatrale în viața de toate zilele. [Pr.: -di-an] — Din fr. *comédien*.

COMEDIÁNT, -Ă, *comedianți*, -te, s.m. și f. 1. (Înv.) Comedian. ♦ Actor sau actriță de circ, de bălci; saltimbanc. ♦ Actor sau actriță fără talent. 2. Fig. Persoană prefăcută, fățarnică, ipocrită; șarlatan. [Pr.: -di-anț] — Din germ. *Komödiant*, it. *comediante*.

COMEDIE¹, *comedii*, s.f. Operă dramatică al cărei subiect și deznodământ provoacă râsul și care ridiculizează relații sociale și etice, tipuri umane, năravuri etc. ♦ Fig. Prefăcătorie, ipocrizie, falsitate. — Din fr. *comédie*, lat. *comœdia*.

COMEDIE², *comedii*, s.f. 1. (Pop. și fam.) Întâmplare ciudată și hazlie; poznă, bazaconie. ♦ Lucru neașteptat, surprinzător; minune. 2. (Rar) Spectacol public cu numere de circ, panoramă, călușei etc. ♦ Mecanism, mașinărie. — Din tc. *komedyá*.

COMEDIOÁRĂ, *comedioare*, s.f. (Fam.) Diminutiv al lui *comedié*¹. [Pr.: -di-oa-] — **Comedié**¹ + suf. -ioară.

COMEDIOGRÁF, *comediografi*, s.m. Autor de comedii¹. [Pr.: -di-o-] — Din it. *comediografo*, lat. *comœdiographus*.

COMEDÓN, *comedoane*, s.n. Mică formație cilindrică de substanțe sebacee cu extremitatea neagră, care astupă uneori glandele sebacee ale feței. — Din fr. *comédon*.

COMEMORÁ, *comemorez*, vb. I. Tranz. A celebra solemn amintirea unei personalități sau a unui eveniment important. — Din fr. *commémorer*, lat. *commemorare*.

COMEMORÁBIL, -Ă, *comemorabili*, -e, adj. Care trebuie (sau poate) să fie comemorat; de comemorat. — Din fr. *commémorable*, lat. *commemorabilis*.

COMEMORÁRE, *comemoraři*, s.f. Acțiunea de a *comemora*; ceremonie menită să evoce amintirea unei persoane sau a unui eveniment important; comemorație. — V. *comemora*.

COMEMORATÍV, -Ă, *comemorativi*, -e, adj. Care evocă amintirea unui eveniment important, a unei personalități etc. — Din fr. *commémoratif*.

COMEMORÁȚIE, *comemorații*, s.f. (Rar) Comemorare. — Din fr. *commémoration*, lat. *commemoratio*.

COMENDUÍRE, *comenduiři*, s.f. Organ militar care supraveghează îndeplinirea corectă a serviciului de gardă, păstrarea ordinii și a disciplinei într-o localitate, într-o unitate militară, într-o stație de cale ferată etc. ♦ Local în care își are sediul un asemenea organ militar. — Din *comendui* (ieșit din uz „a comanda” < *comendie* < pol. *komenda*).

COMENSALÍSM s.n. v. *comensualism*.

COMENSUALÍSM s.n. (Biol.) Formă specifică de relații între două plante sau două animale, în care unul folosește resturile de hrană ale celui alt. [Pr.: -su-a-] — Var.: *comensalism* s.n.] — După germ. *Kommensalismus*, fr. *commensalisme*.

COMENSURÁBIL, -Ă, *comensurabili*, -e, adj. (Mat.; despre două sau mai multe mărimi) Care pot fi măsurate cu aceeași unitate de măsură, valorile amândurora fiind multipli întregi ai unității folosite. — Din fr. *commensurable*, lat. *commensurabilis*.

COMENSURABILITÁTE s.f. Proprietatea a două mărimi de aceeași natură de a admite o a treia mărime ca măsură comună, care se cuprinde în primele de un număr întreg de ori. — Din fr. *commensurabilité*.

COMENTÁ, *comentez*, vb. I. Tranz. 1. A face observații asupra unei întâmplări, a unui eveniment etc.; a interpreta, a lămurii. 2. A analiza, a interpreta critic textul unei opere literare, istorice, un articol de lege etc. — Din fr. *commenter*, lat. *commentari*.

COMENTÁRE, *comentári*, s.f. Acțiunea de a *comenta*. — V. *comenta*.

COMENTÁRIU, *comentarii*, s.f. 1. Aprecieri, comentare (în spirit critic) a unei probleme, a unui eveniment etc.; material publicistic prezentând o asemenea apreciere. 2. Explicare a unei opere literare, istorice etc., făcută adesea prin note marginale; interpretare. — Din fr. *commentaire*, lat. *commentarium*.

COMENTATÓR, -OÁRE, *comentatori*, -oare, s.m. și f. Persoană care interpretează o operă literară, istorică etc.; autor de comentarii. ♦ Persoană care comentează desfășurarea unui eveniment, a unei întreceri sportive etc. (la radio, televiziune). — Din fr. *commentateur*, lat. *commentator*, -oris.

COMERÁJ s.n. (Franțuzism) Flecăreală; bărfă. — Din fr. *comméragé*.

COMERCIÁBIL, -Ă, *comercialibili*, -e, adj. Care îndeplinește condițiile pentru a fi comercializat (ușor); vandabil; de comercializat. [Pr.: -ci-a-] — Din it. *commerciabile*.

COMERCIÁL, -Ă, *comerciali*, -e, adj. Care aparține comerțului, privitor la comerț; din comerț; negustoresc. [Pr.: -ci-a-] — Din fr. *commercial*, lat. *comercialis*.

COMERCIÁLÍSM s.n. Spirit comercial (exagerat). [Pr.: -ci-a-] — Din engl. *commercialism*.

COMERCIÁLIZÁ, *comercializez*, vb. I. Tranz. A pune o marfă, un bun etc. în comerț, a face să devină obiect de comerț. [Pr.: -ci-a-] — Din fr. *commercialiser*.

COMERCIÁLIZÁRE, *comercializări*, s.f. Acțiunea de a *comercializa* și rezultatul ei. [Pr.: -ci-a-] — V. *comercializa*.

COMERCIÁNT, -Ă, *comercianți*, -te, s.m. și f. Persoană fizică sau juridică specializată în efectuarea actelor de comerț. [Pr.: -ci-anț] — Din it. *commerciante*, fr. *commerçant*.

COMERȚ s.n. Schimb de produse prin cumpărarea și vânzarea lor; ramură a economiei în cadrul căreia se desfășoară circulația mărfurilor. — Din fr. *commerce*, lat. *commercium*.

COMESEÁN, -Ă, *comeseni*, -e, s.m. și f. Persoană care stă la masă împreună cu altcineva, care mănâncă la o masă comună; conviv. [Var.: *comesean*, -ă s.m. și f.] — **Co-** + *mesean* (după fr. *commensal*).

COMESTÍBIL, -Ă, *comestibili*, -e, adj. Care poate servi ca hrană; bun de mâncat. — Din fr. *comestible*, lat. *comestibilis*.

COMÉT s.n. v. *cometă*.

COMÉTÁ, *comete*, s.f. Corp ceresc alcătuit dintr-un nucleu luminos înconjurat de gaze și de pulberi, care, uneori, se prelungește sub forma unei cozi îndreptate în sens opus Soarelui din cauza presiunii luminii acestuia; stea cu coadă. [Var.: (înv.) *comét* s.n.] — Din fr. *comete*, lat. *cometa*.

CÓMIC, -Ă, *comici*, -ce, adj., s.m., s.n. 1. Adj. Care aparține comediei¹, de comedie, relativ la comedie. ♦ Care provoacă râsul; hazliu, ridicol. 2. S.m. Actor care interpretează roluri de comedii¹. 3. S.n. Categorie estetică în a cărei sferă intră actele, situațiile sau personajele din viață sau din artă care provoacă râsul; ceea ce constituie temeiul ridicolului; parte hazlie, element sau efect comic, notă ridicolă pe care o reprezintă ceva sau cineva. — Din fr. *comique*, lat. *comicus*.

COMICÁRIE, *comicării*, s.f. (Fam.) Faptă, situație care provoacă râsul; caraghioslăc. — **Comic** + suf. *ărie*.

COMICITÁTE s.f. (Rar) Caracter comic. — **Comic** + suf. *-itate*.

CÓMICS, *comicsuri*, s.n. Nume dat unor povestiri prezentate sub formă de desene seriale (publicate în reviste, broșuri etc.), însoțite de texte scurte. — Din engl. **comics**.

COMINATÓRIU, -IE, *cominatorii*, adj. (Despre o măsură luată de un organ de jurisdicție) Care constrânge o persoană la comiterea sau la abținerea de la săvârșirea unui fapt. ⇨ *Daune cominatorii* = sumă de bani ce urmează a se plăti periodic de către o persoană până la achitarea obligației ce îi revine. — Din fr. **cominatoire**.

CÓMINĂ s.f. (Reg.) Tescovină. — Din sb. **komina**.

COMINTÉRNIST, -Ă, *cominterniști, -ste*, adj., s.m. și f. (Adept) al Cominternului. — **Comintern** (= Internaționala a III-a Comunistă) + suf. *-ist*.

COMINUTÍV, -Ă, *cominutivi, -e*, adj. (Med.; despre fracturi) În fragmente mici. — Din fr. **cominutif**.

COMINUȚIE, *cominuții*, s.f. (Rar) Reducere, împărțire în bucăți mici. — Cf. lat. **comminuere**.

CÓMIS, *comiși*, s.m. Mare dregător în Moldova și în Țara Românească, în Evul Mediu, care avea în grijă sa caii și grajdurile Curții domnești, precum și aprovizionarea cu furaje. — Din ngr. **kómis**.

COMISĂR, *comisari*, s.m. 1. Ofițer de poliție, șef al unui comisariat. 2. (În sintagma) *Comisar militar* = comandant al unui comisariat militar. 3. (În fosta URSS, până în anul 1946; în sintagma) *Comisar al poporului* = membru al guvernului sovietic. 4. Persoană investită de către o autoritate superioară cu împuterniciri speciale; mandatar. — Din fr. **commissaire**, (3) rus. **komissar**.

COMISARIÁT, *comisariate*, s.n. 1. (În vechea organizare administrativă a țării) Secție a poliției orașenești condusă de un comisar (1). ♦ Localul acestei secții. 2. (În sintagma) *Comisariat militar* = organ de conducere militară locală de pe lângă fiecare unitate administrativă, ale cărei funcții de bază sunt recrutarea și încorporarea celor supuși serviciului militar, precum și evidența situației militare a cetățenilor. ♦ Localul acestui organ. 3. (În fosta URSS, până în anul 1946; în sintagma) *Comisariat al poporului* = minister. [Pr.: *-ri-aț*] — Din fr. **commissariat**, (3) rus. **komissariat**.

COMISERATÍV, -Ă, *comiserativi, -e*, adj. (Rar) Compătimitor. [Pr. și: *-ze-*] — Din it. **comiserativo**.

CÓMISIE, *comisii*, s.f. 1. Colectiv având sarcina de a coordona sau de a sprijini o anumită activitate. 2. Organizație internațională sau organ al unei organizații internaționale. 3. (Înv.) Secție de poliție. [Var.: **comisiune** s.f.] — Din rus. **komissia**, fr. **commission**.

COMISIÓN, *comisioane*, s.n. 1. Însărcinare dată unei persoane de a procura sau de a transmite ceva; serviciu făcut cuiva în urma unei astfel de însărcinări. 2. (Jur.) Contract în baza căruia o persoană tratează afaceri comerciale în nume propriu, dar pe socoteala altei persoane, în schimbul unei remunerații (procentuale). ♦ Remunerație (procentuală) primită de o persoană, de o bancă etc. care a mijlocit o afacere comercială sau care a efectuat un serviciu. [Pr.: *-si-on*] — Din fr. **comission**.

COMISIONĂ, *comisionez*, vb. I. Tranz. A procura ceva prin mijlocirea unui comisionar. [Pr.: *-si-o-*] — Din fr. **comissionner**.

COMISIONĂRI, *comisionari*, s.m. 1. Persoană care tratează afaceri comerciale în numele său, dar pe socoteala altei persoane, în schimbul unui beneficiu. 2. Persoană care se ocupă cu transmiterea de scrisori, pachete etc. pe cale particulară. [Pr.: *-si-o-*] — Din fr. **commissionnaire**.

COMISIÚNE s.f. v. **comisie**.

COMISOÁIE, *comisoaie*, s.f. (Înv.) Soție de comis. — **Comis** + suf. *-oai-*. **COMISÓRIU, -IE**, *comisorii*, adj. (Jur.) Care duce la rezilierea, anularea, desființarea unui contract. — Din fr. **comissoire**, lat. **comissorius**.

COMISURÁL, -Ă, *comisurali, -e*, adj. (Anat.) Al comisurii, de comisură. — Din it. **comissural**.

COMISURĂ, *comisuri*, s.f. 1. Punct de unire a două formațiuni anatomice. *Comisura buzelor. Comisura pleoapelor*. 2. Fascicul de fibre nervoase care unește două regiuni simetrice ale emisferelor cerebrale sau ale altor segmente din sistemul nervos central. — Din fr. **comissure**, lat. **commissura**.

COMÍS-VOIAJÓR, *comis-voiajori*, s.m. Persoană care se ocupă cu mijlocirea vânzărilor de mărfuri, deplasându-se în diverse locuri în căutarea unor beneficiari. [Pr.: *-vo-ia-*] — Din fr. **comis voyageur**.

COMIŠÉL, *comișei*, s.m. Ajutor de comis. — **Comis** + suf. *-el*.

COMITAGÍU, *comitagii*, s.m. Membru al unei organizații revoluționare bulgare care a luptat în trecut pentru eliberare. — Din tc. **komitaci**.

COMITÁT, *comitate*, s.n. Unitate administrativ-teritorială, în unele țări condusă de un comite² (sau conte); district. — Din germ. **Komitat**.

COMITE¹, *comit*, vb. III. Tranz. A face, a înfăptui, a săvârși (o greșeală, o faptă rea). — Din lat. **committere**.

CÓMITE², *comiți*, s.m. Conducător al unui comitat. — Din lat. **comes, -itis**.

COMITÉNT, -Ă, *comitenți, -te*, s.m. și f. Persoană care încredințează cuiva un mandat prin care îl împuternicește să săvârșască anumite acte sub

controlul său și după directivele sale. — Din it. **committente**, lat. **committens, -ntis**.

COMÍTERE, *comiteri*, s.f. Acțiunea de a comite¹. — V. **comite¹**.

COMITÉT, *comitete*, s.n. Organ de conducere colectivă a unor organizații politice, obștești etc. — Din rus. **komitet**, fr. **comité**.

COMIȚIÁL, -Ă, *comițiali, -e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care se referă la epilepsie, care aparține epilepsiei. *Criză comițială*. 2. S.m. și f. Bolnav de epilepsie. [Pr.: *-ți-a-*] — Din fr. **comitial**.

COMÍȚII s.f. pl. (În Roma antică, în perioada republicii) Adunări ale poporului cu atribuții politice, legislative, judecătorești și religioase. — Din lat. **comitia, -orum**.

COMIZERÁȚIE s.f. (Livr.) Milă, compătimitoare. — Din fr. **commisération**.

COMMÓDO adv. (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) Într-un tempo liniștit, ușor. — Cuv. it.

COMOÁRĂ, *comori*, s.f. Multime de bani sau de obiecte de preț (păstrate sub lacăt, ascunse în pământ etc.). ♦ Avuție, avere, avut. ♦ Fig. Persoană extrem de iubită sau de prețuită. — Din sl. **komora**.

COMÓD, *comoz, comozii, -de*, adj. 1. De care te poți folosi ușor și cu plăcere; lesnicios, plăcut, confortabil. ♦ Tihnit, liniștit. 2. (Peior.; despre oameni) Care nu vrea să facă eforturi; care nu înțelege să iasă din obiceiurile lui, din ritmul lui tihnit, obișnuit de viață; *p. ext.* leneș, indolent. — Din fr. **commode**, lat. **commodus**.

COMODÁT s.n. Împrumut făcut pentru o folosință curentă. — Din fr. **commodé**, lat. **commodatus**.

COMÓDĂ, *comode*, s.f. Mobilă cu sertare mari, suprapuse, în care se păstrează lenjeria; scrin. — Din fr. **commode**.

COMODITÁȚIE, *comodități*, s.f. 1. Însușirea de a fi comod (1); confort. 2. (Peior.) Atitudinea unei persoane comode (2). — Din fr. **commodité**, lat. **commoditas, -atis**.

COMODÓR, *comodori*, s.m. Grad de ofițer superior căpitanului de vas și inferior contraamiralului, în marina engleză și americană; persoană care are acest grad. — Din fr., engl. **commodore**.

COMÓR s.n. Varietate de rasă de oi caracul, cu lână de culoare maro-roșcată. — Et. nec.

COMÓRNIC, *comornice*, s.n. (Înv.) Celar la stână. — Din pol. **komornik**.

COMOȘTENITÓR, -OÁRE, *comoștenitori, -oare*, s.m. și f. (Jur.) Persoană care moștenește împreună cu alții pe cineva, considerată în raport cu aceștia. — **Co-** + **moștenitor** (după fr. *cohéritier*).

COMÓȚIE, *comoții*, s.f. 1. Perturbare puternică, bruscă a stării unui organ determinată de o lovire sau de o cădere. ⇨ *Comoție cerebrală* = tulburare consecutivă a unui traumatism cranio-cerebral închis. 2. Fig. Emoție violentă. — Din fr. **commotion**.

COMPACITÁȚIE s.f. Raportul dintre greutatea specifică aparentă a unui material granular sau poros și greutatea lui specifică reală; *p. gener.* însușirea de a fi compact. — Din fr. **compacté**.

COMPACT, -Ă, *compacti, -te*, adj. 1. Care se compune din particule strâns legate între ele; îndesat, dens. ⇨ *Caractere compacte* = litere de tipar groase și negre; aldine. ♦ (Despre o multime, un grup de oameni etc.) Numeros și des. 2. Fig. (Despre noapte, întuneric etc.) În care nu străbate nicio rază de lumină; întunecos. — Din fr. **compact**, lat. **compactus**.

COMPACTÁ, *compactez*, vb. I. Tranz. 1. (Reg.) A lega cărți. 2. A îndesa cu ajutorul compactorului. — Din **compactor**.

COMPACTÁBIL, -Ă adj. v. **compactibil**.

COMPACTÁRE, *compactări*, s.f. 1. (Reg.) Faptul de a compacta. 2. Operație de îndesare a pământului, a materialelor cu ajutorul compactorului. — V. **compacta**.

COMPACT-DÍSC, *compact-discuri*, s.n. 1. Aparat de redare a înregistrărilor audio de pe discul numeric, cu diametrul de 12 cm. 2. Discul de pe care se redau aceste înregistrări; CD. — Din engl. **Compact Disk**.

COMPACTÍBIL, -Ă, *compactibili, -e*, adj. Care poate fi compactat. [Var.: **compactábil, -ă** adj.] — **Compact** + suf. *-ibil*.

COMPACTIBILITÁȚIE s.f. Proprietatea de a putea fi compactat. — Din fr. **compactibilité**.

COMPACTITÁȚIE, *compactități*, s.f. Însușire de a fi compact; compacitate. — **Compact** + suf. *-itate* (după germ. *Kompaktheit*).

COMPACTIZÁRE, *compactizări*, s.f. Condesare. — Din **compact**.

COMPACTOMÉTRU, *compactometre*, s.n. Aparat pentru măsurarea gradului de afânare a solului. — Din fr. **compactomètre**.

COMPACTÓR, (1) *compactori*, s.m., (2) *compactoare*, s.n. 1. S.m. (Reg.) Legător de cărți. 2. S.n. Utilaj folosit la îndesarea umpluturilor de pământ, a stratului de suprafața unui teren ori a unei șosele etc. — Din fr. **compacteur**, lat. **compactor**.

COMPANÍE¹, *companii*, s.f. 1. Tovărășie, însoțire. ⇨ *Damă* (sau *doamnă*) *de companie* = persoană angajată să îngrijească de o persoană bătrână sau

bolnavă sau ca să-i țină de urât. **2.** Grup mic de persoane care-și petrec vremea împreună; societate. **3.** Asociere de persoane fizice și juridice, constituite în societăți comerciale, în vederea efectuării de acte de comerț. — Din fr. **compagnie**.

COMPĂNIE², *companii*, s.f. Subunitate militară mai mare decât plutonul și mai mică decât batalionul. ♦ *Companie de onoare* = denumire a unei companii² care îndeplinește rolul de gardă de onoare. — Din fr. **compagnie**, it. **compagnia**.

COMPANIÓN, -OANĂ, *companioni, -oane*, s.m. și f. (Livr.). **1.** Camarad, tovarăș. **2.** Persoană care făcea parte dintr-o societate comercială, artistică etc. — Din fr. **compagnon**.

COMPARĂ, *compăr*, vb. I. Tranz. A examina pentru a stabili asemănările și deosebirile; a confrunta. — Din fr. **comparer**, lat. **comparare**.

COMPARĂBIL, -Ă, *comparabili, -e*, adj. Care poate fi comparat. — Din fr. **comparable**, lat. **comparabilis**.

COMPARĂRE, *comparări*, s.f. Acțiunea de a compara. — V. **compara**.

COMPARĂT, -Ă, *comparați, -te*, adj. (Despre discipline științifice) Care studiază prin comparație, care folosește metoda comparației. *Gramatică comparată*. — V. **compara**.

COMPARATISM s.n. Metodă de cercetare (în literatură, muzică etc.) bazată pe identificarea și compararea motivelor (**3**) comune din culturile diferitelor țări. ♦ (Lingv.) Cercetare bazată pe metoda comparativ-istorică; comparativism. — Din fr. **comparatisme**.

COMPARATIST, -Ă, *comparațiști, -ste*, s.m. și f. Specialist în studiul unei discipline comparate. — Din fr. **comparatiste**.

COMPARATIV, -Ă, *comparativi, -e*, adj. Care este bazat pe comparație, pe stabilirea de raporturi între diferite fenomene; care stabilește sau servește pentru comparație. ♦ *Grad comparativ* (și substantivat, n.) = unul dintre gradele de comparație ale adjectivelor și ale adverbilor, care exprimă superioritatea, inferioritatea sau egalitatea mai multor obiecte (sau acțiuni) cu aceeași însușire sau caracteristică ori a aceluiasi obiect (sau a aceleiași acțiuni) în momente diferite. *Metodă comparativă* = metodă de cercetare în lingvistica istorică, care constă în reconstituirea faptelor de limbă din trecut, nescrise, prin compararea unor fapte corespunzătoare de mai târziu, din diferite limbi existente. — Din fr. **comparatif**, lat. **comparativus**.

COMPARATIVISM s.n. (Lingv.) Comparatism. — Din germ. **Komparativismus**.

COMPARATÖR, comparatoare, s.n. Instrument de măsură format dintr-un șurub micrometric și două microscopae, care servește la măsurarea distanței dintre două puncte sau dintre două repere. — Din fr. **comparateur**.

COMPARAȚIE, comparații, s.f. **1.** Examinare a două sau a mai multor lucruri, ființe sau fenomene, făcută cu scopul de a se stabili asemănările și deosebirile dintre ele. ♦ *Grad de comparație* = formă pe care o ia adjectivul și unele categorii de adverbe pentru a arăta măsura mai mică sau mai mare în care un substantiv sau un verb posedă însușirea sau caracteristica exprimată de acel adjectiv sau adverb. *Termen de comparație* = cuvânt, expresie sau noțiune care servește pentru a compara ceva. ♦ Expr. *În comparație cu...* = comparativ, față de... *A nu suferi comparație* = a fi mai presus de orice alt obiect sau ființă cu care ar putea fi comparat. **2.** Procedeu stilistic de asociere a doi termeni (obiecte, personaje, acțiuni), pe baza însușirilor comune, în vederea reliefării însușirilor primului termen. [Var.: (inv.) **comparațiune** s.f.] — Din lat. **comparatio, -onis**.

COMPARAȚIUNE s.f. v. **comparație**.

COMPĂRS s.m. (Livr.) Personaj mult sau cu rol minor într-un spectacol; figurant. — Din fr. **comparse**, it. **comparsa**.

COMPARTIMENT, compartimente, s.n. **1.** Despărțitură într-un vagon de cale ferată, într-o încăpere mai mare, într-un dulap, într-o cutie etc. ♦ Diviziune obținută prin împărțirea unei suprafețe plane. **2.** Sferă, sector, domeniu (de activitate) într-o întreprindere, într-o instituție etc. — Din fr. **compartiment**.

COMPARTIMENTĂ, compartimentez, vb. I. Tranz. A împărți un spațiu în compartimente. — Din fr. **compartimenter**.

COMPARTIMENTĂJ, compartimentaje, s.n. (Rar) (Mod de) împărțire în compartimente. — Din fr. **compartimentage**.

COMPARTIMENTĂL, -Ă, *compartimentali, -e*, adj. Care ține de un compartiment, referitor la un compartiment. — Din fr. **compartimental**.

COMPARTIMENTĂRE, compartimentări, s.f. Faptul de a compartimenta. — V. **compartimenta**.

COMPARTIMENTĂT, -Ă, *compartimentați, -te*, adj. Împărțit în compartimente. — V. **compartimenta**.

COMPĂS, compasuri, s.n. **1.** Instrument de măsură și de trasare a cercurilor sau a arcelor de cerc, format din două brațe articulate, prevăzute la capete cu un vârf și cu un dispozitiv de desenat (creion, trăgător, cretă etc.). **2.** (Rar) Busolă. ♦ Expr. (Fam.) *A-și pierde compasul* = a se încurca, a se zăpăci. — Din fr. **compas**.

COMPASIUNE s.f. Milă, compătimire. [Pr.: -si-u-] — Din fr. **compassion**.

COMPATIBIL, -Ă, *compatibili, -e*, adj. Care se poate împăca cu altceva, care poate sta împreună sau poate exista simultan cu altceva; corespunzător, potrivit. ♦ (Despre o funcție, o profesie) Care poate fi exercitat simultan cu altceva. ♦ (Despre un sistem de ecuații) Care admite (aceleași) soluții. — Din fr. **compatible**.

COMPATIBILITĂTE s.f. **1.** Faptul de a fi compatibil; însușirea a tot ce e compatibil; potrivire. **2.** (Log.) Raport între două enunțuri care nu se exclud reciproc. **3.** (Mat.) Proprietate a unui sistem de relații de a fi compatibil, părțile sale neexcluzându-se una pe cealaltă. **4.** (Tel.; în sintagma) *Compatibilitate inversă* = retrocompatibilitate. — Din fr. **compatibilité**.

COMPATRIÓT, -OATĂ, *compatrioți, -oate*, s.m. și f. Persoană considerată în raport cu altă persoană din aceeași țară. [Pr.: -tri-oj] — Din fr. **compatriote**, lat. **compatriota**.

COMPĂREĂ, compăr, vb. II. Intrans. A apărea, a se prezenta sau a fi adus în fața unei instanțe judecătorești (ca inculpat sau ca martor). — Din fr. **comparatre** (după *părea*).

COMPĂTIMI, compățimesc, vb. IV. **1.** Tranz. A avea sau a manifesta părere de rău față de suferințele cuiva. **2.** Intrans. (Inv.) A suferi împreună cu altcineva; a lua parte la suferința cuiva. — **Conl- + pătimi** (după fr. *compatir*).

COMPĂTIMIRE, compățimiri, s.f. Acțiunea de a compățimi și rezultatul ei; părere de rău, milă față de starea, de suferințele cuiva. — V. **compățimi**.

COMPĂTIMITÓR, -OĂRE, compățimitori, -oare, adj. Care simte sau manifestă compățimire față de cineva. — **Compățimi** + suf. *-tor*.

COMPENDIATÓR, -OĂRE, compendiatiori, -oare, s.m. și f. (Rar) Persoană care face un compendiu (**1**). [Pr.: -di-a-] — După fr. **compendiaire**.

COMPENDIU, compendii, s.n. **1.** Exponere sintetică a unei lucrări, a unei discipline sau a unei concepții, conșpect; publicație în care se face o asemenea expunere. **2.** (Tehn.; în forma *compendiu*) Dispozitiv care se adaptează în fața obiectivului cinematografic, pentru a permite operatorului să execute diferite trucaje tehnice pe film. [Var.: **compendium** s.n.] — Din lat., fr. **compendium**.

COMPENDIUM s.n. v. **compendiu**.

COMPENSĂ, compensez, vb. I. **1.** Tranz. A înlocui ceva consumat sau cheltuit prin altceva (egal în valoare); a completa, a înlocui ceva insuficient cu altceva; a echilibra. ♦ A îndrepta un rău printr-un bine; a răsplăti în mod corespunzător; a despăgubi. **2.** Tranz. (Fiz.) A micșora sau a anula efectul unei anumite acțiuni. **3.** Tranz. și refl. (Med.) A face să-și revină sau a-și reveni la o stare de funcționare normală, de echilibru. — Din fr. **compenser**, lat. **compensare**.

COMPENSĂBIL, -Ă, *compensabili, -e*, adj. Care poate fi compensat. — Din fr. **compensable**.

COMPENSĂRE, compensări, s.f. Acțiunea de a (se) compensa și rezultatul ei. — V. **compensa**.

COMPENSĂT, -Ă, *compensați, -te*, adj. În stare de compensare; echilibrat. ♦ (Med.) Care a revenit la o stare de funcționare normală. — V. **compensa**.

COMPENSATIV, -Ă, *compensativi, -e*, adj. Care stabilește o compensație, care compensează. — Din fr. **compensatif**.

COMPENSATÓR, -OĂRE, compensatori, -oare, adj., s.n. **1.** Adj. Care compensează; compensatoriu. ♦ (Despre aparate, dispozitive sau mărimi) Care compensează un anumit efect în vederea menținerii unui anumit regim. **2.** S.n. Aparat, dispozitiv sau sistem cu care se efectuează o compensare sau se realizează o echilibrare. — Din fr. **compensateur**.

COMPENSATÓRIU, -IE, compensatorii, adj. Care compensează; compensator. ♦ (Jur.) Care duce la repararea unei pagube. ♦ *Daune compensatorii* = sumă de bani ce se plătește de către debitor creditorului pentru a-i acoperi pagubele rezultate din neexecutarea unei obligații. — Din fr. **compensatoire**.

COMPENSĂȚIE, compensații, s.f. Faptul de a compensa; p. ext. ceea ce servește pentru a compensa ceva. [Var.: **compensațiune** s.f.] — Din fr. **compensation**, lat. **compensatio, -onis**.

COMPENSAȚIUNE s.f. v. **compensație**.

COMPÉR, comperi, s.m. Prezentator al unui spectacol de estradă, de varietăți etc. — Din engl. **compeer**.

COMPÉRĂJ, comperaje, s.n. Prezentare a unui spectacol de estradă, de varietăți etc.; text care conține această prezentare. — Din fr. **compérage**.

COMPETÉNT, -Ă, competenți, -te, adj. **1.** Care este bine informat într-un anumit domeniu; care este capabil, care este în măsură să judece un anumit lucru. **2.** Care are atribuția, căderea, autoritatea legală să facă ceva; îndreptățit. [Var.: (inv.) **competințe** adj.] — Din fr. **compétent**.

COMPETÉNTĂ, competențe, s.f. Capacitate a cuiva de a se pronunța asupra unui lucru, pe temeiul unei cunoașteri adânci a problemei în discuție; capacitate a unei autorități, a unui funcționar etc. de a exercita anumite atribuții. ♦ Expr. *A fi de competența cuiva* = a intra în atribuțiile cuiva. *A-și declina competența* = a se declara lipsit de autoritate (legală) sau fără

COMPETINTE / COMPLIMENT

pregătirea necesară pentru a judeca o chestiune sau pentru a se pronunța într-o problemă. [Var.: **competință** s.f.] — Din fr. **compétence**.

COMPETINTE adj. v. **competent**.

COMPETINȚĂ s.f. v. **competență**.

COMPETITIV, -Ă, competitiv, -e, adj. 1. Susceptibil de a suporta concurența. 2. În care concurența este posibilă, unde se poate concura. — Din fr. **compétitif**.

COMPETITIVITATE s.f. Însușirea de a fi competitiv. — **Competitiv** + suf. *-itate*.

COMPETITOR, -OĂRE, competitori, -oare, s.m. și f. Concurrent. [Var.: (inv.) **competitor, -oăre** s.m. și f.] — Din fr. **compétiteur**, lat. **competitor**.

COMPETIȚIE, competiții, s.f. Concură, întrecere. — Din fr. **compétition**.

COMPETIȚIONAL, -Ă, competițional, -e, adj. De competiție. *Activitate competițională*. [Pr.: *-ți-o-*] — Din **competiție**.

COMPETITOR, -OĂRE s.m. și f. v. **competitor**.

COMPILĂ, compilez, vb. I. Tranz. A aduna fapte sau păreri din operele diversilor autori pentru a alcătui o lucrare nouă, fără o contribuție personală. — Din fr. **compiler**, lat. **compilare**.

COMPILĂRE, compilări, s.f. Acțiunea de a *compila* și rezultatul ei. — V. **compila**.

COMPILATOR, -OĂRE, compilatori, -oare, s.m. și f., s.n. 1. S.m. și f. Persoană care compilează, autor de compilații. 2. S.n. (Cib.) Program utilitar de transformare a unui limbaj algoritmic în alt limbaj de programare. — Din fr. **compilateur**, lat. **compilator**.

COMPILAȚIE, compilații, s.f. Lucrare, operă care cuprinde idei și fragmente din diverși autori, neprelucrate în mod personal. — Din fr. **compilation**, lat. **compilatio**.

COMPLĂCE vb. III v. **complăcea**.

COMPLĂCEĂ, complăc, vb. II. Refl. A găsi o mulțumire completă în ceva; (peior.) a se mulțumi cu o anumită situație fără a încerca să o depășească. [Var.: **complăce** vb. III] — **Con¹- + plăcea** (după fr. *complaire*).

COMPLĂCERE s.f. (Inv.) Amabilitate, complezență. — V. **complăcea**.

COMPLÉCT, -Ă adj. v. **complet²**.

COMPLECTĂ vb. I v. **completa**.

COMPLECTAMENTE adv. v. **completamente**.

COMPLECTĂRE s.f. v. **completare**.

COMPLÉMENT, complemente, s.n. 1. Ceea ce se adaugă la ceva spre a-l întregi; complinire. 2. Parte secundară a propoziției care determină un verb, un adjectiv sau un adverb. 3. Substanță de natură proteică prezentă în serul sanguin și care participă la procesul imunității. — Din fr. **complément**, lat. **complementum**.

COMPLEMENTĂR, -Ă, complementari, -e, adj. Care complinește, care completează. ⇨ *Unghiuri complementare* = unghiuri care, prin însumare, formează un unghi de 90°. *Culori complementare* = culori care, prin suprapunere, dau culoarea albă. [Var.: **complimentăr, -ă** adj.] — Din fr. **complémentaire**.

COMPLEMENTARISM s.n. (Fil.) Teză fundamentală a empirismului logic constând în asocierea empirismului cu logicismul. — Din fr. **complémentarisme**.

COMPLEMENTARITATE s.f. Însușirea de a prezenta un caracter complementar, de a fi alcătuit din părți complementare. — Din fr. **complémentarité**.

COMPLEMENTARIZĂ, complementarizez, vb. I. Refl. (Rar) A deveni complementar la ceva. ⇨ A se întregi. — **Complementar** + suf. *-iza*.

COMPLÉT¹, completuri, s.n. (Franțuzism ieșit din uz) Bal popular; local de dans (în cartierele periferice ale unui oraș). — Probabil din **cuplet** (confundat, prin etimologie populară cu *complet²*).

COMPLÉT², -Ă (1) *compleți, -te*, adj., (2, 3) *completuri*, s.n., (4) *adv.* 1. Adj. Care conține toate elementele necesare; căruia nu-i lipsește niciuna dintre părțile constitutive; întreg, desăvârșit, deplin, împlinit. ⇨ *Opere complete* = ediție cuprinzând toate operele unui scriitor. ⇨ (Despre un vehicul de transport în comun) Care are toate locurile ocupate; plin. 2. S.n. (În sintagma) *Complet de judecată* = colectiv alcătuit din numărul legal de judecători (și asesori) care iau parte la soluționarea unui litigiu. 3. S.n. (Ieșit din uz) Complex. 4. Adv. În întregime, cu desăvârșire. [Var.: **compléct, -ă** adj.] — Din fr. **complet**, lat. **completus**.

COMPLETĂ, completez, vb. I. Tranz. A întregi, a adăuga pentru a fi complet². [Var.: **complectă** vb. I] — Din fr. **compléter**.

COMPLETAMENTE adv. (Livr.) În mod complet², cu desăvârșire. [Var.: **complectamente** adv.] — Din it. **completamente**, fr. **complètement**.

COMPLETĂRE, completări, s.f. Acțiunea de a *completa* și rezultatul ei. ⇨ Ceea ce se adaugă pentru a completa. ⇨ Film scurt, secundar, care completează un program cinematografic. [Var.: **complectare** s.f.] — V. **completa**.

COMPLÉTĂȘ, completași, s.m. (Inv.) Soldat care, după terminarea serviciului militar, era ținut în evidența armatei o anumită perioadă de timp, înainte de a fi trecut în rezervă. — **Completa** + suf. *-aș*.

COMPLETĂT, -Ă, completați, -te, adj. Care a devenit complet; întregit. — V. **completa**.

COMPLETITUDINE s.f. (Log.) Proprietate a unui sistem ipotetic-deductiv în care orice propoziție supusă regulilor de deducție poate fi demonstrată. — Cf. fr. **complétude**.

COMPLETIV, -Ă, completivi, -e, adj. (În sintagma) *Propoziție completivă* (și substantivat, f.) = propoziție subordonată care are rol de complement pe lângă verbul din altă propoziție. — Din fr. **complétive**, lat. **completivus**.

COMPLETIVITATE s.f. (Rar) Însușirea de a fi complet. — Din fr. **complétivité**.

COMPLÉU, compleuri, s.n. Costum de haine; obiect de îmbrăcăminte compus din două (sau mai multe) piese asortate; complet (3). — Din fr. **complet**.

COMPLÉX, -Ă, complecși, -xe, adj., s.n. 1. Adj. Format din mai multe părți; care întrunește în sine mai multe laturi sau elemente diferite. ⇨ (Mat.) *Număr complex* = număr alcătuit prin însumarea unui număr real cu un număr imaginar. 2. S.n. Întreg, unitate formată din mai multe părți, din mai multe elemente diferite; sistem care întrunește în sine mai multe laturi, care îmbrățișează mai multe domenii; combinare, asociere într-un tot a mai multor fenomene, stări de lucruri etc. ⇨ Ansamblu de construcții, de unități industriale, comerciale etc. cu funcții deosebite, grupate teritorial, care alcătuiesc un tot unitar servind aceluiași scop. ⇨ *Complex sportiv* = bază sportivă special amenajată pentru practicarea mai multor ramuri de sport. 3. S.n. Ansamblu de tendințe, amintiri etc. (inconștient) formate în copilărie pe baza anumitor relații familiale și sociale, care determină comportarea ulterioară a persoanei. ⇨ *Complex de inferioritate* = sentiment de neîncredere în forțele proprii, care se formează de obicei în copilărie, uneori în legătură cu o deficiență fizică sau psihică. (Psih.) *Complexul lui Oedip* = atașament erotic al copilului față de părintele de sex opus. — Din fr. **complexe**, lat. **complexus**.

COMPLEXĂT, -Ă, complexați, -te, adj. (Livr.) Stăpânit de complexe (3). — Din fr. **complexé**.

COMPLEXIFICĂ, complexific, vb. I. Tranz. și refl. (Rar) A face să devină sau a deveni (mai) complex. — **Complex** + suf. *-ifica*.

COMPLEXIFICĂRE, complexificări, s.f. Acțiunea de a (se) *complexifica*. — V. **complexifica**.

COMPLEXIFICĂT, -Ă, complexificați, -te, adj. Care a devenit (mai) complex. — V. **complexifica**.

COMPLEXITATE s.f. Faptul de a fi complex, însușirea a ceea ce este complex. — Din fr. **complexité**.

COMPLEXIUNE, complexiuni, s.f. (Rar) Totalitatea trăsăturilor psihofizice care caracterizează o persoană. [Pr.: *-xi-u-*] — Din fr. **complexion**.

COMPLEXUAL, -Ă, complexuali, -e, adj. (Psih.) Referitor la complex (3), la natura emoțională a acestuia. [Pr.: *-xu-a-*] — Din fr. **complexuel**.

COMPLEZĂT, -Ă, complezenți, -te, adj. Care este gata de a servi pe cineva, doritor de a face plăcere cuiva; servibil, amabil. — Din fr. **complaisant**.

COMPLEZĂNȚĂ, complezențe, s.f. Faptul de a fi complezent; serviabilitate, amabilitate. — Din fr. **complaisance**.

COMPLIANTĂ s.f. Mărimă care indică gradul de elasticitate al unui sistem mecanic. [Pr.: *-pli-an-*] — Din engl. **compliance**.

COMPLICĂ, complic, vb. I. Tranz. și refl. A (se) încurca; a (se) agrava, a (se) înrăutăți. — Din fr. **complicquer**.

COMPLICĂRE, complicări, s.f. Acțiunea de a (se) *complica*. — V. **complica**.

COMPLICĂT, -Ă, complicați, -te, adj. Alcătuit din (prea) multe elemente; greu de descurcat sau de înțeles; încurcat, încâlcit. — V. **complica**.

COMPLICĂȚIE, complicații, s.f. Faptul de a (se) complica; stare complicată, greu de descurcat; încurcătură, lucru care complică. ⇨ Stare patologică nouă (agravată) care apare în cursul evoluției unei boli. [Var.: (inv.) **complicațiune** s.f.] — Din fr. **complication**.

COMPLICAȚIUNE s.f. v. **complicație**.

COMPLICE, complici, -ce, s.m. și f. Persoană care participă în mod secundar la săvârșirea unei infracțiuni sau, *p. ext.*, care înlesnește, tolerează, ascunde săvârșirea unei fapte reprobabile. — Din fr. **complice**.

COMPLICITATE, (rar) complicități, s.f. Participare secundară la săvârșirea unei infracțiuni; *p. ext.* tolerarea sau ascunderea unei abateri de la normele de conduită. — Din fr. **complicité**.

COMPLIMENT, complimente, s.n. 1. Cuvânt de laudă, de măgulire, care exprimă o atitudine prietenească, de stimă, de respect sau de considerație. ⇨ Loc. adv. *Fără compliment* = fără exagerare, fără gândul de a măguli; pe față, sincer. 2. (La pl.) Salutări trimise unei persoane prin intermediul cuiva ca expresie a politeții. 3. Înclinare a capului sau a corpului în semn de salut respectuos; plecăciune, reverență. — Din fr. **compliment**.

COMPLIMENTĂ, *complimentez*, vb. I. Tranz. **1.** A exprima complimente (1). **2.** (Înv.) A saluta. — Din fr. **complimenter**.

COMPLIMENTĂR, **-Ă** adj. v. **complementar**.

COMPLIMENTĂRE, *complimentări*, s.f. Acțiunea de a *complimenta* și rezultatul ei. — V. **complimenta**.

COMPLINI, *complinesc*, vb. IV. Tranz. A completa, a împlini, a întregi. ♦ (Înv.) A determina. — **Con**'- + [îm]plini (după *completa*).

COMPLINIRE, *complinerii*, s.f. Acțiunea de a *complini* și rezultatul ei; întregire, împlinire, completare; (concr.) ceea ce complinește. — V. **complini**.

COMPLINITOR, **-OĂRE**, *complinitori*, **-oare**, adj. Care complinește. — **Complini** + suf. **-tor**.

COMPLIN, *comploturi*, s.n. Înțelegere secretă a câtorva persoane care uneltesc o acțiune împotriva unei persoane, a unui stat etc.; conspirație, conjurație. — Din fr. **complot**.

COMPLOTĂ, *complotez*, vb. I. Intrans. A urzi un complot. — Din fr. **comploter**.

COMPLOTAȘ, **-Ă**, *complotași*, **-e**, s.m. și f. (Înv.) Complotist. — **Complot** + suf. **-aș**.

COMPLOTISM s.n. (Rar) Tactică de complotist. — **Complot** + suf. **-ism**.

COMPLOTIST, **-Ă**, *complotiști*, **-ste**, s.m. și f. Persoană care participă la un complot; complotaș. — **Complot** + suf. **-ist**.

COMPONENT, **-Ă**, *componenți*, **-te**, adj., s.n., s.f., s.m. **1.** Adj. Care intră ca parte într-un întreg; alcătuitor. ♦ (Substantivat, f.) Element component (1). **2.** S.n. (Chim.) Fiecare dintre substanțele sau speciile moleculare ale unui sistem fizico-chimic. **3.** S.f. (Fiz.) Fiecare dintre vectorii în care se descompune un anumit vector și ale căror efecte însumate sunt echivalente cu efectul vectorului dat. **4.** S.n. pl. (Electron.; în sintagmele) *Componente active* = denumire generică pentru diode, tranzistoare, circuite integrate. *Componente pasive* = denumire generică pentru rezistoare, capacitatoare etc. **5.** S.m. și f. Membru al unei echipe, al unei formații (sportive, coregrafice, muzicale etc.). — Din germ. **Komponente**, it. **componente**.

COMPONENTĂ, *componențe*, s.f. Totalitatea elementelor care alcătuiesc o unitate; compoziție, alcătuire. — **Compon[ent]** + suf. **-ență** (după *absent-absență*).

COMPONIST, **-Ă**, *componiști*, **-ste**, s.m. și f. (Înv.) Compozitor. — Din germ. **Komponist**.

COMPONISTIC, **-Ă**, *componistici*, **-ce**, adj. Al unei compoziții muzicale, privitor la o compoziție muzicală. — **Componist** + suf. **-ic**.

COMPORȚĂ, *compórt*, vb. I. **1.** Refl. A avea o anumită conduită. **2.** Tranz. A aduce cu sine, a necesita, a cere. — Din fr. **comporter**.

COMPORȚAMENT, *comportamente*, s.n. **1.** Modalitate de a acționa și de a reacționa în anumite împrejurări sau situații; conduită, purtare, comportare. **2.** Ansamblul reacțiilor unui organism sau al unei colectivități animale ori umane la factorii de mediu; conduită (2). — Din fr. **comportement**.

COMPORȚAMENTĂL, **-Ă**, *comportamentali*, **-e**, adj. De comportament. — Din fr. **comportemental**.

COMPORȚAMENTISM s.n. (Livr.) Behaviorism. — **Comportament** + suf. **-ism**.

COMPORȚAMENTIST, **-Ă**, *comportamentiști*, **-ste**, adj., s.m. și f. (Adept) al comportamentismului. — De la **comportamentism**, cu schimbarea sufixului.

COMPORȚĂRE, *comportări*, s.f. Fel de a se comporta; comportament. — V. **comporta**.

COMPÓST, *composturi*, s.n. Îngrășământ agricol natural, rezultat în urma fermentării lente a diferitelor resturi vegetale și animale, amestecate cu unele substanțe minerale. — Din fr. **compost**.

COMPOSTĂ, *compostez*, vb. I. Tranz. **1.** A marca data cu composterul. **2.** A perfora cu composterul bilețul de călătorie. — Din fr. **composter**.

COMPOSTĂRE, *compostări*, s.f. Acțiunea de a *composta*. — V. **composta**.

COMPOSTĂT, **-Ă**, *compostați*, **-te**, adj. (Despre bilete de călătorie) Care a fost marcat cu composterul. — V. **composta**.

COMPOSTÓR, *compostoare*, s.n. **1.** Aparat mecanic, cu litere și cifre mobile, folosit pentru a imprima data și uneori numărul trenului (sau al altui vehicul) pe un bilet de călătorie. **2.** Aparat pentru perforat biletele în vehiculele de transport în comun cu autotaxare. — Din fr. **composteur**.

COMPÓT, *compoturi*, s.n. Produs alimentar preparat din fructe, proaspete sau uscate, fierte în apă cu zahăr. — Din fr. **compote**.

COMPOTIERĂ, *compotiery*, s.f. Vas în care se toarnă compotul pentru a fi servit la masă. [Pr.: **-ti-e**] — **Compot** + suf. **-ieră**. Cf. fr. **compotier**.

COMPOUND s.n. **1.** Mod de grupare a două mecanisme, mașini etc. pentru a asigura funcționarea lor asociată. **2.** Masă electroizolantă constituită dintr-un amestec de materiale electroizolante organice. [Pr.: **-păund**] — Cuv. engl.

COMPOUNDĂ, *compoundez*, vb. I. Tranz. (Elt.) A face operația de compoundare. [Pr.: **-păun-**] — Din engl. **compound**.

COMPOUNDĂRE s.f. Metodă de reglare a tensiunii la generatoare sau a turației la motoarele de curent continuu, care constă în excitarea suplimentară a mașinii cu un curent egal sau proporțional cu curentul din indus. [Pr.: **-păun-**] — Cf. **compound**.

COMPOUNDĂT, **-Ă**, *compoundați*, **-te**, adj. (În sintagma) *Grăsime compoundate* = substanțe grase formate dintr-un amestec omogenizat de mai multe sorturi de grăsimi, substitute ale untului de porc. [Pr.: **-păun-**] — V. **compounda**.

COMPOZÉE, *compozee*, s.f. Compoziță. — Din fr. **composée**.

COMPOZÍT, **-Ă**, *compoziți*, **-te**, adj., s.f., s.n. **1.** Adj. Alcătuit din elemente disparate, felurite, heteroclit. ♦ *Ordinul compozit* (și substantivat, n.) = ordin arhitectonic antic, caracterizat în special prin capitelul cu volute și cu frunze de acantă, rezultat din combinarea capitelului ionic cu cel corintic. **2.** S.f. (La pl.) Familie de plante superioare, dicotiledonate, erbacee, rar lemnoase, cu frunze de obicei alterne, cu flori mici, simple și numeroase, dispuse în inflorescențe în formă de capitule și adesea cu latex în organele vegetative; compozee; (și la sg.) plantă din această familie. ♦ (Adjectival) *Plantă compozită*. **3.** S.n. pl. (Tehn.) Materiale ce reunesc într-un singur produs unele elemente care, de obicei, nu se asociază în mod natural. — Din fr. **composité**, lat. **compositus**.

COMPOZITÓR, **-OĂRE**, *compozitori*, **-oare**, s.m. și f. Persoană care compune lucrări muzicale. — Din fr. **compositeur**.

COMPOZÍȚIE, *compoziții*, s.f. **1.** Totalitatea elementelor care alcătuiesc o unitate; structură, compunere, alcătuire, componență. **2.** Operă, bucată, compunere artistică, în special muzicală. ♦ Studiul regulilor de compunere a unei bucăți muzicale; totalitatea cunoștințelor muzicale care permite compozitorului să se exprime într-o formă artistică. **3.** Felul în care sunt dispuse elementele imaginii într-un tablou, astfel încât se se echilibreze între ele. ♦ Gen de pictură, de sculptură, de desen reprezentând personaje în acțiune. **4.** Joc al unui actor care interpretează un rol bazându-se în primul rând pe trăsăturile distinctive ale personajului respectiv, cu calități fizice sau de vârstă deosebite de ale sale. **5.** Lucrare școlară pe o temă dată; compunere (3). **6.** Aliaj de cositor și plumb, folosit la captușirea cuzinelor lagărelor de alunecare. — Din fr. **composition**, lat. **compositio**.

COMPOZÍȚIONAL, **-Ă**, *compoziționali*, **-e**, adj. Privitor la compoziția unei opere de artă. [Pr.: **-ți-o**] — Din **compoziție** (după *convențional, emoțional* etc.).

COMPREHENSÍBIL, **-Ă**, *comprehensibili*, **-e**, adj. Care se poate înțelege ușor; clar, inteligibil, limpede. — Din fr. **compréhensible**, lat. **comprehensibilis**.

COMPREHENSÍBILITĂTE s.f. Însușirea de a fi comprehensibil. — Din fr. **compréhensibilité**.

COMPREHENSÍUNE s.f. **1.** Capacitate de a pătrunde, de a înțelege ceva; înțelegere, pătrundere. **2.** Conținut. [Pr.: **-si-u-**] — Din fr. **compréhension**, lat. **comprehensio**, **-onis**.

COMPREHENSÍV, **-Ă**, *comprehensivi*, **-e**, adj. Care înțelege repede și corect; inteligent, pătrunzător. — Din fr. **compréhensif**, lat. **comprehensivus**.

COMPRES s.n. Text cules cât mai strâns, fără spații mari între rânduri. — Din germ. **Kompress**.

COMPRESĂ, *comprese*, s.f. Bucată împăturită de tifon sau de pânză, folosită pentru pansarea plăgilor sau pentru aplicarea unor substanțe pe o regiune bolnavă a corpului; prișniș. — Din fr. **compresse**.

COMPRESÍBIL, **-Ă**, *compressibili*, **-e**, adj. (Fiz.; despre corpuri) Care își poate micșora volumul, care se comprimă când crește presiunea exterioară la care se află; comprimabil. — Din fr. **compressible**.

COMPRESÍBILITĂTE s.f. (Fiz.) Proprietate a unui corp de a fi comprisibil. — Din fr. **compressibilité**.

COMPRESÍE s.f. v. **compresiune**.

COMPRESÍUNE, *compresiuni*, s.f. (Fiz.) **1.** Micșorare a volumului unui corp; comprimare. **2.** Fază de funcționare a unei mașini în timpul căreia fluidul din cilindru unui motor este comprimat prin deplasarea unui piston în cilindru. **3.** Stare de solicitare a unei piese sub acțiunea a două forțe egale și de sens contrar. **4.** (Med.) Metodă de hemostază care constă într-o apăsare pe un vas cu leziuni. ♦ Apăsare exercitată asupra unui organ de către o tumoră, un cheag de sânge etc. [Pr.: **-si-u-**. — Var.: **compresie** s.f.] — Din fr. **compression**, lat. **compressio**, **-onis**.

COMPRESÍV, **-Ă**, *compressivi*, **-e**, adj. (Livr.) Care servește pentru a lega strâns. ♦ Fig. Care restrânge, comprimă. — Din fr. **compressif**, engl. **compressive**.

COMPRESÓR, **-OĂRE**, *compresori*, **-oare**, adj., s.n. **1.** Adj. Care comprimă. **2.** S.n. Mașină, cu piston și cu rotor, întrebuintată pentru ridicarea presiunii unui gaz. **3.** S.n. Cilindru metalic masiv, cu tracțiune animală sau mecanică, servind la tasarea terasamentelor, nivelarea șoselelor etc. **4.** S.n. (În sintagma) *Compresor de dinamică* = aparat electronic care realizează compresia dinamicii semnalelor electrice. **5.** S.n. (Med.) Instrument cu care se strânge un vas sanguin în timpul unei operații. — Din fr. **compresseur**.

COMPRIMĂ, *comprim*, vb. I. Tranz. 1. A micșora volumul unui corp cu ajutorul unei presiuni exterioare; a presa. ♦ Fig. A împiedica să se manifeste; a înăbuși. 2. A restrânge, a reduce personalul unei întreprinderi — Din fr. **comprimer**.

COMPRIMABIL, *-Ă, comprimabil, -e*, adj. 1. Care poate fi comprimat. 2. (Fiz.) Compresibil. — Din fr. **comprimable**.

COMPRIMĂRE, *comprimări*, s.f. Acțiunea de a comprima. — V. **comprima**.

COMPRIMĂT, *-Ă, comprimăți, -te*, adj., s.n. 1. Adj. Condensat, redus (ca volum) prin presiune, prin presare. ♦ *Aer comprimă* = aer supus unei presiuni mari și având diferite întrebunări în industrie. 2. S.n. Medicament de consistență solidă obținut prin reducerea acestuia în stare de pulbere și amestecarea cu un liant; pastilă, tabletă, bulin. — V. **comprima**.

COMPROMIS¹, *compromisuri*, s.n. Înțelegere, acord bazat pe cedări reciproce; concesie. ♦ Înțelegere între două sau mai multe persoane ori state de a supune unui arbitru rezolvarea litigiului dintre ele. — Din fr. **compromis**.

COMPROMIS², *-Ă, compromiși, -se*, adj. 1. (Despre oameni) Cu reputația pătată; discreditat. 2. Primejduit, stricat. — V. **compromite**.

COMPROMISÓRIU, *-IE, compromisorii*, adj. (Livr.) Care este în legătură cu un compromis. ♦ *Judecată compromisorie* = judecată pronunțată de arbitri. *Clauză compromisorie* = clauză a unui contract prin care se menționează că dificultățile survenite în executarea lui vor fi rezolvate de arbitri. — Din fr. **compromissoire**.

COMPROMITE, *compromit*, vb. III. 1. Tranz. și refl. A face să-și piardă sau a-și pierde buna reputație; a (se) discredita. 2. Tranz. A pricinui un rău, a primejdi; a strica, a distruge. [Perf. s. *compromisei*, part. *compromis*] — Din fr. **compromettre**, lat. **compromittere**.

COMPROMITERE, *compromiteri*, s.f. Acțiunea de a (se) compromite. — V. **compromite**.

COMPROMIȚĂTOR, *-OĂRE, compromițători, -oare*, adj. Care (poate) compromite pe cineva. — **Compromite** + suf. *-ător*.

COMPTOAR s.n. v. **contoar**.

COMPULSĂ, *compulsez*, vb. I. Tranz. (Inv.) A cerceta acte, documente; a aduna date, a strânge informații. — Din fr. **compulser**, lat. **compulsare**.

COMPULSĂRE, *compulsări*, s.f. (Inv.) Acțiunea de a *compulsa*. — V. **compulsa**.

COMPŪNE, *compún*, vb. III. Tranz. 1. (Despre elementele unui întreg) A forma, a alcătui un întreg. ♦ Refl. (Despre un întreg) A fi alcătuit, a consta din... 2. A crea, a scrie, a redacta o operă literară, muzicală etc. [Perf. s. *compusei*, part. *compus*] — Din lat. **componere** (după *pune*).

COMPŪNERE, *compuneri*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) *compune* și rezultatul ei; alcătuire, îmbinare. 2. (Concr.) Bucată literară sau muzicală; compoziție. 3. (Concr.) Lucrare școlară pe o temă dată; compoziție (5). 4. (Lingv.) Sistem de formare a cuvintelor prin alipirea mai multor cuvinte având drept rezultat un cuvânt nou. — V. **compune**.

COMPŪS, *-Ă, compuși, -se*, adj., s.m. 1. Adj. Alcătuit din mai multe părți sau elemente; combinat. ♦ (Muz.) *Măsură compusă* = măsură formată din fracțiuni ale măsurii simple. (Gram.) *Timp compus* = timp format cu ajutorul unui verb auxiliar. (Bot.) *Frunză compusă* = frunză cu limbul constituit din mai multe foliole, dispuse pe un ax principal. *Inflorescență compusă* = inflorescență constituită din mai multe inflorescențe simple. *Fruct compus* = fruct constituit din mai multe fructe concrescute pe aceeași axă. 2. S.m. (Chim.) Combinație (4); corp compus (1). — V. **compune**.

COMPŪT, *computuri*, s.n. Calcul al timpului, făcut pentru a fixa data Paștilor și pentru a socoti calendarul bisericesc. — Din fr. **comput**.

COMPUTĂ, *computez*, vb. I. Tranz. (Jur.) A scădea prevenția din durata unei condamnări. — Din fr. **computer**.

COMPUTĂRE, *computări*, s.f. (În sintagma) *Computarea prevenției* = scădere a perioadei de arest preventiv din timpul total al pedepsei privative de libertate la care e condamnată o persoană. — Din lat. **computare**.

COMPŪTER, *computere*, s.n. Calculator electronic; ordinator. [Pr.: *-piu-*] — Din engl. **computer**.

COMPUTERIZĂ, *computerizez*, vb. I. Tranz. 1. A prelucra cu ajutorul computerului. 2. A introduce folosirea computerului în diverse domenii de activitate. [Pr.: *-piu-*] — Din engl. **computerize**.

COMPUTERIZĂRE, *computerizări*, s.f. Acțiunea de a *computeriza* și rezultatul ei. [Pr.: *-piu-*] — V. **computeriza**.

COMPUTERIZĂT, *-Ă, computerizați, -te*, adj. Cu activitate aflată sub controlul computerului. [Pr.: *-piu-*] — V. **computeriza**.

COMŪN, *-Ă, comuni, -e*, adj. 1. Care aparține mai multora sau tuturor; care privește sau interesează pe mai mulți sau pe toți; de care se folosesc mai mulți sau toți; obștească. ♦ *Drept comun* = parte a dreptului care are aplicare generală (spre deosebire de dreptul care se aplică în domenii speciale). *Criminal de drept comun* = criminal care a comis o crimă obișnuită. *Substantiv comun* = substantiv care servește la indicarea obiectelor de

aceleși fel. *Factor comun* = număr cu care se înmulțesc toți termenii unei sume. *Divizor comun* = număr întreg care împarte exact mai multe numere întregi date. *Multiplu comun* = număr care e divizibil cu mai multe numere întregi date. *Cel mai mic multiplu comun* = cel mai mic număr întreg care se poate împărți exact prin mai multe numere întregi. *Numitor comun* = numitor care aparține mai multor fracții. *An comun* = an calendaristic. ♦ Expr. *A face cauză comună cu cineva* = a lua partea cuiva într-o chestiune sau într-o discuție. *A nu avea nimic comun cu cineva (sau ceva)* = a nu avea nicio legătură cu cineva, a fi străin de... *A duce viață comună cu cineva* = a trăi sub același acoperiș; a conviețui. ♦ (Substantivat, n.) Ceea ce aparține unei colectivități; ceea ce este alcătuit pe baze obștești. ♦ Loc. adv. *În comun* = laolaltă, împreună. 2. Obișnuit, normal, firesc; frecvent. ♦ *Loc comun* = idee cunoscută de toată lumea, lucru știut; banalitate. ♦ Expr. (Substantivat) *A ieși din comun* = a se prezenta ca ceva aparte, neobișnuit, deosebit de ceilalți. 3. Banal, de rând; de proastă calitate. — Din fr. **commun**, lat. **communis**.

COMUNAL, *-Ă, comunali, -e*, adj. Al comunei, privitor la comună. — Din fr. **communal**, lat. **communalis**.

COMUNĂRD, *-Ă, comunarzi, -de*, s.m. și f. Partizan, adept, membru al Comunei din Paris din 1871. — Din fr. **communard**.

COMŪNĂ, *comune*, s.f. 1. Unitate de bază administrativ-teritorială, alcătuită din unul sau mai multe sate și condusă de un primar. ♦ (În Evul Mediu) Așezare urbană în țările din Apusul Europei, dezvoltată în cadrul vechilor cetăți așezate pe marile drumuri comerciale și posedând o anumită autonomie. 2. (În sintagma) *Comuna primitivă* = prima treaptă de dezvoltare a societății omenești, caracterizată prin munca în comun și prin împărțirea egală a bunurilor materiale. — Din fr. **commune**.

COMUNÉROS s.m. pl. 1. Denumire a orașelor libere din Castilia, care s-au răscolit împotriva absolutismului regal în 1520. 2. Denumire dată participanților la răscoala antispagnolă din 1871 din Noua Granadă (Columbia). 3. Denumire dată curentului de stânga din revoluția spaniolă (1820–1823), care reprezenta interesele burgheziei mici și mijlocii. — Cuv. sp.

COMUNIANT, *-Ă, comunianți, -te*, s.m. și f. Persoană care primește comuniunea (3); persoană care face comuniunea. [Pr.: *-ni-anț*] — Din fr. **communiant**.

COMUNICĂ, *comunic*, vb. I. 1. Tranz. A face cunoscut, a da de știre; a informa, a înștiința, a spune. ♦ Intrans. (Despre oameni, comunități sociale etc.) A se pune în legătură, în contact cu...; a vorbi cu... 2. Intrans. A fi în legătură cu..., a duce la... *Cămara comunică cu pivnița*. — Din fr. **communiquer**.

COMUNICABIL, *-Ă, comunicabili, -e*, adj. Care poate fi comunicat. — Din fr. **communicable**, lat. **communicabilis**.

COMUNICABILITATE s.f. Calitatea sau starea a ceea ce este comunicabil. — Din fr. **communicabilité**.

COMUNICĂNT¹, *comunicante*, adj. n. (Fiz.; în sintagma) *Vase comunicante* = sistem de tuburi sau de vase care comunică între ele, astfel încât un lichid turnat într-unul dintre tuburi trece și în celelalte, ridicându-se în toate la același nivel. — Din fr. **communicant**.

COMUNICĂNT², *-Ă, comunicanți, -te*, s.m. și f. Persoană care comunică ceva; spec. persoană care dă răspunsul la o anchetă lingvistică. — V. **comunica**.

COMUNICĂRE, *comunicări*, s.f. Acțiunea de a *comunica* și rezultatul ei. 1. Înștiințare, știre, veste; raport, relație, legătură. 2. Prezentare, într-un cerc de specialiști, a unei contribuții personale într-o problemă științifică. — V. **comunica**.

COMUNICĂT, *comunicate*, s.n. Înștiințare oficială specială, difuzată prin presă, radio etc., asupra unor evenimente importante de actualitate. ♦ Buletin prin care comandamentul suprem al unei armate informează publicul în timp de război asupra operațiilor militare. — Din fr. **communiqué**.

COMUNICĂTV, *-Ă, comunicativi, -e*, adj. 1. (Despre oameni) Care intră ușor în legătură cu ceilalți; sociabil. 2. (Despre unele manifestări ale oamenilor) Care se transmite ușor de la o persoană la alta. — Din fr. **communicatif**, lat. **communicativus**.

COMUNICATIVITATE s.f. Însușirea de a fi comunicativ. — **Comunicativ** + suf. *-itate*.

COMUNICĂȚIE, *comunicații*, s.f. 1. Mijloc de comunicare între puncte diferite; legătură, contact. 2. Sistem tehnic folosit pentru realizarea comunicației. 3. (În sintagma) *Comunicații de masă* = totalitatea mijloacelor tehnice de comunicare a informațiilor (poștă, telegraf, telefon, radio, televiziune, cinema, publicații etc.). [Var.: (Inv.) **comunicațiune** s.f.] — Din fr. **communication**, lat. **communicatio, -onis**.

COMUNICAȚIUNE s.f. v. **comunicație**.

COMUNISM s.n. 1. Sistem social, politic și economic constituit pe principiul abolirii proprietății private și al instaurării proprietății colective asupra mijloacelor de producție și de schimb. 2. Mișcare care dorește să implementeze acest sistem. 3. Ideologie care promovează acest sistem. — Din fr. **communisme**.

COMUNIST, -Ă, comuniști, -ste, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care ține de comunism, care se bazează pe principiile comunismului sau este caracteristic comunismului; privitor la comunism. **2.** S.m. și f. Membru al unui partid comunist. ♦ Persoană cu convingeri comuniste. — Din fr. **communiste**.

COMUNITAR, -Ă, comunitari, -e, adj. **1.** Care aparține comunității, care se referă la comunitate. **2.** Care se referă la Comunitatea Economică Europeană (devenită Uniunea Europeană), care aparține Comunității Economice Europene. — Din fr. **communautaire**.

COMUNITATE, (2) comunități, s.f. **1.** Faptul de a fi comun mai multor lucruri sau ființe; posesiune în comun. **2.** Grup de oameni cu interese, credințe sau norme de viață comune; totalitatea locuitorilor unei localități, ai unei țări etc. — **Comun** + suf. *-itate* (după fr. *communauté*). Cf. lat. *communitas*, *-atis*, it. *comunità*.

COMUNIUNE, comuniuni, s.f. **1.** Legătură puternică, unire strânsă. **2.** Unitate a celor care au aceeași credință. **3.** (Bis.) Împărțășanie, euharistie. [Pr.: *-ni-u-*] — Din fr. **communio**, lat. **communio, -onis**.

COMUTĂ, comút, vb. I. Tranz. **1.** A schimba legăturile unei porțiuni de circuit electric prin altele sau a modifica succesiv conexiunile mai multor circuite electrice. ♦ A face racordarea unui circuit electric la rețea. **2.** (Jur.) A schimba o pedeapsă mai grea cu una mai ușoară. — Din lat. **commutare**.

COMUTABIL, -Ă, comutabili, -e, adj. Care poate fi comutat. — Din fr. **commutable**.

COMUTĂRE, comutări, s.f. **1.** Acțiunea de a *comuta* și rezultatul ei. ♦ (Jur.) *Comutare pedepsei* = înlocuirea unei pedepse mai grele cu una mai ușoară. **2.** Particularitate a atenției unei persoane de a trece cu ușurință de la o activitate la alta. — V. **comuta**.

COMUTATIV, -Ă, comutativi, -e, adj. Care prezintă comutativitate. — Din fr. **commutatif**.

COMUTATIVITATE s.f. Proprietate a unei relații sau a unei operații matematice de a fi independentă de ordinea elementelor pe care le conține. — **Comutativ** + suf. *-itate*.

COMUTATOARE, comutatoari, s.f. Mașină electrică folosită pentru transformarea curentului alternativ în curent continuu și invers. — **Comuta** + suf. *-toare*.

COMUTATOR, comutatoare, s.n. Dispozitiv pentru închiderea sau deschiderea rețelei prin care trece un curent electric sau pentru schimbarea direcției lui; întrerupător, șaltăr. — Din fr. **commutateur**.

COMUTAȚIE, comutații, s.f. **1.** Totalitatea operațiilor, manuale sau automate, de conectare și de deconectare a liniilor în vederea realizării unei legături telefonice. **2.** Proceș de schimbare rapidă a sensului sau a valorii curentului dintr-o secțiune a înfășurării indusului unei mașini electrice cu colector când lamelele la care este legată trec pe sub perii. — Din fr. **commutation**.

CON¹ Element de compunere însemnând „împreună cu”, care servește la formarea unor substantive (*conșcolar, coreferent*), a unor verbe (*conlocui, conviețui*) sau a unor adjective (*conafional*). [Var.: **co-**] — Din fr. **co(n)-**.

CON², conuri, s.n. **1.** Suprafață descrisă de o dreaptă care se deplasează sprijinindu-se pe o curbă închisă imobilă și pe un punct fix exterior. ♦ Corp geometric mărginit de o asemenea suprafață și de un plan. **2.** (Geogr.; în sintagmele) *Con vulcanic* = formă de relief conică de dimensiunea unui munte, constituită în urma erupțiilor vulcanice, din lavă, cenușă etc. *Con de dejecție* = formă de relieu în evantai, rezultată din acumularea materialului transportat de torenții acolo unde se micșorează panta; agestru. ♦ (Fiz.) *Con de lumină* = fascicul de raze care pleacă dintr-un punct luminos și cade pe o suprafață. **3.** Fructul coniferelor, format dintr-un ax cu numeroși solzi lemnoși, care reprezintă florile masculine sau femele. — Din fr. **cône**.

CONABIU, -IE, conabii, adj., s.n. **1.** Adj. (Înv.) Roșu-închis, de culoarea vișinei coapte; vișiniu. **2.** S.n. Culoare conabie (1). — Din tc. **kunebi**.

CONÁC, conace, s.n. I. **1.** Casă boierească la țară, pe o moșie. **2.** Reședință a unui ispravnic sau a unui subprefect, a unui vizir sau a unui pașă; cartier oficial. II. (Înv.) **1.** Loc de popas; popas. **2.** Distanță de la un loc de popas la altul. **3.** Interval de timp egal cu o jumătate de zi. — Din tc. **konak**.

CONAȘ s.m. v. **coanaș**.

CONAȚIONAL, -Ă, conaționali, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care, în raport cu altă persoană, face parte din aceeași națiune. [Pr.: *-fi-o-*] — **Co(n)¹** + **național**.

CONĂCĂR, conăcari, s.m. (Reg.) Fiecare dintre cei doi flăcăi călări care înșoțesc pe mire, în ziua nunții, când pleacă după mireasă; tânăr călare în alaiul nunții; colăcar. — Cf. *colăcar*.

CONĂCĂRIE, conăcării, s.f. (Reg.) Orație de nuntă; urare făcută mirilor. — **Conăcar** + suf. *-ie*.

CONĂCĂ, conăcesc, vb. IV. Intrans. (Înv.) A face popas, a poposi; a se odihni. ♦ Tranz. A găzdui, a adăposti pe cineva. — Din **conac**.

CONĂCĂIRE, conăcări, s.f. (Înv.) Acțiunea de a *conăci*; popas. ♦ Găzduire, adăpostire. — V. **conăci**.

CON BRÎO loc. adv. (Muz.; indică modul de executare) Cu vervă, cu însuflețire. — Loc. it.

CONCASĂ, concasez, vb. I. Tranz. A sfărâma un material solid în bucăți mici cu ajutorul concasorului. — Din fr. **concasser**.

CONCASĂRE s.f. Acțiunea de a *concasă* și rezultatul ei. — V. **concasă**. **CONCASÓR, concasoare**, s.n. Mașină de sfărâmat materiale dure, folosită în industriile extractive sau de prelucrare. — Din fr. **concasseur**.

CONCATENĂ, concatenez, vb. I. Tranz. A efectua o concatenare. — Din lat. **concatenare**.

CONCATENĂRE, concatenări, s.f. Acțiunea de a *concatena* și rezultatul ei. — V. **concatena**.

CONCATENĂȚIE, concatenății, s.f. **1.** (Lingv.) Înlănțuire a elementelor vecine, în plan sintagmatic. **2.** Înlănțuire retorică de anadiploze succesive; epilocă. — Din fr. **concaténation**.

CONCĂV, -Ă, concavi, -e, adj. Care prezintă o scobitură; în formă de adâncitură. ♦ (Înv.; despre formații militare) Dispus în semicerc. — Din fr. **concave**, lat. **concavus**.

CONCĂVITATE, concăvități, s.f. Scobitură, adâncitură a unui corp concav. — Din fr. **concavité**.

CŌNCĂ s.f. (Arhit.) Acoferământ în forma unei jumătăți de cupolă deasupra absidei altarului. — Din fr. **conque**.

CONCÉDE, concéd, vb. III. Tranz. (Livr.) A îngădui, a încuviința; a ceda un drept, un privilegiu etc. — Din fr. **concéder**.

CONCEDIĂ, concediez, vb. I. Tranz. **1.** A elibera dintr-o funcție, a îndepărta din serviciu, a da afară. **2.** (Rare) A îngădui cuiva să se retragă; a pofti pe cineva să iasă; a îndepărta. [Pr.: *-di-a-*] — Din fr. **congédiar**.

CONCEDIERE, concedieri, s.f. Acțiunea de a *concedia* și rezultatul ei; eliberare sau îndepărtare din serviciu. [Pr.: *-di-e-*] — V. **concedia**.

CONCÉDIU, concedii, s.n. Interval de timp determinat în care salariații sunt scutiți, în mod legal, de a veni la locul de muncă și a presta munca, primind pentru tot acest interval remunerația bănească cuvenită. *Concediu de odihnă. Concediu medical*. [Var.: (înv.) **congédiu** s.n.] — Cf. fr. **congé**.

CONCENTRĂ, concentrez, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A (se) strânge, a (se) acumula într-un singur loc; a (se) îndrepta spre un singur punct. **2.** Tranz. A chema vremelnice rezervești sub arme în timp de pace, pentru completarea pregătirii militare sau în alt scop. ♦ A strânge mai multe unități militare într-o anumită zonă. **3.** Refl. A-și îndrepta atenția bănească cuvenită. *Concediu de odihnă. Concediu medical*. [Var.: (înv.) **congédiu** s.n.] — Cf. fr. **congé**.

CONCENTRĂRE, concentrări, s.f. **1.** Acțiunea de a (se) *concentra* și rezultatul ei. **2.** Însușire a atenției de a se fixa asupra unui obiect, a unei probleme sau a unei activități. **3.** Operație de separare a mineralelor utile de cele sterile, utilizând metoda flotației, gravimetriei, magnetice etc. **4.** (Chim.) Operație de mărire a concentrației unui component dintr-un amestec sau dintr-o soluție. **5.** (Ec. pol.; în sintagmele) *Concentrarea producției* = comasare și organizare a producției în întreprinderi din ce în ce mai mari. *Concentrarea capitalului* = creșterea capitalului prin acumulare. **6.** (În sintagma) *Lagăr de concentrare* = loc izolat în care sunt închise anumite persoane pentru activitatea politică considerată indezirabilă sau din motive rasiale. — V. **concentra**.

CONCENTRĂȚI, concentrate, s.n. **1.** Produs bogat în minerale utile, obținut prin concentrare (3). **2.** Produs alimentar caracterizat prin volum mic și printr-un procent mare de substanțe hrănitoare, care poate fi consumat după ce a fost încălzit, fiert în apă etc. — Din fr. **concentré**.

CONCENTRĂȚ, -Ă, concentrații, -te, adj. **1.** Care are o concentrație mare. ♦ *Furaje concentrate* = nutrețuri de origine vegetală sau animală cu valoare nutritivă ridicată, bogate în proteine și cu procent redus de apă. **2.** (Despre stil, limbaj) Concis. — V. **concentra**.

CONCENTRĂȚIE, concentrații, s.f. (Chim.) Cantitate de substanță dizolvată, conținută într-o anumită cantitate de solvent sau de soluție. — Din fr. **concentration**.

CONCENTRAȚIONĂR, -Ă, concentraționari, -e, adj. Privitor la lagărele de concentrare. [Pr.: *-fi-o-*] — Din fr. **concentrationnaire**.

CONCÉTRIC, -Ă, concentrici, -ce, adj. (Despre linii sau figuri geometrice) Care au același centru. — Din fr. **concentrique**.

CONCÉPERE, concéper, vb. III. I. Tranz. **1.** A imagina, a proiecta, a gândi ceva nou. **2.** A-și face o idee despre ceva; a pricepe, a înțelege. ♦ Loc. adv. *De neconceput* = de neînțeles, de neimaginat; imposibil. **3.** A exprima în anumite termeni, a formula într-un anumit fel. II. Intrans. (Despre o femeie) A rămâne însărcinată; a zămisli, a procrea. — Din lat. **concipere**.

CONCÉPERE, conceperi, s.f. Acțiunea de a *concepe*; imaginare, proiectare; creare; zămislire. — V. **concepe**.

CONCÉPT, *concepte*, s.n. 1. Idee generală care reflectă corect realitatea; noțiune. 2. Ciornă, schiță, bruion. — Din fr. **concept**.

CONCEPTÁCUL, *conceptacule*, s.n. Cavitate mică unde se formează gameții la unele criptogame. — Din fr. **conceptacle**, lat. **conceptaculum**.

CONCEPTIBIL, *-Ă, conceptibili*, -e, adj. (Rar) De conceput. — **Concept** + suf. *-ibil*.

CONCEPTÍSM s.n. Școală literară spaniolă care se caracterizează prin rafinamentul excesiv al gândirii, cultul pentru alegorie și erudiție scolastică. — Din fr. **conceptisme**.

CONCEPTUAL, *-Ă, conceptuali*, -e, adj. Care ține de concept (1); abstract. [Pr.: *-tu-a*] — Din fr. **conceptuel**.

CONCEPTUALÍSM s.n. Concepție filosofică scolastică, situată între nominalism și realism, care recunoaște existența mentală a generalului, a conceptelor. [Pr.: *-tu-a*] — Din fr. **conceptualisme**.

CONCEPTUALÍST, *-Ă, conceptualiști*, -ste, s.m. și f., adj. (Adept) al conceptualismului. [Pr.: *-tu-a*] — Din fr. **conceptualiste**.

CONCEPTUALIZÁ, *conceptualizez*, vb. I. Tranz. A transpune o teorie în concepte (1). [Pr.: *-tu-a*] — Din fr. **conceptualiser**.

CONCEPTUALIZÁRE, *conceptualizări*, s.f. Transpunere a unei teorii în concepte (1). [Pr.: *-tu-a*] — V. **conceptualiza**.

CONCEPTUALIZÁT, *-Ă, conceptualizați*, -te, adj. Care a fost transpus în concepte (1). [Pr.: *-tu-a*] — V. **conceptualiza**.

CONCÉPTIE, *concepții*, s.f. 1. Mod de a concepe, ansamblu de păreri, de idei cu privire la probleme filosofice, științifice, tehnice, literare etc. ✦ *Concepție despre lume* = viziune de ansamblu asupra existenței. 2. Proces prin care ia ființă un nou individ animal, în urma fecundării ovulului de către un spermatozoid; procreare, zămislire. [Var.: **concepțiune** s.f.] — Din fr. **conception**, lat. **conceptio**, -onis.

CONCÉPTIONAL, *-Ă, concepționali*, -e, adj. Al concepției, de concepție. [Pr.: *-ți-o*] — Din engl. **conceptual**.

CONCÉPTIUNE s.f. v. **concepție**.

CONCÉRN, *concerne*, s.n. Organizație complexă care reunește întreprinderi economice legate între ele prin activitatea lor, întreprinderile rămânând formal independente. — Din engl. **concern**.

CONCÉRT, *concerte*, s.n. 1. Manifestare publică, spectacol în care sunt interpretate lucrări muzicale. ✦ Piesă muzicală amplă scrisă pentru unul sau mai multe instrumente solistice, cu acompaniament de orchestră. ✦ *Concert pentru orchestră* = lucrare orchestrală de virtuozitate. 2. (Rar) Înțelegere, unire, acord între mai multe state sau persoane în vederea unui scop comun. — Din fr. **concert**, it. **concerto**.

CONCERTÁ, *concertez*, vb. I. Intrans. 1. A da un concert (1). 2. (Mai ales despre șefi de state, diplomați etc.) A se consulta, a schimba puncte de vedere pentru a cădea de acord asupra unui proiect comun, pentru a lua o atitudine, o măsură (politică) comună. — Din it. **concertare**.

CONCERTÁNT, *-Ă, concertanți*, -te, adj. Cu caracter de concert (1). ✦ *Simfonie concertantă* = compoziție muzicală rezultată din îmbinarea simfoniei și a concertului instrumental. *Voce concertantă* = voce principală cu caracter solistic-virtuos într-un ansamblu coral. — Din fr. **concertant**.

CONCERTÁT, *-Ă, concertați*, -te, adj. Care este stabilit, hotărât împreună cu alții, care rezultă dintr-o înțelegere. — V. **concerta**.

CONCERTÍNÁ, *concertine*, s.f. Instrument muzical asemănător cu acordeonul, cu fețele laterale hexagonale. — Din fr. **concertina**.

CONCERTÍNO s.n. 1. Compoziție muzicală mai redusă decât concertul. 2. Nume dat grupului de instrumente solistice în concerto-grosso. — Cuv. it.

CONCERTÍST, *-Ă, concertiști*, -ste, s.m. și f. Interpret care susține o activitate solistică de concert. — Din fr. **concertiste**.

CONCERTÍSTIC, *-Ă, concertistici*, -ce, adj. De concert, al concertului. — **Concert** + suf. *-istic*.

CONCERTMÁISTRU, *concertmaistri*, s.m. Primul violonist (sau instrumentist) al unei orchestre simfonice, de cameră etc., care are și rol de coordonare și supraveghere. — **Concert** + **maistru** (după germ. *Konzertmeister*).

CONCÉRTO GRÓSSO, *concerti grossi*, s.n. Compoziție muzicală veche, de virtuozitate, care stă la baza concertului și în care un mic grup de instrumente solistice cântă alternativ cu restul orchestrei. — Cuv. it.

CONCÉSIE, *concesii*, s.f. Îngăduință, cedare, renunțare (la ceva) în folosul sau în interesul altuia. — Din fr. **concession**, lat. **concessio**.

CONCESIONÁ, *concesionez*, vb. I. Tranz. A da în concesiune. [Pr.: *-si-o*] — Din **concesiune**.

CONCESIONAL, *-Ă, concesionali*, -e, adj. (Jur.) De concesiune, al concesiunii. [Pr.: *-si-o*] — Din fr. **concessionale**.

CONCESIONÁR, *concesionari*, s.m. Persoană (fizică sau juridică) care a obținut o concesiune. [Pr.: *-si-o*] — Din fr. **concessionnaire**.

CONCESIONÁRE, *concesionări*, s.f. Faptul de a *concesiona*. [Pr.: *-si-o*] — V. **concesiona**.

CONCESIÚNE, *concesiuni*, s.f. Convenție prin care o persoană (fizică sau juridică) dobândește dreptul de a exploata anumite servicii publice sau anumite bunuri ale statului, în schimbul unor beneficii care revin acestuia din urmă. ✦ Bunurile care formează obiectul acestei convenții. [Pr.: *-si-u*] — Din fr. **concession**, lat. **concessio**, -onis.

CONCESÍV, *-Ă, concessivi*, -e, adj. Care face concesi; îngăduitor. ✦ *Propoziție concessivă* = propoziție subordonată care arată că, deși există o piedică, acțiunea din propoziția regentă se realizează sau se poate realiza. *Conjunție concessivă* = conjuncție care introduce o propoziție concessivă. — Din fr. **concessif**, lat. **concessivus**.

CONCETÁŢEAN, *-Ă, concetățeni*, -e, s.m. și f. Persoană considerată în raport cu alta care face parte din același stat sau din același oraș cu ea. — **Con**¹ + **cetățean** (după fr. *concitoyen*).

CONCHERÁNT, *-Ă, concheranți*, -te, adj. (Înv.) Cuceritor. — Din fr. **conquérant**.

CONCHÉTÁ, *conchete*, s.f. (Înv.) Cucerire. — Din fr. **conquête**.

CONCHÍDE, *conchíd*, vb. III. Tranz. și intrans. A trage o concluzie, a încheia o expunere, o cercetare etc. [Perf. s. *conchisei*, part. *conchis*] — Din lat. **concludere** (după *închide*).

CONCHILIOLOGÍE s.f. Parte a zoologiei care se ocupă cu studiul scoicilor. [Pr.: *-li-o*] — Din fr. **conchyliologie**.

CONCHISTADÓR, *conchistadori*, s.m. Aventurier spaniol plecat să cucerească teritorii în America, imediat după descoperirea acestui continent. — Din fr. **conquistador** (<sp.).

CONCHÍSTÁ, *conchiste*, s.f. (Rar) Cucerire (amoroasă). ✦ Femeie cucerită, sedusă. — Din it. **conquista**.

CONCI, *conciuri*, s.n. Coc². ✦ (Reg.) Cerc de lemn, de lână împletită etc., învelit în pânză sau într-o împletitură de păr, pe care, în unele regiuni de la țară, îl poartă femeile măritate pe creștetul capului, sub basma. — Din magh. **konty**.

CONCÍCLIC, *-Ă, conciclici*, -ce, adj. (Despre puncte) Care se află pe același cerc. — **Con**¹ + **ciclic**.

CONCILIÁ, *concilies*, vb. I. Intrans. A pune de acord, a împăca, a înlătura divergențele, contradicțiile dintre două sau mai multe păreri, idei, doctrine etc. ✦ (Jur.) A încerca aplanarea sau evitarea unui litigiu prin împăcarea părților. [Pr.: *-li-a*] — Din fr. **concilier**, lat. **conciliare**.

CONCILIÁBUL, *conciliabule*, s.n. Consfătuire (secretă) între persoane care plănuiesc ceva. [Pr.: *-li-a*] — Din fr. **conciliabule**, lat. **conciliabulum**.

CONCILIÁNT, *-Ă, concilianți*, -te, adj. Împăciutor; care se lasă ușor înduplecat. [Pr.: *-li-anț*] — Din fr. **conciliant**.

CONCILIÁTÓR, *-OÁRE, conciliatori*, -oare, adj. Care tinde spre un acord, spre o împăcare a unor divergențe; care duce spre înțelegere între părți opuse.

✦ (În politică) Care, în fața unor divergențe de ordin principal, caută o soluție de compromis, o linie de mijloc. ✦ (Substantivat) Persoană care mijlocește o conciliere, împăciuitorist. [Pr.: *-li-a*] — Din fr. **conciliateur**, lat. **conciliator**.

CONCILIÁTÓRISM s.n. Atitudine, acțiune conciliatoare. ✦ Împăciuitorism. [Pr.: *-li-a*] — **Conciliator** + suf. *-ism*.

CONCILIÁŢIE, *conciliații*, s.f. Conciliere, împăcare. ✦ Procedură de împăcare, în dreptul internațional, având ca scop înlăturarea conflictelor. [Pr.: *-li-a*] — Din fr. **conciliation**, lat. **conciliatio**.

CONCILIÉRE, *concilierii*, s.f. Împăcare, conciliație, unire, acord. ✦ *Conciliere internațională* = mijloc de rezolvare pașnică a diferendelor dintre state, conform propunerilor făcute de o comisie a cărei organizare, componență și al cărei mod de lucru sunt stabilite prin acordul părților. [Pr.: *-li-e*] — V. **concilia**.

CONCILIU, *concilii*, s.n. Adunare a reprezentanților înaltului cler catolic dintr-o provincie, dintr-o țară sau din întreaga lume, în care se iau hotărâri cu privire la chestiuni de dogmă, de morală sau de disciplină bisericească; sobor, sinod. — Din lat. **concilium**.

CONCÍNÁ, *concine*, s.f. Numele unui joc de cărți. — Din ngr. **kontsina**.

CONCÍS, *-Ă, concisi*, -se, adj. (Despre stil, opere literare etc.) Expus pe scurt, în puține cuvinte, concentrat, succint, laconic. — Din fr. **concis**, lat. **concisus**.

CONCITADÍN, *-Ă, concitadini*, -e, s.m. și f. Persoană considerată în raport cu alta care locuiește în același oraș cu ea; (rar) conorășean. — Din it. **concittadino**.

CONCÍZIE s.f. Calitatea de a fi concis; exprimare, formulare scurtă; laconism. [Var.: **conciziune** s.f.] — Din fr. **concision**, lat. **concisio**, -onis.

CONCIZIÚNE s.f. v. **concizie**.

CONCLÁV, *conclave*, s.n. 1. Sală în care matroanele romane își primeau musafirii apropiați. 2. Adunare a cardinalilor întruniți pentru alegerea unui nou papă. ✦ Fig. Adunare secretă. 3. Sala în care se întrunește conclavul (2). — Din fr. **conclave**.

CONCLÚDE, *conclúde*, vb. III. Tranz. (Rar) A conchide, a încheia. — Din lat., it. **concludere**.

CONCLUDÉNT, -Ă, *concludenți -te*, adj. (Adesea adverbial) Care convinge; convingător. ♦ (Log.) Pe baza căruia se poate trage o concluzie. — Din lat. *concludens, -ntis*.

CONCLUZIE, *concluzii*, s.f. 1. Încheiere a unui șir de judecăți; gândire dedusă dintr-o serie de argumente sau constatări. ♦ Judecată nouă care rezultă din alte judecăți date și al cărei adevăr depinde de adevărul judecăților date. 2. Ultima parte a unei expuneri sau a unei lucrări, care cuprinde rezultatele finale. ♦ Expr. *A trage concluziile* = a rezuma ideile emise de participanți în cadrul unei dezbateri și a arăta consecințele care se impun în legătură cu problemele dezbătute. 3. (Mat.) Judecată care confirmă datele unei teoreme pe baza demonstrației. 4. (Jur., la pl.) Expunerile părților și ale procurorului într-un proces. ♦ Expr. *A pune concluzii* = a formula pe scurt acuzarea (sau apărarea) într-un proces. [Var.: *concluziune* s.f.] — Din fr. *conclusion*, lat. *conclusio, -onis*.

CONCLUZIONĂ, *concluzionez*, vb. I. Intrans. 1. A trage concluzii. 2. (Fam.) A încheia discuția. [Pr.: *zi-o-*] — Din *concluzie*.

CONCLUZIONĂRE, *concluzionări*, s.f. Faptul de a *concluziona*. — V. *concluziona*.

CONCLUZIUNE s.f. v. *concluzie*.

CONCLUZIV, -Ă, *concluzivi, -e*, adj. Care constituie o concluzie, care conchide. ♦ (Gram.) *Propoziție concluzivă* = propoziție care exprimă o concluzie. *Conjunție conclusivă* = conjuncție care introduce o propoziție concluzivă. [Scris și: *conclusiv, -ă*] — Din fr. *conclusif*.

CONCOIDĂL, -Ă, *concoidal, -e*, adj. (Mat.) De concoidă. [Pr.: *-co-i-dal*] — Din fr. *conchoïde*.

CONCOIDĂ, *concoide*, s.f. Curbă plană obținută dintr-o curbă dată, cu ajutorul unui punct fix și al unei secante care se rotește, sprijinindu-se pe punctul fix. — Din fr. *conchoïde*.

CONCOMITÉNT, -Ă, *concomitenți, -te*, adj. Care se petrece în același timp (cu altceva); simultan. — Din fr. *concomitant*.

CONCOMITÉNTĂ, *concomitențe*, s.f. Simultaneitate a două sau mai multe acțiuni, fenomene, evenimente etc.; coexistență. — Din fr. *concomitance*.

CONCORDĂ, pers. 3 *concordă*, vb. I. Intrans. A fi în acord, a corespunde, a se potrivi. — Din fr. *concorde*, lat. *concordare*.

CONCORDĂNT, -Ă, *concordanți, -te*, adj. Care concordă (cu...), care coincide, care se suprapune cu... ♦ *Strate (sau formații) geologice concordante* = strate care s-au depus într-un proces continuu de sedimentare. — Din fr. *concordant*.

CONCORDANȚĂ, *concordanțe*, s.f. Acord, potrivire. ♦ (Gram.) *Concordanța timpurilor* = corespondența timpurilor. — Din fr. *concordance*.

CONCORDĂT, concordate, s.n. 1. Tratat încheiat de papă cu diferite state, pentru stabilirea statutului și privilegiilor Bisericii catolice în respectivele state. 2. Contract încheiat sub controlul justiției, între un comerciant insolubil și creditorii lui, prin care se acordă comerciantului reducerea sau amânarea plăților, spre a-i îngădui continuarea comerțului. — Din fr. *concordat*.

CONCORDATĂR, -Ă, *concordatari, -e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. (Rar) De concordat. 2. S.m. și f. Comerciant insolubil care a obținut un concordat (2). — Din fr. *concordataire*.

CONCORDIE s.f. (Rar) Înțelegere; armonie. — Din lat. *concordia*.

CONCORDISM s.n. Concepție care caută să pună de acord învățătura biblică cu rezultatele științei. — Din fr. *concordisme*.

CONCORDIST, -Ă, *concordiști, -ste*, adj., s.m. și f. (Rar) (Persoană) care practică concordismul. — Din fr. *concordiste*.

CONCRESCÉNT, -Ă, *concescenți, -te*, adj. 1. (Bot.) Concescut. *Petale concescente*. 2. (Med.; despre organe) Afectat de concescență; cu concescență. — Din fr. *concescent*.

CONCRESCÉNTĂ, *concescențe*, s.f. Creștere împreună, unire patologică a două țesuturi, a două formații anatomice etc. — Din fr. *concescence*, lat. *concescentia*.

CONCRESCÚT, -Ă, *concescuți, -te*, adj. (Despre fructe, semințe, țesuturi etc.) Care a crescut împreună, lipit unul de altul. — V. *concrește*.

CONCREȘTE, *concesc*, vb. III. A crește împreună. — Din lat. *concescere*.

CONCREȘTERE, *concesțeri*, s.f. Acțiunea de a *concrește* și rezultatul ei. — V. *concrește*.

CONCRÉT, -Ă, *concreți, -te*, adj. (Adesea substantivat) Care poate fi perceput cu simțurile; real; care denumește obiecte perceptibile prin simțuri. ♦ *Muzică concretă* = muzică realizată pe baza sunetelor concrete (muzicale sau zgomote) prelucrate cu aparatul electronic. ♦ (Substantivat, n.) Categorie filosofică, opusă *abstractului*, care desemnează latura palpabilă, vizibilă a fenomenelor sau ansamblul desfășurării lor în timp și în spațiu. ♦ Precis, bine determinat. — Din fr. *concret*.

CONCRETÉTE s.f. (Livr.) Caracterul a ceea ce este concret. — Din it. *concretezza*.

CONCRETITÚDINE s.f. (Rar) Concretețe. — De la *concret*.

CONCRETIZĂ, *concretizez*, vb. I. Trans. A înfățișa în mod concret. ♦ Trans. și refl. A (se) materializa, a (se) realiza în mod practic. — Din fr. *concrétiser*.

CONCRETIZĂRE, *concretizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *concretiza* și rezultatul ei; înfățișare, prezentare concretă; materializare. ♦ Operație mentală, opusă abstractizării, constând în legarea generalului de experiența senzorială. — V. *concretiza*.

CONCRETIZÁT, -Ă, *concretizați, -te*, adj. Care este realizat în mod practic; materializat. — V. *concretiza*.

CONCRETIZATÓR, -OÁRE, *concretizatori, -oare*, adj. (Rar) Care concretizează. — *Concretiza* + suf. *-tor*.

CONCREȚIONĂ, *concreționez*, vb. I. Refl. A suferi procesul de concreționare. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. *concrétionner*.

CONCREȚIONĂR, -Ă, *concreționari, -e*, adj. Care prezintă concrețiuni. — [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. *concrétionnaire*.

CONCREȚIONĂRE s.f. 1. Operație de transformare, printr-un tratament termic, a unui conglomerat de pulberi de metale, metaloizi etc. într-un corp solid. 2. Formare a concrețiunilor. [Pr.: *-ți-o-*] — V. *concreționa*.

CONCREȚIUNE, *concrețiuni*, s.f. Agregat mineral format prin depunerea materialului din soluții în jurul unui nucleu (roci, minerale etc.), în soluri sau în peșteri. [Pr.: *-ți-u-*] — Din fr. *concrétion*, lat. *concretio, -onis*.

CONCUBÍN, -Ă, *concubini, -e*, s.m. și f. Persoană care trăiește în concubinaj. — Din fr. *concubin*, lat. *concubinus*.

CONCUBINAJ, *concubinaje*, s.n. Conviațuire a unui bărbat cu o femeie fără îndeplinirea formelor legale de căsătorie; căsătorie nelegitimă. — Din fr. *concubinage*.

CONCUPISCÉNT, -Ă, *concupiscenti, -te*, adj. (Livr.) Care are înclinare către plăceri senzuale, trușesti; luxurios. — Din fr. *concupiscent*, it. *concupiscente*.

CONCUPISCÉNTĂ s.f. (Livr.) Înclinare către plăceri senzuale, trușesti; luxură. — Din fr. *concupiscentia*, it. *concupiscentia*.

CONCURĂ, *concuerez*, vb. I. 1. Intrans. A participa la un concurs. 2. Intrans. A ținde spre același rezultat, a duce spre același scop. 3. Intrans., refl. și tranz. A (se) lupta pentru întâietate în comerț; a(-și) face concurență. — Din fr. *concourir*, lat. *concurre*.

CONCURENT, -Ă, *concurrenti, -te*, adj., s.m. și f. 1. (Persoană) care face concurență alteia, care urmărește același rezultat, același scop. ♦ *Drepte concurențe* = drepte care se întâlnesc în același punct. 2. (Persoană) care participă la un concurs sportiv. — Din fr. *concurrent*.

CONCURENȚĂ, *concurențe*, s.f. 1. Trăsătură esențială a economiei de piață, care reflectă rivalitatea, disputa dintre agenții economici de a produce și vinde bunuri și servicii similare sau substituibile în condițiile cele mai avantajoase pentru ei. 2. Întrecere, rivalitate într-un domeniu de activitate. ♦ Expr. *A face concurență cuiva* = a căuta să întrecă pe cineva, ținând spre același scop. 3. (Geom.) Proprietate a dreptelor concurențe. ♦ *Punct de concurență* = punct de intersecție a dreptelor concurențe. — Din fr. *concurrency*.

CONCURENȚIÁL, -Ă, *concurrentiali, -e*, adj. În care intervine sau poate interveni concurența. [Pr.: *-ți-al*] — Din fr. *concurrentiel*.

CONCÚRGE, *concurr*, vb. III. Intrans. (Înv.) 1. A se întâlni într-un punct, venind din mai multe direcții. 2. A contribui la înfăptuirea unei opere; a colabora. 3. A concura. — Din lat. *concurrere* (după *curge*).

CONCÚRS, *concursuri*, s.n. 1. Întrecere (sportivă) finalizată cu întocmirea unui clasament și cu acordarea unor premii celor mai buni dintre participanți. 2. Examen pentru dobândirea, în ordinea clasificării, a unui post, a unei catedre, a unei burse etc. sau pentru admiterea într-o instituție de învățământ. 3. Ajutor, sprijin, colaborare. ♦ *Concurs de împrejurări* = totalitatea împrejurărilor care se întâlnesc într-un anumit moment; conjunctură. ♦ Loc. vb. *A da (cuiva) concursul* = a ajuta (pe cineva). *A(-și) da concursul* (la ceva) = a contribui (la ceva), a colabora (la ceva). — Din fr. *concours*, lat. *concurrere*.

CONCUSIÚNE, *concusuni*, s.f. (Rar) Exorcarea făcută de un agent al fiscalului; oprimare fiscală. [Pr.: *-si-u-*] — Din fr. *concussion*, lat. *concussio, -onis*.

CONDÁC¹, *condace*, s.n. Cântec bisericesc scurt prin care se aduc laude unui sfânt sau se arată însemnătatea unei sărbători. — Din sl. *kondakŭ*.

CONDÁC², *condace*, s.n. Braț de fierăstrău cu ramă, folosit pentru tăierea lemnului. [Pl. și: *condacuri*] — Et. nec.

CONDAMNĂ, *condamnă*, vb. I. Trans. 1. A osândi printr-o sentință judecătorească, a pronunța o condamnare. 2. A(-și) exprima dezaprobarea în legătură cu un fapt sau cu o persoană; a învinui, a blama, a ponegri, a vesteji. 3. A considera un bolnav pierdut, fără nicio speranță de salvare. 4. A astupa, a închide definitiv o fereastră, o ușă etc.; a bloca. — Din fr. *condamner*.

CONDAMNÁBIL, -Ă, *condamnabili, -e*, adj. Care merită să fie condamnat, dezaprobat; reprobabil. — Din fr. *condamnable*.

CONDAMNĂRE, *condamnări*, s.f. Faptul de a *condamna*. **1.** Obligație impusă unei persoane, prin judecată, de a da, de a face sau de a nu face ceva. ♦ Aplicare, prin judecată, a unei sancțiuni penale; osândă la care este supus cineva. **2.** Dezaprobare severă; blam. — V. **condamna**.

CONDAMNĂT, *-Ă, condamnați*, *-te*, s.m. și f. Persoană osândită printr-o sentință judecătorească. — V. **condamna**.

CONDEI, *condeie*, s.n. **1.** Unealtă de scris în formă de bețișor, la care se adaptează o peniță; toc. ♦ *Mănuitor de condei* = scriitor (talentat). ♦ Expr. *Ca din condei* = regulat, ordonat, frumos. *A trage condeiul* = a încărcă la socoteală. *Dintr-un condei sau dintr-o trăsătură de condei* = dintr-odată. ♦ (Înv.) Nume dat unor instrumente cu care se scria. ♦ Creion pentru înnegrirea sprâncenelor. **2.** Fig. Mod de a scrie bine, îndemănare la scris, talent scriitoricesc. ♦ Expr. *A avea condei* = a scrie ușor (și bine), a avea talent la scris. *A o aduce bine din condei* = a vorbi sau a scrie cu meșteșug; a ieși din încurcătură printr-o întorsătură pricepută a frazei. **3.** Par lung care, împreună cu lopata, formează cârma plutei. — Din ngr. **kondfili**.

CONDEIAȘ, *condeiașe*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *condei* (1). [Pr.: *-de-iaș*] — **Condei** + suf. *-aș*.

CONDEIÉR, *condeieri*, s.m. (Rar) Scriitor (mai puțin talentat). [Pr.: *-de-ier*] — **Condei** + suf. *-ar*.

CONDENS s.n. **1.** Rezultat al condensării vaporilor. **2.** Fenomen de infiltrare a condensului (1) de apă în combinație cu unele specii de ciuperci în pereții locuințelor. — Din **condensare** (derivat regresiv).

CONDENSĂ, *condensez*, vb. I. **1.** Refl. (Despre vapor) A se transforma în lichid, prin (răcire și) comprimare. ♦ A acumula electricitate. **2.** Tranz. și refl. A (se) face mai dens. ♦ Tranz. Fig. A scurta exprimarea; a comprima, a prescurta. — Din fr. **condenser**, lat. **condensare**.

CONDENSABIL, *-Ă, condensabili*, *-e*, adj. Care poate fi condensat. — Din fr. **condensable**.

CONDENSĂRE, *condensări*, s.f. **1.** Faptul de a (se) *condensa*. **2.** (Chim.; în sintagma) *Reacție de condensare* = reacție între doi compuși chimici din care rezultă un produs cu greutate moleculară mai mare. — V. **condensa**.

CONDENSĂT, *-Ă, condensați*, *-te*, adj. Dens, comprimat. ♦ *Lapte condensat* = lapte conservat sub formă de pastă moale sau de praf. — V. **condensa**.

CONDENSATOR, *condensatoare*, s.n. **1.** Aparat care servește la lichefierea unei mase de vaporii în vederea recuperării lichidului din care au provenit sau a eliminării unor componenți volatili. **2.** Sistem de două conductoare separate printr-un mediu izolat sau prin vid, servind la acumularea de electricitate statică. ♦ *Condensator variabil* = condensator a cărui capacitate poate fi variată prin deplasarea relativă a armăturilor lui. — Din fr. **condensateur**.

CONDENSOR, *condensoare*, s.n. Dispozitiv al unui instrument optic care servește la concentrarea și dirijarea luminii într-o direcție determinată. — Din fr. **condenseur**.

CONDESCENDENT, *-Ă, condescendenți*, *-te*, adj. Care are o atitudine plină de respect sau de bunăvoință față de cineva; respectuos, amabil. — Din fr. **condescendant**.

CONDESCENDENȚĂ, *condescendențe*, s.f. Purtare plină de considerație și de bunăvoință față de cineva; respect, amabilitate, deferență. ♦ (Peior.) Aer de superioritate, infatuare, aroganță. — Din fr. **condescendance**.

CONDESCINDE, *condescind*, vb. III. Intranz. (Rar) A consimți de complezență; a ceda, a cădea de acord în mod formal; a catadixi. — Din fr. **condescendre**.

CONDICĂR, *condicari*, s.m. (Înv.) Persoană care scria sau avea în păstrare condicile; arhivar. — **Condică** + suf. *-ar*.

CÓNDICĂ, *condici*, s.f. **1.** Registru, catastif. ♦ Expr. *A trece la* (sau *în*) *condică* (pe cineva) = a ține minte (pe cineva) pentru a se răzbuna. **2.** (Înv.) Colecție de legi, decrete etc.; cod. — Cf. ngr. *k ó d i k*, acuz. *k ó d i k a*.

CONDICĂREASĂ, *condicăreșe*, s.f. (Înv.) Soție de condicar. — **Condicar** + suf. *-easă*.

CONDICUȚĂ, *condicuțe*, s.f. Diminutiv al lui *condică* (1). ♦ (În trecut) Carnet destinat personalului casnic, în care se nota identitatea purtătorului, locurile unde a fost angajat etc. ♦ (În trecut) Legitimație a prostituatelor profesioniste, unde erau înregistrate vizele medicale de control împotriva bolilor venerice. — **Condică** + suf. *-uță*.

CONDIL, *condilii*, s.m. (Anat.); adesea cu determinări care indică locul de articulare Proeminență rotundă la extremitatea unor oase. — Din fr. **condyle**.

CONDIMENT, *condimente*, s.n. Nume dat unor substanțe (picante) de origine minerală, vegetală, animală sau de sinteză care, adăugate unor produse alimentare, le conferă un gust sau o aromă specifică, plăcută; ingredient, mirodenie, băcănie. — Din fr. **condiment**, lat. **condimentum**.

CONDIMENTĂ, *condimentez*, vb. I. Tranz. A da gust mâncării prin adăugare de condimente, a pune condimente în mâncare. — Din **condiment**.

CONDIMENTĂR, *-Ă, condimentari*, *-e*, adj. (Rar) Folosit drept condiment. — Din fr. **condimentaire**.

CONDIMENTĂRE, *condimentări*, s.f. Acțiunea de a *condimenta*. — V. **condimenta**.

CONDIMENTĂT, *-Ă, condimentați*, *-te*, adj. (Despre mâncări, alimente) Care conține (multe) condimente. — V. **condimenta**.

CONDISCÍPOL, *condiscipoli*, s.m. (Rar) Coleg de studiu, de învățătură (la un anumit dascăl). — Din fr. **condisciple**, lat. **condiscipulus**.

CONDÍȚIE, *condiții*, s.f. **1.** Fapt, împrejurare de care depinde apariția unui fenomen sau care influențează desfășurarea unei acțiuni, putând-o frâna sau stimula. **2.** (La pl.) Împrejurările în care se petrece un fenomen. ♦ *Condiții de mediu* = totalitatea factorilor de mediu biotici și abiotici în care trăiește o ființă. **3.** Clauză a unei înțelegeri, a unei convenții, a unor negocieri etc. *Condițiile tratatului de pace*. ♦ Loc. adj. și adv. *Fără condiții* = fără pretenții. ♦ Loc. conj. *Cu condiția (să)...* = numai în cazul că..., cu obligația (să...) **4.** (Jur.) Eveniment viitor și nesigur de care depinde nașterea sau stingerea unui drept, a unei obligații. ♦ Situație juridică a unei persoane. **5.** Situație socială a cuiva. **6.** (Sport: în sintagma) *Condiție fizică* = stare a unui sportiv din punct de vedere fizic și al pregătirii sale. — Din fr. **condition**.

CONDÍȚIONĂ, *condiționez*, vb. I. Tranz. **1.** A constitui condiția de care depinde ceva; a fi cauza unui lucru, a provoca ceva. **2.** A limita valabilitatea unui act printr-o condiție, a face să depindă executarea lui de o condiție, a-l subunele uneia sau mai multor condiții. ♦ A admite un lucru cu anumite condiții, sub rezerva îndeplinirii unei anumite obligații. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **conditionner**.

CONDÍȚIONAL, *-Ă, condiționali*, *-e*, adj. Care este supus unei condiții; care cuprinde o condiție. ♦ (Psih.) *Excitant condițional* = excitant care, sincronizat în mai multe repetiții cu un reflex înăscut, sfârșește prin a da naștere singur unui efect (motor, secretor etc.) identic cu al acestui reflex, determinând astfel formarea unui reflex condiționat. (Gram.) *Propoziție condițională* = propoziție subordonată care exprimă o acțiune de a cărei îndeplinire depinde realizarea acțiunii din propoziția regentă. *Mod condițional* = mod personal care exprimă o acțiune a cărei realizare depinde de îndeplinirea unei condiții. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **conditionnel**.

CONDÍȚIONALÍSM s.n. (Fil.) Tendință de a identifica și înlocui cauza cu condițiile în care apar sau există fenomenele. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **conditionnalisme**.

CONDÍȚIONĂRE, *condiționări*, s.f. Acțiunea de a *condiționa*. **1.** Stabilire a unui raport de dependență. **2.** Operație prin care un material, un produs etc. se aduc într-o anumită stare de umiditate, de temperatură, de puritate etc. ♦ *Condiționarea aerului* = climatizare. [Pr.: *-ți-o-*] — V. **condiționa**.

CONDÍȚIONĂT, *-Ă, condiționați*, *-te*, adj. Care îndeplinește anumite condiții; care este făcut (sau supus) unor anumite condiții date. ♦ *Aer condiționat* = aer menținut prin instalații speciale în condiții optime de temperatură, umiditate și puritate. (Psih.) *Reflex condiționat* = reflex dobândit în cursul vieții, în urma asocierii repetate a unui excitant oarecare cu un excitant care provoacă un reflex înăscut. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **conditionné**.

CONDOLÉANȚE s.f. pl. Cuvinte de regret, de compasiune, pentru o persoană căreia i-a murit cineva apropiat. [Pr.: *-le-an-*] — Din fr. **condoléances**.

CONDOMÍNIU, *condominii*, s.n. Exercițarea a suveranității asupra aceluiași teritoriu de către două sau mai multe state. ♦ *P. ext.* Teritoriu supus unui astfel de regim. [Pr.: *-niul*] — Din fr. **condominium**.

CONDÓR, *condori*, s.m. Cel mai mare vultur, cu capul și cu gâtul golaș, complet mut, care trăiește în munții Americii de Sud (*Sarcorhamphus gryphus*). [Acc. și: *cóndor*] — Din fr. **condor**.

CONDOTIÉR, *condotieri*, s.m. (Înv.) Căpetenie de mercenari care se angajau în serviciul unui oraș, al unui principe sau al papii, în Italia. [Pr.: *-ti-er*] — Din it. **condottiere**.

CONDORÍNĂ, s.f. (Biol.) Substanță fundamentală a țesutului cartilaginios. — Din fr. **chondrine**.

CONDORÍTĂ, *condrite*, s.f. Inflamație acută sau cronică a unui cartilaj. — Din fr. **condrite**.

CONDORBLĂST, *condroblaste*, s.n. (Biol.) Celulă cartilagineasă tânără. — Din fr. **chondroblaste**, engl. **chondroblast**.

CONDORCÍȚ, *condrocite*, s.n. (Biol.) Celulă cartilagineasă matură. — Din engl. **chondrocyte**.

CONDORÍD s.n. v. **condroidă**.

CONDORÍDĂ, *condroide*, s.f. Substanță complexă, compusă din proteine în amestec cu polizaharide și care intră în structura cartilajelor. [Var.: **condroid** s.n.] — Din fr. **condroïde**.

CONDORÓM, *condroame*, s.n. Tumoare benignă cartilagineasă. — Din fr. **condrome**.

CONDORÓNIIU s.m. Plantă erbacee cu tulpina și frunzele lanceolate rigide, cu flori purpurii sau galbene, care crește prin livezi și prin semănături (*Melampyrum arvense*). — Et. nec.

CONDROSARCÓM, *condrosarcoame*, s.n. (Med.) Tumoare malignă a țesutului cartilajinos. — Din fr. *chondrosarcome*, engl. *chondrosarcoma*.

CONDUCĂTOR, -OARE, *conducători, -oare*, adj., s.m. și f. I. Adj. 1. Care conduce; de conducere. 2. (Despre corpuri, în sintagma) *Bun* (sau *rău*) *conducător de căldură* (sau *de electricitate*) = Care prezintă (sau nu) conductibilitate. II. S.m. și f. Persoană sau organ care conduce un stat, un partid, o organizație, o instituție, o întreprindere etc. — **Conduce** + suf. *-ător*.

CONDUCE, *condúc*, vb. III. 1. Tranz. A îndruma un grup de oameni, o instituție, o organizație etc., având întreaga răspundere a muncii în domeniul respectiv. ♦ Fig. A dirija o discuție, o dezbateri etc. 2. Refl. A se orienta după..., a se comporta după... 3. Tranz. A însoți pe cineva. 4. Tranz. A dirija mersul unui vehicul, al unei mașini etc. 5. Fiz. (Despre corpuri) A transmite un fluid, o cantitate de căldură, de electricitate etc. [Perf. s. *condusei*, part. *condus*] — Din lat. *conducere*.

CONDUCERE, *conduceri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *conduce*; activitatea conducătorului. ♦ (Concr.) Persoană sau colectiv care conduce. — V. **conduce**.

CONDUCȚ, *conducute*, s.n. Formație anatomică cu aspect de canal sau de tub. — Din germ. *Kondukt*.

CONDUCTĂNTĂ, *conductanțe*, s.f. Mărime egală cu raportul dintre intensitatea curentului electric continuu care străbate un conductor și tensiunea continuă aflată la capetele sale. — Din fr. **conductance**.

CONDUCȚĂ, *conducute*, s.f. Țeavă, ansamblu de țevi din metal, beton, lemn etc. sau instalație destinate transportului fluidelor sau materialelor pulverulente. ♦ *Conducță electrică* = conductor sau ansamblu de conductoare electrice de metal și cu lungime mare, folosit pentru efectuarea legăturilor conductive în instalațiile electrice. — Din lat. *conductus*.

CONDUCTIBIL, -Ă, *conductibili, -e*, adj. (Rar) Care prezintă conductibilitate. — Din fr. **conductible**.

CONDUCTIBILITATE s.f. Proprietate a corpurilor de a transmite căldura, electricitatea etc.; conducție. ♦ *Conductibilitate electrică* = proprietate a unor corpuri de a putea fi străbătute de curent electric sub acțiunea unei diferențe de potențial. *Conductibilitate termică* = proprietate a unor corpuri de a putea fi străbătute de un flux de căldură sub acțiunea unei diferențe de căldură. — Din fr. **conductibilité**.

CONDUCTIV, -Ă, *conductivi, -e*, adj. Referitor la conductibilitatea electrică. ♦ *Legătură conductivă* = legătură între două elemente de circuit electric, realizată prin intermediul unui conductor electric, al unui aparat de conectare sau al unui conector; legătură galvanică. — Din fr. **conductive**.

CONDUCTIVITATE s.f. Valoarea rezistenței specifice electrice a unui conductor. — Din fr. **conductivité**.

CONDUCTOMETRIE s.f. Metodă electrochimică de analiză bazată pe modificarea conductivității soluției analizate. — **Conductivitate** + **-metrie**.

CONDUCTOMETRU, *conductometre*, s.n. Dispozitiv folosit pentru determinarea conductivității soluțiilor. — Din fr. **conductomètre**.

CONDUCTOR, -OARE, *conductor, -oare*, adj., s.n., s.m. și f. I. Adj., s.n. (Corp sau material) care prezintă conductibilitate electrică sau conductibilitate termică. ♦ *Conductor electric* = piesă cu conductanță mare, folosită pentru realizarea circuitelor electrice prin legături conductive. 2. S.m. și f. Lucrător la calea ferată care controlează biletele călătorilor și supraveghează ordinea în vagoane. ♦ (Rar) *Vatman*; șofer. ♦ *Supraveghetor și diriguitor* al unei echipe de lucrători; șef de echipă. 3. S.m. și f. (Înv.) Călăuză. — Din fr. **conducteur**, lat. **conductor**.

CONDUCȚIE, *conducții*, s.f. Conductibilitate. — Din fr. **conduction**.

CONDUIȚĂ, *conduite*, s.f. 1. Fel de a se purta, comportare; manieră. 2. Comportament. — Din fr. **conduite**.

CONDUPLICĂT, -Ă, *conduplicați, -te*, adj. (Bot.; despre organe) Îndoit în lungime, în două jumătăți suprapuse. — Din fr. **conduplicué**.

CONDUPLICĂȚIE, *conduplicații*, s.f. 1. (Bot.) Stare a unui organ conduplicat. 2. Repetiție a unui cuvânt la sfârșitul sau la începutul unei fraze. — Din fr. **conduplication**.

CONDUR, conduri, s.m. 1. (Înv.) Pantof femeiesc cu toc înalt, împodobit adesea cu broderii. 2. Compus: (Bot.) *condurul-doamnei* = plantă ornamentală agățătoare, cu flori mari, galbene-roșcate și cu un pinten drept; călțunaș, conduraș (2) (*Tropaeolum majus*). — Din tc. **kundura**.

CONDURĂȘ, *condurași*, s.m. 1. Diminutiv al lui *condur* (1). 2. (Bot.) *Condurul-doamnei*. — **Condur** + suf. *-aș*.

CONNECTĂ, *conectez*, vb. I. Tranz. A uni, a lega, a conecta două sau mai multe conducte electrice. — Din fr. **connecter**, lat. **connectere**.

CONNECTABIL, -Ă, *conectabili, -e*, adj. Care se poate conecta. — Din fr. **connectable**.

CONNECTĂRE, *conectări*, s.f. 1. Acțiunea de a *conecta*; conexiune. 2. Operație de montaj prin care o mașină, un aparat sau un dispozitiv electric este legat într-un circuit sau la o rețea electrică. ♦ *Aparat de conectare* = aparat electric folosit pentru închiderea sau deschiderea unui circuit electric. — V. **conecta**.

CONNECTIV, -Ă, *conectivi, -e*, adj., s.n. 1. Adj. Care poate fi conectat. 2. S.n. (Bot.) Parte a anterei care suportă și reunește sacii polenici. 3. S.n. (Mat.) Legătură prin intermediul căreia din variabile separate iau naștere expresii; operator, functor, conector (3). 4. S.n. (Gram.) Cuvânt de relație în propoziție sau în frază; conector. — Din fr. **connectif**, lat. **connectivus**.

CONNECTOR, -OARE, *conectori, -oare*, adj., s.m., s.n. 1. Adj. Care conectează, care leagă. 2. S.n. Piesă cu ajutorul căreia se stabilește o legătură conectivă. 3. S.n. Conectiv (3). 4. S.m. Operator logic; functor. — Din fr. **connecteur**.

CONETĂBIL, conetabili, s.m. Comandant suprem al armatelor regale din Franța, în Evul Mediu. — Din fr. **connétable**.

CONET s.n. (Înv. și reg.) 1. Sfârșit. ♦ Expr. *A face* (sau *a pune*) *cuiva conetel* = a pune cuiva capăt zilelor, a omori. 2. Șotie, boroboață. — Din sl. **konici**.

CONEX, -Ă, *conecși, -xe*, adj. Care se găsește în legătură cu ceva, care însoțește ceva, care merge împreună cu ceva. — Din fr. **connexe**, lat. **connexus**.

CONEXĂ, *conexez*, vb. I. Tranz. (Rar) A lega împreună, a alătura, a grupa lucruri sau chestiuni de aceeași natură; a reuni. — Din **conexiune**.

CONEXĂRE, *conexări*, s.f. Acțiunea de a *conexa* și rezultatul ei. ♦ (Jur.) A uni pentru a fi soluționate împreună, în același dosar, două sau mai multe pricini între care există conexitate. — V. **conexa**.

CONEXITĂTE, *conexități*, s.f. Conexiune. ♦ (Jur.) Raport între două sau mai multe pricini care au un obiect înrudit. — Din fr. **conexité**.

CONEXIUNE, *conexiuni*, s.f. 1. Legătură între două sau mai multe obiecte sau fenomene; relație, raport, conexitate. ♦ *Conexiune inversă* = feedback. 2. Legătură prin conducte sau prin organe de mașină între două mașini, aparate, mecanisme etc. ♦ Legătură între două sau mai multe elemente de circuit ori conducte electrice. 3. Conectare. [Pr.: *-xi-u-*] — Din fr. **connexion**, lat. **connexio, -onis**.

CONFABULĂȚIE, *confabulații*, s.f. Simptom în unele boli mintale, care constă în relatarea inconștientă a unor fapte imaginare; mitomanie. — Din fr. **confabulation**.

CONFAREAȚIE, *confareații*, s.f. (Rar) Căsătorie religioasă rezervată patricienilor. [Pr.: *-re-a-*] — Din fr. **confarréation**, lat. **confarreatio**.

CONFECȚIE, *confecții*, s.f. 1. Obiect de îmbrăcăminte fabricat și livrat în serie. 2. Confectionare. [Var.: **confecțiune** s.f.] — Din fr. **confection**, lat. **confectio, -onis**.

CONFECȚIONĂ, *confecționez*, vb. I. Tranz. 1. A efectua prelucrarea unui material sau a unui semifabricat pentru a obține un obiect (unicat sau în serie). 2. A produce, a lucra, a fabrica încălțăminte sau îmbrăcăminte. [Pr.: *-fi-o-*] — Din fr. **confectionner**.

CONFECȚIONĂRE, *confecționări*, s.f. Acțiunea de a *confecționa*; lucrare, întocmire, alcătuire, fabricare. [Pr.: *-fi-o-*] — V. **confecționa**.

CONFECȚIONÉR, -Ă, *confecționeri, -e*, s.m. și f. Muncitor care lucrează confecții. [Pr.: *-fi-o-*] — Din fr. **confectionneur**.

CONFECȚIUNE s.f. v. **confecție**.

CONFEDERĂ, *confederez*, vb. I. Refl. (Rar) A se uni într-o confederație. — Din fr. **confédérer**.

CONFEDERAT, -Ă, *confederați, -te*, adj., s.m. și f. (Persoană) care face parte dintr-o confederație. — Din fr. **confédéré**.

CONFEDERATIV, -Ă, *confederativi, -e*, adj. Care aparține unei confederații; care are caracterul unei confederații. — Din fr. **confédératif**.

CONFEDERAȚIE, *confederații*, s.f. 1. Uniune de state sau de unități teritoriale autonome ori independente, având anumite organe centrale ale puterii de stat în comun (parlament, guvern, șef de stat etc.). 2. Denumire dată unor asociații de organizații care au țeluri social-politice fundamentale comune sau apropiate. [Var.: **confederațiune** s.f.] — Din fr. **confédération**, lat. **confederatio, -onis**.

CONFEDERAȚIUNE s.f. v. **confederație**.

CÓNFER Termen prin care se face o referire, o trimitere comparativă de la un text la un izvor sau la o lucrare lămuritoare. [Abr.: *cf.*] — Cuv. lat.

CONFERENȚĂ s.f. v. **conferință**.

CONFERENȚĂ, *conferențiez*, vb. I. Intrans. A ține o conferință. [Pr.: *-fi-a-*] — Din **conferință**.

CONFERENȚIAR, -Ă, *conferențieri, -e*, s.m. și f. 1. Persoană care ține o conferință. 2. Grad în învățământul superior, intermediar între lector și profesor; persoană care deține acest grad. [Pr.: *-fi-a-*] — Din fr. **conférencier**.

CONFÉRÍ, *confér*, vb. IV. 1. Tranz. A acorda un titlu, un grad, o decorație etc. 2. Intrans. A discuta cu cineva o chestiune importantă; a se întreține cu cineva. — Din fr. **conférer**, it. **conferire**.

CONFERINȚĂ, *conferințe*, s.f. 1. Expunere făcută în public asupra unei teme din domeniul științei, artei, politicii etc., cu intenția de a informa, de a instrui, de a omagia etc. 2. Reuniune a reprezentanților unor state, ai unor

organizații politice, științifice etc., cu scopul de a dezbate și de a hotărî asupra unor probleme curente și de perspectivă ale activității lor. **3.** For superior al unei organizații de partid, care se întrunește pentru a dezbate probleme ale activității organizației, a alege organele sale de conducere etc. **4.** Confășturi, convorbire. ♦ *Conferință de presă* = întâlnire în cadrul căreia o personalitate a vieții politice, sociale, culturale etc. face o expunere sau declarații și răspunde la întrebările reprezentanților presei. [Var.: (inv.) **conferență** s.f.] — Din fr. **conférence**, lat. **conferentia**.

CONFERIRE, *conferiri*, s.f. Faptul de a *conferi* (1). — V. **conferi**.
CONFESĂ, *confesez*, vb. I. Refl. A se destăinui, a se spovedi. — Din fr. **confesser**.

CONFESIONAL¹, *confesionale*, s.n. Loc amenajat în bisericile catolice, unde preotul spovedește pe credincioși. [Pr.: -si-o-] — Din fr. **confessional**, it. **confessionale**.

CONFESIONAL², -**Ă**, *confesionali*, -e, adj. Care este în legătură cu o confesiune religioasă. [Pr.: -si-o-] — Din fr. **confessionnel**.

CONFESIONALISM s.n. Concepție teologică care consideră obligatorie apartenența la o anumită confesiune. [Pr.: -si-o-] — Din germ. **Konfessionalismus**, it. **confessionalismo**.

CONFESIUNE, *confesiuni*, s.f. 1. Mărturisire a unor fapte, a unor gânduri sau sentimente intime; *p. restr.* spovedanie. ♦ Scriere literară care conține mărturisirea unor gânduri și sentimente legate de viața intimă a autorului. ♦ Scriere care cuprinde mărturisirea de credință a unei ramuri a Bisericii creștine. 2. Religie, cult. [Pr.: -si-u-] — Din fr. **confession**, lat. **confessio**, -onis.

CONFESIV, -**Ă**, *confesivi*, -e, adj. De confesiune. — Din **confesa**.
CONFESOR, *confesori*, s.m. Preot care spovedește; duhovnic. — Din fr. **confesseur**, lat. **confessor**.

CONFÊTE s.f. pl. v. **confetti**.
CONFÊTTI s.f. pl. Bucățele rotunde de hârtie (de diferite culori), care se împrăstie la baluri și la petreceri deasupra participanților. [Scriș și: *confeti*. — Var.: **confête** s.f. pl] — Din it., fr. **confetti**.

CONFIA, *confiez*, vb. I. (Livr.) 1. Tranz. A încredința cuiva ceva, a lăsa ceva în grija cuiva. 2. Refl. A se încrede în cineva; a se destăinui. [Pr.: -fi-a] — Din fr. **confier**.

CONFIANȚĂ s.f. v. **confiență**.
CONFIAȚ, -**Ă**, *confiați*, -te, adj. (Despre fructe) Conservat prin fierbere în sirop de zahăr, apoi uscat; glasat. [Pr.: -fi-aț] — Cf. fr. **confit**.

CONFIDÊNT, -**Ă**, *confidenți*, -te, s.m. și f. Persoană căreia i se fac confidențe; *p. ext.* prieten intim. — Din fr. **confident**, lat. **confidens**, -ntis.

CONFIDENȚĂ, *confidențe*, s.f. Încredințare, mărturisire a unor gânduri intime, a unei taine; destăinuire. — Din fr. **confidence**, lat. **confidentia**.

CONFIDENȚIAL, -**Ă**, *confidențiali*, -e, adj. Care se comunică în taină; secret. [Pr.: -fi-a] — Din fr. **confidentiel**.

CONFIDENȚIALITATE s.f. Caracter confidențial (al unei informații). [Pr.: -fi-a-] — Din fr. **confidentialité**.

CONFIENT, -**Ă**, *confienți*, -te, adj. (Rar) Încrăzător. [Pr.: -fi-enț] — Din fr. **confiant**.

CONFIENTĂ, *confiențe*, s.f. (Rar) Încrădere în cineva. [Pr.: -fi-en-] — Var.: **confiânță** s.f.] — Din fr. **confiance**.

CONFIGURĂ, *configurez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) structura într-un anumit fel, a lua sau a da o anumită formă. — Din fr. **configurer**, lat. **configurare**.

CONFIGURARE, *configurări*, s.f. Acțiunea de a *se configura* și rezultatul ei. — V. **configura**.

CONFIGURAT, -**Ă**, *configurați*, -te, adj. Care a fost structurat într-un anumit fel; care a luat o anumită formă. — V. **configura**.

CONFIGURATIV, -**Ă**, *configurativi*, -e, adj. De configurație; configurațional. — Din fr. **configuratif**, engl. **configurative**.

CONFIGURAȚIE, *configurații*, s.f. Formă exterioară a unui lucru; înfățișare. ♦ Totalitatea relațiilor dintre părțile unui sistem sau dintre mai multe sisteme din aceeași categorie. — Din fr. **configuration**, lat. **configuratio**.

CONFIGURAȚIONAL, -**Ă**, *configuraționali*, -e, adj. (Livr.) Configurativ. [Pr.: -fi-o-] — Din engl. **configurational**.

CONFIGURAȚIONISM s.n. (Fil.) Gestaltism. [Pr.: -fi-o-] — Din engl. **configurationism**.

CONFIGURAȚIONIST, -**Ă**, *configuraționiști*, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al configuraționismului. [Pr.: -fi-o-] — Din engl. **configurationist**.

CONFINAT, -**Ă**, *confinați*, -te, adj. (Rar; despre aer, atmosfera unei încăperi etc.) Închis; irespirabil, stricat, viciat. — După fr. [air] **confiné**.

CONFIRMĂ, *confirm*, vb. I. Tranz. 1. A recunoaște și a întări exactitatea unei afirmații făcute de altcineva; a atesta, a mărturisii autenticitatea; a întări o ipoteză, o afirmație etc. 2. (Jur.) A renunța la dreptul de a cere anularea unui act juridic, căruia îi recunoaște astfel efectele juridice. ♦ A întări hotărârea, sentința unei instanțe inferioare prin aprobare. 3. A definitivă pe

cineva într-o situație, într-un post. 4. (În Biserica catolică) A oficia ritualul confirmării. — Din fr. **confirmer**, lat. **confirmare**.

CONFIRMARE, *confirmări*, s.f. 1. Acțiunea de a *confirma* și rezultatul ei; întărire, adevărire. ♦ Declarație prin care o persoană, îndreptățită să ceară anularea unui act, îl recunoaște valabil. ♦ Aprobare a unui act sau a unei măsuri procedurale de către organul competent. 2. (În Biserica catolică) Act sacramental care desăvârșește botezul la copiii trecuți de șapte ani; confirmatie. — V. **confirma**.

CONFIRMATIV, -**Ă**, *confirmativi*, -e, adj. Care confirmă, întărește, adevărește. — Din fr. **confirmatif**.

CONFIRMĂȚIE, *confirmății*, s.f. (În Biserica catolică) Confirmare (2). — Din fr. **confirmation**.

CONFISCĂ, *confisc*, vb. I. Tranz. A lua de la cineva un bun, fără adepunerea și a-l trece în patrimoniul statului, pe temeiul unei hotărâri judecătorești sau în urma dispoziției unei autorități. — Din fr. **confisquer**, lat. **confiscare**.

CONFISCABIL, -**Ă**, *confiscabili*, -e, adj. Care poate fi confiscat. — **Confisca** + suf. -bil.

CONFISCARE, *confiscări*, s.f. Trecere gratuită (ca măsură de siguranță sau ca sancțiune) în patrimoniul statului, în temeiul unei hotărâri judecătorești, a unui bun sau a tuturor bunurilor aparținând unei persoane (fizice sau juridice). — V. **confisca**.

CONFLAGRANT, -**Ă**, *conflagranți*, -te, adj. (Despre state) Care participă la o conflagrație. — Din it. **conflagrante**.

CONFLAGRAȚIE, *conflagrații*, s.f. Conflict armat de mari proporții, război în care sunt atrase numeroase state. [Var.: (inv.) **conflagrațiune** s.f.] — Din fr. **conflagration**, lat. **conflagratio**, -onis.

CONFLAGRAȚIUNE s.f. v. **conflagrație**.

CONFLICT, *conflicte*, s.n. 1. Neînțelegere, ciocnire de interese, dezacord; antagonism; ceartă, diferend, discuție (violentă). ♦ Loc. vb. A *intra în conflict* (cu cineva) = a se certa (cu cineva). ♦ *Conflict de frontieră* = ciocnire între unități militare însărcinate cu paza frontierei între două state. ♦ Război. 2. Contradicție între ideile, interesele sau sentimentele diferitelor personaje, care determină desfășurarea acțiunii dintr-o operă epică sau dramatică. — Din lat. **conflictus**, fr. **conflit**.

CONFLICTUAL, -**Ă**, *conflictuali*, -e, adj. Referitor la conflict, al conflictului. [Pr.: -tu-a] — Din fr. **conflictuel**.

CONFLUÊNT, -**Ă**, *confluenți*, -te, adj., s.m. (Curs de apă) care se unește cu un alt curs de apă, formând un râu mai mare. [Pr.: -flu-enț] — Din fr. **confluent**, lat. **confluens**, -ntis.

CONFLUÊNTĂ, *confluențe*, s.f. 1. Locul în care se unesc două sau mai multe cursuri de apă. 2. Fig. Loc de întâlnire, contact. [Pr.: -flu-en-] — Din fr. **confluence**.

CONFORM, -**Ă**, *conformi*, -e, adj. 1. (Despre acte, copii etc.) Care are același cuprins cu...; identic. 2. Care este corespunzător; potrivit. ♦ (Adverbial) În conformitate cu..., la fel cu..., după. — Din fr. **conforme**.

CONFORMĂ, *conformez*, vb. I. Refl. A se pune de acord cu..., a se potrivi, a se adapta la... ♦ A se supune unui ordin, unei legi etc. — Din fr. **conformer**, lat. **conformare**.

CONFORMARE, *conformări*, s.f. Acțiunea de a *se conforma* și rezultatul ei. — V. **conforma**.

CONFORMAT, -**Ă**, *conformați*, -te, adj. (Rar; despre corp sau părți ale corpului) Alcătuit, format, făcut într-un anumit fel. — V. **conforma**.

CONFORMATÔR, *conformatoare*, s.n. Instrument folosit de pălărier pentru a lua forma și dimensiunile exacte ale capului. — Din fr. **conformateur**.

CONFORMĂȚIE, *conformații*, s.f. Structură fizică generală a corpului sau a părților lui, a unei suprafețe de teren etc.; constituție. — Din fr. **conformation**, lat. **conformatio**.

CONFORMISM s.n. Atitudinea conformistului; acceptare mecanică, necritică și supunere formală, docilă, față de orice obiceiuri, idei, hotărâri etc. — Din fr. **conformisme**.

CONFORMIST, -**Ă**, *conformiști*, -ste, adj., s.m. și f. (Persoană) care se conformează din oportunism părerilor, convingerilor altora, chiar dacă acestea nu corespund convingerilor sale. — Din fr. **conformiste**.

CONFORMITATE s.f. Raportul dintre două lucruri conforme; potrivire, concordanță. ♦ Expr. *În conformitate cu...* = potrivit cu..., de acord cu... Pentru *conformitate*, formulă prin care se atestă exactitatea unei copii după un act sau după un document. — Din fr. **conformité**.

CONFÔRT s.n. Totalitatea condițiilor materiale care asigură o existență civilizată, plăcută, comodă și igienică. — Din fr. **confort**.

CONFORTABIL, -**Ă**, *confortabili*, -e, adj. Care oferă confort; comod. — Din fr. **confortable**.

CONFORTANT, -**Ă**, *confortanți*, -te, adj. Întăritor, reconfortant. — Din fr. **confortant**.

CONFRĂTE, *confrăți*, s.m. Coleg de profesiune, de meserie. ♦ (Înv.) Tovarăș de conspirație. — **Con**¹- + **frate** (după fr. *confrère*).

CONFRATERNITATE, *confraternități*, s.f. (Rar) Confrerie. — Din fr. **confraternité**.

CONFRĂTEȘC, *confrățești*, adj. (Neobișnuit) De confrate. — **Confrate** + suf. *-esc*.

CONFRĂȚIE, *confrății*, s.f. (Înv.) Confrerie. — **Con**¹- + **frăție** (după fr. *confrérie*).

CONFRERIE, *confrerii*, s.f. Asociație constituită în scopuri religioase sau caritabile; *p. ext.* grupare de oameni cu păreri comune; confrăție, confraternitate. — Din fr. **confrérie**.

CONFRUNTĂ, *confrunt*, vb. I. 1. Tranz. A pune în față două sau mai multe persoane pentru a verifica adevărul spuselor lor. 2. Tranz. A pune față în față obiecte, opere, fenomene etc., pentru a le verifica sau a le compara. 3. Refl. A putea face față unei situații, probleme etc. (deosebit de) dificile. — Din fr. **confronter**.

CONFRUNTĂRE, *confruntări*, s.f. Acțiunea de a *confrunta* și rezultatul ei; confrunțare. — V. **confrunta**.

CONFRUNTĂȚIE, *confrunțaii*, s.f. (Rar) Confruntare. [Var.: **confrunțaiune** s.f.] — Din fr. **confronction**.

CONFRUNTAȚIUNE s.f. v. **confrunțare**.

CONFUCIANISM s.n. Doctrina religioasă, morală și filosofică chineză, întemeiată de Confucius. [Pr.: *-ci-a-*] — Din fr. **confucianisme**.

CONFUCIANIST, *confucianisti*, *-ste*, adj., s.m. și f. (Adept) al confucianismului. [Pr.: *-ci-a-*] — Din fr. **confucianiste**.

CONFUNDĂ, *confund*, vb. I. 1. Tranz. A lua o persoană drept alta sau un lucru drept altul; a asemăna, a asemui. 2. Refl. A forma un singur tot; a se contopi. — Din fr. **confondre**, lat. **confundere**.

CONFUNDABIL, *confundabili*, *-e*, adj. Care poate fi confundat. — Cf. it. confundibile.

CONFUNDĂRE, *confundări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *confunda* și rezultatul ei; confuzie; contopire. — V. **confunda**.

CONFUZ, *confuzi*, *-e*, adj. 1. Neclar, neprecis, nelămurit, nedeslușit. 2. (Despre oameni și manifestările lor) Încurcat, tulburat, zăpăcit. — Din fr. **confus**, lat. **confusus**.

CONFUZIE, *confuzii*, s.f. 1. Faptul de a confunda; încurcătură; lipsă de orientare (în diverse probleme). ♦ *Confuzie mintală* = stare patologică ce se caracterizează prin tulburări de percepție, orientare, raționament, memorie etc. 2. (Jur.; în forma *confuziune*) Stingere a unei obligații prin întrunirea, în aceeași persoană, a calităților de creditor și debitor. [Var.: **confuziune** s.f.] — Din fr. **confusion**, lat. **confusio**, **-onis**.

CONFUZIONĂNT, *confuzionanți*, *-te*, adj. (Rar) Care provoacă confuzie, derutant. [Pr.: *-zi-o-*] — De la **confuzie**.

CONFUZIONISM s.n. (Rar) Tendință de a crea confuzie, dezorientare. [Pr.: *-zi-o-*] — Din fr. **confusionnisme**.

CONFUZIONIST, *confuzioniști*, *-ste*, adj., s.m. și f. (Persoană) care creează confuzii. [Pr.: *-zi-o-*] — Din fr. **confusionniste**.

CONFUZIUNE s.f. v. **confuzie**.

CONGA s.f. 1. Dans executat în șir, cu ritm sincopat, inspirat din folclorul afro-cubanez; melodie după care se execută acest dans. 2. Tobă înaltă, de formă alungită, subțiată la extremitatea inferioară, acționată cu degetele și cu podul palmei. — Din fr. **conga**.

CONGÉDIU s.n. v. **concediu**.

CONGELĂ, *congelez*, vb. I. Tranz. A face ca un lichid să se solidifice; a face să înghețe. ♦ A supune un aliment acțiunii frigului pentru a-l conserva. — Din fr. **congeler**, lat. **congelare**.

CONGELABIL, *congelabili*, *-e*, adj. (Despre unele alimente, fructe, legume etc.) Care poate fi congelat. — Din fr. **congelable**.

CONGELĂNT, *congelanți*, *-te*, adj., s.n. (Substanță) care congelează. — **Congela** + suf. *-ant*.

CONGELĂRE, *congelări*, s.f. Acțiunea de a *congela* și rezultatul ei. ♦ Înghețare a soluțiilor apoase și a soluțiilor albuminoase dintr-un corp prin coborârea artificială a temperaturii în vederea conservării mai îndelungate. — V. **congela**.

CONGELĂT, *congelati*, *-te*, adj. (Despre unele alimente) Conservat prin congelare. ♦ Înghețat. — V. **congela**.

CONGELĂTOR, *congelatoare*, s.n. Aparat care servește la congelarea lichidelor sau a alimentelor; instalație care servește la congelare. — Din fr. **congélateur**.

CONGEMINĂȚIE s.f. (Biol.) Formație dublă simultană. — Din lat. **congemination**, fr. **congemination**.

CONGENÉR, *congeneri*, *-e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. (Despre animale și plante) Care aparține aceleiași specii sau aceluiași gen cu alt animal sau

altă plantă. 2. S.m. și f. Persoană care este de același neam cu cineva sau este din aceeași națiune cu altcineva. — Din fr. **congénère**, lat. **congener**.

CONGENITAL, *congenitali*, *-e*, adj. Care există în momentul nașterii; din naștere, înăscut. — Din fr. **congénital**.

CONGESTIE, *congestii*, s.f. Aflux excesiv de sânge într-o anumită parte a corpului; boală provocată de acest aflux. ♦ *Congestie cerebrală* = accident vascular cerebral. — Din fr. **congestion**, lat. **congestio**.

CONGESTIONĂ, *congestionez*, vb. I. Refl. A avea o congestie. ♦ A se aprinde la față, a se înroși, a se îmbujora. [Pr.: *-ti-o-*] — Din fr. **congestionner**.

CONGESTIONĂRE, *congestionări*, s.f. Acțiunea de a *se congestiona* și rezultatul ei. [Pr.: *-ti-o-*] — V. **congestiona**.

CONGESTIONĂT, *congestionati*, *-te*, adj. (Despe oameni) Căruia i s-a urcat sângele la cap; aprins la față, îmbujorat. ♦ (Despre părți ale corpului) Care are un aflux anormal de sânge. [Pr.: *-ti-o-*] — V. **congestiona**.

CONGESTIV, *congestivi*, *-e*, adj. Care se referă la o congestie; care provoacă o congestie. — Din fr. **congestif**.

CONGLĂSUI, *conglăsuiesc*, vb. IV. Intrans. (Înv.) A fi de acord, a se potrive cu..., a concorda. — **Con**¹- + **glăsi** (probabil după germ. *übereinstimmen* sau rus. *soglasitsea*).

CONGLĂSUIRE, *conglăsuiri*, s.f. (Înv.) Acțiunea de a *conglăsi* și rezultatul ei; aprobare, învoire, acord unanim. — V. **conglăsi**.

CONGLOMERĂ, *conglomer*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) uni, a (se) îngrămădi într-o masă unică. — Din fr. **conglomérer**, lat. **conglomerare**.

CONGLOMERĂRE, *conglomerări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *conglomera* și rezultatul ei. — V. **conglomera**.

CONGLOMERĂT, *conglomerate*, s.n. Rocă sedimentară consolidată, formată din fragmente rotunjite de roci mai vechi, cimentate cu argilă, calcar, silice etc.; conglomeratie. ♦ Fig. Amestec, îmbinare de elemente eterogene. — Din fr. **conglomérat**.

CONGLOMERĂȚIE, *conglomeraii*, s.f. (Rar) Conglomerat. [Var.: **conglomeraiune** s.f.] — Din lat. **conglomeratio**, **-onis**, fr. **conglomération**.

CONGLOMERATIUNE s.f. v. **conglomeratie**.

CONGLUTINĂ, *conglutinez*, vb. I. Tranz. (Rar) A face dens, vâscos; a coagula. — Din fr. **conglutiner**, lat. **conglutinare**.

CONGLUTINĂRE s.f. (Rar) Acțiunea de a *conglutina* și rezultatul ei; conglutinație, coagulare. — V. **conglutina**.

CONGLUTINAȚIE, *conglutinații*, s.f. Conglutinare. [Var.: **conglutinațiune** s.f.] — Din fr. **conglutination**, lat. **conglutinatio**, **-onis**.

CONGLUTINAȚIUNE s.f. v. **conglutinație**.

CONGOLEZ, *congolezi*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Republicii Congo sau este originară din Congo. 2. Adj. Care aparține Republicii Congo sau congolezilor (1), referitor la Congo ori la congolezi. — Din n. pr. Congo. Cf. fr. **congolais**.

CONGRATULĂ, *congratulez*, vb. I. Tranz. și refl. (recipr.) A (se) felicita. — Din fr. **congratuler**.

CONGRATULĂRE, *congratulari*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *congratula* și rezultatul ei; congratulație. — V. **congratula**.

CONGRATULĂȚIE, *congratulații*, s.f. (Rar) Felicitare. [Var.: **congratulațiune** s.f.] — Din fr. **congratulation**.

CONGRATULAȚIUNE s.f. v. **congratulație**.

CONGREGĂȚIE, *congregații*, s.f. (În Biserica catolică) 1. Ordin monahal. ♦ Ramură a unui ordin monahal; mănăstire filială. 2. Confrerie alcătuită din clerici și din laici. 3. Departament în organizația centrală a Vaticanului, condus de un cardinal. 4. Ședință de studiu a sinoadelor generale; *p. ext.* adunare religioasă. — Din fr. **congrégation**, lat. **congregatio**.

CONGREGAȚIONAL, *congregaționali*, *-e*, adj. De congregație, al congregației. [Pr.: *-ți-o-*] — Din engl. **congregational**.

CONGREGAȚIONIST, *congregaționiști*, *-ste*, s.m. și f. Membru al unei congregații. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **congrégationniste**.

CONGRÉS, *congrese*, s.n. 1. Reuniune națională sau internațională în care delegați sau invitați dezbate probleme majore de ordin politic, economic, organizatoric, științific, cultural etc. 2. Organ suprem de conducere al unor partide politice și organizații obștești. 3. Denumire a parlamentului în unele țări. 4. (Urmat de determinări) Denumire a unor partide politice. *Congresul Național Indian*. 5. Denumire dată unor conferințe internaționale ale statelor, convocate, de obicei, pentru încheierea de tratate de pace. — Din fr. **congrès**, lat. **congressus**.

CONGRESIST, *congressiști*, *-ste*, s.m. și f. Persoană care ia parte la un congres. — Din fr. **congressiste**.

CONGRESMEN, *congressmeni*, s.m. Membru al Congresului Statelor Unite ale Americii. — Din engl. **congressman**.

CONGRUÉNT, *congruenți*, *-te*, adj. 1. Care concordă, care coincide; corespunzător, coincident, echivalent. 2. (Despre numere întregi) Care dau același rest la împărțirea cu un divizor comun. 3. (Despre figuri geometrice)

CONGRUENȚĂ / CONOTĂȚIE

Care sunt egale sau care pot fi făcute să coincidă una cu alta printr-o deplasare. [Pr.: -gru-enț] — Din fr. **congruent**, lat. **congruens**, -ntis.

CONGRUENȚĂ, *congruente*, s.f. 1. Acord, concordanță, coincidență. ♦ (Mat.) Relație care există între două numere întregi când diferența lor este multiplu unui număr întreg. 2. Înșurubirea de a fi congruent. [Pr.: -gru-en] — Din fr. **congruence**, lat. **congruentia**.

CONIAC, (2) *coniacuri*, s.n. 1. Băutură alcoolică tare, obținută prin distilarea anumitor sorturi de vin și păstrarea produsului în butoaie de stejar. 2. Varietate, sort de coniac (1). — Din fr. **cognac**.

CÓNIC, -Ă, *conici*, -ce, adj., s.f. 1. Adj. Care are forma unui con², privitor la con². 2. S.f. Curbă rezultată din intersectarea unui con² circular cu un plan. — Din fr. **conique**.

CONICITĂȚE, *conicități*, s.f. Mărimă caracteristică a unui trunchi de con² drept, egală cu diferența dintre diametrul mare și diametrul mic raportată la lungimea acestuia; *p. ext.* formă conică. — Din fr. **conicité**.

CONIDIÂN, -Ă, *conidieni*, -e, adj. (Despre ciuperci) Care prezintă conidii. [Pr.: -di-an] — Din fr. **conidien**.

CONIDIE, *conidii*, s.f. Spor imobil care asigură înmulțirea asexuată a ciupercilor evoluat. — Din fr. **conidie**.

CONFÉR, *confere*, s.n. (La pl.) Ordin de arbori cu canale secretoare de rășină, cu frunze în general persistente, în formă de ace sau de solzi, cu flori unisexuate, conice și cu semințe aripate; (și la sg.) arbore sau arbust care face parte din acest ordin. — Din fr. **confère**, lat. **confifer**.

CONIMETRÍE s.f. Operație de determinare a cantității de praf din aer cu ajutorul conimetrului. — Din fr. **conimétrie**.

CONIMÉTRU, *conimetre*, s.n. Aparat care captează praful dintr-un anumit volum de aer și-l fixează pe plăci de sticlă spre a fi examinat la microscop. — Din fr. **conimètre**.

CONIOZĂ, *conioze*, s.f. (Med.) Boală provocată de pătrunderea și fixarea pulberilor în organism. [Pr.: -ni-o] — Din fr. **coniose**.

CONIROSTRĂ, *conirostre*, s.f. (La pl.) Familie de păsări cu ciocul gros, conic; (și la sg.) pasăre care face parte din această familie. — Din fr. **conirostre**.

CONIȚĂ s.f. v. **cuconiță**.

CONIVÉNT, -Ă, *conivenți*, -te, adj. (Despre frunze) 1. Îndoit înăuntru. 2. Care tinde să se împreuneze. — Din fr. **connivent**.

CONIVÉNȚĂ, *conivențe*, s.f. (În expr.) *De conivență (cu)...* = în complicitate (cu...), de acord (cu...) — Din fr. **connivence**, lat. **conniventia**.

CONJECTURĂ, *conjecturez*, vb. I. Tranz. A judeca după aparențe; a face o conjectură. — Din fr. **conjecturer**.

CONJECTURÁL, -Ă, *conjecturali*, -e, adj. Întemeiat pe conjecturi, pe aparențe sau pe supoziții; neîntemeiat. — Din fr. **conjectural**.

CONJECTURĂRE, *conjecturări*, s.f. Acțiunea de a *conjectura* și rezultatul ei; judecată făcută după aparențe. — V. **conjectura**.

CONJECTURĂ, *conjecturi*, s.f. Păreră bazată pe ipoteze sau pe presupuneri; prezumție, supoziție. — Din fr. **conjecture**, lat. **conjectura**.

CONJUGĂ, *conjug*, vb. I. 1. Tranz. A modifica formele unui verb după persoană, timp, mod și diateză. ♦ Refl. (Despre verbe) A fi flexibil. 2. Refl. Fig. A se îmbina, a se împleti, a se uni. — Din fr. **conjuguer**, lat. **conjugare**.

CONJUGÁBIL, -Ă, *conjugabili*, -e, adj. Care se poate conjuga. — Din fr. **conjugable**.

CONJUGÁL, -Ă, *conjugali*, -e, adj. Care aparține celor doi soți; privitor la căsătorie. — Din fr. **conjugal**, lat. **conjugalis**.

CONJUGÁRE, *conjugări*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) *conjuga* și rezultatul ei. 2. Flexiunea verbului. ♦ Categorie de verbe cu aceeași terminație la infinitiv, care se conjugă în mod asemănător. 3. Fig. Îmbinare, împletire. 4. (Biol.) Forma cea mai simplă de fecundație, care constă în unirea temporară a două microorganisme. — V. **conjuga**.

CONJUGÁT, -Ă, *conjugăți*, -te, adj. Unit, legat împreună. ♦ (Biol.) *Nervi conjugăți* = nervi care au aceeași funcție. (Fiz.) *Focare conjugate* = focare astfel așezate încât razele de lumină răsfrânte dintr-unul se unesc în celălalt și invers. *Puncte conjugate* = oricare dintre punctele unui obiect și punctul corespunzător de pe imaginea obiectului obținută cu ajutorul unui sistem optic. (Mat.) *Numere conjugate* = două numere complexe care au părțile reale egale, iar părțile imaginare egale și de semn contrar. *Regulă conjugată* = reunirea a două sau a mai multor reguli de trei simple. — Din fr. **conjugué**.

CONJÚNT, -Ă, *conjuncti*, -te, adj. (În sintagma) *Forme conjuncte* = formele scurte ale prezentului indicativ pers. 1 sg. (-s) și pers. 3 sg. și pl. (-i, -s) al verbului „a fi” și formele neaccentuate ale pronumelui personal la dativ și acuzativ sg. și pl. (-mi sau *mi*-, *-ți* sau *ți*- etc.) — Din lat. **conjunctus**. Cf. fr. **conjoints**.

CONJUNCTÍV, -Ă, *conjunctivi*, -e, adj. 1. Care leagă, care unește. ♦ *Țesut conjunctiv* = țesut de susținere al corpului omului și al animalelor, care leagă celelalte țesuturi între ele și care este format din fibre și din substanță

intercelulară. 2. (Gram.; în sintagma) *Modul conjunctiv* (și substantivat, n.) = mod personal care exprimă o acțiune posibilă sau realizabilă. 3. (Înv.) Conjunct. — Din fr. **conjunctif**, lat. **conjunctivus**.

CONJUNCTIVÁL, -Ă, *conjunctivali*, -e, adj. (Anat.) De conjunctivă, al conjunctivei. — Din fr. **conjunctival**.

CONJUNCTIVĂ, *conjunctive*, s.f. Membrană mucoasă vascularizată care acoperă suprafața internă a pleoapelor și suprafața anterioară a globului ochilor. — Din fr. **conjunctive**.

CONJUNCTIVITĂ, *conjunctivite*, s.f. Inflamație a conjunctivei, care se manifestă prin roșeață, senzația de corp străin în ochi și secreție abundentă. — Din fr. **conjunctivite**.

CONJUNCTÓR, *conjunctoare*, s.n. (În sintagma) *Conjuncto-disjuncto* = aparat electric care închide și deschide automat circuitul de încărcare a unei baterii de pe un autovehicul. — Din fr. **conjuncteur**.

CONJUNCTURÁL, -Ă, *conjuncturali*, -e, adj. De conjunctură, al conjuncturii. — Din fr. **conjunctural**.

CONJUNCTURALÍSM s.n. Tendință de a utiliza diverse împrejurări favorabile (pentru satisfacerea unor interese). — **Conjunctură** + suf. (al)ism.

CONJUNCTURĂ, *conjuncturi*, s.f. Totalitatea factorilor de ordin obiectiv și subiectiv, de condiții și de împrejurări care influențează un fenomen sau o situație la un moment dat; concurs de împrejurări. ♦ Totalitatea trăsăturilor care caracterizează un anumit moment al procesului dezvoltării economice. — Din fr. **conjuncture**.

CONJUNCTURÍST, -Ă, *conjuncturiști*, -ste, adj. (Rar) De conjunctură. — Din fr. **conjuncturiste**.

CONJÚNCȚIE, *conjuncții*, s.f. 1. Parte de vorbire neflexibilă care leagă două propoziții într-o frază sau două cuvinte cu același rol sintactic într-o propoziție. 2. Poziție a doi aștri care, la un moment dat, au aceeași longitudine cerească. [Var.: **conjuncțiune** s.f.] — Din fr. **conjonction**, lat. **conjunctio**, -onis.

CONJUNȚIÓNAL, -Ă, *conjuncționali*, -e, adj. Cu rol de conjuncție. ♦ *Locuțiune conjuncțională* = locuțiune care poate îndeplini aproape toate funcțiile unei conjuncții. [Pr.: -ți-o] — Din fr. **conjonctionnel**.

CONJUNȚIÚNE s.f. v. **conjuncție**.

CONJURĂ, *conjúr*, vb. I. 1. Tranz. A ruga stăruitor; a implora. 2. Intrans. (Rar) A conspira, a unelti; a complota. — Din fr. **conjurer**, lat. **conjurare**.

CONJURÁT, -Ă, *conjurați*, -te, s.m. și f. (Livr.) Conspirator. — Din fr. **conjuré**.

CONJURÁȚIE, *conjurații*, s.f. Conspirație, complot. [Var.: **conjurațiune** s.f.] — Din fr. **conjunction**, lat. **conjuratio**, -onis.

CONJURÁȚIÚNE s.f. v. **conjurație**.

CONLOCÚÍ, *conlocuiesc*, vb. IV. Intrans. (Înv.) A locui împreună cu altcineva; a coabita. — **Con**¹- + **locui** (după fr. *cohabiter*).

CONLOCUIRE, *conlocuiri*, s.f. (Înv.) Faptul de a *conlocui*; coabitare. — V. **conlocui**.

CONLOCUITÓR, -OÁRE, *conlocuitori*, -oare, adj., s.m. și f. (Persoană) care locuiește împreună cu altcineva. [Pr.: -cu-i] — **Conlocui** + suf. -tor.

CONLUCRÁ, *conlucrez*, vb. I. Intrans. A colabora (cu cineva), a contribui la o acțiune comună. — **Con**¹- + **lucra** (după fr. *collaborer*).

CONLUCRÁRE, *conlucrări*, s.f. Acțiunea de a *conlucra*; colaborare. — V. **conlucra**.

CONLUCRÁTÓR, -OÁRE, *conlucrători*, -oare, s.m. și f. (Înv.) Colaborator. — **Conlucra** + suf. -ător.

CONMESEÁN, -Ă s.m. și f. v. **comesean**.

CONOÍD, -Ă, *conoizi*, -de, adj., s.m. (Mat.) 1. Adj. Conoidal. 2. S.m. Suprafață generată de o dreaptă care se menține paralelă cu un plan dat și se sprijină pe o dreaptă fixă și pe o curbă fixă. [Pr.: -no-id] — Din fr. **conoïde**.

CONOÍDÁL, -Ă *conoidali*, -e, adj. (Mat.) De formă conică; conoid (1). [Pr.: -no-i] — Din fr. **conoidal**.

CONOPÍDĂ, *conopide*, s.f. Plantă erbacee legumicolă din familia cruciferelor, cu o inflorescență cărnoasă comestibilă în formă de căpățână, de culoare alburie (*Brassica oleracea*, var. *botrytis*). ♦ Inflorescența acestei plante. — Din ngr. **kunupídi**.

CONORÁȘEÁN, -Ă, *conorășeni*, -e, s.m. și f. (Rar) Concitadin. — **Con**¹- + **orășean**.

CONOSAMÉNT, *conosamente*, s.n. Document care însoțește transportul mărfurilor pe apă. — Din rus. **konosament**, cf. fr. **connaissement**, germ. **konossement**.

CONOTATÍV, -Ă, *conotativi*, -e, adj. (Despre sensul cuvintelor) Suplimentar față de denotația cuvântului; care este rezultat din experiența personală, din context; figurat. ♦ (Despre stil) Care este dominat de conotații. — Din fr. **connotatif**.

CONOTĂȚIE, *conotații*, s.f. (Lingv.) Sens suplimentar (față de denotație) al unui cuvânt adesea figurat, rezultat din experiența personală, din context. ♦ Semnificație. — Din fr. **connotation**.

CONOVĂȚ, *conovețe*, s.n. Funie fixată pe țărui, care servește la praponirea cailor în buvac. — Din rus., ucr. **konovjaz**.

CONRÚPE vb. III v. **corupe**.

CONSCRĂ, *consăcru*, vb. I. Tranz. 1. A pune la dispoziție, a dăruți cu totul; a închina, a destina. ♦ Tranz. și refl. A (se) dedica, a (se) devota. 2. A stabili; a consfinți. — Din fr. **consacrer**, lat. **consecrare**.

CONSCRĂNT, *-Ă*, *consacranti*, *-te*, adj. (Rar) Care face consacrarea, care consacră. — Din fr. **consacrant**.

CONSCRĂRE, *consacrări*, s.f. Acțiunea de a (se) consacra; dedicare, consfințire; *spec.* stabilirea a capacității, a meritelor deosebite ale cuiva într-un anumit domeniu. — V. **consacra**.

CONSCRĂT, *-Ă*, *consacrati*, *-e*, adj. 1. Stabilit, consfințit prin uz sau prin tradiție; destinat. 2. (Despre oameni) Care este considerat ca o autoritate într-un anumit domeniu, care se bucură de recunoaștere unanimă. — V. **consacra**.

CONSCRĂȚIE, *consacrării*, s.f. (Rar) Consacrare; *spec.* sacrificiu, ofrandă adusă zeilor. — Cf. lat. **consecratio**, *-onis*, fr. **consécration**.

CONSGUÍN, *-Ă* adj. v. **consangvin**.

CONSGVÍN, *-Ă*, *consangvini*, *-e*, adj. Înrudit (din partea tatălui); (despre frați și surori) care au același tată; *p. ext.* rudă, rubedenie. [Var.: **consanguín**, *-ă* adj.] — Din fr. **consanguin**, lat. **consanguineus**.

CONSGVINITĂTE s.f. Raport de rudenie între persoane care au același tată, dar nu și aceeași mamă. — Din fr. **consanguinité**.

CONSGVINIZĂRE s.f. (Biol.) Metodă aplicată în lucrările de selecție și de ameliorare, care constă în fecundarea efectuată între organisme înrudite. — Din **consangvin**.

CONSĂTEÂN, *-Ă*, *consăteni*, *-e*, s.m. și f. Persoană care locuiește sau este originară din același sat cu altă persoană, considerată în raport cu aceasta. — Con¹- + **sătean**.

CONSĂNGEÂN, *-Ă*, *consăngeni*, *-e*, adj. Consangvin. — Din fr. **consanguin**, lat. **consanguineus** (după *sânge*).

CONSCRÎE, *conscriu*, vb. III. Tranz. (Înv.) 1. A chema în armată, a recruta, a înrola. 2. A consemna, a scrie într-un registru oficial. — Con¹- + **scrie**.

CONSCRIPTIBIL, *-Ă*, *conscriptibili*, *-e*, adj. (Înv.) Care poate fi recrutat. — Din fr. **conscriptible**.

CONSCRIPȚIE, *conscriptii*, s.f. (Înv.) Înscrisoare anuală în rândurile armatei; recrutare, înrolare. — Din fr. **conscriptio**, lat. **conscriptio**.

CONSECÎNĂ, *consecințe*, s.f. Rezultat al unei fapte, al unei acțiuni, al unui principiu; urmare. ♦ În *consecință* = a) (loc. conj.) prin urmare, deci; b) (loc. adv.) conform dispozițiilor, situației etc. — Din fr. **conséquence**, lat. **consequentia**.

CONSECUTIV, *-Ă*, *consecutivi*, *-e*, adj. Care urmează fără întrerupere, în șir; succesiv. ♦ *Propoziție consecutivă* = propoziție circumstanțială care exprimă rezultatul unei acțiuni sau al unei stări din propoziția regentă. *Conjunție consecutivă* = conjuncție care introduce o propoziție consecutivă. — Din fr. **consécutif**.

CONSECUTIVITĂTE s.f. (Rar) Urmare neîntreruptă; cursivitate, succesiune. — Din **consecutiv**.

CONSECÚȚIE, *consecuții*, s.f. Înălțuire, legătură. ♦ (Gram.; rar) *Consecuția timpurilor* = concordanța timpurilor, v. concordanță. — Din lat. **consecutio**.

CONSECVENT, *-Ă*, *consecvenți*, *-te*, adj., adv., s.n. 1. Adj. (Care acționează) statornic, conform cu principiile sale, credincios ideilor sale. 2. Adj. (Despre o vale) Orientat în direcția înclinării straturilor. 3. Adj. (Fil.; despre fenomene) Care urmează unui alt fenomen. 4. (Log.) S.n. Propoziție care decurge necesar dintr-o altă propoziție. — Din fr. **conséquent**, lat. **consequens**, *-ntis*.

CONSECVENTĂ, *consecvențe*, s.f. Faptul de a fi consecvent. ♦ Loc. adv. *Cu consecvență* = în mod consecvent. — Din fr. **conséquence**, lat. **consequentia**.

CONSEMÂN, *consemne*, s.n. 1. Totalitatea îndatoririlor pe care le are un militar în serviciul de pază sau de securitate. ♦ Ordin, dispoziție. 2. Măsură (disciplinară) prin care se interzice militarilor ieșirea din cazarmă pentru un timp anumit. — Con¹- + **semn** (după fr. *consigne*).

CONSEMÂNĂ, *consemnez*, vb. I. Tranz. 1. A trece anumite mențiuni în legătură cu un fapt juridic într-un proces-verbal, într-o minută etc.; *p. gener.* a înregistra, a însemna, a nota. 2. A depune bani spre păstrare și fructificare la o instituție care are sarcina de conservare a sumelor de bani. 3. A interzice prin consemn ieșirea militarilor din cazarmă, din locul de staționare sau părăsirea navei, pentru un anumit timp, din motive sanitare, disciplinare, de securitate etc. — Con¹- + **semna** (după fr. *consigner*).

CONSEMÂNABIL, *-Ă*, *consemnabili*, *-e*, adj. De consemnat. — Cf. it. **consegnabile**.

CONSEMÂNARE, *consemnări*, s.f. Acțiunea de a consemna și rezultatul ei; însemnare, înregistrare, notare. ♦ Consemnațiune. — V. **consemna**.

CONSEMNAȚIUNE, *consemnațiuni*, s.f. Operație prin care o persoană fizică sau juridică dispune păstrarea unei sume de bani pe numele și la

dispoziția altei persoane la o instituție autorizată în acest scop; consemnare. ♦ *Casa de Economii și Consemnațiuni* = instituție centrală la care oamenii își pot depune economiile pentru păstrare și valorificare. [Pr.: *-fi-u-*] — Din fr. **consignation** (refăcut după *semn*).

CONSENS, *consensuri*, s.n. Înțelegere, acord, identitate de păreri. — Din lat. **consensus**.

CONSENSUAL, *-Ă*, *consensuali*, *-e*, adj. (În sintagma) *Contract consensual* = contract care se încheie prin simplul acord de voință al părților. [Pr.: *-su-a*] — Din fr. **consensuel**.

CONSERVĂ, *conserv*, vb. I. Tranz. 1. A menține un aliment în stare nealterată, efectuând operația de conservare (2). 2. A păstra, a păzi. ♦ Refl. A se menaja. — Din fr. **conservier**, lat. **conservare**.

CONSERVĂNT, *-Ă*, *conservanți*, *-te*, adj., s.n. 1. Adj. Care conservă, care păstrează. 2. S.n. Substanță folosită în scopul împiedicării fermentației unor produse alimentare sau de altă natură. — **Conserva** + suf. *-ant*.

CONSERVĂRE, *conservări*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) conserva și rezultatul ei. ♦ *Instinct de conservare* = instinct de apărare la om și animale în scopul menținerii ființei proprii. 2. Tratamente care constă în uscare, sterilizare, congelare, refrigerare etc. a unor produse perisabile (alimente, lemne, piei etc.) pentru a le feri de alterare. — V. **conserva**.

CONSERVATISM s.n. Conservatorism. — Din fr. **conservatisme**.

CONSERVATIV, *-Ă*, *conservativi*, *-e*, adj. 1. (Rar) Conservator² (2). 2. (Fiz.; despre câmpuri de forță) În care se conservă energie. — Din fr. **conservatif**.

CONSERVĂTOR¹, *conservatoare*, s.n. Instituție de învățământ de grad superior, unde se studiază muzica. (în trecut) și arta dramatică, și unde se formează compozitori, interpreți vocali și instrumentali, dirijori, muzicologi. — Din fr. **conservatoire**, germ. **Konservatorium**.

CONSERVĂTOR², *-OĂRE*, *conservatori*, *-oare*, adj., s.m. și f., s.n. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care păstrează, conservă. 2. Adj., s.m. și f. (Persoană) care este atașată de tradiție, în viața politică, economică și culturală. ♦ *Partid conservator* (și substantivat, m. pl.) = partid politic cu concepții conservatoare. 3. S.m. și f. Persoană însărcinată cu conducerea unui muzeu, unei biblioteci, unei colecții etc. 4. S.n. (Tehn.; în sintagma) *Conservator de ulei* = rezervor metalic montat deasupra capacului unor transformatoare electrice care folosesc ca izolat uleiul, având rolul de a menține cuva plină cu ulei, independent de oscilațiile temperaturii. — Din fr. **conservateur**, lat. **conservator**.

CONSERVATORISM s.n. Ideologie care acceptă cu prudență schimbarea instituțiilor tradiționale (religie, proprietate, familie) și preferă dezvoltarea treptată în locul schimbărilor bruște; conservatism. — **Conservator** + suf. *-ism*.

CONSERVAȚIUNE, *conservațiuni*, s.f. (Înv.) Conservare. [Pr.: *-fi-u-*] — Din fr. **conservation**, lat. **conservatio**, *-onis*.

CONSERVĂ, *conserves*, s.f. Produs alimentar supus unui procedeu de conservare, care, păstrat în ambalaje speciale sau în borcane ermetice închise, își menține multă vreme nealterate calitățile. — Din fr. **conserves**.

CONSFĂTUȚI, *consfătuiesc*, vb. IV. Refl. recipr. (Despre două sau mai multe persoane) A se sfătui împreună, a se consulta. — Con¹- + **sfătui**.

CONSFĂȚUIRE, *consfătuiri*, s.f. Acțiunea de a se consfătuți și rezultatul ei. ♦ Ședință în care se discută probleme de interes comun, general. — V. **consfătuți**.

CONSFINȚI, *consfințesc*, vb. IV. Tranz. A da un caracter durabil, solid; a stabili, a consacra. — Con¹- + **sfînți** (după fr. *consacrer*).

CONSFINȚIRE, *consfințiri*, s.f. Acțiunea de a consfinți; stabilire, consacrare. — V. **consfinți**.

CONSIDERĂ, *consider*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) privi, a (se) socoti (ca...) ♦ Expr. (Tranz.) *Considerând că...* = având în vedere că... ♦ Tranz. A cinsti, a stima. 2. Tranz. A analiza, a studia, a cerceta. — Din fr. **considérer**, lat. **considerare**.

CONSIDERABIL, *-Ă*, *considerabili*, *-e*, adj. Însemnat, remarcabil; (foarte) mare. — Din fr. **considérable**.

CONSIDERĂRE s.f. Acțiunea de a (se) considera și rezultatul ei; studiu, examinare, considerație. ♦ Expr. *A avea (sau a lua) în considerare* = a ține seama de..., a avea în vedere. — V. **considera**.

CONSIDERĂȚIE, *considerații*, s.f. 1. Stimă, respect. 2. Motiv, considerent, rațiune. 3. Părere, idee; reflecție. [Var.: **considerațiune** s.f.] — Din fr. **considération**, lat. **consideratio**, *-onis*.

CONSIDERAȚIUNE s.f. v. **considerație**.

CONSIDERÉNT, *considerente*, s.n. 1. Punct de vedere; părere. ♦ Argument logic; motiv. 2. (Jur.; la pl.) Partea dintr-o hotărâre a unui organ de jurisdicție cuprinzând motivarea hotărârii respective. — Din fr. **considérant**.

CONSIGNĂTOR, *-Ă*, *consignatari*, *-e*, s.m. și f. Persoană care primește bunuri în consignație. — Din fr. **consignataire**.

CONSIGNĂTOR, *-OĂRE*, *consignatori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care depune spre păstrare sau spre vânzare obiecte la consignație; depunător. — Din fr. **consignateur**.

CONSIGNĂȚIE, *consignații*, s.f. Depunere spre păstrare, garanție sau vânzare a unor lucruri la un magazin specializat. ♦ (Concr.) Magazin în care se depun spre vânzare diferite obiecte aparținând unor persoane particulare. — Din fr. **consignation**.

CONSILIA, *consiliez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A sfătui. [Pr.: -li-a] — Din fr. **conseiller**, lat. **consiliari**.

CONSILIER, *-Ă*, *consilieri*, -e, s.m. 1. Sfătuitoare, sfetnic. 2. Grad în ierarhia unor funcții; persoană care deține acest grad. 3. (Inv.) Membru al unei înalte instanțe de judecată sau de verificare. [Pr.: -li-er] — Din fr. **conseiller** (refăcut după **consiliu** și **consilia**).

CONSILIERE, *consilieri*, s.f. Acțiunea de a **consilia** și rezultatul ei; sfătuire. [Pr.: -li-e] — V. **consilia**.

CONSILIU, *consilii*, s.n. 1. Colectiv organizat, cu sarcini de conducere, de administrare sau de avizare etc. a activității unei organizații, firme, societăți comerciale, instituții etc. ♦ **Consiliu de stat = a)** (în unele state) organ suprem al puterii de stat cu activitate permanentă; **b)** denumire dată organului consultativ al șefului statului, organului suprem al jurisdicției administrative, organului administrativ central. **Consiliu de miniștri** = totalitatea miniștrilor îndeplinind funcția de organ al puterii executive; guvern. **Consiliu de familie** = adunare a membrilor familiei, care se pronunță asupra actelor unui membru al familiei lipsit de capacitatea de administrare a bunurilor sale. **Consiliu științific** = colectiv însărcinat cu îndrumarea activității științifice într-o instituție de învățământ superior sau într-un institut de cercetare. **Consiliu redacțional** = organ consultativ de pe lângă redacția unei edituri, format din specialiști aparținând domeniilor de activitate ale redacției respective. 2. (Inv.) Sfat. — Din lat. **consilium**, fr. **conseil**.

CONSILIL, *-Ă*, *consilili*, -e, adj. (Rar) Asemănător (întru totul). — Din lat. **consimilis**.

CONSIMITUDINE, *consimilitudini*, s.f. (Rar) Asemănare totală, identitate. — ♦ Egalitate. — Din fr. **consimilitude**.

CONSIMȚĂMÂNT, *consimțăminte*, s.n. Încuviințare, aprobare, asentiment. ♦ Acord de voință a persoanelor care încheie un contract. [Var.: (rar) **consimțământ** s.n.] — **Consimți** + suf. *-ământ* (după fr. *consentement*).

CONSIMȚI, *consimt*, vb. IV. Tranz. și intrans. A fi de acord cu ceva, a-și da consimțământul; a aproba, a încuviința. — **Con**¹ + **simți** (după fr. *consentir*).

CONSIMȚIMĂNT s.n. v. **consimțământ**.

CONSIMȚIRE, *consimțiri*, s.f. Faptul de a **consimți**; consimțământ, aprobare, încuviințare, acceptare; acord. — V. **consimți**.

CONSISTĂ, pers. 3 *consistă*, vb. I. Intrans. A fi compus, a se alcătui din...; a consta. — Din fr. **consister**, lat. **consistere**.

CONSISTENT, *-Ă*, *consistenți*, -te, adj. 1. Vărtos, tare. 2. (Despre hrană) Substanțial, sățios. — Din fr. **consistant**.

CONSISTENȚĂ, *consistențe*, s.f. Grad de densitate, de tărie, de soliditate a unui corp, a unei materii etc.; rezistența opusă de un corp sau de un material la deformare sau la sfărâmare. ♦ Tărie, soliditate, fermitate. — Din fr. **consistance**.

CONSISTOMETRU, *consistometre*, s.n. Aparat folosit pentru măsurarea consistenței unui material. — Din fr. **consistomètre**.

CONSISTORIAL, *-Ă*, *consistoriali*, -e, adj. De consistoriu, al consistoriului. [Pr.: -ri-a] — Din fr. **consistorial**.

CONSISTORIU, *consistorii*, s.n. 1. Adunare de cardinali convocată de papă. 2. Adunare de pastori sau de rabini. 3. Organ administrativ și disciplinar în conducerea unor biserici. — Din lat. **consistorium**, fr. **consistoire**.

CONSOANĂ, *consoane*, s.f. Sunet al vorbirii produs în anumite puncte ale canalului fonator prin închiderea (urmată de deschidere bruscă) sau prin strămoarea acestuia; semn grafic, literă care reprezintă un asemenea sunet. — Din fr. **consonne**, lat. **consona**.

CONSOARTĂ, *consoarte*, s.f. (Fam.) Soție, nevastă. — Din lat. **consors**, -tis, (influențat de *soartă*).

CONSOLĂ, *consolez*, vb. I. Tranz. și refl. A(-și) alina, a(-și) ușura durerea, necazul, întristarea; a (se) mângâia (sufletește). — Din fr. **consoler**, lat. **consolare**.

CONSOLĂBIL, *-Ă*, *consolabili*, -e, adj. Care poate fi consolată (ușor). — Din fr. **consolable**.

CONSOLĂNT, *-Ă*, *consolanți*, -te, adj. (Rar) Care consolează; consolator. — Din fr. **consolant**.

CONSOLĂRE, *consolări*, s.f. Acțiunea de a (se) **consola** și rezultatul ei; mângâiere, împăcare, alinare (sufletească); consolație. — V. **consola**.

CONSOLĂTOR, *-OĂRE*, *consolatori*, -oare, adj. (Adesea substantivat) Care consolează; consolant. — Din fr. **consolateur**.

CONSOLĂȚIE, *consolații*, s.f. (Inv.) Consolare. [Var.: **consolațiune** s.f.] — Din fr. **consolation**, lat. **consolatio**, -onis.

CONSOLAȚIUNE s.f. v. **consolație**.

CONSOLĂ, *console*, s.f. 1. Mobilă în formă de policioară sau de măsură rezemată de perete și pe care se așază vase, statuete etc. 2. Element arhitectural (ornamental) de lemn, de piatră etc., folosit la sprijinirea unei cornișe, a unui balcon etc. 3. Element de construcție care iese cu unul dintre capete în afara punctului de reazem, având rolul de a suporta o sarcină pe latura orizontală superioară. — Din fr. **console**.

CONSOLIDĂ, *consolidez*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) face sau a deveni tare, solid, durabil; a (se) întări, a se închea. 2. Tranz. A mări (prin diferite operații, lucrări etc.) capacitatea de rezistență a unui sistem tehnic. — Din fr. **consolider**, lat. **consolidare**.

CONSOLIDĂBIL, *-Ă*, *consolidabili*, -e, adj. Care poate fi consolidat. — Din fr. **consolidable**.

CONSOLIDĂNT, *-Ă*, *consolidanți*, -te, adj. Consolidator. — Din fr. **consolidant**.

CONSOLIDĂRE, *consolidări*, s.f. Acțiunea de a (se) **consolida** și rezultatul ei; întărire, încheiere. — V. **consolida**.

CONSOLIDATOR, *-OĂRE*, *consolidatori*, -oare, adj. Care consolidează, întărește; întăritor, de sprijin; consolidant. — **Consolida** + suf. *-tor*.

CONSOLIDĂȚIE, *consolidații*, s.f. Consolidare. — Din fr. **consolidation**.

CONSOAMĂ, *consoamă-uri*, s.n. Supă care se prepară prin fierbere înceată și îndelungată a cărnii de vită pentru a-i extrage toate sucurile. — Cuv. fr.

CONSONĂNT, *-Ă*, *consonanți*, -te, adj. (Muz.; despre acorduri) Care este format din consonanțe (1); armonios. ♦ (Lingv.; despre cuvinte) Care are o terminație asemănătoare cu a altui cuvânt. — Din lat. **consonans**, -tis, fr. **consonant**.

CONSONĂNTĂ, *consonante*, s.f. (Rar) Consoană. — Din lat. **consonans**, -ntis.

CONSONĂNTIC, *-Ă*, *consonantici*, -ce, adj. Care ține de consoane, privitor la consoane. — Din germ. **konsonantisch**.

CONSONANTISM s.n. Sistemul sau totalitatea consoanelor unei limbi. — Din fr. **consonantisme**.

CONSONANȚĂ, *consonanțe*, s.f. 1. (Muz.) Raport între două sau mai multe sunete care generează o sonoritate armonioasă, plăcută, într-un context socio-cultural dat. 2. Fig. Potrivire de idei, de păreri; înțelegere, acord. — Din fr. **consonance**.

CONSORT, *consorți*, s.m. (În sintagma *Prinț-consort* = soțul unei regine încoronate ca suverană. — Din fr. **consort**, lat. **consors**, -tis.

CONSORȚIAL, *-Ă*, *consorțiali*, -e, adj. Care aparține unei societăți comerciale, unui consorțiu. [Pr.: -ți-a] — Din fr. **consortial**.

CONSORȚIU, *consorții*, s.n. Înțelegere încheiată între mai multe bănci sau societăți comerciale mari pentru efectuarea în comun a unor operații avantajoase de mare amploare. — Din lat., fr. **consortium**, germ. **Konsortium**.

CONSPÉCT, *conspecte*, s.n. 1. Notare sintetică, schematică și sistematică a datelor esențiale ale unei probleme pe baza unui material documentar. 2. Privire generală, vedere de ansamblu asupra unor probleme (realizată într-o lucrare). — Din lat. **conspectus**, germ. **Konспект**.

CONSPECTĂ, *conspectez*, vb. I. Tranz. A întocmi conspecte (1). — Din **conspect**. Cf. rus. **конспектироват**.

CONSPECTĂRE, *conspectări*, s.f. Acțiunea de a **conspecta** și rezultatul ei. — V. **conspecta**.

CONSPIRĂ, *conspir*, vb. I. Intrans. A organiza, a urzi o conspirație; a complota; a unelti. ♦ Fig. A tinde, a lucra pentru un scop unic. — Din fr. **conspirer**, lat. **conspirare**.

CONSPIRATIV, *-Ă*, *conspirativi*, -e, adj. Care aparține unei conspirații, privitor la o conspirație; ilegal, clandestin. — **Conspira** + suf. *-ativ*. Cf. germ. **konspirativ**, rus. **конспиративнѝ**.

CONSPIRATIVITĂȚE s.f. Păstrare de către o persoană sau de către o organizație a secretului unei acțiuni politice, considerată ilegală de către autorități. ♦ Sistem de metode de muncă ilegală, subordonat promovării unui ideal politic, ideologic de către un grup social, o organizație, un partid, scoase în afara legii. — **Conspirativ** + suf. *-itate*.

CONSPIRĂTOR, *-OĂRE*, *conspiratori*, -oare, s.m. și f. Persoană care ia parte la o conspirație. — Din fr. **conspireur**.

CONSPIRĂȚIE, *conspirații*, s.f. Uneltire îndreptată împotriva (conducătorilor) statului sau a ordinii publice; complot; conjurație. [Var.: (inv.) **conspirațiune** s.f.] — Din fr. **conspiration**, lat. **conspiratio**, -onis.

CONSPIRĂȚIUNE s.f. v. **conspirație**.

CONSTĂ, pers. 3 *constă*, vb. I. Intrans. A fi alcătuit, format din..., a se compune din...; a consista. — Din lat. **constare**.

CONSTĂNT, *-Ă*, *constanți*, -te, adj., s.f. 1. Adj. Care rămâne neschimbat; invariabil, staționar. ♦ **Capital constant** = parte a capitalului investită în mijloacele de producție care nu-și schimbă mărimea valorii în procesul de producție. 2. S.f. (Mat.) Mărime a cărei valoare rămâne neschimbată. 3. S.f.

Mărime care caracterizează un fenomen, un aparat, o substanță etc. — Din fr. **constant**, lat. **constans**, -ntis.

CONSTANTÂN s.n. Aliaj de cupru și de nichel, cu coeficient de dilatare mic și rezistență specifică mare, folosit la confecționarea rezistențelor electrice, a reostatelor, a termoelementelor etc. — Din fr. **constantan**.

CONSTANTINĂT, *constantinați*, s.m. Monedă de aur cu efigia lui Constantin cel Mare sau a altui împărat bizantin. — Din ngr. **konstantinátos**.

CONSTÂNȚĂ s.f. Însușirea de a fi constant; statornicie; perseverență. — Din fr. **constance**, lat. **constantia**.

CONSTATĂ, *constát*, vb. I. Tranz. A stabili situația sau starea unui lucru, existența unui fapt, a unui adevăr etc. — Din fr. **constater**.

CONSTATĂBIL, -Ă, *constatabili*, -e, adj. Ușor de constatat. — Din fr. **constatable**.

CONSTATĂRE, *constatări*, s.f. Acțiunea de a constata și rezultatul ei. — V. **constata**.

CONSTATATIV, -Ă, *constatativi*, -e, adj. Care constată, care înregistrează ceva ca atare. — Din fr. **constatatif**.

CONSTÂNȚEAN, -Ă, *constânțeni*, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul sau județul Constanța. 2. Adj. Care aparține municipiului sau județului Constanța ori constânțenilor (1), referitor la municipiul sau județul Constanța ori la constânțeni. — **Constanța** (n.pr.) + suf. -ean.

CONSTÂNȚEANCĂ, *constânțence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul sau județul Constanța. — **Constânțean** + suf. -că.

CONSTELĂT, -Ă, *constelați*, -te, adj. (Rar) Înstelat. — Din fr. **constellé**, lat. **constellatus**.

CONSTELĂȚIE, *constelații*, s.f. Grupare aparentă de stele în aceeași regiune a cerului, având o configurație specifică, stabilă pe o perioadă lungă de timp. — Din fr. **constellation**, lat. **constellatio**.

CONSTERNĂ, *consternez*, vb. I. Tranz. A provoca cuiva uimire, nedumerire amestecată cu mâhnire și cu indignare. — Din fr. **consterner**, lat. **consternare**.

CONSTERNĂNT, -Ă, *consternanți*, -te, adj. Care provoacă consternare. — Din fr. **consternant**.

CONSTERNĂRE, *consternări*, s.f. Faptul de a consterna; uimire, nedumerire amestecată cu mâhnire și cu indignare; surpriză neplăcută, stupeoare, consternație. — V. **consterna**.

CONSTERNĂT, -Ă, *consternați*, -te, adj. Cuprins de consternare, stupefiat. — V. **consterna**.

CONSTERNĂȚIE, *consternații*, s.f. Consternare. [Var.: **consternațiune** s.f.] — Din fr. **consternation**, lat. **consternatio**, -onis.

CONSTERNAȚIUNE s.f. v. **consternație**.

CONSTIPĂ, *constip*, vb. I. 1. Tranz. (Despre alimente) A produce constipație. 2. Refl. (Despre oameni, animale) A suferi de constipație. — Din fr. **constiper**.

CONSTIPĂNT, -Ă, *constipanți*, -te, adj. (Despre alimente sau medicamente) Care constipă. — Din fr. **constipant**.

CONSTIPĂT, -Ă, *constipați*, -te, adj. (Despre oameni, animale) Care suferă de constipație. ♦ Fig. (Fam.; despre oameni) Cu vederi înguste, lipsit de orizont; necomunicativ. — V. **constipa**.

CONSTIPAȚIE, *constipații*, s.f. Dificultate sau imposibilitate de eliminare a materiilor fecale. — Din fr. **constipation**.

CONSTITUĂNT, -Ă, *constituanți*, -te, adj. Privitor la constituție; constitutiv. ♦ *Adunare constituuantă* v. *adunare*. [Pr.: -tu-ant] — Din fr. **constituant**.

CONSTITUENT, -Ă, *constituenți*, -te, adj., s.m. 1. Adj. Care intră în structura, în alcătuirea unui întreg. 2. S.m. Fiecare dintre substanțele care alcătuiesc un sistem fizico-chimic. [Pr.: -tu-ent. — Pl. și: (n.) *constituente*] — Din fr. **constituant**.

CONSTITUI, *constitui*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A (se) alcătui, a (se) forma; a (se) înființa, a (se) întemeia, a (se) organiza. 2. Tranz. A avea valoare de... a fi considerat ca...; a reprezenta. 3. Refl. (Jur.; în expr.) A se constitui parte civilă = a formula pretenții de despăgubire față de acuzat într-un proces penal. — Din fr. **constituer**, lat. **constituere**.

CONSTITUIRE, *constituiri*, s.f. Acțiunea de a (se) constitui; alcătuire, formare; întemeiere, înființare, organizare. — V. **constitui**.

CONSTITUIT, -Ă, *constituiți*, -te, adj. Alcătuit, compus, format din... ♦ *Corp constituit* sau (mai rar) *autoritate constituită* = organizație sau instituție cu caracter oficial, alcătuită pe baza unui statut. — V. **constitui**.

CONSTITUTIV, -Ă, *constitutivi*, -e, adj. Care intră (ca element esențial) în structura unui lucru; alcătuitor. — Din fr. **constitutif**.

CONSTITUȚIE, *constituții*, s.f. 1. Totalitatea particularităților morfologice, funcționale și psihologice ale unui individ. ♦ Conformăție. 2. Lege fundamentală a unui stat, care stabilește forma de guvernământ și de organizare statală, precum și drepturile și obligațiile fundamentale ale cetățenilor. [Var.: **constituțiune** s.f.] — Din fr. **constitution**, lat. **constitutio**, -onis.

CONSTITUȚIONAL, -Ă, *constituționali*, -e, adj. În conformitate cu constituția (2), prevăzută în constituție, bazat pe constituție. ♦ *Comisie constituțională* = comisie însărcinată cu elaborarea textului unei constituții și cu verificarea constituționalității legilor ce se elaborează. *Drept constituțional* = a) totalitatea normelor fundamentale care reglementează relațiile sociale consacrate de constituție; b) ramură a dreptului care studiază normele înscrise în constituție (2). *Monarhie constituțională* = monarhie ale cărei prerogative sunt limitate prin constituție. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **constitutionnel**.

CONSTITUȚIONALISM, s.n. Doctrină potrivit căreia puterea statală este bazată pe constituție (2); p. restr. regim de guvernare constituțional. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **constitutionnalisme**.

CONSTITUȚIONALIST, -Ă, *constituționaliști*, -ste, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Adept al constituționalismului. 2. Adj. Care aparține constituționalismului; privitor la constituționalism. [Pr.: -ți-o-] — **Constituțional** + suf. -ist.

CONSTITUȚIONALITATE s.f. Conformitate a unei legi sau a unui act juridic cu constituția. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **constitutionnalité**.

CONSTITUȚIUNE s.f. v. **constituție**.

CONSTRĂNGĂTOR, -OĂRE, *constrângători*, -oare, adj. Care constrânge. — **Constrânge** + suf. -ător.

CONSTRÂNGE, *constrâng*, vb. III. Tranz. A sili pe cineva să facă un lucru; a forța, a obliga; a soma. [Perf. s. *constrânsei*, part. *constrâns*] — **Con-** + **strânge** (după fr. *contraindre*). Cf. lat. **constringere**.

CONSTRĂNGERE, *constrângeri*, s.f. Acțiunea de a constrânge și rezultatul ei; silire, obligare, forțare, somare. ♦ Asprime, rigoare. — V. **constrânge**.

CONSTRĂNS, -Ă, *constrânși*, -se, adj. Care este obligat, forțat, silit să facă un lucru. — V. **constrânge**.

CONSTRICȚIV, -Ă, *constrictivi*, -e, adj., s.f. (Consoană) care se pronunță prin strămtarea canalului fonator, în așa fel încât se produce un zgomot de fricțiune; (sunet) continuu, fricativ, spirant. — Din fr. **constrictif**, lat. **constrictivus**.

CONSTRICȚOR, -OĂRE, *constrictori*, -oare, adj. Care se restrânge, care se contractă. ♦ *Mușchi constrictor* = mușchi care produce constricția. — Din fr. **constricteur**.

CONSTRICȚIE, *constricții*, s.f. Reducere a diametrului unui organ cavită, a unui vas sangvin, a unui sfincter prin acțiunea mușchilor constrictori. [Var.: **constricțiune** s.f.] — Din fr. **constriction**, lat. **constrictio**, -onis.

CONSTRICȚIUNE s.f. v. **constricție**.

CONSTRINGĂȚĂ, *constringențe*, s.f. Mărime caracteristică sticlelor optice din punctul de vedere al dispersiei luminii. — Din fr. **constringence**.

CONSTRUCȚ, *construete*, s.n. Concept abstract realizat pe baza activității practice intuitive; sistem teoretic ipotetic. — Din engl. **construct**.

CONSTRUCTIV, -Ă, *constructivi*, -e, adj. Care construiește sau care servește spre a construi ceva. ♦ Care ajută la îmbunătățirea unei activități, a unei inițiative etc. — Din fr. **constructif**.

CONSTRUCTIVISM s.n. Curent artistic apărut după Primul Război Mondial, care concepe realitatea într-o viziune de forme geometrice (uneori abstracționiste) și care impune puritatea și simplitatea liniilor. — Din fr. **constructivisme**.

CONSTRUCTIVIST, -Ă, *constructiviști*, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al constructivismului. — Din fr. **constructiviste**, germ. **Konstruktivist**.

CONSTRUCȚOR, -OĂRE, *construcțori*, -oare, s.m. și f. (Adesea adjectival) Persoană cu pregătirea tehnică necesară care participă la proiectarea sau la executarea unei lucrări de construcție. — Din fr. **constructeur**, lat. **conductor**.

CONSTRUCȚIE, *construcții*, s.f. 1. Clădire executată din zidărie, lemn, metal, beton etc., pe baza unui proiect, care servește la adăpostirea oamenilor, animalelor, obiectelor etc.; spec. casă, edificiu, clădire. 2. Faptul de a construi. ♦ Loc. adj. și adv. *În construcție* = (aflat) în cursul procesului de construire. ♦ Alcătuire, compunere, structură. 3. (La pl.) Ramură a economiei naționale care are ca obiect efectuarea de construcții (1); ramură a tehnicii care se ocupă cu studiul, proiectarea și executarea construcțiilor. ♦ *Construcții de mașini* = ramură a industriei care produce mașini, instalații, utilaje, mijloace de transport etc.; ramură a tehnicii care se ocupă cu studiul, proiectarea și construirea instalațiilor, mașinilor etc. 4. (Lingv.) Grup de cuvinte între care există anumite raporturi sintactice; grup stabil de cuvinte. ♦ Mod de a grupa cuvintele în propoziții și propozițiile în fraze. — Din fr. **construction**, lat. **constructio**.

CONSTRUÎ, *construiesc*, vb. IV. Tranz. 1. A realiza, pe baza unui proiect, printr-un ansamblu de operații de prelucrare și asamblare, un sistem tehnic complex. 2. A desena o figură geometrică. 3. (Lingv.) A așeza cuvintele în frază ținând seama de regulile gramaticale sau de efectul stilistic urmărit. ♦ Refl. (Despre părțile de vorbire) A se folosi în anumite construcții gramaticale. — Din fr. **construire**, lat. **construere**.

CONSTRUIBIL, -Ă, *construibili*, -e, adj. (Despre terenuri, zone etc.) Pe care se poate construi. — **Construi** + suf. -bil.

CONSTRUIRE, *construirii*, s.f. Acțiunea de a *construi* și rezultatul ei. — V. **construi**.

CONSUBSTANȚIAL, -Ă, *consubstanțiali*, -e, adj. Care este constituit din aceeași substanță. [Pr.: -ți-al] — Din fr. **consubstantiel**.

CONSUBSTANȚIALITATE s.f. Însușirea a ceea ce este consubstanțial; unitate și identitate de substanță. [Pr.: -ți-a-] — Din fr. **consubstantialité**.

CONSUEȚUDINĂR, -Ă, *consuetudinari*, -e, adj. (Livr.) Nescriș, dar consacrat prin uz, prin dătină; cutumiăr. [Pr.: -su-e-] — Din **consuetudine**.

CONSUEȚUDINE, *consuetudini*, s.f. (Livr.) Obișnuință, obicei, deprindere. [Pr.: -su-e-] — Din lat. **consuetudo**, -inis.

CONSUL, *consuli*, s.m. 1. Reprezentant diplomatic numit de guvernul unei țări într-un alt stat pentru susținerea intereselor economice, administrative și juridice ale statului pe care îl reprezintă, precum și pe cele ale cetățenilor acestuia. 2. (În republica română) Titlul celor doi magistrați, aleși anual, care dețineau puterea supremă; persoană purtând acest titlu. — Din lat., fr. **consul**.

CONSULĂR, -Ă, *consulari*, -e, adj. Care ține de consul sau de consulat, privitor la consul sau la consulat. ♦ *Corp consular* = totalitatea consulilor (2) dintr-o țară. — Din fr. **consulaire**, lat. **consularis**.

CONSULĂȚ, *consulate*, s.n. 1. Reprezentanță a unui stat în alt stat, condusă de un consul (1); (concr.) clădirea în care sunt instalate birourile acestui serviciu. 2. (În republica română) Perioadă de guvernare a unui consul (2). — Din fr. **consulat**, lat. **consulatus**.

CONSULT, *consulturi*, s.n. Examinare a unui bolnav (de către un medic sau de o comisie medicală) pentru stabilirea diagnosticului și indicarea tratamentului. — Din lat. **consultum**.

CONSULTĂ, *consult*, vb. I. Tranz. 1. A întreba, a cere o părere, un sfat; a lua avizul unei persoane autorizate. ♦ Refl. A se sfătuși cu cineva. 2. A cerceta, a examina un text, un izvor etc. pentru a se informa sau a se documenta. 3. A examina un pacient. — Din fr. **consulter**, lat. **consultare**.

CONSULTĂNT, -Ă, *consultanți*, -te, s.m. și f. Specialist care oferă opinii, concluzii în chestiuni care privesc specialitatea sa. — Din fr. **consultant**.

CONSULTĂNȚĂ s.f. Activitate depusă de un consultant. — **Consult** + suf. -anță.

CONSULTĂRE, *consultări*, s.f. Acțiunea de a (se) *consulta* și rezultatul ei; solicitare a unui aviz, ascultare a unei păreri; întrebare, cercetare. — V. **consulta**.

CONSULTATIV, -Ă, *consultativi*, -e, adj. Cu caracter de consultație. ♦ *Organ consultativ* = organ care își dă părerea autorizată în anumite probleme. *Aviz consultativ* = părere cerută unui organ competent, dar peste care organul care a cerut-o poate trece. *Vot consultativ* = vot al cărui rezultat nu este obligatoriu, reprezentând un sprijin dat unui organ de stat sau unei organizații obștești. — Din fr. **consultatif**.

CONSULTĂȚIE, *consultăți*, s.f. 1. Aviz, indicație, lămurire dată asupra unor chestiuni de specialitate în discuție. 2. Examinare a unui pacient de către medic pentru stabilirea diagnosticului și indicarea tratamentului. 3. Îndrumare individuală sau colectivă dată elevilor, studenților sau doctoranzilor de către un profesor. — Din fr. **consultation**, lat. **consultatio**.

CONSULTING s.n. Consultață. [Pr.: *consáling*] — Cuv. engl.

CONSŪM, *consumuri*, s.n. 1. Utilizarea de către populație și administrație a bunurilor materiale și a serviciilor în scopul satisfacerii nevoilor personale și colective. ♦ *Consum productiv* = folosire a mijloacelor de producție pentru crearea de noi bunuri materiale. *Consum neproductiv* = consum care nu are drept rezultat producerea de noi bunuri materiale. *Bunuri* (sau *mărfuri*) *de larg consum* = produse ale industriei ușoare sau alimentare destinate consumației individuale. 2. Cantitate de materiale, materii prime, combustibil sau energie folosite pentru a realiza un produs tehnic, o lucrare etc. ♦ *Consum specific* = cantitate de combustibil, de material și de energie consumată într-o unitate de timp pentru executarea unui produs, a unei operații etc. — Din **consuma**¹ (derivat regresiv).

CONSUMĂ¹, *consum*, vb. I. Tranz. A întrebuința, a folosi ceva pentru satisfacerea unor trebuințe proprii, pentru a obține alte produse etc. ♦ A întrebuința ca hrană; a mânca. — Din fr. **consommer**.

CONSUMĂ², *consum*, vb. I. 1. Tranz. A nimici, a mistui, a distruge un lucru. 2. Tranz. și refl. Fig. A (se) istovi, a (se) epuiza, a (se) slei (de puteri), a (se) uza. — Din fr. **consumer**, lat. **consumere**.

CONSUMABIL, -Ă, *consumabili*, -e, adj. Care se poate consuma¹. ♦ (Substantivat, n., la pl.) Totalitatea materialelor necesare pentru birouri sau ca auxiliar al procesului de producție. — Din fr. **consumable**.

CONSUMĂRI¹, *consumări*, s.f. Acțiunea de a *consuma*¹ și rezultatul ei; consumație. — V. **consuma**¹.

CONSUMĂRI², *consumări*, s.f. Acțiunea de a (se) *consuma*² și rezultatul ei; sleire, epuizare; nimicire, distrugere. — V. **consuma**².

CONSUMĂȚI¹, -Ă, *consumăți*, -te, adj. (Despre materiale, produse etc.) Care a fost folosit pentru satisfacerea unor trebuințe proprii sau pentru a obține alte produse. ♦ (Despre alimente) Care a fost întrebuințat ca hrană. — V. **consuma**¹.

CONSUMĂȚI², -Ă, *consumăți*, -te, adj. (Despre oameni) Care este epuizat, sleit de puteri în urma unei vieți dezorganizate. ♦ (Despre fapte) Care s-au petrecut (de mult). — V. **consuma**².

CONSUMĂTOR, -OĂRE, *consumatori*, -oare, s.m. și f. 1. Persoană care consumă¹ bunuri, produse etc. ♦ Spec. Persoană care consumă mâncare (și băutură) într-un local public. 2. Aparat care consumă energie electrică. [Var.: (inv.) **consumător**, oăre s.m. și f.] — Din fr. **consommateur**.

CONSUMĂȚIE, *consumății*, s.f. 1. Faptul de a consuma¹. ♦ Expr. A da (un produs) în *consumăție* = a pune (un produs) la dispoziția publicului. 2. Totalitatea alimentelor consumate de cineva într-un local public. [Var.: (inv.) **consumățiune** s.f.] — Din fr. **consommatio**, lat. **consummatio**, -onis.

CONSUMĂȚIUNE s.f. v. **consumăție**.

CONSUMĂȚOR, -OĂRE s.m. și f. v. **consumator**.

CONSUMPTIBIL, -Ă, *consumptibili*, -e, adj. (Jur.; despre bunuri) Care este distrus sau înstrăinat de la prima întrebuințare. — Din fr. **consumptible**.

CONSUMPTIV, -Ă, *consumptivi*, -e, adj. (Despre unele boli cronice) Care este însoțit de slăbire, de denutriție, de scăderea forței musculare, anemie etc. — Din fr. **consumptif**.

CONSŪMPȚIE, *consumpții*, s.f. Slăbire, epuizare progresivă datorată unei boli îndelungate. [Var.: **consumpțiune** s.f.] — Din fr. **consumption**, lat. **consumptio**, -onis.

CONSŪMPȚIUNE s.f. v. **consumpție**.

CONSONĂ, *consună*, vb. I. Intrans. A produce o consonanță. — Din fr. **consonner**, (după *sona*).

CONȘCOLĂR, *conșcolari*, s.m. (Rar) Elev considerat în raport cu alți elevi de la școala (și din clasa) unde învață el. — **Con**¹ + **școlar**.

CONȘȚIENT, -Ă, *conștienți*, -te, adj. 1. (Despre oameni) Care își dă seama de realitatea înconjurătoare, care are conștiință. 2. Care își dă seama de posibilitățile sale, de rolul său în societate. ♦ (Despre activitatea umană) Care realizează scopuri dinainte stabilite. [Pr.: -ști-en] — Din fr. **conscient** (după *ști*).

CONȘȚIENTIZĂ, *conștientizez*, vb. I. Tranz. și refl. A face să devină sau a deveni conștient. [Pr.: -ști-en] — **Conștient** + suf. -iza.

CONȘȚIENTIZABIL, -Ă, *conștientizabili*, -e, adj. Care poate fi conștientizat. [Pr.: -ști-en] — **Conștientiza** + suf. -bil.

CONȘȚIENTIZĂRE, *conștientizări*, s.f. Acțiunea de a *conștientiza* și rezultatul ei. [Pr.: -ști-en] — V. **conștientiza**.

CONȘȚIENTIZĂȚ, -Ă, *conștientizați*, -te, adj. Care a devenit conștient. [Pr.: -ști-en] — V. **conștientiza**.

CONȘȚINCIÓS, -OĂȘĂ, *conștiințioși*, -oase, adj. (Despre oameni) Care își face datoria; serios, corect, scrupulos. ♦ (Despre acțiuni ale oamenilor) Executat cu seriozitate, cu conștiințiozitate, făcut cu scrupulozitate. [Pr.: -ști-in] — Din fr. **consciencieux** (după *ști*).

CONȘȚINCIOZITĂȚE s.f. Însușirea de a fi conștiințios; corectitudine, seriozitate, scrupulozitate. [Pr.: -ști-in] — **Conștiințios** + suf. -itate.

CONȘȚINȚĂ, *conștiințe*, s.f. 1. (Fil.) Sentiment, intuiție pe care ființa umană o are despre propria existență; p. ext. cunoaștere intuitivă sau reflexivă pe care o are fiecare despre propria existență și despre lucrurile din jurul său. 2. Faptul de a-și da seama; înțelegere. 3. (În opoziție cu *existența*, *materia*) Gândire, spirit. 4. Sentiment al responsabilității morale față de propria sa conduită. ♦ *Caz* (sau *proces*) *de conștiință* = dificultatea de a hotărî într-o problemă morală greu de rezolvat. *Mustrare de conștiință* = remușcare, regret. ♦ Expr. *A fi cu conștiința împăcată* sau *a nu avea nimic pe conștiință* = a fi convins că nu a săvârșit nimic împotriva legilor moralei sau juridice. *A fi fără conștiință* = a fi lipsit de scrupule. *Cu mâna pe conștiință* = cu toată sinceritatea. 5. (În sintagma) *Libertate de conștiință* = dreptul recunoscut cetățenilor de a avea orice concepție religioasă, filosofică etc. [Pr.: -ști-in] — Din fr. **conscience**, lat. **conscientia** (după *ști*).

CONT, *conturi*, s.n. 1. Instrument fundamental de stocare a datelor contabile, care exprimă valoric, în ordine cronologică și sistematică, existența și mișcările unui anumit mijloc economic pe o perioadă de timp determinată. ♦ *Cont bancar* = cont deschis la o bancă pe numele unui client. ♦ Evidența acestor operații. 2. (În expr.) *A trece la* (sau *în*) *cont* = a înscrive la rubrica datorilor o notă. *A cere* (cuiva) *cont* = a trage (pe cineva) la răspundere pentru cele spuse sau făcute. *A da* (cuiva) *cont* = a da (cuiva) lămuriri asupra faptelor sau intențiilor sale; a se justifica. *A ține cont* (de ceva) = a avea în vedere, a lua în considerare. *Pe cont propriu* = pe propria răspundere, în mod independent. *În contul* (cuiva sau a ceva) = pentru (cineva sau ceva), pe seama (cuiva sau a ceva). — Din fr. **compte**, it. **conto**. Cf. germ. K o n t o.

CONTĂ, *contez*, vb. I. Intranz. 1. A se încrede în cineva, a se bizui pe cineva sau pe ceva. 2. A reprezenta o valoare, a avea însemnătate. — Din fr. **compter**, it. **contare**.

CONTĂBIL, *-Ă*, *contabili*, *-e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care ține de contabilitate, privitor la contabilitate; contabilicesc. 2. S.m. și f. Specialist în contabilitate. — Din fr. **comptable**, it. **contabile**.

CONTABILICESC, *-EASCĂ*, *contabilicesți*, adj. Contabil (1). — **Contabil** + suf. *-icesc*.

CONTABILITATE, *contabilități*, s.f. 1. Ansamblul operațiilor de înregistrare, pe baza unor norme și reguli speciale, a mișcării fondurilor și materialelor într-o unitate economică; evidență contabilă. ♦ Secție, birou într-o unitate economică unde se fac aceste lucrări de contabilitate (1). 2. Știință care se ocupă cu teoria acestor operații. — Din fr. **comptabilité**.

CONTABILIZĂ, *contabilizez*, vb. I. Tranz. A înregistra o operație economică sau financiară în conturi (1). — Din fr. **comptabiliser**.

CONTABILIZĂRE s.f. Acțiunea de a *contabiliza* și rezultatul ei. — V. **contabiliza**.

CONTACT, *contacte*, s.n. 1. Atingere directă, nemijlocită între două corpuri, două forțe, două energii etc. ♦ Expr. *În contact cu...* = în nemijlocită apropiere de..., în legătură strânsă cu... ♦ (Concr.) Piesă care servește la stabilirea unui contact (1). ♦ *Contact electric* = legătură electrică între două piese sau elemente conductoare, realizată prin atingere. 2. Apropiere între oameni; relație, legătură, comunicare. ♦ Persoană de legătură. ♦ (Și în sintagma *contact sexual*) Raport sexual. ♦ Expr. *A lua contact* (cu cineva) = a) a stabili o legătură (cu cineva); b) (Mil.) a ajunge în imediata apropiere a inamicului și a începe ostilitățile. — Din fr. **contact**, lat. **contactus**.

CONTACTĂ, *contactez*, vb. I. Tranz. A stabili o legătură cu o persoană, o instituție etc. pentru a transmite sau a obține o informație. — Din fr. **contacter**, engl. **contact**.

CONTACTĂRE, *contactări*, s.f. Acțiunea de a contacta și rezultatul ei. — V. **contacta**.

CONTACTĂT, *-Ă*, *contactați*, *-te*, adj. (Despre persoane, instituții etc.) Cu care s-a stabilit o legătură în vederea transmiterii sau obținerii unei informații. — V. **contacta**.

CONTACTĂTOR, *contactoare*, s.n. Întrerupător care închide un circuit electric sub acțiunea unei comenzi de la distanță, menținându-l închis numai atâta timp cât se exercită această comandă. — Din fr. **contacteur**.

CONTADIN, *contadini*, s.m. (Înv.) Țăran (italian). — Din it. **contadino**.

CONTAGIĂ, *contagiez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) contamina, a (se) molipsi. [Pr.: *-gi-a*] — Din fr. **contagier**.

CONTAGIERE, *contagieri*, s.f. Acțiunea de a (se) *contagia* și rezultatul ei; contaminare, molipsire. [Pr.: *-gi-e*] — V. **contagia**.

CONTAGIOS, *-OASĂ*, *contagioși*, *-oase*, adj., s.m. și f. 1. Adj. (Despre boli) Care se transmite de la om la om; molipsitor. 2. S.m. și f., adj. (Persoană) care suferă de o boală molipsitoare. [Pr.: *-gi-os*] — Din fr. **contagieux**, lat. **contagiosus**.

CONTAGIOZITATE, *contagiozități*, s.f. Caracter molipsitor al unei boli. [Pr.: *-gi-o-*] — Din fr. **contagiosité**.

CONTAGIUNE, *contagiuni*, s.f. Transmitere a unei boli de la un om la altul, direct sau indirect; molipsire, contaminare. ♦ (Înv.) Epidemie, molimă. [Pr.: *-gi-u-*] — Din fr. **contagion**, lat. **contagio**, **-onis**.

CONTAINER, *containere*, s.n. 1. Ambalaj în formă de rame, lăzi etc. care servește la transportul materialelor sau al produselor. 2. Recipient destinat încărcăturii utile a unei rachete. — Din engl. **container**.

CONTAINERIZĂ, *containerizez*, vb. I. Tranz. A introduce în container. ♦ A introduce folosirea containerelor în transporturi. — **Container** + suf. *-iza* (după engl. *containerize*).

CONTAINERIZĂRE, *containerizări*, s.f. Acțiunea de a *containeriza* și rezultatul ei. — V. **containeriza**.

CONTAINERIZĂT, *-Ă*, *containerizați*, *-te*, adj. Care a fost introdus în container. — V. **containeriza**.

CONTAMINĂ, *contaminez*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A transmite sau a căpăta o boală molipsitoare; a (se) infecta, a (se) molipsi. 2. Refl. (Lingv.; despre două limbi) A se încrușișă. ♦ (Despre două cuvinte) A se influența reciproc (schimbându-și forma). 3. Fig. A influența, a înrăuri. — Din fr. **contaminer**, lat. **contaminare**.

CONTAMINĂBIL, *-Ă*, *contaminabili*, *-e*, adj. Care poate fi contaminat, expus contaminării. — Din fr. **contaminable**.

CONTAMINĂNT, *-Ă*, *contaminanți*, *-te*, adj. (Rar) Care contaminează; contagios. — **Contamina** + suf. *-ant*.

CONTAMINĂRE, *contaminări*, s.f. Acțiunea de a (se) *contamina* și rezultatul ei. — V. **contamina**.

CONTAMINĂT, *-Ă*, *contaminați*, *-te*, adj. Care a suferit acțiunea de contaminare; molipsit. — V. **contamina**.

CONTAMINĂȚIE, *contaminații*, s.f. 1. Încrușișare între două limbi. 2. Modificare a unui cuvânt sau a unei construcții gramaticale prin încrușișarea lor cu alte cuvinte sau cu construcții asemănătoare ca sens. — Din fr. **contamination**, lat. **contaminatio**.

CONTĂNT, *-Ă*, *contanți*, *-te*, adj. (Franțuzism; despre bani) În numerar, peșin. — Cf. fr. **comptant**.

CONTĂȘ, *contășe*, s.n. 1. Haină lungă și îmblănită, purtată în trecut de boieri. 2. (Reg.) Scurteică îmblănită pe care o poartă țăranii, prin Bucovina și prin Moldova. [Var.: *cóntoș*, *cóntuș* s.n.] — Din pol. **kontusz**, bg. **kontoș**.

CONTĂȘÉL, *contășele*, s.n. (Reg.) Diminutiv al lui *contăș* (2). — **Contăș** + suf. *-el*.

CÓNTE¹, *conți*, s.m. 1. (În Evul Mediu) Mare senior, conducător al unei provincii, cu funcții administrative și militare. 2. Titlu de noblete ereditar, intermediar între viconte și marchiz (în Occident) sau între baron și prinț (în Rusia țaristă); persoană având acest titlu. — Din fr. **comte**.

CÓNTE² s.n. Creion gros, negru, cu mină din grafit, argilă și plombagină, folosit în grafică. — Cuv. fr.

CONTEMPERĂȚIE, *contemperății*, s.f. Impuls care provine din grația divină și care face să încline voința către un fapt, fără a-l determina însă. — Din fr. **contempération**, lat. **contemperatio**.

CONTEMPLĂ, *contémpļu*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) privi îndelung, meditativ, cu admirație și cu emoție. — Din fr. **contempler**, lat. **contemplari**.

CONTEMPLĂRE, *contemplări*, s.f. Acțiunea de a (se) *contempla*. ♦ Atitudine de meditație sau de observare pasivă a fenomenelor, opusă atitudinii active. ♦ *Contemplare vie* = percepere nemijlocită, concretă a lucrurilor și a fenomenelor naturii, care apare în procesul interacțiunii dintre om și lumea înconjurătoare; intuire vie. — V. **contempla**.

CONTEMPLATÍV, *-Ă*, *contemplativi*, *-e*, adj. Care contemplă, care este înclinat spre contemplare; visător. ♦ Care se limitează la contemplare, neglijând latura practică, activă. ♦ *Viață contemplativă* = viață consacrată meditației și nu acțiunii. — Din fr. **contemplatif**, lat. **contemplativus**.

CONTEMPLATIVITĂTE s.f. 1. Trăsătură caracteristică a filosofiei materialiste nemarxiste constând, în esență, în neînțelegerea rolului practicii atât sub raport antropologic, cât și gnoseologic. 2. Caracter contemplativ. — **Contemplativ** + suf. *-itate*.

CONTEMPLATÓR, *-OĂRE*, *contemplatori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care contemplă, care este fondată în meditare, în visare. — Din fr. **contemplateur**, lat. **contemplator**.

CONTEMPLĂȚIE, *contemplații*, s.f. Atitudine, stare a celui care contemplă; faptul de a contempla; meditație. [Pr.: *-ne-i*] — Din fr. **contemplation**, lat. **contemplatio**.

CONTEMPORÁN, *-Ă*, *contemporani*, *-e*, adj. 1. Care există, care se petrece în zilele noastre; actual. 2. (Despre oameni; adesea substantiv) Din aceeași vreme cu... [Var.: *contimporán*, *-ă* adj.] — Din fr. **contemporain**, lat. **contemporaneus**.

CONTEMPORANEITĂTE s.f. Epoca contemporană; ceea ce are un caracter contemporan, actual; actualitate. [Pr.: *-ne-i*] — Din fr. **contemporanéité**.

CONTENCIÓS, *-OASĂ*, *contencioși*, *-oase*, s.n., adj. 1. S.n. (În unele state) Serviciu de avocați care apără drepturile și interesele juridice ale unor întreprinderi sau instituții la încheierea de acte juridice sau în fața organelor de jurisdicție. ♦ *Contencios administrativ* = a) organ de jurisdicție care se ocupă cu rezolvarea litigiilor dintre stat și persoanele fizice; b) ansamblu de norme după care se rezolvă litigiile de către acest organ. 2. Adj. (În sintagma *Procedură contencioasă*) = procedură de rezolvare în contradictoriu de către un organ de jurisdicție a unui conflict de interese. — Din lat. **contentiosus** (după fr. *contentieux*).

CONTENÍ, *contenesc*, vb. IV. Intranz. și tranz. A întrerupe sau a înceta o mișcare sau o acțiune începută; a (se) opri. — Lat. **continerere**.

CONTENIRE, *conteniri*, s.f. Acțiunea de a *conteni* și rezultatul ei; sfârșit, încetare. ♦ Loc. adv. *Fără contenire* = neîncetat, mereu. — V. **conteni**.

CONTÉNT, *-Ă*, *contenți*, *-te*, adj. (Livr.) Mulțumit, satisfăcut. — Din lat. **contentus**.

CONTENTĂȚIE, *contentații*, s.f. (Livr.) Mulțumire, satisfacție. — Din lat. **contentatio**.

CONTENTÍV, *-Ă*, *contentivi*, *-e*, adj. (Med.) Care menține poziția corectă a unui organ. — Din fr. **contentif**.

CONȚENȚIUNE, *conțențiuini*, s.f. 1. (Rar) Dezbateri, discuție (aprinșă). ♦ Ceartă, dispută. 2. (Med.) Menținere a unui organ sau a unei articulații într-o anumită poziție. [Pr.: *-țu-u-*] — Din fr. **contention**, lat. **contentio**, **-onis**.

CONTÉSĂ, *contese*, s.f. Soție sau fiică de conte. — Din fr. **comtesse**, it. **contessa**.

CONTESTĂ, *contést*, vb. I. Tranz. A nu recunoaște dreptul sau valoarea cuiva sau a ceva; a tăgădui. ♦ (Jur.) A face o contestație. — Din fr. **contester**, lat. **contestari**.

CONTESTĂBIL, *-Ă*, *contestabili*, *-e*, adj. Care poate fi contestat, care provoacă neîncredere. — Din fr. **contestable**.

CONTESTĂRE, *contestări*, s.f. Acțiunea de a *contesta* și rezultatul ei; tăgăduire, nerecunoaștere. — V. **contesta**.

CONTESTATĂR, **-Ă**, *contestatari*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care contestă, care face obiecții sau protestează în fața unei situații, care are o atitudine de împotrivire și refuz — Din fr. **contestataire**.

CONTESTĂȚIE, *contestății*, s.f. Cale de atac prin opoziție la executarea unei hotărâri (judecătorești) sau prin care se cere anularea ei; (concr.) act întocmit în acest scop. ♦ Plângere adresată unui organ administrativ ierarhic superior împotriva actelor considerate ca ilegale ale organului inferior pentru revizuirea sau anularea unei hotărâri. — Din fr. **contestation**, lat. **contestatio**.

CONȚEXT, *contexte*, s.n. 1. Fragment dintr-o scriere în cadrul căruia se găsește un cuvânt, o expresie, un pasaj etc. interesant. ♦ Text, cuprins. 2. Fig. Conjunctură, circumstanță. — Din fr. **contexte**.

CONȚEXȚUAL, **-Ă**, *conțexțuali*, -e, adj. De context, al contextului. [Pr.: -tu-a] — Din fr. **contextuel**.

CONȚEXȚUALITATE s.f. (Rar) Ansamblu de împrejurări, de circumstanțe într-un anumit moment. [Pr.: -tu-a] — **Contextual** + suf. *-itate*.

CONȚEXȚURĂ, *conțexțuri*, s.f. 1. Ansamblu de caracteristici ale unei țesături care definesc structura ei. 2. Mod în care sunt îmbinate elementele unui tot; înlănțuire, legătură. — Din fr. **contexture**.

CONȚIGENT s.n. v. **contingent**.

CONȚIGUITATE s.f. (Livr.) Înșușirea de a fi contiguu; stare a două lucruri contigue. ♦ Vecinătate spațială și temporală. [Pr.: -gu-i] — Din fr. **contiguïté**.

CONȚIGUU, **-UĂ**, *contigui*, -ue, adj. (Livr.) Înrudit sau unit cu ceva; apropiat de ceva. [Pr.: -gu-u] — Din fr. **contigu**, lat. **contiguus**.

CONȚIMPORĂN, **-Ă** adj. v. **contemporan**.

CONȚINENT¹, *continente*, s.n. Diviziune geografică alcătuită dintr-o întindere vastă de uscat, mărginită, total sau parțial, de mări și de oceane, cuprinzând și unele insule sau arhipelaguri vecine. — Din fr. **continent**, lat. **contīnens**, -ntis.

CONȚINENT², **-Ă**, *continenți*, -te, adj. (Rar) Care trăiește în continentă; abstinent, cast. — Din fr. **continent**.

CONȚINENTĂL, **-Ă**, *continentali*, -e, adj. Care ține de continent¹, privitor la un continent; care se află pe un continent. ♦ *Climă continentală* = climă temperată, uscată, supusă la schimbări bruște și mari de temperatură. — Din fr. **continental**.

CONȚINENȚĂ, *continențe*, s.f. Rețineră, abstenență, înfrânare; cumpătare. — Din fr. **continence**, lat. **continentia**.

CONȚINGENT, **-Ă**, *contingenți*, -te, s.n., adj. I. 1. S.n. Totalitatea cetățenilor născuți în același an și luați în evidența comisarierilor militare; *p. ext.* anul recrutării; leat. 2. Grup de oameni având o compoziție omogenă. 3. (Inv.) Contribuție. 4. Plafon cantitativ până la nivelul căruia este limitat de către unele guverne importul sau exportul unor mărfuri din sau în alte țări. II. Adj. Care poate să fie sau să nu fie, să se întâmple sau să nu se întâmple; întâmplător, accidental. [Var.: **contigént** s.n.] — Din fr. **contingent**, lat. **contingens**, -ntis.

CONȚINGENȚĂ, *contingențe*, s.f. Înșușirea de a fi contingent (II); relație între fenomene, evenimente contingente; atingere, legătură exterioară, raport; întâmplare. — Din fr. **contingence**, lat. **contingentia**.

CONTINUĂ, *continui*, vb. I. Intranz. A urma, a nu înceta; a merge înainte, a (se) prelungi. ♦ Tranz. A duce mai departe un lucru început. [Pr.: -nu-a. — Prez. ind. și: *continuu*] — Din fr. **continuer**, lat. **continuare**.

CONTINUĂRE, *continuări*, s.f. Acțiunea de a *continua* și rezultatul ei; urmare, prelungire. ♦ Loc. adv. *În continuare* = fără întreruperi, continuu; mai departe, mai încolo. [Pr.: -nu-a] — V. **continua**.

CONTINUATIV, **-Ă**, *continuativi*, -e, adj. (Adesea adverbial) (Care se petrece) în mod continuu. [Pr.: -nu-a] — Din fr. **continuatif**.

CONTINUATÓR, **-OĂRE**, *continuatori*, -oare, s.m. și f. Persoană care continuă un lucru, o acțiune etc. începută de altul. [Pr.: -nu-a] — Din fr. **continuateur**.

CONTINUITĂȚE, *continuități*, s.f. Faptul, însușirea de a fi continuu, starea a ceea ce este continuu. [Pr.: -nu-i] — Din fr. **continuité**, lat. **continuitas**, -atis.

CONTINUU, **-UĂ**, *continui*, -ue, adj. (Adesea adverbial) Care are loc fără întrerupere, care se prelungeste fără pauză; neîntrerupt, neînțecat, necurmat. ♦ *Curent continuu* = curent electric care are un singur sens. ♦ (Lingv.: despre consoane; și substantivat, f.) Constrictiv. [Pr.: -nu-u] — Din fr. **continuu**, lat. **continuus**.

CONTINUUM, *continuumuri*, s.n. Șir neîntrerupt. [Pr.: -nu-um] — Din lat. **continuum**.

CONTIȘÓR, *contișoare*, s.n. (Fam.; rar) Socoteală mică, neînsemnată; sumă mică de plată. — **Cont** + suf. *-ișor*.

CONȚOĂR, *contoare*, s.n. 1. Birou de comerț (în special al unui bancher). 2. Birou, masă pentru numără banii, pentru etalat mărfuri (mici) etc.

3. Agenție comercială într-un stat străin. [Var.: **comptoár** s.n.] — Din fr. **comptoir**.

CONTONDÉNT, **-Ă**, *contondenți*, -te, adj. (Despre obiecte, corpuri) Ale cărui lovituri provoacă contuzii fără a tăia sau a sângera; tare. — Din fr. **contondant**.

CONTOPÍ, *contopesc*, vb. IV. Refl. și tranz. A (se) amesteca cu ceva, formând un singur tot; a (se) îni strâns, a (se) împreuna. — **Con¹- + topi** (după germ. *zusammenschmelzen*).

CONTOPÍRE, *contopiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *contopi* și rezultatul ei; fuziune. — V. **contopi**.

CONTÓR, *contoare*, s.n. Aparat de măsurat cantitatea consumată de apă, de energie electrică, de gaze etc. într-un anumit timp; ceas (3). — Din fr. **comptoir**, germ. **Kontor**.

CONTORIZĂ, *contorizez*, vb. I. Tranz. A număra prin intermediul unor aparate specializate; a înregistra prin contor. — **Contor** + suf. *-iza*.

CONTORIZĂRE, *contorizări*, s.f. Acțiunea de a *contoriza* și rezultatul ei. — V. **contoriza**.

CONTORIZĂȚ, **-Ă**, *contorizați*, -te, adj. Numărat, înregistrat prin contor. — V. **contoriza**.

CONTORSIONĂ, *contorsionez*, vb. I. Refl. și tranz. (Adesea fig.) A face sau a provoca una sau mai multe contorsiuni. [Pr.: -si-o] — Din fr. **contorsionner**.

CONTORSIONĂRE, *contorsionări*, s.f. Acțiunea de a (se) *contorsiona* și rezultatul ei; contorsiune. [Pr.: -si-o] — V. **contorsiona**.

CONTORSIONĂȚ, **-Ă**, *contorsionați*, -te, adj. 1. Sucid, răsucit; (despre oameni) cu trupul sau cu o parte a trupului strâmbat (din cauza unei infirmități sau a unei suferințe trecătoare). 2. Fig. (Despre stil) Lipsit de armonie, necurgător; chinuit. [Pr.: -si-o] — Din fr. **contorsionné**.

CONTORSIONÍST, *contorsioniști*, s.m. Gimmast de circ cu foarte mare mobilitate. [Pr.: -si-o] — **Contorsiona** + suf. *-ist*.

CONTORSIUNE, *contorsiuni*, s.f. Răsucire a trupului sau a unei părți a lui datorată contracției musculare; contracție violentă și involuntară a mușchilor; cripație. [Pr.: -si-u] — Din fr. **contorsion**, lat. **contorsio**, -onis.

CONȚOȘ s.n. v. **contăș**.

CONTRA¹- Element de compunere cu sensul „împotriva”, „opus”, care servește la formarea unor substantive, a unor adjective sau a unor verbe. — Din fr. **contre**, lat., it. **contra**.

CONȚRĂ² prep., adv. I. Prep. 1. Împotriva (cuiva sau a ceva). ♦ Loc. adv. *Din contra* (sau *contră*) = dimpotrivă. 2. În schimbul altei valori. II. Adv. Împotrivă; cu totul altfel. — Din fr. **contre**, lat., it. **contra**.

CONȚRĂ³, *contrez*, vb. I. Tranz. 1. A contrazice. 2. (La box, scrimă, lupte, judo) A da o contră. 3. (La bridge) A se opune, a cere o amendă dublă. — Din fr. **contrac**.

CONTRAACUZĂȚIE, *contraacuzății*, s.f. Învinuire adusă de către acuzat acuzatorului. — Din fr. **contre-accusation**.

CONTRAALIZÉU, *contraalizee*, s.n. Vânt regulat care circulă deasupra alizeelor în sens contrar. — Din fr. **contre-alizé**.

CONTRAAMIRĂL, *contraamirali*, s.m. Grad de ofițer în marina militară, corespunzător gradului de general-maior din trupele de uscat; persoană care are acest grad. — Din fr. **contre-amiral**.

CONTRAANCHETĂ, *contraanchete*, s.f. (Jur.) Repetare a anchetei pentru verificarea ei. — Din fr. **contre-enquête**.

CONTRAARGUMENT, *contraargumente*, s.n. Argument care se opune altuia. — Din fr. **contre-argument**.

CONTRAARGUMENTĂ, *contraargumentez*, vb. I. Tranz. A respinge ceva prin contraargumente. — Din **contraargument**.

CONTRAARGUMENTĂRE, *contraargumentări*, s.f. Acțiunea de a *contraargumenta*. — V. **contraargumenta**.

CONTRAATĂC, *contraatacuri*, s.n. Ripostă ofensivă desfășurată de o unitate militară aflată în apărare, cu scopul de a respinge un atac al inamicului pătruns în dispozitivul ei și de a restabili pozițiile inițiale. ♦ (Sport) Ripostă promptă, ca răspuns la atacul adversarului. — Din fr. **contre-attaque**.

CONTRAATĂCĂ, *contraatác*, vb. I. Tranz. (Mil.) A executa un contraatac. ♦ (Sport) A da o ripostă. — Din fr. **contre-attaquer**.

CONTRABALANSĂ, *contrabalansez*, vb. I. Tranz. A aduce în stare de echilibru; a cumpăni. ♦ Fig. A anula sau a compensa efectul unei acțiuni prin altă acțiune. — Din fr. **contrebalancer**.

CONTRABALANSĂRE, *contrabalansări*, s.f. Acțiunea de a *contrabalansa*; egalare, cumpănire, echilibrare. — V. **contrabalansa**.

CONTRABĂNDĂ, *contrabande*, s.f. Trecere clandestină peste graniță a unor mărfuri interzise sau sustrate de la plata taxelor vamale; *p. ext.* marfă adusă sau sustrasă în acest mod. ♦ Loc. adj. *De contrabandă* = (despre mărfuri) trecut sau destinat a fi trecut peste graniță în mod clandestin; *fig.*

rezultat prin înșelătorie, fără valoare, fals. ⇨ Loc. adv. *Prin contrabandă* = în mod ilegal, clandestin, pe ascuns. — Din fr. **contrebande**.

CONTRABANDÍST, -Ă, *contrabandiști, -ste*, s.m. și f. Persoană care face contrabandă. — **Contrabandă** + suf. *-ist*.

CONTRABARĂJ, *contrabaraie*, s.n. Baraj de înălțime mică din piatră, din beton sau din lemn, amplasat la o distanță mică în aval de un baraj principal, pentru a preîntâmpina eroziunea fundului albiei și surparea barajului principal. — **Contra¹ + baraj**.

CONTRABĂS, (1) *contrabasuri*, s.n., (2) *contrabași*, s.m. 1. S.n. Instrument muzical cu coarde și arcuș, de dimensiuni mari, având registrul cel mai grav din familia instrumentelor cu coarde și arcuș. 2. S.m. Contrabasist. — Din fr. **contrebasse**.

CONTRABASÍST, -Ă, *contrabasiști, -ste*, s.m. și f. Persoană care cântă la contrabas (1); contrabas (2). — Din fr. **contrebassiste**.

CONTRABATERIE, *contrabaterii*, s.f. Acțiune de luptă dusă de artileria proprie împotriva bateriilor inamicului, aflate în poziție de tragere. — Din fr. **contrebatterie**.

COBRABĂTĂTOR, *contrabătătoare*, s.n. Piesă de lucru a batozei, care constituie, împreună cu bătătorul, mecanismul de batere pentru trerier. — **Contra¹ + bătător**.

CONTRACALÍBRU, *contracalibre*, s.n. Piesă folosită la executarea și la controlul unui calibru. — Din fr. **contrecalibre**.

CONTRACANDIDAT, -Ă, *contracandidați, -te*, s.m. și f. Persoană care candidează împotriva altui candidat pentru ocuparea unei funcții sau a unei demnități; rival. — **Contra¹ + candidat**.

CONTRACARĂ, *contracarez*, vb. I. Tranz. A împiedica, a zădărnici planurile, intențiile etc. cuiva; a neutraliza. — Din fr. **contrecarrer**.

CONTRACĂMP, *contracâmpuri*, s.n. (Cin.) Filmare efectuată dintr-un unghi opus celui precedent și simetric cu acesta. — După fr. **contre-champ**.

CONTRACCÍU, -ÍE, *contraccii*, s.m. și f. (Inv.) Persoană care încheie un contract de concesiune; concesiionar. — **Contract** + suf. *-giu*.

CONTRACEPTÍV, -Ă, *contraceptivi, -e*, adj., s.n. (Metodă sau produs) care împiedică fecundăția; anticoncepțional. — Din fr. **contraceptif**.

CONTRACÉPTIE s.f. Măsură temporară și reversibilă de evitare a sarcinii, constând din utilizarea unei metode sau folosirea unui produs contraceptiv; anticoncepție. — Din fr. **contraception**.

CONTRACIVADIÉRĂ, *contracivadiere*, s.f. (Mar.) Pânză pătrată așezată sub bompres. [Pr.: *-di-e-*] — Din fr. **contre-civadière**.

CONTRÁCT, *contracte*, s.n. Acord încheiat între două sau mai multe persoane (fizice sau juridice), din care decurg anumite drepturi și obligații; act, înscris ce consemnează acest acord; convenție. ⇨ *Contract de muncă* = contract încheiat de un salariat cu o întreprindere sau cu o instituție, prin care cel dintâi se obligă să presteze în favoarea celei din urmă o anumită muncă în schimbul unui salariu. ⇨ (Fil.) *Contract social* = teorie care explică originea și natura statului pe baza unei convenții încheiate expres sau tacit între indivizii înșiși, între indivizii și suveran, între individ și comunitate. — Din fr. **contrat**, lat. **contractus**.

CONTRÁCTĂ, *contractez*, vb. I. I. Tranz. 1. A încheia un contract. 2. A lua asupra sa o obligație, a se îndatora la... ⇨ Expr. *A contracta o datorie* = a face o datorie, a se împrumuta. 3. A se molipsi de..., a se îmbolnăvi de..., a lua o boală... II. 1. Tranz. și refl. A (se) strânge, a (se) zgârci². 2. Refl. (Despre corpuri) A-și micșora dimensiunile în urma unui proces fizic sau tehnologic. — Din fr. **contracter**, lat. **contractare**.

CONTRÁCTĂBIL, -Ă, *contractabili, -e*, adj. Care se contractă, capabil de a se contracta; contractil. — Cf. fr. **contractile**.

CONTRÁCTĂNT, -Ă, *contractanți, -te*, s.m. și f., adj. (Persoană fizică sau juridică) care încheie un contract, care se angajează prin contract față de cineva. — Din fr. **contractant**.

CONTRÁCTĂRE, *contractări*, s.f. Acțiunea de a (se) contracta și rezultatul ei. — V. **contracta**.

CONTRÁCTĂT, -Ă, *contractați, -te*, adj. Strâns, zgârcit (2). — V. **contracta**. **CONTRÁCTIBILITÁTE** s.f. Proprietate a unor țesuturi animale (mai ales musculare) de a se contracta la impulsul unor excitanți; contractilitate. — **Contractibil** + suf. *-itate* (după fr. *contractilité*).

CONTRÁCTÍL, -Ă, *contractili, -e*, adj. (Med.) Contractabil. — Din fr. **contractile**.

CONTRÁCTILITÁTE, *contractilități*, s.f. (Med.) Contractibilitate. — Din fr. **contractilité**.

CONTRÁCTÓR, -OÁRE, *contractori, -oare*, adj. Care contractează. — Din fr. **contracteur**.

CONTRÁCTUÁL, -Ă, *contractuali, -e*, adj. Privitor la un contract; prevăzut în contract; condiționat printr-un contract. [Pr.: *-tu-a-*] — Din fr. **contractuel**.

CONTRÁCTUÁLÍSM s.n. Doctrină socială, politică și juridică, apărută în sec. XVII, fondată pe principiul contractului social; teoria contractualistă. [Pr.: *-tu-a-*] — **Contractual** + suf. *-ism*.

CONTRÁCTUÁLÍST, -Ă, *contractualiști, -ste*, adj., s.m. și f. (Adept) al contractualismului. ⇨ *Teoria contractualistă* = contractualism. [Pr.: *-tu-a-*] — De la **contractualism** cu schimbarea sufixului.

CONTRÁCTURĂ, *contracturi, -ste*, s.f. Contracte musculare involuntare și persistente; rigiditate musculară. — Din fr. **contracture**.

CONTRÁCTÍE, *contractii*, s.f. 1. Încordare, zgârcire a mușchilor în urma excitației lor; contractare. 2. Micșorare a volumului unui corp în urma unui proces fizic sau tehnologic (uscarea, răcire, ardere, solidificare). — Din fr. **contraction**, lat. **contractio**.

CONTRÁCÚRBĂ, *contracurbe*, s.f. Curbă a unei șosele sau a unei linii de cale ferată, care urmează imediat după o altă curbă situată în același plan, dar cu concavitățile în sens contrar. — Din fr. **contre-courbe**.

CONTRÁCÚRÉNT, *contracurenți*, s.m. 1. Curgere în sensuri opuse a două fluide în contact, pentru a se înlăsa o interacțiune de natură fizică sau chimică între ele. 2. Curent marin format prin înlocuirea maselor de ape deplasate de vânturile regulate cu ape din adâncime. — Din fr. **contre-courant**.

CONTRÁDÁNS, *contradansuri*, s.n. Vechi dans cu ritm binar și mișcare vioaie, asemănător cu cadrilul; melodie după care se execută acest dans. [Var.: (inv.) **contradánț** s.n.] — Din fr. **contredanse**.

CONTRÁDÁNT s.n. v. **contradans**.

CONTRÁDÍCTORIALITÁTE s.f. Principiu fundamental al dreptului procesual, în temeiul căruia fiecare parte dintr-un proces este îndreptățită să i se comunice toate actele părții adverse și să discute în contradictoriu problemele care interesează soluționarea pricinii. [Pr.: *-ri-a-*] — **Contradictoriu** + suf. *-alitate*.

CONTRÁDÍCTÓRIU, -IE, *contradictorii*, adj. (Despre fenomene, idei, tendințe) Care se contrazic între ele, care se exclud reciproc, care sunt incompatibile unul cu altul. ⇨ Loc. adj. și adv. *În contradictoriu* = (care este) în opoziție de idei cu ceva sau cu cineva. — Din fr. **contradictoire**.

CONTRÁDÍCTÍE, *contradicții*, s.f. 1. Situație a două lucruri care se opun. 2. (Log.) Conjunția unei propoziții și a negației sale. 3. Nepotrivire între idei, fapte etc. ⇨ *Spirit de contradicție* = tendință de a contrazice mereu pe ceilalți. ⇨ Loc. adv. *În contradicție cu...* = în opoziție sau în dezacord cu... — Din fr. **contradiction**, lat. **contradictio**.

CONTRÁDÍG, *contradiguri*, s.n. Dig de consolidare a digului principal. — Din fr. **contre-digue**.

CONTRÁEPOLÉT, *contraepoleți*, s.m. (leșit din uz) Epolet fără franjuri. [Pr.: *-tra-e-*] — Din fr. **contre-épaulette**.

CONTRÁESCÁRPĂ, *contraescarpe*, s.f. Baraj anticanc săpat pe contrapanta unui teren înclinat, în scopul măririi înclinării acestuia pentru a provoca răsturnarea tancurilor inamice care ar încerca să treacă. [Pr.: *-tra-es-*] — Din fr. **contrescarpe**.

CONTRÁEXPERTÍZĂ, *contraexpertize*, s.f. Expertiză cerută de partea nemulțumită și destinată să verifice o expertiză efectuată anterior. [Pr.: *-tra-ex-*] — Din fr. **contre-expertise**.

CONTRÁEXTÉNSIE, *contraextensii*, s.f. (Med.) Aplicare a unei forțe egale, dar opuse forței extensiei asupra membrului sau a unor părți ale corpului. [Pr.: *-tra-ex-*] — Din fr. **contre-extension**.

CONTRÁFÁCE, *contrafác*, vb. III. Tranz. A reproduce un document, un obiect, un preparat original în scop fraudulos, dându-l drept autentic; a falsifica. — **Contra¹ + face** (după fr. *contrefaire*).

CONTRÁFÁCERE, *contrafaceri*, s.f. Acțiunea de a *contraface* și rezultatul ei; reproducere frauduloasă, falsificare. — V. **contraface**.

CONTRÁFÁGÓT, *contrafagoturi*, s.n. Instrument muzical de suflat, mai mare decât fagotul și care sună cu o octavă mai jos decât acesta, având registrul cel mai grav din orchestra simfonică. — Din it. **contrafagotto**.

CONTRÁFÁCÚT, -Ă, *contrafăcuți, -te*, adj. Falsificat, reproduș fraudulos; artificial. — V. **contraface**.

CONTRÁFIȘĂ, *contrafișe*, s.f. Bară de lemn sau de metal folosită pentru transmiterea forțelor de la o piesă orizontală la una verticală. — Din fr. **contre-fiche**.

CONTRÁFÓRT, (1) *contraforti*, s.m., (2) *contraforturi*, s.n. 1. S.m. Întăritură masivă de beton sau de zidărie în formă de pilastru, care formează corp comun cu un zid și care servește la mărirea rezistenței lui. 2. S.n. Fiecare dintre picioarele înclinate spre exterior ale unui turn de extracție. — Din fr. **contrefort**.

CONTRÁGABIÉR, *contragabieri*, s.m. (Mar.) A treia velă pătrată începând de jos a unui gabier. [Pr.: *-bi-er-*] — Din fr. **contre-gabier**.

CONTRÁGE, *contrág*, vb. III. Refl. (Despre două vocale alăturate) A se reduce la o singură emisiune vocalică (vocală sau diftong). — Din lat. **contrahere** (după *trage*).

CONTRĂGERE, *contrageri*, s.f. Acțiunea de a se *contrage* și rezultatul ei. — V. **contrage**.

CONTRAGREUTĂTE, *contragreutăți*, s.f. Greutate care servește într-un sistem tehnic la echilibrarea totală sau parțială a unei forțe fixe sau a unei greutateți în mișcare. [Pr.: -gre-u-] — **Contra**¹ + **greutate** (după fr. *contrepoids*).

CONTRAGRIFĂ, *contragrife*, s.f. Piesă metalică în formă de gheară, care, într-un aparat de luat vederi, imobilizează pelicula cinematografică în timpul expunerii. — Din fr. **contre-griffe**.

CONTRAINDICĂ, *contraindic*, vb. I. Tranz. (Rar) A interzice ceva (mai ales unui bolnav); a da o indicație contrară. — Din fr. **contre-indiquer**.

CONTRAINDICĂT, -Ă, *contraindicați, -te*, adj. (Despre tratamente, medicamente, alimente) Nepotrivit, nerecomandabil, nociv, vătămător în anumite stări sau împrejurări. — V. **contraindica**.

CONTRAINDICĂȚIE, *contraindicații*, s.f. Împrejurare specială care interzice aplicarea unui tratament sau folosirea unui remediu, regim alimentar etc. — Din fr. **contre-indication**.

CONTRAINFORMĂȚII s.f. pl. Ansamblul activității desfășurate de serviciul de stat însărcinat cu urmărirea și combaterea spionajului; contraspionaj (2). — **Contra**¹ + **informații**.

CONTRAIINTEROGĂTORIU, *contraintergatorii*, s.n. (Jur.) Interogatoriu luat pentru a verifica un interogatoriu anterior. — Din fr. **contre-interrogatoire**.

CONTRALOVITURĂ, *contralovituri*, s.f. Ripostă ofensivă executată de forțe militare importante, cu scopul nimicirii inamicului și al restabilirii apărării. — **Contra**¹ + **lovitură** (după fr. *contrecoup*).

CONTRĂLTĂ, *contralte*, s.f. Cântăreață care are voce de contralto. — Din it. **contralta**.

CONTRĂLTO s.n. Voce feminină cu registrul cel mai grav și a cărei întindere cuprinde aproximativ două octave. — Din it. **contralto**.

CONTRAMĂISTRU, *contramaistri*, s.m. 1. Muncitor calificat care supraveghează și dirijează un sector dintr-o întreprindere industrială. 2. (În vechea organizare a armatei) Grad în corpul subofițerilor de marină; persoană care avea acest grad. — **Contra**¹ + **maistru** (după fr. *contremaître*).

CONTRAMANDĂ, *contramandez*, vb. I. Tranz. A revoca un ordin, o dispoziție sau o hotărâre; a anula. ♦ A renunța la un proiect, la un plan, la o vizită etc. stabilite dinainte. — Din fr. **contremander**.

CONTRAMANDĂRE, *contramandări*, s.f. Acțiunea de a *contramanda*. — V. **contramanda**.

CONTRAMĂRCĂ, *contramărci*, s.f. Parte a unui bilet de spectacol care rămâne la spectator după intrarea în sală, ca dovadă a dreptului său de a lua parte la spectacolul respectiv. — Din fr. **contremarque**.

CONTRAMĂRȘ, *contramărșuri*, s.n. Mărșul pe care îl execută o trupă când își schimbă direcția; evoluția unei coloane care-și schimbă frontul. — Din fr. **contremarche**.

CONTRAMĂSURĂ, *contramăsuri*, s.f. Măsură luată pentru a contracara efectele altei măsuri. — **Contra**¹ + **măsură**.

CONTRAMINĂ, *contramine*, s.f. Lucrare subterană făcută cu scopul de a descoperi și de a distruge minele puse de inamic. — Din fr. **contre-mine**.

CONTRAOCTAVĂ, *contraoctave*, s.f. Cea mai gravă și mai profundă dintre octave. [Pr.: -tra-oc-] — Din fr. **contre-octave**.

CONTRAOFENSIVĂ, *contraofensive*, s.f. Trecere de la apărare la ofensiva de mari proporții, cu forțele unuia sau ale mai multor fronturi, în scopul stăvilirii inamicului aflat în ofensivă. [Pr.: -tra-o-] — Din fr. **contre-offensive**.

CONTRAOFERTĂ, *contraoferte*, s.f. Ofertă (1) diferită sau opusă altei oferte. — **Contra**¹ + **ofertă** (după fr. *contre-offre*).

CONTRAOORDIN, *contraordine*, s.n. Ordin prin care se revocă un ordin dat anterior. [Pr.: -tra-or-] — **Contra**¹ + **ordin** (după fr. *contre-ordre*).

CONTRAOTRĂVĂ, *contraotrăvuri*, s.f. Antidot. — **Contra**¹ + **otrăvă**.

CONTRAPĂGINĂ, *contrapagini*, s.f. A doua față a unei foi scrise sau imprimată. — **Contra**¹ + **pagină**.

CONTRAPĂNTĂ, *contrapante*, s.f. Pantă opusă altei pante în cadrul profilului unei văi fluviale sau glaciere, cu formații geologice de durități și vârste diferite. — Din fr. **contrepente**.

CONTRAPĂPĂ, *contrapapi*, s.m. Papă ales împotriva altui papă. — Din it. **contropapa**.

CONTRAPARTIDĂ s.f. Dublură a unui cont, a unui registru, ținută pentru verificare. — Cf. fr. **contrepartie**.

CONTRAPERFORMANȚĂ, *contraperformance*, s.f. 1. (Sport) Rezultat slab. 2. Incompetență. — Din fr. **contraperformance**.

CONTRAPIULIȚĂ, *contrapiulițe*, s.f. Piuliță suplimentară care se strânge peste o altă piuliță în vederea asigurării împotriva desfacerii îmbinărilor. [Pr.: -pi-u-] — **Contra**¹ + **piuliță**.

CONTRAPLACĂJ, *contraplacaje*, s.n. Placă formată din mai multe foi subțiri din lemn, suprapuse și lipite între ele, cu fibrele lemnului în sens contrar. ♦ Placaj. — Din fr. **contre-placage**.

CONTRAPLĂN, *contraplanuri*, s.n. Procedeu de montaj constând în alternarea cadrelor filmate cu aparatul așezat în unghiuri de filmare opuse. — Din fr. **contre-plan**.

CONTRAPLONJÉU, *contraplonjeuri*, s.n. (Cin.) Filmare dirijată de jos în sus, care dă impresia de forță, de înălțare. — Din fr. **contre-plongée**.

CONTRAPONDERE, *contraponderi*, s.f. Ceea ce echilibrează, contrabalansează sau neutralizează o forță, o acțiune etc. — **Contra**¹ + **pondere** (după fr. *contrepoids*).

CONTRAPOZIȚIE, *contrapoziiți*, s.f. Poziție contrară celei prezentate; opoziție. — **Contra**¹ + **poziție**.

CONTRAPREGĂȚIRE, *contrapregătiri*, s.f. Lovitură dată grupării principale a inamicului, cu ajutorul artileriei, aviației și al rachetelor, înainte de începerea ofensivei acestuia, în scopul zădărnirii ei. — **Contra**¹ + **pregătire**.

CONTRAPRESIUNE, *contrapresiuni*, s.f. Presiune care se opune acțiunii normale a aburului asupra pistonului unei mașini. [Pr.: -si-u-] — **Contra**¹ + **presiune**.

CONTRAPROBĂ, *contraprobe*, s.f. Probă suplimentară, efectuată atunci când o probă anterioară nu dă rezultate concludente. — **Contra**¹ + **probă**.

CONTRAPRODUCTIV, -Ă, *contraproductivi, -e*, adj. Care este neproductiv. ♦ Fig. Care este dăunător; primejdios. — **Contra**¹ + **productiv**.

CONTRAPROIECT, *contraproiecte*, s.n. Proiect care verifică, îmbunătățește sau înlocuiește un proiect anterior. — După fr. **contreprojet**.

CONTRAPROPUNERE, *contrapropuneri*, s.f. Propunere opusă altei propuneri. — **Contra**¹ + **propunere** (după fr. *contreproposition*).

CONTRAPUNCT s.n. 1. Tehnică în compoziția muzicală, constând în suprapunerea a două sau a mai multe linii melodice de sine stătătoare, având fiecare un înțeles propriu, dar formând laolaltă un tot organic; polifonie, contratemă. 2. Știința care se ocupă cu studiul regulilor contrapunctului (1). — Din it. **contrappunto**, fr. **contrepoint**.

CONTRAPUNCTĂ, *contrapunctez*, vb. I. 1. Intrans. (Muz.; rar) A folosi tehnica contrapunctului. 2. Tranz. Fig. A construi pe mai multe planuri paralele individualizate situații, imagini corespondente etc. — Din **contrapunct**.

CONTRAPUNCTIC, -Ă, *contrapunctici, -ce*, adj. Care este scris după regulile contrapunctului. — **Contrapunct** + suf. **-ic**.

CONTRAPŪNE, *contrapŭn*, vb. III. Tranz. (Rar) A opune. — **Contra**¹ + **pune**.

CONTRĂR, -Ă, *contrari, -e*, adv., s.n., prep. 1. Adj. Opus, potrivnic.

♦ *Noțiuni contrare* = două noțiuni al căror obiect poate face parte cel mult din sfera uneia, dar poate lipsi din sfera ambelor. 2. Adv. Împotrivă, în contra, neconform cu... 3. S.n. (La pl.; în forma *contrarii*) Denumire dată noțiunii care desemnează laturi, însușiri sau tendințe ale obiectelor și proceselor opuse unele altora, astfel încât se exclud reciproc, această opoziție constituind forța motrice și conținutul principal al dezvoltării aceluși obiect sau proces; (și la sg.) fiecare dintre termenii unei contradicții (1). 4. Prep. Contra, împotriva cuiva sau a ceva. [Var.: **contrăriu**, **-le** adj., s.n.] — Din fr. **contraire**, lat. **contrarius**.

CONTRARĂNDĂ, *contrarande*, s.f. Velă de formă triunghiulară sau trapezoidală plasată deasupra rondei pe goelete și pe iahturi. — Din it. **contraranda**.

CONTRARECÉPTIE, *contrarecepții*, s.f. Operație de recepție repetată în caz de litigiu, pentru a verifica recepția făcută anterior. — **Contra**¹ + **recepție** (după fr. *contre-réception*).

CONTRAREFĂRMĂ s.f. Mișcare inițiată împotriva Reformei în sec. XVI de Biserica catolică și sprijinită de unele monarhii din Europa Occidentală și Centrală. — Din fr. **contre-réforme**.

CONTRAREVOLUȚIE, *contrarevoluții*, s.f. Mișcare politică și socială care vizează distrugerea, anularea rezultatelor unei revoluții. — Din fr. **contre-révolution**, rus. **kontrevoluția**.

CONTRAREVOLUȚIONĂR, -Ă, *contrarevoluționari, -e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Referitor la contrarevoluție, care aparține contrarevoluției. 2. S.m. și f. Adept al contrarevoluției, participant la contrarevoluție. [Pr.: -ri-o-] — Din fr. **contre-révolutionnaire**, rus. **kontrevoluționer**.

CONTRARIĂ, *contrariez*, vb. I. Tranz. A supăra sau a surprinde pe cineva în mod neplăcut, făcând sau spunându-i ceva care se opune convingerilor, intențiilor sau așteptărilor, dorințelor sale. [Pr.: -ri-a] — Din fr. **contrarier**.

CONTRARIĂNT, -Ă, *contrarianți, -te*, adj. Care contrariază. [Pr.: -ri-anț] — **Contraria** + suf. **-ant**.

CONTRARIĂT, -Ă, *contrariați, -te*, adj. Surprins în mod neplăcut de o împotrivire sau de un fapt care îi contrazice părerile sau așteptările. [Pr.: -ri-aț] — V. **contraria**.

CONTRARIERE, *contrarieri*, s.f. Acțiunea de a *contraria* și rezultatul ei. [Pr.: -ri-e-] — V. **contraria**.

CONTRARIETĂTE, *contrariatăți*, s.f. 1. Stare de surprindere neplăcută, provocată de o împotrivire, de o contrazicere. 2. Raport logic între două

noțiuni sau poziții care se exclud reciproc, dar care pot fi înlăturate ambele în favoarea unei a treia noțiuni sau poziții. [Pr.: -ri-e] — Din fr. **contrariété**.

CONTRĂRIU, -IE adj., s.n. v. **contrar**.

CONTRĂS, -Ă, *contrași, -se*, adj. (Lingv.; despre două vocale alăturate) Redus la o singură emisiune vocalică (vocală sau diftong). — V. **contrage**.

CONTRASĂGEATĂ, *contrasăgeți*, s.f. Deplasare pe verticală, opusă sensului de acțiune a forțelor, care se dă diferitelor porțiuni ale unui element de construcție pentru a reduce sau a anula săgeata elastică ce apare din cauza încărcărilor. — **Contra¹ + săgeată**.

CONTRASCOTĂ, *contrascote*, s.f. Fiecare dintre frânghiile prinse la colțurile pânzelor unei corăbii, servind la strângerea acestor pânze. — Din it. **contrascotta**.

CONTRASEMNĂ, *contrasemnez*, vb. I. Tranz. A pune semnătura pe un act semnat în prealabil de un organ ierarhic superior. — **Contra¹ + semna** (după fr. *contresigner*).

CONTRASEMNĂRE s.f. Acțiunea de a *contrasemna* și rezultatul ei. — V. **contrasemna**.

CONTRASEMNATĂR, -Ă, *contrasemnatar, -e*, s.m. și f. Persoană care contrasemnează. — **Contra¹ + semnatar** (după fr. *contresignataire*).

CONTRASEMNĂTURĂ, *contrasemnături*, s.f. Semnătură pusă pe un act după semnătura organului ierarhic superior. — **Contra¹ + semnătură** (după fr. *contreseing*). Cf. germ. Kontrasignatur.

CONTRASĂNS s.n. 1. Sens opus celui obișnuit (sau celui normal). 2. Lucru lipsit de sens. — Din fr. **contresens**.

CONTRASERVÍ, *contraservesc*, vb. IV. Tranz. (Rar) A deservi¹. — **Contra¹ + servi**.

CONTRASERVÍCIU, *contraserviciu*, s.n. 1. Serviciu făcut în schimbul altui serviciu. 2. (Rar) Deserviciu. — **Contra¹ + serviciu**.

CONTRASPIONAJ, *contraspionaje*, s.n. 1. Activitate de urmărire și de contrarcarare a actelor de spionaj și de descoperire și prindere a spionilor. 2. Serviciu special care desfășoară activitatea de contraspionaj (1). [Pr.: -spi-o-] — **Contra¹ + spionaj** (după fr. *contre-espionnage*).

CONTRĂST, *contraste*, s.n. 1. Opoziție puternică între două sau mai multe lucruri, stări, acțiuni etc. 2. Diferența dintre înnegrirea maximă și cea minimă a unei imagini fotografice. ♦ *Contrastul imaginii* = mărime caracteristică pentru variația strălucirii locale în cuprinsul unei imagini de pe ecranul tubului cinescop, în televiziune. — Din fr. **contrast**.

CONTRASTĂ, *contrastez*, vb. I. Intrans. A fi în contrast cu ceva sau cu cineva. — Din fr. **contraster**.

CONTRASTĂNT, -Ă, *contrastanți, -te*, adj. Care contrastează, care este (pus) în contrast; contrastiv, opus. — Din fr. **contrastant**.

CONTRASTÍV, -Ă, *contrastivi, -e*, adj. 1. Care pune în evidență un contrast, care accentuează un contrast; contrastant, opus. 2. (Lingv.; în sintagmele) *Analiză contrastivă* = metodă de cercetare a fenomenelor lingvistice pe baza analizei diferențelor existente între sistemele a două limbi sau între două stadii evolutive ale aceleiași limbi. *Gramatică contrastivă* = gramatică bazată pe analiza contrastivă. 3. De gramatică contrastivă (1). — Din engl. **contrastive**.

CONTRASUBIECT, *contrasubiecte*, s.n. Melodie care apare concomitent cu subiectul unei fugi sau al altor lucrări polifonice. — Cf. fr. *contre-sujet*.

CONTRAȘINĂ, *contrașine*, s.f. Șină de cale ferată așezată paralel cu șinele de cale ferată obișnuită pentru a reduce uzura roților, a evita deraierea la curbele prea pronunțate sau pentru a ridica șoseaua (în dreptul trecerilor de nivel) la înălțimea șinelor. — **Contra¹ + șină** (după fr. *contre-rail*).

CONTRATĂMĂ, *contrateme*, s.f. Melodie care se aude concomitent cu subiectul în timpul expunerii lui într-o lucrare polifonică; contrapunct (1), polifonie. — Din fr. **contre-thème**.

CONTRATÍMP, *contratimp*, s.m. 1. (Muz.) Deplasare, prin apariția unei pauze, a accentului de pe un timp tare al măsurii pe un timp slab. 2. Nepotrivire, inoportunitate. ♦ Expr. *În contratimp* = la timp nepotrivit; inoportun. — **Contra¹ + timp** (după fr. *contretemps*).

CONTRATÍP, *contratipuri*, s.n. Copie negativă a unui film, obținută după un pozitiv intermediar și folosită pentru obținerea unui număr mare de copii pozitive. — Din fr. **contretype**.

CONTRATÍPĂR, *contratipare*, s.n. (Tipogr.) Text tipărit pe versoul unei pagini tipărite. — **Contra¹ + tipar**.

CONTRATÍPĂRE, *contratipări*, s.f. (Cin.) Obținere de contratipuri. — De la **contratip**.

CONTRATÍPÉ s.f. Retușare fotografică făcută pe un negativ intermediar, când negativul principal este foarte prețios și nu poate fi refăcut. — Din fr. **contretype**.

CONTRATORPILÓR, *contratorpiloare*, s.n. (leșit din uz) Navă de război rapidă, care urmărește și distruge torpiloarele; distrugător. — Din fr. **contre-torpilleur**.

CONTRATREAPTĂ, *contratrepte*, s.f. (Constr.) Suprafață verticală care formează partea din față a unei trepte (1). — **Contra¹ + treaptă**.

CONTRATURĂ, *contrature*, s.f. Tură¹ inversă. — **Contra¹ + tură**.

CONTRAVALOARE s.f. Echivalent (mai ales în bani) al unui lucru oarecare; valoare dată în schimb altelei valori. — Din fr. **contre-valeur**.

CONTRAVĂNTUIRE, *contravântuiri*, s.f. Element de construcție de forma unei grinzii cu zăbrele, având rolul de a prelua forțele horizontale (presiunea vântului, forța de frânare) care acționează asupra unei construcții. — **Contra¹ + vântuire** (rar, <vântui).

CONTRAVENÍ, *contravín*, vb. IV. Intrans. A săvârși o abatere de la o lege, de la un regulament, de la regulile de conviețuire socială etc. — Din fr. **contrevenir**.

CONTRAVENÍENT, -Ă, *contravenienți, -te*, s.m. și f. Persoană care săvârșește o contravenție. [Pr.: -ni-en] — Din germ. **Kontravenient**. Cf. fr. *contre-venant*.

CONTRAVENÍŢIE, *contravenții*, s.f. Abatere de la o lege care, având un grad redus de pericol social, este pedepsită numai prin aplicarea de amenzi sau alte pedepse ușoare. [Var.: (Inv.) **contraveniune** s.f.] — Din fr. **contravention**.

CONTRAVENÍŢIONAL, -Ă, *contravenționali, -e*, adj. De contravenție, privitor la contravenție. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **contraventionnel**.

CONTRAVENÍŢIUNE s.f. v. **contravenție**.

CONTRAVIZITĂ, *contravizite*, s.f. 1. A doua vizită făcută de medic bolnavilor dintr-un spital, în timpul după-amiezii. 2. (Inv.) Vizită cu care se răspunde altei vizite. — Din fr. **contre-visite**.

CONTRAZÍCE, *contrazic*, vb. III. 1. Tranz. A susține contrariul celor spuse de cineva; a nega. 2. Tranz. A nu se potrivi, a fi în opoziție, a fi incompatibil cu ceva; a dezminți ceva. 3. Refl. A spune ceva în opoziție cu cele afirmate anterior de tine însuși. 4. Refl. recipr. (Despre susținătorii unor opinii, unor afirmații etc.) A avea păreri deosebite, a nu fi de acord unii cu alții. ♦ (Despre afirmații, depreziții etc.) A nu se potrivi unele cu altele; a se ciocni. — **Contra¹ + zice** (după fr. *contredire*).

CONTRAZÍCERE, *contraziceri*, s.f. Faptul de a (se) *contrazice*; contradicție, dezacord, opoziție. — V. **contrazice**.

CONTRĂ, *contre*, s.f. Lovitură promptă de răspuns a unui sportiv la un atac lansat de adversarul său (la box, scrimă, judo, lupte etc.). — Din fr. **contre**.

CONTRE-JOUR s.n. Efect optic datorat luminării unui obiect din partea opusă celeia din care îl privim. [Pr.: *côtrôjúr*] — Cuv. fr.

CONTRIBUĂBIL, -Ă, *contribuabili, -e*, s.m. și f. Persoană fizică sau juridică obligată prin lege să plătească impozit; birnic. [Pr.: -bu-a-] — Din fr. **contribuable**.

CONTRIBUÍ, *contribui*, vb. IV. Intrans. A-și aduce contribuția (morală sau materială), a participa la o acțiune comună; a înlesni apariția sau dezvoltarea unui lucru. — Din fr. **contribuer**, lat. **contribuere**.

CONTRIBUTÍV, -Ă, *contributivi, -e*, adj. (Rar) Care se referă la contribuție. ♦ Care contribuie; contributoriu. — Din fr. **contributif**.

CONTRIBUTÓRIU, -IE, *contributorii*, adj. (Rar) Contributiv. — Cf. fr. *contributoire*.

CONTRIBÚŢIE, *contribuții*, s.f. 1. Parte cu care cineva participă la o acțiune sau la o cheltuială comună; aport. ♦ Expr. *A pune la contribuție* = a folosi, a solicita capacitatea cuiva sau a ceva la o acțiune. 2. Impozit; bir. [Var.: (Inv.) **contribuțiune** s.f.] — Din fr. **contribution**, lat. **contributio, -onis**.

CONTRIBÚŢIUNE s.f. v. **contribuție**.

CONTROLĂ, *controale*, s.n. 1. Verificare permanentă sau periodică a unei activități, a unei situații etc., pentru a urmări mersul ei și pentru a lua măsuri de îmbunătățire. ♦ *Lucrare de control* = lucrare scrisă prin care se verifică periodic cunoștințele elevilor sau ale studenților. *Cifră de control* = exponent care indică limitele cantitative ale producției. *Punct de control* = loc fix (la marginea unui oraș, a țării etc.) unde organele autorității supraveghează îndeplinirea formalităților legale de către cei care trec. (leșit din uz) *Control obștesc* = formă de control social, specifică țărilor socialiste. ♦ Supraveghere continuă (morală sau materială); stăpânire, dominație. ♦ Verificare, dirijare a propriilor gesturi și mișcări. 2. Instituție sau grup de persoane care supraveghează anumite activități. 3. (Impr.) Comandă, reglaj. 4. (La pl.) Registru de evidență a personalului (și animalelor) unei unități militare. — Din fr. **controale**.

CONTROLĂ, *controlez*, vb. I. Tranz. 1. A supune controlului; a verifica. 2. A ține sub control, a domina. ♦ Tranz. și refl. (Despre oameni) A-și dirija propriile gesturi și mișcări. — Din fr. **contrôler**.

CONTROLĂBIL, -Ă, *controlabili, -e*, adj. Care poate fi controlat; a căruia exactitate poate fi verificată. — Din fr. **contrôlable**.

CONTROLĂRE, *controlări*, s.f. Acțiunea de a (se) *controla*. — V. **controla**.

CONTROLĂT, -Ă, *controlați, -te*, adj. Care se află sub control. — V. **controla**. **CONTROLATERĂL, -Ă**, *controlaterali, -e*, adj. (Med.) Care este în raport cu o jumătate simetrică corporală, care este localizat în jumătatea opusă. — Din fr. **contro-latéral**.

CONTRÓLER, *controlere*, s.n. (Inform.) Circuit complex și logica aferentă operării în condiții optime a unui echipament periferic. [Scris și: *controller*] — Din engl. **controller**.

CONTROLÓR, **-OÁRE**, *controlori*, *-oare*, s.m. și f., s.n. 1. S.m. și f. Persoană însărcinată cu efectuarea unor operații de control. 2. S.n. Aparat (automatizat) destinat să controleze buna funcționare a unei instalații. — Din fr. **contrôleur**.

CONTROVERSÁ, *controversez*, vb. I. Tranz. (Rar) A discuta în contradictoriu asupra unei probleme de principiu. — Din fr. **controverser**, lat. **controversare**.

CONTROVERSÁBIL, **-Ă**, *controversabili*, *-e*, adj. Care poate fi controversat. — Din fr. **controversable**.

CONTROVERSÁT, **-Ă**, *controversați*, *-te*, adj. Care formează obiectul unei controverse; în controversă, în privința căruia există o controversă. — V. **controversa**.

CONTROVÉRSĂ, *controverse*, s.f. Discuție în contradictoriu (asupra unei chestiuni principale); (fam.) discuție aprinsă, ceartă, neînțelegere. — Din fr. **controverse**.

CONTUMACÍE s.f. Absență nejustificată de la judecată a inculpatului. ⇨ Loc. adv. În *contumacie* = în lipsă, fără a fi fost prezent la proces. — Din fr. **contumace**, lat. **contumacia**.

CONTÚR, *contururi*, s.n. Linie închisă care mărginește o suprafață, *p. ext.*, un corp, un obiect. ◆ Reprezentare grafică a liniei care mărginește un obiect, un corp etc. [Pl. și: *conture*] — Din fr. **contour**.

CONTURÁ, *conturez*, vb. I. 1. Tranz. A schița, a trasa conturul unui obiect. 2. Tranz. și refl. Fig. A (se) închea în forme precise; a (se) preciza. — Din fr. **contour**.

CONTURÁNȚĂ s.f. (Tel.) Mărime ce caracterizează calitatea reproducerii conturilor într-o imagine de televiziune. — De la **contura**.

CONTURÁRE, *conturări*, s.f. Acțiunea de a (se) *contura*. — V. **contura**.

CONTURÁT, **-Ă**, *conturați*, *-te*, adj. Cu contururi precise; *fig. clar*, precis, evident. — V. **contura**.

CONTURBÁ, *contúrb*, vb. I. Tranz. A deranja, a tulbura. — Din lat. **conturbare**.

CONTURBÁRE, *conturbări*, s.f. Acțiunea de a *conturba* și rezultatul ei. — V. **conturba**.

CONTURNÁRE, *conturnări*, s.f. Descărcare electrică ce se produce în stratul gazos care înconjoară un izolator electric. — După fr. **contournement**.

CÓNTUȘ s.n. v. **contăș**.

CONTUZÍE, *contuzii*, s.f. Traumatism provocat prin lovire cu un obiect dur, care constă în strivirea țesuturilor profunde, fără ruperea tegumentului. [Var.: **contuziune** s.f.] — Din fr. **contusion**, lat. **contusio**, **-onis**.

CONTUZIONÁ, *contuzionez*, vb. I. Tranz. A produce, a provoca o contuzie. [Pr.: *-zi-o-*] — Din fr. **contusionner**.

CONTUZÍUNE s.f. v. **contuzie**.

CONȚ, *conțuri*, s.n. (Înv.) Grup de 24 de coli de hârtie. — Din magh. **konc**.

CONȚÍNE, pers. 3 *conține*, vb. III. Tranz. 1. (Despre un recipient) A fi umplut (total sau parțial) cu...; a cuprinde, a avea în interior... 2. (Despre cărți, texte) A fi alcătuit din..., a avea în sine. — Din fr. **contenir**, lat. **continere** (după *ține*).

CONȚÍNÚT, *conținuturi*, s.n. 1. Ceea ce se află într-un spațiu limitat, în special într-un recipient. 2. Totalitatea notelor esențiale ale unei noțiuni, determinată în raport cu sfera acesteia; comprehensiune. 3. Fondul de idei și afectiv al unei opere literare sau artistice; cuprins, temă, miez. 4. Lista ordonată a materialului pe care îl cuprinde o revistă, o carte; tablă de materii, sumar. — V. **conține**.

CONȚÍNUTÍSM s.n. 1. Teorie estetică ce acordă mare importanță conținutului operei de artă. 2. Preponderanță a conținutului într-o operă de artă față de mijloacele formale. — **Conținut** + suf. *-ism*.

CONȚÍNUTÍST, **-Ă**, *conținutiști*, *-ste*, adj. (Rar) De conținutism. — **Conținut** + suf. *-ist*.

CONȚÍNUTÍSTIC, **-Ă**, *conținutistici*, *-ce*, adj. (Rar) De conținut. — **Conținutist** + suf. *-ic*.

CONȚÓPIST, **-Ă**, *conțopiști*, *-ste*, s.m. și f. (Înv.; fam.) Persoană care execută lucrări mărunte de birou; copist. — Din germ. **Konzipist**.

CONURBÁȚIE s.f. Aglomerație urbană formată dintr-un oraș cu rol de centru, spre care gravitează, din punct de vedere economic, administrativ și cultural, o serie de orașe învecinate mai mici. — Din fr. **conurbation**.

CONVALESCÉNT, **-Ă**, *convalescenți*, *-te*, adj., s.m. și f. (Persoană) care se află în convalescență, pe cale de însănătoșire. — Din fr. **convalescent**, lat. **convalescens**, **-ntis**.

CONVALESCÉNTĂ s.f. Perioadă prin care trece un bolnav după vindecare până la însănătoșirea deplină; întremare. — Din fr. **convalescence**, lat. **convalescentia**.

CONVECTÍV, **-Ă**, *convectivi*, *-e*, adj. (Fiz.) De convecție, al convecției, produs prin convecție. — Din germ. **konvektiv**.

CONVECTOR, *convectoare*, s.n. (În sintagma) *Convector de climatizare* = aparat folosit pentru condiționarea aerului în cameră prin circulație forțată, compus dintr-o baterie de încălzire, una de răcire, un filtru de aer și un ventilator. [Pr. și: *convéctor*. — Pl. și: (m.) *convectores*] — Din fr. **convecteur**.

CONVECTÍE, *convectii*, s.f. 1. Mișcare ascendentă a aerului, de natură termică sau dinamică. 2. Mișcare de ansamblu a particulelor unui fluid. ⇨ *Convecția caldului* = transmiterea căldurii cu ajutorul curenților de fluid naturali sau artificiali. *Curenți de convecție* = mișcare pe verticală a părților de fluid, determinată de inegalitatea densităților acestor părți. *Convecție electrică* = deplasare macroscopică a unui mediu încărcat cu electricitate. — Din fr. **convection**.

CONVEÍER, *conveiere*, s.n. 1. Transportor cu mișcare continuă, format din elemente flexibile de tracțiune (benzi, cabluri, lanțuri etc.) și folosit la deplasarea obiectelor în timpul prelucrării lor; bandă rulantă. 2. (În sintagma) *Conveier verde* = sistem de organizare a producerii nutrețurilor verzi pentru a se asigura hrănirea continuă a animalelor din primăvară până toamna. [Pr.: *-ve-ier*] — Din engl. **conveyor**, rus. **конвейер**.

CONVENÁBIL, **-Ă**, *convenabili*, *-e*, adj. Care convine sau poate conveni; potrivit, acceptabil; multumitor, satisfăcător; avantajos. ◆ (Despre prețuri sau mărfuri) lefțin. — Din fr. **convenable**.

CONVENÍ, *convin*, vb. IV. Intrans. 1. A corespunde dorințelor cuiva, a fi pe placul cuiva. 2. A cădea de acord cu cineva; a se învoi, a se înțelege. ◆ Tranz. A accepta, a admite. ◆ A încheia o convenție. — Din fr. **convenir**, lat. **convenire**.

CONVENIÉNȚĂ, *conveniențe*, s.f. (Mai ales la pl.) Regulă de purtare impusă de o anumită societate; uzanță. ⇨ Loc. adj. *De conveniență* = făcut numai pentru a respecta anumite forme sociale, anumite interese; de formă. ◆ *Căsătoria de conveniență* = căsătorie la care se ține seama numai de interese materiale și familiale. [Pr.: *-ni-en-*] — Din it. **convenienza**.

CONVÉNT, *conventuri*, s.n. 1. Consiliul unei mănăstiri sau al unui ordin călugăresc la catolici. 2. For suprem alcătuit din clerici și laici la protestanți. 3. Adunare generală a francmasonilor. — Din lat. **conventus**, fr., engl. **convent**.

CONVENTÍCUL, *conventicule*, s.n. (Rar) Adunare secretă (adesea ilegală). — Din fr. **conventicule**, lat. **conventiculum**.

CONVENȚÍE, *convenții*, s.f. 1. Înțelegere, acord între două sau mai multe state, instituții sau persoane cu privire la anumite probleme sau la anumite obiective. ◆ (Jur.) Contract; denumire dată unor tratate internaționale. ◆ (În artă) Înțelegere tacită de a admite unele procedee sau ficțiuni. 2. (La pl.) Deprinderi stabilite prin tradiție. [Var.: **convențiune** s.f.] — Din fr. **convention**, lat. **conventio**, **-onis**.

CONVENȚÍONÁL, **-Ă**, *convenționali*, *-e*, adj. 1. Stabilite prin convenție, acceptat prin tradiție. 2. Provenit dintr-o convenție învechită sau practică mecanic (și rupt de realitate); artificial. ◆ (Despre caracter, fire etc.) Lipsit de naturalețe; factice, prefăcut. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **conventionnel**, lat. **conventionalis**.

CONVENȚÍONÁLÍSM s.n. Caracterul a ceea ce este convențional; (în artă) tendință idealistă de a se conforma regulilor general acceptate, fără o percepere proprie, realistă a faptelor. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **conventionalisme**.

CONVENȚÍONÁLÍST, **-Ă**, *convenționaliști*, *-ste*, adj. Referitor la convenționalism. [Pr.: *-ți-o-*] — **Convențional** + suf. *-ist*.

CONVENȚÍONÁLÍTÁTE s.f. Convenționalism. [Pr.: *-ți-o-*] — **Convențional** + suf. *-itate*.

CONVENȚÍONÁLÍZÁT, **-Ă**, *convenționalizați*, *-te*, adj. (Rar) Care a devenit convențional. [Pr.: *-ți-o-*] — De la **convențional**.

CONVENȚÍUNE s.f. v. **convenție**.

CONVÉRGE, *convérg*, vb. III. Intrans. A se îndrepta spre același punct, *fig. spre același scop*. — Din fr. **converger**, lat. **convergere**.

CONVÉRGÉNT, **-Ă**, *convergenți*, *-te*, adj. Care converge. ⇨ *Lentilă convergentă* = lentilă convexă care adună într-un singur focar razele care o străbat. ◆ (Mat.; despre un șir infinit de numere) Care tinde către un anumit număr finit, numit limită. — Din fr. **convergent**, lat. **convergens**, **-ntis**.

CONVÉRGÉNTĂ, *convergențe*, s.f. 1. Faptul de a converge; îndreptare spre același punct, *fig. către același scop*. ◆ Valoarea reciprocă a distanței focale a unei lentile, exprimată în dioptrii. 2. Apariție a unor asemănări structurale sau funcționale la organisme îndepărtate filogenetic, ca rezultat al adaptării lor la condiții de mediu relativ identice. — Din fr. **convergence**.

CONVÉRS, **-Ă**, *conversi*, *-se*, adj. (Despre judecăți, raționamente) Al cărui subiect poate fi transformat în atribut sau invers, fără a schimba sensul judecății sau a altera adevărul ei. — Din fr. **converse**, lat. **conversus**.

CONVERSÁ, *conversez*, vb. I. Intrans. A sta de vorbă cu cineva, a întreține o convorbire; a discuta. — Din fr. **converser**, lat. **conversari**.

CONVERSĂȚIE, *conversații*, s.f. Discuție, convorbire. ♦ (Rar) Fel de a vorbi, de a discuta. [Var.: (înv.) **conversațiune** s.f.] — Din fr. **conversation**, lat. **conversatio**, -onis.

CONVERSAȚIONAL, -Ă, *conversațional*, -e, adj. De conversație. [Pr.: -ți-o] — Din fr. **conversationnel**.

CONVERSAȚIUNE s.f. v. **conversație**.

CONVERSIIE s.f. v. **conversiune**.

CONVERSIUNE, *conversiuni*, s.f. 1. Schimbare a condițiilor unui împrumut (de stat) prin modificarea mărimii dobânzii, prelungirea termenului de plată etc. 2. Preschimbare a unei valori de natură economică (mai ales monetare) în alta. 3. (Log., în sintagma) *Conversiunea judecăților* = operație de inversare a funcțiilor subiectului și predicatului în judecată, păstrându-se calitatea judecății. 4. (Chim.) Mărimă care exprimă transformarea substanțelor inițiale dintr-o reacție chimică în unitatea de timp, exprimată de obicei în procente molare pe unitate de timp. 5. (Lingv.) Procedeu de formare a cuvintelor prin schimbarea categoriei gramaticale. 6. (În forma *conversie*) Recalificare. 7. (Biol.; în forma *conversie*) Schimbare în ordine liniară a genelor; transmutație genetică. [Var.: **convérsie** s.f.] — Din fr. **conversion**, lat. **conversio**, -onis.

CONVERTI, *convertesc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A adera sau a determina pe cineva să adere la o anumită convingere (religioasă). 2. Tranz. A schimba o valută în altă valută. — Din fr. **convertir**, lat. **convertere**.

CONVERTIBIL, -Ă, *convertibili*, -e, adj. Care poate fi convertit. — Din fr. **convertible**, lat. **convertibilis**.

CONVERTIBILITATE s.f. Abilitatea și ușurința unei valute de a se schimba în altă valută. — Din fr. **convertibilité**.

CONVERTIRE, *convertiri*, s.f. Faptul de a (se) *converti*. — V. **converti**.

CONVERTIZARE, *convertizări*, s.f. Înlăturare a unor impurități din masa metalică de fontă, de plumb, de cupru etc., aflată în stare de fuziune în convertizor, pe baza unor reacții de oxidare, cu ajutorul unui curent de aer, de oxigen etc. — Din **convertizor**.

CONVERTIZOR, *convertizoare*, s.n. 1. Dispozitiv mecanic de transformare a mișcării sau a forțelor. 2. Cuptor în care se realizează operația de convertizare. 3. Mașină sau grup de mașini electrice care transformă un gen de curent în altul. 4. Mașină pentru transformarea grișului în făină. — Din fr. **convertisseur**.

CONVERTOPLĂN, *convertoplane*, s.n. Avion cu aripa mobilă în jurul unui ax paralel cu anvergura și care poate realiza decolarea și aterizarea pe distanțe foarte scurte. — Et. nec.

CONVERTOR, *convertoare*, s.n. Circuit electronic cu un singur tub electronic, care realizează transformarea frecvenței semnalelor incidente în radioreceptoare. — Din engl. **converter**.

CONVEX, -Ă, *convexi*, -xe, adj. Care are suprafața rotunjită și bombată, care prezintă o proeminență. — Din fr. **convexe**, lat. **convexus**.

CONVEXITATE, *convexități*, s.f. Însușirea de a fi convex; suprafață, formă, parte convexă (a unui lucru); proeminență. — Din fr. **convexité**, lat. **convexitas**, -atis.

CONVICȚIE s.f. v. **convicțiune**.

CONVICȚIUNE, *convicțiuni*, s.f. (Rar) Convingere. [Pr.: -ți-u-. — Var.: **convicție** s.f.] — Din fr. **conviction**, lat. **convictio**, -onis.

CONVIETUI, *conviuiesc*, vb. IV. Intrans. A trăi împreună în același loc cu cineva; a coabita. — **Con**¹ + **viētui** (după lat. *convivere*).

CONVIETUIRE, *conviuiri*, s.f. Faptul de a *conviuetui*; coabitare. — V. **conviuetui**.

CONVIETUITOR, -OĂRE, *conviuetitori*, -oare, adj. (Adesea substantivat) Care trăiește în același loc cu altcineva. [Pr.: -țu-i-] — **Conviuetui** + suf. -tor.

CONVINGĂTOR, -OĂRE, *convingători*, -oare, adj. (Despre fapte, argumente etc.) Care convinge; concludent. — **Convinge** + suf. -ător.

CONVINȚE, *convîng*, vb. III. Tranz. A face pe cineva să adopte o părere pe bază de dovezi și argumente, a-l face să recunoască ceva ca adevărat. ♦ Refl. A-și da seama, a recunoaște că ceva este într-un anumit fel, a se încredința de ceva. [Perf. s. *convînsei*, part. *convîns*] — Din lat. **convincere** (după *îvinge*).

CONVINGERE, *convîngeri*, s.f. Acțiunea de a (se) *convîngere*; convicțiune. ♦ Părere fermă asupra unui lucru. ♦ Loc. adv. *Cu convîngere* = în mod ferm, hotărât, răspicat. *Fără convîngere* = în chip vag, nehotărât; fără entuziasm, fără tragere de inimă, în silă. — V. **convîngere**.

CONVÎNS, -Ă, *convînși*, -se, adj. Care a dobândit o convingere, care are convingerea că...; încredințat; ferm, hotărât. — V. **convîngere**.

CONVÎV, -Ă, *convîvi*, -e, s.m. și f. (Rar la f.; livr.) Comesean. — Din fr. **convive**, lat. **conviva**.

CONVIVĂL, -Ă, *conviviali*, -e, adj. 1. Care ține de conviv, referitor la conviv. 2. Prietenesc, jovial. [Pr.: -vi-a] — Din fr. **convivial**.

CONVOCĂ, *convóc*, vb. I. Tranz. A chema, a face să vină într-un anumit loc o persoană, un grup de persoane etc., cu un anumit scop (oficial). — Din fr. **convocuer**, lat. **convocare**.

CONVOCĂBIL, -Ă, *convocabili*, -e, adj. Care poate fi convocat. — Din fr. **convocable**.

CONVOCĂRE, *convocări*, s.f. Acțiunea de a *convoca* și rezultatul ei. ♦ (Concr.) Înștiințare scrisă prin care este convocată o persoană, o adunare etc.; convocațiune. — V. **convoca**.

CONVOCATÓR, -OĂRE, *convocatori*, -oare, adj., s.n. 1. Adj. Care convoacă. 2. S.n. (leșit din uz) Listă cu persoane convocate la o acțiune și semnăturile lor. — **Convoca** + suf. -tor.

CONVOCAȚIUNE, *convocațiuni*, s.f. (Înv.) Convocare. [Pr.: -ți-u-] — Din fr. **convocation**, lat. **convocatio**, -onis.

CONVOI, *convoaie*, s.n. Grup, șir de vehicule (care transportă materiale, trupe etc.). ♦ Mulțime (incolonată) care merge în aceeași direcție (și cu același scop); coloană; *spec. cortegiu*. [Pl. și: *convoiuri*] — Din fr. **convoi**. Cf. rus. *konvoi*, it. *convoglio*.

CONVOLUT, *convoluturi*, s.n. Grup de scrieri care apar izolat în cataloagele unei biblioteci sau într-o arhivă. — Din germ. **Konvolut**.

CONVOLUT², -Ă, *convoluți*, -te, adj. (Despre organe) Răsucit în formă de cornet. ♦ Răsucit, întors asupra lui însuși. — Din fr. **convoluté**, lat. **convolutus**.

CONVOLUȚIE, *convoluții*, s.f. Întoarcere, răsucire. [Var.: **convoluțiune** s.f.] — Din fr. **convolution**.

CONVOLUȚIUNE s.f. v. **convoluție**.

CONVORBI, *convorbesc*, vb. IV. Intrans. (Rar) A sta de vorbă; a discuta, a conversa. — **Con**¹ + **vorbi** (după germ. *unterreden*).

CONVORBIRE, *convorbiri*, s.f. Acțiunea de a *convorbi*; conversație, discuție. ♦ *Convorbire telefonică* = comunicație bilaterală realizată prin intermediul unei instalații telefonice. — V. **convorbi**.

CONVULSĂ, *convulsez*, vb. I. Refl. (Rar) A se convulsiona. — Din fr. **convulser**.

CONVULSIE, *convulsii*, s.f. 1. Con tracție bruscă, involuntară, prelungită a musculaturii unui segment corporal sau a întregului corp; spasm. 2. Fig. Frământare, zvrăcolire, încordare. [Var.: **convulsiiune** s.f.] — Din fr. **convulsion**, lat. **convulsio**, -onis.

CONVULSIONĂ, *convulsionez*, vb. I. Refl. A avea convulsii, spasme; a se zvrăcoli, a se încorda, a se convulsa. [Pr.: -si-o-] — Din fr. **convulsionner**.

CONVULSIONĂT, -Ă, *convulsionați*, -te, adj. Cuprins de convulsii. [Pr.: -si-o-] — V. **convulsiona**.

CONVULSIOTERAPIE, *convulsioterapii*, s.f. (Med.) Metodă terapeutică de șoc constând în provocarea intenționată a convulsiilor. [Pr.: -si-o-] — **Convulsie** + **terapie**.

CONVULSIUNE s.f. v. **convulsie**.

CONVULSIV, -Ă, *convulsivi*, -e, adj. Care se referă la convulsii; care provoacă convulsii, caracterizat prin convulsii, însoțit de convulsii. ♦ *Tuse convulsivă* = boală infecto-contagioasă, frecventă la copii, caracterizată prin accese de tuse spasmodică, de o mare violență; tuse măgărească. — Din fr. **convulsif**.

COOCUPĂNT, -Ă, *coocupanți*, -te, s.m. și f. Persoană care ocupă un loc, împreună cu una sau mai multe persoane. — Din fr. **cooccupant**.

COOL adj. invar., adv., s.n. 1. Adj. invar., adv. (Fam.; adesea exclamativ) (În mod) grozav, (în mod) extraordinar. 2. S.n. Manieră reținută, interiorizată de interpretare în jazzul modern. [Pr.: *cu!*] — Cuv. engl.

COOPERĂ, *cooperez*, vb. I. Intrans. A lucra împreună cu cineva, a colabora, a-și da concursul, a conlucra. — Din fr. **coopérer**, lat. **cooperari**.

COOPERĂRE, *coopărări*, s.f. Faptul de a *coopera*; muncă în comun, cooperare (1); conlucrare. — V. **coopera**.

COOPERATISM s.n. Sistem economic care atribuie un rol important cooperăției. ♦ Curent în economie care preconizează rezolvarea unor probleme prin generalizarea treptată a cooperăției; (rar) cooperativism. — Din fr. **coopératisme**.

COOPERATIST, -Ă, *coopératiști*, -ste, adj. Care ține de cooperare, privitor la cooperare; care activează în cooperare; care are caracterul cooperăției. — Din **cooperație**.

COOPERATIV, -Ă, *coopérativi*, -e, adj. Care cooperează; binevoitor. — Din fr. **coopératif**.

COOPERATIVĂ, *cooperative*, s.f. 1. Organizație economică formată prin asocierea liber consimțită a unui grup de persoane (mici producători agricoli, meseriași, consumatori), pentru producerea, cumpărarea, desfacerea în comun a unor produse, pentru acordarea de credite sau pentru prestarea unor servicii. ♦ (În trecut) *Cooperativă agricolă de producție* = unitate economică socialistă autonomă, realizată prin asocierea țărănimii, bazată pe proprietatea cooperatistă asupra mijloacelor de producție și a producției.

Cooperativă meșteșugărească = unitate economică autonomă, în care se unește de bunăvoie un grup de meseriași pentru a lucra în comun cu mijloace aduse de ei în proprietate comună sau cumpărate în comun. **2.** (În trecut; concr.) Magazin de desfacere al unei organizații cooperatiste de consum sau de producție. — Din fr. **coopérative**.

COOPERATIVISM s.n. (Rar) Cooperatism. — **Cooperativ** + suf. *-ism*.

COOPERATIVIST, -Ă, *coopérativîști, -ste*, adj., s.m. și f. (Adept) al cooperativismului. — De la **coopérativism** cu schimbarea sufixului.

COOPERATIVIZĂ, *coopérativizez*, vb. I. Tranz. A supune procesului de cooperativizare. — Din **coopérativizare** (derivat regresiv).

COOPERATIVIZĂRE, *coopérativizări*, s.f. Proces de unire treptată a micilor producători în cooperative. ⇨ (În trecut) *Cooperativizarea agriculturii* = unire forțată a țărănimii în cooperative agricole de producție, în România, între 1949 și 1962. — Din **coopérativă**.

COOPERĂTOR, -OĂRE, *coopératori, -oare*, s.m. și f. (Adesea adjectival) Membru al unei cooperative, participant la o cooperativă. — Din fr. **coopérateur**.

COOPERĂȚIE, *coopérații*, s.f. **1.** Cooperare. **2.** Asociere, uniune de persoane, în întreprinderi cooperatiste (de producție, de consum, de desfacere, de credit, prestări de servicii etc.). — Din fr. **coopération**, rus. **кооперация**.

COOPERIT s.n. Sulfură naturală de platină. — Din engl. **cooperite**.

COOPTĂ, *cooptez*, vb. I. Tranz. A primi pe cineva într-un colectiv cu consimțământul membrilor acestuia. — Din fr. **coopter**, lat. **cooptare**.

COOPTĂRE, *cooptări*, s.f. Acțiunea de a *coopta* și rezultatul ei; *spec.* mod de alegere a unei persoane într-un colectiv, într-un comitet etc. cu consimțământul membrilor lor. — V. **coopta**.

COORDONĂ, *coordonez*, vb. I. Tranz. A pune de acord părțile unui tot, a îndruma în sens unitar o serie de activități desfășurate în vederea aceluiași scop. — Din fr. **coordonner**.

COORDONĂRE, *coordonări*, s.f. **1.** Acțiunea de a *coordona* și rezultatul ei. **2.** Relație stabilită, în cadrul unui enunț, între cuvinte, construcții și propoziții care stau pe același plan, fără ca unul dintre elemente să depindă din punct de vedere gramatical de celălalt. — V. **coordona**.

COORDONAT, -Ă, *coordonatî, -te*, adj., s.f. I. Adj. **1.** Pus de acord (cu celelalte părți sau în toate părțile sale); armonizat. **2.** (Lingv.; în sintagma) *Propoziție coordonată* (și substantivat, f.) = propoziție care stă în raport de coordonare cu alta. II. S.f. **1.** (Mat.) Fiecare dintre elementele (numere, distanțe, unghiuri etc.) care caracterizează poziția unui punct în raport cu un sistem de referință. **2.** (Geogr.) Sistem de cercuri imaginare (meridiane și paralele) trasate pe suprafața globului pământesc, cu ajutorul cărora se determină poziția unui punct de pe glob. **3.** (Astron.) Sistem de numere care pot fi concretizate prin linii și care servesc la determinarea poziției unui astru. ⇨ (La pl.; în sintagma) *Coordonate ecliptice* = latitudinea și longitudinea astrilor pe sfera cerească, raportate la ecliptică. **4.** (Fig.) Dată (II). *Coordonatele planului de muncă*. — V. **coordona**.

COORDONATOR, -OĂRE, *coordonatori, -oare*, adj., s.m. și f., s.n. **1.** Adj., s.m. și f. (Persoană, organ) care coordonează. **2.** Adj. (Lingv.; în sintagma) *Conjunție coordonatoare* = conjuncție care leagă propoziții sau părți de propoziție de același fel. **3.** S.n. Aparat care indică în mod automat pilotului, în cursul zborului, poziția avionului și distanța parcursă de la locul de decolare. — Din fr. **coordonateur**.

COP, *copuri*, s.n. (Reg.) Măsură de capacitate de aproape un litru. ⇨ Cană, vas având această capacitate. ⇨ Conținutul unei astfel de căni. — Din rus. **коп**.

COPĂC, *copaci*, s.m. Plantă cu trunchiul lemnos și înalt, ale cărei crengi se ramifică la o distanță oarecare de sol, formând o coroană; arbore, pom. [Var.: (reg.) **copăci** s.m.] — Cf. alb. *kopa ç*.

COPĂCI s.m. v. **copac**.

COPĂI s.n. Substanță extrasă din copaii, conținând terebentină, care se folosește, în medicină, împotriva unor tulburări ale căilor urinare. — Din fr. **copahu**.

COPĂIE, *copăi*, s.f. (Reg.) **1.** Albie (1). **2.** Ladă în care curge făina la moară. [Pr.: *-pa-ie*] — Din bg., sb. **kopanja**.

COPAIÉR, *copaieri*, s.m. Arbore înalt cu lemnul roșu, care crește în America de Sud (*Copaifera officinalis*). [Pr.: *-pa-ier*] — Din fr. **kopaiér**, **copayer**.

COPĂL s.n. Rășină naturală, foarte dură, asemănătoare cu chihlimbarul, extrasă din diverși arbori tropicali, folosită în special în prepararea lacurilor. — Din fr. **copal**.

COPĂN, *copane*, s.n. (Pop.) Șold, coapsă (de animal). — Din bg. **kopan**.

COPARTICIPĂ, *coparticipă*, vb. I. Intrans. A participa la ceva împreună cu alții. — Din fr. **coparticiper**.

COPARTICIPĂRE, *coparticipări*, s.f. Acțiunea de a *coparticipa* și rezultatul ei; participare la ceva împreună cu alții; coparticipație. — V. **coparticipa**.

COPARTICIPĂȚIE, *coparticipații*, s.f. Coparticipare. — Din fr. **coparticipation**. **COPĂSTIE**, *copastii*, s.f. Bordură de lemn sau de metal montată la partea superioară a parapetului sau a balustradei bordajelor unei nave. — Din ngr. **kupastí**.

COPĂCEL, *copăcei*, s.m. Diminutiv al lui *copac*. ⇨ Expr. (Adverbial) *A sta (sau a merge, a umbla etc.) copăcel* = a sta (sau a merge) pe picioare, drept (și încet, cu grijă). — **Copac** + suf. *-el*.

COPĂIȚĂ, *copăițe*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *copaie*. — **Copaie** + suf. *-iță*.

COPĂRTĂȘ, -Ă, *copărtași, -e*, s.m. și f. Persoană considerată în raport cu altele cu care participă la o afacere sau la o împărțeaală. — **Co-** + **părtaș**.

COPĂRȘÉU, *copărșeie*, s.n. (Reg.) Sicriu. — Din magh. **koporsó**.

CÓPCĂ¹, *copci*, s.f. **1.** Sistem format din două piese metalice (un cârlig și un inel), folosit pentru prinderea a două părți ale unei confecții. **2.** Agrafă pentru învelitori în construcții. **3.** Proeminență în formă de limbă a unei piese plate, care intră în orificiul altei piese plate, realizând îmbinarea prin încopciere. [Var.: (reg.) **cópcie** s.f.] — Din bg. **kopce**.

CÓPCĂ², *copci*, (4) *copce*, s.f. **1.** Gaură, spărtură făcută în gheața unui râu, a unei bălți etc. pentru pescuit, sau pentru scos apă. ⇨ Expr. (Fam.) *A se duce pe copcă* = (despre bunuri) a se pierde, a se irosi, a se distruge; (despre oameni) a intra într-o mare încurcătură, a o păți. **2.** Gaură făcută într-o șiră de paie, în care se ține uneori pleava. **3.** Scobitură, groapă făcută în pământ, în piatră etc. **4.** (Reg.) Săritură pe care o fac animalele când fug repede. — Din bg. **kopka**.

CÓPCIE s.f. v. **copcă¹**.

COPÉICĂ, *copeici*, s.f. Monedă divizionară cu valoarea unei sutimi dintr-o rublă. — Din rus. **kopeika**.

COPEPÓD, *copepode*, s.n. (La pl.) Subclasă de crustacee mici care formează planctonul din apele dulci sau marine; (și la sg.) crustaceu din această subclasă. — Din fr. **copépode**.

COPERIȘ, *coperișuri*, s.n. (Înv. și pop.) Acoperiș. — **Coperi** (înv. „a acoperi” <lat.) + suf. *-iș*.

COPERTĂ, *copertez*, vb. I. Tranz. A efectua operația de copertare; a lega. — Din it. **copertare**.

COPERTĂRE, *copertări*, s.f. Acțiunea de a *coperta* și rezultatul ei; operație de îmbrăcare a unei cărți, a unui caiet etc. cu un înveliș protector de hârtie, carton, material plastic etc. — V. **coperta**.

COPERTĂ, *coperți*, s.f. Înveliș protector al unei cărți, al unei publicații, al unui caiet etc.; scoarță, învelișoare. [Pl. și: *coperte*] — Din it. **coperta**.

COPERTINĂ, *copertine*, s.f. Element de construcție cu suprafață plană, executat deasupra unei intrări sau a unor ferestre, în vederea protejării împotriva intemperiilor. — Din it. **copertina**.

COPIĂ, *copiez*, vb. I. Tranz. **1.** A transcrie un text, redând exact conținutul lui. ⇨ A reproduce fără originalitate o operă de artă. ⇨ Intrans. (În școală) A redacta o lucrare folosind în mod nepermis lucrarea altui elev sau alte surse de informație. ⇨ A plagia. **2.** (Peior.) A reproduce ceva prin imitație servilă; a imita pe cineva. — Din fr. **copier**.

COPIAT s.n. Copiere. — V. **copia**.

COPIATIVĂ, *copiative*, adj. (În sintagma) *Hârtie copiativă* = plumbagină. [Pr.: *-pi-a-*] — Din it. **copiativo**.

COPAIȚOR, -OĂRE, *copaiitori, -oare*, s.m. și f., s.n., adj. **1.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care face copii, care transcrie. **2.** S.n. Aparat de copiat; xerox.

CÓPIE, *copii*, s.f. **1.** Reproducere exactă a unui text, a unei opere de artă, a unei imagini fotografice etc. **2.** (Peior.) Imitație servilă și fără valoare, făcută uneori prin mijloace nepermise. **3.** Înscris care reproduce întocmai cuprinsul unui alt înscris constatator al unui act juridic. ⇨ *Copie legalizată* = copie pe care un organ de stat competent o atestă ca fiind conformă cu originalul. — Din fr. **copie**, lat. **copia**.

COPIÉR, *copiere*, s.n. Registru în care se copiază (unele operații contabile). [Pr.: *-pi-er*] — Din germ. **Kopier**[buch].

COPIÉRE, *copieri*, s.f. Acțiunea de a *copia* și rezultatul ei; copiat. [Pr.: *-pi-e-*] — V. **copia**.

COPIL¹, *copii*, s.m. **1.** Băiat sau fată în primii ani ai vieții (până la adolescență). ⇨ *Copil de școală* = copil care a depășit vârsta de 7 (sau 6) ani și merge la școală. *Copil mic* (sau, pop., *de făță*) = sugar. ⇨ Loc. adv. *De (mic) copil* = din copilărie. ⇨ Expr. (Despre bătrâni) *A ajunge (sau a da) în mintea copiilor* = a-și pierde judecata, a se ramoli. **2.** Tânăr, adolescent. ⇨ (În trecut) *Copil de casă* = paj la familia domnitoare sau la boierii mari. *Copil de trupă* = copil (orfan) crescut și educat de o unitate militară. **3.** Fiu, fiică. ⇨ *Copil legitim* = copil născut în cadrul căsătoriei. *Copil nelegitim* = copil născut în afara căsătoriei; copil natural, bastard. *Copil din flori* = copil din afara căsătoriei; copil nelegitim, copil natural, bastard. ⇨ Expr. *Unde (și-) a înțârcat dracul copiii* = în locuri depărtate și pustii. **4.** Fig. Om naiv, fără experiență — Cf. alb. *k o p i l*.

CÓPIL², *copili*, s.m. 1. Lăstar crescut de la baza tulpinii unei plante, din primul nod. 2. Cui de lemn sau de metal care se înfige în ochiul țâțâniei, la stâlpușii uși sau al porții. — Cf. c o p i l¹.

COPILÂNDRĂ, *copilandre*, s.f. Fată în perioada de trecere de la copilărie la adolescență; codană. — Din **copilându**.

COPILÂNDRU, *copilandri*, s.m. Băiat în perioada de trecere de la copilărie la adolescență. — **Copil¹** + suf. *-andru*.

COPILĂȘ, *copilași*, s.m. Diminutiv al lui *copil¹*. — **Copil¹** + suf. *-aș*.

COPILĂ, *copile*, s.f. 1. Fiică. 2. Fată mică, fetiță. 3. Fată tânără (după ce a trecut de vârsta copilăriei). 4. Fig. Fată naivă, nevinovată. — Din **copil¹**.

COPILĂRESC, *-EASCĂ*, *copilărești*, adj. 1. Al copilului¹, specific sau propriu copilului¹; privitor la copil¹. 2. Fig. (Despre manifestări ale omului) Lipsit de maturitate, nechibzuit, naiv. — **Copil¹** + suf. *-ăresc*.

COPILĂREȘTE adv. În felul copiilor¹, ca un copil¹. — **Copil¹** + suf. *-ărește*.

COPILĂRI, *copilăresc*, vb. IV. Intrans. A petrece (undevea sau cu cineva) anii copilăriei. — **Copil** + suf. *-ări*.

COPILĂRIE, *copilării*, s.f. 1. Perioadă a vieții omenești de la naștere până la adolescență; timpul cât cineva este copil¹. ♦ Fig. Început. 2. Faptă, purtare, vorbă, apucături de copil¹; naivitate. — **Copil¹** + suf. *-ărie*.

COPILĂRÓS, *-OASĂ*, *copilăroși*, *-oase*, adj. 1. (Despre oameni) Ca un copil¹; p. ext. zburdalnic, zvăpăiat, neastâmpărat. 2. Copilăresc, ca pentru copil¹. — **Copil¹** + suf. *-áros*.

COPILÉT, *copileți*, s.m. Vlăstar care răsare pe lângă tulpina porumbului; p. ext. copil² (1). — **Copil²** + suf. *-eț*.

COPILÍ, *copilesc*, vb. I. Tranz. A tăia lăstarii secundari, nepurtători de rod; a curăța de copil². — Din **copil²**.

COPILÍT s.n. Faptul de a *copili*. — V. **copili**.

COPILÍȚĂ, *copilíțe*, s.f. Diminutiv al lui *copilă*. — **Copil¹** + suf. *-ițe*.

COPILÓT, *copilóți*, s.m. Pilot secund. — Din fr. **copilote**.

COPÍOS, *-OASĂ*, *copioși*, *-oase*, adj. Îmbelșugat, bogat, abundent; îndestulat. [Pr.: *-pi-os*] — Din fr. **copieux**, lat. **copiosus**.

COPÍST, *-Ă*, *copiști*, *-ste*, s.m. și f. (În trecut) 1. Funcționar inferior care (redacta și) copia acte. 2. Persoană care, înainte de apariția tiparului, copia un manuscris. — Din fr. **copiste**.

COPITÁT, *copitate*, s.n. (La pl.) Grup de mamifere erbivore, având ultimele falange acoperite cu copite; (și la sg.) animal care face parte din acest grup. — Din **copită**.

COPITĂ, *copite*, s.f. Formațiune cornoasă, rezistentă, care acoperă terminațiile degetelor la copitate și protejează țesuturile vii. — Din sl. **kopyto**.

COPLANĂR, *-Ă*, *coplanari*, *-e*, adj. (Despre figuri geometrice) Care se află în același plan. — Din fr. **coplanaire**.

COPLATĂ s.f. Plată în comun. — **Co-** + **plată**.

COPLEȘÍ, *copleşesc*, vb. IV. Tranz. A cuprinde din toate părțile, a năpădi; a doborâ, a birui pe cineva. ♦ A emoționa peste măsură, a impresiona puternic. ♦ (Despre ființe) A înconșura din toate părțile; a cuprinde. — Probabil din lat. **complexire**.

COPLEȘÍRE, *copleşiri*, s.f. Faptul de a *copleşi*; năpădire, împovărare. — V. **copleşi**.

COPLEȘÍTÓR, *-OÁRE*, *copleşitori*, *-oare*, adj. Care *copleşește*. — **Copleşi** + suf. *-tor*.

COPÓI, *copoi*, s.m. 1. Câine de vânatoare de talie mare, care urmărește vânatul după miros; ogar, prepelicar, căpău. ♦ Câine polițist folosit la urmărit. 2. (Arg.) Nume dat agenților de poliție. — Cf. magh. k o p ó.

COPOIĂȘ, *copoiși*, s.m. Diminutiv al lui *copoi* (1). — **Copoi** + suf. *-aș*.

COPOIÉSC, *-IÁSCĂ*, *copoiști*, adj. (Rar) De copoi. — **Copoi** + suf. *-esc*.

COPOLIMÉR, *copolimeri*, s.m. (Chim.) Polimer mixt, rezultat din unirea moleculelor a doi compuși diferiți. — Din fr. **copolymère**.

COPOLIMERIZÁRE, *copolimerizări*, s.f. Reacție de polimerizare a unui amestec de doi monomeri, din care rezultă un polimer mixt cu proprietăți diferite de proprietățile polimerilor obținuți din fiecare monomer în parte. — Cf. fr. **copolymériser**.

COPORÁIE, *coporái*, s.f. (Reg.) Coadă coasei. — Din magh. **kapará**.

COPOSESIÚNE, *coposesiuni*, s.f. Posesie în comun a unui lucru. [Pr.: *-si-u-*] — Din fr. **copossession**.

CÓPRÁ, *copre*, s.f. Miezuș uscat al nucii de cocos, folosit ca materie primă pentru obținerea untului de cocos; uleiul conținut de acest miez. — Din fr. **copra**.

COPREȘEDÍNTE, *-Ă*, *copreședinți*, *-te*, s.m. și f. Persoană care îndeplinește funcția de președinte împreună cu altcineva. — **Co-** + **președinte** (după fr. *coprésident*).

COPRÍNĂ, *coprine*, s.f. (Reg.) Plantă erbacee cu tulpina terminată cu o singură floare, mare, de culoare galbenă (*Narcissus radiiflorus*) sau albă (*Narcissus poeticus*). — Cf. bg. koprina „mătase”.

COPRÍNDE vb. III v. **cuprinde**.

COPRÍNDERE s.f. v. **cuprinde**.

COPRÍNS s.n. v. **cuprins**¹.

COPRINZÁTÓR, *-OÁRE* adj. v. **cuprinzător**.

COPROCULTÚRĂ, *coproculturi*, s.f. Cultivare și identificare pe medii speciale de cultură a germenilor prezenți în materiile fecale. — Din fr. **coproculture**.

COPRODÚCTIE, *coproducción*, s.f. Producție cinematografică realizată prin colaborarea unor studiouri cinematografice din două sau mai multe țări. — Din fr. **coproduction**.

COPROFÁG, *-Ă*, *coprofagi*, *-ge*, adj. (Despre animale) Care se hrănește cu excremente. — Din fr. **coprophage**.

COPROFAGÍE, *coprofagii*, s.f. 1. (Med.) Tulburare de comportament manifestată prin ingerarea materiilor fecale de către bolnavii psihici în stadiu grav; scatofagie. 2. Însușire a insectelor de a fi coprofage. — Din fr. **coprophagie**.

COPROFÍL, *-Ă*, *coprofili*, *-e*, adj. (Despre insecte) Care trăiește pe excremente. — Din fr. **coprophile**.

COPROFILÍE, *coprofilii*, s.f. (Med.) Stare morbidă în care bolnavul se complăce în murdăria de excremente. — Din fr. **coprophilie**.

COPROLALÍE, *coprolalii*, s.f. (Med.) Scatologie. — Din fr. **coprolalie**.

COPROLÍT, *coprolite*, s.n. Fosfat natural (de calciu) provenit din petrificarea în masă a excrementelor animalelor fosile din era secundară, întrebuințat în agricultură ca îngrășământ. [Pl. și: (m.) *coproliti*] — Din fr. **coprolithe**.

COPROLÓGIC, *-Ă*, *coprologici*, *-ce*, adj. Referitor la coprologie, de coprologie. — Din fr. **coprologique**.

COPROLOGÍE s.f. Studiul materiilor fecale în scopul examinării digestiei, depistării viermilor intestinali și determinării componentelor chimici și bacterieni. — Din fr. **coprologie**.

COPROPRIETÁR, *-Ă*, *coproprietari*, *-e*, s.m. și f. Persoană care deține o proprietate în comun cu altcineva. [Pr.: *-pri-e-*] — Din fr. **copropriétaire**.

COPROPRIETÁTE, (2) *coproprietăți*, s.f. 1. Stăpânire în comun de către mai multe persoane a unui bun neîmpărțit. 2. (La pl.) Bunuri. [Pr.: *-pri-e-*] — Din fr. **copropriété**.

COPROSCLERÓZĂ s.f. Întărire excesivă a excrementelor în intestine. — Din fr. **coprosclérose**.

COPROSCOPIE, *coproscopii*, s.f. (Med.) Examen (microscopic) al materiilor fecale. — Din fr. **coproscopie**.

COPROSTÁZĂ, s.f. (Med.) Coprostazie. — Din fr. **coprostase**.

COPROSTAZÍE s.f. Constipație provocată de neexpulzarea (timp îndelungat) a materiilor fecale din intestine; coprostază. — Din fr. **coprostatie**.

COPROSTERÓL, *coprosteroli*, s.m. Sterol care se găsește în materiile fecale. — Din fr. **coprostérol**.

COPS, *copșuri*, s.n. Bobină sau țevă cu fir la mașinile de filat cu inele. — Din germ. **Kops**.

COPT¹, *copturi*, s.n. Faptul de a (se) *coace*. ♦ Expr. *A da în copt* = a începe să se coacă, a se părgui. — V. **coace**.

COPT², **COÁPTĂ**, *copti*, *coapte*, adj. I. 1. (Despre alimente) Care a fost supus (fără apă sau alt lichid) acțiunii indirecte a focului pentru a putea fi mâncat. ♦ Expr. (Fam.) *Mort-copt* = cu orice preț, necondiționat, neapărat. 2. (Despre fructe și plante) Ajuns la deplină dezvoltare sau acțiunea unor condiții naturale; bun de mâncat. ♦ Expr. *Pică de coaptă!* = a) excesiv de copt, foarte copt; b) (fig.) întrece măsura obișnuită, formidabil, culmea! II. Fig. 1. (Despre acțiuni, situații, condiții etc.) Care e gata, bun (de)... potrivit (să)... pregătit (pentru)... 2. (Despre oameni sau despre mintea, gândurile lor) Matur, deplin dezvoltat. III. (Despre abcese, bube etc.) Care a făcut puroi și este gata să se spargă. — Lat. **coctus**.

COPT³, *-Ă*, *copti*, *-te*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Populația indigenă a Egiptului, după creștinare; (și la sg.) persoană care face parte din această populație. ♦ Creștin care aparține unei secte din Egipt și din Etiopia. 2. Adj. Care aparține coptilor³ (1), care se referă la copti. ♦ (Substantivat, f.) Limbă derivată din vechea egipteană, folosită de copti³ (1) ca limbă de cult și vorbită până în sec. XVII. — Din fr. **copte**.

COPTÁTÚRĂ, *coptături*, s.f. (Reg.) Pâine coaptă. — **Copt²** + suf. *-ătură*.

COPTORÁT, *-Ă*, *coptorâți*, *-te*, adj. (Reg.) Găunos, ros; mâncat de boală sau de vicii; coptoroșit. — V. **coptorî**.

COPTORÍ, *coptorâsc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A săpa, a roade; a coptoroși. — Din **coptă** (= *copcă*²).

COPTOROȘÍ, *coptoroșesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A coptorî. — Contaminare între **coptorî** și **găunoși**.

COPTOROȘÍT, *-Ă*, *coptoroșiți*, *-te*, adj. (Reg.) Coptorât. — V. **coptoroși**.

COPTÚRĂ, *copturi*, s.f. 1. Produs alimentară făcut din aluat și copt în cuptor sau în spuză; p. ext. prăjitură de casă. 2. Puroi. ♦ Bubă coaptă; abces. 3. Bucată de rocă incomplet desprinsă de tavanul sau de pereții unei galerii de mină și care amenință să cadă. — **Copt²** + suf. *-ură* sau lat. **coctura** (refăcut după *copt²*).

COPULATÍV, *-Ă*, *copulativi*, *-e*, adj. 1. (Despre conjuncții) Care leagă părți de propoziție sau propoziții de același fel. ♦ *Verb copulativ* = verb care intră în

alcătuirea predicatului nominal, făcând legătura dintre subiect și numele predicativ. *Propoziție copulativă* = propoziție coordonată, legată de coordonata ei printr-un raport de asociere în interiorul unei fraze. **2.** (Log.; despre judecăți afirmative) Care are mai multe subiecte legate de același predicat. — Din fr. *copulatif*, lat. *copulativus*.

COPULĂȚIE, copulații, s.f. **1.** Unire a două celule de sex opus. **2.** Actul împerecherii a doi indivizi de sex opus, prin care elementele sexuale masculine sunt depuse în organele genitale feminine; coit. — Din lat. *copulatio*, fr. *copulation*.

CÓPULĂ, copule, s.f. **1.** Cuvânt de legătură. **2.** Verb copulativ. **3.** (Log.) Cuvânt care leagă subiectul de predicat. — Din fr. *copule*, lat. *copula*.

COPYRIGHT s.n. Drept garantat prin lege, rezervat numai autorului (precum și moștenitorilor acestuia) sau editorului de a reproduce și de a vinde operele literare, artistice și științifice; drept de autor. [Pr.: *cópíraít*] — Cuv. engl.

COPYWRITER, copywriter, s.m. Angajat al unei agenții de publicitate, responsabil de crearea textelor incluse în mesajele publicitare. [Pr.: *cópíraítár*] — Cuv. engl.

COR¹, coruri, s.n. **1.** Grup de cântăreți care execută împreună o compoziție muzicală. ⇨ Loc. adv. *În cor* = (toți) deodată, în același timp, împreună. ⇨ Expr. *A face cor cu alții* = a face cauză comună cu alții, a se solidariza cu alții (în scopuri rele). ⇨ Compoziție muzicală destinată să fie cântată de mai multe persoane; executarea unei astfel de compoziții. **2.** (În teatrul antic) Grup de actori care luau parte la desfășurarea acțiunii dramatice ca personaj colectiv, exprimând, prin cântec, recitare, mimică sau dans, opinia publică; p. ext. versurile cântate de acest grup. — Din lat. *chorus*. Cf. germ. *C h o r*.

COR² s.n. v. *cori*.

CORĂBIE, corăbii, s.f. Navă cu pânze, folosită (în trecut) pentru transport și pentru acțiuni militare. ⇨ Expr. (l.r.) *A i se îneca* (cuiva) *corăbiile* = a fi trist, supărat, fără chef. — Din sl. *korabli*.

CORACÓID, -Ă, coracoizi, -de, adj. (Și substantivat, f.) (Formațiune anatomică) care se aseamănă cu un cioc de corb. ⇨ *Apofiză coracoidă* = apofiză a omoplatului. — Din fr. *coracoïde*.

CORĂI adj. invar., s.n. **1.** Adj. invar. De culoare roșie cu nuanțe de galben. **2.** S.n. Culoare corai (1). — Din fr. *corail*.

CORĂJ s.n. v. *curaj*.

CORĂL¹, corali, s.m. Animal din încrengătura celenteratelor, cu schelet calcaros roșu sau alb; mărgan (*Corallium rubrum*). ⇨ Bijuterie confecționată din scheletul acestui animal. — Din germ. *Koralle*, lat. *corallus*.

CORĂL², -Ă, corali, -e, adj., s.n. **1.** Adj. De cor (1), pentru cor. ⇨ (Substantivat, f.) Formație corală; cor (1). **2.** S.n. Cântec religios liturgic pe mai multe voci, cântat inițial în cor¹ de credincioșii cultului protestant. ⇨ Compoziție pentru orgă pe tema unui cântec liturgic. — Din fr. *choral*.

CORALIĂN, -Ă, coralieni, -e, adj. Format din corali¹. [Pr.: *-li-an*] — Din fr. *corallien*.

CORALIÉR, -Ă, coralieri, -e, s.m., adj. **1.** S.m. (La pl.) Clasă de animale din încrengătura celenteratelor, care se caracterizează prin schelet calcaros; antozoare; (și la sg.) animal care face parte din această clasă și care trăiește izolat sau în colonii. **2.** Adj. De coralieri (1), care are caracterul coralierilor; format din coralieri. [Pr.: *-li-er*] — Din fr. *coralliaire*.

CORALIFÉR, -Ă, coraliferi, -e, adj. Care are corali¹. — Din fr. *corallifère*.

CORALIGÉN, -Ă, coraligeni, -e, adj. Care rezultă din acumularea coloniilor de corali¹. — Din fr. *coralligène*.

CORĂLÍU, -IE, coralii, adj. (Adesea substantivat, n.) Corai. — **Coral¹** + suf. *-iu*.

CORÁN s.n. Carte sacră a religiei islamice cuprinzând cuvântul lui Alah transmis prin revelație, și numai în limba arabă, lui Mahomed, alcătuit din diviziuni care conțin precepte religioase, etice și juridice, legende și mituri. — Din fr. *coran*, germ. *Koran*.

CORAPÓRT, corapoarte, s.n. Raport de completare care însoțește raportul principal prezentat de o altă persoană. — **Co-** + **raport** (după rus. *sodoklad*).

CORAPORTÓR, -OÁRE, coraportori, -oare, s.m. și f. Persoană care prezintă un coraport. — **Co-** + **raportor**.

CORĂSLĂ s.f. Laptele unei femele de animal mamifer, în primele zile după ce a fătat, sau al unei mame, imediat după naștere (când nu este bun de consumat). [Var.: *colăstră, culăstră* s.f., *colăstru* s.m.] — Lat. **colastra* (= *colostra*).

CORAZIÓNE, coraziuni, s.f. Acțiunea de eroziune exercitată de vânt prin nisipul transportat în suspensie asupra rocilor și în urma căreia iau naștere forme de relief eoliene. [Pr.: *-zi-u-*] — Din fr. *corrasion*.

CORĂBIASCĂ s.f. art. Dans popular cu mișcare lentă, răspândit în Moldova; melodia după care se execută acest dans. — **Corabie** + suf. *-ească*.

CORĂBIÉLE s.f. pl. (Rar) Corăbioare (2). — Din tc. *kurăbiye*, bg. *korabija* (apropiat prin etimol. pop. de *corabie*).

CORĂBIÉR, corăbieri, s.m. Navigator, marinar pe o corabie; proprietar al unei corăbii. [Pr.: *-bi-er*] — **Corabie** + suf. *-ar*.

CORĂBIERIE s.f. (Inv.) **1.** Industria construcției de corăbii. **2.** Navigație. [Pr.: *-bi-e-*] — **Corăbier** + suf. *-ie*.

CORĂBIOĂRĂ, corăbioare, s.f. **1.** Diminutiv al lui *corabie*. **2.** Prăjitură preparată din aluat fraged. [Pr.: *-bi-oa-*] — **Corabie** + suf. *-ioară*.

CORĂSLÍ, pers. 3. corăștește, vb. IV. Refl. (Despre lapte) A se brânzi. — Din *coraslă*.

CORB, corbi, corbi, s.m. **1.** Pasăre semirăpitoare, omnivoră, din familia corvidelor, mai mare decât cioara, cu penele negre, cu ciocul și picioarele puternice și cu penajul negru cu luciu metalic; croncan (*Corvus corax*). ⇨ Expr. *Negru ca corbul* (sau *ca pana corbului*) = foarte negru. **2.** Compuse: (Ornit.) *corb-albastru* = dumbrăveancă; *corb-de-mare* = cormoran; *corb-de-noapte* = pasăre cu capul și ceafa negre, cu spinarea cenușie și cu pânțele alb-cenușii (*Nycticorax nycticorax*). **3.** Pește de mare cu capul mare și botul gros, rotunjit, de culoare brună (*Corvina nigra*). **4.** (Art.) Numele unei constelații din emisfera australă. — Lat. *corvus*.

CORBIȘÓR, corbișori, s.m. (Rar) Corbuleț. — **Corb** + suf. *-ișor*.

CORBIÚ, -IE, corbii, adj. (Rar) Negru ca pana corbului. — **Corb** + suf. *-iu*.

CORBULÉȚ, corbuleți, s.m. (Rar) Diminutiv al lui *corb* (1); corbișor, corbușor. — **Corb** + suf. *-uleț*.

CORBUȘÓR, corbușori, s.m. (Rar) Corbuleț. — **Corb** + suf. *-ușor*.

CORCHEZÍ, corchezesc, vb. IV. Tranz. (Reg.) A schimonosi, a poci, a împetriști limba. — Cf. magh. *kurkázni*.

CORCÍ, corci, s.m. (Reg.) Corcitură. — Din magh. *korcs*.

CORCÍȚ, corcesc, vb. IV. Refl. (Despre plante sau animale din specii ori rase diferite) A se încrușișca, a se amesteca (dând naștere la hibridi nevaloroși). — Din *corcí*.

CORCIOGÁR s.m. v. *cârciogar*.

CORCÍRE, corciri, s.f. Faptul de a se *corcí*. — V. *corcíȚ*.

CORCÍȚ, -Ă, corcíți, -te, adj. Rezultat din corcire; amestecat, încrușișcat. — V. *corcíȚ*.

CORCÍTURĂ, corcitură, s.f. Animal sau plantă provenită din corcire; bastard. — **CorcíȚ** + suf. *-tură*.

CORCODÉL, corcodei, s.m. (Ornit.; reg.) Cufundar. — **Corcod** (onomatopee puțin folosită) + suf. *-el*.

CORCODUȘ, corcoduși, s.m. Arbore sau arbust din familia rozaceelor, cu frunze eliptice, cu flori albe și cu fructe mici, de culoare galbenă, vânăță sau roșie (*Prunus cerasifera*). — Et. nec.

CORCODUȘĂ, corcodușe, s.f. Fructul corcodușului, de formă sferică, dulce-acrișor, comestibil. — Din *corcoduș*.

CORCOLÍ, corcolesc, vb. IV. (Reg.) **1.** Tranz. A îngriji pe cineva în mod exagerat; a alinta, a răsfăța, a cocoloși. **2.** Refl. A zăbovi mult cu un lucru, a-și pierde timpul; a târăgăna. [Var.: *corconí* vb. IV] — Et. nec.

CORCONÍ vb. IV. v. *corcolí*.

CORD¹, corduri, s.n. (Anat.) Inimă. — Din lat. *cor, -dis*.

CORD² s.n. Țesătură specială cu urzeala din fire bine răscuite și foarte rezistente, iar cu firele din bățatură subțiri și rare. ⇨ Țesătură folosită pentru fabricarea anvelopelor. — Din fr. *corde*.

CORD³, corduri, s.n. Cuțit folosit în industria pielăriei pentru depilare. — Et. nec.

CORDÁJ, cordaje, s.n. **1.** Totalitatea frânghiilor, sforilor și parâmelor unei corăbii. **2.** Ansamblu de operații efectuate de o mașină de extracție în timpul unei curse a colivilor în puțul de mină. — Din fr. *cordage*.

CORDÁR, cordare, s.n. **1.** Plăcuță de lemn (de abanos) de care sunt legate coardele la instrumentele cu arcuș. **2.** Pană de lemn cu care se răsușcește coarda fierăstrăului cu ramă pentru a întinde pânza de tăiat; încordător, suitor. — **Coardă** + suf. *-ar*.

CORDÁT¹, cordate, s.n. (La pl.) Încrengătură de animale cu corpul susținut de o coardă dorsală sau de coloana vertebrală; (și la sg.) animal din această încrengătură. — De la *coardă* (după fr. *cordé*).

CORDÁT², -Ă, cordați, -te, adj. În formă de inimă; cordiform. — Din fr. *cordé*.

CORDEÁ, cordele, s.f. **1.** Panglică îngustă care servește ca ornament (legată în păr, la gât, la pălărie etc.). **2.** (Zool.) Tenie. **3.** Pește marin în formă de panglică și cu aripioarele dorsală, codală și anală contopite (*Ophidion barbatum*). [Var.: (Inv.) *cordélá* s.f.] — Din ngr. *kordélla*.

CORDELÁ s.f. v. *cordea*.

CORDELIÉR, cordelieri, s.m. **1.** Călugăr franciscan numit astfel pentru că purta drept centură o frânghie. **2.** (În timpul Revoluției Franceze) Membru al unui club revoluționar fondat de Danton, Marat și Desmoulins. [Pr.: *-li-er*] — Din fr. *cordelier*.

CORDELUȚĂ, cordeluțe, s.f. Diminutiv al lui *cordea*. — **Cordea** + suf. *-uță*.

CORDÉNCI, *cordenciuri*, s.n. (Pop.) 1. Piesă componentă a războiului de țesut, constând dintr-o scândurică lungă cu creștături pe o margine, care oprește surulurea să dea înapoi; cripalcă, piedică. 2. Limba meliței. — Cf. **cordă**.

CORDIAL, *-Ă, cordiali*, *-e*, adj. (Adesea adverbial) Care pornește din toată inima; afectuos. [Pr.: *-di-a!*] — Din fr. **cordial**.

CORDIALITATE s.f. Înșușirea de a fi cordial; afecțiune. [Pr.: *-di-a*] — Din fr. **cordialité**.

CORDIFORM, *-Ă, cordiformi*, *-e*, adj. (Rare) Cordat². — Din fr. **cordiforme**.

CORDIȘ adv. (Reg.) Pieziș. — **Coardă** + suf. *-iș*.

CORDITĂ s.f. Exploziv preparat din nitroglicerina și nitroceluloză. — Din fr. **cordite**.

CORDITĂ², *cordite*, s.f. (Med.; în sintagma) *Cordită trofică* = afecțiune a cordelor vocale care determină o disfonie manifestată prin scăderea potențialului de efort vocal. — Din fr. **chordite**.

CORDON, *cordoane*, s.n. l. 1. Cingătoare (de material plastic, de panglică, de pânză, de piele etc.); centură, curea. ♦ Panglică lată de mătase purtată diagonal pe piept, de care sunt prinse anumite decorații înalte; gradul cel mai înalt al unei decorații. 2. (Geogr.; în sintagma) *Cordon litoral* = fâșie de uscat care desparte o lagună sau un liman de mare; săgeată litorală, perisip. 3. Ansamblu de fire electrice foarte flexibile, folosit în telefonie. 4. (Anat.; în sintagma) *Cordon ombilical* = ombilic. 5. Margine a unei monede cu grosimea mai mare decât partea centrală. ll. 1. Șir de posturi militare însărcinate cu un serviciu de pază; linie compactă, formată de obicei din soldați care au ca sarcină să asigure ordinea în cazul unei afluențe de oameni. ♦ *Cordon sanitar* = ansamblul măsurilor de izolare la care este supusă o localitate sau o țară unde bănuie o boală molipsitoare; (concr.) patrula sau grup de patrulare care asigură această izolare. 2. (Înv.) Frontieră, graniță. — Din fr. **cordón**.

CORDONAȘ, (1), *cordonașe*, s.n., (2) *cordonași*, s.m. 1. S.n. (Rare) Diminutiv al lui *cordón* (l.1). 2. S.m. (Înv.) Grănicer. — **Cordon** + suf. *-aș*.

CORDOVÁN, *cordovane*, s.n. (Înv.) Piele fină de capră sau de oaie, tăbăcită vegetal și folosită pentru încălțăminte de lux și marochinării; marochin. — Din it. **cordovano**.

COREALITATE s.f. Concept estetic și filosofic care implică, în general, ideea simultaneității a două moduri de existență. [Pr.: *-re-a*] — **Co-** + **realitate**.

CORECLAMĂNT, *-Ă, coreclamanți*, *-te*, s.m. și f. Persoană care face o reclamație împreună cu altcineva. — **Co-** + **reclamant**.

CORECLIZĂ, *coreclize*, s.f. Ocluziune, închidere patologică a pupilei. — Din fr. **coréclise**.

CORÉCT, *-Ă, corecți*, *-te*, adj. 1. Care respectă regulile, normele dintr-un domeniu dat; așa cum trebuie. 2. (Despre oameni) Care are o ținută, o purtare, o atitudine ireproșabilă; cinstit, leal. — Din fr. **correct**, lat. **correctus**.

CORECTĂ, *corectez*, vb. l. Tranz. și refl. A(-și) îndrepta greșelile, defectele etc.; a (se) corija. — Din **corect**.

CORECTĂRE, *corectări*, s.f. Acțiunea de a (se) corecta și rezultatul ei; îndreptare, corijare. — V. **corecta**.

CORECTAZIE s.f. Dilație a pupilei. — Din fr. **coréctasie**.

CORECTITUDINE s.f. 1. Calitatea de a fi corect; lipsă de greșeli. 2. Ținută sau purtare corectă; cinste. 3. (Log.) Înșușire a gândirii care respectă legile logice. — **Corect** + suf. *-itudine* (după *promptitudine* etc.).

CORECTIV, *corective*, s.n. Ceea ce îndreaptă ceva; îndreptare, rectificare. — Din fr. **correctif**.

CORECTOPIE s.f. Anomalie a poziției pupilei, constând în faptul că ea nu este situată în centrul irisului. — Din fr. **coréctopie**.

CORÉCTOR, *-OĂRE, corectori*, *-oare*, s.m. și f., s.n. 1. S.m. și f. Persoană însărcinată cu citirea și cu marcarea pe o corectură a greșelilor față de textul original, în vederea înlăturării lor în tipografie. 2. S.n. (În forma accentuată *corectór*) Aparat, de obicei automat, folosit în diverse sisteme tehnice pentru corectarea funcționării acestora. [Acc. și: *corectór*] — Din fr. **correcteur**, lat. **corrector**.

CORECTURĂ, *corecturi*, s.f. 1. Înlăturare a greșelilor tipografice dintr-un text sau dintr-o formă de tipar. 2. (Concr.) Text tipărit pe care s-a făcut operația de corectură (1). 3. Fiecare dintre modificările operate pe un text corectat. — Din germ. **Korrektur**, lat. **correctura**.

CORÉCTIE, *corecții*, s.f. 1. (În trecut) Pedepsă corporală aplicată unui vinovat; bătaie. ♦ *Drept de corecție* = (în unele state) dreptul părintelui de a cere emiterea unui mandat de arestare, fără îndeplinirea unei alte formalități, împotriva copilului său minor. *Casă de corecție* = loc unde își execută pedeapsa infractorii minori. 2. Cantitate care trebuie adăugată sau scăzută din indicațiile date de un instrument de măsurare pentru a compensa erorile sistematice care afectează măsurătoarea. *Corecție barometrică*. — Din fr. **correctión**, lat. **correctio**.

CORECȚIONAL, *-Ă, corecționali*, *-e*, adj. Care sancționează un delict, care privește o infracțiune. ♦ *Închisoare corecțională* = sancțiune privativă de libertate, aplicată pentru săvârșirea unui delict. [Pr.: *-ți-o*] — Din fr. **correctionnel**.

COREDĂCTOR, *-OĂRE, coredactori*, *-oare*, s.m. și f. (Rare) Persoană care este redactor împreună cu alții la aceeași lucrare. — **Co-** + **redactor**.

CORÉE s.f. Boală de nervi, frecventă mai ales la tineri, caracterizată prin mișcări musculare involuntare continue și neregulate ale diverselor segmente corporale. — Din fr. **chorée**.

COREEÁN, *-Ă, coreeni*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Coreei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Coreei sau coreenilor (1), privitor la Coreea ori la coreeni. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de coreeni. — **Coreea** (n. pr.) + suf. *-ean*.

COREEÁNCĂ, *coreence*, s.f. Femeie care face parte din populația Coreei sau este originară de acolo. — **Coreean** + suf. *-că*.

COREFERÁT, *coreferate*, s.n. Referat care reia și dezvoltă (critic) unele probleme dezbătute într-un referat. — **Co-** + **referat** (după rus. *sodoklad*).

COREFERENȚ, *-Ă, coreferenți*, *-te*, s.m. și f. Persoană care face un coreferat. — **Co-** + **referent** (după rus. *sodokladcik*).

COREGÉNT, *coregenți*, s.m. Persoană care are parte legală la domnie împreună cu monarhul, domnind efectiv pe lângă acesta. — Din fr. **corégent**.

COREGÉNȚĂ, *coregențe*, s.f. Funcția, demnitatea de coregent; perioadă cât durează această funcție. — Din fr. **coregence**.

COREGÍZOR, *-OĂRE, coregizori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care ia parte la regizarea unui spectacol alături de regizor. [Acc. și: *coregizór*] — **Co-** + **regizor**.

COREGÓN, *coregoni*, s.m. Pește de apă dulce și marin, cu solzi argintii (*Coregonus*). — Din fr. **corégone**.

COREGRÁF, *-Ă, coregrafi*, *-e*, s.m. și f. Maestru sau maestră de dans și de balet; persoană care creează un dans sau un spectacol de balet. [Var.: **coreográf**, *-ă* s.m. și f.] — Din fr. **chorégraphe**.

COREGRAFIA, *coregrafiez*, vb. l. Tranz. (Rare) A crea, aranja și regiza dansuri, balet. ♦ A face coregrafia unui spectacol. [Pr.: *-fi-a*] — De la **coregraf**.

COREGRÁFIC, *-Ă, coregrafici*, *-ce*, adj. Care ține de coregrafie, privitor la coregrafie. [Var.: **coreográfic**, *ă* adj.] — Din fr. **chorégraphique**.

COREGRAFIE s.f. 1. Arta de a compune dansuri și spectacole de balet. 2. Ansamblul pașilor și figurilor ce compun un dans sau un balet. [Var.: **coreografie** s.f.] — Din fr. **chorégraphie**.

COREÍC, *-Ă, coreici*, *-ce*, adj., s.m. și f. (Med.) 1. Adj. Care se referă la coree, care ține de coree. 2. S.m. și f. Bolnav de coree. — Din fr. **choréique**.

CORELĂ, *corelez*, vb. l. Tranz. și refl. A face să fie sau a fi în corelație. — Din **corelație**.

CORELÁT, *-Ă, corelați*, *-te*, adj. Care se află sau este pus în corelație cu ceva. — V. **corela**.

CORELATÍV, *-Ă, corelativi*, *-e*, adj. (Despre idei, factori etc.) Care este în relație reciprocă cu ceva, care indică un raport reciproc. ♦ *Noțiuni corelative* = noțiuni care conțin note arătând existența unei anumite legături reciproce între două obiecte ale gândirii. *Conjunții corelative* (și substantivat, f.) = conjuncții care apar la ambele membre ale unei fraze, fiind coordonatoare sau, mai rar, subordonatoare. (Gram.) *Element corelativ* (și substantivat, n.) = (cuvânt) care intră în corelație cu un alt cuvânt, care indică un raport de reciprocitate. — Din fr. **corrélatif**.

CORELATIVITATE s.f. Caracter corelativ. — Cf. it. **correlatività**.

CORELĂȚIE, *corelații*, s.f. 1. Relație, legătură reciprocă între două sau mai multe lucruri sau fenomene; relație în care unul dintre termeni nu poate exista fără celălalt. 2. Dependență reciprocă, relație a două fenomene sau procese între variațiile cărora există o anumită legătură. — Din fr. **corrélation**.

CORELAȚIONAL, *-Ă, corelaționali*, *-e*, adj. Care este bazat pe corelații. [Pr.: *-ți-o*] — Din **corelație**.

CORELIGIONÁR, *-Ă, coreligionari*, *-e*, s.m. și f. Persoană care are aceeași religie cu altă persoană. [Pr.: *-gi-o*] — Din fr. **coreligionnaire**.

COREOGRÁF, *-Ă* s.m. și f. v. **coregraf**.

COREOGRÁFIC, *-Ă* adj. v. **coregrafic**.

COREOGRAFIE s.f. v. **coregrafie**.

COREOMÉTRU, *coreometre*, s.n. Aparat care servește la măsurarea deschiderii pupilei. [Pr.: *-re-o*] — Din fr. **coréomètre**.

COREPETITÓR, *-OĂRE, corepetitori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care acompaniază la pian, la repetiție sau în concert, recitaluri și spectacole, un cântăreț, un instrumentist, un dansator etc.; repetitor. — **Co-** + **repetitor**.

COREPETÍȚIE, *corepetiții*, s.f. Repetiție făcută cu corepetitorul. — Din germ. **Korrepétition**.

CORESPONDĂ, *corespondez*, vb. l. Intrans. A comunica cu cineva prin scrisori, a fi în corespondență cu cineva. [Var.: (Înv.) **corespundá** vb. l.] — Cf. germ. **korrespondieren**, fr. **correspondre**.

CORESPONDÉNT, -Ă, *corespondenți, -te*, s.m. și f., adj. I. S.m. și f. 1. Colaborator al unui ziar, al unei reviste etc., care trimite spre publicare știri din locul unde se află. 2. Persoană care, în lipsa părinților unui elev, are răspunderea acestuia față de autoritățile școlare. 3. (Rar) Persoană cu care cineva este în *corespondență*. II. Adj. (În sintagmele) *Membreu corespondent* = membru al unei academii sau al altei instituții științifice cu vot consultativ. *Unghiuri corespondente* = fiecare dintre cele patru perechi de unghiuri, congruente două câte două, formate de aceeași parte a unei secante care taie două drepte paralele. — Din fr. **correspondant**.

CORESPONDENȚĂ, *corespondențe*, s.f. I. 1. Schimb (regulat) de scrisori între două sau mai multe persoane. ♦ Totalitatea scrisorilor schimbate între două persoane. ♦ Conținutul unei scrisori. 2. Relatare a faptelor petrecute într-o localitate, făcută de corespondentul unui ziar, al unei reviste, al unui post de radio, de televiziune etc. II. 1. Raport, legătură între lucruri, fenomene, organe, părți ale unui întreg care se potrivesc între ele; concordanță, armonie. 2. (Lingv.) Raport constant existent între două unități lingvistice. ♦ *Corespondența timpurilor* = raportul de timp dintre predicatul unei propoziții subordonate și predicatul regentei. 3. (Mat.) Relație între două mulțimi, conform căreia fiecare element al unei mulțimi este pus în legătură cu unul sau cu mai multe elemente din cealaltă mulțime. 4. (În sintagma) *Corespondența conturilor* = legătura reciprocă dintre conturi care reflectă aceeași operație economică. [Var.: (inv.) **corespondință** s.f.] — Din fr. **correspondance**.

CORESPONDINȚĂ s.f. v. **corespondență**.

CORESPONDĂ vb. I v. **corespunda**.

CORESPUNDE, *corespund*, vb. III. Intrans. 1. A fi conform cu ceva, a se potrivi, a răspunde la așteptări, la dorințe sau la speranțe. 2. A fi în legătură, a comunica cu ceva; a fi situat în același plan cu ceva, a se afla în dreptul altui obiect. [Part. *corespunzător*] — Din fr. **correspondre**.

CORESPUNZĂTOR, -OARE, *corespunzători, -oare*, adj. Care coresponde, care se potrivește, care este potrivit sau conform cu..., care se află în conformitate cu...; adecvat, potrivit, nimerit. — **Corespunde** + suf. *-ător*.

CORÉT, corețe, s.n. (Reg.) Unitate de măsură pentru capacitate, echivalentă cu aproape un hectolitru și un sfert, folosită mai ales pentru cereale. — Din ucr. **korec**, pol. **korzec**.

CORÉU, corei, s.m. Troheu. — Din lat. **choreus**. Cf. fr. *chorée*.

COREÚT, coreuți, s.m. Corist în teatrul antic. — Din fr. **choreute**.

CÓRFĂ, corfe, s.f. (Rar) 1. Coș¹ (1). 2. (În limbajul minerilor) Colivie (2). — Din germ. **Korf**.

CORFIȚĂ, corfițe, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *corfă* (1). — **Corfă** + suf. *-iță*.

CORHÂN, corhani, s.m. Insectă mică, de culoare galbenă-roșiatică, ce trăiește în locuri întunecoase și se hrănește cu resturi alimentare (*Blatta germanica*); șvab. — Et. nec.

CORHÂNĂ, corhane, s.f. (Reg.) Coastă de deal steepă, răpoasă, greu accesibilă. — Din ucr. **kurhan**.

CORHART s.n. Material aluminos refractar, folosit la captușirea cuptoarelor pentru fabricarea sticlei. — Din fr. **corharte**.

CORHÂNÍ, corhânesc, vb. IV. Tranz. (Reg.) A deplasa buștenii cu țapina. — De la **corhană**.

CORHÂNÍT s.n. (Reg.) Transport al buștenilor de la locul de unde au fost fasonați până la o cale de comunicație, prin târâre și rostogolire, cu ajutorul țapinei sau cu alte mijloace. — V. **corhâni**.

CORI s.n. (Reg.) Pojar. ♦ *Cori de vânt* = vărsat de vânt. [Var.: **cor** s.n.] — Din rus. **kor**.

CORIACÉU, -ÉE, coriacei, -ee, adj. Care are constituția, aspectul pielii; tare ca o piele. ♦ Fig. Tenace, dur; zgârcit. [Pr.: *-ri-a-*] — Din fr. **coriacé**, lat. **coriaceus**.

CORIÁL, -Ă, coriali, -e, adj. (Biol.) Care ține de corion, al corionului. [Pr.: *-ri-al*] — Din fr. **corial**.

CORIÁMB, coriambi, s.m. Picior de vers antic de patru silabe, format dintr-un troheu și un iamb. [Pr.: *-ri-amb*] — Din fr. **choriambre**.

CORIÁMBIC, -Ă, coriambici, -ce, adj. (Despre prozodie) Care este obținut din coriambi. [Pr.: *-ri-am-*] — **Coriamb** + suf. *-ic*.

CORIÁNDRU s.m. Plantă erbacee anuală din familia umbeliferelor, cu flori albe sau roz, cu miros pătrunzător și fructe în formă de globulețe, bogate în uleiuri eterice, fapt pentru care semințele uscate se folosesc în industria farmaceutică, a parfumurilor sau drept condiment (*Coriandrum sativum*). [Pr.: *-ri-an-*] — Din ngr. **koríandron**.

CORIBÁNT, coribanti, s.m. Preot al zeiței grecești Cibele, al cărei cult avea un caracter orgiac. — Din fr. **corybant**.

CORIDĂ, coride, s.f. Luptă cu tauri, organizată în Spania, în țările Americii Latine și în sudul Franței. — Din sp., fr. **corrida**.

CORIDÓR, coridoare, s.n. Loc de trecere îngust (și lung), care leagă încăperile unei clădiri și din care se intră în camerele aceluiași apartament

sau ale aceluiași etaj; culoar. ♦ Porțiune îngustă de spațiu de-a lungul compartimentelor unui vagon de cale ferată. ♦ Porțiune îngustă de teren care leagă două puncte. — Din fr. **corridor**, germ. **Korridor**.

CORIDORĂȘ, coridorășe, s.n. Diminutiv al lui *coridor*. — **Coridor** + suf. *-aș*.

CORIFÉU, -ÉE, corifei, -ee, s.m., s.f. 1. S.m. și f. Persoană cu rol conducător într-un domeniu de activitate; frunțaș, căpetenie; *p. ext.* personalitate de frunte într-un anumit domeniu. 2. S.m. Conducătorul corului¹ în tragedia și în comedia greacă antică. ♦ Cântăreț solist într-un cor¹. ♦ Balerin care conduce un ansamblu. — Din fr. **coryphée**.

CORIGÉNT, -Ă, adj., s.m. și f. v. **corijent**.

CORIGENȚĂ s.f. v. **corijentă**.

CORIGIBIL, -Ă, corrigibili, -e, adj. Care se poate corija. — Din fr. **corrigible**.

CORIJĂ, corijez, vb. I. Tranz. și refl. A (se) corecta, a (se) îndrepta. — Din fr. **corriger**.

CORIJÁRE, corijări, s.f. Faptul de a (se) *corija*; corectare, corecție, îndreptare. — V. **corija**.

CORIJÉNT, -Ă, corijenți, -te, adj., s.m. și f. (Elev sau student) care, la încheierea anului școlar, nu a obținut notă de trecere la una sau la două materii și care urmează să susțină toamna un nou examen la materia sau la materiile respective. [Var.: **corigént, -ă** adj., s.m. și f.] — Din lat. **corrigens, -ntis**.

CORIJENȚĂ, corijențe, s.f. Situația unui corijent; examen dat de un corijent. [Var.: **corigénță** s.f.] — Din **corijent** (după *absent-absență*).

CORÍMB, corimbe, s.n. Inflorescență în formă de umbrelă. — Din fr. **corymbe**, lat. **corymbus**.

CORINDÓN s.n. Oxid natural de aluminiu, foarte dur, divers colorat, de obicei în nuanțe de albastru și galben, ale cărui varietăți transparente sunt folosite ca pietre prețioase, iar altele, cu aspect de mase granuloase, sunt folosite ca abraziv pentru șlefuire. — Din fr. **corindon**.

CORINTÉU, corintei, s.m. (Reg.) Persoană care spune chiuiturile la o nuntă. — Din magh. **kurjantó**.

CORINTIÁN, -Ă, corintieni, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Corint. 2. Adj. Corintic. [Pr.: *-ti-an*] — Din fr. **corinthien**.

CORÍNTIC, -Ă, corintici, -ce, adj. 1. (În sintagmele) *Stil* (sau *ordin*) *corintic* = stil arhitectonic folosit de eleni și de romani, caracterizat prin suplețea coloanei decorate cu caneluri și prin capitelul ornamentat cu sculpturi reprezentând frunze de acantă în vultură. *Coloană corintică* = coloană care aparține acestui stil. 2. Care aparține stilului corintic (1), privitor la Corint; din Corint. — **Corint** (n. pr.) + suf. *-ic*.

CORIOEPITELIÓM, corioepitelioame, s.n. Tumoare malignă dezvoltată în uter din resturile placentare rămase după o sarcină. [Pr.: *-ri-o-e-pi-te-li-orio*] — Din fr. **chorio-épithéliome**.

CORIÓN, corioane, s.n. 1. Înveliș extern al embrionului la vertebratele superioare. 2. Strat profund al pielii, în care se găsesc vase sangvine și nervi. [Pr.: *-ri-on*] — Din fr. **chorion**.

CORÍST, -Ă, coriști, -ste, s.m. și f. Persoană care cântă într-un cor¹. — Din fr. **choriste**.

CÓRIUM s.n. Strat de piele la animale cuprins între epidermă și stratul adipos subcutanat, format în cea mai mare parte dintr-un țesut conjunctiv și care, după o prelucrare corespuzătoare, se transformă în piele tăbăcită. [Pr.: *-ri-um*] — Cuv. lat.

CORIZĂ, corize, s.f. Inflamare a mucoasei nazale; guturai. ♦ *Coriză spasmodică* = boală alergică ce apare la persoanele sensibilizate la diferite substanțe din aer. *Coriză contagioasă* = boală de natură virotică sau microbiană, întâlnită la unele păsări de curte (gâini și curci) sau la bovine. — Din fr. **coriza**.

CORLÁTĂ, corlate, s.f. (Reg.) 1. Ieșe. 2. Îngrăditură sau colibă pentru vite, pe câmp. 3. Împletitură de formă bombată care se așază pe car când se transportă snopi sau fân. 4. Poliță în jurul cuptorului pe care se țin vase de bucătărie și alte lucruri mărunte; prichici. [Pl. și: *corlăți*] — Din magh. **korlát**.

CORLĂ, corle, s.f. Pasăre acvatică migratoare, de mărimea unui porumbel, care trăiește în bălțile și în iazurile cu stuf; găinușă-de-baltă (*Gallinula chloropus*). — Et. nec.

CORLÍ, corlesc, vb. IV. Tranz. și refl. (Reg.) A (se) cufunda în apă, a (se) da la fund. — Din **corlă**.

CORM s.n. Organism al plantelor superioare, format din rădăcină, tulpină și frunze, având o structură anatomică evoluată. — Din fr. **corne**.

CORMÁN s.n. v. **cormană**.

CORMÁNĂ, cormane, s.f. Parte a plugului confecționată din tablă de oțel, care deplasează lateral, răstoarnă și mărunțește brazdele; răsturnătoare. [Var.: (reg.) **cormán** s.n.] — Din magh. **kormány**.

CORMOFITĂ, cormofite, s.f. (La pl.) Grup de plante evolute care au corm; (și la sg.) plantă din acest grup. ♦ (Adjectival) *Plantă cormofită* — Din fr. **cormophyte**.

CORMORÁN, *cormorani*, s.m. (La pl.) Gen de păsări acvatice, bune înotătoare și scufundătoare, cu ciocul încovoat și gâtul lung; (și la sg.) pasăre care face parte din acest gen. — Din fr. **cormoran**.

CORN¹, (I 1, 6) *coarne*, (I 4, 5, II) *cornuri*, s.n., (I 3, III) *corni*, s.m. I. 1. Formațiune dură, pereche sau nepereche, de pe craniul multor coșitate. ⇨ Loc. adj. (Despre cuvintele, relațiile cuiva) *Cu coarne* = exagerat, de necrezut, gogonat, umflat. ⇨ Expr. *A lua în coarne* = (despre vite) a împunge cu coarnele; *fig.* a se repezi cu vorba la cineva, a certa pe cineva. *A scoate coarne* = a deveni agresiv; a se obrăznic. *A fi mai cu coarne decât altul* = a fi mai grozav decât altul. *A pune (cuiva) funia în coarne* = a înșela, a amăgi (pe cineva), a-i impune (cuiva) voința. *A se lua în coarne cu cineva* = a se încăiera, a se lua la hartă. *A-și arăta coarnele* = a-și manifesta răutatea, dușmănia. *A căuta (cuiva) în coarne sau a căuta (ori a se uita) în coarnele cuiva* = a îndeplini toate gusturile, capriciile cuiva; a răsfața. *A pune coarne* = a călca credința conjugală; a înșela. (Pop.) *Cel cu coarne* = dracul. ◆ P. anal. Fiecare dintre cele patru organe tactile și vizuale ale melcului; fiecare dintre cele două excrescențe chitinoase de lângă ochii unor cărăbuși. 2. (La sg.) Substanță chitinoasă din care sunt constituite coarnele¹ (I 1) animalelor (folosită pentru fabricarea unor obiecte). 3. (Și în sintagma *corn de vânătoare*) Instrument de suflat, confecționat uneori din corn¹, folosit la vânătoare sau pentru chemări, semnalizări etc. ◆ Instrument muzical de suflat, format dintr-un tub conic de alamă sau din alt metal. ⇨ *Corn englez* = instrument de suflat din familia oboiului, dar cu un sunet mai grav, cu ancie dublă. 4. Recipient format dintr-un corn¹ (I 1) sau de forma acestuia, în care se păstrează praful de pușcă, sarea etc.; *p. ext.* conținutul acestui recipient. ⇨ Expr. *Cornul abundenței* = (în mitologia greacă) simbol al belșugului, reprezentat printr-un vas în formă de corn¹ (I 1), umplut cu fructe și cu flori. 5. Produs de panificație din făină albă, de mici dimensiuni și în formă de semilună. 6. Parte a unor construcții, organe de mașini, unelte etc. în formă de corn¹ (I 1). ◆ Recipient din corn¹ (I 1) sau de lut prelungit cu o pană de găscă prin care se scurge huma colorată, folosit în ceramica populară pentru decorarea vaselor. 7. (La sg.) Denumire dată unor formații anatomice cu aspect de corn¹ (I 1). *Corn uterin*. 8. (În sintagma *Cornul Lunii* = Luna în primul și în ultimul pătrar, când are formă de seceră. 9. Compus: *cornul-secarei* sau *corn-de-secară* = ciupercă parazită care trăiește în ovarul diferitelor plante graminee; pintelul-secarei (*Claviceps purpurea*); boală provocată de această ciupercă și manifestată prin apariția în spic a unor formații tari, negricioase, întrebuintate în farmacie pentru extragerea ergotinei. II. 1. (Reg.) Colț, ungher, margine. 2. (Înv.) Aripă de oaste, de tabără. III. (La pl.) Căpriorii casei. — Lat. **cornu**.

CORN², *corni*, s.m. Arbust sau arbore mic cu lemnul foarte tare, cu frunze opuse, cu flori galbene și cu fructe roșii comestibile, ale cărui frunze se folosesc la vopsit (*Cornus mas*). — Lat. **cornus**.

CORNĂC, *cornaci*, s.m. Persoană care îngrijește și conduce elefanți sau, *p. ext.*, alte animale. — Din fr. **cornac**.

CORNĂCÉE, *cornacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante lemnoase dicotiledonate, cu frunze opuse, întregi, flori gamopetale mici, galbene sau albe, grupate în umbel și fructe drupe sau bace roșii sau negre; (și la sg.) plantă care face parte din această familie. [Pr.: *ce-ej*] — Din fr. **cornacée**.

CORNĂCI¹, *cornaci*, s.m. Plantă erbacee acvatică cu tulpini lungi, frunze romboidale, flori albe, fructe negre-cenușii, având două-patru coarne și semințe comestibile (*Trapa natans*). — **Corn¹** + suf. *-aci*.

CORNĂCI², -CE, *cornaci, -ce*, adj. (Despre animale) Cu coarne lungi. — **Corn¹** + suf. *-aci*.

CORNĂJ s.n. 1. Zgomot patologic produs de trecerea aerului prin căile respiratorii (laringe, bronhii, trahee), îngustate din cauza unor leziuni, a unor infecții etc. 2. Sforăială care se aude la cai când sunt goniți la galop. — Din fr. **cornage**.

CORNALINĂ s.f. Varietate de agat semitransparentă, de culoare care variază de la roșu-închis la roșu-trandafiriu, folosită ca piatră semiprețioasă la bijuterii. — Din fr. **coraline**, lat. **coralina**.

CORNĂR, *cornari*, s.m. (Înv.) Slujbaș care strângea cornăritul; — **Corn¹** + suf. *-ar*.

CORNĂT, -Ă, *cornăți, -te*, adj. (Rar) Cornut. — **Corn¹** + suf. *-at*.

CORNĂRI¹, *cornăresc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A conduce plugul ținându-l de coarne. — **Corn¹** + suf. *-ări*.

CORNĂRI², *cornăresc*, vb. IV. Intrans. (Înv.) A strânge cornăritul; a impune cornăritul. — Din **cornărit** (derivat regresiv).

CORNĂRIT s.n. (Înv.) Dare pe vitele cornute. — **Corn¹** + suf. *-ărit*.

CORNĂȚĂR, *cornățari*, s.m. Insectă mică de apă, cu corpul scurt și lătăreț și cu picioarele dinainte în formă de cornițe. (*Naucoris cimicoides*). — **Cornat** + suf. *-ar*.

CORNEÂN, -Ă, *corneeni, -e*, adj. (Anat.) De cornee, al corneei. [Pr.: *-ne-an*] — Din fr. **cornéen**.

CORNĒCI, *cornece*, s.n. (Reg.) Diminutiv al lui *corn¹* (I 1). — **Corn¹** + suf. *-eci*.

CORNĒE, *cornee*, s.f. Partea anterioară a membranei externe a ochiului, transparentă, de natură epiteliană, nevascularizată, puternic inervată; (pop.) albul ochiului. [Pr.: *-ne-ej*] — Din fr. **cornée**.

CORNER¹, *cornere*, s.n. Lovitură din colțul terenului, la fotbal, care se acordă echipei în atac, dacă un jucător din apărare trimite mingea în spatele liniei proprii porți. — Din engl., fr. **corner**.

CORNER², *cornere*, s.n. Formă simplă de organizare monopolistă, care constă într-o înțelegere între întreprinderi în vederea cumpărării de mărfuri și vânzării lor la prețuri ridicate. — Cuv. engl.

CORNĒT¹, *cornete*, s.n. 1. Hârtie răsucită în formă de con, în care se împachetează diferite lucruri. ◆ Conținutul unui astfel de ambalaj. 2. (În sintagma) *Cornet acustic* = instrument acustic în formă de pânză, care intensifică vibrațiile sonore, folosit de persoanele cu auzul slab; pavilion (4). 3. Instrument muzical de suflat, din alamă, asemănător cu trompeta, dar de dimensiuni mai mici decât aceasta și cu un registru mai înalt. 4. (În sintagma) *Cornet nazal* = fiecare dintre cele șase lame osoase în formă de cornet¹ (1), situate pe pereții laterali ai celor două nări. 5. Produs de patiserie asemănător cu vafela de napolitană sau de tort, în formă de con (retezat), în care se pune înghețată, frișcă, cremă etc. — Din fr. **cornet**.

CORNĒT², *corneți*, s.m. (Înv.) Ofițer inferior de cavalerie; stegar de cavalerie; portdrapel. — Din rus. **kornet**.

CORNĒT³, *corneturi*, s.n. Loc unde cresc corni². — **Corn²** + suf. *-et*.

CORNETÉL, *cornețele*, s.n. Diminutiv al lui *cornet¹*. — **Cornet¹** + suf. *-el*.

CORNFLAKES s.n. pl. Produs alimentar din porumb sub formă de fulgi. [Scriș și: *corn-flakes*. — Pr.: *córnlfeics*] — Cuv. engl.

CORNICE s.f. v. **cornișă**.

CORNÍCUL, *cornicule*, s.n. Semn de onoare care se pune pe casca anumitor soldați sau ofițeri romani. — Din lat. **corniculum**.

CORNICULĂR, *corniculari*, s.m. Soldat roman atașat pe lângă un centurion sau un tribun. — Din lat. **cornicularius**.

CORNIER, *corniere*, s.n. Bară laminată de oțel, având profilul secțiunii transversale în forma literei „L”. [Pr.: *-ni-er*. — Var.: **cornieră** s.f.] — Din fr. **cornière**.

CORNIERĂ s.f. v. **cornier**.

CORNIFICĂ, *cornific*, vb. I. 1. Tranz. A transforma celulele moi din stratul de bază al epidermei în celule cornoase. 2. Refl. A se transforma în țesut cornos. — Din **corn¹**.

CORNIST, -Ă, *corniști, -ste*, s.m. și f. 1. Gornist, trompetist. 2. Persoană care cântă la corn¹ (I 3). — Din fr. **corniste**.

CORNİȘĂ, *cornișe*, s.f. 1. Partea superioară, ieșită în afară și ornamentată, a zidului unei construcții, având rolul de a sprijini acoperișul și de a împiedica scurgerea apei de ploaie pe fața clădirilor. 2. Mură proeminentă, așezată sub plafon, deasupra unei uși, ferestre, la o mobilă etc., având rol decorativ. 3. Drum paralel cu curbele de nivel pe marginea superioară a unei pante abrupte, a unei faleze etc. [Var.: **cornișe** s.f.] — Din fr. **corniche**.

CORNİȘON, *cornișoni*, s.m. Varietate de castraveți mici și tari, folosiți mai ales pentru conservare în oțet. — Din fr. **cornichon**.

CORNİȘÓR, *cornișori*, s.m. (Bot.) 1. Brăduț (1). 2. Mică plantă erbacee de munte, cu tulpina târâtoare, cu frunze lanceolate, fin dințate și cu spice terminale (*Lycopodium annotinum*). [Pl. și: (n.) *cornișoare*] — **Corn¹** + suf. *-ișor*.

CORNÎȚĂ¹ s.f. Soi de viță-de-vie pentru vin, cu struguri negri-roșietici, asemănători cu coarna (2). — **Coarnă** + suf. *-iță*.

CORNÎȚĂ², *cornițe*, s.f. 1. Dispozitiv asemănător cu un scaun, având tăblia în formă de U, pe care se așază o roată de lemn când i se pun obezile. 2. (La pl.) Coarne mici (încă nedezvoltate) pe care le au unele animale. — **Corn¹** + suf. *-iță*.

CORNIZĂ, *cornize*, s.f. Vergea de lemn sau de metal de care se atâră draperiile sau perdelele. — Cf. it. **cornice**.

CORNÓS, -OĂSĂ, *cornosi, -oase*, adj. Care are consistența cornului¹; dur, tare. ⇨ *Celulă cornoasă* = celulă epitelială moartă. *Strat cornos* = strat de protecție al epidermei, relativ dur, format din celule cornoase. — **Corn¹** + suf. *-os*.

CORNULÉȚ, *cornulețe*, s.n. Diminutiv al lui *corn¹*. ◆ Fig. (Pop.) Aadaos, înfloritură, exagerare. — **Corn¹** + suf. *-uleț*.

CORNURÉLE s.n. pl. Colțișoare, unghiulețe. — **Cornuri** (pl. lui *corn¹*) + suf. *-ele*.

CORNÚT, -Ă, *cornuți, -te*, adj. 1. (Și substantivat, f.) (Animal) care are coarne. 2. Cu coarne mari, bine dezvoltate. 3. Compus: (Bot.) *secară-cornută* = cornul-secarei, v. *corn¹* (I 9). — Lat. **cornutus**.

CORNÚȚ, *cornuți*, s.m. 1. Plantă erbacee cu tulpina târâtoare și cu fructele în formă de capsule mari, cilindrice (*Cerastium alpinum*). 2. Plantă erbacee cu flori albe (*Cerastium arvense*). — **Corn¹** + suf. *-uț*.

CÓRNWALL s.m. (Zool.) Rasă de porci originară din Anglia, de talie mare și de culoare neagră; marele negru. [Pr.: *córnüöl*] — Cuv. engl.

COROANĂ, *coroane*, s.f. 1. Podoabă pentru cap în formă de cerc, făcută din flori și frunze; cunună. ♦ Fig. Încununare. ♦ Cunună de flori sau de frunze (naturale sau artificiale) care se depune ca omajiu la mormântul cuiva. 2. Diademă (de aur, de argint, de fier) ornamentată, purtată de monarhi la ocazii solemne ca semn al puterii lor; *p. anal.* tiară papală. ♦ Semn distinctiv imprimat, desenat sau brodat în formă de coroană (1) pe stemele și pe blazoanele familiilor imperiale, regale sau senioriale. 3. Fig. Putere monarhică, suveranitate; *p. ext.* persoană care deține aceeași putere. 4. Unitate monetară în unele țări. 5. Totalitatea ramurilor unui arbore, ale unui arbust etc. 6. (Și în sintagma *coroană dentară*) Partea superioară, vizibilă, a dintelui omului, care iese din gingie și este acoperită cu smalț. ♦ Îmbrăcăminte de metal, de porțelan, de acrilat etc. cu care se acoperă un dinte sau o măsea cariată. 7. Partea de deasupra copitei la piciorul calului. 8. (Și în sintagma *coroană circulară*) Suprafață cuprinsă între două cercuri concentrice. 9. (În sintagmele) *Coroană solară* = regiune luminoasă în jurul Soarelui, formată din stratul exterior și cel mai rarefiat al atmosferei solare, vizibilă cu ochiul liber în timpul unei eclipse totale de Soare. *Coroana boreală* = numele unei constelații (circulare) din emisfera boreală; Hora. 10. Piesă sau parte dintr-o piesă mecanică, de lungime mică, având forma unui cilindru gol. 11. (Muz.) Semn pus deasupra unei note sau a unei pauze pentru a le prelungi valoarea; fermata. — Din lat. *corona*.

COROBÂNĂ, *corobane*, s.f. (Reg.) Scorbură de copac. — Et. nec.

COROBĂȚĂ, *corobețe*, s.f. (Reg.) Măr pădureț. — Et. nec.

COROBORĂ, *coroborez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A întări, a sprijini, a da putere, a consolida; a confirma. — Din fr. *corroborez*, lat. *corroborare*.

COROBORĂNT, *-Ă*, *coroboranți*, *-te*, adj. Care coroborează, întărește. — Din fr. *corroborant*.

COROBORĂRE, *coroborări*, s.f. Acțiunea de a corobora și rezultatul ei. — V. *corobora*.

CORODĂ, *corodez*, vb. I. Tranz. 1. A roade, a degrada unele materiale, metale etc. în mod progresiv cu ajutorul agenților chimici. 2. A pregăti o formă de țipar prin gravare chimică cu ajutorul unei soluții corosive. 3. A decolora pe anumite porțiuni o țesătură vopsită în vederea obținerii unor desene. — Din fr. *corroder*.

CORODĂNT, *-Ă*, *corodați*, *-te*, adj., s.m. (Substanță) care produce corodare; corosiv. — Din fr. *corrodant*.

CORODĂRE, *corodări*, s.f. Acțiunea de a coroda și rezultatul ei. — V. *coroda*.

COROI, *coroi*, s.m. Nume dat mai multor specii de păsări răpitoare mici, în special șoimului. — Din magh. *karvaly*.

COROIĂ, pers. 3 *coroiază*, vb. I. Refl. (Rar; despre nas) A se încovoia (ca ciocul coroiului); a deveni coroiat. — Din *coroiat* (derivat regresiv).

COROIĂJ, *coroiaje*, s.n. Raportul dintre aria secțiunii inițiale a unui lingou sau a unui semifabricat supus laminării sau forjării și aria secțiunii finale a semifabricatului sau a piesei obținute. — Din fr. *corroyage*.

COROIĂȚ, *-Ă*, *coroiați*, *-te*, adj. (Despre ciocul unor păsări, *p. ext.*, despre nasul oamenilor) Încovoiat; cu vârful adus în jos; acvilin, coroietic. ♦ (Despre oameni) Care are nasul încovoiat. — *Coroi* + suf. *-at*.

COROIDĂ, *coroide*, s.f. Membrană subțire, vasculară și pigmentată a globului ocular, situată între sclerotică și retină. — Din fr. *choroïde*.

COROIDIÂN, *-Ă*, *coroidieni*, *-e*, adj. (Anat.) De coroidă, al coroidiei. [Pr.: *-ro-i-di-an*] — Din fr. *choroïdien*.

COROIDITĂ s.f. Inflamație a coroidiei, însoțită de tulburări de vedere. [Pr.: *-ro-i-*] — Din fr. *choroïdite*.

COROIETIC, *-Ă*, *coroietici*, *-ce*, adj. (Reg.) Coroiat. — *Coroiat* + suf. *-ic*.

COROLĂR¹, *corolare*, s.n. (Mat., Log.) Concluzie care derivă nemijlocit dintr-o teoremă. ♦ Idee care decurge dintr-o teorie, dintr-o afirmație etc. — Din fr. *corollaire*, lat. *collarium*.

COROLĂR², *-Ă*, *corolari*, *-e*, adj. (Bot.) Al corolei. — Din fr. *corollaire*.

COROLĂ, *corole*, s.f. Totalitatea petalelor, de obicei frumos colorate, ale unei flori, constituind învelișul floral intern la majoritatea angiospermelor. — Din fr. *corolle*.

COROMĂSLĂ, *coromășle*, s.f. (Reg.) Cobiliță. — Din ucr. *koromyslo*.

CORONA s.f. Tip de descărcare electrică de forma unei aureole (coroane), care apare în jurul părților mai ascuțite ale conductoarelor aflate la înaltă tensiune. — Din fr. *coronne*, germ. *Krone*.

CORONAL, *-Ă*, *coronali*, *-e*, adj. (Anat.; în sintagma) *Os coronal* = os care formează partea anterioară a craniului; osul frunții. — Din fr. *coronal*, lat. *coronalis*.

CORONAMENT, *coronamente*, s.n. 1. Ornament terminal situat la partea superioară a unei clădiri, a unei porți etc. 2. Partea superioară a unui chei, a

unui dig, a unui zid de sprijin, executată, de obicei, din piatră fățuită. 3. Coroană (5). — Din fr. *coronnement* (după *coroană*).

CORONĂR, *-Ă*, *coronari*, *-e*, adj. (Și substantivat, f.) Vas sangvin, arteră sau venă în formă de coroană în jurul unui organ pe care îl irigă. — Din fr. *coronaire*.

CORONARIÂN, *-Ă*, *coronarieni*, *-e*, adj. Care se referă la arterele coronare. [Pr.: *-ri-an*] — Din fr. *coronarien*.

CORONARITĂ s.f. Inflamație a arterelor coronare ale inimii, constituind uneori cauza anghinei pectorale sau a infarctului miocardic. — Din fr. *coronarite*.

CORONER, *coroneri*, s.m. Ofițer de poliție judiciară în Marea Britanie și în SUA. [Pr.: *cărănăr*] — Din engl. *coroner*.

CORONIȘTE s.f. Plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu flori albe sau roșietice, folosită ca nutreț (*Coronilla varia*). — *Coroană* + suf. *-iște*.

CORONIȚĂ, *coronițe*, s.f. Diminutiv al lui *coroană* (1). — *Coroană* + suf. *-iță*.

CORONIU s.n. Element chimic ipotetic aflat în coroana solară, căruia i-au fost atribuite unele linii spectrale produse în realitate de atomii puternic ionizați ai unor elemente cunoscute. — Din fr. *coronium*.

CORONOGRĂF, *coronografe*, s.n. Instrument astronomic pentru studiul coroanei solare. — Din fr. *coronographe*.

CORONOGRĂFIE, *coronografii*, s.f. Radiografie a arterelor coronare. — Din fr. *coronographie*.

CORONULĂ, *coronule*, s.f. Ansamblul apendicelor care se găesc la petalele unor corole. — Din fr. *coronule*.

COROPCĂR, *coropçari*, s.m. (Reg.) Negustor ambulant. ♦ (Fam.) Hoinar, vagabond. — *Coropcă* (puțin folosit „ladă” < ucr.) + suf. *-ar*.

COROPÊȘNIȚĂ s.f. v. *coropișniță*.

COROPÎȘNIȚĂ, *coropișnițe*, s.f. Insectă dăunătoare plantelor, cu corpul greoi și cu picioarele anterioare ca niște lopeți, care trăiește în pământ și care atacă, în special, culturile de grădinărie (*Gryllotalpa vulgaris*). [Var.: *coropêșniță* s.f.] — Din bg. *konopištica*.

COROPLĂST, *coroplaști*, s.m. Modelor de figurine din pământ ars din Grecia antică. — Din fr. *coroplaste*.

COROTI, *corotesc*, vb. IV. Refl. (Reg.) A se descotorosi. — Din ucr. *korotyty*.

COROZBÎNĂ, *corozbine*, s.f. Pește de mare mărunț, viu colorat, cu capul turtit în partea superioară, cu botul scurt, cu aripioara dorsală foarte lungă și alcătuită din numeroase raze spinoase; câțel-de-mare (*Blennius sanguinolentus*). — Et. nec.

COROZIUNE, *corozioni*, s.f. Proces chimic sau electrochimic de degradare, exercitat la suprafața corpurilor metalice de către oxigenul din aerul umed sau de diverse substanțe chimice. ♦ Proces de eroziune a suprafeței unor roci sub acțiunea apelor, a vântului etc. [Pr.: *-zi-u-*] — Din fr. *corrosion*.

COROZIV, *-Ă*, *corozivi*, *-e*, adj. 1. (Despre substanțe chimice) Care provoacă o corozione. ♦ *Agent coroziv* = substanță care exercită o acțiune chimică sau electrochimică pe suprafața unui material cu care vine în contact, provocând corozionul. *Sublimat coroziv* = clorură de mercur, folosită în soluție ca dezinfecant. 2. Fig. Mușcător, usturător, pătrunzător. [Scris și: *corosiv*] — Din fr. *corrosif*, lat. *corrosivus*.

COROZIVITĂȚE s.f. Însușirea de a fi coroziv. [Scris și: *corosivitate*] — Din fr. *corrosivité*.

CORP, *corpuri*, s.n. I. 1. Totalitatea organelor unei ființe vii; organismul considerat ca un întreg anatomic și funcțional; trup. ♦ Loc. adj. și adv. *Corp la corp* = (despre modul de desfășurare a luptelor) față în față, pieptiș, deschis, în luptă dreaptă; *p. ext.* înversunat, aprig. ♦ Expr. *A face corp cu cineva* = a se uni, a se asocia cu cineva. ♦ Trup fără cap; trunchi. ♦ Loc. adj. *De corp* = care se referă la trup; care se poartă direct pe piele. ♦ Cadavru. ♦ Denumire a unor structuri anatomice. *Corp galben*. 2. Partea principală a unui obiect, a unei construcții, a unei mașini etc. ♦ *Corp de casă* (sau *de case*) = parte din ansamblul unei clădiri; aripă. *Corp de iluminat* = dispozitiv în care se pot monta una sau mai multe lămpi de iluminat, permițând, la nevoie, reorientarea fluxului luminos; luminar. ♦ Conținutul unei scrisori (fără formula de introducere și de încheiere și fără adresă); cuprinsul unei cărți. 3. (Fiz.) Agregat de molecule, porțiuni de materie cu masa diferită de zero. ♦ *Corp străin* = particula care se găsește într-un tot de altă natură. ♦ (Chim.) Substanță definită (organică sau anorganică). ♦ *Corp simplu* = substanță chimică ale cărei molecule sunt formate din atomi de același fel; element. *Corp compus* = substanță chimică ale cărei molecule sunt formate din atomii mai multor elemente. ♦ *Corp ceresc* = astru. *Corp geometric* = corp mărginit de fețe (plane sau sferice) definite geometric. 4. (Jur.; în sintagma) *Corp delict* = obiect care a servit sau era destinat să servească la săvârșirea unei infracțiuni; obiect care poartă urmele unei

infracțiuni sau asupra căruia s-a săvârșit infracțiunea, adus în justiție ca probă materială contra acuzatului. **5.** (În sintagma) *Corp de literă* = lungimea paralelipipedului care formează piciorul literei, exprimată în puncte tipografice. **II. 1.** Totalitatea persoanelor care, prin funcție sau prin profesie, formează o unitate deosebită, legal constituită. ⇨ *Corp constituit* = colectivitate de persoane organizată, de obicei, pe baza unei legi. *Corp legislativ* (sau *legiuitor*) = totalitatea deputaților dintr-o adunare legislativă. *Corp diplomatic* = totalitatea reprezentanților diplomați din alte state, acreditați pe lângă un stat. *Corp de balet* = ansamblu de balet. **2.** (Cu determinări introduse prin prep. „de”) Mare unitate militară, cuprinzând mai multe divizii, de obicei de aceeași categorie. *Corp de aviație*. ⇨ *Corp de gardă* = clădire sau încăpere pe care o ocupă o gardă militară în timpul serviciului de pază. (În vechea organizare a armatei) *Corp de trupă* = unitate militară independentă. **3.** (În sintagma) *Corp de legi* = culegere de legi; corpus. [pl. și: (13, m.) *corp*] — Din fr. **corps**, lat. **corpus**.

CORPOLÉNT, -Ă, *corpolenți, -te*, adj. (Despre oameni) Care are corpul mare și gras; voinic, trupeș. — Din fr. **corpulent**, lat. **corpulentus**.

CORPOLÉNTĂ s.f. Însușirea de a fi corpulent. — Din fr. **corpulence**.

CORPORAL, -Ă, *corporali, -e*, adj. Care ține de corp (I 1), privitor la corp; aplicat corpului; trupesc. ⇨ *Percheziție corporală* = percheziție făcută unei persoane pentru a vedea dacă nu ascunde sub haine, în buzunarele hainelor etc. arme sau alte obiecte cu care ar putea ataca pe cineva sau distruge ceva. *Pedeapsă corporală* = sancțiune care constă în lovitură sau în torturi aplicate unui delincvent. — Din fr. **corporel**, lat. **corporalis**.

CORPORALITĂTE s.f. Însușirea de a fi corporal, de a avea un corp. — Din fr. **corporalité**.

CORPORATISM s.n. Sistem economic în care statul limitează, orientează și controlează unitățile constitutive (corporațiile), în scopul eliminării concurenței și asigurării reușitei economice. — Din fr. **corporatisme**.

CORPORATIST, -Ă, *corporatiști, -ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care ține de corporatism, privitor la corporatism. **2.** S.m. și f. Adept al corporatismului. **3.** Adj. Corporativ. — **Corporatism** + suf. *-ist*.

CORPORATIV, -Ă, *corporativi, -e*, adj. Care ține de corporații, privitor la corporații; pe bază de corporații; corporatist (**3**). — Din fr. **corporatif**.

CORPORĂȚIE, *corporății*, s.f. 1. (În Evul Mediu) Organizație de meseriași constituită în scopul apărării intereselor și drepturilor (profesionale); breaslă (**1**); isnaf, rufet. **2.** (În unele țări, mai ales în SUA) Întreprindere mare. ⇨ Societate pe acțiuni. [Var.: *corporățiune* s.f.] — Din fr. **corporation**.

CORPORĂȚIUNE s.f. v. *corporăție*.

CORPUS, *corpuseri*, s.n. (Livr.) Culegere sau colecție de texte, documente, inscripții, legi etc. — Din lat. **corpus**.

CORPUSCUL, corpusculi, s.m. Porțiune foarte mică de materie; corp de dimensiuni foarte mici; particulă. ⇨ *Corpuscul tactil* = formațiune nervoasă microscopică, localizată în dermă, specializată în recepția excitațiilor tactile. *Corpuscul elementar* = unitate virotică, alcătuită dintr-un centru de acid nucleic înconjurat de o capsulă proteinică. [Pl. și: (n.) *corpuscule*] — Din fr. **corpuscule**, lat. **corpusculum**.

CORPUSCULAR, -Ă, *corpusculari, -e*, adj. Care ține de corpusculi, privitor la corpusculi. ⇨ *Teorie corpusculară* = teorie care avansează teza discontinuității materiei. — Din fr. **corpusculaire**.

CORRIGENDA s.n. pl. Erată. — Cuv. lat.

CORSĂJ, corsaje, s.n. Parte a unei rochii care acoperă bustul. — Din fr. **corsage**.

CORSĂR, corsari, s.m. (În trecut) Corabie înarmată aflată în proprietatea particulară a unei persoane, care, cu învoirea guvernului, ataca și jefuia vasele inamice. ⇨ Comandant al unei astfel de corăbii; *p. ext.* pirat, hoț de mare. — Din it. **corsaro**, fr. **corsaire**.

CORSÉT, corsete, s.n. Centură elastică lată (și întărită cu balene), care servește la strângerea taliei. ⇨ *Corset gipsat* (sau *medical*) = aparat special făcut din ghips sau din alt material, care servește la imobilizarea coloanei vertebrale sau pentru a corecta unele deformații ale sistemului osos. — Din fr. **corset**.

CORSETIÉRĂ, corsetiere, s.f. Femeie care confecționează corsete. [Pr. *-ți-e-*] — Din fr. **corsetière**.

CORSO s.n. Stradă din centrul unui oraș care servește ca loc de promenadă. — Cuv. it.

CORT, corturi, s.n. Adăpost portativ demontabil, făcut din pânză (tare și) impermeabilă, material plastic etc., fixat pe țărșuși; tabernacol. ⇨ *Foaie de cort* = bucată de pânză impermeabilă sau de material plastic, croită astfel încât să se poată face din ea un cort. ⇨ Expr. *A umbra cu cortul* = a nu avea locuință stabilă; a hoinări. ⇨ *Ca la ușa cortului* = a) dans popular cu mișcări vioaie, răspândit mai ales în valea Dunării; melodia după care se execută acest dans; b) (indică modul de exprimare sau de comportare al cuiva) grosolan, necuviincios. — Din ngr. **kórti**.

CORTÉGIU, cortegii, s.n. Șir de persoane care însoțesc o ceremonie, o personalitate etc.; convoi. ⇨ Fig. Șir, înșirare. — Din it. **corteggio**, fr. **cortège**.

CORTÉL¹, corteluri, s.n. (Reg.) Umbrelă. [Pl. și: *cortele*] — **Cort** + suf. *-el*.

CORTÉL², corteluri, s.n. (Reg.) Haină bărbătească de lână, brodată, cu mâneci din postav alb. — Et. nec.

CORTÉL³, corteluri, s.n. (Reg.) Gazdă, loc de rămas peste noapte. — Din magh. **kortély**.

CORTELĂȘ, cortelași, s.m. (Reg.) Persoană care ține în gazdă elevi sau care încartiruește soldați; elev care stă în gazdă la cineva. — **Cortel**³ + suf. *-aș*.

CÓRTEȘ s.n. pl. **1.** (În Evul Mediu, în Spania și Portugalia) Organe reprezentative pe stări. **2.** Denumire a parlamentului în Portugalia (până în 1911) și în Spania. [Var.: *córtesuri* s.n. pl.] — Cuv. sp.

CÓRTEȘURI s.n. pl. v. **cortes**.

CÓRTEX, cortexuri, s.n. **1.** Scoarță a unui copac. ⇨ Coajă a unui fruct. **2.** (Anat.) Partea periferică a unui organ. ⇨ Înveliș al părului, cuprins între măduva centrală și cuticula exterioară. **3.** (În sintagmele) *Cortex cerebral* = scoarță cerebrală. *Cortex suprarenal* = partea periferică a glandei suprarenale; glandă corticosuprarenală. — Din fr., lat. **cortex**.

CORTICAL, -Ă, *corticali, -e*, adj. Care ține de scoarța sau de învelișul exterior al unui organ animal sau vegetal. ⇨ Care ține de scoarța creierului. — Din fr. **cortical**.

CORTICÓID, corticoizi, s.m. (Biol.) Hormon secretat de corticosuprarenală; corticosteroid. [Pr.: *-co-id*] — Din fr. **corticoïde**.

CORTICOPLEURITĂ, corticopleurite, s.f. Congestia pulmonară localizată în zona corticală a plămânilor și care afectează și pleura din regiunea respectivă. [Pr.: *-ple-u-*] — Din fr. **corticopleurite**.

CORTICOSTERÓID, corticosteroizi, s.m. (Biol.) Corticoid. [Pr.: *-ro-id*] — Din fr. **corticostéroïd**.

CORTICOSTERÓN, corticosteroni, s.m. Hormon steroid prezent în cortexul suprarenal, constituind principiul activ al acestei glande, cu rol esențial în metabolismul glucidelor. — Din fr. **corticostéron**.

CORTICOSUPRARENÁLĂ adj. (În sintagma) *Glandă corticosuprarenală* = glandă endocrină pereche, indispensabilă vieții, reprezentată de porțiunea corticală a glandei suprarenale, care secretă un număr mare de hormoni sterolici. — Cf. fr. *cortico-surrénale*.

CORTICOTERAPÍE s.f. Tratament făcut asupra scoarței cerebrale. — Din fr. **corticothérapie**.

CORTICOTRÓP, corticotropi, s.m. Hormon al lobului anterior al hipofizei, cu efect stimulator asupra funcției cortexului suprarenal. — Din fr. **corticotrope**.

CORTÍNĂ, cortine, s.f. Perdea de stofă, de catifea etc. care desparte scena de sala de spectacol și care, prin ridicare sau prin lăsare în jos sau tragere în părți, marchează începutul, respectiv încheierea unui spectacol sau a unui fragment din spectacol. ⇨ Perdea de metal care desparte scena de sala de spectacol și care este folosită, în caz de incendiu, pentru a împiedica extinderea focului. — Din it. **cortina**.

CORTIZÓN, cortizoni, s.m. Hormon secretat de glanda corticosuprarenală, care, preparat sintetic, este folosit în tratamentul insuficienței suprarenale, al reumatismului, al astmului, al unor infecții etc. — Din fr. **cortisone**.

CORTULÉȚ, cortulețe, s.n. Diminutiv al lui *cort*; cortuleț. — **Cort** + suf. *-uleț*.

CORTURĂR, -Ă, corturari, -e, s.m. și f. (Rar la f.; peior.) Rom care locuiește în mod obișnuit în cort; rom nomad. — **Cort** + suf. *-ar*.

CORTURÉL, corturele, s.n. (Rar) Cortuleț. — **Cort** + suf. *-urel*.

CORÚMPE vb. III v. **corupe**.

CORÚNCĂ, corunce, s.f. Dispozitiv folosit în industria extractivă pentru a prinde și a extrage prăjiniile sau țevile rămase în gaura de sondă în urma unei avarii. — Et. nec.

CORUPĂTOR, -OĂRE, corupători, -oare, adj., s.m. și f. (Persoană) care corupe. — **Corupe** + suf. *-ător*.

CORÚPE, corúp, vb. III. 1. Tranz. și refl. A (se) abate de la moralitate, corectitudine, datorie; a (se) perverti; a (se) deprava. **2.** A face ca o idee, un fenomen social, un sentiment etc. să-și piardă integritatea, puritatea etc.; a (se) deforma; a (se) strica. [Perf. s. *corupsei*, part. *corupt*. — Var.: (înv.) *corúmpe*, (rar) *conrúpe* vb. III] — Din lat. **corrumpere** (după *rupe*).

CORÚPERE, coruperi, s.f. Acțiunea de a (se) *corupe* și rezultatul ei. — V. **corupe**.

CORÚPT, -Ă, corupți, -te, adj. (Despre oameni) Care se abate de la morală; desfrânat, depravat, stricat. ⇨ (Despre cuvinte, termeni, fraze etc.) Deformat, stricat, alterat. — V. **corupe**.

CORUPTIBIL, -Ă, coruptibili, -e, adj. (Despre oameni) Care poate fi corupt; venal. — Din fr. **corruptible**, lat. **corruptibilis**.

CORUPTIBILITĂTE s.f. Însușirea de a fi coruptibil; venalitate. — Din fr. **corruptibilité**.

CORUPȚIE, *corupții*, s.f. 1. Abatere de la moralitate, de la cinste, de la datorie. 2. Desfrânare, depravare. [Var.: (inv.) **corupțiune** s.f.] — Din fr. **corruption**, lat. **corruptio**, -onis.

CORUPȚIUNE s.f. v. **corupție**.

CORVADĂ, *corvezi*, s.f. 1. Muncă gratuită pe care țărani o prestau în folosul boierilor sau al statului. ♦ (În trecut) Muncă obligatorie pe care o făceau soldații, cu rândul, în cazarmă. 2. Fig. Obligație neplăcută, muncă silită. [Var.: **corvoadă** s.f.] — Din lat. **corvada** sau fr. **corvée** (refăcut după *podv(o)adă*).

CORVETĂ, *corvete*, s.f. 1. Navă de război de mic tonaj, ușor armată și cu mare mobilitate în acțiune. 2. (Ieșit din uz) Corabie de război cu trei catarge, mai mică decât fregata și mai mare decât bricul. — Din fr. **corvette**.

CORVID, *corvide*, s.n. (La pl.) Familie de păsări terestre sau arboricole, omnivore, variate ca mărime și colorit (*Corvidae*); (și la sg.) pasăre care face parte din această familie. — După fr. **corvidés**.

CORVOADĂ s.f. v. **corvadă**.

COSÁC, *cosaci*, s.m. Pește de apă dulce din familia crapului, cu corpul turtit lateral, cu solzi mici, negri-albăstrii pe spinare și argintii pe laturi (*Abramis ballerus*). — Din bg. **kosak**.

COSĂR, *cosari*, s.m. (Ornit.) Lopătar. — Et. nec.

COSĂȘ, *cosași*, s.m. 1. Persoană care cosește. ♦ Compus: *cei-trei-cosași* = cele trei stele din constelația Orionului. 2. Nume dat mai multor insecte din familia lăcustelor, care scot un fărâș asemănător cu fâșăitul coasei. 3. Pește de apă dulce, semimigrator, cu corpul fusiform, gros și cu solzi cenușii-verzi și albicioși (*Ctenopharyngodon idella*). — **Coasă** + suf. -aș.

COSĂ, *cose*, s.f. Obiect protector din tablă care se introduce în interiorul unei bucle formate la capătul unui cablu. — Din fr. **cose**.

COSĂCĂL, *cosăcei*, s.m. Diminutiv al lui *cosac*. — **Cosac** + suf. -el.

COSCENARIST, *-Ă*, *coscenariști*, -ste, s.m. și f. Coautor de scenariu. — **Co-** + **scenarist**.

COSCENĂRIU, *coscenarii*, s.n. Scenariu făcut de mai mulți autori. — **Co-** + **scenariu**.

COSCIUG s.n. v. **coșciug**.

COSECANTĂ, *cosecante*, s.f. (Mat.) Funcție trigonometrică a unui unghi, egală cu secanta trigonometrică a unghiului complementar; (în triunghiul dreptunghic) raportul dintre ipotenuză și cateta opusă unghiului. — Din fr. **cosécante**.

COSEMNA, *cosemnez*, vb. I. Tranz. A semna împreună cu altcineva un act, o lucrare etc. — **Co-** + **semna**.

COSEMNATAR, *-Ă*, *cosemnatar*, -e, s.m. și f. Persoană care cosemnează. — **Co-** + **semnatar** (după fr. *cosignataire*).

COSI, *cosesc*, vb. IV. 1. Tranz. A tăia (cu coasa sau cu o mașină agricolă) plante de nutreț, cereale etc. ♦ Fig. A distruge, a nimici, a omorî. 2. Refl. A lovi, în mers, un picior de celălalt. ♦ (Despre manșeta pantalonilor) A se roade. — Din sl. **kositi**.

COSCIOARĂ, *coscioare*, s.f. Diminutiv al lui *cosiță*. — **Cosiță** + suf. -ioară.

COSINUS, *cosinusuri*, s.n. (Mat.) Funcție trigonometrică a unui unghi, egală cu sinusul unghiului complementar; (într-un triunghi dreptunghic) raportul dintre cateta alăturată unghiului și ipotenuză. — Din fr. **cosinus**.

COSINUSOIDĂ, *cosinusoide*, s.f. Reprezentare grafică a funcției trigonometrice cosinus. — Din fr. **cosinusoide**.

COSIRE, *cosiri*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *cosi* și rezultatul ei. — V. **cosi**.

COSIRIȘTE, *cosiriști*, s.f. (Reg.) Loc care a fost cosit. — **Cosire** + suf. -iște.

COSIT s.n. 1. Faptul de a *cosi*. 2. Timpul în care se cosește, vremea coasei. — V. **cosi**.

COSITOARE, *cositori*, s.f. Mașină de cosit. — **Cosi** + suf. -toare.

COSITÓR¹ s.n. (Chim.) Staniu. — Din sl. **kositerŭ**.

COSITÓR², *-OĂRE*, *cositori*, -oare, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care cosește. 2. S.m. și f. Cosaș (1). — **Cosi** + suf. -tor.

COSITOR, *cositoresc*, vb. IV. Tranz. A acoperi suprafața unui vas, a unei piese etc. de metal cu un strat subțire de cositor pentru a împiedica oxidarea; a spoi. — Din **cositor**¹.

COSITORIRE, *cositoriri*, s.f. Acțiunea de a *cositori* și rezultatul ei. — V. **cositori**.

COSITORIT¹, *cositorituri*, s.n. Faptul de a *cositori*. — V. **cositori**.

COSITORIT², *-Ă*, *cositoriți*, -te, adj. (Despre obiecte de metal) Acoperit cu un strat subțire de cositor¹; spoit. — V. **cositori**.

COSITURĂ, *cosituri*, s.f. 1. Câmp de pe care s-a cosit iarba. 2. Cantitate de iarbă cosită; nutreț. ♦ Recoltă de nutreț. 3. Rană pe care și-o fac la picioare animalele sau oamenii în timpul mersului, ca urmare a poziției sau a conformației defectuoase a membrilor. — **Cosi** + suf. -tură.

COSIȚĂ, *cosițe*, s.f. 1. Părul lung al femeilor, împletit în cozi; p. gener. păr. ♦ Expr. *A împleti cosiță albă* = a rămâne fată bătrână, nemăritată. ♦ Șuviță de păr. 2. Plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu frunze terminate cu

un cârcel ramificat, cu flori mici, albe-albăstrii (*Vicia hirsuta*). — Din bg. **kosica**.

COSIȚEL, *cosiței*, s.m. Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu rădăcina fibroasă, cu frunze mici, lunguiețe și dintate și cu flori albe (*Sium latifolium*). — **Cosiță** + suf. -el.

COSMÉTIC, *-Ă*, *cosmetici*, -ce, adj., s.n., s.f. I. 1. Adj. Care servește la îngrijirea pielii și a părului. 2. S.n. Cremă sau loțiune care servește la îngrijirea pielii și a părului. II. 1. S.f. Arta de a îngriji în mod igienic tenul, folosind metode și preparate adecvate; meseria cosmeticianului. ♦ Ramură a industriei chimico-farmaceutice care se ocupă cu fabricarea cosmeticelor (I) 2. 2. Adj. Care ține de cosmetică (II 1), privitor la cosmetică. *Laborator cosmetic*. — Din fr. **cosmétique**.

COSMETICĂLE s.f. pl. (Fam.) Produse cosmetice (I 1). — **Cosmetic** + suf. -ale.

COSMETICIÂN, *-Ă*, *cosmeticieni*, -e, s.m. și f. Persoană care se îndeletnicește cu cosmetica (II 1). [Pr.: -ci-an] — **Cosmetică** + suf. -ian.

COSMETIZĂ, *cosmetizez*, vb. I. Tranz. A îngriji pielea, părul etc. cu produse cosmetice (I 1). ♦ Fig. (Peior.) A înfrumuseța superficial; a masca. — **Cosmeti**[c] + suf. -iza. Cf. engl. *cosmetize*.

COSMETIZĂRE, *cosmetizări*, s.f. Acțiunea de a *cosmetiza* și rezultatul ei. — V. **cosmetiza**.

COSMETOLOG, *-Ă*, *cosmetologi*, -ge, s.m. și f. Specialist în cosmetologie. — Din **cosmetologie** (derivat regresiv).

COSMETOLOGIE s.f. Ramură a dermatologiei, care studiază probleme de estetică biologică. — Din fr. **cosmétologie**.

COSMIATRIE s.f. Specialitate medicală care se ocupă cu înlăturarea defectelor fizice, cu menținerea frumuseții. [Pr.: -mi-a-] — Din fr. **cosmiatrie**.

COSMIC, *-Ă*, *cosmici*, -ce, adj. Care ține de cosmos, privitor la cosmos. ♦ *Raze cosmice* = radiații ionizate cu mare putere de pătrundere, care străbat atmosfera în direcție aproape verticală. *Spațiu cosmic* = spațiu infinit în care se află planetele, stelele, galaxiile etc.; spațiu interplanetar; p. ext. spațiul din afara planetei noastre. *Radiație cosmică* = radiație corpusculară sau electromagnetică provenită din spațiul cosmic. — Din fr. **cosmique**.

COSMOBIOLOGIE s.f. Disciplină care cercetează problemele vieții în cosmos. [Pr.: -bi-o-] — Din fr. **cosmobiologie**.

COSMOCHIMIE s.f. Ramură a chimiei care studiază elementele și combinațiile chimice din cosmos. — Di fr. **cosmochimie**.

COSMOCRAȚIE s.f. (Rar) Monarhie universală, preconizată de anticii. — Din fr. **cosmocratie**.

COSMODRÔM, *cosmodromuri*, s.n. Teren amenajat cu platforme, rampe și instalații pentru lansarea sateliților artificiali ai Pământului și a navelor cosmice. — Din fr. **cosmodrome**, rus. **kosmodrom**.

COSMOECONOMIE s.f. Mondoeconomie. — **Cosmos** + **economie**.

COSMOFIZIOLOGIE s.f. Studiu al acțiunii factorilor cosmici asupra fiziologiei organismelor vii. [Pr.: -zi-o-] — Din fr. **cosmophysologie**.

COSMOFOTOGRAMMETRIE s.f. Metodă a fotogrammetriei care măsoară și reprezintă grafic mari porțiuni din suprafața terestră sau din a celorlalte planete, întocmind hărți pe baza fotografiilor luate din sateliți artificiali. — Din fr. **cosmophotogrammétrie**.

COSMOGONIC, *-Ă*, *cosmogonici*, -ce, adj. Privitor la cosmogonie. — Din fr. **cosmogonique**.

COSMOGONIE s.f. 1. Teorie (religioasă, filosofică sau mitică) despre originea Universului. 2. Ramură a astronomiei care se ocupă cu studiul originii și al evoluției corpurilor cerești și al sistemelor de corpuri cerești. — Din fr. **cosmogonie**.

COSMOGRAF, *-Ă*, *cosmografi*, -e, s.m. și f. Om de știință care se ocupă cu cosmografia. — Din fr. **cosmographie**.

COSMOGRAFIC, *-Ă*, *cosmografici*, -ce, adj. Care ține de cosmografie, privitor la cosmografie. — Din fr. **cosmographique**.

COSMOGRAFIE s.f. Ramură a astronomiei, care se ocupă cu descrierea corpurilor și fenomenelor cerești așa cum sunt cunoscute din observații, fără interpretare sau explicare. — Din fr. **cosmographie**.

COSMOLÓG, *-Ă*, *cosmologi*, -ge, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în cosmologie. — Din fr. **cosmologue**.

COSMOLÓGIC, *-Ă*, *cosmologici*, -ce, adj. Care ține de cosmologie. — Din fr. **cosmologique**.

COSMOLOGIE s.f. Ramură a astronomiei care studiază structura și evoluția cosmosului și legile generale care îl conduc. — Din fr. **cosmologie**.

COSMONAUT, *-Ă*, *cosmonauți*, -te, s.m. și f. Astronaut. — Din fr. **cosmonaute**. Cf. rus. **kosmonavt**.

COSMONAUTIC, *-Ă*, *cosmonautici*, -ce, adj., s.f. 1. Adj. Referitor la cosmnautică, de cosmonautică. 2. S.f. Astronautică. — Din fr. **cosmonautique**. Cf. rus. **kosmonavtika**.

COSMONĂVĂ, *cosmonave*, s.f. (Rar) Navă cosmică; astronavă. — **Cosmo-** (izolat din *cosmologie* etc.) + **navă** (după fr. *cosmonef*, rus. *kosmokolabl*).

COSMONOMIE s.f. Totalitatea legilor care guvernează Universul. — Din fr. *cosmonomie*.

COSMOPATOLÓGIC, **-Ă**, *cosmopatologici*, **-ce**, adj. De cosmopatologie. — Din fr. *cosmopathologique*.

COSMOPATOLOGIE s.f. Studiu al acțiunii nocive a factorilor cosmici asupra organismelor vii. — Din fr. *cosmopathologie*.

COSMOPOLÍT, **-Ă**, *cosmopolíti*, **-te**, adj. 1. (Adesea substantivat) Care aparține cosmopolitismului, privitor la cosmopolitism; care manifestă cosmopolitism. 2. Care se consideră cetățean al lumii. ♦ Care nu trăiește într-o singură țară. ♦ (Peior.) Care este atras de tot ce este străin. ♦ Care ține de mai multe culturi, comun mai multor țări sau tuturor țărilor; universal. ♦ Pestriț, amestec (prin prezența mai multor naționalități și limbi). *Oraș cosmopolit*. — Din fr. *cosmopolite*. Cf. (pt. sensul 1) rus. *kosmopolit*.

COSMOPOLITISM s.n. 1. Doctrină frecventă în sec. XVIII, care promovea ideea cetățeniei universale. (Peior.) Concepție potrivit căreia patria e lumea întreagă, iar omul, cetățean al ei. 2. Manieră cosmopolită (2) de a trăi. 3. Admiratie manifestată față de tot ce este străin. — Din fr. *cosmopolitisme*. Cf. (pt. sensul 3) rus. *kosmopolitizm*.

CÓSMOS s.n. 1. Spațiu cosmic; Univers. 2. (La grecii antici) Universul, considerat ca un tot armonios organizat, infinit în timp și în spațiu, în opoziție cu haosul. — Din fr. *cosmos*.

COSMOTRÓN, *cosmotroane*, s.n. (Fiz.) Sincrofototron. — Din fr. *cosmotron*.

COSÓL, (2) *cosoale*, s.n. 1. Piele netăbăcită, transparentă din care se confecționează curelușe de cusut și de legat. 2. Obiect dintr-o astfel de piele. — Et. nec.

COSÓR, *cosoare*, s.n. 1. Cuțit scurt, cu vârful încovoiat, folosit în viticultura și în pomicultura. 2. Plantă erbacee acvatică, adesea spinosă, cu tulpină lungă și subțire, cu flori unisexuate, solitare și cu fructe ovale (*Ceratophyllum demersum*). — Din sl. *kosorŭ*.

COSORÍ, *cosorâsc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) 1. A tăia vița de vie cu cosorul (1). 2. Fig. A ironiza pe cineva, a spune cuiva vorbe supărătoare, a jigni. — Din *cosor*.

COSOROÁBĂ, *cosoroabe*, s.f. (Reg.) Fiecare dintre bărnele așezate orizontal deasupra pereților casei în lungul acoperișului, pentru a susține căpriorii. [Var.: *costoroábă* s.f.] — Cf. magh. *koszorú*, *koszorúfa*.

COST¹, *costuri*, s.n. Sumă de bani cheltuită pentru producerea sau cumpărarea unui bun, efectuarea unei lucrări, prestarea unui serviciu etc.; preț. ♦ *Costul vieții* = totalitatea cheltuielilor pentru bunuri alimentare și nealimentare, pentru serviciile utilizate, necesare unei familii, într-o perioadă determinată. *Preț de cost* = (în producție) totalul cheltuielilor necesare pentru fabricarea unui bun oarecare; (în circulația mărfurilor) sumă de bani plătită pentru un bun cumpărat în scop de revânzare. ♦ Expr. *A vinde sub cost* = a vinde o marfă cu un preț mai mic decât prețul de cost¹. *A vinde în cost* = a vinde o marfă cu un preț egal prețului de cost¹. — Din *costa* (derivat regresiv).

COST² s.n. (Reg.) Hrană, mâncare. ♦ Expr. *A ține (pe cineva) în cost* = a ține (pe cineva) în pensiune. — Din germ. *Kost*.

COSTĂ, pers. 3 *costă*, vb. I. 1. Intrans. A avea un preț, o valoare în bani; a prețui. ♦ A se putea obține numai cu contravaloarea în bani; a costisi. ♦ A fi scump. 2. Intrans. și tranz. (Măsura valorii fiind altceva decât banii) A (se) plăti cu..., a (se) dobândi cu prețul a... ♦ Expr. (Tranz.) *Ce mă costă?* = nu am ce pierde. *Nu mă costă (nimic)* = mi-e ușor, nu-mi cere niciun efort. — Din it. *costare*.

COSTÁL, **-Ă**, *costali*, **-e**, adj. Al coastei, care ține de coastă. — Din fr. *costal*.

COSTALGIE, *costalgii*, s.f. Nevralgie intercostală. — Din fr. *costalgie*.

COSTARICÁN, **-Ă**, *costaricani*, **-e**, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația statului Costa Rica sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține statului Costa Rica sau costaricanilor (1), referitor la Costa Rica ori la costaricani. — **Costa Rica** (n. pr.) + suf. **-an**.

COSTĂTOR, -OÁRE, *costători*, **-oare**, adj. (Înv.) Costisitor. — **Costa** + suf. **-ător**.

COSTELÍV, **-Ă**, *costelivi*, **-e**, adj. 1. (Despre ființe) Slab, uscățiv (încât i se văd coastele). 2. (Despre nuci) Care are miezul mic și coaja greu de desfăcut. 3. Fig. (Rar) Arid, sec, sărac. — Din bg. *kosteliv*.

COSTÍE, *costii*, s.f. (Reg.) Coastă de deal. — **Coastă** + suf. **-ie**.

COSTIÉR, **-Ă**, *costieri*, **-e**, adj. În (sau din) regiunea coastei (3), în legătură cu țărmul marin. ♦ Navă costieră = navă care face curse de-a lungul coastelor. — Din fr. *costière*.

COSTISÍ, pers. 3 *costisește*, vb. IV. Intrans. (Înv.) A costa (1). — **Costa** + suf. **-isi**.

COSTISITÓR, -OÁRE, *costisitori*, **-oare**, adj. Care costă mulți bani; scump. — **Costisi** + suf. **-tor**.

COSTÍȘ, -Ă, *costiși*, **-e**, adj., s.f. 1. Adj. (Adesea adverbial) Înclinat, aplecac pe o coastă; pieziș, oblic, strâmb. 2. S.f. Coastă de deal; povârniș, pantă. — **Coastă** + suf. **-iș**.

COSTIȘOÁRĂ, *costișoare*, s.f. (Rar) Costiță. — **Coastă** + suf. **-ișoară**.

COSTÍTĂ, *costițe*, s.f. Diminutiv al lui *coastă* (1). ♦ Produs de mezelărie din carne de porc din regiunea mijlocie a coastelor, obținut prin sărare și afumare; costișoară. — **Coastă** + suf. **-iță**.

COSTOBÓC, *costoboci*, s.m. (La pl.) Populație traco-dacică din nord-estul Daciei, din bazinul superior și mijlociu al Prutului și Nistrului, menționată documentar în sec. I-II d.H.; (și la sg.) persoană care făcea parte din această populație. — Din lat. *Costoboci*.

COSTOROÁBĂ s.f. v. *cosoroabă*.

COSTOTÓR, *costotomuri*, s.n. Instrument chirurgical pentru tăierea coastelor. [Pl. și: *costotome*] — Din fr. *costotome*.

CÓSTRĂȘ, *costrăși*, s.m. (Pop.) Biban. — Din sb. *kostreš*.

COSTRÉI, *costrei*, s.m. Plantă erbacee din familia gramineelor, cu rizom târător și cu flori purpurii (*Echinochloa crus-galli*). ♦ *Costrei mare* = plantă erbacee din familia gramineelor, cu rizom puternic și cu spiculețe roșcate, cea mai dăunătoare buruiănă din culturile agricole (*Sorghum halepense*). — Cf. bg. *koštrjava*.

COSTŪM, *costume*, s.n. 1. Ansamblu de piese vestimentare (sacou și pantaloni sau sacou și fustă) pentru bărbați sau pentru femei. 2. (Cu determinări) Fel de îmbrăcăminte la anumite ocazii. 3. (Cu determinări) Fel de îmbrăcăminte caracteristică unui popor, unei regiuni, unei epoci etc.; port². — Din fr. *costume*.

COSTUMĂ, *costumez*, vb. I. Refl. A se îmbrăca cu un costum special pentru bal mascat, pentru ieșirea în scenă etc. — Din fr. *costumer*.

COSTUMÁRE, *costumări*, s.f. Acțiunea de a se *costuma* și rezultatul ei. — V. *costuma*.

COSTUMÁT, **-Ă**, *costumați*, **-te**, adj. Îmbrăcat cu un costum special (la bal, pe scenă etc.). ♦ *Bal costumat* = bal la care participanții poartă costume originale (fără să fie mascați). — V. *costuma*.

COSTUMAȚIE, *costumații*, s.f. Îmbrăcăminte specială pentru o piesă de teatru, un bal mascat etc.; fel de a se îmbrăca într-o asemenea împrejurare. [Var.: *costumațiune* s.f.] — **Costuma** + suf. **-ație**.

COSTUMAȚIUNE s.f. v. *costumație*.

COSTUMIÉR, **-Ă**, *costumieri*, **-e**, s.m. și f. Persoană care are în păstrare costumele actorilor unui teatru sau ale unui studio cinematografic. [Pr.: *-mi-er*] — Din fr. *costumier*.

COȘÍ, *coșuri*, s.n. 1. Obiect de diferite forme, făcut dintr-o împletitură de nulele, de papură, de rafie etc., cu sau fără toarte, care servește la transportarea sau la depozitarea unor obiecte; coșarcă. ♦ Expr. *A arunca (sau a da) la coș* = a arunca un lucru nefolositor sau lipsit de valoare. ♦ Conținutul unui coș¹ (1). 2. Unealtă de pescuit de formă ovală, cilindrică etc., făcută din împletitură de nulele sau de mlaj și folosită la prinderea peștilor mici. 3. (La jocul de baschet) Cerc metalic fixat perpendicular pe un panou de lemn și prevăzut cu o plasă fără fund prin care trebuie să fie trecută mingea pentru a se marca un punct; punct marcat în acest fel. 4. Parte din instalația unei mori mici, în formă de ladă cu gura largă și fără fund, în care se toarnă grăunțele de măcinat. ♦ Pâlnie la mașina de treierat, în care se introduc snopii. ♦ Lada teascului în care se strivesc boabele, semințele etc. 5. Împletitură de nulele care se așază ca o ladă pe fundul carului, înlocuind loitrele și codârta când se transportă lucruri mărunte. 6. Acoperământ de piele sau de pânză al unei trăsuri, care se poate ridica sau strânge. 7. (Anat.; în sintagma) *Coșul pieptului* = cavitate toracică; torace. ♦ Expr. (Reg.) *A fi rupt (sau fript) în coș* = a fi foarte flămând. *A fi tare în coș* = a fi sănătos, zdravăn. 8. Canal îngust, izolat sau făcut în zid și trecut prin acoperișul unei case, prin care iese fumul de la sobă, de la vatră etc.; horn, hogaec. ♦ Conducță verticală folosită la evacuarea gazelor de ardere dintr-o instalație de încălzire cu focar. — Din sl. *košŭ*.

COȘ², *coșuri*, s.n. Bubuliță purulentă care se formează pe față sau pe corp ca urmare a unei leziuni sau a unei inflamații a glandelor sebacee. — [Pl. și: (m.) *coși*] — Lat. *coesus*.

COȘÁR¹, *coșare*, s.n. Îngrăditură sau construcție de nulele pentru adăpostirea vacilor, a oilor etc. ♦ Construcție din împletitură de nulele pentru păstrarea porumbului și a altor produse agricole; pățul. — Din bg., sb. *košara*.

COȘÁR², *coșari*, s.m. 1. Persoană care curăță coșurile¹ (8) și sobele de funingine; hornar. 2. Persoană care face coșuri¹ (1, 5). — **Coș¹** + suf. **-ar**.

COȘÁRCĂ, *coșarci*, s.f. (Reg.) Coș¹—**Coșar¹** + suf. **-că**.

COȘÁVA s.f. art. Vânt rece, cu viteză mare, asemănător cu bora, care bate primăvara dinspre Alpii Dinarici. — Et. nec.

COȘAVERĂJ, *coșaveraje*, s.n. Raportul dintre punctele marcate și cele primite la jocul de baschet. — Din **coș**¹ (după *golaveraj*).

COȘĂRCUȚĂ, *coșărcuțe*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *coșărcă*. — **Coșărcă** + suf. *-uță*.

COȘĂRIT s.n. Impozit care se plătește pentru fiecare coș¹ (8), adică pentru fiecare locuință. — **Coș**¹ + suf. *-ărit*.

COȘCĂN s.m. v. **coșcană**.

COȘCĂNĂ, *coșcane*, s.f. (Reg.) Rădăcina și partea tulpinii rămasă la suprafață după ce s-a tăiat stuful. [Var.: **coșcăn** s.m.] — Et. nec.

COȘCIUĞ, *coșciuge*, s.n. 1. Sicriu. 2. (Reg.) Coșniță de papură în patru colțuri. [Var.: **coșciug** s.n.] — Din sl. **kovučegŭ** (după *coș*¹).

COȘCODĂN, *coșcodani*, s.m. Specie de maimuță cu coada foarte lungă (*Cercopithecus*). ♦ Fig. Om urât ca o maimuță. — Din ucr. **kočkodan**.

COȘCOGEĂ adj. invar. (Fam.) (Foarte) mare; coșcogeamite. — Din tc. **koskoca**. Cf. bg. *koskodža*.

COȘCOGEĂMITE adj. invar. (Fam.) Coșcogea. [Var.: (reg.) **coșcogéme** adj. invar.] — Din bg. **koskodžamiti**.

COȘCOGÉME adj. invar. v. **coșcogeamite**.

COȘCOV, *-Ă*, *coșcovi*, *-e*, adj., s.f. 1. Adj. (Despre pereți) Coșcovit. 2. S.f. (Reg.) Loc gol, mai ales în malurile apelor, pe sub rădăcini, unde se ascund și unde trăiesc peștii și racii. 3. S.f. Nămol vegetal amestecat cu bucăți de rădăcini de stuf și papură, care formează uneori mici insule plutitoare la suprafața apelor; cocioac. — Cf. rus. *kočkovatyj* „cu ridicături, deluro, bolovănos”.

COȘCOVEĂLĂ, *coșcoveali*, s.f. Parte cojită (dintr-un perete); coșcovitură. — **Coșcovi** + suf. *-eală*.

COȘCOVÍ, pers. 3. *coșcovește*, vb. IV. Refl. (Despre tencuiala sau varul de pe pereți, despre furnirul de pe mobilă etc.) A se ridica, a se dezlipi și a se plesni din cauza căldurii, a umezelii etc.; a se coji, a se scoroji. — Din **coșcov**.

COȘCOVÍT, *-Ă*, *coșcoviți*, *-te*, adj. (Despre pereți, tencuiele, mobilă etc.) Cojit, scorojit. — V. **coșcovi**.

COȘCOVITURĂ, *coșcovituri*, s.f. (Rar) Coșcoveală. — **Coșcovi** + suf. *-tură*. **COȘENILĂ**, *coșenile*, s.f. Insectă exotică din Mexic, care atacă o specie de smochin și cactuși și din care se extrage cămăzuc (*Coccus cacti*); cămăz. — Din fr. **cochenille**.

COȘGHÉTER, *coșgheteri*, s.m. Jucător de baschet care înscrie cele mai multe coșuri (3) într-o etapă, într-un campionat. — Din **coș** (după *golgheter*).

COȘI, *coșesc*, vb. IV. Refl. (Reg.; despre piele) A se bășica, a se umfla în urma unei loviturii. ♦ Expr. (Tranz.) *A coși în bătaie* (pe cineva) = a bate zdrăvan (pe cineva). — Din **coș**².

COȘMĂGĂ, *coșmăgi*, s.f. (Reg.) Colibă de scânduri; baracă. — Et. nec.

COȘMĂR, *coșmaruri*, s.n. Vis urât, cu senzații de apăsare și de înăbușire. ♦ Fig. Gând obsedant, apăsător. — Din fr. **cauchemar**.

COȘMARÉSC, *-EĂSCĂ*, *coșmarești*, adj. De coșmar. — După fr. **cauchemardesque**.

COȘMELÍE, *coșmellii*, s.f. (Reg.) Casă veche, mică și dărăpănată. [Var.: **cușmelle** s.f.] — Et. nec.

COȘNIȚĂ, *coșnițe*, s.f. 1. Coș¹ (1) mic de nulele sau de papură, folosit la târguiele. ♦ Expr. *Bani de (sau pentru) coșniță* = sumă destinată cumpărăturilor (zilnice) pentru procurarea alimentelor. 2. Stup făcut din papură, paie, nulele etc. — Din sl. **košnica**.

COȘOLINĂ s.f. (Reg.; cu sens colectiv) Cereale cosite de verzi și date ca nutreț la vite. — Din ucr. **košelyna**.

COȘTEREĂȚĂ, *coșterețe*, s.f. (Reg.) Coteț. — Et. nec.

COȘTOROĂBĂ, *coștoroabe*, s.f. (Reg.) Cocioabă. — Contaminare între *coștereăță* și *cocioabă*.

COȘULÉȚ, *coșulețe*, s.n. Diminutiv al lui *coș*¹ (1). — **Coș**¹ + suf. *-uleț*.

CÓT, (I 1) *coate*, (I 2, 3, 4) *coturi*, s.n., (II) *coți*, s.m. I. S.n. 1. (Anat.; la om) Partea exterioră a articulației dintre humerus și cubitus, care unește brațul cu antebrațul. ♦ Loc. adv. *Cot la cot* = alături; împreună. ♦ Expr. *A da din coate* = a) a-și face loc împingând pe alții; b) a lupta (fără scrupule) pentru a ieși dintr-o încurcătură, pentru a obține o situație. *A lega cot la cot* = a lega (pe cineva) pe mâinile la spate (alături de altul). *A-și da coate* (sau *cu cotul*) = a-și face semne (cu cotul); a coti (2). *A băga mâinile până-n* (sau *până la*) *coate* = a fura mult și fără jenă. (Fam.) *A-i arăta* (sau *a-i întoarce*) *cuiva cotul* = a refuza pe cineva în mod batjocoritor; a nu lua în seamă, a trata cu indiferență. *Mă doare-n cot!* = puțin îmi pasă! ♦ Compus: s.m. și f. *coate-gale* = (depr.) om sărac. ♦ Parte a mâneicii care acoperă cotul (I 1). ♦ (La cal) Parte ieșită în afara articulației de la mijlocul picioarelor de dinapoi. 2. Loc, porțiune unde un drum, o vale etc. își schimbă brusc direcția; cotitură, întorsătură. ♦ Meandru (al unei ape curgătoare). 3. Tub curbat în forma unui arc de cerc, folosit pentru a face legătura între două conducte cu direcții diferite. 4. (Reg.) Colț, unghi, ungher. II. S.m. Veche unitate de măsură pentru lungimi egală cu 0,664 metri (în Muntenia) sau cu 0,637 metri (în

Moldova), care reprezenta distanța de la cot (I 1) până la încheietura palmei; p. ext. măsură considerată, subiectiv, mare sau mică, după împrejurări. ♦ Expr. *A scoate* (sau *a-i ieși cuiva*) *limba de-un cot*, se zice când cineva face un efort (fizic) peste măsura de mare. ♦ Bucată de material textil măsurată cu această unitate de măsură. ♦ (Reg.) Vergea de lemn sau de metal pentru măsurarea lungimii. — Lat. **cubitus**.

COTĂ, *cotez*, vb. I. Tranz. 1. A însemna, a marca, a numerota potrivit unei anumite ordini. 2. A stabili cursul acțiunilor, titlurilor de creanță etc. (la bursă). ♦ A introduce valori mobiliare la bursă. ♦ Intrans. (Despre titluri, acțiuni, hârtii) A avea o anumită valoare, un anumit curs la bursă. 3. Fig. A aprecia, a prețui, a evalua, a considera. 4. A înscrie pe un desen tehnic, prin linii și cifre, dimensiunile obiectului reprezentat. — Din fr. **coter**.

COTANGÉNTĂ, *cotangente*, s.f. Funcție trigonometrică a unui unghi, egală cu tangenta unghiului complementar. — Din fr. **cotangente**.

COTĂR, *cotari*, s.m. 1. Persoană care măsoară cu cotul (II) dimensiunile butoaielor pentru a le calcula capacitatea. 2. (Înv.) Slujbaş însărcinat să supravegheze măsurătorile cu cotul (II) ale mărfurilor vândute sau cu verificarea lungimii reglementare a cotului. 3. Lărvă a unor fluturi ai cărei mers imită măsurarea cu cotul. — **Cot** + suf. *-ar*.

COTĂRE, *cotări*, s.f. Acțiunea de a *cota* și rezultatul ei; apreciere, prețuire, considerare. — V. **cota**.

COTĂRLĂ, *cotarle*, s.f. (Reg.) Câine prost și jigărit; javră, potaie. — Et. nec.

COTĂ, *cote*, s.f. 1. Parte care îi revine cuiva dintr-o sumă de primit sau de dat; cotă-parte. ♦ (Ec.) *Cota bursei* = a) nivelul cursului valorilor mobiliare la închiderea ultimei ședințe a bursei; b) lista valorilor cotate la bursă. ♦ Parte dintr-un tot căreia i se dă o anumită destinație sau care este supusă unui anumit regim; p. ext. raport sau număr abstract care reprezintă această parte. ♦ *Cote adiționale* = a) cote adăugate; b) adaosuri în cote proporționale la impozitele directe datorate statului, perceput în valoarea bugetelor administrației locale, a unor instituții publice sau pentru constituirea unor fonduri speciale. *Cotă de întreținere* = sumă de bani cu care fiecare dintre colocatari contribuie la cheltuielile comune de întreținere a imobilului respectiv. 2. (Top.) Înălțimea în metri a unui punct de pe teren față de o suprafață de referință (de obicei, nivelul mării). ♦ *Cota apelor* = nivelul unei apei curgătoare. 3. Fiecare dintre valorile numerice ale dimensiunilor unui obiect reprezentat prin desen. 4. Ansamblu de semne, simboluri, cifre, litere care indică locul unor cărți, al unor documente etc. într-o bibliotecă, într-un inventar etc. — Din fr. **cote**.

COTĂRI, *cotăresc*, vb. IV. Tranz. A măsura cu cotul (II) dimensiunile unui butoi pentru a-i calcula capacitatea. — **Cot** + suf. *-ări*.

COTĂRÍȚI, *cotărituri*, s.n. (Înv.) Faptul de a *cotări*. — V. **cotări**.

COTĂRÍȚ, *cotărituri*, s.n. (Înv.) Meseria cotarului. — **Cotar** + suf. *-it*.

COTĂRÍȚ, *cotărituri*, s.n. (Înv.) Dare impusă negustorilor care vindeau marfă cu cotul (II). — **Cot** + suf. *-ărit*.

COTĂRÍȚĂ, *cotărite*, s.f. (Reg.) Coș¹ de nulele de diferite forme. — Din sb. **kotarića**.

COTĂNGĂN, *cotăngani*, s.m. (Reg.) Băiat între 14 și 17 ani; băiețandru. — Cf. magh. *k a t a n g*.

COTĂCODĂC interj. Cuvânt care imită strigătul scos de găini (după ce au ouat). — Onomatopee.

COTCODĂCEALĂ, *cotcodăceli*, s.f. Strigătul scos de găini (după ce au ouat sau când se sperie). — **Cotcodăci** + suf. *-eală*.

COTCODĂCÍ, *cotcodăcesc*, vb. IV. 1. Intrans. (Despre găini; la pers. 3) A scoate sunetele caracteristice speciei (după ce au ouat); a cotcorozi. 2. Intrans. și tranz. Fig. (Despre oameni) A vorbi fără rost; a trăncăni, a pâlăvrăgi. — Din **cotcodac**.

COTCODĂCÍRE, *cotcodăciri*, s.f. Acțiunea de a *cotcodăci*. — V. **cotcodăci**.

COTCODĂCÍȚ, *cotcodăciturii*, s.n. Faptul de a *cotcodăci*. — V. **cotcodăci**.

COTCOROZÍ, pers. 3 *cotcorozește*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A cotcodăci (1). — Formație onomatopeică.

COTEĂȚĂ s.f. v. **coteț**.

COTECÍOR, *cotecioare*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *coteț*. — **Coteț** + suf. *-ior*.

COTÉI, *cotei*, s.m. Câine de talie mică, cu picioarele scurte. — Din sl. **kotěi**.

COTÉICĂ, *coteici*, s.f. (Rar) Cățea mică. — **Cotel** + suf. *-că*.

COTEICĂCÚȚĂ, *coteicuțe*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *coteică*. — **Coteică** + suf. *-uță*.

COTELÍ vb. IV v. **cotili**.

COTENEĂȚĂ, *cotenețe*, s.f. (Pop.) Coteț mic. [Var.: **cotineăță** s.f.] — Contaminare între *coteț* și *chichineăță*.

COTERÍE, *coterii*, s.f. Grup restrâns de persoane care își apără reciproc interesele; gașcă, clică. — Din fr. **coterie**.

COTÉȚ, *cotețe*, s.n. Adăpost pentru păsări, porci sau câini, făcut din scânduri sau din zid. ♦ Expr. (lr.) *A pune* (pe cineva) *la coteț* = a pune (pe cineva) la îngrășat, a îndopa. ♦ Fig. Închisoare. 2. Capcană pentru prins

pește în iazurile acoperite cu stuf, făcută din nuiiele împletite cu papură și prevăzută cu o deschideră îngustă întoarsă înăuntru, astfel încât peștele, odată intrat în ea, să nu mai poată ieși. [Var.: **coteătă** s.f.] — Din sl. **kočiči**.

COTÍ, *cotesc*, vb. IV. 1. Intrans. (Despre râuri, drumuri etc.) A-și schimba direcția, a face un cot (1 2); (despre ființe sau vehicule) a face o cotitură, a părăsi drumul drept; a cârmi. ♦ Tranz. (Neobișnuit) A îndrepta în altă direcție. ♦ Tranz. A conduce pe cineva pe un drum întortocheat. 2. Tranz. (Rar) A atinge, a lovi cu cotul (1 1) pentru a-și face loc. ♦ Refl. recipr. A-și face semn (reciproc) cu cotul. — Din **cot**.

COTIDĂLĂ, *cotidale*, adj. (Geogr.; în sintagma *Linie cotidală* = curbă care unește punctele de pe suprafața mărilor și oceanelor în care mările au loc la aceeași oră. — Din engl. **cotidal**.

COTIDIÂN, *-Ă, cotidieni*, -e, adj., (2) *cotidiane*, s.n. 1. Adj. De fiecare zi; zilnic. 2. S.n. Gazetă care apare zilnic. [Pr.: *-di-an*] — Din fr. **quotidien**, lat. **quotidianus**.

COTIGĂR¹, *cotigare*, s.n. (Pop.) Căruță joasă și lungă cu care se transportă poveri. [Var.: **cotiugăr** s.n.] — Contaminare între **cotigă** și **car**.

COTIGĂR², *cotigari*, s.m. (Pop.) Persoană care are o cotigă sau cară cu cotiga. [Var.: **cotiugăr** s.m.] — **Cotigă** + suf. *-ar*.

COTIGĂ, *cotigi*, s.f. 1. (Pop.) Căruță mică folosită la transportarea încărcăturilor ușoare. ♦ Car mare cu pereții metalici, întregi, folosit la transportul gunoaielor. 2. Fiecare dintre cele două roți, de mărime inegală, legate între ele printr-o osie, pe care se reazemă grindeul plugului; telegă, rotilă. [Var.: **cotiugă** s.f.] — Din ucr. **kotyha**.

COTIGI, *cotigesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A schimba direcția; a coti. ♦ Expr. (Rar) *A nu mai avea încotro cotigi* = a se afla într-o situație fără ieșire. — Din **cotigă**.

COTÍL, *cotili*, s.m. Cavitate osoasă în care se articulează un alt os. — Din fr. **cotyle**.

COTILEDÓN, *cotiledoane*, s.n. 1. Prima formațiune foliară a embrionului plantelor cu semințe, asemănătoare frunzelor, care servește la hrănirea plantei imediat după încolțire. 2. (Anat.) Fiecare dintre cei doi lobi ai placentei. — Din fr. **cotylédone**.

COTILEDONÁT, *-Ă, cotiledonați*, -te, adj. (Despre plante) Care are unul, două sau mai multe cotiledoane (1). ♦ (Substantivat, f. pl.) Nume generic dat plantelor care au cotiledoane. — Din fr. **cotylédoné**.

COTILÉSC, vb. IV. Intrans. (Reg.) A umbla prin locuri întortocheate, cu multe cotituri. ♦ A căuta cu de-amănuntul; a cotrobăi, a scotoci. [Var.: **coteli** vb. IV] — Din sb. **kočiljati** (se).

COTILIÓN, *cotilioane*, s.n. Dans de bal cu ritm de marș sau de cadril, cu figuri și cu scene mimice foarte variate; melodie după care se executa acest dans. [Pr.: *-li-on*] — Din fr. **cotillon**.

COTILOSAURIANI, *cotilosaurieni*, s.m. (La pl.) Ordin de reptile fosile înrudite cu stegocefalii; (și la sg.) animal din acest ordin. [Pr.: *-sa-u-ri-an*] — Din germ. **Kotilosaurier**.

COTINEĂȚĂ s.f. v. **cotenează**.

COTIRE, *cotiri*, s.f. Acțiunea de a *coti*. — V. **coti**.

COTÍȘ, (1) adv., (2) *cotișe*, s.n. 1. Adv. Întortocheat, în zigzag. 2. S.n. (Rar) Loc cotit. — **Cot** + suf. *-iș*.

COTÍȘÓR, *cotișoare*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *cot*. — **Cot** + suf. *-ișor*.

COTÍT, *-Ă, cotiți*, -te, adj. (Despre râuri, drumuri etc.) Care face ocoluri sau are cotituri; sinuos, întortocheat. — V. **coti**.

COTITÁTE s.f. (Rar) Valoare la care se ridică partea fiecăruia dintr-un întreg. — Din fr. **quotité**.

COTITURĂ, *cotituri*, s.f. 1. Cot (1 2). 2. Fig. Transformare calitativă esențială, salt produs în desfășurarea unei acțiuni, a unui eveniment etc. 3. (Rar) Ascunziș. 4. (Pop.) Golf². — **Coti** + suf. *-tură*.

COTIUGĂR¹ s.m. v. **cotigar²**.

COTIUGĂR² s.n. v. **cotigar¹**.

COTIUGĂ s.f. v. **cotigă**.

COTIZĂ, *cotizez*, vb. I. 1. Intrans. A plăti o cotizație. 2. Refl. recipr. (Rar) A se uni pentru a participa la o cheltuială comună. — Din fr. **cotiser**.

COTIZÁNT, *-Ă, cotizanți*, -te, adj., s.m. și f. (Persoană) care cotizează (1). — Din fr. **cotisant**.

COTIZÁTOR, *-OÁRE, cotizatori*, -oare, s.n., s.m. și f. 1. S.n. Foaie, registru etc. în care se înscriu cotizațiile. 2. S.m. și f. Cotizant. — **Cotiza** + suf. *-tor*.

COTIZÁȚIE, *cotizații*, s.f. Sumă fixă plătită periodic de membrii unei asociații, ai unei organizații etc.; p. ext. contribuție bănească la o cheltuială comună. [Var.: **cotizațiune** s.f.] — Din fr. **cotisation**.

COTIZÁȚIUNE s.f. v. **cotizație**.

COTLÉT, *cotlete*, s.n. 1. Sortiment de carne, împreună cu osul, tăiată din partea superioară a coastelor; antricot. 2. (La pl.) Favoriți. — Din fr. **côtelette**.

COTLÓN, *cotloane*, s.n. 1. Loc ferit, neumbat; ascunzătoare, ascunziș. ♦ (Reg.) Scobitură în malul unui râu, sub nivelul apei. 2. Construcție de zid, suport solid de fier sau înghetare rudimentară din pietre, în care se face foc

și pe care se așază cazanul la fier. 3. Firdă făcută în zid, sub cuptorul vetrei țărănești. ♦ Expr. *A sta (sau a zăcea) pe cotlon* = a pierde vremea; a lenevi, a trândăvi. ♦ (Rar) Adâncitură făcută în zid; firdă, onită. — Din magh. **katlan**.

COTLONÁȘ, *cotlonășe*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *cotlon*. — **Cotlon** + suf. *-ăș*. **COTLNÁRI** s.n. Denumire dată vinului produs în podgoria Cotnari. — Din n. pr. **Cotnari**.

COTÓC, *cotoci*, s.m. (Pop.) Cotoi. — Cf. **cotoi**.

COTÓI, *cotoi*, s.m. Masculul pisicii; motan, cotoc. — Probabil din ***cot** (<sl. *koťu* „pisică”) + suf. *-oi*.

COTOLÁN, *cotolane*, s.n. (Reg.) Știulete de porumb. — Et. nec.

COTÓN s.n. (Fir de) bumbac. — Din fr. **coton**.

COTONIZÁRE s.f. Operație chimico-mecanică prin care se dizolvă substanțele de legătură din tulpinile de in sau de cânepă în vederea obținerii fibrelor textile. — După fr. **cotonisation**.

COTONÓG, *-OÁGĂ, cotonogi*, -oage, adj. (Adesea substantivat) Bolnav de picioare, șchiop; p. ext. lipsit de o mână sau de un picior. — Din ucr. **kutemoha**.

COTONOGEÁLĂ, *cotonogeli*, s.f. (Fam.) Bătaie zdravănă. — **Cotonogi** + suf. *-eală*.

COTONOGÍ, *cotonogesc*, vb. IV. 1. Tranz. (Fam.) A bate zdravăn pe cineva; a-i rupe picioarele. 2. Intrans. (Rar) A se îmbolnăvi de picioare; a șchiopăta. ♦ (Despre animale) A ologi. — Din **cotonog**.

COTÓR, (1, 2) *cotoare*, s.n., (3) *cotori*, s.m. 1. S.n. Tulpină, lujer (la legume și la plante erbacee) care susține frunzele, fructul sau florile. ♦ Partea de jos a unei tulpini. *Cotorul viței*. ♦ Cocean (3). ♦ Rest nefolositor dintr-un obiect uzat. ♦ (Fam.) Mătură foarte uzată. 2. S.n. Parte, loc unde se leagă sau unde se cos foile unei cărți, ale unui registru, ale unui caiet etc. ♦ Parte a unui chitanțier, a unui bonier etc. rămasă după ce s-au rupt jumătățile detașabile ale foilor; partea fiecărei foi care rămâne în chitanțier, bonier etc. după predarea chitanței. 3. S.m. (Rar) Partea dinspre rădăcină a unei pene, a unei cozi sau a unui fir de păr. — Et. nec.

COTOROÁNTĂ, *cotoroaște*, s.f. Femeie bătrână și rea; babornită. ♦ (Pop.) Vrăjitoare. — Et. nec.

COTOROSÍ, *cotorosesc*, vb. IV. Refl. (Înv. și reg.) A se descotorosi. — Cf. bg. **kurtulisvam**.

COTÓSMÁN, *cotoșmani*, s.m. (Pop.) Cotoi, motan (mare). — Et. nec.

COTREÁNTĂ, *cotrește*, s.f. (Reg.) Haină veche și ruptă; zdreanță. — Din magh. **kotroncz**.

COTRENTÓȘ, *-OÁSĂ, cotrențoși*, -oase, adj. (Reg.) Zdrentăros. — **Cotreanță** + suf. *-os*.

COTROBÁI, *cotrobăi*, vb. IV. Intrans. A căuta cu de-amănuntul răvășind lucrurile, a cerceta prin tot locul; a scotoci; a hojbăi. [Prez. ind. și *cotrobăiesc*] — Et. nec.

COTROBÁIÁLĂ, *cotrobăieli*, s.f. Faptul de a *cotrobăi*; scotocire. [Pr.: *-bă-ia*] — **Cotrobăi** + suf. *-eală*.

COTROBÁIT, *cotrobăituri*, s.n. Cotrobăială. [Pr.: *-bă-iț*] — V. **cotrobăi**.

COTRÓG, *cotroage*, s.n. (Reg.) Culcuș, adăpost. — Et. nec.

COTROPÍ, *cotropesc*, vb. IV. Tranz. 1. A ocupa prin violență, a pune stăpânire pe un teritoriu străin în mod abuziv și brutal; a încălca, a invada. ♦ Refl. (Rar) A se nărui, a se prăbuși. 2. Fig. A acoperi, a cuprinde din toate părțile; a coplesi. — Et. nec.

COTROPÍRE, *cotropiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *cotropi*; ocupare, încălcare, invadare prin violență. — V. **cotropi**.

COTROPITÓR, *-OÁRE, cotropitori*, -oare, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană, putere, stat) care crotropește; invadator, năvălitor. 2. Adj. Fig. Copleșitor; foarte mare, imens. — **Cotropi** + suf. *-tor*.

COTRÚȚĂ, *cotruțe*, s.f. (Reg.) Vatră mică; parte sau colț din vatră; loc gol între cuptor și perete; adâncitură sub vatră. — Din magh. **katroc**.

COTÚRN, *coturni*, s.m. Încălțăminte cu talpă groasă de lemn, pe care o purtau în Antichitate actorii de tragedie ca să pară mai înalți. ♦ Fig. Simbol al tragedianului. — Din fr. **cothurne**, lat. **cothurnus**.

COTUTÉLĂ, *cotutele*, s.f. Tutelă deținută de două sau de mai multe persoane. — Din fr. **cotutelle**.

COTUTÓRE, *-OÁRE, cotutori*, -oare, s.m. și f. Persoană însărcinată de o autoritate judiciară să exercite funcția de tutore împreună cu altă persoană. — Din fr. **cotuteur**.

COTȚÁR, *coțcari*, s.m. (Fam.) Șarlatan, pungaș. — **Coțcă** + suf. *-ar*.

COTȚÁR, *coțci*, s.f. (Reg.) Coțcărie. ♦ Expr. *A juca cuiva o coțcă* = a înșela pe cineva. — Din sb. **kocka** „zar”.

COTȚÁRIE, *coțcării*, s.f. (Fam.) Șarlatanerie, pungășie. — **Coțcar** + suf. *-ie*.

COTOFÂNĂ, *cotofene*, s.f. Pasăre din familia corvidelor, sedentară, de mărimea unui porumbel, cu coada lungă, cu penele de pe spate negre, lucioase, iar cu cele de pe piept și de pe partea inferioară a aripilor albe (*Pica pica*). — Cf. ucr. **kucuhovstyp**.

COULOMB, *coulombi*, s.m. Unitate de măsură pentru sarcina electrică, egală cu cantitatea de electricitate care traversează într-o secundă secțiunea unui conductor străbătut de curent electric constant de 1 amper. [Pr.: *culómb*] — Din fr. **coulomb**.

COULOMBMÉTRU, *coulombmetre*, s.n. Voltmetru pentru măsurarea cantității de electricitate care trece printr-un circuit electric de curent continuu. [Pr.: *coulombmétru*] — Din fr. **coulombmètre**.

COUNTRY adj. (În sintagma) *Muzică country* = muzică din folclorul american, provenind din cultura emigranților englezi și irlandezi. [Pr.: *cántri*] — Cuv. engl.

COVĂCI, *covaci*, s.m. (Reg.) Fierar. — Din sl. **kovačī**.

COVALÉNT, **-Ă**, *covalenți*, *-te*, adj. (Despre elemente chimice) Care prezintă covalență. — Din germ. **kovalent**.

COVALÉNȚĂ, *covalențe*, s.f. Legătură chimică realizată prin punerea în comun a unuia sau mai multor electroni de către fiecare dintre atomii participanți. — Din germ. **Kovalenz**, fr. **covalence**.

COVĂLI, *covali*, s.m. (Reg.) Fierar. — Din ucr. **koval**.

COVARIANȚĂ, *covarianțe*, s.f. Covariație. [Pr.: *-ri-an-*] — Din engl. **co-variance**.

COVĂȚĂ, *coveți*, s.f. (Reg.) 1. Albie (1). 2. Ladă de scânduri în care curge făina la moară în timpul măcinatului. 3. Vas în care se încarcă materialul dezagregat în unele mine metalifere. — Din tc. **kovata**, **kuvata**.

COVARIĂȚIE, *covariății*, s.f. Variație simultană, reciproc condiționată; covarianță. [Pr.: *-ri-a-*] — Din engl. **co-variation**.

COVĂCIE, (2) *covăcii*, s.f. (Reg.) 1. Meseria covaciului; fierărie (2), covălie (1). 2. Atelierul covaciului; fierărie¹ (1), covălie (2). — **Covaci** + suf. *-ie*. **COVĂLIE**, *covălii*, s.f. (Reg.) 1. Covăcie (1). 2. Covăcie (2). — **Covali** + suf. *-ie*.

COVĂSEĂLĂ, *covăseli*, s.f. (Pop.) Lapte prins sau covăsit, întrebuințat drept cuib pentru fermentarea laptelui dulce. — **Covăsi** + suf. *-eală*.

COVĂSÎ, *covăsesc*, vb. IV. Tranz. (Pop.) A acri laptele dulce cu ajutorul unui cuib de smântână sau de covăseală. — Din bg. **kvásja**, sb. **kvásiti**.

COVĂSÎT adj. (În sintagma) *Lapte covăsit* = lapte închegat și acrit. — V. **covăsi**.

COVĂSNEÂN, **-Ă**, *covăsneni*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul sau județul Covasna. 2. Adj. Care aparține municipiului sau județului Covasna ori covăsnenilor (1), referitor la Covasna ori la covăsneni. — **Covasna** (n. pr.) + suf. *-ean*.

COVĂSNEÂNCĂ, *covăsnence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul sau județul Covasna. — **Covăsnean** + suf. *-că*.

COVĂȚICĂ, *covățele*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *covăță*. — **Covăță** + suf. *-ică*.

COVĂRȘI, *covârșesc*, vb. IV. Tranz. A depăși, a întrece (cu mult) în măsură, în număr, în forță etc.; p. ext. a copleși, a învinge. — Et. nec.

COVĂRȘITOR, **-OĂRE**, *covârșitori*, *-oare*, adj. Care covârșește; copleșitor; p. ext. foarte mare, dominant, extraordinar. — **Covârși** + suf. *-tor*.

COVELINĂ s.f. Sulfură naturală de cupru, metalică, moale, de culoare albastră-violet, frecventă în zonele de alterare a zăcămintelor cuprifere. — Din fr. **covelline**, it. **covellina**.

COVĚRCĂ s.f. v. **covergă**.

CÓVERCOT, (2) *covercoturi*, s.n. 1. Stofă fină de lână, cu țesătura deasă, folosită la confecționarea pardesiilor, hainelor, taioarelor etc. 2. Sortiment dintr-o astfel de stofă. — Din engl. **cover-coat**.

COVĚRGĂ, *covergi*, s.f. (Reg.) 1. Coviltir. ♦ Acoferământ de frunze, de crengi, de rogojini etc. care servește ca adăpost împotriva soarelui, a ploii etc. 2. Nua încovoiată. ♦ Fiecare dintre sârmele care alcătuiesc scheletul umbreliei. [Var.: *covĚrcă* s.f.] — Din bg. **kuverki**.

COVER-GIRL, *cover-girl*, s.f. Fată tânără, frumoasă, care apare pe copertile revistelor. [Pr.: *cóvĚrgărī*] — Cuv. engl.

COVĚRTĂ, *coverte*, s.f. Puntea superioară a unei nave; punte de manevră. — Din it. **coverta**. Cf. nrg. *k u v é r t a*.

COVILTĪR, *coviltire*, s.n. Acoferiș la căruță făcut dintr-un schelet de nuiete curbate peste care se întind rogojini sau pânză groasă. — Et. nec.

COVĪŤ interj. (Reg.) Guț. — Onomatopee.

COVIȚĂ, pers. 3 *coviță*, vb. I. Intrans. (Reg.) A guța. — Din **coviț**.

COVÓR, *covoare*, s.n. Țesătură groasă de lână, de bumbac etc. (cu figuri și desene de diferite culori), folosită pentru ornamentarea și confortul încăperilor. — Din rus. **kovior**, ucr. **kover**.

COVORĂȘ, *covorașe*, s.n. Diminutiv al lui *covor*. — **Covor** + suf. *-aș*.

COVRIG, *covrigi*, s.m. Produs alimentar în formă de inel, de opt etc., preparat din făină de grâu (și presărat cu sare, susan, mac etc.). ♦ Expr. *A se face covrig* = a se încovriga, a se încolăci. *A scoate* (sau *a ajunge, a ieși*) *la covrigi* = a face să devină (sau a deveni) foarte sărac. — Din bg. **kovrig**.

COVRIGĂR, *covrigari*, s.m. Persoană care face sau vinde covrigi. — **Covrig** + suf. *-ar*.

COVRIGĂRIE, *covrigării*, s.f. Loc unde se fac și se vând covrigi. — **Covrig** + suf. *-ărie*.

COVRIGĚL, *covrigei*, s.m. Diminutiv al lui *covrig*. — **Covrig** + suf. *-el*.

COVRIGĪ, *covrigesc*, vb. IV. Refl. (Rar) A se încovriga. — Din **covrig**.

CÓVROY, *covruri*, s.n. (Reg.) Vizuină, bărlug, cotlon. — Cf. rus. *к р о в*.

COWBOY, *cowboy*, s.m. Păzitor de vite în fermele americane (din Vestul Statelor Unite ale Americii), devenit erou de literatură și de film. [Pr.: *căúboj*] — Cuv. engl.

COXĂL, **-Ă**, *coxali*, *-e*, adj. Care aparține coapsei, referitor la coapsă. ♦ *Os coxal* = fiecare dintre cele două oase de formă plată care formează scheletul șoldului; os iliac. — Din fr. **coxal**.

COXALGIE s.f. 1. Tuberculoză a articulației șoldului. 2. Durere localizată în articulația șoldului. — Din fr. **coxalgie**.

COXARTRÓZĂ, *coxartroze*, s.f. (Med.) Artroză coxofemurală (degenerativă). — Din fr. **coxarthrose**.

CÓXĂ, *coxe*, s.f. 1. (Anat.) Coapsă. 2. (Zool.) Unul dintre segmentele picioarelor la artropode. — Din lat. **coxa**.

COXITĂ, *coxite*, s.f. (Med.) Infecție a osului coxal; spec. coxalgie (1). — Din fr. **coxite**.

COXOFEMURĂL, **-Ă**, *coxofemurali*, *-e*, adj. (Anat.; despre articulații) Care face legătura între femur și șold. — Din fr. **coxo-fémoral**.

COXOPATIE, *coxopatii*, s.f. (Med.) Denumire generică pentru bolile șoldului. — Din fr. **coxopathie**.

COZ adj. invar. (Reg.; despre femei frumoase) Din cale-afară, extrem de..., foarte. ♦ (Adverbial) *Frumoasă coz*. — Din tc. **koz**.

COZERIE, *cozerii*, s.f. (Livr.) Convorbire familiară, intimă, ușoară și plăcută. ♦ Exponere simplă, fără pretenție. — Din fr. **causerie**.

COZEUR, *cozeuri*, s.m. Persoană care vorbește cu ușurință, știind să întrețină o conversație plăcută. [Pr.: *cozôj*] — Din fr. **causeur**.

COZONĂC, *cozonaci*, s.m. Prăjitură făcută din aluat dospit, frământat cu ouă, lapte, unt, zahăr și ingrediente. — Cf. bg. *k u z u n a k*.

COZONDRĂCI s.m. pl. (Fam.) Bretele pentru susținut pantalonii; pochești. — Din germ. **Hosenträger**.

COZORÓC, *cozoroace*, s.n. Partea dinaintea a chipului sau șepcii, în formă de semicer, care umbrește și protejează fața. [Pl. și: *cozoroacurī*] — Din rus. **kozyriok**.

CRAB, *crabi*, s.m. Nume dat mai multor specii de animale crustacee marine, cu zece picioare, cu abdomenul scurt și îndoit sub cefalotoracele mare și turtit; mai cunoscută este o specie din Marea Neagră, cu carnea foarte gustoasă (*Carcinus moenas*). — Din fr. **crabe**.

CRABÓT, *craboti*, s.m. (Tehn.) Fiecare dintre proeminențele frontale ale unui manșon sau ale unui disc, prin intermediul cărora se poate realiza antrenarea în mișcarea de rotație a doi arbori. — Din fr. **crabot**.

CRAC! interj. Cuvânt care imită un zgomot sec (în urma unei rupturi, spărțuri) — Cf. fr. *c r a c*.

CRAC², *craci*, s.m. (Pop.) 1. Piciorul omului de la coapsă până la călcâi. ♦ Fiecare dintre cele două părți ale pantalonilor, ale țărilor, ale salopetei, ale treningului etc. 2. Crăcană (I 1). 3. Creangă, ramură, cracă. 4. Ramificație a unui deal; picior de deal sau de munte. 5. Ramificație a unei ape curgătoare. — Din bg. **krak**.

CRACĂ, *crachez*, vb. I. Tranz. A descompune prin cracare o substanță organică. — Din fr. **cracher**.

CRACĂJ, *cracaje*, s.n. Cracare. — Din fr. **craquage**.

CRACĂRE, *cracări*, s.f. Procedu industrial de descompunere, la temperaturi și presiuni înalte, a unui compus organic în molecule mai simple, folosit mai ales în industria petrolieră; cracaj. — V. **craca**.

CRACĂUER s.n. Varietate de salam semifumat, preparat din carne de bovine, de porc și din slănină. [Pr.: *-ca-uer*] — Din germ. **Krakauer**.

CRĂCĂ, *crăci*, s.f. Ramură (mai groasă) a unui copac; creangă. ♦ Expr. *A-și tăia craca de sub picioare* = a-și pune în primejdie situația printr-o acțiune necugetată. — Din **crac²**.

CRACOVĪAC, *cracoviace*, s.n. Dans popular polonez, cu ritm vioi; melodie după care se execută acest dans; cracoviană. [Pr.: *-vi-ac*] — Din pol. **krakowiak**.

CRACOVĪAN, **-Ă**, *cracovieni*, *-e*, subst., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din orașul Cracovia. 2. Adj. Care aparține Cracoviei sau cracovienilor (1), referitor la Cracovia ori la cracovieni. 3. S.f. Cracoviac. [Pr.: *-vi-an*] — Din fr. **cracovienne**.

CRAH, *craturi*, s.n. Criză acută a vieții economice, manifestată îndeosebi prin scăderea foarte mare a cursului acțiunilor la bursă. ♦ Eșecul unei politici; prăbușirea, destrămarea unor rânduieli. — Din germ. **Krach**, fr. **krach**.

CRAI, *crai*, s.m. 1. (În basme) Împărat, rege, domnitor. ♦ *Trei Crai de la Răsărit* = magi din Răsărit, care au vestit nașterea lui Isus. ♦ Compus: *Crai-nou* = Luna în prima ei fază, când are forma unei seceri subțiri; lună-nouă.

2. Bărbat ușuratic, care se ține de cheful, de aventuri amoroase etc.; craidon. ⇨ *Crai de Curtea veche* = haimana, pungaș, derbedeu, desfrânat. — Din sl. **kralif**.

CRAIDÓN, *craidoni*, s.m. (Înv.) Crai (2). — **Crai** + **don** [Juan].

CRAILĂC, *crailăcuri*, s.n. Atitudine, comportare, faptă, viață de crai (2). — **Crai** + suf. **-lăc**.

CRĂINIC, **-Ă**, *crainici*, **-ce**, s.m., s.f. 1. S.m. și f. Persoană care transmite informațiile, comunicările, știrile oficiale etc. și anunță programul la o stație de radio, de televiziune sau la o manifestație; spicher. 2. S.m. (Înv.) Persoană care anunța mulțimii poruncile suveranului sau ale autorităților; vestitor. 3. S.m. (Reg.) Hăitaș, gonaci (la vânătoare). — Din ucr. **krajnik**.

CRAIOVEAN, **-Ă**, *craioveni*, **-e**, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Craiova. 2. Adj. Care aparține municipiului Craiova sau craiovenilor (1), referitor la Craiova ori la craioveni. — **Craiova** (n. pr.) + suf. **-ean**.

CRAIOVEANCĂ, *craiovence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Craiova. — **Craiovean** + suf. **-că**.

CRĂMĂ, *crame*, s.f. Clădire la o vie, unde se tescuiesc strugurii, se prepară vinul și se depozitează uneltele de lucru. ♦ Local în care se consumă băuturi alcoolice, preparate culinare etc. într-un cadru rustic. — Cf. sb. **k r a m a**.

CRĂMPĂ, *crampe*, s.f. 1. Con tracție involuntară, prelungită și dureroasă a unui mușchi sau a unui grup muscular; colică. ⇨ *Crampa scriitorului* = cramă a musculaturii antebrațului și a mâinii care intervine în timpul scrierii; grafospasm. ♦ (La pl.) Dureri acute în stomac. 2. Unealtă de oțel cu un cioc ascuțit, fixată într-o coadă de lemn, cu ajutorul căreia se taie rocile de duritate mică și mijlocie din abataj. — Din fr. **crampe**.

CRAMPÓN, *crampoane*, s.n. 1. Piron de oțel cu secțiune pătrată, cu care se fixează pe traverse sinele de cale ferată. 2. Bucată mică de talpă groasă, de cauciuc sau de material plastic care se aplică pe talpa unor bocanci de sport, pentru a asigura stabilitatea jucătorilor pe teren. 3. Rădăcină adventivă a unei plante agățătoare, prin care aceasta se prinde de copaci, de ziduri etc. — Din fr. **crampon**.

CRAMPONĂ, *cramponez*, vb. I. Refl. A se agăța cu disperare de ceva sau de cineva; *fig.* a se ține morțiș, scai de ceva sau de cineva, a nu voi să renunțe, a se strădui din toate puterile să păstreze ceva. — Din fr. **cramponner**.

CRAMPONAJ, *cramponaje*, s.n. Utilizare a cramponelor (2); fixare cu cramponele (2). — Din fr. **cramponnage**.

CRAMPONĂRE s.f. Faptul de a se *crampona*. — V. **crampona**.

CRANIÁL, **-Ă**, *craniali*, **-e**, adj. Care se referă la poziția unui organ comparativ cu craniul. *Segmentul cranial al intestinului*. [Pr.: **-ni-ál**] — Din germ. **kranial**.

CRANIÁN, **-Ă**, *cranieni*, **-e**, adj. Care ține de craniu, privitor la craniu. [Pr.: **-ni-an**] — Din fr. **crânien**.

CRANIÁT, *craniate*, s.n. (La pl.) Subîncręgătură de animale vertebrate care au craniu; (și la sg.) animal din această subîncręgătură. [Pr.: **-ni-át**] — Din engl. **craniata**.

CRANIOLÓG, **-Ă**, *craniologi*, **-ge**, s.m. și f. (Med.) Specialist în craniologie. [Pr.: **-ni-o-**] — Din fr. **crâniologie**.

CRANIOLÓGIC, **-Ă**, *craniologice*, **-ce**, adj. (Med.) De craniologie, al craniologiei. [Pr.: **-ni-o-**] — Din fr. **crâniologique**.

CRANILOGÍE s.f. v. **craniologie**.

CRANILOGÍE s.f. Parte a antropologiei și a osteologiei care se ocupă cu studiul formei și al dimensiunilor craniului. [Pr.: **-ni-o-**. — Var.: **craniologie**, **cranologie** s.f.] — Din fr. **crâniologie**.

CRANIOMÉTRIC, **-Ă**, *craniometrici*, **-ce**, adj. (Med.) De craniometrie, al craniometriei. [Pr.: **-ni-o-**] — Din fr. **crâniométrique**.

CRANIOMETRÍE s.f. Parte a antropometriei care se ocupă cu măsurarea dimensiunilor craniului și cu determinarea indicilor cranieni. [Pr.: **-ni-o-**] — Din fr. **crâniométrie**.

CRANIOMÉTRU, *craniometre*, s.n. Instrument asemănător unui compas, cu care se măsoară dimensiunile craniului. [Pr.: **-ni-o-**] — Din fr. **crâniomètre**.

CRANIOTÓM, *craniotomie*, s.n. Instrument chirurgical pentru deschiderea craniului la făt atunci când acesta nu poate fi expulzat. [Pr.: **-ni-o-**. — Pl. și: *craniotomie*] — Din fr. **crâniotomie**.

CRANIOTOMÍE, *craniotomie*, s.f. Tăietură chirurgicală a craniului făcută cu craniotomul. [Pr.: **-ni-o-**] — Din fr. **crâniotomie**.

CRÁNIU, *cranii*, s.n. Ansamblul oaselor scheletului capului care adăpostește creierul la vertebrate; teastă. ♦ Cap descărnat de om mort; hărcă. — Din lat. **cranium**. Cf. fr. **c r á n e**.

CRANOLOGÍE s.f. v. **craniologie**.

CRANȚ interj. Cuvânt care imită zgomotul produs de un ronțăit. — Onomatopee.

CRAP, *crapi*, s.m. Pește de apă dulce din familia ciprinidelor, cu solzii mari, argintii-ruginii, cu buza groasă și cu două perechi de mustați pe falca superioară (*Cyprinus carpio*). — Din bg., sb. **krap**.

CRAPÁN, *crapane*, s.n. Dispozitiv pentru prinderea și ridicarea butoaielor sau baloturilor, format din patru lanțuri sau cabluri prinse cu câte un capăt de un inel, iar la capătul liber având cârlige. — Et. nec.

CRAPULÓS, **-OĂSĂ**, *crapulosi*, **-oase**, adj. (Rar) Care este în decădere, în stare de mizerie morală; vicios, viciat. ♦ Hoțesc, tâlhăresc. — Din fr. **crapuleux**.

CRAS, **-Ă**, *crashi*, **-se**, adj. Care nu corespunde nici celor mai modeste exigențe; ale cărui caractere negative sunt sub orice limită; extrem (în sens rău); grosolan, nerușinat. — Din fr. **crasse**.

CRÁTERE, *cratere*, s.n. 1. Partea superioară a unui vulcan, în formă de pâlnie, prin care, în timpul erupțiilor, țâșnesc vapori, gaze, cenușă etc. și se revarsă lava. 2. Gaură în formă de pâlnie făcută de un meteorit pe suprafața Pământului. ⇨ *Crater lunar* = adâncitură rotundă de pe suprafața Lunii, a cărei formare poate fi pusă pe seama unei activități vulcanice sau a unui bombardament meteoritic; circ lunar. 3. Vas antic mare, cu gura largă și cu două mâneri, care servea la masă pentru amestecarea vinului cu apa. [Acc. și: *cratér*] — Din fr. **cratère**.

CRATERIFÓRM, **-Ă**, *crateriformi*, **-e**, adj. (Livr.) Care are forma craterului unui vulcan. — Din fr. **cratériforme**.

CRÁTÍMĂ, *cratime*, s.f. Semn grafic (-) folosit pentru a lega două sau mai multe cuvinte care se pronunță împreună, pentru a despărți cuvintele în silabe etc.; liniuță de unire. — Din ngr. **krátima**.

CRÁȚIȚĂ, *cratițe*, s.f. Vas de bucătărie din tablă smălțuită, din aluminiu, din pământ etc., de formă rotundă, de obicei cu marginea de sus răsfrântă, cu două toarte, care servește pentru fiert sau prăjit mâncarea. ♦ Conținutul acestui vas. — Et. nec.

CRATOGÉN, *cratogene*, s.n. 1. Regiune întinsă din scoarța Pământului care într-o anumită perioadă nu a suferit mișcări de cutare, ci numai mișcări lente de ridicare sau de coborâre. 2. Platformă. — Din fr. **cratogène**.

CRÁUL s.n. Stil de înot în care înotătorul stă cu fața în jos, în poziție orizontală, mișcând alternativ brațele, concomitent cu o forfecare în plan vertical a picioarelor, iar capul iese din apă în mod ritmic, la dreapta sau la stânga, atât cât să poată respira. — Din engl., fr. **crawl**.

CRÁULÍST, **-Ă**, *crăuliști*, **-ste**, s.m. și f. Sportiv care înoată în stil craul. — **Craul** + suf. **-ist**.

CRÁUN adv. (Reg.; în expr.) *A umbla craun* = a umbla fără rost, haimana. — Et. nec.

CRÁVAȘĂ, *cravașez*, vb. I. Tranz. A lovi, a biciui cu cravașa. — Din fr. **cravache**.

CRÁVAȘĂRE, *cravașări*, s.f. Acțiunea de a *cravașa*; biciuire. — V. **cravașa**.

CRÁVAȘĂ, *cravașe*, s.f. Vargă elastică din piele sau îmbrăcată în piele, folosită la călărie pentru îndemnarea calului la mers, alergat etc.; biciușcă (1). — Din fr. **cravache**.

CRÁVÁTĂ, *cravate*, s.f. Accesoriu al îmbrăcăminte (bărbătești), constând dintr-o fâșie îngustă de stofă, de mătase etc. care se înnoadă la gât și ale cărei capete sunt de obicei lăsate să atârne pe piept. ⇨ (Ieșit din uz) *Cravată roșie* (sau *de pionier*) = bucată de țesătură de culoare roșie, de formă triunghiulară pe care o purtau la gât pionierii. — Din fr. **cravate**.

CRÁVATIÉR, *cravatieri*, s.m. (Rar) Meseriaș care confecționează cravate; vânzător de cravate. [Pr.: **-ti-er**] — Din fr. **cravatiér**.

CRÁZĂ, *craze*, s.f. Fuziune a vocalei (sau silabei) inițiale a unui cuvânt cu vocala (sau silaba) finală a cuvântului precedent. — Din fr. **crase**.

CRÁCÁN s.n. v. **crăcănă**.

CRÁCĂNĂ, *crăcane*, s.f. I. 1. Ramură de copac bifurcată la capăt; lemn sau alt obiect desfăcut la un capăt în două sau în mai multe brațe; fiecare ramificație a unui obiect bifurcat; *crac*². 2. Prăjină bifurcată la un capăt, folosită pentru a sprijini crengile prea încărcate de fructe, campuna fântâniei etc. 3. Pirostrie. ♦ Unealtă făcută din trei prăjini împreunate la capătul de sus și așezate în formă de piramidă, de care se atârna căldarea deasupra focului. II. Varietate de struguri cu boabe mari, albe sau negre; varietate de vin din astfel de struguri. [Var.: **crăcán** s.n.] — **Cracă** + suf. **-ană**.

CRÁCĂNĂ, *crăcănez*, vb. I. Refl. și tranz. A(-și) desface picioarele în lături. ♦ Refl. (Despre picioare) A se întinde în lături; a se rășchira, a se crăci. — Din **crăcănă**.

CRÁCĂNĂȚ, **-Ă**, *crăcănați*, **-te**, adj. (La pl.; despre picioare) Depărtat unul de altul, întins în lături (și curbat în afară); desfăcut, rășchirat; (despre oameni și animale) cu picioarele depărtate și curbate în afară; crăcit. — V. **crăcăna**.

CRÁCĂNĂȚĂ, *crăcănuțe*, s.f. Diminutiv al lui *crăcănă*. — **Crăcănă** + suf. **-uță**.

CRÁCÍ, *crăcesc*, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) crăcăna. — Din **crac**².

CRÁCIMĂR s.m. v. **cărciumar**.

CRĂCÎT, **-Ă**, *crăciți*, *-te*, adj. (Despre oameni) Crăcănăt; (despre obiecte) bifurcat. — V. **crăci**.

CRĂCIUN, *crăciunuri*, n.pr. n. Sărbătoare creștină care celebrează, la 25 decembrie, nașterea lui Iisus Hristos. ♦ *Moș Crăciun* = personaj legendar, cu barbă mare albă, cu o mantie lungă roșie, care vine să împartă copiilor, în noaptea de Crăciun, jucării și dulciuri. — Probabil lat. **creatio**, **-onis** „naștere”.

CRĂCULIȚĂ, *crăculițe*, s.f. Crăcută. — **Cracă** + suf. *-uliță*.

CRĂCUȘOR, *crăcușori*, s.m. Diminutiv al lui *crac*². — **Crac**² + suf. *-ușor*.

CRĂCĂUȚĂ, *crăcuțe*, s.f. Diminutiv al lui *cracă*; crăculiță. — **Cracă** + suf. *-uță*.

CRĂIASĂ, *crăiese*, s.f. (În basme) Împărăteasă, regină, zână. [Pr.: *cră-ia-*] — **Crai** + suf. *-easă*.

CRĂIE, *crăii*, s.f. (În basme) Țară peste care domnește un crai (1); regat, împărăție, crăime (2). — **Crai** + suf. *-ie*.

CRĂIELICI, *crăielici*, s.m. (Bot.; reg.) Verigel (*Orobancha caryophyllacea*). — Din sb. **krajlic** „craisor”.

CRĂIESC, **-IĂSCĂ**, *crăiești*, adj. (În basme) Care ține de crai (1), privitor la crai; regesc, împărătesc. — **Crai** + suf. *-esc*.

CRĂIEȘTE adv. (În basme) Ca un crai (1); regește, împărătește. — **Crai** + suf. *-ește*.

CRĂIME, (rar) *crăimi*, s.f. (În basme) 1. Mulțime de crai (1). 2. Crăie. — **Crai** + suf. *-ime*.

CRĂIȘOR, *crăișori*, s.m. Diminutiv al lui *crai* (1); fiu de crai, de prinț. [Pr.: *cră-i-*] — **Crai** + suf. *-ișor*.

CRĂIȚAR s.m. v. **creițar**.

CRĂIȚĂ, *crăițe*, s.f. I. 1. Nume dat la două specii de plante erbacee din familia compozitelor, cu tulpina puternică și ramificată, cu frunze opuse, penat-divizate și cu flori galbene-portocalii, cu mirois pătrunzător; văzdoagă, ochesele (*Tagetes erecta* și *patula*). 2. Varietate de ciupercă comestibilă, a cărei pălărie este purpurie pe deasupra, iar pe dedesubt galbenă-aurie. II. (La pl.; art.) Dans popular românesc cu mișcare vioaie, răspândit în Oltenia; melodie după care se execută acest dans. III. (Rare; la jocul de cărți) Damă. [Var.: **creiță** s.f.] — **Crai** + suf. *-iță*.

CRĂNȚANI, *crănțanesc*, vb. IV. Intrans. 1. A face zgomot, rozând cu dinții ceva uscat sau tare; a ronțâi. 2. (Despre foarfece) A produce un zgomot caracteristic atunci când cele două lame se izbesc între ele. [Prez. ind. și: *crănțân*] — **Crant** + suf. *-âni*.

CRĂPĂ, *crăp*, vb. I. 1. Intrans. și refl. (Despre obiecte) A se desface (brusc) în mai multe bucăți; a plesni din cauza gerului, a unei lovituri etc.; a se sparge. ♦ Expr. *Unde dai și unde crapă*, se spune atunci când se obțin cu totul alte rezultate decât cele scontate. *Crapă lemnele* (sau *pietrele*) *de ger* sau (*e un*) *ger de crapă lemnele* (sau *pietrele*) = e un ger strașnic, e foarte frig. 2. Tranz. A sparge, a desface, a despica. ♦ Expr. *A crapă capul cuiva* = a omorî pe cineva printr-o lovitură (în cap). *A-i crapă* (sau *a-i plesni*) *cuiva capul* (*de durere*) = a-i durea pe cineva foarte tare capul. 3. Intrans. și refl. (Despre lucruri elastice) A se rupe (fiind prea tare întins), a plesni; (despre piele) a deveni aspru, cu crăpături. ♦ Expr. *A-i crapă* (sau *plesni*) *cuiva obrazul de rușine* = a-i fi foarte rușine, a nu mai putea de rușine. *A-i crapă buza* (sau *măseaua*) *după ceva* = a avea mare nevoie de ceva. 4. Tranz. A întredeschide. ♦ Expr. (Refl.) *A se crapă de ziuă* sau *a se crapă zorii* = a se face ziuă, a se lumina. 5. Intrans. (Ir.; despre animale și oameni) A muri. ♦ Expr. *A crapă de frig* (sau *de sete*, *de neceaz* etc.) = a-i fi cuiva foarte frig (sau foarte sete, neceaz etc.). 6. Intrans. (Peior.) A mânca foarte mult, cu lăcomie (ca un animal). — Lat. **crepare**.

CRĂPĂT¹ s.n. Faptul de a (*se*) *crăpa*. ♦ Expr. *Crăpatul zilei* (sau *de ziuă*) = ivirea zorilor, zorii zilei. ♦ Spargerea unei membrane din stomacul vitelor, urmată uneori de moartea animalului. — V. **crăpa**.

CRĂPĂȚ, **-Ă**, *crăpați*, *-te*, adj. 1. Cu crăpături; plesnit. 2. Întredeschis. 3. (Ir.) Mort. — V. **crăpa**.

CRĂPĂCIOS, **-OĂSĂ**, *crăpăciosi*, *-oase*, adj. (Pop.) Plin de crăpături. — **Crăpa** + suf. *-ăcios*.

CRĂPĂȚ s.n. (Reg.) Arșiță, dogoare. — **Crăpa** + suf. *-ăț*.

CRĂPĂȚURĂ, *crăpățuri*, s.f. 1. Deschizătură; plesnătură; spătură, fisură. 2. Spațiu îngust, între o ușă, o ferăstrău etc. (întredeschisă) și tocul respectiv; întredeschise. — Lat. **crepatura**.

CRĂPĂTURICĂ, *crăpăturici*, s.f. (Rare) Diminutiv al lui *crăpătură*. — **Crăpătură** + suf. *-ică*.

CRĂPCEÂN, *crăpceni*, s.m. Diminutiv al lui *crap*; crap mic, crăpuștean. — Din **crap**.

CRĂPÉLNIȚĂ s.f. (Fam.; depr.) Mâncare. — **Crăpa** + suf. *-elniță*.

CRĂPUȘTEAN, *crăpușteni*, s.m. Crăpcean. — Din **crap**.

CRĂȚICIOĂRĂ, *crățicioare*, s.f. Diminutiv al lui *crățiță*. — **Crățiță** + suf. *-ioară*.

CRĂCNEĂLĂ, *crăcneli*, s.f. Crăcnire. — **Crăcni** + suf. *-eală*.

CRĂCNÍ, *crăcnesc*, vb. IV. Intrans. (Mai ales în construcții negative) A protesta prin vorbe, fără prea multă vehemență, a murmura cuvinte de protest, a se împotrivi cu vorba. [Var.: **cărcni** vb. IV] — **Cărc** + suf. *-ni*.

CRĂCNIRE, *crăcniri*, s.f. Acțiunea de a *crăcni* și rezultatul ei; crăcneală. — V. **crăcni**.

CRĂMPÉI, *crămpeie*, s.n. Parte ruptă, desprinsă sau rămasă din ceva; bucată, porțiune, fărâmă. ♦ Fragment, frântură (de fraze, de gânduri etc.). — Cf. sl. *kronpu* „mic”.

CRĂMPEIĂȘ, *crămpeiașe*, s.n. (Rare) Diminutiv al lui *crămpeie*. [Pr.: *-pe-iaș*] — **Crămpeie** + suf. *-aș*.

CRĂMPEIĂȚ, **-Ă**, *crămpeiați*, *-te*, adj. (Rare) Făcut *crămpeie*; fragmentat, fărâmițat. [Pr.: *-pe-iaț*] — **Crămpeie** + suf. *-at*.

CRĂMPITĂ, *crămpite*, s.f. (Reg.) Încurcătură a firelor din urzeală; *fig.* piedică, obstacol. — Cf. *crămpie*.

CRĂMPOȘIE s.f. (Reg.) Soi de viță-de-vie autohton, cu struguri albi-verzui sau ruginii cu boaba rotundă; vin făcut din acești struguri. — Et. nec.

CRĂMPOȚÍ, *crămpoțesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A tăia, a rupe, a sfâșia în bucăți inegale; a ciopârți. ♦ A mânca fără rânduială, de ici de colo, câte puțin. — Din **crămpot** (puțin folosit, „bucată”).

CRĂNCEN, **-Ă**, *crănceni*, *-e*, adj. Cumplit, îngrozitor, înverșunat, aprig, crud, violent, nemilos; crăcnit. — Et. nec.

CRĂNCENĂ, *crăncenez*, vb. I. Refl. (Reg.) A se încrâncena. — Din **crăncen**.

CRĂNCENIE, *crăncenii*, s.f. (Înv.) Cruzime, asprime. — **Crăncen** + suf. *-ie*.

CRĂNCENIT, **-Ă**, *crănceniți*, *-te*, adj. (Rare) Crăncen. — **Crăncen** + suf. *-it*.

CRĂNG, *crănguri*, s.n. 1. Pădurice de arbori tineri și de lăstari. ♦ Loc acoperit cu arbuști sau cu tufe; tufăriș, desiș. 2. (Rare; în sintagma) *Crăngul cerului* = bolta cerească, firmament. — Din sl. **krongu**.

CRĂNGULÉȚ, *crăngulețe*, s.n. Diminutiv al lui *crăng*; crăngușor. — **Crăng** + suf. *-uleț*.

CRĂNGUȘOR, *crăngușoare*, s.n. Crănguleț. — **Crăng** + suf. *-ușor*.

CRĂSNIC¹, *crășnice*, s.n. Unealtă de pescuit alcătuită dintr-o plasă (în formă de sac), legată la colțuri de capetele curbate și încrucișate a două nuiete și fixată de o prăjină lungă; halău¹. — Cf. bg. *krăstnik*.

CRĂSNIC², *crășnici*, s.m. (Reg.) Paraciser, țarcovnic. — Cf. bg. *krăstnik*.

CRĂSTÉL s.m. v. **cristei**.

CRĂȘCĂ, *crășc*, vb. I. Intrans. 1. (Reg.) A scrâșni din dinți de ciudă, de mânie etc. 2. (Despre zăpada înghețată) A scârțâi, a trosni (sub picioare). — Formație onomatopeică.

CRĂȘCĂRE, *crășcări*, s.f. Acțiunea de a *crășca* și rezultatul ei. ♦ *Fig.* Nenumțumire, durere; nenorocire. — V. **crășca**.

CRĂȘMĂR s.m. v. **cărciumar**.

CRĂȘMĂ s.f. v. **cărciumă**.

CRĂȘMĂREĂSĂ s.f. v. **cărciumăreasă**.

CRĂȘMĂRIȚĂ s.f. v. **cărciumăriță**.

CRĂȘMULIȚĂ, *crășmulite*, s.f. (Pop.) Diminutiv al lui *crășmă*; crășmușoară, crășmuță. — **Crășmă** + suf. *-uliță*.

CRĂȘMUȘOĂRĂ, *crășmușoare*, s.f. (Pop.) Crășmulită. — **Crășmă** + suf. *-ușoară*.

CRĂȘMUȚĂ, *crășmuțe*, s.f. (Pop.) Crășmulită. — **Crășmă** + suf. *-uță*.

CRĂȘNI vb. IV v. **scrășni**.

CREĂ, *creez*, vb. I. Tranz. 1. A face ceva ce nu exista înainte; a întemeia, a produce, a înființa; a organiza. ♦ A inventa, a născoci; a concepe, a compune o operă literară, o bucată muzicală etc. 2. A pregăti, a instrui pe cineva, a forma pentru o carieră sau pentru o misiune. 3. (Teatru, în expr.) *A crea un rol* = a da viață unui personaj, a interpreta cu pricepere și originalitate un rol dintr-o piesă de teatru, dintr-un film etc. [Prez. ind. pers. 1 pl. *creăm*, ger. *creând*] — Din fr. **créer**, lat. **creare**.

CREANGĂ, *crengi*, s.f. 1. Ramură a unui copac; cracă. ♦ Expr. (Adverbial) *A umbla creangă* (sau *creanga*) = a umbla fără rost, ca o haimana. 2. *Fig.* (Înv.) Ramificație a unei familii umane. — Din bg. **granka**.

CREANȚĂ, *creanțe*, s.f. Dreptul creditorului de a pretinde de la debitor să dea, să facă sau să nu facă ceva; (concr.) act care stabilește acest drept. [Pr.: *cre-an-*] — Din fr. **créance**.

CREANȚIÉR¹, *creanțiere*, s.n. Registru în care se ține evidența creanțelor. [Pr.: *cre-an-ți-er*] — **Creanță** + suf. *-ier*.

CREANȚIÉR², **-Ă**, *creanțieri*, *-e*, s.m. și f. (Rare) Creditor. [Pr.: *cre-an-ți-er*] — Din fr. **créancier**.

CREARE, *creări*, s.f. Acțiunea de a *crea*; întemeiere, înființare; inventare. [Pr.: *cre-a-*] — V. **crea**.

CREĂSTĂ, *creste*, s.f. 1. Excreșcență carnoasă, de obicei roșie și dințată, sau moț de pene pe care le au pe cap unele păsări. ♦ Compus: *creasta-cocoșului* = a) plantă erbacee cu frunze ovale, cu flori roșii sau galbene,

reunite la vârful tulpinii în formă de creastă ondulată (*Celosia cristala*); **b)** numele a două specii de ferigi cu sporii dispuși pe fața interioară a frunzelor (*Polystichum braunii* și *lobatum*); **c)** numele unei ciuperci mari, comestibilă, cu tulpina cărnoasă, groasă, foarte ramificată (*Clavaria flava*).
 ◆ (Anat.) Proeminență osoasă alungită și cu marginea ascuțită. **2.** Partea cea mai de sus a unui munte, a unei case, a unui copac, a unui val de apă etc. **3.** Coamă de acoperiș. **4.** (În sintagma) *Creastă de taluz* = linia de intersecție dintre fața unui taluz și suprafața terenului natural sau a platformei unui rambleu. — Lat. *crista*.

CREATINĂ s.f. Substanță proteică cu rol important în mecanismul contracției musculare. [Pr.: *cre-a-*] — Din fr. *créatine*.

CREATINEMIE, *creatinemii*, s.f. (Fiziol.) Prezență a creatinei în sânge; cantitate de creatină prezentă în sânge. [Pr.: *cre-a-*] — Din fr. *creatinémie*.

CREATININĂ s.f. Derivat al creatinei, care se găsește în sânge și în urină. [Pr.: *cre-a-*] — Din fr. *creatinine*.

CREATINURIE, *creatinurii*, s.f. (Fiziol.) Prezență a creatinei în urină; cantitate de creatină prezentă în urină. [Pr.: *cre-a-*] — Din fr. *creatinurie*.

CREATIV, -Ă, *creativi, -e*, adj. Creator (1). [Pr.: *cre-a-*] — Din fr. *créatif*.

CREATIVITATE s.f. Însușirea de a fi creator; putere creatoare. [Pr.: *cre-a-*] — Din fr. *créativité*.

CREATOR, -OARE, *creatori, -oare*, adj., s.m. și f. **1.** Adj., s.m. și f. (Persoană) care creează, care fundează ceva. **2.** S.m.art. (Bis.) Dumnezeu. [Pr.: *cre-a-*] — Din fr. *créateur*, lat. *creator*.

CREATURĂ, *creaturi*, s.f. (Adesea peior.) Ființă vie, făptură; om, individ. [Pr.: *cre-a-*] — Din fr. *créature*, lat. *creatura*.

CREAȚIE, *creații*, s.f. Acțiunea de a crea opere artistice, științifice etc.; (concr.) produs (valoros) al muncii creatoare, operă creată. ◆ Interpretare (cu măiestrie) a unui rol într-o piesă de teatru, într-un film. ◆ (În religiile monoteiste) **a)** Actul prin care Dumnezeu a creat Universul, în mod absolut, din nimic, prin cuvântul și voința Lui; **b)** Substanța materială a Universului, opera lui Dumnezeu. [Pr.: *cre-a-*] — Var.: (înv.) *creațiune* s.f.] — Din fr. *création*, lat. *creatio, -onis*.

CREAȚIONISM s.n. Teorie teologică potrivit căreia sufletul fiecărui individ provine, prin creație nemijlocită, de la Dumnezeu, afirmându-se astfel că sufletul este un principiu deosebit de trup. [Pr.: *cre-a-ți-o-*] — Din fr. *créationisme*.

CREAȚIONIST, -Ă, *creaționiști, -ste*, adj., s.m. și f. (Adept) al creaționismului. [Pr.: *cre-a-ți-o-*] — Din fr. *créationiste*.

CREAȚIUNE s.f. v. *creație*.

CRÉDE, *cred*, vb. III. **1.** Tranz. A fi încredințat sau convins de un fapt, de existența sau de adevărul unui lucru. ◆ Expr. *Cred și eu!* = se înțelege de la sine, nu e de mirare. *Ce (sau cum) crezi?* = se zice pentru a exprima o amenințare sau o afirmare sigură. **2.** Intrans. A recunoaște dreptatea cuiva, a fi înțelegător față de durerea sau de suferința cuiva. ◆ Expr. *A nu-i veni (cuiva) să creadă sau a nu-și crede ochilor (sau urechilor)*, exprimă mirarea față de un lucru de necrezut. **3.** Tranz. A socoti, a fi de părere, a-și închipui, a i se părea. ◆ A considera pe cineva altfel decât este în realitate. ◆ Refl. A avea despre sine o părere exagerat de bună; a fi îngâmfat. **4.** Intrans. A avea încredere deplină în cineva sau în ceva; a-și pune toată nădejdea în cineva sau în ceva. **5.** Intrans. A admite existența lui Dumnezeu și a accepta dogmele bisericii; *p. ext.* a avea o anumită credință religioasă. — Lat. *credere*.

CRÉDENT, *credențuri*, s.n. (Reg.) Bufet. — Din germ. *Kredenz*.

CRÉDIBIL, -Ă, *credibili, -e*, adj. Care poate fi crezut; verosimil. — Din lat. *credibilis*.

CRÉDIBILITATE s.f. Însușire a unui lucru de a putea fi crezut. — Din fr. *crédibilité*.

CRÉDINCÉR, *credinceri*, s.m. (Înv.) Om de încredere (la Curtea domnească); slujbaş cu rang de boiermaș. — *Credință* + suf. *-ar*.

CRÉDINCIOS, -OASĂ, *credincioși, -oase*, adj. (Adesea substantivat) **1.** Care este demn de încredere, pe care te poți bizui; devotat, fidel unei persoane; nestrămutat, statornic față de un angajament, de o idee, de o cauză. **2.** Care crede în existența lui Dumnezeu și se conformează practicilor religioase. — *Credință* + suf. *-ios*.

CRÉDINȚĂ, *credințe*, s.f. **1.** Faptul de a crede în adevărul unui lucru; convingere, siguranță, certitudine. ◆ *Profesiune de credință* = declarație publică pe care o face cineva asupra principiilor sau convingerilor sale. **2.** (Înv.) Încredere (pe care o inspiră cineva). ◆ Loc. adv. *În credință* = într-adevăr. ◆ Expr. *A-și mânca credința* = a se comporta astfel încât nu mai inspiră încredere. (Înv.) *A bea (sau a lua, a sorbi) credință (sau credința)* = a gusta din mâncărurile servite domnitorului pentru a-l încredința că nu sunt otrăvite. **3.** Fidelitate, devotament, statornicie față de cineva sau de ceva. ◆ (Reg.) Logodnă. **4.** Speranță, nădejde. **5.** Convingere despre existența lui Dumnezeu; mărturisire a acestei convingeri prin respectarea prescripțiilor bisericești; religie, cult. — Lat. **credentia*.

CRÉDINȚI, *credințesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Reg.) A (se) logodi. — Din *credință*.

CRÉDIT, *credite*, s.n. **1.** Relație (economică) bănească ce se stabilește între o persoană fizică sau juridică (creditor), care acordă un împrumut de bani sau care vinde mărfuri sau servicii pe datorie, și o altă persoană fizică sau juridică (debitor), care primește împrumutul sau cumpără pe datorie; împrumut acordat (cu titlu rambursabil și condiționat de obicei de plata unei dobânzi); creanța creditorului; obligația (bănească), datoria celui creditat; (concr.) valoarea, suma de bani pe care creditorul o cedează cu titlu rambursabil debitorului său. ◆ *Credit ipotecar* = formă de credit pe termen lung, acordat de o bancă² unor persoane (fizice sau juridice), în scopul construirii, achiziționării, reparării sau modernizării de proprietăți imobiliare, în care creditul este garantat cu proprietățile imobiliare respective. *Scrisoare de credit* = înscris care autorizează pe purtătorul său să primească un anumit credit. ◆ Expr. *A da pe credit* = a vinde fără a primi banii imediat (cu plata temporar amânată). *A deschide (cuiva) un credit* = a pune la dispoziția cuiva, cu respectarea formelor legale, un credit în limitele și în condițiile stabilite de mai înainte. *A face (cuiva) un credit = a)* a vinde (cuiva) marfă pe datorie; **b)** a acorda încredere cuiva, a aștepta cu încredere comportarea bună a cuiva. **2.** Sector, sferă a circulației care cuprinde relațiile de credit (1). **3.** Coloana din dreapta a unui cont, în care se înscriu reducerile (scăderile) de activ sau sporurile (creșterile) de pasiv. **4.** Fig. Considerație, încredere, stimă, autoritate, influență, trecere de care se bucură cineva. — Din fr. *crédit*.

CRÉDITĂ, *creditez*, vb. I. Tranz. **1.** A acorda sau a deschide cuiva un credit (1); a împrumuta pe cineva cu o sumă de bani; a vinde cuiva pe credit. **2.** A face o înregistrare în creditul unui cont. — Din fr. *créditer*.

CRÉDITĂRE, *credități*, s.f. Acțiunea de a *credita* și rezultatul ei. ◆ *Creditarea taxelor vamale* = amânarea efectuării plății taxelor vamale cu condiția prezentării de garanții și a plății unor dobânzi aferente. — V. *credita*.

CRÉDITOR, -OARE, *creditori, -oare*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. (Despre persoane fizice sau juridice) Care a creditat; (despre sume) care se înscrie în creditul unui cont. **2.** S.m. și f. Titular al unui drept de creanță; persoană sau instituție care a acordat cuiva un credit (1). — Din fr. *créditeur*.

CRÉDO s.n. (Bis.) **1.** Crez (2). **2.** A treia parte a liturghiei catolice. — Din lat. *credo*.

CRÉDUL, -Ă, *creduli, -e*, adj. Care crede prea ușor, fără a cerceta mai de aproape, care se încrede lesne în cineva sau în ceva. — Din fr. *crédule*, lat. *credulus*.

CRÉDULITATE s.f. Însușirea de a fi credul, tendința de a crede orice cu ușurință, fără a cerceta mai de aproape. — Din fr. *crédulité*, lat. *credulitas, -atis*.

CREEK, *creekuri*, s.n. Curs de apă temporar în deșerturile sărate din Australia și din America de Sud. [Pr.: *cric*] — Cuv. engl.

CRÉIER, (1, 3) creieri, s.m., (2) *creiere* s.n. **1.** Partea cea mai importantă a sistemului nervos central la vertebrate, organ al gândirii și al conștiinței umane, care este situată în cutia craniară și compusă din trunchiul cerebral, creierul mic și emisferale cerebrale. ◆ *Creierul mic* = parte a creierului situată în regiunea posterioară și inferioară a craniului; cerebel. *Creierul mare* = parte a creierului situată în regiunea anterioară și superioară a craniului. **2.** Fig. Minte, inteligență, judecată. ◆ Element (persoană) care organizează și conduce o acțiune. **3.** (În expr.) *Creierii (sau creierul) munților* = locurile cele mai înalte și mai greu accesibile ale munților. [Var.: (înv.) *crier* s.m.] — Lat. *c(e)rebellum*.

CRÉIERĂȘ, creierași, s.m. Creierul mic; cerebel. — *Creier* + suf. *-aș*.

CRÉIÓN, creioane, s.n. **1.** Ustensilă pentru scris sau desenat, constituită dintr-o mină neagră sau colorată, protejată de un înveliș de obicei din lemn; bețișor făcut din argilă combinată cu diferite substanțe, cu care se poate desena în diferite culori. **2.** Desen realizat în creion (1). **3.** Fig. Mod de a scrie, de a compune; ușurința de a scrie, de a compune ceva (valoros). **4.** Obiect în formă de creion (1) preparat din substanțe cosmetice, folosit ca fard. **5.** (În sintagma) *Creion luminos* = dispozitiv electronic folosit pentru introducerea datelor și informațiilor în minicalculatoare. — Din fr. *crayon*.

CRÉIONĂ, creionez, vb. I. Tranz. A executa cu creionul un desen indicând numai trăsăturile generale ale modelului; a schița. ◆ Fig. (În literatură) A schița un portret, un caracter etc. — Din fr. *crayonner*.

CRÉIONĂJ, creionaje, s.n. Desen făcut cu creionul (1). — Din fr. *crayonnage*.

CRÉIONĂRE, creionări, s.f. Acțiunea de a *creiona*. — V. *creiona*.

CRÉIONĂȘ, creionașe, s.n. Diminutiv al lui *creion*. — *Creion* + suf. *-aș*.

CRÉIONIST, -Ă, *creioniști, -ste*, s.m. și f. (Rar) Desenator în creion (1). — Din fr. *crayonniste*.

CREIȚĂR, creițari, s.m. Monedă mică de argint, mai târziu de aramă, care a circulat în sudul Germaniei, în Austro-Ungaria, în Transilvania și în Bucovina până la sfârșitul sec. XIX, valorând a suta parte dintr-un fiorin; *p. gener.* ban, gologan (de valoare neînsemnată). [Var.: *crăițăr, crițăr* s.m.] — Din magh. *krajczár*.

CREȚĂ s.f. v. *crăiță*.

CREM adj. invar., s.n. 1. Adj. invar. De culoarea untului; alb-gălbui. 2. S.n. Culoare crem (1). — Din fr. *crème*.

CREMALIERĂ, *cremalieri*, s.f. Organ de mașină având forma unei bare dințate, care angrenează o roată cilindrică dințată, servind la transformarea mișcării de rotație în mișcare de translație și invers. [Pr.: *-li-e-*] — Din fr. *crémaillère*.

CREMATÓRIU, *-IE*, *crematorii*, adj., s.n. 1. Adj. Care servește la ardere, la incinerare. 2. S.n. Clădire amenajată cu instalații speciale, destinată incinerării cadavrelor. ♦ Cuptor pentru arderea gunoaielor. — Din fr. *crématoire*.

CREMAȚIUNE, *cremațiuni*, s.f. Ardere, prefacere în cenușă; incinerare. [Pr.: *-ți-u-*] — Din fr. *crémation*, lat. *crematio*, *-onis*.

CREMĂ, *creme*, s.f. 1. Preparat culinar de consistența unei paste, obținut din lapte, ouă și zahăr, cu adaos de cafea, ciocolată, vanilie etc., care se servește ca desert sau se adaugă ca ingredient la unele prăjituri. ♦ (Cu determinări) Lichior fin. 2. Produs obținut prin emulsionarea unor grăsimi, ceruri, gume etc. cu apă, uleiuri eterice și ingrediente, în vederea utilizării în tehnică, cosmetică sau medicină; alifie. ♦ *Crema de ghețe* = preparat asemănător cu o alifie, pentru uns și lustruit încălțăminte din piele. 3. Fig. Ceea ce este bun, de frunte, de calitate superioară. — Din fr. *crème*.

CRÉMENE s.f. 1. Varietate de rocă sedimentară silicioasă, alcătuită din calcedonie, opal și cuarț, care are proprietatea să producă scânteii atunci când este lovită cu obiecte de oțel. 2. Bucăciolă de cremene (1) folosită la scăpărat cu amnarul sau, la armele vechi, pentru aprinderea prafului de pușcă. ♦ Expr. *Cât ai da în cremene* = într-o clipă. — Din bg. *kremen*.

CREMOMETRU, *cremomete*, s.n. Instrument cu ajutorul căruia se măsoară cantitatea de smântână sau de alte grăsimi care se găsesc în lapte. — Din fr. *crémomètre*.

CREMÓNĂ, *cremone*, s.f. Dispozitiv metalic folosit pentru închiderea unei ferestre sau a unei uși, construit din două vergele dispuse în prelungire și acționate cu ajutorul unui mâner. — Din fr. *cremone*.

CREMÓS, *-OĂSĂ*, *cremoși*, *-oase*, adj. Cu aspect de cremă, ca o cremă. — *Crema* + suf. *-os*.

CRÉMȘNIT, *cremșnituri*, s.n. Prăjitură preparată din foi de aluat coapte între care se pune cremă de vanilie. — Din germ. *Kremschmitte*.

CRENÁT, *-Ă*, *crenați*, *-te*, adj. (Despre frunze) Cu marginile dințate. — Din fr. *créné*.

CRENÉL, *creneluri*, s.n. 1. Fiecare dintre deschizăturile înguste, făcute din loc în loc, în partea superioară a parapetului unui turn de apărare, a unui castel sau a unei cetăți medievale, prin care se aruncau proiectilele asupra inamicului. 2. Deschizătură îngustă în pereții unei cazemate, ai unei adăpost sau în parapetul unei tranșee, prin care se pot observa mișcările inamicului și se pot executa trageri cu armament automat portativ. — Din engl. *crenel*. Cf. fr. *crénneau*.

CRENELĂ, *crenelez*, vb. I. Tranz. A face, a construi creneluri într-un zid. — Din fr. *créneler*.

CRENELĂRE, *crenelări*, s.f. Acțiunea de a *crenela*. — V. *crenela*.

CRENELÁT, *-Ă*, *crenelați*, *-te*, adj. (Despre ziduri, clădiri etc.) Cu creneluri. — Din fr. *crénélé*.

CRENGĂRIE s.f. Crengărie. [Pr.: *-ra-ie-*] — *Creangă* + suf. *-ăraie*.

CRENGĂRIE s.f. (Rar) Desiș sau mulțime de crengi; crengăriaie. — *Creangă* + suf. *-ărie*.

CRENGÓS, *-OĂSĂ*, *crengoși*, *-oase*, adj. Cu multe crengi; rămuros; crenguros. — *Creangă* + suf. *-os*.

CRENGULIȚĂ, *crengulițe*, s.f. (Pop.) Crenguță. — *Creangă* + suf. *-uliță*.

CRENGUREĂ, *crengurele*, s.f. (Pop.) Crenguță. — *Creangă* + suf. *-urea*.

CRENGURÓS, *-OĂSĂ*, *crenguroși*, *-oase*, adj. (Rar) Crengos. — *Creangă* + suf. *-uros*.

CRENGUȚĂ, *crenguțe*, s.f. Diminutiv al lui *creangă*; crenguliță, crengurea. — *Creangă* + suf. *-uță*.

CRENOBIOLOGIE s.f. Ramură a limnologiei care studiază organismele vii din izvoare (minerale). [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. *crénobiologie*.

CRENOLOGIE s.f. Studiu al apelor minerale terapeutice. — Din fr. *crénologie*.

CRENOTERAPEÚT, *crenoterapeuți*, s.m. Medic specialist în crenoterapie. [Pr.: *-pe-ut*] — Din fr. *crénotherapeute*.

CRENOTERAPIE s.f. Folosire a apelor minerale în scop terapeutic. — Din fr. *crénothérapie*.

CRÉNVURST, *crenvurști*, s.m. Produs alimentară în formă de cârnăcior, obținut din carne de vită și slănină tocate fin, introdus în intestine de oaie sau în material plastic și adesea prinse în pereche. [Var.: *crénvuršt* s.m.] — Din germ. *Krenwürstchen*.

CRÉNVURȘT s.m. v. *crenvuršt*.

CREODONTĂ, *creodonte*, s.f. (La pl.) Subordin fosil de mamifere primitive carnivore, cu dentiția puțin specializată, cu membrele masive, prevăzute cu gheare; (și la sg.) mamifer din acest subordin. [Pr.: *cre-o-*] — Din fr. *créodonte*.

CREOFĂG, *-Ă*, *creofagi*, *-ge*, adj. Care se hrănește cu carne. [Pr.: *cre-o-*] — Din fr. *créophage*.

CREOFAGIE s.f. Deprindere de a se hrăni cu carne. [Pr.: *cre-o-*] — Din fr. *créophagie*.

CREOL, *-Ă*, *creoli*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană născută în America Latină sau în colonii, urmașă a coloniștilor spanioli, portughezi sau francezi. 2. Adj. Care aparține creolilor (1), privitor la creoli. ♦ (Substantivat, f.) Varietate lingvistică formată în diferite părți ale lumii, în urma contactului dintre vorbitori ai unor limbi europene (engleza, franceza, portugheza, spaniola) cu diverse alte limbi (africane, australiene etc.). [Pr.: *cre-ol*] — Din fr. *créole*.

CREOLINĂ s.f. Soluție obținută dintr-un amestec de crezoli și hidrocarburi aromatice, hidroxid de sodiu și apă, folosită ca dezinfectant. [Pr.: *cre-o-*] — Din fr. *créoline*.

CREOZÓT s.n. (Chim.) Amestec de fenoli, în principal gualacol și crezoli, obținut din gudroanele de lemn sau de cărbune; lichid uleios, incolor sau galben-deschis, caustic, cu miros caracteristic. [Pr.: *cre-o-*] — Var.: *creuzót* s.n.] — Din fr. *créosote*.

CREOZOTĂ, *creozotez*, vb. I. Tranz. A impregna lemnul cu creozot pentru a-i mări rezistența. [Pr.: *cre-o-*] — Din fr. *créosoter*.

CREOZOTĂRE, *creozotări*, s.f. Acțiunea de a *creozota*. [Pr.: *cre-o-*] — V. *creozota*.

CREOZOTÁT, *-Ă*, *creozotați*, *-te*, adj. Care a fost impregnat cu creozot. [Pr.: *cre-o-*] — V. *creozota*.

CREP, (3) *crepuri*, s.n. 1. Cauciuc natural, de culoare albă-gălbui, din care se fac tălpi pentru încălțăminte. 2. Țesătură subțire, încrețită, din fire de mătase sau de lână suprarăsucite. ♦ *Crep satin* = țesătură cu una dintre fețe mată și cu cealaltă lucioasă. ♦ Bucată dintr-o asemenea țesătură, de culoare neagră, care se poartă la braț, la rever sau la pălărie în semn de doliu. 3. (La pl.) Sorturi de crep (2). — Din fr. *crêpe*.

CREPDEȘÍN s.n. (Text.) Crep (2). [Var.: *crepdeșină* s.f.] — Din fr. *crêpe de Chine*.

CREPDEȘÍNĂ s.f. v. *crepdeșin*.

CREPIDĂ, *crepide*, s.f. Încălțăminte în formă de sandale, purtată în Antichitate de greci și de romani. — Din fr. *crépide*, lat. *crepida*.

CREPÍTANT, *-Ă*, *crepitanți*, *-te*, adj. (Livr.) Care produce zgomote scurte și repetate; care pârâie, care trosnește. — Din fr. *crépitant*.

CREPITĂȚIE, *crepitații*, s.f. (Med.) Zgomot patologic repetat, produs de ciocnirea a două oase fracturate, de frecarea aerului când pătrunde în plămâni bolnavi etc. — Din fr. *crépitation*.

CREPÓN, (2) *crepoane*, s.n. 1. Țesătură din fire răsucite în așa fel încât să se obțină încrețituri neregulate și boboțe în relief. 2. (La pl.) Sorturi de crepon (1). — Din fr. *crépon*.

CREPONÁT, *-Ă*, *creponați*, *-te*, adj. (Despre țesături, hârtie etc.) Asemănător cu creponul; încrețit. — *Crepon* + suf. *-at*.

CREPS, *crepsuri*, s.n. (Înv.) Joc cu zaruri (originar din Marea Britanie). — Din fr. *creps*.

CREPUSCUL, *crepuscule*, s.n. 1. Perioadă de timp cu lumină slabă după asfințitul Soarelui; înserare, amurg. ♦ Fig. Declin, sfârșit. 2. Perioadă de timp înainte de răsăritul soarelui; aurora. 3. Lumină slabă, semîntuneric. — Din fr. *crépuscule*, lat. *crepusculum*.

CREPUSCULĂR, *-Ă*, *crepusculari*, *-e*, adj. Care ține de crepuscul, privitor la crepuscul. ♦ Slab luminat, abia vizibil. — Din fr. *crépusculaire*.

CRESCĂTOR, *-OĂRE*, *crescători*, *-oare*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care crește. 2. S.m. și f. Persoană, întreprindere sau gospodărie care se ocupă cu creșterea animalelor. ♦ (Rar) Părinte adoptiv. — *Crește* + suf. *-ător*.

CRESCĂTORIE, *crescătorii*, s.f. Loc special amenajat unde se cresc animale. — *Creșcător* + suf. *-ie*.

CRESCĂND, *-Ă*, *crescânzi*, *-de*, adj. Care este în creștere. — V. *crește*.

CRESCÉNDÓ adv., (2) *crescendouri*, s.n. 1. Adv. (Indică modul de executare a unei lucrări muzicale) Crescând, sporind progresiv în intensitate. 2. S.n. Creștere progresivă a intensității sunetelor produse de voce sau de instrumente muzicale. — Cuv. it.

CRESCÚT, *-Ă*, *creșcuți*, *-te*, adj. 1. (Despre aluat) Care și-a mărit volumul prin dospire. 2. (Despre ființe, plante) Ajuns la un oarecare stadiu de maturizare. 3. (Despre unele legume) Care a dat, în timpul conservării, lujeri, muguri. *Ceapă crescută*. — V. *crește*.

CRESÓN s.n. Plantă erbacee legumicolă anuală din familia brasicacee, cu flori albe mici, cultivată pentru frunzele ei folosite ca salată sau condiment; hreniță (*Lepidium sativum*). — Din fr. *resson*.

CRESTĂ, *crestez*, vb. I. 1. Tranz. A face tăieturi pe o suprafață sau pe marginea unui obiect; a efectua creștături prin așchiere, deformare plastică etc.; a tăia în ceva făcând colți, dinți. ⇨ Expr. *A cresta pe răboj* = a face o tăietură pe răboj spre a ține o socoteală; *fig. a-și nota, a-și memora ceva*. 2. Refl. A se tăia, a se răni ușor. — Din **creastă**.

CRESTĂRE, *crestări*, s.f. Acțiunea de a (se) cresta. — V. **cresta**.

CRESTĂT¹ s.n. Faptul de a (se) cresta. — V. **cresta**.

CRESTĂT², *crestăți*, s.m. (Zool.; fam.) Cocoș. — Din **creastă**.

CRESTĂT³, **-Ă**, *crestăți*, *-te*, adj. Cu creștături; însemnat cu tăieturi. *Frunze cu marginea crestată*. ⇨ (Despre țărni) Cu părți care înaintează în apă, neregulat. — V. **cresta**.

CRESTĂTURĂ, *crestături*, s.f. 1. Semn făcut prin tăiere, prin creștere; tăietură. 2. (La pl.) Procedeu al artei populare de ornamentare a lemnului prin cioplire, scrijelare sau creștere, folosit la elementele arhitectonice, la piesele de mobilier, la unelte și obiecte de uz casnic etc. — **Cresta** + suf. *-ătură*.

CRESTĂȚEA, *crestățele*, s.f. (Bot.) 1. Tălăhărea (*Lactuca sagittata*). 2. Salata-iepurelui (*Prenanthes purpurea*). — **Crestat** + suf. *-ea*.

CRESTOMATIE s.f. v. **crestomație**.

CRESTOMATIE, *crestomații*, s.f. Culegere de texte din diferiți autori, reprezentative pentru valoarea lor filologică, istorică, documentară etc.; anealect. [Var.: **crestomatie** s.f.] — Din fr. **chrestomathie**.

CRESTÓS, **-OASĂ**, *crestosi*, *-oase*, adj. (Rar; despre păsări) Cu creastă (mare). — **Creastă** + suf. *-os*.

CRÉȘĂ, *creșe*, s.f. Instituție care asigură îngrijirea copiilor până la vârsta de trei ani, un număr de ore sau de zile, pe săptămână. — Din fr. **crèche**.

CREȘTE, *creșc*, vb. III. 1. Intrans. (Despre oameni, animale și plante sau despre părți ale lor) A se mări treptat, a deveni mai mare ca rezultat al proceselor vitale din organism; a se dezvolta. ⇨ Expr. *Să crești mare!* formulă de salut sau de mulțumire, adresată de obicei unui copil. *A crește văzând cu ochii* = a crește neobișnuit de repede. ⇨ (Despre anumite părți ale corpului) A se refaca, a se regenera. ⇨ Fig. (Despre oameni) A-și ridica nivelul profesional, cultural, etc.; a evolua. 2. Intrans. A-și petrece copilăria, a trăi primii ani din viață (într-un loc). 3. Tranz. A îngriji, a educa (un copil). ⇨ A prăsi, a înmulți, a îngriji animale sau păsări. ⇨ (Rar) A cultiva plante. 4. Intrans. A se mări, a spori (ca număr, volum, intensitate, durată etc.). ⇨ Expr. *A crește inima (în piept) sau a-i crește (cuiva) inima (sau sufletul)*, se spune când cineva simte o bucurie, o mulțumire deosebită. ⇨ Fig. (Despre corpuri în mișcare) A se vedea din ce în ce mai mare (pe măsură ce se apropie). 5. Intrans. (Despre aluat) A se umfla, a se ridica prin dospire. 6. Intrans. (Despre ape) A-și mări volumul, a se umfla. [Perf. s. *crescuți*, part. *creșcuți*] — Lat. **crescere**.

CREȘTERE, *creșteri*, s.f. Acțiunea de a crește. 1. Dezvoltare, mărire treptată. 2. Sporie, mărire a numărului, volumului, intensității, duratei etc. unui lucru, unui fenomen etc. 3. Prăsiere, înmulțire. ⇨ *Creșterea animalelor* = ramură a agriculturii care are ca obiect înmulțirea și creșterea animalelor și păsărilor, a viermilor de mătase, a peștilor și stupăritul. 4. Educare, educație. ⇨ Loc. adj. *Fără creștere* = prost-crescut, needucat. ⇨ Expr. *Bună-creștere* = educație aleasă. — V. **crește**.

CREȘTET, *creștete*, s.n. 1. Vârful capului; sinciput. ⇨ Expr. *Din (sau de la creștet) până în tâlpi* sau *din tâlpi până în creștet* = de sus până jos, în întregime, peste tot trupul. ⇨ Părul (din vârf) capului. ⇨ (Rar) Căpătâi. 2. Vârf, culme, pisc, înălțime. — **Crește** + suf. *-et*.

CREȘTIN, **-Ă**, *creștini*, *-e*, adj., s.m. și f. I. Adj. Care aparține creștinismului, privitor la creștinism. II. S.m. și f. 1. Persoană care a primit botezul și crede în Isus Hristos. 2. (Pop.) Persoană, om, individ. — Lat. **christianus**.

CREȘTINĂ, *creștinez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) face creștin (II 1), a (se) boteza în religia creștină. — Din **creștin**.

CREȘTINĂRE s.f. Acțiunea de a (se) creștina și rezultatul ei. — V. **creștina**.

CREȘTINĂTATE s.f. 1. Ansamblul țărilor sau popoarelor creștine (I). 2. Comunitate de creștini. — **Creștin** + suf. *-ătate*.

CREȘTINESC, **-EASCĂ**, *creștinești*, adj. De creștin (II 1), privitor la creștinism. — **Creștin** + suf. *-esc*.

CREȘTINĂȘTE adv. Ca un creștin (II 1), în felul creștinilor. — **Creștin** + suf. *-ește*.

CREȘTINISM s.n. Totalitatea formelor de credință în persoana și scrierile care conțin cuvintele și învățăturile lui Isus Hristos. — **Creștin** + suf. *-ism* (după fr. *christianisme*).

CRETACÉU, **-ÉE**, *cretacei*, *-ee*, s.n., adj. 1. S.n. Cretacic. 2. Adj. (Despre roci) De natura cretei, format din cretă. ⇨ (Înv.) Care se referă la perioada cretacică. — Din fr. **cretacé**.

CRETÁCIC, **-Ă**, *cretacici*, *-ce*, s.n., adj. 1. S.n. A treia și ultima perioadă a erei mezozoice, caracterizată prin depuneri de masive calcaroase, prin fauna dominată de reptile, iar flora prin gimnosperme; cretaceu. 2. Adj. Care se referă la cretacic (1), care aparține cretacului. — Din germ. **Kretazisch**.

CRETÁN, **-Ă**, *cretani*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din insula Creta. 2. Adj. Care aparține Cretei sau cretanilor (1), privitor la Creta sau la cretani.

CRÉTĂ, *crete*, s.f. 1. Calcar fin granular, de culoare albă-gălbuie, format din resturi microscopice de foraminifere, moluște, corali sau ca produs al unor reacții chimice între sărurile din apa mării. 2. Bucată din cretă, în formă de creion, folosită la scris pe tablă sau pe orice suprafață de culoare (mai) închisă. — Din lat. **creta**.

CRÉTÍN, **-Ă**, *cretini*, *-e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de cretinism; imbecil, idiot. ⇨ (Om) stupid, absurd. — Din fr. **crétin**.

CRETINISM s.n. Boală determinată de insuficiență tiroidiană, manifestată prin înapoiere mintală și prin tulburări de dezvoltare fizică. ⇨ Tâmpenie, idiotie, prostie. — Din fr. **crétinisme**.

CRETINIZĂRE, *cretinizez*, vb. I. Refl. și tranz. A deveni sau a face să devină cretin; p. ext. a (se) prosti. — Din fr. **crétiniser**.

CRETINIZĂRE s.f. Faptul se a (se) cretiniza. — V. **cretiniza**.

CRETÓN, (2) *cretoane*, s.n. 1. Țesătură imprimată, plină, rezistentă și deasă, fabricată mai ales din in sau din cânepă și folosită pentru huse de mobilă, draperii etc. 2. (La pl.) Sorturi de creton (1). — Din fr. **cretonne**.

CRETÓS, **-OASĂ**, *cretosi*, *-oase*, adj. (Rar) Care conține cretă (2), care are aspect de cretă. — **Cretă** + suf. *-os*.

CRET, **CREĂȚĂ**, (I) *creți*, *-e*, adj., (II 1) *creți*, s.m., (II 4) *crețe*, s.f., (II 2, 3) *crețuri*, s.n. I. 1. Adj. (Despre păr, blană, lână etc.) Răsucit în inele; cârlionț, buclat. 2. Adj. Cu ridicături și adâncituri; cutat, încrețit; zbârcit, ridat. II. 1. S.m. (Rar) Păr creț (1) sau încrețit; buclă, cârlionț. 2. S.n. Încrețitură la o țesătură sau la un obiect confecționat; cută, fald. 3. S.n. Încrețitură a pielii; zbârcitură, rid, cută. 4. S.f. Soi de viță-de-vie cu struguri verzi-gălbui, din care se obțin vinuri de masă. — Et. nec.

CRETÉSC, *crețești*, adj. (În sintagma) *Măr crețesc* = varietate de mere autohtone, mari, turtite, cu coaja verzuie sau gălbuie acoperită parțial cu dungi roșii, cu gust acrișor și cu aromă specifică. — **Creț** + suf. *-esc*.

CRETȘOARĂ, *crețșoare*, s.f. Plantă erbacee din familia rozaceelor, cu flori mici verzi-gălbui (*Alchemilla vulgaris*). — **Creț** + suf. *-șoară*.

CRETȘCĂ, *crețuște*, s.f. Plantă erbacee meliferă și medicinală din familia rozaceelor, cu flori dispuse în corimb, folosită la prepararea unui ceai diuretic (*Filipendula ulmaria*). — **Creț** + suf. *-ușcă*.

CREUZÉT, *creuzete*, s.n. Vas fabricat dintr-un material rezistent la căldură (porțelan, șamotă, grafit etc.), folosit pentru reacții chimice la temperaturi înalte. ⇨ Recipient în formă de oală, făcut dintr-un material refractar, în care se adună produsele de topire obținute în procesul metalurgic. [Pr.: *cre-u-*] — Din fr. **creuset**.

CREUZÓT s.n. v. **creozot**.

CREVÁSĂ, *crevase*, s.f. Mare despicătură într-un ghețar montan. — Din fr. **crevasse**.

CREVÁT s.n. v. **crivat**.

CREVÉTE, *creveți*, s.f. Nume dat mai multor crustacee marine comestibile; caridă. — Din fr. **crevette**.

CREZ, *crezuri*, s.n. 1. Totalitatea principiilor sau convingerilor cuiva, concepția despre viață a cuiva. 2. Mărturisirea credinței față de Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, la creștini, folosit ca simbol al credinței comune sau ca formulă de botex. — Din **crede** (derivat regresiv).

CREZĂRE, *crezări*, s.f. 1. Încredere. ⇨ Expr. *A da crezare* (cuiva sau la ceva) = a crede pe cineva pe cuvânt. 2. (Înv.) Credință. — **Crede** + suf. *-are*.

CREZĂMÂNT, *crezământ*, s.n. (Înv.) 1. Crezare, încredere. ⇨ Loc. adv. *Cu crezământ* = cu adevărat, într-adevăr. ⇨ Expr. *A da (sau a pune) crezământ* = a da crezare. 2. Înțelegere, față de cineva sau de ceva; considerație, milă. — **Crede** + suf. *-ământ*.

CREZÓL, *crezoli*, s.m. Substanță chimică lichidă (metilfenol) obținută din gudroanele de lemn și de cărbune, folosită la prepararea bachelitei, ca antiseptic etc. — Din fr. **crésol**.

CRİ interj. (Adesea repetat) Cuvânt care imită cântecul greierului. — Onomatopee.

CRİÁNT, **-Ă**, *crianți*, *-te*, adj. (Livr.) Țipător (1). *Culoare criantă*. [Pr.: *cri-anț*] — Din fr. **criant**.

CRİB, *criburi*, s.n. Construcție din lemn, metal etc. care se așază în albia unui râu pentru a proteja sorbul unei pompe care se alimentează din apa respectivă. — Din germ. **Kribbe**.

CRİBLURĂ, *cribluri*, s.f. Piatră dură, spartă mărunț, folosită la lucrări de asfaltare. — Din fr. **criblure**.

CRİC, *cricuri*, s.n. Aparat portativ, acționat manual, mecanic etc. folosit pentru ridicarea unor greutăți mari la mică înălțime prin împingere de jos în sus. — Din fr. **cric**.

CRÎCHET s.n. Joc sportiv între două echipe a câte 11 oameni care lovesc cu niște bastoane speciale mingea, încercând s-o introducă în poarta adversarului. — Din engl., fr. **cricket**.

CRICOID, -Ă, *cricoizi*, -de, adj. În formă de inel. — Din fr. **cricoide**.

CRIDĂ, *cride*, s.f. (Reg.) Cretă. — Din ucr. **krijda**.

CRIER s.m. v. **creier**.

CRIERGIE s.f. (Geol.) Acțiune a înghețului asupra solului și rocilor de suprafață. [Pr.: *cri-er*] — Din fr. **cryergie**.

CRÎGHEL, *crighele*, s.n. (Reg.) Halbă. — Din germ. **Krûgel**.

CRÎJÁC, *crîjaci*, s.m. (Înv.) Cruciat. — Din ucr. **kryzak**.

CRÎJMĂ, *crîjme*, s.f. (Reg.) Bucată de pânză nouă în care nașa înfășoară copilul la botez, după ce este scos din cristelniță. — Din ucr. **krijmo**.

CRÎLĂ, *crile*, s.f. 1. Fiecare dintre cele două părți laterale ale unui năvod. 2. (Reg.) Cărd, droaie de copii sau de oameni. — Din sl. **krilo**, „aripă”.

CRIMĂ, *crime*, s.f. Infrațiune care prezintă un grad ridicat de pericol social și pe care legea o sancționează cu pedepsele cele mai mari; *spec. omor*. ⇨ *Crimă internațională* = infrațiune deosebit de gravă împotriva legilor și uzanțelor războiului, precum și împotriva păcii internaționale și a umanității. — Din fr. **crime**.

CRIMINAL¹, *criminaluri*, s.n. (Înv.) Judecătoria, tribunal care judecă crimele; *p. ext.* pușcărie, închisoare. — Din germ. **Kriminal**[gericht].

CRIMINAL², -Ă, *criminali*, -e, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care conține o intenție nelegiuită, care constituie o crimă, referitor la crimă; rău, dăunător. 2. S.m. și f. Persoană care a săvârșit o crimă; criminalist². ⇨ *Criminal de război* = persoană care, în timpul unui război, se face vinovată de crime împotriva legilor și uzanțelor războiului, precum și împotriva păcii internaționale și a umanității. — Din fr. **criminel**, lat. **criminalis**.

CRIMINALIST¹, -Ă, *criminaliști*, -ste, s.m. și f. Specialist în criminalistică. — Din fr. **criminaliste**.

CRIMINALIST², -Ă, *criminaliști*, -ste, s.m. și f. (Înv.) Criminal² (2). — **Criminal²**+ suf. -ist.

CRIMINALISTICĂ s.f. Știință care se ocupă cu cercetarea mijloacelor și cu elaborarea metodelor pentru prevenirea infracțiunilor, pentru examinarea probelor judiciare în vederea descoperirii infracțiunilor săvârșite și a infractorilor. — Din germ. **Kriminalistik**.

CRIMINALITATE s.f. Săvârșire de omoruri; totalitatea infracțiunilor săvârșite pe un anumit teritoriu într-o anumită perioadă. — Din fr. **criminalité**.

CRIMINOGEN, -Ă, *criminogeni*, -e, adj. (Rar) Care generează o crimă sau favorizează producerea ei. — Din fr. **criminogène**.

CRIMINOLOG, -Ă, *criminologi*, -ge, s.m. și f. Specialist în criminologie. — Din fr. **criminologue**.

CRIMINOLOGIC, -Ă, *criminologici*, -ce, adj. De criminologie, al criminologiei. — Din **criminologie**.

CRIMINOLOGIE s.f. Știință care studiază criminalitatea, cauzele ei și găsirea metodelor pentru prevenirea și combaterea ei. — Din fr. **criminologie**.

CRIN, *crini*, s.m. 1. Plantă erbacee ornamentală din familia liliaceelor, cu flori albe strălucitoare, în formă de pâlnie și cu miros foarte puternic (*Lilium candidum*). ⇨ Compuse: *crin-de-pădure* = plantă din familia liliaceelor, cu florile aplecate în jos, de culoare roșie-violetă cu pete purpurii (*Lilium martagon*); *crin-de-toamnă* = gen de plante decorative originare din Japonia, cu flori albe, liliacii sau albastre, care atârnă în mănunchi la vârful tulpinii (*Hosta*); *crin-galben* = a) plantă erbacee decorativă cu florile galbene-deschise (*Hemerocallis flava*); b) plantă erbacee cu flori mari de culoare roșie-gălbui, cultivată ca plantă ornamentală (*Hemerocallis fulva*). 2. Compus: *crin-de-mare* = (la pl.) clasă de echinoderme cu aspect de floare, care trăiesc fixate în zone abisale; (și la sg.) animal din această clasă; crinoide. — Din sl. **krinŭ**.

CRINIÉRĂ, *criniere*, s.f. Creastă a unui coif din care ieșeau penajul sau alte ornamente.

CRINOID, *crinoide*, s.n. (Zool.) Crin-de-mare. — Din fr. **crinoïde**.

CRINOLINĂ, *crinoline*, s.f. Fustă lungă și foarte largă, în formă de clopot, susținută în interior de arcuri subțiri de oțel, la modă pe la mijlocul sec. XIX; malacof. — Din fr. **crinoline**.

CRINOVÎL s.n. Fibră sintetică obținută prin filare din policlorură de vinil, care, țesută sub formă de tricot și purtată direct pe corp, se încarcă cu sarcini electrice, producând un efect terapeutic. — Denumire comercială.

CRÎNTĂ, *crinte*, s.f. Vas de lemn (în formă de albie) de care se servesc ciobanii când storc zerul din caș. — Cf. bg. **krinica**.

CRIOBIOLOGIE s.f. Disciplină care studiază efectele temperaturilor joase asupra organismelor vii. [Pr.: *cri-o-bi-o*] — Din engl. **cryobiology**.

CRIOCAUTÉR, *criocautere*, s.n. Instrument pentru distrugerea unor țesuturi patologice cutanate, prin congelare cu ajutorul zăpezii carbonice. [Pr.: *cri-o-ca-u*] — Din fr. **cryocautère**.

CRIOFIL, -Ă, *criofili*, -e, adj., s.m. și f. (Animal sau plantă) care trăiește la temperaturi scăzute. [Pr.: *cri-o*] — Din fr. **cryophil**.

CRIOFITĂ, *criofite*, s.f. (La pl.) Grup de plante format din alge, mușchi, ciuperci și bacterii adaptate la temperaturi joase; (și la sg.) plantă din acest grup. [Pr.: *cri-o*] — Din fr. **cryophite**.

CRIOGENIC, -Ă, *criogenici*, -ce, adj. 1. De criogenie, al criogeniei. 2. (Despre substanțe) Care produce scăderea temperaturii. [Pr.: *cri-o*] — Din fr. **cryogénique**.

CRIOGENIE s.f. Producere artificială a frigului; realizare a temperaturilor joase. [Pr.: *cri-o*] — Din fr. **cryogénie**.

CRIOLÎT s.n. Fluorură naturală de sodiu și aluminiu, incoloră, albă sau ușor colorată, sticloasă, folosită în metalurgie și în industria sticlei. [Pr.: *cri-o*] — Din fr. **cryolithe**.

CRIOLOGIE s.f. Capitol al fizicii care studiază procedeele de obținere a temperaturilor joase, proprietățile corpurilor și fenomenelor specifice care se manifestă în apropiere de zero absolut. [Pr.: *cri-o*] — Din fr. **cryologie**.

CRIONIĆĂ s.f. (Fiz.) Criologie. [Pr.: *cri-o*] — Din engl. **cryonics**.

CRIOSCÓP, *crioscoape*, s.n. Aparat pentru determinarea greutateii moleculare a unei substanțe. [Pr.: *cri-o*] — Din fr. **cryoscope**.

CRIOSCOPIE s.f. Metodă de determinare a greutateii moleculare a unei substanțe prin măsurarea coborârii temperaturii de solidificare a acelei substanțe într-un solvent. [Pr.: *cri-o*] — Din fr. **cryoscopy**.

CRIOSTÁT, *criostate*, s.n. Instalație pentru producerea sau menținerea unei temperaturi scăzute constante. [Pr.: *cri-o*] — Din fr. **cryostat**.

CRIOȘÓC, *crioșocuri*, s.n. (Med.) Șoc (2) la frig. [Pr.: *cri-o*] — **Crio**[terapie] + șoc.

CRIOTERAPIE s.f. Metodă de tratament care folosește congelarea cu ajutorul zăpezii carbonice în afecțiuni dermice. [Pr.: *cri-o*] — Din fr. **cryothérapie**.

CRIOTRÓN, *criotroane*, s.n. Dispozitiv cu funcție de releu, alcătuit dintr-un fir supraconductor dispus în interiorul unei înfășurări electrice, folosit în construcția unor calculatoare electronice. [Pr.: *cri-o*] — Din fr. **cryotrone**.

CRIPĂLCĂ, *cripălci*, s.f. (Reg.) Cordenci la războiul de țesut. — Din bg. **krepalka**.

CRİPTĂ, *cripte*, s.f. 1. Construcție subterană într-un templu antic în care se păstrau obiectele de cult, arhiva, tezaurul etc. 2. Cavou subteran, construit sub o biserică sau sub un monument. 3. Capelă subterană folosită ca loc de înmormântare sau de păstrare a relicvelor. 4. (Med.) Adâncitură mică în formă de tub, situată pe suprafața unei mucoase. — Din fr. **crypte**, lat. **crypta**.

CRİPTIC, -Ă, *criptici*, -ce, adj. Ascuns, secret. ⇨ *Limbaș criptic* = limbaș obscur, sibilinic, greu accesibil. ⇨ Care prezintă ascunzători, focare de microbi. — Din fr. **cryptique**.

CRİPTOCOMUNIST, -Ă, *criptocomuniști*, -ste, adj., s.m. și f. (Partizan ocult) al unui partid comunist. — Din fr. **cryptocomuniste**.

CRİPTOCRIȘTALÎN, -Ă, *criptocristalini*, -e, adj. (Despre minerale și roci) Care este foarte fin cristalizat. — Din fr. **cryptocristallin**.

CRİPTOFITĂ, *criptofite*, s.f. (La pl.) Grup de plante erbacee perene care continuă să trăiască în timpul iernii datorită rădăcinilor adânc înfipte în pământ; (și la sg.) plantă din acest grup. — Din fr. **cryptophyte**.

CRİPTOGĂMĂ, *criptogame*, s.f., adj. 1. S.f. (La pl.) Grup mare de plante inferioare, lipsite de flori, care au drept caracteristică înmulțirea prin spori; (și la sg.) plantă care face parte din acest grup. 2. Adj. Care aparține criptogamelor (1), privitor la criptogame. — Din fr. **cryptogame**.

CRİPTOGĂMIC, -Ă, *criptogamici*, -ce, adj. (Bot.) De criptogamă. — Din fr. **cryptogamique**.

CRİPTOGENÉTIC, -Ă, *criptogenetici*, -ce, adj. Care are o cauză ce nu poate fi determinată cu mijloacele actuale ale medicinei; idiopatic. — Din fr. **criptogénétique**.

CRİPTOGRAFIA, *criptografiez*, vb. I. Tranz. A transpune texte, mesaje după regulile criptografiei.

CRİPTOGRAFIC, -Ă, *criptografici*, -ce, adj. Care ține de criptografie, privitor la criptografie. — Din fr. **cryptographique**.

CRİPTOGRAFIE, *criptografii*, s.f. 1. Scriere secretă cu ajutorul unui cod de semne convenționale. 2. Disciplină care se ocupă cu studiul criptogramelor. 3. Joc distractiv constând din dezlegarea unei fraze scrise cu ajutorul unor semne, numere, desene etc. — Din fr. **cryptographie**.

CRİPTOGRAMĂ, *criptograme*, s.f. 1. Document, text scris cu caractere secrete, cărora li se atribuie, pe baza unui cod, valori speciale, cunoscute doar de cei inițiați. 2. Joc distractiv constând din împărțirea cuvintelor unei fraze într-un număr exact de fragmente, care se înscruie într-o formă geometrică regulată, urmând să fie aflat modul și locul în care ele se succed. — Din fr. **cryptogramme**.

CRİPTONÎM, -Ă, *criptonimi*, -e, adj., s.n. 1. Adj. Cu nume ascuns. 2. S.n. Nume împrumutat, imaginat sau reprezentat prin inițiale, cu care un autor își semnează o lucrare, o operă de artă etc.; pseudonim. 3. S.n. Lucrare semnată cu un criptonim (2). — Din fr. **cryptonyme**.

CRIPTORHIDIE s.f. Anomalie congenitală caracterizată prin coborârea incompletă a unui testicul (sau a ambelor), oprindu-se în cavitatea abdominală sau în canalul inghinal. — Din fr. **cryptorchidie**.

CRISALIDĂ, *crisalide*, s.f. Nimfa lepidopterelor, al cărei tegument are reflexe metalice. — Din fr. **chrysalide**, lat. **chrysalis**, -idis.

CRISELEFANTIN, -Ă, *criselefantini*, -e, adj. (Despre statui) Executat din aur și din fildeș. — Din fr. **chryséléphantin**.

CRISOBERIL s.n. Mineral transparent, de culoare verde, foarte rar, întâlnit la contactul intruziunilor granitice cu șisturile cristaline, folosit ca piatră semiprețioasă. — Din fr. **chrysoberyl**.

CRISOFENINĂ, *crisofenine*, s.f. Colorant galben pentru bumbac, lână și mătase. — Din fr. **chrysofenine**.

CRISOGRĂF, *crisograf*, s.m. Copist care scria manuscrise cu litere de aur. — Din fr. **chrysographe**.

CRISOGRAFIE s.f. Arta de a scrie cu litere de aur. — Din fr. **chrysographie**.

CRISOLIDINĂ, *crisolidine*, s.f. Colorant galben obținut din anilina și întrebuițat pentru piele, hârtie, iută, tapete, lacuri etc. [Pr.: -so-i-] — Din fr. **chrysoïdine**.

CRISOPRĂZ s.n. Varietate de calcedonie de culoare verde. — Din fr. **chrysoptase**.

CRISOTERAPIE s.f. Tratatament cu săruri de aur, folosit în unele afecțiuni ale articulațiilor. — Din fr. **chrysothérapie**.

CRISPĂ, *crispez*, vb. I. Refl. (Despre față, degete etc.) A se contracta în mod involuntar, a se încheșta (din cauza unei tensiuni nervoase). — Din fr. **crisper**, lat. **crispare**.

CRISPĂRE, *crispări*, s.f. Acțiunea de a se *crispa*; încheștare, contractare, crispație. — V. **crispa**.

CRISPĂT, -Ă, *crispați*, -te, adj. (Despre față, degete etc.) Contractat, încheștat; (despre oameni) cu fața, degetele etc. contractate, încheștate (din cauza unei tensiuni nervoase). — V. **crispa**.

CRISPĂȚIE, *crispații*, s.f. (Rar) Crispare. — Din fr. **crispation**.

CRISTĂL, (1) *cristaluri*, (2) *cristale* s.n. 1. Sticlă de o fabricație specială, transparentă și perfect încoloră, cu însușirea de a refracta puternic lumina, întrebuințată pentru fabricarea lentilelor optice și a unor obiecte de lux. ♦ Obiect fabricat din cristal (1). 2. Substanță minerală solidă, omogenă, cu o structură internă regulată, care se prezintă sub forma unor poliedre. ♦ Compus: *cristal-de-stâncă* = varietate transparentă, încoloră, de cuarț, care se prezintă în cristale mari și care este folosită în industria optică, în radiotehnică, ca piatră semiprețioasă etc. 3. (În sintagma) *Cristal lichid* = fluid care prezintă anizotropia proprietăților, mai ales a celor optice, datorită orientării ordonate a moleculelor sale, folosit în sisteme de afișaj, la traductoare optice etc. — Din fr. **cristal**, lat. **crystallus**.

CRISTALIN, -Ă, *cristalini*, -e, adj., s.n. 1. Adj. Limpede, curat, transparent, caracteristic cristalului (2); *fig.* ca de cristal. 2. (Despre roci, munți etc.) Care este format din șisturi cristaline. 3. Adj. Care se prezintă sub formă de cristale (2). 4. S.n. Parte a ochiului care are aspectul unei lentile transparente biconvexe, așezată îndărătul irisului și care are un rol important în acomodarea vederii la diferite distanțe. 5. S.n. Ansamblu sau formație de șisturi cristaline dintr-o regiune. [Pl.: și: (n.) *cristalinuri*] — Din fr. **cristallin**.

CRISTALINITĂȚE s.f. (Geol.) Grad de cristalizare a unei roci eruptive. — **Cristalin** + suf. -itate.

CRISTALIT, *cristalite*, s.n. Monocristal de dimensiuni mici, care intră în alcătuirea unui corp policristalin. — Din germ. **Kristallite**.

CRISTALIZĂ, *cristalizez*, vb. I. 1. Intrans. și refl. (Despre substanțe) A se transforma dintr-o stare gazoasă, lichidă sau solidă-amorfă în stare solidă-cristalină. 2. Refl. și tranz. *Fig.* A lua sau a da o formă precisă, potrivită; a (se) încheșta, a (se) limpezi, a (se) clarifica. — Din fr. **cristalliser**.

CRISTALIZABIL, -Ă, *cristalizabilii*, -e, adj. Care se poate cristaliza. — Din fr. **cristallisable**.

CRISTALIZĂRE, *cristalizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *cristaliza* și rezultatul ei; cristalizație. — V. **cristaliza**.

CRISTALIZĂȚĂ, -Ă, *cristalizați*, -te, adj. Care se prezintă sub formă de cristale (2). — V. **cristaliza**.

CRISTALIZĂTOR, *cristalizatoare*, s.n. Vas de laborator sau aparat industrial folosit pentru cristalizarea substanțelor dintr-o soluție în vederea separării sau purificării substanțelor; cristalizor. — **Cristaliza** + suf. -tor.

CRISTALIZAȚIE, *cristalizații*, s.f. (Rar) Cristalizare. [Var.: **cristalizațiune** s.f.] — Din fr. **cristallisation**.

CRISTALIZAȚIUNE s.f. v. **cristalizație**.

CRISTALIZOR, *cristalizoare*, s.n. Cristalizator. — Din fr. **cristallisoir**.

CRISTALOGENĂZĂ s.f. 1. Studiul condițiilor de formare a cristalelor (2). 2. Formare a cristalelor în natură; cristalizare. — Cf. fr. **cristallogénie**.

CRISTALOGRAF, -Ă, *cristalograf*, -e, s.m. și f. Specialist în cristalografie. — Din fr. **cristallographe**.

CRISTALOGRAFIC, -Ă, *cristalografici*, -ce, adj. Care se referă la cristalografie, de cristalografie. — Din fr. **cristallographique**.

CRISTALOGRAFIE s.f. Știință auxiliară a mineralogiei care se ocupă cu studiul cristalelor (2). — Din fr. **cristallographie**.

CRISTALOID, -Ă, *cristaloizi*, -de, adj., s.m. 1. Adj. Care are înfățișarea unui cristal (2), care seamănă cu un cristal. 2. S.m. (Înv.) Substanță care cristalizează ușor și care, în stare de soluție, poate trece prin membrane vegetale sau animale; substanță cristalizată. [Pl. și: (n.) *cristaloide*] — Din fr. **cristalloïde**.

CRISTALOMETRIE s.f. Disciplină care se ocupă cu studiul formelor geometrice ale cristalelor (2). — Din fr. **cristallométrie**.

CRISTEI, *cristei*, s.m. Pasăre călătoare mai mare decât mierla, cu penajul brun-măsliniu și cu aripile roșcate, care trăiește pe câmp și în stufărișul din apropierea bălților (*Crex crex*). ♦ Compus: *cristei-de-baltă* = pasăre călătoare acvatică, cu aripi scurte, cu ciocul lung și ascuțit, cu penajul brun-măsliniu (*Rallus aquaticus*). [Var.: **crăsteli**, **cârșteli** s.m.] — Din sl. **krastěl**.

CRISTELNIȚĂ, *cristelnițe*, s.f. (În ritualul bisericesc ortodox) Vas mare, de obicei din metal, de forma unei cupe, umplut până la jumătate cu apă, în care preotul afundă copilul la botez. — Din sl. **krustilnica**.

CRISTIÂNĂ, *cristiane*, s.f. Oprise la schi printr-o întoarcere bruscă, cu schiurile apropiate. — Din fr. **christiania**.

CRISTIANISM s.n. (Livr.) Creștinism. [Pr.: -ti-a-] — Din fr. **christianisme**.

CRIȘEAN, -Ă, *crișeni*, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din regiunea Crișana. 2. Care aparține Crișanei sau crișenilor (1), referitor la Crișana ori la crișeni. — **Crișana** (n.pr.) + suf. -an.

CRIȘEANCĂ, *crișence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din regiunea Crișana. — **Crișean** + suf. -că.

CRITÉRIU, *criterii*, s.n. 1. Punct de vedere, principiu, normă pe baza cărora se face o clasificare, o definire, o apreciere. 2. Probă sportivă, concurs servind de obicei la selectarea celor mai buni sportivi, dintr-o anumită ramură. — Din fr. **critérium**.

CRITIC, -Ă, *critici*, -ce, adj., s.m., s.f. I. Adj. 1. Care apreciază, evaluează calitățile și defectele unor oameni, stări, fapte, opere etc. ♦ *Aparat critic* = totalitatea notelor lămuritoare, a comentariilor etc., introduse la editarea unui text, cu scopul de a permite controlul felului în care a fost alcătuită ediția respectivă. *Ediție critică* = ediție a unui text sau a unei lucrări însoțită de un aparat critic. 2. Care se referă la un punct sau la un moment de criză, care premerge o schimbare bruscă (în rău); care poate determina o schimbare decisivă (în rău). ♦ *Temperatură critică* = temperatura maximă la care un gaz mai poate fi lichifiat. *Stare critică* = stare a unui fluid aflat la temperatura critică, în care lichidul și vaporii aceluiași fluid au aceeași densitate, astfel încât nu se poate spune dacă este lichid sau gaz. II. S.m. Specialist în probleme de artă, care analizează, interpretează și apreciază operele artistice. III. S.f. Analiză, apreciere a unor opere artistice, literare, a activității unor persoane sau a unor colective. ♦ *Critică literară (și artistică)* = ramură a științei literaturii care analizează, interpretează și orientează fenomenul literar, artistic contemporan în lumina unei concepții estetice. *Critică de texte* = comentarii și discuții asupra formei și conținutului unui text. ♦ Expr. *(A fi) sub orice critică* = (a fi) de o calitate extrem de scăzută. *(A fi) mai presus de orice critică* = (a fi) la un nivel extrem de ridicat. ♦ *Articol, studiu, ansamblu de studii în care se face critică* (III). — Din fr. **critique**, lat. **criticus**.

CRITICĂ, *critic*, vb. I. Tranz. A dezvălui lipsurile, greșelile, defectele unor persoane, ale unei opere, ale unor stări de lucruri (arătând cauzele și indicând mijloacele de îndreptare). ♦ A aprecia valoarea etică, artistică etc. a unei opere. ♦ A arăta cu răutate (sau cu exagerare) părțile slabe ale unui lucru sau ale unei persoane; a comenta în chip răutăcios, născocind lipsuri și greșeli; a bârbi. — Din fr. **critiquer**.

CRITICĂBIL, -Ă, *criticabili*, -e, adj. Care dă prilej de critică (III); care poate fi criticat, care merită critica. — Din fr. **critiquable**.

CRITICĂNT, -Ă, *criticanți*, -te, adj., s.m. și f. (Rar) (Persoană) care este gata oricând să facă o critică. ♦ (Persoană) care bârfește; bârfitor, intrigant. — Din fr. **critiquant**.

CRITICĂSTRU, *criticaștri*, s.m. (Livr.) Critic neînsemnat (și lipsit de onestitate). — Cf. germ. **Kritikaster**.

CRITICISM s.n. 1. Denumire dată de Kant și de adepții săi propriei lor doctrine filosofice, care considera analiza riguroasă a valorii și a limitelor capacității de cunoaștere drept condiție prealabilă a oricărei cercetări filosofice. 2. Tendință exagerată de a critica. — Din fr. **criticisme**.

CRITICIST, -Ă, *criticiști*, -ste, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Adept al criticismului. 2. Adj. Care se referă la criticist (1), privitor la criticist. *Ideii criticiste*. — Din germ. **Kritizist** (după *criticism*).

CRITĂR s.m. v. **creițar**.

CRITĂ s.f. (Reg.) Oțel. ♦ (Adverbial; în sintagma) *Beat crită* = din cale afară de beat, foarte beat. — Din ucr. **kryca**.

CRIVÁC, *crivace*, s.n. 1. Instalație rudimentară folosită în trecut pentru ridicat bolovanii de sare la suprafață. 2. Trolu rudimentar de lemn, acționat manual, folosit la spălarea puțurilor de mină de mică adâncime. 3. Piesă din scheletul unei ambarcațiuni de care se fixează scândurile ce formează învelișul ambarcațiunii. — Et. nec.

CRIVÁT, *crivaturi*, s.n. (Reg.) Pat. [Var.: *crevát* s.n.] — Din ngr. *krev(v)áti*.

CRIVĂȚ, s.n. Vânt puternic și rece care suflă iarna în Moldova și în Câmpia Dunării dinspre Nord-Est, aducând scăderi mari de temperatură; acvilon. ♦ (Înv. și reg.) Nord. — Din bg. *krivec*.

CRIZANTÉMĂ, *crizanteme*, s.f. Plantă decorativă din familia compozeeilor, cu frunze penat-divizate și cu flori de culori variate, cu o înflorescență mare și bogată (*Chrysanthemum indicum*). — Din fr. *chrysanthème*.

CRIZĂ, *crize*, s.f. 1. Fază în evoluția unei societăți marcată de mari dificultăți (economice, politice, sociale etc.); perioadă de tensiune, de tulburare, de încercări (adesea decisive) care se manifestă în societate. ♦ Lipsă acută (de mărfuri, de timp, de forță de muncă). 2. Moment critic, culminant, în evoluția care precedă vindecarea sau agravarea unei boli; declanșare bruscă a unei boli sau apariția unui acces brusc în cursul unei boli cronice. *Criză de apendicită*. ♦ Tensiune, moment de mare depresiune sufletească, zbcucium. — Din fr. *crise*.

CROASĂNT, *croasni*, s.m. Produs de patiserie, din aluat fraged, în formă de semilună, cu diverse umpluturi.

CROÁT, *-Ă, croați, -te*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Croației sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Croației sau croaților (1), privitor la Croația ori la croați. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită în Croația. [Pr.: *cro-aț*] — Din fr. *Croate*, germ. *Kroate*.

CROĂZĂ s.f. v. *croazea*.

CROAZEĂ s.f. (Înv.) Stofă țesută în patru ițe. [Var.: *croáză* s.f.] — După fr. *croisée*.

CROAZIÉRĂ, *croaziere*, s.f. 1. Călătorie (de plăcere) pe mare. 2. Regim de zbor al unei aeronave care evoluează la o viteză mai mică față de viteza maximă. [Pr.: *-zi-e-*] — Din fr. *croisière*.

CROBÎZI s.m. pl. Populație de neam tracic stabilită în sudul Dunării, în apropierea Mării Negre, în sec. V î.H. — II d.H. — Din lat. *crobyzi*, gr. *krivizi*.

CROCĂNT, *-Ă, crocanți, -te*, adj. (Despre unele alimente) Care crăntăne când este mestecat; tare și bine prăjit sau copt. — Din fr. *croquant*.

CROCHÉT s.n. Joc sportiv în aer liber cu bile de lemn, care, lovite cu niște ciocănașe cu coadă lungă, trebuie să treacă, după anumite reguli, printr-o serie de porțițe instalate pe terenul de joc. — Din fr. *croquet*.

CROCHÉTĂ, *crochete*, s.f. (Mai ales la pl.) Preparat culinar din aluat, griș, brânză, zarzavaturi etc. cu diferite ingrediente (chimion, cașcaval, mac etc.), în formă de bastonașe sau de turtițe prăjite în grăsime sau coapte. — Din fr. *croquette*.

CROCHÍLU, *crochiuri*, s.n. Desen rapid care redă în câteva linii trăsăturile principale ale unei figuri, ale unui obiect, ale unui peisaj etc.; schiță. — Din fr. *croquis*.

CROCODÍL, *crocodili*, s.m. 1. Reptilă uriașă din ordinul crocodielienilor, care trăiește în fluviile din țările tropicale, cu corpul turtit dorso-ventral, acoperit de plăci osoase, cu coadă lungă și cap alungit, cu fălci lungi și dinți puternici (*Crocodylus niloticus*). ♦ Expr. (Fam.) *Lacrimi de crocodil* = plâns prefăcut, ipocrit. 2. Dispozitiv metalic fixat pe șinele de cale ferată și folosit pentru a transmite comenzile de semnalizare, acționând fluierul locomotivei în mers. 3. Clește cu care, în laborator, se dă dopurilor de plută elasticitatea necesară folosirii lor. 4. Clemă de forma unui cleștișor cu fălci dințate, folosit pentru realizarea unor legături electrice temporare și demontabile. — Din fr. *crocodile*, lat. *crocodilus*.

CROCODILIAN, *crocodilieni*, s.m. (La pl.) Ordin de reptile mari cu o anatomie evoluată; (și la sg.) reptilă din acest ordin. [Pr.: *-li-eni-*] — Din fr. *crocodilien*.

CROHMÁL s.n. v. *crohmală*.

CROHMÁLĂ s.f. (Reg.) Scrobeală albă. [Var.: *crohmál* s.n.] — Din ucr. *krochmal*.

CROHMÁLÍ, *crohmălesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A scrobi. — Din *crohmală*. **CROHMÁLÍT**, *-Ă, crohmăliți, -te*, adj. (Reg.) Scrobit. ♦ Fig. Rigid, bătos, țeapăn. [Var.: *crohmolít, -ă* adj.]. — V. *crohmáli*.

CROHMOLÍT, *-Ă*, adj. v. *crohmăliți*.

CROI¹, *croiuri*, s.n. Croială (1). — Din *croială* (derivat regresiv).

CROI², *croiesc*, vb. IV. 1. Tranz. A tăia un material după forma și măsura indicată sau după un contur desenat în prealabil, pentru a obține piese care urmează a fi asamblate în vederea confecționării unui obiect. 2. Tranz. A plănui, a pune la cale o lucrare care are nevoie de indicații, de planuri etc.; a începe un lucru sau o lucrare. ♦ Fig. A ticlui o minciună. 3. Tranz. A desfunda, a deschide un drum, o șosea etc., înlăturând obstacolele. 4. Tranz. Fig. (Fam.) A lovi, a bate un animal sau un om cu bățul, cu biciul (făcându-i

dungi sau vânătași pe piele). 5. Intrans. Fig. (Fam.; în expr.) *A o croi la fugă* = a fugi în cea mai mare grabă (spre a scăpa de o primejdie). — Din sl. *crojiti*.

CROIĂLĂ, *croieli*, s.f. 1. Felul cum este croită o haină; tăietură, croi¹. 2. Fig. Fel de a fi; caracter. 3. (Înv.) Plan, arhitectură. [Pr.: *cro-ia-*] — **Croi**² + suf. *-eală*.

CROÍT s.n. Faptul de a *croi*². — V. *croi*².

CROITÓR, *croitori*, s.m. 1. Bărbat care se îndeletnicește cu croitul și cusutul hainelor. 2. Insectă mare, de culoare neagră, cu antene lungi, care trăiește mai ales pe stejar, degradând lemnul (*Cerambyx cerdo*). 3. Mușchi lung al coapsei, situat între osul iliac și fața internă a tibiei (prin a cărei contracție se produce înțrucișarea picioarelor). [Pr.: *cro-i-*] — **Croi**² + suf. *-tor*.

CROITOREĂSĂ, *croitorese*, s.f. Femeie care se îndeletnicește cu croitul și cusutul hainelor, al rochiilor etc. [Pr.: *cro-i-*] — **Croi**² + suf. *-easă*.

CROITORIE, (2) *croitorii*, s.f. 1. Meșteșugul, meseria croitorului (1). 2. Atelier unde se lucrează haine, rochii etc. [Pr.: *cro-i-*] — **Croi**² + suf. *-ie*.

CROM s.n. Element chimic, metal alb, dur, casant, foarte rezistent față de agenții chimici, folosit la cromaj, la fabricarea unor oțeluri speciale, a unor compoziți utilizați în vopsitorie, în tăbăcărie etc. — Din fr. *chrome*.

CROMĂ, *comez*, vb. I. Tranz. A acoperi un obiect de metal cu un strat subțire de crom. — Din *crom*. Cf. fr. *chromer*.

CROMAFÍN, *-Ă, cromafini, -e*, adj. Care se colorează ușor, care prinde ușor coloranți. — Din fr. *chromaffine*.

CROMAJ s.n. Operație industrială constând din acoperirea metalelor cu un strat de crom, pentru a le face rezistente la coroziune și la uzură sau pentru a le da un aspect frumos; cromare. — Din fr. *chromage*.

CROMĂRE, *cromări*, s.f. Acțiunea de a *croma* și rezultatul ei; cromaj. — V. *croma*.

CROMÁT¹, *cromați*, s.m. Sare a acidului cromic. — Din fr. *chromate*.

CROMÁT², *-Ă, cromați, -te*, adj. Care conține crom; acoperit cu un strat de crom. *Oțel cromat*. — V. *croma*.

CROMĂTARE s.f. Operație de acoperire a unor obiecte metalice cu o peliculă subțire, rezistentă la coroziune, compusă din cromați¹. — Din *cromat*¹.

CROMÁTIC, *-Ă, cromatici, -ce*, adj., s.f. I. Adj. 1. Care se referă la culori sau la colorit. ♦ (Fiz.) *Aberație cromatică* = defect al imaginilor obținute prin lentile, constând în formarea de irizații pe marginea imaginilor. 2. (Muz.; în sintagmele) *Gamă cromatică* = gamă formată dintr-o serie succesivă de semitonuri. *Interval cromatic* = interval alcătuit din două sunete cu aceeași denumire (unul dintre ele fiind alterat). II. S.f. 1. Arta preparării și folosirii colorilor. 2. Ansamblu de culori într-o pictură, într-un mozaic etc.; colorit. — Din fr. *chromatique*.

CROMATÍDĂ, *cromatide*, s.f. (Biol.) Fiecare dintre cele două segmente rezultate prin diviziunea longitudinală a unui cromozom, în cursul mitozei sau meiozei și care, ulterior, se separă total pentru a da naștere cromozomilor-fii. — Din engl. *chromatid*.

CROMATÍNĂ s.f. Substanță care reprezintă componenta chimică de bază a nucleului celular la animale și la plante, având o mare afinitate pentru coloranții bazici. — Din fr. *chromatine*.

CROMATÍSM s.n. 1. Proprietate a razelor albe de a se descompune în raze de culori diferite. ♦ *Aberație cromatică*. 2. Succesiune de mai multe sunete aflate la distanță de un semiton; structură melodică în care predomină intervale de semiton. — Din fr. *chromatisme*.

CROMATOFÓR, *cromatofori*, s.m. 1. (Zool.) Celulă care conține pigment colorant. 2. Corpuscul din celulele plantelor superioare și ale unor alge care conțin clorofilă sau alți pigmenți. — Din fr. *chromatophore*.

CROMATOGÉN, *-Ă, cromatogeni, -e*, adj. Care colorează, care produce materii colorante. — Din fr. *chromatogène*.

CROMATOGRÁFIC, *-Ă, cromatografici, -ce*, adj. Care aparține cromatografiei, privitor la cromatografie. — Din fr. *chromatographique*.

CROMATOGRÁFIE s.f. Procedeu fizico-chimic de separare a substanțelor dintr-o soluție, de obicei cu ajutorul trecerii soluției prin materiale poroase. — Din fr. *chromatographie*.

CROMATOPLÁST, *cromatoplaste*, s.n. Corpuscul de culoare galbenă, roșie sau portocalie care dă culoarea caracteristică rădăcinilor de morcovi sau fructelor coapte, având același rol ca și cloroplastele; cromoplast. — Din fr. *chromoplaste*.

CROMATOPSÍE s.f. Capacitatea de a percepe distinct culorile. — Din fr. *chromatopsie*.

CRÓMIC adj. (În sintagma) *Acid cromic* = acid obținut din combinarea cromului cu oxigen și hidrogen. — Din fr. *chromique*.

CROMÍSM s.n. (Med.) Intoxicație cu crom. — **Crom** + suf. *-ism*.

CROMÍT, *croimiți*, s.m. Oxid natural dublu de fier și crom, cubic, metallic, negru, întâlnit în rocile eruptive. — Din fr. *chromite*.

CROMIZĂ, *cromizez*, vb. I. Tranz. A supune operației de cromizare. — Din fr. *chromiser*.

CROMIZĂRE, *cromizări*, s.f. Tratament termochimic de îmbogățire cu crom, prin difuzie, a stratului superficial al unei piese de oțel sau de fontă, în vederea sporirii rezistenței la coroziune și la uzură a acesteia. — Din **cromiza**.

CROMIZĂT, **-Ă**, *cromizată*, *-te*, adj. Care a fost supus operației de cromizare. — V. **cromiza**.

CRÓMLEH, *cromlehuri*, s.n. Monument megalitic cu caracter sacru din epoca bronzului, alcătuit din mai multe pietre verticale dispuse în cerc, la distanțe egale, în jurul unei pietre mai mari. — Din fr. **cromlech**.

CROMNÍCHEL s.n. Aliaj care conține 10-20% crom, 60-70% nichel, restul fier, folosit la construcția rezistențelor bobinate care lucrează la temperaturi înalte. — Din germ. **Chromnickel**.

CROMO- Element de compunere cu sensul de „culoare, colorat”, care servește la formarea unor substantive sau a unor adjective. — Din fr. **chromo-**.

CROMOALGRAFIE s.f. Procedeu de pregătire a unei forme de tipar multicolor prin executarea manuală a marginilor din plăci de aluminiu. [Pr.: *-mo-al-*] — Din fr. **chromoalgraphie**.

CROMOBLĂST, *cromoblaste*, s.n. Celulă a pielii care are pigmenți colorați. — Din fr. **chromoblaste**.

CROMOCISTOSCOPIE s.f. Examinare cu citoscopul a funcționii renale și a permeabilității ureterelor cu ajutorul injectării intravenoase a unei substanțe colorante care se elimină prin urină. — Din fr. **chromocystoscopie**.

CROMOFÓR, *cromofori*, s.m. Grup de atomi care, introduși în molecula unei substanțe organice, colorează acea substanță. — Din fr. **chromophore**.

CROMOFOTOGRAFIE, (2) *cromofotografii*, s.f. 1. Procedeu pentru obținerea fotografiilor în culori. 2. (Concr.) Fotografie astfel obținută. — Din fr. **chromophotographie**.

CROMOGEN, *cromogeni*, s.m. Combinație care conține în moleculă cromofori. — Din fr. **chromogène**, germ. **Chromogen**.

CROMOLITOGRAFIC, **-Ă**, *cromolitografici*, *-ce*, adj. De cromolitografie, obținut prin cromolitografie. — Din fr. **chromolithographique**.

CROMOLITOGRAFIE, (2) *cromolitografii*, s.f. 1. Procedeu litografic de imprimat în mai multe culori. 2. (Concr.) Reproducere obținută prin acest procedeu. — Din fr. **chromolithographie**.

CROMOPLĂST, *cromoplaste*, s.n. (Biol.) Cromatoplast. — Din fr. **chromoplaste**.

CROMOPROTEIDĂ, *cromoproteide*, s.f. Proteidă colorată, în componența căreia intră un metal (fier, magneziu) cu rol esențial în funcțiile respiratorii tisulare. — Din fr. **chromoprotéide**.

CROMOPSIE, *cromopsii*, s.f. Boală a ochiului datorită căreia obiectele necolorate sunt percepute în culori. — Din fr. **chromopsie**.

CROMOSCÓP, *cromoscoape*, s.n. 1. Aparat optic folosit pentru reproducerea în culori a clișeeilor. 2. Cinescop folosit pentru transmisiile de televiziune în culori. — Din fr. **chromoscope**.

CROMOSFERĂ s.f. Strat de culoare roz, compus din gaze și din aburi incandescenti, care înconjoară Soarele și este vizibil în timpul eclipselor totale. — Din fr. **chromosphère**.

CROMOSFÉRIC, **-Ă**, *cromosferici*, *-ce*, adj. Referitor la cromosferă, al cromosferiei. — Din fr. **chromosphérique**.

CROMOTERAPIE s.f. Tratatere a unor maladii prin utilizarea luminii colorate. — Din fr. **chromothérapie**.

CROMOTIPIE, *cromotipii*, s.f. 1. Metodă de tipărire în culori. 2. (Concr.) Imagine colorată obținută prin acest procedeu. — Din fr. **chromotypie**.

CROMOTIPOGRAFIE, *cromotipografii*, s.f. Procedeu de tipărire în culori cu elementele de imprimare în relief. — Din fr. **chromotypographie**.

CROMOZÓM, *cromozomi*, s.m. (Biol.) Unitate genetică, structurală, constantă, a nucleului, cu organizare și funcții proprii, cu însușire de autoreproducere și care deține informația ereditară specifică. — Din fr. **chromosome**.

CROMOZOMIAL, **-Ă**, *cromozomiali*, *-e*, adj. (Biol.) De cromozom, al cromozomului. [Pr.: *-mi-a-*] — După engl. **chromosomal**.

CRONAXIE s.f. Timpul fiziologic minim în care are loc o excitație; timpul în care un curent electric trebuie să parcurgă un nerv, un mușchi etc., pentru a-l excita. — Din fr. **chronaxie**.

CRONC interj. Cuvânt care imită sunetele scoase de corb, de cioară etc. — Onomatopee.

CRONCÂN, *croncani*, s.m. (Reg.) Corb. — **Cronc** + suf. *-an*.

CRONCĂI vb. IV v. **croncăni**.

CRONCĂIRE s.f. v. **croncănire**.

CRONCĂNI, *croncănesc*, vb. IV. Intrans. 1. (Despre ciori, corbi etc., la pers. 3) A scoate sunete caracteristice speciei. 2. (Despre oameni) A scoate strigăte nearmonioase, a vorbi articulând cuvintele în mod dezagreabil, gutural și nedeslușit. [Var.: **croncăi** vb. IV] — **Cronc** + suf. *-ăni*.

CRONCĂNIRE, *croncăniri*, s.f. Acțiunea de a **croncăni** și rezultatul ei; **croncănit**. [Var.: **croncăire** s.f.] — V. **croncăni**.

CRONCĂNÍT s.n. Faptul de a **croncăni**; **croncănire**, **croncănitură**; sunet strident scos de cioară, de corb etc. — V. **croncăni**.

CRONCĂNITÓR, **-OĂRE**, *croncănitóri*, *-oare*, adj. Care **croncănește**. — **Croncăni** + suf. *-tor*.

CRONCĂNITURĂ, *croncănituri*, s.f. **Croncănit**. — **Croncăni** + suf. *-tură*.

CRONÍC, **-Ă**, *cronici*, *-ce*, adj. (Despre boli) Care are o evoluție lentă, care are un caracter de durată. ♦ Fig. Care se prelungeste multă vreme și nu mai poate fi ușor înlăturat. — Din fr. **chronique**, lat. **chronicus**.

CRONICĂR, *cronicari*, s.m. 1. Autor de cronici sau de letopisește. 2. Colaborator al unui ziar sau al unei reviste, însărcinat cu redactarea de cronici (2). — **Cronică** + suf. *-ar*, (2) și din fr. **chroniqueur**.

CRONICĂ, *cronici*, s.f. 1. Lucrare cu caracter istoric, obișnuită mai ales în Evul Mediu, care cuprinde o înregistrare cronologică a evenimentelor sociale, politice și familiale; letopisește, hronic. 2. Articol de ziar sau de revistă care comentează evenimente politice, sociale și culturale de actualitate. ♦ Scurtă comunicare oficială privind schimbări în componența guvernului, mișcări în corpul diplomatic etc. — Din lat. **chronica**, fr. **chronique**.

CRONICHÉTĂ, *cronichete*, s.f. (Rar) Minicronică. — Din fr. **chroniquette**. **CRONICITĂTE** s.f. Stare cronică a unei boli, a unui bolnav. — Din fr. **chronicité**.

CRONICIZĂ, pers. 3 *cronicizează*, vb. I. Refl. (Despre boli) A deveni cronic. — **Cronic** + suf. *-iza*.

CRONICIZĂRE, *cronicizări*, s.f. Acțiunea de a se **croniciza**. — V. **croniciza**.

CRONICIZĂT, **-Ă**, *cronicizați*, *-te*, adj. (Despre boli) Care a devenit cronic. — V. **croniciza**.

CRONOFĂG, **-Ă**, *cronofagi*, *-ge*, adj. (Fam.) Consumator de timp. — **Crono-** + **fag**.

CRONOFOTOGRAFIC, **-Ă**, *cronofotografici*, *-ce*, adj. Referitor la cronofotografie, care aparține cronofotografiei. — Din fr. **chronophotographique**.

CRONOFOTOGRAFIE, *cronofotografii*, s.f. Analiză, studiu al mișcării prin fotografii repetate la intervale scurte de timp. — Din fr. **chronophotographie**.

CRONOGRĂF, *cronografe*, s.n. Scriere cu caracter popular care reprezintă o sinteză a istoriei generale, alcătuită pe baza izvoarelor istorice combinate cu legende biblice și populare. *Cronograful lui Moxa*. [Var.: **hronográf** s.n.] — Din ngr. **hronográfos**.

CRONOGRĂF, *cronografe*, s.n. Aparat automat de precizie, prevăzut cu un mecanism de ceasornic, care înregistrează începutul și sfârșitul unei acțiuni sau al unui fenomen în desfășurare, folosit în fizică, în aviație, în sport etc. — Din fr. **chronographe**.

CRONOGRĂFIE, *cronografii*, s.f. Scriere de cronici, de cronografe¹. — Din ngr. **hronográfia**.

CRONOGRAM s.n. v. **cronogramă**.

CRONOGRAMĂ, *cronograme*, s.f. 1. Inscripție în care literele, corespunzătoare cifrelor romane, formează data. 2. Informație dată de literele unei fraze, ale unui vers, ale unei inscripții etc. care au și o semnificație numerală, reprezentând cifre romane. 3. Reprezentare grafică a variațiilor unui parametru în funcție de timp; historiogramă. [Var.: **cronogram** s.n.] — Din fr. **chronogramme**.

CRONOLÓGIC, **-Ă**, *cronologici*, *-ce*, adj. Care se referă la cronologie; dispus în ordinea succesiunii în timp. — Din fr. **chronologique**.

CRONOLOGIE, *cronologii*, s.f. Disciplină auxiliară a istoriei, care se ocupă cu stabilirea epocilor și a datelor; succesiune în timp a evenimentelor (istorice); sistem adoptat pentru socotirea anilor. ♦ Listă care cuprinde o succesiune cronologică. — Din fr. **chronologie**.

CRONOMETRĂ, *cronometrez*, vb. I. Tranz. A măsura durata unei acțiuni cu ajutorul unui cronometru. — Din fr. **chronométré**.

CRONOMETRĂJ, *cronometraje*, s.n. Cronometrare. — Din fr. **chronométrage**.

CRONOMETRĂRE, *cronometrări*, s.f. Acțiunea de a **cronometra**; **cronometraj**. — V. **cronometra**.

CRONOMETRIC, **-Ă**, *cronometrici*, *-ce*, adj. (Ca) de cronometru. — Din fr. **chronométrique**.

CRONOMETRIE s.f. Parte a metrologiei care se ocupă cu studiul procedurilor și instrumentelor pentru măsurarea timpului; tehnica construirii de aparate pentru măsurat timpul. — Din fr. **chronométrie**.

CRONOMETRÓR, **-OĂRE**, *cronometrori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care măsoară timpul cu cronometrul pentru a norma procesele de muncă, pentru a determina rezultatele întrecerilor sportive etc. — Din fr. **chronométréur**.

CRONOMETRU, *cronometre*, s.n. Instrument de precizie care funcționează pe principiul ceasornicului, permițând măsurarea timpului până la fracțiuni de secundă (folosit la normarea proceselor de muncă, la determinarea rezultatelor în întreceri sportive etc.). — Din fr. **chronomètre**.

CRONOSCÓP, *cronoscoape*, s.n. Instrument pentru măsurarea unui scurt interval de timp, folosit în laboratoarele de fizică, de fiziologie etc. — Din fr. **chronoscope**.

CROP s.n. (Reg.; despre lichide, în expr.) *A da în crop* = a începe să se încălzească, a se încropi; a da în fier. — Din **uncrop**.

CROS, *crossuri*, s.n. Probă sportivă de alergare pe teren variat și cu obstacole (naturale și artificiale), în care participanții trebuie să parcurgă o anumită distanță, pe un traseu dinaintea stabilit, cu respectarea anumitor norme tehnice. — Din fr. **cross**[country].

CRÓSĂ¹, *crose*, s.f. Baston curbat la un capăt, cu care este condus pucul sau mingea la hochei, polo și golf. — Din fr. **crose**.

CRÓSĂ², *crose*, s.f. Smoc de pene folosit în trecut ca ornament la pălăriile femeilor sau la chipiele militarilor. — Et. nec.

CRÓȘING, *crossinguri*, s.n. Construcție subterană care asigură încrucișarea a doi curenți de aer, prin trecerea unuia pe deasupra celui alt, în galeria unei mine. — Din engl. **crossing**.

CROSIST, **-Ă**, *crossiști*, *-ste*, s.m. și f. Atlet specializat în crossuri. — **Cros** + suf. *-ist*.

CRÓȘNĂ, *crossne*, s.f. Sarcină (de lemne sau vreasuri) pe care o poartă cineva în spinare. ♦ Multime de obiecte așezate în ordine. [Var.: **cróșnă** s.f.] — Din bg. **króšnja**.

CRÓȘSBAR s.n. Sistem de comutare prin bare comandate de relee, utilizat în telefonie automată. — Cuv. engl.

CRÓȘÉT s.n. v. **croșetă**.

CRÓȘETĂ, *croșetez*, vb. I. Tranz. A împleti manual dantele, tricoturi etc. cu croșeta. — Din fr. **crocheter**.

CRÓȘETĂRE, *croșetări*, s.f. Acțiunea de a croșeta. — V. **croșeta**.

CRÓȘETĂT s.n. Faptul de a croșeta. — V. **croșeta**.

CRÓȘÉTĂ, *croșete*, s.f. 1. Ac lung de metal, de lemn, de material plastic etc. cu vârful îndoit ca un cârlig, utilizat la mașinile de tricostat sau pentru croșetat, împletit etc. 2. Unealtă alcătuită dintr-o tijă prevăzută cu o lamă, cu ajutorul căreia se îndepărtează pământul rămas într-o formă de turnătorie. 3. Piesă de oțel de forma unui cui, cu un cap lătit prevăzută cu găuri, utilizat la solidarizarea îmbinărilor din lemn. 4. Paranteză dreaptă. 5. (În arhitectura gotică, în forma *croșet*) Ornament sculptat în formă de frunză cu vârful curbat. [Var.: **croșet** s.n.] — Din fr. **crochet**.

CRÓȘÉU, *croșee*, s.n. Lovitură laterală scurtă, la box, dată adversarului la cap sau la corp. — Din fr. **crochet**.

CRÓȘNĂ s.f. v. **crossnă**.

CROTAL¹, *crotali*, s.m. (Zool.) Șarpe-cu-clopoței. — Din fr. **crotale**.

CROTAL², *crotale*, s.n. Castanietă. — Din ngr. **krotalon**.

CROTĂLIE, *crotalii*, s.f. Marcă metalică aplicată pe urechea animalelor ca semn de recunoaștere. — Din ngr. **krótalon** „zurgălău”.

CROV, *crovuri*, s.n. Formă mică de relief cu aspect de depresiune circulară sau alungită, dezvoltată pe loess prin tasare; găvan, padină. — Din sb. **krov**.

CRUCE, *cruci*, s.f. I. 1. Obiect format din două bucați de lemn, de piatră, de metale prețioase etc. așezate perpendicular și simetric una peste alta și care constituie principalul simbol al religiei creștine, reprezentând jertfa de răscumpărare pentru oameni a lui Isus Hristos. ♦ Expr. *A pune cruce cuiva* (sau *la ceva*) = a considera ca mort, definitiv lichidat, pierdut. *A fi cu crucea-n sân* = a fi (sau a se preface) evlavios. *Cruce de aur*, spun oamenii superștiosii când aud numele diavolului. 2. Figură sau desen în formă de cruce (I 1), având diferite semnificații: într-o listă de nume de persoane arată că posesorul celui însemnat cu cruce a decedat; înaintea unui cuvânt atestă vechimea mare a cuvântului respectiv; în calendar marchează o zi de sărbătoare creștină; peste un text indică semnul anulării etc. ♦ *Cruce roșie* = semn distinctiv al spitalelor, ambulanțelor, centrelor de asistență medicală, de prim ajutor etc. 3. Simbol al ritualului creștin, care constă dintr-un gest (semnul crucii) făcut cu degetele la frunte, la piept și, succesiv, la cei doi umeri. ♦ Expr. *A-și face cruce = a* a executa simbolul crucii (I 1); *b* a se minuna, a se mira tare. 4. Religia, confesiunea creștină; creștinism. 5. Termen care intră în componența numelui unor decorații, insigne etc. în formă de cruce (I 1). *Crucea „Sfântul Gheorghe”*. 6. Nume dat la diverse obiecte sau părți ale unor obiecte, dispuse în formă de cruce (I 1). ♦ (Tehn.) *Cruce cardanică* = dispozitiv mecanic de asamblare prin articulare, permițând transmiterea mișcării circulare între doi arbori care pot forma între ei un unghi oarecare. ♦ *Crucea căruței* = bucată de lemn pusă de-a curmezișul peste proțap. 7. Piesă de oțel, fontă, beton etc. pentru legarea a două conducte în prelungire, din care se despart două orificii laterale perpendiculare. ♦ Fiting cu patru intrări. 8. (În sintagma) *Crucea amiezii = a* punct pe bolta cerească unde se află Soarele la amiază; *b* ora 12 ziua. *Crucea nopții = miezul nopții*. ♦ Loc. adj. și adv. *În cruce =* (așezat) cruciș, încrucișat. ♦ Expr. (*Soarele*) *e cruce amiazăzi* sau *în crucea amiezii* sau *Soarele e (în) cruci* sau *(în) cruce amiazăzi* = (e) la amiază, (ne aflăm) la ora 12 din zi. ♦ (Adverbial) *Cruciș*. ♦ Expr. *A se pune cruce = a* se împotrivi unei acțiuni, a se pune de-a curmezișul spre a o zădărnici. 9. Instrument de tortură în Antichitate, pe care osânditul îl purta adesea în spinare până la locul de

execuție și pe care era apoi pironit cu cuie. ♦ *Drumul crucii* = suită de 14 popasuri, marcate prin picturi sau sculpturi, reprezentând patimile lui Hristos de la judecata lui Pilat până la răstignire; calvar, drumul Golgotei. ♦ Expr. *A-și purta crucea = a* îndura o suferință mare. 10. (Pop.; art.) Constelația lebedei, formată din cinci stele așezate în formă de cruce (I 1). 11. (Adezea la pl.) Loc unde se întretaie două sau mai multe drumuri; răscruce, răspântie. ♦ Expr. *A face cruce =* (despre vehicule cu orar fix) a se întâlni într-o stație, venind din direcții diferite. (Reg.) *A i se face (cuiva) calea cruce cu cineva = a-i ieși cuiva cineva în cale*, a se încrușiș drumurile mai multor persoane. *A da cu crucea peste cineva = a* întâlni pe cineva din întâmplare, pe neașteptate. *A i se face cuiva calea cruce = a* se deschide înaintea cuiva o răspântie; *fig.* a avea de ales între mai multe soluții; a se ivi piedici înaintea cuiva. ♦ (Inv.) Echipă compusă din doi până la patru soldați, care erau obligați să plătească căpeteniilor, în mod solidar, o anumită cotă de impozite. 12. (În sintagma) *Cruce de voinic (sau de om) =* bărbat în toată puterea; bărbat bine făcut; voinic. II. (Bot.) Compuse: *crucea-pământului* = plantă erbacee meliferă din familia umbeliferelor, cu tulpina și frunzele păroase, cu flori albe sau roz (*Heraclium sphondylium*); brânca-ursului; *crucea-voinicului* = plantă erbacee din familia ranunculaceelor, cu flori mari, albastre (*Hepatica transilvanica*). — Lat. **crux**, **-cis**.

CRUCÉR, *cruceri*, s.m. (Inv.) Creițar. — Din germ. **Kreuzer** (după *cruce*).

CRUCETĂ, *crucete*, s.f. Platformă mică, semicirculară, din lemn sau din metal, fixată deasupra arborelui gabier al unei nave, pentru ancorarea arboretului. — Din it. **crocetta** (după *cruce*).

CRUCI, *crucesc*, vb. IV. 1. Refl. A se mira foarte tare de un lucru neobișnuit; a se minuna (și a-și face semnul crucii); a se încruci. 2. Tranz. (Rar) A așeza în formă de cruce; a încrușiș. — Din **cruce**.

CRUCIADĂ, *cruciade*, s.f. Fiecare dintre cele opt expediții cu caracter militar, întreprinse la îndemnul Bisericii catolice de către cruciații din Europa Apuseană și Centrală în Orientul Apropiat în perioada dintre 1096 și 1270, sub motivul eliberării mormântului lui Hristos din Ierusalim de sub ocupația musulmanilor; *p. gener.* (în Evul Mediu) orice expediție militară împotriva unor eretici sau a adepților altor religii. [Pr.: *-ci-a-*. — Var.: **cruciată** s.f.] — Din fr. **croisade**, it. **crociata** (refăcut după *cruce*).

CRUCIAL, **-Ă**, *cruciali*, *-e*, adj. De o importanță capitală; hotărâtor. [Pr.: *-ci-a-*] — Din fr. **crucial**.

CRUCIAT, *cruciați*, s.m. Participant la o cruciadă. [Pr.: *-ci-a-*] — Din fr. **croisé** (refăcut după *cruce*).

CRUCIATĂ s.f. v. **cruciadă**.

CRUCIERĂ, *cruciere*, s.f. Acțiune de luptă dusă de una sau de mai multe nave de luptă pe căi îndepărtate de comunicație maritimă ale inamicului, sistematic și pe timp mai îndelungat, în scopul dezorganizării transporturilor acestuia. [Pr.: *-ci-e-*] — Din it. **crociera**.

CRUCIFERĂ, *crucifere*, s.f., adj. 1. S.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate, cu flori alcătuite din patru sepale și patru petale dispuse în formă de cruce (I 1); (și la sg.) plantă care face parte din această familie. 2. Adj. Care ține de crucifere (1), privitor la crucifere. *Plante crucifere*. — Din fr. **crucifere**.

CRUCIFICĂ, *crucific*, vb. I. Tranz. (În Antichitate; azi fig.) A răstigni pe cruce. — Din fr. **crucifier**.

CRUCIFICĂRE, *crucificări*, s.f. Acțiunea de a crucifica și rezultatul ei; răstignire pe cruce. — V. **crucifica**.

CRUCIFIX, *crucifixe*, s.n. Reprezentare sculptată a lui Isus Hristos răstignit pe cruce. [Pl. și: *crucifixuri*] — Din fr. **crucifix**, lat. **crucifixus**.

CRUCIFORM, **-Ă**, *cruciformi*, *-e*, adj. Care are formă de cruce (I 1). — Din fr. **cruciforme**.

CRUCIȘ, **-Ă**, *cruciși*, *-e*, adj., adv. I. Adj. 1. (Despre ochi, *p. ext.*, despre oameni) Sașiu; *fig.* dușmănos. 2. Care se întretaie, se încrușișează. ♦ Loc. adv. *În cruciș =* în cruce. II. Adv. 1. Întretându-se în formă de cruce (I 1). 2. În direcție piezișă; oblic. ♦ Expr. *Și (în) cruciș, și (în) curmeziș =* în lung și în lat, în toate părțile. *A se pune (în) cruciș și (în) curmeziș = a* încerca prin toate mijloacele să se opună, să zădărnicească o acțiune. — **Cruce** + suf. *-iș*.

CRUCIȘĂTOR, *crucișătoare*, s.n. Navă de luptă de 5 000–30 000 t, prevăzută cu cuirasă, dotată cu artilerie de calibru mijlociu și mare și cu rachete. — [În] **crucișa** + suf. *-ător*. (după fr. *croiseur*).

CRUCIȘĂTURĂ, *crucișături*, s.f. (Reg.) Încrușișare. — Din [în] **crucișa** + suf. *-ătură*.

CRUCIT, **-Ă**, *cruciți*, *-te*, adj. Mirat, uimit, înmărmurit. — V. **cruci**.

CRUCIȚĂ, *crucițe*, s.f. (Rar) Cruciuță (1). — **Cruce** + suf. *-iță*.

CRUCIULIȚĂ, *cruciulițe*, s.f. 1. Diminutiv al lui *cruce* (I 1); cruciță. 2. Cusătură artistică de mână, foarte folosită în portul național și în broderia populară românească. 3. Nume dat mai multor plante erbacee din familia compozeelor, cu flori galbene (*Senecio*). — **Cruce** + suf. *-uliță*.

CRUCNĂ, *crucne*, s.f. Bară de oțel, cu mâner în formă de ochi, cu care se scutură zgura de pe vatra cuptorului ori cu care se amestecă baia de metal topit la fabricarea oțelului. — După germ. **Krücke**.

CRUD, **-Ă**, *cruzi*, *-de*, adj. **1.** (Despre alimente) Care n-a fost (suficient) supus acțiunii focului; nefiert, nefript, necopt (suficient). **2.** (Despre fructe) Neajuns la maturitate; verde. ♦ (Despre plante sau părți ale lor) Care este încă în dezvoltare; fraged. ♦ (Despre ființe) În vârstă fragedă, tânăr; plăpând. **3.** (Despre unele materiale) Brut, neprelucrat. **II.** Fig. **1.** (Despre ființe și manifestările lor) Care simte plăcere când vede pe altul suferind; neomenos, nemilos. ♦ Neîndurător, implacabil. **2.** Violent, sângeros, intens. *Luptă crudă*. — Lat. **crudus**.

CRUDICIUNE, *crudiciuni*, s.f. (Reg.) Aliment care se mănâncă crud. — **Crud** + suf. *-iciune*.

CRUDITĂTE, (2) *crudități*, s.f. **1.** Însușirea de a fi crud. **2.** (Concr.; la pl.) Fructe, legume proaspete, verdeturi. — Din fr. **crudité**.

CRUDUȚ, **-Ă**, *cruduți*, *-e*, adj. (Reg.) Diminutiv al lui *crud* (I). — **Crud** + suf. *-uț*.

CRUG, *cruguri*, s.n. (Înv.) **1.** Orbită a Lunii sau a unei planete. ♦ *Crugul cerului* (sau *ceresc*) = bolta cerească. **2.** Ciclu solar (sau lunar). — Din rus., sb. **krug**.

CRUMPENĂ, *crumpene*, s.f. (Reg.) Cartof. — Din sb. **krumpir**.

CRUNT, **-Ă**, *crunți*, *-e*, adj. **1.** (Despre oameni și manifestările lor) Care comite fapte crude; violent, inuman. ♦ Încruntat. **2.** Care inspiră groază; înfrigorant. ♦ (Și adv.) Fig. Foarte mult, foarte tare; strașnic, extraordinar, grozav. **3.** (Despre războaie, lăuturi etc.) Sângeros, crâncen, teribil. **4.** (Înv. și reg.) Plin de sânge; însângerat. — Lat. **cruentus**.

CRUNTĂ, *crunt*, vb. I. Refl. (Înv. și reg.) A se încrunta. [Prez. ind. și: *cruntez*] — Lat. **cruentare**.

CRUNTĂT, **-Ă**, *crunțați*, *-te*, adj. (Înv. și reg.) Încruntat. — V. **crunta**.

CRUP s.n. Obstrucție a laringelui manifestată clinic prin respirație sufocantă și printr-o tuse răgușită, uneori cu formare de false membrane; gușter. — Din fr. **croup**.

CRUPĂDĂ, *crupade*, s.f. Săritură a calului cu picioarele dinainte sub burtă. — Din fr. **croupade**.

CRUPĂ, *crupe*, s.f. **1.** Regiune a corpului unor mamifere, aflată în partea superioară a trunchiului, cuprinsă între șale și baza cozii. **2.** Regiunea dinspre coadă a cruponului (1). **3.** Formă de relief alcătuită din două versante care se unesc după o linie; prelungire a unui mamelon. — Din fr. **croupe**.

CRUPE s.f. pl. (Reg.) Boabe de porumb, de orez etc. măcinate mare, folosite la prepararea unor mâncăruri. — Din ucr. **krupy**.

CRUPIER, *crupieri*, s.m. Angajat al unei case de jocuri de noroc, care, la masa de joc, distribuie sau adună jetoanele sau banii pierduți și plătește câștigurile jucătorilor. [Pr.: *-pi-er*] — Din fr. **croupier**.

CRUPŢEA, *crupoane*, s.n. **1.** Partea din mijloc a unei piei de tăbăcărie, mai groasă și mai rezistentă, cuprinsă între coadă și gât. **2.** Placă de cauciuc din care se fac tălpi pentru încălțăminte. — Din fr. **croupon**.

CRUPONĂRE, *cruponări*, s.f. Operația de despărțire a cruponului (1) de restul pieii. — Din **crupon**.

CRURAL, **-Ă**, *crurali*, *-e*, adj. Care ține de regiunea superioară a coapsei. *Mușchi crural*. — Din fr. **crural**.

CRUSTACÉU, *crustacee*, s.n., adj. **1.** S.n. (La pl.) Clasă de animale artropode, în general acvatice, cu corpul alcătuit din segmente acoperite cu o carapace chitinoasă; (și la sg.) animal care face parte din această clasă. **2.** Adj. Care ține de crustacee (1), privitor la crustacee. *Animale crustacee*. [Pl. și: (m.) *crustacei*] — Din fr. **crustacé**.

CRUSTĂ, *cruste*, s.f. **1.** Strat exterior care se formează, prin solidificare, uscarea etc., la suprafața unor corpuri moi; coajă, scoarță. ♦ Spec. Strat anatomic protector format la suprafața unei plăgi care începe să se cicatrizeze. **2.** Strat înțesat, uscat și întărit care se formează uneori la suprafața terenului arabil în urma ploilor, bălătorii excesive etc. **3.** Strat solid de săruri depuse pe pereții unui vas sau ai unei țevi în care se află sau prin care curge un lichid conținând săruri dizolvate. **4.** (Zool.) Înveliș impregnat cu săruri de calciu la unele nevertebrate. — Din lat. **crusta**.

CRUȘĂTEA, *crușățele*, s.f. Plantă erbacee din familia cruciferelor, cu flori galbene-aurii și cu frunze amăruite, comestibile (*Barbarea vulgaris*). — **Crușiț** + suf. *-ea*.

CRUȘĂLĂ s.f. (Reg.) Argăseală. — **Cruși** + suf. *-eală*.

CRUȘI, *crușesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A argăsi, a tăbăci. — Din ucr. **krușty**.

CRUȘIN, *crușini*, s.m. Arbust melifer cu flori albe-verzui, cu fructe la început roșii, apoi negre, din a cărui scoarță se prepară o băutură laxativă, iar din lemn se obține cel mai bun cărbune pentru prepararea prafului de pușcă (*Rhamnus frangula*). — Din ucr. **krušyna**.

CRUȘIT, **-Ă**, *crușiți*, *-te*, adj. (Reg.) **1.** (Despre pielea unui animal) Argăsit. **2.** Înroșit; p. ext. pătat (cu sânge). — V. **cruși**.

CRUȘON, *crușoane*, s.n. Băutură alcoolică preparată din vin și alte băuturi, sirop de zahăr și fructe. — Din fr. **cruchon**, rus. **krusjon**.

CRUTÓN, *crutoane*, s.n. Bucată mică de pâine prăjită (în grăsimi) care se servește în supă. — Din fr. **croûton**.

CRUȚĂ, *cruț*, vb. I. Tranz. **1.** A ierta, a scuti (de pedeapsă); a se îndura de..., a avea milă. ♦ Expr. *A cruța viața cuiva* = a lăsa pe cineva în viață (după ce-i fusese hotărâtă moartea). **2.** A trata (pe cineva) cu înțelegere; a menaja. ♦ A păzi, a feri. **3.** A folosi, a consuma un obiect cu prevedere; a economisi. **4.** (Înv.) A se codi, a ezita. — Et. nec.

CRUȚĂRE s.f. Faptul de a *cruța*; iertare, milă, îndurare. — V. **cruța**.

CRUȚĂTOR, **-OĂRE**, *cruțători*, *-oare*, adj. (Rar) **1.** Milostiv, îndurător. **2.** Econom. — **Cruța** + suf. *-ător*.

CRUZEIRO s.m. Unitate monetară în Brazilia. [Pr.: *cru-zei*] — Din port. **cruzeiro**.

CRUZIE, *cruzii*, s.f. (Înv.) Cruzime. — **Crud** + suf. *-ie*.

CRUZIME, *cruzimi*, s.f. Atitudine, faptă crudă; ferocitate, bestialitate, barbarie, cruzie. — **Crud** + suf. *-ime*.

CTITOR, **-Ă**, *ctitori*, *-e*, s.m. și f. Persoană care ctitorește o biserică sau o mănăstire; p. ext. fondator al unei instituții, asociații etc. — Din sl. **ktitorŭ**.

CTITOREĂSĂ, *ctitorese*, s.f. Ctitoră. — **Ctitor** + suf. *-easă*.

CTITOREȘC, *ctitoresc*, vb. IV. Tranz. A întemeia, a fonda o biserică, o mănăstire; p. ext. a pune bazele unei instituții, unei asociații etc. — Din **ctitor**.

CTITOREȘC, **-EASCĂ**, *ctitoroști*, adj. (Rar) Care ține de ctitor sau de ctitorie, privitor la ctitor ori la ctitorie. — **Ctitor** + suf. *-icesc*.

CTITORIE, *ctitorii*, s.f. Biserică, mănăstire, instituție întemeiată de un ctitor. — **Ctitor** + suf. *-ie*.

CU prep. **I.** Introduce un atribut sau un nume predicativ: **a)** indică asocierea: *casă cu livadă*; **b)** indică conținutul: *pahar cu bere*; **c)** indică o posesiune sau posesori: *mașinuță cu motor*; **d)** indică o dependență, o legătură: *rudă cu mine*; **e)** indică o însușire: *copil cu talent*; **f)** indică instrumentul: *călătoria cu avionul*. **II.** Introduce complementele indirecte: *ține cu echipa studențească*. **III.** Introduce complementele circumstanțiale: **a)** de mod: *câștiga cu acul*; **b)** formează locuțiuni modale: *cu duioșie*, *cu blândețe*, *cu ciudă*, *cu grijă*, *cu drag*, *cu fuga*, *cu binisorul*; **c)** instrumental: *desenăm cu cărbune*; **d)** sociativ: *merg cu Irina*; **e)** de cauză: *nu mai auzea nimic cu atâta gălăgie*; **f)** de timp: *nu venea cu săptămânile*. (Expr.) *Cu anul* (sau *cu ziua* etc.) = pe timp de un an (sau pe o zi etc.); **g)** cu substantivul repetat exprimă ideea de succesiune: *zi cu zi*; **h)** de relație: *e artist numai cu numele*. **IV.** Formează loc. conj. și prep.: *cu toate acestea*, *cu toate că*, *alături cu*, *la fel cu*. **V.** Cu valoare de conj.: *șoarecele cu pisica*. — Lat. **cum**.

CUADRANT s.n. v. **cvadrant**.

CUADRATURĂ s.f. v. **cvadratură**.

CUADRIMOTÓR s.n. v. **cvadrimotor**.

CUADROFÓNIC, **-Ă**, *cuadrofonici*, *-ce*, adj. De cuadrofonie. [Scris și: *quadrofonic*] — Din fr. **quadrophonique**.

CUADROFONIE s.f. Tehnică de captare și redare a sunetului pe patru canale, care oferă posibilitatea unei percepții în relief; tetrafonie. [Scris și: *quadrofonie*] — Din fr. **quadrophonie**.

CUADRUPLÉX s.n. v. **cvadruplex**.

CUANTĂ, *cuante*, s.f. (Fiz.) Cea mai mică valoare discretă pe care o poate lua o anumită mărime fizică, toate celelalte valori ale sale fiind mulțipli întregi ai acestora. ♦ *Cuantă de energie* = cantitate determinată și finită de energie care poate fi emisă sau absorbită de un sistem atomic, molecular etc. [Var.: **cvântă** s.f.] — Din fr. **quanta**.

CUANTIC, **-Ă**, *cuantici*, *-ce*, adj. Referitor la cuantă sau la cuantificare. ♦ *Număr cuantic* = fiecare dintre numerele care caracterizează stările staționare ale unui atom, ale unei molecule etc. *Mecanică cuantică* = ramură a fizicii care studiază fenomenele care se petrec la scara atomilor. *Electrodinamică cuantică* = ramură a fizicii care studiază procesele elementare discontinue din câmpul electromagnetic și interacțiunea dintre câmpul electromagnetic și substanțe sau corpuri. [Var.: **cvântic**, **-ă** adj.] — Din fr. **quantique**.

CUANTIFICĂ, *cuantific*, vb. I. Tranz. A stabili valorile discrete (discontinue) pe care le poate lua o anumită mărime fizică; a impune astfel de condiții unei mărimi fizice încât valorile sale să varieze în salturi (discontinuu). — După fr. **quantifier**.

CUANTIFICĂRE, *cuantificări*, s.f. Faptul de a *cuantifica*. — V. **cuantifica**.

CUANTUM, *cuantumuri*, s.n. Cantitate, sumă (neprecizată) la care se urcă o cheltuielă, un credit etc. [Var.: **cvântum** s.n.] — Din fr., lat. **quantum**.

CUARTÁL s.n. v. **cvartal**.

CUARTĂ s.f. v. **cvartă**.

CUARTÉT s.n. v. **cvartet**.

CUARȚ, (2) *cuarturi*, s.n. **1.** Bioxid natural de siliciu, care se găsește în roci în stare neconsolidată (ca nisip) sau în formă de cristale hexagonale,

transparente și incolore (în stare pură) sau diferit colorate (când conțin și substanțe străine), utilizat în tehnică, în industria optică, în industria materialelor refractare, la bijuterii etc. **2.** Varietate de cuarț (1). [Var.: **cvarț** s.n.] — Din germ. **Quarz**, fr. **quartz**.

CUARȚÎT, *cuarțite*, s.n. Rocă metamorfică alcătuită prin recristalizarea rocilor cu cuarț (nisipuri, gresii etc.), utilizată în construcții, ceramică, industria metalurgică etc. — Din fr. **quartzite**, germ. **Quartzit**.

CUARȚÓS, **-OĂSĂ**, *cuarțoși*, *-oase*, adj. Care conține cuarț. — Din fr. **quartzeux**.

CUATERNĂR, **-Ă**, *cuaternari*, *-e*, s.n., adj. **1.** S.n. Perioadă a erei neozoice, corespunzătoare ultimelor două milioane de ani, al cărei început este marcat de accentuarea răcirii climatei, culminând cu formarea unor imense calote glaciare. **2.** Adj. Care se referă la perioada cuaternarului (1). — Din fr. **quaternaire**, it. **quaternario**, lat. **quaternarius**.

CUB, (1, 2) *cupuri*, s.n., (3) *cubi*, adj. **1.** S.n. Corp geometric cu șase fețe pătrate, egale între ele. ♦ (Mat.) Puterea a treia a unui număr sau a unei mărimi. **2.** Produs al înmulțirii unui număr cu sine însuși de două ori. **3.** Adj. (În sintagma) *Metru* (sau *decimetru*, *centimetru* etc.) *cup* = unitate de măsură pentru volume, egală cu volumul unui corp de formă cubică, având latura egală cu un metru (sau cu un decimetru etc.). — Din fr. **cube**, lat. **cubeus**.

CUBĂJ, *cupaje*, s.n. Determinare a volumului unui corp, al unei încăperi etc.; volumul sau capacitatea unui corp, a unei încăperi etc. exprimate în metri cubi. — Din fr. **cubeage**.

CUBANEZ, **-Ă**, *cubeanezi*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Cubei sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Cubei sau cubanezilor (1), referitor la Cuba ori la cubanezi. — **Cuba** (n. pr.) + suf. *-ez*.

CUBATĂRĂ s.f. **1.** Aflare a laturii unui cub al cărui volum este egal cu volumul unui corp dat. **2.** Determinare prin calcul a volumului mărginit de una sau de mai multe suprafețe. — Din fr. **cubeature**.

CUBÉB, *cubebi*, s.m. Arbust exotic asemănător cu piperul, din ale cărui fructe se extrag substanțe folosite în cosmetică și în farmacologie (*Piper cubeta*). — Din fr. **cubebe**.

CUBÉLC s.m. v. **culbec**.

CÚBIC, **-Ă**, *cubeici*, *-ce*, adj., s.f. **1.** Adj. De forma unui cub (1), privitor la cub. ♦ *Zahăr cubic* = zahăr în formă de mici paralelipede regulate, cu baza pătratică. ♦ Care conține puterea a treia a unei mărimi. **2.** S.f. (Mat.) Curbă care reprezintă, într-un sistem de coordonate carteziene, o ecuație de gradul trei. — Din fr. **cubeique**, lat. **cubeicus**.

CUBICULĂR, *cubeiculari*, s.m. Sclav care avea grijă de camera de culcare a stăpânului. ♦ Demnitar roman care se ocupa de camera de culcare a împăraților. — Din lat. **cubeularius**, fr. **cubeulaire**.

CUBICULUM, *cubeiculumuri*, s.n. Cameră de dormit în locuințele romane; p. ext. cameră sepulcrală într-o catacombă. — Din lat. **cubeiculum**.

CUBILÓU, *cubeilouri*, s.n. Cuptor vertical cilindric, format dintr-o manta de tablă căptușită cu cărămidă refractară, utilizat în turnătorii. — Din fr. **cubeilot**.

CUBISM s.n. Mișcare artistică apărută la începutul sec. XX, care prezintă obiectele din realitate descompuse în cele mai simple figuri geometrice, care analizează și recompose formele în volume și planuri, încercând să exprime simultan existența obiectului ca o totalitate, cu toate fețele, punctele și liniile și să creeze un obiect estetic foarte structurat, ignorându-se perspectiva și clarobscurul. — Din fr. **cubeisme**.

CUBÍST, **-Ă**, *cubești*, *-ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține cubismului, privitor la cubism; care se conformează regulilor și formelor cubismului. **2.** S.m. și f. Adept al cubismului. — Din fr. **cubeiste**.

CUBITĂL, **-Ă**, *cubeitali*, *-e*, adj. Care ține de cubitus. — Din fr. **cubeital**.

CÚBITUS s.n. Os lung care, împreună cu radiusul, formează scheletul antebrațului. — Din fr., lat. **cubeitus**.

CUC, *cuci*, s.m. **1.** Pasăre migratoare cu pene cenușii, cu coada lungă cu pete albe, care își depune ouăle în cuiburi străine pentru a fi clocite de alte păsări și care este cunoscută prin sunetele caracteristice pe care le scoate (*Cuculus canorus*). ♦ *Ceas cu cuc* = ceasornic de perete care, la fiecare oră, sfert, jumătate sau trei sferturi de oră, marchează timpul prin sunete care întâi imită cântecul cucului (1); *fig.* lucru extravagant. ♦ Compus: (lr.) *cuc-armenesc* = pupăză. ♦ Expr. *Lapte de cuc* = ceva imposibil. (*A umbra de flori de cuc* = (a umbra) fără rost. ♦ (Adverbial) Izolat, singur, străin. ♦ Expr. *Singur cuc* = absolut singur. **2.** Intră în compunerea unor nume de plante: *ciuboțica-cucului*, *limba-cucului* etc. **3.** (La unele jocuri de copii) Lovitură cu mingea în înălțime. — Lat. **cucus**.

CÚCĂ¹, *cuci*, s.f. Căciulă înaltă, uneori împodobită cu pene (de struț), pe care o purtau căpeteniile turcești și domnii români în timpul ceremoniilor. — Din tc. **kuka**.

CÚCĂ², *cuci*, s.f. (Rar) Femela cucului (1). — De la **cuc**.

CÚCĂ³, *cuci*, s.f. (Reg.) Deal înalt și izolat; vârful de deal. — Et. nec.

CUCĂI vb. IV. Intrans. (Reg.) A moțâi. — Cf magh. *kukka doz*.

CUCERÍ, *cuceresc*, vb. IV. I. Tranz. **1.** A cuprinde, a ocupa, a supune un teritoriu cu puterea armelor. ♦ A dobândi ceva prin luptă susținută; a câștiga. **2.** Fig. A-și atrage simpatia, a câștiga dragostea sau bunăvoința cuiva. II. Tranz. și refl. (Înv.) A (se) supune, a (se) închina; a (se) ruga umilindu-se. — Lat. ***conquerire** (= *conquirere*).

CUCERÍE s.f. (Înv.) Cucernicie. — **Cuceri** + suf. *-ie*.

CUCERÍRE, *cuceriri*, s.f. Acțiunea de a (se) *cuceri* și rezultatul ei; câștig, progres, izbândă. ♦ Expr. (Fam.) *A face o cucerire* = a-și atrage simpatia sau dragostea cuiva. — V. **cuceri**.

CUCERÍT, **-Ă**, *cuceriiți*, *-te*, adj. **1.** (Despre teritorii) Care a fost ocupat cu forța armelor. **2.** (Despre trofee, titluri etc.) Câștigat. **3.** (Despre oameni) Care este atras foarte puternic de cineva sau de ceva. — V. **cuceri**.

CUCERITÓR, **-OĂRE**, *cuceritori*, *-oare*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană, popor, țară etc. care face sau a făcut *cuceriri*. **2.** S.m. și f. Bărbat sau femeie care reușește să atragă simpatia sau dragostea unei persoane de sex opus. **3.** Adj. Care cucerește (12). *Zâmbet cuceritor*. — **Cuceri** + suf. *-tor*.

CUCÉRNIC, **-Ă**, *cucernici*, *-ce*, adj. Evlavios, cuvios, religios, pios, smerit. ♦ (Adesea substantivat) Titlu care se dă preoților. — **Cuceri** + suf. *-nic*.

CUCERNICÍE s.f. Evlavie, religiozitate, pietate, smerenie, cucerie. ♦ (Însoțit de un pronume posesiv) Titlu care se dă preoților. — **Cucemic** + suf. *-ie*.

CUCOANĂ, *cucoane*, s.f. **1.** Termen de politețe dat unei femei (măritate); doamnă. **2.** (Înv.) Fată tânără dintr-o familie domnitoare. [Var.: **cocoană**, **coână** s.f.] — Cf. ngr. *kokkóna*.

CUCOARĂ s.f. v. **cocor**.

CUCÓN s.m. v. **cocon¹**.

CUCONĂȘ s.m. v. **coconăș**.

CUCONÉT, *cuconeturi*, s.n. (Fam.) (Mulțime de) cucoane (1), grup de doamne. [Var.: **coconét** s.n.] — **Cucoană** + suf. *-et*.

CUCONÍ, *cuconesc*, vb. IV. **1.** Tranz. A se adresa cuiva cu termenul de „cucoană, cucoane”. **2.** Refl. (Depr.) A-și da aere de cucoană (sau de boier); a se îngâmfă. [Var.: **coconí** vb. IV] — Din **cucon**, (2) și din **cucoană**.

CUCONÍȚĂ, *cuconite*, s.f. Diminutiv al lui *cucoană* (1). [Var.: **coconíță**, **coníță** s.f.] — **Cucoană** + suf. *-iță*.

CUCÓR s.m. v. **cocor**.

CUCÓȘ s.m. și n. v. **cocoș**.

CUCOȘÉȘTE adv. v. **cocoșește**.

CUCOVĂ, *cucove*, s.f. (Reg.) Specie de lebădă caracterizată printr-o mică umflătură neagră la rădăcina ciocului; lebădă de vară (*Cygnus olor*). — Et. nec.

CÚCU interj. Cuvânt care imită cântecul cucului. ♦ Strigătul copiilor când se joacă de-a v-ați ascunselea. — Onomatopee.

CUCUI, *cucui*, s.n. **1.** Umflătură la cap provocată de lovirea cu un corp tare. **2.** (Reg.) Moț de pene pe cap la unele păsări. — Lat. ***cucullius** (= *cuculus*).

CUCUIĂT, **-Ă**, *cucuiăți*, *-te*, adj. (Reg.) **1.** (Despre păsări) Moțat; (despre pui de animale cornute) căruia încep să-i crească coamele. **2.** (Despre oameni) Coccoțat pe ceva. [Pr.: *-cu-iaț*] — **Cucui** + suf. *-at*.

CUCULĂT, **-Ă**, *cuculați*, *-te*, adj. (Despre flori) În formă de glugă sau de capișon. — Din lat. **cucullatus**.

CUCULĂ, *cucule*, s.f. Veșmânt cu glugă purtat de călugării catolici, confecționat din stofă groasă și aspră. — Din fr. **cuculle**, lat. **cucullus**.

CUCULEȚ, *cuculeți*, s.m. Diminutiv al lui *cuc*; cucuț, cucușor. — **Cuc** + suf. *-uleț*.

CÚCURĂ¹, *cucure*, s.f. (Înv.) Tolbă de săgeți. — Din ngr. **kúkuron**.

CÚCURĂ², *cucure*, s.f. (Reg.) Parte a plugului care leagă între ele brăzdarul, cormana și plazul. — Din magh. **kukora**.

CUCURBITACÉE, *cucurbitacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante erbacee dicotiledonate, cu tulpini târâtoare sau agățătoare, cu frunze mari, cu fructul cărnos având coaja tare; (și la sg.) plantă care face parte din această familie. ♦ (Adjectival) *Plantă cucurbitacee*. — Din fr. **cucurbitacée**.

CUCURIGĂ, pers. *3 cucurigâ*, vb. I. Intrans. (Rar; despre cocoși) A scoate sunete caracteristice speciei. [Var.: **cucurigă** vb. IV] — Din **cucurigu**.

CUCURIGĂT s.n. (Rar) Faptul de a *cucuriga*; sunete caracteristice scoase de cocoș. — V. **cucuriga**.

CUCURIGÍ vb. IV v. **cucuriga**.

CUCURÍGU interj., s.n. **1.** Interj. Cuvânt care imită cântecul cocoșului. ♦ (Substantivat, n.) Cântecul cocoșului; p. ext. (m.) cocoș. **2.** S.n. (Glumeț; precedat de prepoziția „la”) Etajul cel mai înalt al unei case; mansardă; p. ext. galerie (la teatru). — Onomatopee.

CUCURÚZ, (1, 3, 4) *cucuruzi*, s.m., (2) *cucuruze*, s.n. (Reg.) **1.** S.m. Porumb. **2.** S.n. Porumbiște. **3.** S.m. Fructul coniferelor; con. **4.** S.m. Plantă erbacee din familia compozeelelor, cu flori albe-gălbui dispuse în mici capitule (*Petasites albus*). — Cf. bg., sb. *kukuruz*, *kukurudz*.

CUCURUZAȘTINĂ s.f. (Reg.) Porumbiște. — Cucuruz + suf. *-aștină*.

CUCUȘOR, *cucușori*, s.m. Cuculeț. — Cuc + suf. *-ușor*.

CUCUTĂ, *cucute*, s.f. Plantă erbacee otrăvitoare din familia umbeliferelor, cu miros caracteristic, cu frunze mari, flori albe și fructe brune-verzui, întrebuințată ca medicament; dudău, bucinșiș (*Conium maculatum*). ⇨ Expr. (Fam.) *Doar n-am băut cucută (ca să...)* = doar n-am înnebunit (ca să...). ⇨ Compose: *cucută-de-apă* = plantă erbacee de apă, cu flori albe dispuse în formă de umbrelă (*Cicuta virosa*); *cucută-de-pădure* = plantă erbacee cu frunze ascuțite și flori albe (*Galium schultesii*). — Lat. **cucuta* (= *cicuta*).

CUCUȚ, *cucuți*, s.m. (Reg.) Cuculeț. — Cuc + suf. *-uț*.

CUCUVĂIE s.f. v. *cucuvea*.

CUCUVEĂ, *cucuvele*, s.f. Pasăre răpitoare de noapte, cu penaj brun- cenușiu și cu ochii galbeni înconjurați de rozete de pene, care trăiește pe lângă casele părăsite, prin scorburi etc.; cucuveică (*Athene noctua*). [Var.: *cucuvăie* s.f.] — Din ngr. *kuk(k)uaghia*.

CUCUVEICĂ, *cucuveici*, s.f. (Reg.) Cucuvea. — Din bg. *kukuveja*.

CUDĂLB, *-Ă* adj. v. *codalb*.

CUFĂR, *cufer*, s.n. Ladă cu capac (și cu încuietore) care se folosește la păstrarea și la transportarea diverselor obiecte. ⇨ (Pop.) Geamantan (de lemn). — Din pol., ucr. *kufăr*.

CUFĂRAȘ, *cuferaș*, s.n. Diminutiv al lui *cufer*. — Cufăr + suf. *-aș*.

CUFUND s.n. (Reg.; în loc. adv.) *De-a cufundul* = cufundându-se. — Din *cufunda* (derivat regresiv).

CUFUNDĂ, *cufund*, vb. I. 1. Refl. și tranz. A intra sau a face să intre într-un lichid sau într-o materie moale; a (se) afunda, a (se) adânci, a (se) scufunda. 2. Refl. A intra în adânc; a dispărea (undevea). ⇨ A prezenta o adâncitură. ⇨ (Despre ochi) A fi înfundat în orbite. ⇨ (Poetic) A se pierde (în umbră, în întuneric etc.). ⇨ Fig. (Despre aștri) A trece dincolo de orizont; a apune (după linia orizontului). ⇨ (Despre pământ) A se prăbuși. 3. Refl. Fig. A se lăsa absorbit de o activitate, de somn etc. 4. Tranz. Fig. (Rare) A compromite, a distrug. [Var.: (inv.) *acufundă* vb. I] — Lat. *confundare*.

CUFUNDĂC, *cufundaci*, s.m. (Ornit.) Cufundar. — Cufunda + suf. *-ac*.

CUFUNDĂR, *cufundari*, s.m. Numele a două păsări palmipede, înotătoare: a) pasăre mai mare decât rața, cu pene negre strălucitoare, cu puncte albe pe spate, cu ciocul ascuțit și cu aripile înguste; *cufundac* (*Gavia arctica*); b) pasăre de mărimea raței, cu penele castanii închise pe spate și albe pe burtă, cu un smoc de pene în formă de guleraș; bodârlău, corcodel (*Podiceps cristatus*). — Cufunda + suf. *-ar*.

CUFUNDĂRE, *cufundări*, s.f. Acțiunea de a (se) cufunda și rezultatul ei; afundare, scufundare, adâncire. — V. *cufunda*.

CUFUNDĂTURĂ, *cufundături*, s.f. 1. Faptul de a (se) cufunda. 2. (Concr.) Loc cufundat; adâncitură, scufundătură. — Cufunda + suf. *-ătură*.

CUȚET, *cuțete*, s.n. 1. Capacitate de a gândi; gândire. 2. Gând, idee, părere. ⇨ Imaginație, fantezie. 3. Minte, intelect. 4. (Inv.) Intenție, plan, proiect. 5. Conștiință. ⇨ Expr. *A-l mustra* (pe cineva) *cuțetul* sau *a avea mustri de cuțet* = a fi chinut de remușcări, a-l chinui (pe cineva) remușcarea, regretul. — Din *cuțeta* (derivat regresiv).

CUȚETĂ, *cuțet*, vb. I. Intranz. A urmări o idee, a medita; a se gândi. ⇨ Refl. (Rare) A sta pe gânduri; a chibzui, a cumpăni. ⇨ A-și da seama, a ține seamă de..., a lua în considerare. — Lat. *cogitare*.

CUȚETĂRE, *cuțetări*, s.f. Acțiunea de a *cuțeta* și rezultatul ei; gândire, gând, idee. ⇨ Judecată, raționament. ⇨ Meditație, reflecție. — V. *cuțeta*.

CUȚETĂTOR, *-OARE*, *cuțetători*, *-oare*, s.m. și f. Gânditor. — *Cuțeta* + suf. *-ător*.

CUGUĂR, *cuguari*, s.m. Pumă (*Felis concolor*). [Pr.: *-gu-ar*] — Din fr. *couguar*.

CUHNE s.f. v. *cuhnie*.

CUHNIE, *cuhnii*, s.f. (Reg.) 1. Bucătărie. ⇨ Bucătăria principală a mănăstirilor și cea de vară a gospodăriilor țărănești. 2. Clădire modestă; cameră sărăcăcioasă. [Var.: *cuhne*, *cúină*, *cúine*, *cuine* s.f.] — Din ucr. *kuhnja*.

CUI, *cuie*, s.n. 1. Piesă de metal sau de lemn, formată dintr-o tijă cu vârf ascuțit și cu un capăt numit floare, cu care se fixează între ele diferite piese, care se bate în zid sau în lemn pentru a servi ca suport etc. ⇨ (Tehn.) *Cui spintecat* = piesă de siguranță formată dintr-o bucată de sârmă îndoită, cu un ochi la un capăt, care împiedică desfacerea piulițelor. ⇨ Expr. *Cui pe (sau cu) cui se scoate* = un rău face să uiți răul anterior. (Fam.) *A face (sau a tăia) cuie* = a simți frigul, a dărdăi de frig. *A-i intra cuiva un cui în inimă* = a se strecura în sufletul cuiva o teamă, o bănuială, o îndoială, o grijă etc. *Cuiul lui Pepelea* = drept abuziv pe care și-l ia cineva, legându-se de un pretext, pentru a stingeri pe altul. ⇨ Cuiul simplu de perete. ⇨ Expr. *A-și pune pofta în cui* = a renunța la o dorință, la un lucru râvnit. 2. Nume dat mai multor piese de metal sau de lemn asemănătoare ca formă cu un cui (1). — Lat. *cuneus*.

CUIB, *cuiburi*, s.n. 1. Construcție făcută de păsări, de unele mamifere etc. pentru a depune ouăle, a cloci și a scoate pui. 2. Fig. Locuință, sălaș; reședință. 3. Fig. (Peior.; urmat de determinări) Loc (ascuns) unde se plănuește și de unde se propagă o acțiune potrivnică, dușmănoasă intereselor unei colectivități. ⇨ Focar. 4. (În sintagma) *Cuibul albinelor* = fagurii ocupați cu puiet și cu hrană, în care trăiește și se dezvoltă familia de albine. 5. Groapă mică făcută în pământ, în care se seamănă legume sau cereale. ⇨ Mușuroi de pământ făcut, prin prășit, în jurul firelor de porumb, de cartofi etc. ⇨ Spațiu restrâns în care se dezvoltă o îngrămădire de plante de același fel. *Cuib de lacrimioare*. 6. Mulțime de fermenți de același fel care provoacă înăciră vinului, a borșului, a laptei etc. 7. Loc adăpostit care asigură unei arme automate condiții bune de tragere. ⇨ *Cuibul corbului* = post de observație situat în vârful catargului la anumite nave (de pescuit, de război etc.), în care stă marinarul de veghe. — Lat. **cuibum*.

CUIBĂ, pers. 3 *cuibează*, vb. I. Intranz. A-și avea, a-și așeza cuibul. — Din *cuib*.

CUIBĂR, *cuibare*, s.n. 1. Loc pregătit în paie, în fân sau pe pământ unde păsările de curte își depun ouăle. ⇨ Instalație specială în crescătoriile de păsări de unde se strâng ouăle. ⇨ Ou care se lasă în cuibar (1) pentru ca păsările ouătoare să-și găsească locul. ⇨ Cuib (1). ⇨ Fig. Culus. 2. Fig. Sălaș, locuință; cuib (2). — Cuib + suf. *-ar*.

CUIBĂRI, *cuibăresc*, vb. IV. 1. Refl. (Despre păsări) A-și face cuibul (1) undevea; a-și face loc în cuibar. ⇨ Fig. (Despre oameni și despre animale) A se așeza cât mai bine într-un loc; a se ghemui. ⇨ Fig. A se adăposti. ⇨ Fig. A se aciuia, a se pripăși. 2. Tranz. (Rare) A așeza găinile în cuibar. 3. Tranz. A mușuroi porumbul, cartofii etc. — Din *cuibar*.

CUIBĂRIRE, *cuibăriri*, s.f. Acțiunea de a (se) *cuibări* și rezultatul ei. — V. *cuibări*.

CUIBĂRIȚĂ s.n. Faptul de a (se) *cuibări*; perioadă când (se) *cuibăresc* păsările. — V. *cuibări*.

CUIBĂRIȚĂ, *cuibăriți*, *-te*, adj. (Despre păsări) Care și-a făcut cuib (1) undevea; care și-a făcut loc în cuibar. ⇨ Fig. (Despre oameni și animale) Care s-a așezat cât mai bine într-un loc; care s-a ghemuit într-un loc. ⇨ Fig. Care s-a aciuia, s-a pripășit undevea, pe lângă cineva. — V. *cuibări*.

CUIBULĂȘ, *cuibulețe*, s.n. Cuibușor. — Cuib + suf. *-uleț*.

CUIBUȘOR, *cuibușoare*, s.n. Diminutiv al lui *cuib*; cuibușor. — Cuib + suf. *-ușor*.

CUIÉR, *cuie*, s.n. Suport de lemn sau de metal, mobil sau fixat în perete, prevăzut cu mai multe cârlige sau brațe, de care se atarnă diverse obiecte și accesorii de îmbrăcăminte. [Pr.: *cu-ier*] — Cui + suf. *-ar*.

CUINĂ s.f. v. *cuhnie*.

CUINE s.f. v. *cuhnie*.

CUINIE s.f. v. *cuhnie*.

CUIRĂSĂ, *cuirasez*, vb. I. Tranz. 1. A prevedea cu o cuirasă; a îmbrăca, a proteja cu o cuirasă. 2. Fig. A întări, a fortifica, a oțeli, a înarma. [Pr.: *cu-i*] — Din fr. *cuirasser*.

CUIRĂSĂRE, *cuirăsări*, s.f. Acțiunea de a *cuirasa*. [Pr.: *cu-i*] — V. *cuirasa*.

CUIRĂSĂȚĂ, *cuirasați*, *-te*, s.n., adj. 1. S.n. Navă de război de mare tonaj, protejată de o cuirasă și înarmată cu artilerie grea. 2. Adj. (Despre nave de război) Protejată de o cuirasă și înarmată cu artilerie grea. [Pr.: *cu-i*. — Var.: *chuirasăt* s.n.] — Din fr. *cuirassé*.

CUIRĂSĂ, *cuirase*, s.f. 1. (În trecut) Armătură formată din plăci de oțel special, cu care se blindau cuirasele pentru a le face să reziste împotriva mijloacelor moderne de luptă. 2. Îmbrăcăminte de piele, din zale de fier sau plăci de metal care proteja pieptul și spatele războinicilor din Antichitate și din Evul Mediu și păstrată până în sec. XIX; platoșă. [Pr.: *cu-i*. — Var.: *chuirasă* s.f.] — Din fr. *cuirasse*.

CUIRASIÉR, *cuirasieri*, s.m. Soldat din cavalerie îmbrăcat în platoșă. [Pr.: *cu-i-ra-si-er*. — Var.: *chuirasiér* s.m.] — Din fr. *cuirassier*.

CUIȘOR, *cușoare*, s.n. 1. Diminutiv al lui *cui*; cuiuț. 2. (La pl.) Condiment alimentar obținut prin uscarea din mugurii aromatici floralii ai unui arbust exotic. [Pr.: *cu-i*] — Cui + suf. *-ișor*.

CUIȘORIȚĂ, *cușorițe*, s.f. Plantă erbacee cu flori alburii sau roșcate și cu fructe capsule (*Holostemum umbellatum*). [Acc. și: *cușoriță*. — Pr.: *cu-i*] — Cuișor + suf. *-iță*.

CUIIȚ, *cuiețe*, s.n. (Reg.) Cuișor (1). [Pr.: *cu-iuț*] — Cui + suf. *-uț*.

CÚJBĂ, *cuibe*, s.f. 1. Bucată de lemn bifurcată la capăt, care se fixează în pământ sau într-un zid și de care se leagă sau se atarnă, cu un lanț, ceanul deasupra focului. 2. (Reg.) Nuia bine răsucită și părlită în foc, întrebuințată în loc de frânghie. — Din sb. *gužba*.

CULĂC, *culaci*, s.m. Chiabur. — Din rus. *kulak*.

CULĂNT, -Ă, culanți, -te, adj. Cu care te poți înțelege ușor, care dovedește amabilitate, dărnicie; amabil, generos, mărinimos, darnic. ♦ (Înv.; despre stil) Curgător. — Din fr. **coulant**.

CULĂNTĂ s.f. Înșușirea de a fi culant; atitudine, comportare culantă. — Cf. germ. Kulanz.

CULĂSĂ s.f. v. **chiulasă**.

CULĂSTRĂ s.f. v. **corasiă**.

CULĂTĂ, culate, s.f. Partea dinapoi a țevii unei arme de foc, în care se află locașul închizătorului. — Din it. **culatta**.

CULĂ, culu, s.f. (În arhitectura medievală) Turn de apărare. **2.** Locuință boierească fortificată, cu mai multe caturi, răspândită în sec. XVIII în Oltenia. ♦ Turn boltit în palatul domnesc, în care se păstra vistieria; *p. ext.* vistierie, tezaur. **3.** (Înv.) Beci boltit; subterană. — Din tc. **kula**. Cf. bg., sb. k u l a.

CULĂCÎME s.f. (Rar) Chiaburime. — **Culac** + suf. *-ime*.

CULBĂC, culbeci, s.m. (Reg.) Melc. [Var.: **culbéc** s.m.] — Et. nec.

CULBUTĂ, culbutez, vb. I. Tranz. A descărca vagonetul prin răsturnare cu ajutorul culbutorului. — Din fr. **culbuteur**.

CULBUTĂRE s.f. Acțiunea de a **culbuta** și rezultatul ei. — V. **culbuta**.

CULBUTĂT, -Ă, culbutați, -te, adj. (Despre vagoane) Care a fost descărcat cu culbutorul. — V. **culbuta**.

CULBUTÓR, culbutoare, s.n. 1. Basculator. **2.** Element al mecanismului de distribuție, format dintr-o pârghie articulată care transmite mișcarea de la arborele cu came la supapele unui motor cu ardere internă. — Din fr. **culbuteur**.

CULCĂ, culc, vb. I. 1. Refl. și tranz. A (se) întinde, a (se) așeza în poziție orizontală (spre a dormi, a se odihni sau a face să adoarmă sau să se odihnească). ♦ Expr. (Refl.) *A se culca pe-o ureche* (sau *pe urechea aceea*) = a) a se lăsa în nădejdea cuiva; b) a aștepta zadarnic să se realizeze o promisiune; c) a nu se sinchisi de nimic, a fi nepăsător. *Culcă-te sau poți să te culci pe o* (sau *pe acea*) *ureche* = ia-ți nădejdea; e în zadar să mai ai vreo speranță. ♦ Refl. recipr. (Fam.) A avea raporturi sexuale cu cineva. ♦ Tranz. A adăposti peste noapte; a găzdui. ♦ A pune pe cineva să se întindă sau a se întinde la pământ cu fața în jos (în cadrul unor exerciții militare). **2.** Tranz. A pune, a așeza un obiect, o parte a corpului etc. pe ceva sau pe cineva. **3.** Tranz. (În expr.) *A culca la pământ* = a doborî; a ucide. ♦ Refl. (Despre plante) A se pleca, a se îndoi spre pământ. — Lat. **collocare**.

CULCĂRE, culcări, s.f. Acțiunea de a (se) **culca**; culcat. **1.** Așezare în poziție orizontală. ♦ Momentul când cineva se duce (sau este dus) să se culce. **2.** (Adesea art., cu valoare de interjecție) Întindere la pământ a soldaților, la un ordin dat. — V. **culca**.

CULCĂT¹ s.n. Culcare. — V. **culca**.

CULCĂT², -Ă, culcați, -te, adj. Așezat în poziție orizontală. — V. **culca**.

CULCŪȘ, culcușuri, s.n. 1. Locul de culcare sau de adăpost al animalelor și al păsărilor. **2.** Loc (improvizat) de odihnă sau de dormit pentru oameni. ♦ Adăpost, sălaș pentru oameni; locuință. ♦ Ascunzătoare. **3.** (Rar) Strat moale de paie, de frunze etc. pe care se așază lucruri fragile sau alterabile. **4.** Strat din baza unei formațiuni geologice. — **Culcu** + suf. *-uș*.

CULÉE, culee, s.f. 1. Canal prin care curge metalul din pâlnia de turnare în cavitatea forme. **2.** Materialul solidificat în piciorul și în pâlnia de turnare. **3.** Infrastructura care se execută la capătul unui pod pentru a prelua sarcinile transmise de suprastructura acestuia și a susține calea de acces pe pod. — Din fr. **culée**.

CULEGĂR, culegare, s.n. Instrument de metal de forma unei cutii alungite, cu trei pereți, dintre care unul mobil, care servește tipografului să așeze una câte una literele în rânduri egale, formând textul de imprimat; vingalac. — **Culege** + suf. *-ar*.

CULEGĂTOR, -OĂRE, culegători, -oare, s.m., s.f. 1. S.m. și f. Persoană care adună recolta. **2.** S.m și f. (Cu determinări) Colector. **Culegător de folclor**. **3.** S.m. Zețar. **4.** S.f. Mașină de cules. — **Culege** + suf. *-ător*.

CULEGĂTORIE, culegătorii, s.f. Atelier într-o întreprindere poligrafică în care se efectuează operațiile de culegere a textelor; zețarie. — **Culegător** + suf. *-ie*.

CULÉGE, culég, vb. III. Tranz. **1.** A aduna, a strânge cereale, fructe, flori etc. ♦ Expr. *A culege* (pe cineva) *de pe drumuri* = a ajuta pe cineva căzută în mizerie, oferindu-i mijloace de trai și adăpost. ♦ Fig. A dobândi, a obține, a căpăta. *A culege aplauze*. **2.** A ridica, a strânge ceva de pe jos. **3.** A aduna laolaltă; a colecționa. ♦ Expr. *Alege până culege*, se spune despre cineva foarte pretențios, care, tot alegând, rămâne cu partea cea mai proastă. **4.** A aduna din casete literele necesare și a le așeza în culegar; a zețui. ♦ *Mașină de cules* = mașină cu ajutorul căreia se execută operațiile de culegere și de turnat litere (monotip) sau rânduri (linotip). [Perf. s. *culesei*, part. *cules*] — Lat. **colligere**.

CULEGERE, culegeri, s.f. Acțiunea de a **culege** și rezultatul ei; strângere, adunare; colecție. — V. **culege**.

CULÉS¹, culesuri, s.n. 1. Strângere a cerealelor, a fructelor etc.; recoltare. ♦ Timpul când se strânge recolta. **2.** Operație de pregătire a unei forme de tipar înalt în vederea imprimării. — V. **culege**.

CULÉS², -EĂSĂ, culeși, -se, adj. (Despre plante, fructe, flori etc.) Care este luat, desprins din locul unde crește; recoltat. — V. **culege**.

CULEVRINĂ, culevrine, s.f. (Înv.) Tun de tip vechi, cu țeava foarte lungă. — Din fr. **coulevrine**.

CŪLI, culi, s.m. (Rar) Muncitor asiatic sau african necalificat, care lucrează (cu ziua) pentru o remunerație mică. — Din engl., fr. **coolie**.

CULIC, culici, s.m. (La pl.) Gen de păsări de mlaștină cu ciocul lung și înțoid în jos, cu penajul brun-închis sau brun-ruginiu (*Numenius*); (și la sg.) pasăre din acest gen. — Et. nec.

CULINĂR, -Ă, culinari, -e, adj. Care ține de bucătărie, privitor la prepararea mâncării. ♦ *Artă culinară* = pricepere deosebită, meșteșug în pregătirea și aranjarea mâncărilor. — Din fr. **culinaire**, lat. **culinarius**.

CULIÓN, culioane, s.n. (Înv.) Potcap mic, rotund, de catifea, fără boruri. [Pr.: *-li-on*] — Din ngr. **kukúl(i)**.

CULISĂ, culisez, vb. I. Tranz. A pune în mișcare, de obicei alternativă, o piesă mobilă de-a lungul unui canal făcut într-o bară dreaptă sau curbă. ♦ Intrans. *Ușa culisează*. — Din fr. **coulisser**.

CULISĂRE, s.f. Acțiunea de a **culisa** și rezultatul ei; alunecare pe culise (3). — V. **culisa**.

CULISĂ, culise, s.f. 1. Spațiu scenic situat în spatele decorurilor, de unde intră actorii în scenă folosit și pentru a sugera cadrul unde se petrec sau se hotărăsc unele acțiuni dramatice la care publicul nu asistă. **2.** Fig. (La pl.; peior.) Dedesupturile unor acțiuni sau ale unei stări de fapt; mașinație, înscenare, intrigă. ♦ Loc. adv. *În culise* = în ascuns, în secret. **3.** Scobitură rectilinie de-a lungul căreia alunecă o piesă mobilă; *p. ext.* piesa care alunecă de-a lungul acestei scobituri. — Din fr. **coulisse**.

CULISÓR, culisoare, s.n. Piesă mobilă a mecanismului cu culisă, care efectuează o mișcare rectilinie alternativă în raport cu culisa (3), de-a lungul canalului interior al acesteia. — Din **culisă**. Cf. fr. **coulisseau**.

CULM, -Ă, culmi, -e, s.n., adj. (Geol.) **1.** S.n. Carboniferul inferior din vestul Europei, caracterizat prin depozite de argilă și de gresie. **2.** Adj. Care se referă la culm (1). — Din fr. **Culm**, germ. **Kulm**.

CŪLME, culmi, s.f. 1. Partea cea mai de sus, prelungită orizontal și ușor înclinată, a unui munte sau a unui deal; vârf, culmiș. ♦ Punctul cel mai înalt în drumul parcurs de un corp ceresc. **2.** Fig. Gradul cel mai înalt la care se poate ajunge; apogeu. ♦ Expr. *Culmea culmiilor!* sau *asta-i culmea!* = asta înțrece orice margini, e nemaipomenit. **3.** (Pop.) Prăjină lungă în casele țărănești, fixată orizontal de grinzi, de care se atârnă haine, obiecte casnice etc. — Lat. **culmen**.

CULMINĂ, pers. 3 culminează, vb. I. Intrans. **1.** (Despre aștri) A atinge punctul de culminație. **2.** Fig. A atinge stadiul cel mai înalt al unei situații, a ajunge la apogeu. — Din fr. **culminer**, lat. **culminare**.

CULMINANT, -Ă, culminanți, -te, adj. Care culminează. ♦ *Punct culminant* = momentul cel mai important în desfășurarea unei acțiuni, a unui fenomen etc. — Din fr. **culmant**.

CULMINĂRE s.f. Acțiunea de a **culmina** și rezultatul ei. — V. **culmina**.

CULMINĂȚIE, culminații, s.f. Trecere a unui astru la meridianul unui loc. ♦ *Punct de culminație* = punctul cel mai înalt deasupra orizontului atins de un astru pe bolta cerească. — Din fr. **culmination**.

CULMINĂRIȚĂ s.f. (Reg.) Pânză lungă și lată țesută în diferite culori, cu care se împodobesc pereții caselor țărănești pe lângă tavan. — Cf. **culme**.

CULMIȘ, culmișuri, s.n. (Pop.) Culme (1). — **Culme** + suf. *-iș*.

CULMIȚĂ, culmițe, s.f. Diminutiv al lui **culme** (1). — **Culme** + suf. *-iță*.

CULOĂR, culoare, s.n. 1. Încăpere îngustă și lungă în interiorul unei clădiri, care servește ca loc de trecere între încăperile situate pe același plan. **2.** Spațiu îngust și liber de-a lungul unui vagon de cale ferată, prin care se circulă și din care se intră în compartimente. **3.** (Sport) Fiecare dintre spațiile înguste și delimitate de-a lungul unei piste de atletism sau al unui bazin de natație, pe care alegară sau înoată un singur concurent sau o singură echipă. **4.** Spațiu delimitat pe o șosea pentru un anumit tip de circulație. **5.** (Geogr.; în sintagma) *Culoar depresionar* = depresiune alungită și îngustă, semîncisă, care separă masive sau culmi de dealuri și munți. — Din fr. **couloir**.

CULOĂRE, culori, s.f. 1. Înșușire a luminii determinată de compoziția sa spectrală, care permite ochiului să perceapă în mod diferit radiațiile vizibile incidente pe retină, având aceeași intensitate, dar lungimi de undă diferite. ♦ Proprietate a corpurilor de a absorbi inegal diferitele componente monocromatice ale luminii, modificând astfel compoziția luminii împrăștiată sau transmisă de ele; aspectul colorat al corpurilor. ♦ *Culoare caldă* = culoare aflată în prima jumătate a domeniului radiațiilor luminoase (spre infraroșu). *Culoare rece* = culoare aflată în cea de a doua jumătate a domeniului radiațiilor luminoase (spre ultraviolet). *Culoare fundamentală* =

fiecare dintre culorile (roșu, galben și albastru) care nu pot fi obținute prin amestecul altor culori, dar care amestecate între ele dau toate celelalte nuanțe și culori. ⇨ Loc. adj. (Despre oameni) *De culoare* = care are pigmentație neagră, galbenă etc. ⇨ Expr. *A avea culoare* = a avea obrajii rușeni, a arăta bine. *A-și pierde culoarea* = a) (despre fața omului) a deveni palid; b) (despre țesuturi) a se decolora. **2.** Fig. Fel de a descrie sau de a prezenta pe cineva sau ceva. ⇨ *Culoare locală* = trăsăturile caracteristice ale unei țări, ale unei epoci etc.; redată într-o operă literară, artistică. *Culoare istorică* = evocare a unei epoci istorice prin ceea ce are ea mai caracteristic. *Culoare politică* = apartenență la un partid politic. **3.** Substanță întrebuințată pentru a vopsi, a picta etc.; materie colorantă. **4.** Fiecare dintre cele patru categorii în care se împart cărțile de joc după culoare (1) și forma punctelor. [Var.: *coloare* s.f.] — Din lat. *color*, *-oris*, fr. *couleur*.

CULÓGLU, *culogli*, s.m. (Înv.) Soldat pedestru (la turci). — Din tc. *kuloğlu*. **CULÓT**, *culote*, s.n. Piesă izolantă montată la partea inferioară a unui tub electronic, în care sunt prinse rigid piciorușele conectate ca electrozi. — Din fr. *culot*.

CULPABIL, *-Ă*, *culpabili*, *-e*, adj. (Despre o persoană) Care a săvârșit un delict, care se află în culpă; vinovat. — Din fr. *culpable*, lat. *culpabilis*.

CULPABILITATE s.f. Situația unei persoane care a comis un delict; vinovăție. — Din fr. *culpabilité*.

CULPABILIZĂ, *culpabilizez*, vb. I. Tranz. A face pe cineva să se simtă vinovat. — Din fr. *culpabiliser*.

CULPABILIZĂRE s.f. Acțiunea de a *culpabiliza*. — V. *culpabiliza*.

CULPABILIZĂT, *-Ă*, *culpabilizați*, *-te*, adj. Care a fost considerat vinovat. — V. *culpabiliza*.

CULPĂȘI, *culpași*, *-e*, s.m. și f., adj. (Înv.) 1. S.m. și f. Persoană vinovată de o infracțiune; vinovat. **2.** Adj. Care este vinovat (de o infracțiune). *Persoană culpașă*. — *Culpă* + suf. *-aș*.

CULPĂ, *culpe*, s.f. (Jur.) Greșeală care constă în îndeplinirea neconformă a unei obligații sau în neîndeplinirea ei; greșeală care constă în săvârșirea unui fapt păgubitor sau pedepsit de lege. ♦ Greșeală, vină, vinovăție. — Din lat. *culpa*.

CULPEȘ, *-Ă*, *culpeși*, *-e*, adj. (Înv.) Care a săvârșit o faptă condamnabilă; vinovat. — *Culpă* + suf. *eș*.

CULT¹, *culte*, s.n. 1. Omagiu care se aduce divinității prin acte religioase; manifestare a sentimentului religios prin rugăciuni și prin acte rituale; totalitatea ritualurilor unei religii. **2.** Sentiment exagerat de admirație, de respect, de venerație, de adorație față de cineva sau de ceva. ⇨ *Cultul personalității* = atitudine sistematică de admirație (exagerată) provocată și controlată cu privire la un conducător (sau la o personalitate), considerat ca înzestrat cu calități deosebite de ordin intelectual, afectiv, organizatoric etc. **3.** Religie, confesiune. — Din fr. *culte*, lat. *cultus*.

CULT², *-Ă*, *culți*, *-te*, adj. 1. Care are un nivel înalt de cultură și de cunoștințe; instruit. **2.** (Despre manifestări ale oamenilor) De care dă dovadă omul cult (1); care are caracter savant, cărturăresc. **3.** (În opoziție cu popular; despre muzică, poezie, literatură etc.) Creat de un autor instruit. — Din lat. *cultus*.

CULTIC, *-Ă*, *cultici*, *-ce*, adj. (Rar) De cult¹. — *Cult¹* + suf. *-ic*.

CULTISM, *cultisme*, s.n. Afectare, bogăție căutată, artificială a stilului. ♦ Greșeală de limbă a cărei origine o constituie dorința de a se exprima mai literar, mai puțin banal. — Din fr. *cultisme*.

CULTIST, *-Ă*, *cultiști*, *-ste*, adj. Care adoptă cultismul; de cultism. — Din fr. *cultiste*.

CULTIVĂ, *cultiv*, vb. I. 1. Tranz. A lucra pământul spre a-l face să dea roade. ♦ A semăna plante; a îngriji și a recolta plante agricole. **2.** Tranz. Fig. A se ocupa cu răvnă de ceva; a face să crească, să se dezvolte. ♦ A căuta să câștige sau să mențină prietenia, bunăvoința, încrederea cuiva. **3.** Refl. și tranz. A (se) instrui. — Din fr. *cultiver*, lat. *cultivare*.

CULTIVABIL, *-Ă*, *cultivabili*, *-e*, adj. (Despre pământ și despre plante) Care poate fi cultivat. — Din fr. *cultivable*.

CULTIVĂRE, *cultivări*, s.f. Acțiunea de a (se) *cultiva*. **1.** Lucrarea pământului. **2.** Fig. Educare, instruire, dezvoltare. — V. *cultiva*.

CULTIVĂT, *-Ă*, *cultivați*, *-te*, adj. 1. (Despre plante) Care se cultivă. **2.** (Despre oameni) Educat, instruit, cult. — V. *cultiva*. Cf. fr. *cultivé*.

CULTIVĂTOR, *-OĂRE*, *cultivatori*, *-oare*, s.m. și f., s.n. **1.** S.m. și f. Persoană care se ocupă cu cultivarea pământului, care seamănă și îngrijește plante de cultură. **2.** S.n. Mașină agricolă care servește la mărunțirea și afânarea pământului, la distrugerea buruienilor din culturile de plante prașitoare etc. — Din fr. *cultivateur*.

CULTURAL, *-Ă*, *culturali*, *-e*, adj. Care aparține culturii (1), privitor la cultură, care ajută la răspândirea culturii. ⇨ *Cămin cultural* = instituție de culturalizare, la sate, care organizează conferințe și spectacole artistice, popularizează cărți și reviste etc. — Din fr. *culturel*.

CULTURALICÉȘTE adv. (Rar) Din punct de vedere cultural. — *Cultural* + suf. *-icește*.

CULTURALIZĂ, *culturalizez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) ridica din punct de vedere cultural; a (se) instrui. — *Cultural* + suf. *-iza*.

CULTURALIZĂRE, *culturalizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *culturaliza* și rezultatul ei; răspândire a culturii; instruire. — V. *culturaliza*.

CULTURĂ, *cultură*, s.f. **1.** Totalitatea valorilor materiale și spirituale create de omenire și a instituțiilor necesare pentru comunicarea acestor valori. ♦ Faptul de a poseda cunoștințe variate în diverse domenii; totalitatea acestor cunoștințe; nivel (ridicat) de dezvoltare intelectuală la care ajunge cineva. ⇨ *Om de cultură* = persoană cu un nivel intelectual ridicat, care posedă cunoștințe universale temeinice. ♦ (Arheol.) Totalitatea vestigiilor vieții materiale și spirituale prin intermediul cărora se reconstituie imaginea unei comunități omeniești din trecut. ♦ Ansamblu de activități și modele de comportament proprii unui grup social dat, transmisibile prin educație. *Cultura islamică în Spania*. **2.** Totalitatea lucrărilor agrotehnice necesare plantelor agricole pentru a se realiza producții mari și constante; știința, priceperea de a lucra pământul, de a îngriji plantele. ⇨ *Cultura plantelor* = ramură a agriculturii care are ca obiect cultivarea plantelor în vederea obținerii de alimente, furaje sau materii prime. *Plante de cultură* = plante cultivate de om pentru folosul pe care îl aduc. ♦ Teren cultivat cu un anumit fel de plante. ♦ Creștere, prăsire a unor animale, a unor insecte etc. *Cultura viermilor de mătase*. **3.** Creștere, în laborator, a bacteriilor pentru diverse utilizări; colonie de bacterii obținută pe această cale. **4.** (În sintagma) *Cultură fizică* = dezvoltare armonioasă a corpului prin sport și gimnastică, atât pentru întărirea și menținerea sănătății, cât și pentru formarea calităților fizice necesare în muncă, sport etc., la care se adaugă baza materială, cercetarea științifică, procesul de formare a specialiștilor; disciplină care se ocupă cu această dezvoltare; educație fizică. — Din fr. *culture*, lat. *cultura*.

CULTURISM s.n. Disciplină sportivă bazată pe exerciții complexe, care urmărește dezvoltarea armonioasă și viguroasă a corpului, dezvoltarea musculaturii etc. — *Cultură* + suf. *-ism*.

CULTURIST, *-Ă*, *culturisti*, *-ste*, s.m. și f. Persoană care practică culturismul. — Din fr. *culturiste*, engl. *culturist*.

CULTUROLOG, *-Ă*, *culturologi*, *-ge*, s.m. și f. Specialist în culturologie. — Din *culturologie* (derivat regresiv).

CULTUROLOGIE s.f. Știință generală despre cultură și civilizație, cu aplicare în sfera științelor sociale. — Din engl. *culturology*.

CULUCCLU, *culucii*, s.m. (Înv.) Paznic de noapte. — Din tc. *kullukçu*.

CUM adv., conj. **A.** Adv. I. (Interogativ). **1.** În ce mod? *Cum ai făcut de ai venit?* ⇨ Expr. *Cum și în ce chip sau cum și ce fel* = în ce fel. *A nu avea* (sau *a nu ști*) *cum* = a nu avea posibilitate de a... ♦ (Repetat, în propoziții enunțative) Într-un fel oarecare. ♦ De ce? *Cum nu m-ai înștiințat?* ⇨ Expr. *Cum de...* = cum se face că..., cum e posibil ca... (*Da*) *cum* (*să* sau *de*) *nu!* = a) desigur! firește!; b) (ir.) vorbă să fie! d'a de unde! nici gând! *Apoi* (sau, pop., *păi*) *cum!* = desigur! firește! se înțelege! **2.** (Exprimă părerea de rău, contrarietatea, surpriza, mirarea, indignarea etc.) Se poate? adevărat să fie? **3.** Ce? potîm? **4.** Cu cât? cu ce preț? *Cum dai merele?* **II.** (Explicativ) Cât de (mare, mult, bine, tare etc.). *Cum îți plac florile!* **B.** Conj. (Stabilește raporturi de subordonare) **1.** (Introduce o propoziție directă sau indirectă) *Privind în urma lor cum se duceau, rămase gânditor.* ⇨ Loc. adj. și adv. *Nu știu cum* = într-un fel oarecare; (în mod) ciudat, bizar. **2.** (Introduce o propoziție modală) *M-au văzut cum dormeam.* ♦ (Introduce o propoziție comparativă) *Prezum. Va rade cum a răs și altă dată.* ⇨ Expr. *Cum nu este* (sau *nu se mai află*), se spune, despre cineva sau ceva care posedă în cel mai înalt grad anumite calități. *Cum s-ar zice* = adică, vasăzică. **3.** (Introduce o propoziție causală) Deoarece, întrucât; fiindcă. *Băiatul, cum e muncitor, va obține nota maximă.* **4.** (Introduce o propoziție concesivă) Cu toate că, deși. **5.** În așa fel, încât. *Să se facă un palat cum seamăn pe lume să nu aibă.* **6.** În măsura în care, pe cât. *Nu mă vrei voi, cum înțeleg?* **7.** Îndată ce. ♦ (Arată că două acțiuni se petrec aproape simultan) *Cum vor vedea că vii cu darul, îndată vor alerga.* **8.** (Introduce o propoziție atributivă) În care. *Din ceasul cum te-am văzut, te-am recunoscut.* **9.** (Înv.; introduce o propoziție finală) Pentru că. *Își va pune toate puterile cum să-și sfârșească slujba.* **10.** (Introduce o propoziție subiectivă) *Cum te porți nu e bine.* — Lat. *quomodo*).

CUMĂN, *-Ă*, *cumani*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. (La pl.) Popor de neam turcic care, migrând dinspre est, la sfârșitul sec. XI s-a așezat pe teritoriul Țărilor Române, unde, în parte a fost asimilat de populația românească; persoană care face parte din acest popor. **2.** Adj. Care aparține cumanilor (1), privitor la cumani. ♦ (Substantivat, f.) Limbă vorbită de cumani (1). — Din fr. *cumanes*.

CUMARÎNĂ, *cumarine*, s.f. Produs cristalin cu miros de fân proaspăt, extras din fructele unor plante sau preparat sintetic și folosit pentru esențe, parfumuri și aromatizarea tutunurilor. — Din fr. *cumarine*.

CUMĂȘ¹, (2) *cumașuri*, s.n. 1. (Înv. și reg.) Stofă (de mătase) pentru rochii.
2. Sort, bucată de cumaș¹. — Cf. tc. *kumaș*.

CUMĂȘ², -Ă, *cumași*, -e, s.m. și f. (Înv. și reg.) Om de nimic, rău; poamă, pramatie. — Din tc. *kumaș*.

CUMĂTRU, -Ă, *cumetri*, -e, s.m. și f. 1. Nașul sau nașa în raport cu părinții copilului botezat ori cu alte rude. 2. Termen de adresare la țară între bărbați și femei de aceeași vârstă (sau mai în vârstă). ♦ (În basme, în fabule) Termen de adresare în lumea animalelor. ♦ P. ext. (Fam.) Bărbat sau femeie. — Din sl. *kūmotra*.

CUMĂTRIE s.f. v. *cumetrie*.

CUMĂTRITĂ s.f. v. *cumetriță*.

CUMĂȘ s.n. Băutură preparată din lapte de iapă fermentat, foarte răspândit în unele regiuni din Asia Centrală. [Var.: *cumîs* s.n.] — Din rus. *kumîs*.

CUMBARĂ, *cumbarale*, s.f. (Înv.) Obuz. [Var.: *bumbară* s.f.] — Din tc. *kumbara*.

CŪMEN s.n. Amestec de hidrocarburi benzenice care se găsește în uleiul gudroanelor cărbunilor de pământ și în anumite fracțiuni de petrol. — Din fr. *cumène*.

CUMETREL, *cumetrei*, s.m. (Pop.) Diminutiv al lui *cumătru*. — **Cumătru** + suf. -el.

CUMETRĂ, *cumetresc*, vb. IV. Refl. recipr. (Pop.) A se înrudi cu cineva printr-o relație de cumetrie, a deveni cumătru (1) cu cineva. — Din **cumătru**.

CUMETRĂIE, *cumetrii*, s.f. (Pop.) 1. Relație de înrudire între cumetri sau cumetre; calitatea de cumătru sau de cumătră. 2. Petrecerea, ospățul de la botez. [Var.: (reg.) *cumătrie* s.f.] — **Cumătru** + suf. -ie.

CUMETRITĂ, *cumetrițe*, s.f. (Pop.) Diminutiv al lui *cumătră*. [Var.: (reg.) *cumătrită* s.f.] — **Cumătră** + suf. -iță.

CUMINCIÓR, -OĂRĂ, *cuminçiori*, -oare, adj. Diminutiv al lui *cuminte*. — **Cuminte** + suf. -ior.

CUMINECĂ, *cuminec*, vb. I. Refl. și tranz. (În practicile religiei creștine) A primi sau a da cuminecătura; a (se) împărtași, a (se) griji. ♦ Tranz. A anula, a face să fie iertate prin cuminecătura un păcat, o greșeală. [Var.: *cuminică* v. 1] — Lat. **communicare* (= *comunicare*).

CUMINECĂRE, *cuminecări*, s.f. Acțiunea de a (se) *cumineca*. — V. *cumineca*.

CUMINECĂTŪRĂ, *cuminecături*, s.f. (În religia creștină) Ritual care constituie una dintre cele șapte taine și care constă în gustarea de către credincioși a vinului și a pâinii sfințite de preot, simbol al sângelui și al trupului lui Hristos; euharistie, împărtașanie, grijanie. ♦ (Concr.) Vinul și pâinea care servesc în acest scop. — **Cumineca** + suf. -ătură.

CUMINICĂ vb. I. v. *cumineca*.

CUMINTE, *cuminți*, adj. 1. Cu purtări bune; așezat, liniștit. 2. Cu judecată; deștept, înțelept. ⇨ (Substantivat, m.) *Un nebun arunc-o piatră-n baltă și zece cuminți n-o pot scoate*. ♦ Prevăzător, prudent. — **Cu** + **minte**.

CUMINȚENIE s.f. 1. Calitatea de a fi cuminte, purtare bună; seriozitate, cuminție. 2. Înțelepciune, deșteptăciune. ♦ Prevvedere, prudență. — **Cuminte** + suf. -enie.

CUMINȚI, *cumințesc*, vb. IV. Refl. și tranz. A (se) liniști, a (se) potoli; a deveni sau a face să devină mai serios, mai înțelept. — Din **cuminte**.

CUMINȚIE s.f. (Rar) Cumințenie (1). — **Cuminte** + suf. -ie.

CUMINȚIT, -Ă, *cumințiți*, -te, adj. Care a devenit mai așezat, mai serios; care s-a făcut mai înțelept, mai cu judecată. — V. **cuminți**.

CUMÎS s.n. v. *cumăs*.

CUMNĂT, -Ă, *cumnăți*, -te, s.m. și f. Fratele sau sora unuia dintre soți în raport cu celălalt soț. ♦ (La pl.) Persoane (femei sau bărbați) înrudite în acest fel. — Lat. *cognatus*.

CUMNĂȚEL, *cumnăței*, s.m. (Fam.) Diminutiv al lui *cumnat*. — **Cumnat** + suf. -el.

CUMNĂȚICĂ, *cumnățele*, s.f. (Fam.) Diminutiv al lui *cumnată*. — **Cumnată** + suf. -ică.

CUMNĂȚIE s.f. (Rar) Calitatea de cumnat sau de cumnată; înrudire între cumnați și cumnate. — **Cumnat** + suf. -ie.

CŪMPĂNĂ, *cumpene*, s.f. 1. Dispozitiv format dintr-o bără mobilă de lemn așezată pe un stâlp înalt, având legată la un capăt o greutate pentru echilibru și la celălalt o găleată, cu ajutorul căruia se scoate apa din fântână. 2. Cântar format dintr-o pârghie cu brațe egale și o limbă care oscilează la cea mai mică aplecare a talerelor. ⇨ Expr. *A arunca (ceva) în cumpână* = a aduce (ceva) ca argument decisiv în rezolvarea unei probleme. *A trage (greu) în cumpână* = a avea importanță (mare). *Ai fi (sau a sta) în cumpână* = a șovăi în luarea unei hotărâri. (Înv.) *A pune (pe cineva) în cumpână* = a pune (pe cineva) în incurcătură. ♦ Echilibru. ⇨ Loc. adj. și adv. (Despre arme) *În cumpână* = în cumpănire. ⇨ Expr. *A ține (ceva) în cumpână* = a ține ceva în poziție suspendată, făcând să balanseze. ♦ Fig. Limită, măsură; moderație.

Trebuie să aibă omul, în ființa lui, buna cumpână a înțelepciunii. 3. Simbol al justiției, reprezentat printr-o balanță. ♦ Una dintre constelațiile zodiacului, reprezentată printr-o balanță. 4. (În sintagmele) *Cumpâna apelor* sau *cumpână de ape* = punct înalt de teren de unde apele își trag izvorul și de unde se separă, pornind la vale pe unul dintre cele două versante. *Cumpâna nopții* = miezul nopții. 5. Nume dat unor instrumente folosite la verificarea direcției orizontale sau verticale a unui obiect; nivelă cu bulă de aer. 6. Fig. Soartă (rea); primejdie, nenorocire; încercare la care este supus cineva. ♦ Ploaie mare, rupere de nori. — Din sl. *konpona*.

CUMPĂNEALĂ, *cumpăneli*, s.f. Cumpănire, chibzuială, socotință, cumpătare. — **Cumpâni** + suf. -eală.

CUMPĂNI, *cumpănesc*, vb. IV. 1. Tranz. A cântări (cu cumpâna). ♦ A aprecia greutatea sau alte calități ale unui obiect. 2. Tranz. A pune în stare de echilibru; a echilibra. 3. Refl. și tranz. A (se) clătina, a (se) legăna. 4. Tranz. și intranz. Fig. A cântări cu mintea, a chibzui, a socoti. ♦ Refl. A sta la îndoială înainte de a lua o hotărâre; a șovăi. 5. Refl. Fig. A lua o hotărâre; a se decide. 6. Tranz. Fig. (Reg.) A îndemna, a sfătui. 7. Tranz. Fig. A fi mai presus de...; a întrece; a precumpâni. — Din **cumpână**.

CUMPĂNIRE, *cumpâniri*, s.f. Acțiunea de a (se) *cumpâni* și rezultatul ei. 1. Echilibru. ⇨ Expr. *(A ține arma) în cumpănire* = (a ține arma) de mijloc (sprijinindu-și mâna de sold). 2. Fig. Măsură justă; chibzuială (în vorbe sau în fapte). — V. **cumpâni**.

CUMPĂNIT, -Ă, *cumpăniți*, -te, adj. (Despre oameni și manifestările lor) Chibzuit, echilibrat, măsurat. — V. **cumpâni**.

CUMPĂRĂ, *cumpăr*, vb. I. Tranz. 1. A intra în posesiunea unui lucru, plătind contravaloarea lui cu bani. ⇨ Expr. *Cum am cumpărat-o, așa o vând* = cum mi s-a povestit mie, așa povestesc și eu altora. 2. Fig. A câștiga pe cineva de partea sa, plătindu-l; a mitui. — Lat. **comparare**.

CUMPĂRĂRE s.f. Acțiunea de a *cumpăra* și rezultatul ei. ⇨ (Ec. pol.) *Putere de cumpărare* = capacitate de plată a unității bănești sau a populației; cantitate de mărfuri și de servicii care poate fi obținută în schimbul unei unități bănești (*putere de cumpărare a banilor*) sau care poate fi plătită de populație (*putere de cumpărare a populației*) într-o anumită perioadă. *Vânzare-cumpărare* = strămătarea proprietății unui lucru de la vânzător la cumpărător, în schimbul unui preț. — V. **cumpăra**.

CUMPĂRĂTOR, -OARE, *cumpărători*, -oare, s.m. și f. 1. Persoană care cumpără (mărfuri). 2. Persoană care, în virtutea unui contract de vânzare-cumpărare, dobândește, contra unei plăți, dreptul de proprietate asupra unui bun. — **Cumpăra** + suf. -ător.

CUMPĂRĂTŪRĂ, *cumpărături*, s.f. Faptul de a cumpăra; (concr.) obiect cumpărat; târguială. — **Cumpăra** + suf. -ătură.

CŪMPĂT s.n. 1. Echilibru sufletesc, judecată dreaptă, stăpânire de sine; cumpătare. 2. (Rar) Încercare grea la care este supus cineva. 3. (Înv.; în expr.) *Pe sub cumpăt* = pe ascuns; cu vicleșug. — Lat. **compitus** (= *computus*, „socoteală”).

CUMPĂTĂ, *cumpățez*, vb. I. Tranz. și refl. 1. (Rar) A (se) restrânge, a (se) modera, a (se) tempera. ♦ Tranz. (Reg.) A cruța, a economisi; a menaja. 2. (Înv. și reg.) A (se) îndruma; a (se) decide. — Lat. ***compitare** (= *computare*).

CUMPĂTĂRE, *cumpătări*, s.f. Măsură, moderație (la mâncare și la băutură); sobrietate. — V. **cumpăta**.

CUMPĂTĂT, -Ă, *cumpătați*, -te, adj. (Despre oameni și despre manifestările lor) Cu măsură, stăpânit, sobru, așezat. — V. **cumpăta**.

CUMPLÎT, -Ă, *cumpliți*, -te, adj. 1. Groaznic, teribil; crud, nemilos, feroce. ♦ (Fam.; despre mâncăruri și băuturi) Foarte bun, gustos. ♦ (Adverbial; cu valoare de superlativ) Tare, mult, extraordinar, strașnic. 2. (Înv.) Zgărcit. — Din **cumpli** (Înv. „a ucide” <lat.).

CUMSECĂDE adj. invar., adv. 1. Adj. invar. (Despre oameni) Cu purtări bune; de treabă, onest, cinstit. 2. Adj., adv. (Care este) așa cum se cuvine, cum se cere, cum trebuie; potrivit, bun. — **Cum** + **se** + **cade**.

CUMSECĂDÉNIE s.f. Calitatea unui om de a fi cumsecade. — **Cumsecade** + suf. -enie.

CŪMUL, *cumuluri*, s.n. Deținere de către o persoană a mai multor funcții sau atribuții (remunerate) în același timp. [Acc. și: *cumul*] — Din fr. **cumul**.

CUMULĂ, *cumulez*, vb. I. Tranz. 1. A deține în același timp două sau mai multe funcții. 2. A realiza un singur tot din mai multe lucruri, fapte, situații, venituri etc. — Din fr. **cumuler**.

CUMULĂRD, -Ă, *cumularzi*, -de, s.m. și f. Persoană care cumulează. — Din fr. **cumulard**.

CUMULĂRE, *cumulări*, s.f. Acțiunea de a *cumula* și rezultatul ei; cumulație. — V. **cumula**.

CUMULATIV, -Ă, *cumulativi*, -e, adj. Care cumulează. ♦ (Adverbial) Concomitent, în același timp, simultan. — Din fr. **cumulatif**.

CUMULĂȚIE, *cumulații*, s.f. (Rar) Cumulare. — Din lat. **cumulatio**, fr. **cumulation**.

CUMULONÍMBUS s.m. Formațiune de nori denși de culoare cenușie-plumburie, de mari dimensiuni, care se dezvoltă pe verticală de la suprafața pământului până la altitudinea de 10 000 m și care aduce furtună cu ploaie, zăpadă și grindină. — Din fr. **cumulo-nimbus**.

CUMULOSTRÁTUS s.m. Formațiune de nori compusă din cumulus și stratus. — Din fr. **cumulo-stratus**.

CÚMULUS s.m. Formațiune de nori groși, albișoși, cu aspect de grămezi izolate, al căror contur se modifică neîncetat și care apar la înălțimi de peste 1 000 m, frecvenți în anotimpul cald. — Din fr., lat. **cumulus**.

CUMVÁ adv. 1. Într-un fel oarecare; oarecum. 2. Din întâmplare, eventual, poate. — **Cum + va** (= vrea).

CUNEIFORM, -Ă, *cuneiformi, -e*, adj., s.f. 1. Adj. Care este în formă de cui. ⇨ *Sciere cuneiformă* = sistem de scriere cu litere în formă de cui săpate în piatră sau imprimare pe tăblițe de argilă, folosit de unele popoare orientale antice. 2. S.f. Literă folosită în acest sistem de scriere. [Pr.: -ne-i] — Din fr. **cunéiforme**.

CUNETĂ, *cunete*, s.f. 1. Rigolă cu secțiune semicirculară, amenajată în lungul unui canal. 2. Secțiunea de curgere a unui canal navigabil. — Din fr. **cunette**.

CUNICULICULTURĂ s.f. Ramură a zootehniei care se ocupă cu creșterea iepurilor de casă. — Din fr. **cuniculiculture**.

CUNOĂȘTE, *cunoască*, vb. III. 1. Tranz. A lua cunoștință în chip veridic de obiectele și de fenomenele înconjurătoare; a stabili în chip obiectiv natura, proprietățile unui lucru, relațiile dintre fenomene, a le da o interpretare conformă cu adevărul. 2. Tranz. A avea sau a dobândi cunoștințe pe baza studiului, experienței; a fi luat cunoștință de ceva. 3. Tranz. A ști, a afla cine este cineva, a identifica ceva; a fi făcut (personal) cunoștință cu cineva, a fi luat cunoștință de ceva. ⇨ Expr. *A nu cunoaște moarte* = (despre obiecte) a fi trainic, durabil. *A-și cunoaște* (sau *a nu-și cunoaște*) *lungul nasului* = a-și da (sau a nu-și da) seama de ce i se cuvine sau i se poate permite. *A face cunoșcut* (cuiva ceva) = a da de știre, a preveni, a avertiza. ⇨ A ști felul de a fi al cuiva. ⇨ Expr. *A cunoaște lumea* = a avea experiența vieții. ⇨ A recunoaște, a identifica. ⇨ A distinge, a deosebi pe cineva sau ceva. ⇨ A avea de-a face cu ceva, a fi în deplină cunoștință de cauză. *Cunosc eu bunătața ta*. 4. Refl. (impers.) A se băga de seamă, a se remarca, a se descoperi. ⇨ A avea efect, a nu se întâmpla în zadar. *Pe unde a trecut, se cunoaște*. ⇨ Expr. (Tranz.) *A cunoaște ceva* = a se alege cu un profit, cu un beneficiu. 5. Tranz. A admite ca adevărat; a nu tăgădui. 6. Intrans. (Rar) A-și arăta recunoștința pentru ceva; a răsplăti. 7. Tranz. A admite calitatea sau titlul cuiva. 8. Tranz. A-și da seama de ceva; a înțelege, a ști. — Lat. pop. **conoscere** (= *cognoscere*).

CUNOĂȘTERE, *cunoașteri*, s.f. Acțiunea de a cunoaște și rezultatul ei. 1. Reflectare în conștiință a realității existente independent de subiectul cunoscător. ⇨ *Teoria cunoașterii* = studiul critic al problemelor pe care le ridică determinarea originii și valorii cunoașterii. 2. Faptul de a poseda cunoștințe, informații date asupra unui subiect, asupra unei probleme; cunoștință (1). — V. **cunoaște**.

CUNOSCĂTOR, -OARE, *cunoscători, -oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care posedă cunoștințe speciale, temeinic într-un domeniu; expert. ⇨ (Persoană) care are un gust rafinat. — **Cunoaște + suf. -ător**.

CUNOSCÚT, -Ă, *cunoscuți, -te*, adj., s.m. și f. 1. (Persoană) care se cunoaște, care se știe. ⇨ (Persoană) care poate fi ușor de recunoscut. 2. (Persoană) care a făcut cunoștință cu cineva. ⇨ (Persoană) care se bucură de o anumită reputație, de notorietate. — V. **cunoaște**.

CUNOȘTÍNȚĂ, *cunoștințe*, s.f. 1. Cunoaștere (2). ⇨ Expr. *A avea* (sau *a lua*) *cunoștință de ceva* = a ști, a fi informat. *A aduce* (ceva) *la cunoștința cuiva* = a informa pe cineva (despre ceva). *A aduce la cunoștința publică* = a da de știre tuturor. *În cunoștință de cauză* = cunoscând bine ceva. ⇨ Facultatea de a simți, de a primi impresii din afară. ⇨ Expr. *A-și pierde cunoștința* = a nu mai ști de sine, a leșina. (Rar) *A-și veni în cunoștință* = a se trezi din leșin. ⇨ (Rar) Minte, rațiune. 2. (La pl.) Totalitatea noțiunilor, ideilor, informațiilor pe care le are cineva într-un domeniu oarecare. 3. Persoană pe care vorbitorul o cunoaște. ⇨ Expr. *A face cunoștință cu cineva* = a lega relații sociale cu o persoană. (Fam.) *A face cuiva cunoștință cu cineva* = a prezenta pe cineva cuiva. 4. (Înv.) Mulțumire, recunoștință. — **Cunoaște + suf. -ință** (3 după fr. *connaissance*).

CUNUNĂ, *cunún*, vb. I. 1. Refl. recipr. A se căsători religios. 2. Tranz. (Despre preoți) A oficia slujba cununiei. ⇨ A fi naș la cununie. ⇨ (Despre părinți) A-și căsători după ritualul religios fiul sau fiica. — Lat. **coronare**.

CUNUNĂT, -Ă, *cununați, -te*, adj. Căsătorit după ritualul religios. — V. **cununa**.

CUNUNĂ, *cununi*, s.f. 1. Împletură în formă circulară, făcută din flori, frunze sau ramuri (care se pune pe cap). ⇨ Expr. *A sta cunună împrejurul cuiva* = (despre un grup de persoane) a sta împrejurul cuiva, formând un

cerc închis. *Cunună de raze* (sau *de lumină*) = aureolă. *Cunună de munți* (sau *de dealuri, de păduri*) = lanț, șir de munți sau de dealuri, de păduri, dispuse în cerc. 2. Coroană care se acorda în Antichitate învingătorilor (în război și la concursurile sportive sau literare). ⇨ Fig. Glorie, faimă, renume. 3. Coroană care se așază pe capul celor care se căsătoresc după ritualul religios. 4. Funie, împletitură de ceapă, de usturoi etc. 5. Grindă principală cu care se închide în partea de sus un perete de lemn și pe care se reazemă celelalte grinzi ale tavanului și ale acoperișului. — Lat. **corona**.

CUNUNIE, *cununii*, s.f. 1. Căsătorie (religioasă). ⇨ Loc. adj. *Cu cununie* = (despre soț sau soție) căsătorit religios. ⇨ Expr. *A lua* (pe cineva) *cu cununie* = a se căsători cu cineva religios. 2. (Concr.) Cunună (3). ⇨ Expr. *A(-și) pune cununile* (pe cap) = a (se) cununa. — **Cununa + suf. -ie**.

CUNUNITĂ, *cununițe*, s.f. 1. Diminutiv al lui *cunună*. 2. (Bot.) Ciritel. — **Cunună + suf. -iță**.

CUPAJ, *cupaje*, s.n. Operație de amestecare a mai multor varietăți de vin, după anumite metode, în vederea obținerii unui anumit tip de vin; cupajare. — Din fr. **cupage**.

CUPAJÁRE, *cupajări*, s.f. Cupaj. — Din **cupaj**.

CUPÁR, *cupari*, s.m. Dregător domnesc, în Evul Mediu, în Moldova, care avea funcția de ajutor al paharnicului; titlu purtat de acest dregător. — **Cupá** + suf. -ar.

CÚPÁ¹, *cupe*, s.f. 1. Vas de băut mai mult larg decât adânc (cu picior); pahar cu picior, în formă de potir cu gura largă, din care se beau băuturi alcoolice. ⇨ Conținutul unui astfel de vas sau de pahar. ⇨ Fig. Caliciu. 2. (Pop.) Unitate de măsură pentru lichide (mai mare de un litru). ⇨ Cană, vas având această capacitate. 3. Trofeu în formă de cupá¹ (1), care se atribuie câștigătorului unei competiții sportive; p. ext. competiție sportivă desfășurată în vederea câștigării unui astfel de premiu. ⇨ Sistem de organizare și de desfășurare a unor competiții sportive, în care câștigătorul final este desemnat prin eliminarea succesivă a adversarilor, primind drept trofeu o cupá¹ (3). 4. Piesă metalică în formă de vas deschis, montată la elvatoare și la alte mașini și în care se pot încălca materiale lichide, pulverulente, pământ sau piatră. 5. Plantă cu tulpina foarte scurtă, care face o singură floare albastră-azurie (*Gentiana acantis*). ⇨ Compus: *cupa-vacii* = plantă agățătoare cu frunze în formă de săgeată și cu flori mari, albe, asemănătoare cu ale zorelelor (*Calystegia sepium*). — Lat. **cuppa** (cu sensuri după fr. *coupe*), (2) magh. **kupa**.

CÚPÁ², *cupe*, s.f. Una dintre culorile cărților de joc (în formă de inimă de culoare roșie). — Din ngr. **kúpa**.

CÚPÁ³, *cupe*, s.f. Tăietură în croitorie; croială. — Din fr. **coupe**.

CUPEÁ s.f. v. **cupeu**.

CUPELÁȚIE s.f. Procedeu industrial de extragere a aurului și argintului din minereurile bogate în plumb, constând în topirea minereului într-un curent puternic de aer și în separarea plumbului sub formă de zgură. — Din fr. **cupellation**.

CUPELĂ, *cupele*, s.f. Vas confecționat dintr-un material refractar poros, folosit la extragerea metalelor prin cupelație. — Din fr. **cupelle**.

CUPERÓS, -OÁȘĂ, *cuperosi, -oase*, s.m. și f., adj. (Persoană) care suferă de cuperoză. — După fr. **cuperosé**.

CUPERÓZĂ, *cuperoze*, s.f. Inflamație cronică a glandelor cutanate ale feței. ⇨ Nume dat vinișoarelor roșii sau vinete care apar la oamenii în vârstă în jurul nasului și pe umerii obrajilor. — Din fr. **cuperose**.

CUPÉT, -Ă, *cupeți*, s.m. (Reg.) Negustor. — Din sl. **kupiči**.

CUPÉU, *cupeuri*, s.n. 1. Trăsură (sau, în trecut, automobil) de lux, închisă, în general cu două locuri, în care vizitiul stă în exteriorul caroseriei. 2. Compartiment de călători într-un vagon de cale ferată. [Var.: (rar) **cupeá** s.f.] — Din fr. **coupé**.

CUPÍD, -Ă, *cupizi, -de*, adj. Apucător, avid de câștig; lacom, hrăpăreț. — Din fr. **cupide**, lat. **cupidus**.

CUPIDITÁTE s.f. Lăcomie mare de bani, sete de câștig. — Din fr. **cupidité**, lat. **cupiditas, -atis**.

CUPÍȚ, -Ă, *cupiți, -te*, adj. (Reg.) Zgârcit. — Din **cupi** (puțin folosit, „a strânge” < sb.).

CUPÍU, *cupiuri*, s.n. Bilet de hârtie cu imprimare specială (emis ca monedă sau ca bancă cu anumită valoare nominală). — Et. nec.

CUPLÁ, *cuplez*, vb. I. Tranz. (Tehn.) A lega, a reuni două sau mai multe elemente într-un sistem pentru a face posibil un transfer de energie între acestea; a cupla. ⇨ Refl. recipr. Fig. (Despre oameni) A forma un cuplu, o pereche. — Din fr. **coupler**.

CUPLÁJ, *cuplaje*, s.n. 1. Faptul de a cupla; legătură realizată între două sau mai multe circuite electrice prin rezistoare, bobine, condensatoare etc. sau prin intermediul câmpului electromagnetic variabil. 2. Organ de mașină care face legătura între doi arbori coaxiali pentru a transmite rotația și puterea de la arborele conducător la arborele condus. 3. Manifestație

sportivă alcătuită din două sau mai multe meciuri (de același fel) care se desfășoară în continuare pe același teren. — Din fr. **couplage**.

CUPLĂRE, *cuplări*, s.f. Acțiunea de a (se) *cupla* și rezultatul ei. — V. **cupla**.

CUPLĂȚ, *-Ă, cuplați, -te*, adj. (Tehn.) Legat, reunit într-un sistem. — V. **cupla**.

CÚPLĂ, *cuple*, s.f. Legătură între două elemente în contact, care au și posibilitatea de micșorare relativă. ♦ Dispozitiv care leagă între ele două vehicule de cale ferată. — Din fr. **couple**.

CUPLĂTOR, *cuplători*, s.m. Lucrător miner însărcinat cu cuplarea vagonetelor. — **Cupla** + suf. *-tor*.

CUPLÉT, *cuplete*, s.n. 1. Scurtă piesă muzicală vocală, cu conținut vesel sau satiric, inspirat din actualitățile zilei, în care toate strofele textului se cântă cu același refren. ♦ Cântec intercalat între scenele unui vodevil. ♦ Secțiune intercalată între refrenele unui rondo. 2. Poezie satirică alcătuită din mai multe strofe și un refren. 3. Strofa a unui cântec sau a unei poezii terminată prin-tr-un refren. — Din fr. **couplet**.

CUPLETIST, *-Ă, cupletisti, -ste*, s.m. și f. Persoană care cântă, recită sau compune cuplete. — **Cuplet** + suf. *-ist*.

CUPLOR, *cuploare*, s.n. (Elt.) Dispozitiv utilizat pentru conectarea a două sisteme de același fel (mașini, circuite electrice). ♦ *Cuplor acustic* = dispozitiv care conectează terminalele unor sisteme de calcul prin intermediul rețelei telefonice. — Din engl. **coupler**.

CÚPLU, *cupluri*, s.n. 1. Pereche formată din persoane (de sex opus). 2. (Fiz.) Sistem compus din două forțe antiparalele. — Din fr. **couple**.

CUPOLĂ, *cupole*, s.f. Partea de formă semisferică, poligonală sau eliptică care alcătuiește acoperământul unui dom, unei turle sau unui mare edificiu; boltă. — Din fr. **cupole**.

CUPÓN, *cupoane*, s.n. 1. Parte a unui titlu de rentă sau a unei acțiuni bancare care se decupează la scadență pentru a-i servi titularului la încasarea dobânzii sau a dividendelor. 2. Parte detașabilă dintr-un bilet, de pe un cotor etc. care conferă deținătorului anumite drepturi. 3. Bucată mică de metraj, rămasă dintr-un val de material textil. — Din fr. **coupon**.

CUPRĂ, *cuprez*, vb. I. Tranz. A acoperi suprafața unor obiecte metalice cu un strat de cupru; a arămi. — Din **cupru**.

CUPRĂRE, *cuprări*, s.f. Acțiunea de a *cupra* și rezultatul ei; arămire. — V. **cupra**.

CUPRĂȚ, *-Ă, cuprați, -te*, adj. Acoperit cu un strat (subțire) de cupru. — V. **cupra**.

CUPRESACÉE, *cupresacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante rășinoase, cu frunze persistente, aciculare sau în formă de solzi și cu flori unisexuate mici; (și la sg.) plantă (arbore sau arbusc) care face parte din această familie. — Din fr. **cupressacée**.

CÚPRIC, *-Ă, cuprici, -ce*, adj. Care conține cupru, privitor la cupru. — Din fr. **cuprique**.

CUPRIFÉR, *-Ă, cupriferi, -e*, adj. Care conține cupru. — Din fr. **cuprifère**.

CUPRINDE, *cuprind*, vb. III. I. Tranz. 1. A prinde, a apuca ceva de jur-împrejur cu mâinile sau cu brațele. ♦ Tranz. și refl. recipr. A (se) îmbrățișa. ♦ (Înv.) A lua prizonier; a captura. 2. Fig. A îmbrățișa cu privirea; a vedea; a înțelege, a cunoaște. ♦ A închide în sine; a îngloba. 3. (Despre o haină) A fi potrivită pentru corpul cuiva. 4. (Reg.) A bara, a bloca, a închide un drum. *I-a cuprins calea*. II. 1. Tranz. A acoperi din toate părțile; a învălui. 2. Tranz. A pune stăpânire; a cuceri. ♦ Fig. (Despre idei, mișcări sociale) A pătrunde în...; a atrage. ♦ Fig. (Despre stări fizice sau sufletești) A apuca, a stăpâni. 3. Refl. (Pop.) A-și mări averea; a se îmbogăți. III. Tranz. 1. (Despre corpuri) A umple un spațiu cu volumul sau cu dimensiunile sale; a ocupa. 2. (Despre numere) A include, a conține în valoarea, în mărimea pe care o reprezintă. *Numărul patru cuprinde de două ori numărul doi*. ♦ Refl. A intra de un anumit număr de ori în alt număr. *Numărul doi se cuprinde de două ori în numărul patru*. ♦ (Despre texte) A fi alcătuit din...; a îngloba în structura sa...; a avea în compoziția sa... ♦ (Refl.) (Despre epoci istorice sau geologice) A se întinde pe o perioadă de... [Perf. s. *cuprinsei*, part. *cuprins*. — Var.: **coprinde** vb. III] — Lat. **comprehendere** (= *comprehendere*).

CUPRINDERE, *cuprinderi*, s.f. Acțiunea de a (se) *cuprinde* și rezultatul ei. ♦ Încadrare, atragere într-un domeniu de activitate. ♦ (Înv.) Conținut (al unei opere). ♦ (Rar) Interior. [Var.: **coprindere** s.f.] — V. **cuprinde**.

CUPRINS¹, *cuprinsuri*, s.n. I. 1. Conținut. *Cuprinsul cărții*. ♦ Sumar (II 2). 2. Întindere, suprafață. ♦ Spațiu înconjurător. ♦ (Înv.) Loc, ținut. II. (Înv.) 1. Stăpânire. ♦ (Concr.) Proprietate. 2. Curte întărită a unui castel. [Var.: **coprins** s.n.] — V. **cuprinde**.

CUPRINS², *-Ă, cuprinsi, -se*, adj. 1. (Rar) Îmbrățișat (unul cu altul). 2. (Pop.) Înstărit, bogat. — V. **cuprinde**.

CUPRINZĂTOR, *-OARE, cuprinzători, -oare*, adj. Care cuprinde mult; care are un conținut bogat; care conține esențialul. ♦ Expr. *Scurt și cuprinzător* = a) formulă prin care se arată că o expunere este redusă la esențial; b) fără

nicio discuție, categoric, e în zadar să mai lungim vorba. [Var.: **coprinzător, -oare** adj.] — **Cuprinde** + suf. *-ător*.

CUPRISM s.n. Otrăvire provocată de consumarea unor alimente fierte sau prăjite în vase de aramă. — Din fr. **cuprisme**.

CUPRÍT s.m. Oxid natural de cupru. — Din fr. **cuprite**.

CUPRONÍCHEL s.n. Denumire dată aliajelor de cupru și nichel. — Din germ. **Kupronickel**, fr. **cupro-nickel**.

CUPRÓS, *-OĂSĂ, cuprosoi, -oase*, adj. (Chim.) Care conține cupru (monovalent). — **Cupru** + suf. *-os*.

CUPROXÍD, *cuproxizi*, s.m. Oxid de cupru. ♦ Redresor folosit în radio, compus din mai multe discuri de cupru acoperite cu un strat de oxid de cupru. — Din fr. **cuproxide**.

CÚPRU s.n. Element chimic, metal de culoare roșiatică, foarte maleabil, ductil și bun conducător de căldură și de electricitate, cu numeroase întrebuințări în industria tehnică, în fotogravură, galvanoplastie, la obținerea de aliaje etc.; aramă. — Din lat. **cuprum**.

CUPTÓR, *cupatoare*, s.n. 1. Construcție de cărămidă, de piatră, de metal sau de lut, pentru copt pâinea și alte produse de panificație. ♦ Cantitate de pâine, de plăcinte etc. care se poate coace o dată. ♦ Platformă zidită în prelungirea vetrei și pe care se doarme la țară. ♦ Expr. *A sta (sau a zăcea) pe cuptor* sau *a se muta de pe vatră pe cuptor* = a trândăvi. *A aduce (părinților) noră pe cuptor* = a se însura. ♦ *Despărțitură la mașina de gătit, la aragaz, în care se coc prăjiturile, pâinea sau se rumenesc mâncărurile*. 2. Construcție specială de încălzire, constituită dintr-o cameră cu pereți metalici căptușiți cu material refractar în vederea supunerii unui material la tratamente termice, de topire sau la alte operații tehnologice. ♦ *Cuptor de cărămizi* = cantitate de cărămizi brute (din argilă) așezate în așa fel încât să poată fi încălzite până la incandescență de un foc central înăbușit. *Cuptor de var* = varniță. 3. Fig. Căldură mare; arșiță. ♦ (Pop.; în sintagma) *Luna lui cuptor* = (luna) iulie. — Lat. ***coctorium**.

CUPTORĂR, *cuptorari*, s.m. 1. Lucrător la un cuptor (2). 2. Meseriaș care face cupatoare (1). — **Cuptor** + suf. *-ar*.

CUPTORĂȘ, *cuptorășe*, s.n. Diminutiv al lui *cuptor* (1). — **Cuptor** + suf. *-aș*.

CÚPULĂ, *cupule*, s.f. Organ în formă de cupă¹ mică, aflat la baza ghindei și a altor fructe. — Din fr. **cupule**, lat. **cupula**.

CUPULIFÉRĂ, *cupulifere*, s.f. (La pl.) Familie de plante al căror fruct are cupulă; (și la sg.) plantă din această familie. — Din fr. **cupulifère**.

CUPURĂ, *cupuri*, s.f. Tăietură; *spec.* articol, parte dintr-un articol, anunț etc. decupate dintr-o publicație [Pr.: *cupură*] — Din fr. **coupure**.

CUR, *cururi*, s.n. (Pop.) Șezut, popou. — Lat. **culus**.

CURĂ¹, *curez*, vb. I. Tranz. (Rar) A îngrijii, a trata un bolnav sau o boală. ♦ Refl. A se supune unui tratament medical, unei cure. — Din germ. **kurieren**.

CURĂ², *curez*, vb. I. Tranz. (Reg.) A desface frunzele sau boabele de pe știuleții porumbului. — Lat. **curare** „a îngrijii, a curăța”.

CURĂBIL, *-Ă, curabili, -e*, adj. Care se poate vindeca. — Din fr. **curable**, lat. **curabiles**.

CURAÇÃO s.n. Băutură făcută din coji de portocale amare, din zahăr și alcool. [Pr.: *curasáo*] — Din fr. **curaçao**.

CURAGIÓS, *-OĂSĂ* adj. v. **curajos**.

CURĂJ s.n. Forța morală de a înfrunta cu îndrăzneală primejdiile și neajunsurile de orice fel; îndrăzneală, fermitate în acțiuni sau în manifestarea convingerilor; tărie de caracter, temeritate, bărbăție. ♦ (Cu valoare de interjecție) Fii îndrăzneț, tare! nu te lăsa! [Var.: (pop.) **coráj** s.n.] — Din fr. **courage**.

CURAJÓS, *-OĂSĂ, curajoși, -oase*, adj. Plin de curaj; îndrăzneț, ferm. [Var.: **curagiós, -oásă** adj.] — Din fr. **courageux**.

CURAMĂ s.f. (Înv.) Colectă. — Din ngr. **kuramas**.

CURĂNT, *-Ă, curanți, -te*, adj. (În sintagma) *Medic (sau doctor) curant* = medicul sub a cărui direcție îngrijire se află un bolnav. — Din fr. **cura**¹.

CURĂNTĂ, *curante*, s.f. Vechi dans francez cu mișcări vioaie; melodie după care se execută acest dans. ♦ Parte dintr-o suită instrumentală. — Din fr. **courante**.

CURARA s.f. Substanță de origine vegetală sau animală, ori obținută prin sinteză, cu acțiune paralizantă, utilizată ca anestezic și la reanimare. — Din fr. **curare**.

CURARISÍ, *curarisesc*, vb. IV. Refl. și tranz. (Înv. și fam.) A (se) supune unui tratament medical; p. ext. a (se) vindeca. — Din ngr. **kuráro**.

CURARISÍRE, *curarisiri*, s.f. (Înv. și fam.) Acțiunea de a (se) *curarisi* și rezultatul ei. — V. **curarisi**.

CURARIZĂRE s.f. Administrare de curara. — Din **curara**.

CURĂȚ, *-Ă, curăți, -te*, adj., adv. I. Adj. 1. De pe care s-a scos murdăria, lipsit de murdărie, de praf, de pete etc. ♦ Expr. (Substantivat) *A trece (sau a scrie etc.) pe curăț* = a transcrie ceva, fără greșală sau corectură, pe altă foaie sau pe alt caiet. ♦ (Despre aer) Lipsit de impurități; proaspăt. ♦ (Despre o încăpere, o casă) Bine întreținut; îngrijit. ♦ (Despre vase) Din care

se poate mânca sau bea. ♦ (Despre ființe) Care iubește curățenia. **2.** Fig. Fără vină, decent, ireproșabil (ca ținută, comportare). **3.** Fig. Cinstit, sincer, leal. ♦ Pur, nevinovat, cast. **4.** (Despre cer, văzduh) Fără nori; senin, clar. ♦ (Despre apă, lacrimi, pietre prețioase etc.) Transparent, cristalin, limpede. **5.** Pur, neamestecat. *Grâu curat*. **6.** Fig. (Despre voce, glas etc.) Sonor, clar, cristalin. **7.** Fig. Lămurit, deslușit, clar, deschis. ♦ Expr. (Fam.) *Vorbă curată* = vorbă spusă fără înconjur, în mod categoric. **8.** Veritabil, autentic, adevărat. **9.** (În superstiții) Asupra căruia nu apasă un blestem sau o vrajă; care nu este sub influența diavolului. ♦ Expr. *Nu-i lucru curat* = este ceva la mijloc, a intervenit ceva anormal, nefiresc. **II.** Adv. Clar, precis, întocmai, exact. — V. **cur**².

CURATĂLĂ, *curatele*, s.f. Instituție legală pentru ocrotirea unei persoane care are capacitate civilă, dar care, din cauza bătrâneții, a unei boli ori infirmități fizice sau a lipsei îndelungate de la domiciliu, nu-și poate administra singură bunurile și apăra interesele și nici nu a putut să-și desemneze un reprezentant. — Din fr. *curatelle*, lat. *curatela*.

CURATIV, *-Ă*, *curativi*, *-e*, adj. Care lecuiește, vindecă. ♦ *Medicină curativă* = parte a medicinei care se ocupă cu tratarea și cu vindecarea bolilor. — Din fr. *curatif*.

CURATOR, *curatori*, s.m. Persoană care exercită drepturile și execută obligațiile decurgând din curatelă. — Din fr. *curateur*, lat. *curator*.

CURĂ, *cure*, s.f. Tratament medical pe o anumită durată; aplicare metodică a unor mijloace terapeutice (băi, regim, consum de fructe, legume etc.). ♦ *Cură balneoclimatică* = folosire în scop terapeutic a apelor minerale, a nămolurilor, a factorilor climatici etc. — Din fr. *cure*, lat. *cura*.

CURĂTURĂ, *curături*, s.f. **1.** Loc într-o pădure curățat de arbori, de mărăcini etc. pentru a putea fi cultivat; runc. **2.** Deal sau povârniș acoperit cu vii. — *Cura*² + suf. *-ătură*.

CURĂȚĂ, *curăț*, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A face să dispară murdăria, a înlătura impuritățile de pe ceva sau de pe sine. ♦ Tranz. A îndepărta coaja, pielea de pe fructe, legume sau de pe ouă. **2.** Tranz. și refl. A (se) vindeca de o boală (de piele). **3.** Tranz. A îndepărta asperitățile, depunerile, materialele nefolositoare de pe o piesă, de pe un obiect, de pe un teren etc., în vederea recondiționării, îmbunătățirii aspectului său pentru unele operații tehnologice ulterioare. **II.** Fig. **1.** Tranz. și refl. A (se) debarasa, a (se) salva, a (se) descotorisi (de ceva rău). **2.** Refl. (În limbajul bisericesc) A se mântui, a se purifica. **3.** Tranz. (Fam.) A omorî. ♦ Refl. A muri. **4.** Tranz. și refl. A face să rămână sau a rămâne fără nici un ban. [Var.: (pop.) *curăț* vb. IV] — Din **curat**.

CURĂȚARE, *curățări*, s.f. Acțiunea de a (se) *curăța* și rezultatul ei. [Var.: *curățire* s.f.] — V. **curăța**.

CURĂȚĂT s.n. Faptul de a (se) *curăța*. [Var.: *curățit* s.n.] — V. **curăța**.
CURĂȚĂTORIE, *curățătorii*, s.f. **1.** Atelier în care se curăță (chimic) obiecte de îmbrăcăminte sau de uz casnic confecționate din țesături; spălătorie chimică. **2.** Atelier în care se efectuează curățarea pieselor turnate. [Var.: *curățitorie* s.f.] — *Curățat* + suf. *-orie*.

CURĂȚEL, *-ICĂ*, *curăței*, *-ele*, adj. Diminutiv al lui *curat*; destul de curat, îngrijit; *p. ext.* (despre oameni) frumușel, drăguț, simpatic. ♦ Lucrat îngrijit; buniceal. — *Curat* + suf. *-el*, *-ică*.

CURĂȚENIE, *curățenii* s.f. **1.** Calitatea de a fi curat; starea, înfățișarea unei ființe curate sau a unui lucru curat. **2.** Înlăturare a murdăriei, a prafului, a gunoalului și punerea lucrurilor în ordine într-o locuință; dereticare. **3.** Purgativ, laxativ. — *Curat* + suf. *-enie*.

CURĂȚI vb. IV v. **curăța**.
CURĂȚIE s.f. (Înv.) Cinst; nevinovăție, castitate. — *Curat* + suf. *-ie*.
CURĂȚIRE s.f. v. **curățare**.
CURĂȚIT s.n. v. **curățat**.

CURĂȚITOR, *-OARE*, *curățitori*, *-oare*, adj., s.f., s.n. **1.** Adj. Care curăță. **2.** S.f. Mașină sau instalație folosită la separarea corpurilor străine dintr-un material pulverulent, granular etc. **3.** S.n. Unealtă, aparat sau dispozitiv utilizat la desprinderea depunerilor, impurităților etc. de pe suprafața pieselor. **4.** S.n. Aparat pentru separarea dintr-un fluid a unei faze formate din particule de lichid sau de solid. — *Curăți* + suf. *-tor*.
CURĂȚITORIE s.f. v. **curățătorie**.

CURĂND adv. **1.** (Temporal) Peste puțin timp; îndată, imediat, numaidecât. ♦ *În curând* = în scurt timp, nu peste mult timp. *Pe curând* = în scurtă vreme, la scurt interval de timp (în raport cu prezentul). *De curând* = cu puțin timp înainte, nu demult. ♦ (Adjectival; înv.) *În curândă vreme*. **2.** (Modal) Degrabă, repede. *Zilele treceau curând*. ♦ *Mai curând* = **a)** mai repede, mai degrabă; **b)** mai ușor, mai bucuros. — Lat. **currento**.

CURB, *-Ă*, *curbi*, *-e*, adj., s.f. I. Adj. (Despre linii) În formă de arc; arcuit, încovoiat; (despre un plan) boltit. **II.** S.f. **1.** Figură geometrică având o singură dimensiune; linie care nu este dreaptă. **2.** Linie care reprezintă grafic o relație între două mărimi variabile, trecute una în abscise și cealaltă în ordonate. **3.** Porțiune din traseul unei căi de comunicație terestră cu axa curbă (I), care

racordează două aliniamente continue ale căii respective. ♦ Expr. *A lua curba* = (despre vehicule) a vira, a coti. **4.** Linie care descrie grafic fazele succesive ale variațiilor unui fenomen. *Curba de temperatură*. **5.** (În sintagma) *Curba de nivel* = linie de pe o hartă care unește punctele de egală altitudine, căpătând valoarea în raport cu un anumit plan de referință (de obicei nivelul mării). *Curba batimetrică* = linie de pe o hartă care unește punctele de egală adâncime ale reliefului fundului apelor (oceane, mări, lacuri). **6.** (Ec. pol.; în sintagma) *Curba de sacrificiu* = denumire dată în 1931–1933, în România, reducerii salariilor și pensiilor muncitorilor și funcționarilor publici. — Din fr. **courbe**.

CURBĂ, *curbez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) face curb (I), a (se) încovoia, a (se) îndoii, a (se) arcuri. — Din fr. **courber**.

CURBĂRE, *curbări*, s.f. Acțiunea de a (se) *curba*; arcuire, încovoiere. — V. **curba**.

CURBĂT, *-Ă*, *curbați*, *-te*, adj. Încovoiat, arcuit, îndoit. — V. **curba**.
CURBATURĂ, *curbaturi*, s.f. Durere musculară, însoțită de o stare de epuizare, provocată de o boală sau după o solicitare fizică mare. — Din fr. **courbature**.

CURBETĂ, *curbete*, s.f. Săritură a calului cu picioarele din față ridicate. — Din fr. **courbette**.

CURBILINIU, *-IE*, *curbilinii*, adj. Care urmează o linie curbă; alcătuit din (sau închis între) linii curbe. — **Curb(ă)** + **linie** (după fr. *curviligne*).

CURBIMÉTRU, *curbimetre*, s.n. Instrument cartografic pentru măsurarea distanțelor curbe pe planuri și hărți topografice. — **Curbă** + **metru** (după fr. *curvimètre*).

CURBÜRĂ, *curburi*, s.f. Îndoitură în formă de arc; loc unde se găsește o astfel de îndoitură. — Din fr. **courbure**.

CURCĂN, *curcani*, s.m. **1.** Pasăre domestică mare, originară din America, cu coada lată care se desfășoară în formă de evantai (*Meleagris gallopavo*); *p. rest.* masculul curcii. ♦ Expr. *A se umfla în pene ca un curcan* = a se îngâmfa, a-și da aere. ♦ (Depr.; în trecut) Sergent de stradă; vardist. **2.** Fig. Poreclă dată dorobanților români din războiul de la 1877–1878. — **Curcă** + suf. *-an*.

CURCĂ, *curci*, s.f. Femela curcanului; *p. ext.* curcan. ♦ *Curcă bronzată* = rasă de curci crescută și în țara noastră, cu greutate corporală mare. ♦ Expr. *A fi* (sau *a sta, a umbla*) *ca o curcă plouată* (sau *beată*) = a fi (sau a sta, a umbla) abătut, dezorientat, zăpăcit. *Nici curcă, nici curcan*, se spune despre cel care nu are o situație precisă. *Râd și curcile* = e din cale-afară de caraghios. — Din bg. **kurka**.

CURCĂNĂȘ, *curcănași*, s.m. Diminutiv al lui *curcan*. — **Curcan** + suf. *-aș*.
CURCĂNIE, *curcănie*, s.f. (Fam.) Furtișag, potlogărie. — **Curcan** + suf. *-ie*.

CURCUBĂTĂ s.f. v. **curcubetă**.
CURCUBETĂ, *curcubete*, s.f. (Reg.) **1.** Dovleac (*Cucurbita pepo maxima*). **2.** Tigvă. [Var.: **curcubată** s.f.] — Lat. **curcubita**.

CURCUBÉU, *curcubeie*, s.n. **1.** Fenomen optic datorat refracției, reflexiei totale și dispersiei luminii solare în picăturile de apă din atmosferă și care are aspectul unui imens arc multicolor desfășurat pe cer. ♦ Fascicul de raze luminoase care apar uneori noaptea pe bolta cerească. **2.** Plantă erbacee cu frunzele și cu tulpina păroase, cu flori mari, roșii-purpurii și cu fructele capsule (*Lychnis coronaria*). — Cf. lat. *curvus* „îndoit”, „curb”, *concurvare* „a îndoii”.

CÚRE vb. III v. **curge**.
CUREĂ, *curele*, s.f. **1.** Fâșie lungă din piele, cânepă, material plastic etc. cu numeroase întrebuințări; *spec.* o astfel de fâșie folosită pentru a lega, a strânge, a fixa ceva (în jurul mijlocului); cingătoare. ♦ Expr. *A-i ține* (pe cineva) *curea* (sau *curelele*) = a avea curaj; a cuteza; a fi în stare (să...).

2. (În sintagma) *Curea de transmisie* = **a)** bandă de piele sau de pânză continuă, flexibilă și rezistentă, cu ajutorul căreia se poate transmite mișcarea de rotație și puterea corespunzătoare de la un scripete (sau un arbore) de mașină la altul; **b)** fig. ceea ce servește ca intermediar pentru a transmite ceva. **3.** (Înv. și pop.) Măsură de lungime egală cu circa 16 picioare; *p. ext.* fâșie lungă și îngustă de pământ. — Lat. **cornigla**.

CURÉCHI, *carechi*, s.m. **1.** (Reg.) Varză. **2.** (În sintagma) *Curechi-de-munte* = plantă erbacee din familia compozelilor, cu flori galbene-aurii și cu fructe achene prevăzute cu peri (*Ligularia glauca*). — Lat. **colic(u)lus** (= *cauliculus*).
CURELĂR, *curelari*, s.m. Persoană specializată în confecționarea curelelor sau a hamurilor etc. și la întreținerea lor. — **Curea** + suf. *-ar*.

CURELĂRIE¹ s.f. Meșteșugul sau meseria curelarului. — **Curelar** + suf. *-ie*.
CURELĂRIE², *curelării*, s.f. **1.** Atelierul curelarului sau secție dintr-o întreprindere unde se lucrează și se repară curele și alte articole de piele; magazin unde se vând astfel de articole. **2.** Obiecte fabricate din piele; *p. ext.* mulțime de curele. — **Curea** + suf. *-arie*.

CURELĂȘĂ, *curelușe*, s.f. Diminutiv al lui *curea* (1). — **Curea** + suf. *-ușă*.
CURÉNT, *-Ă*, *curenți*, *-te*, adj., s.m., s.n. I. Adj. **1.** (Despre vorbire) Curgător, ușor, fluent. **2.** (Despre an, lună) Care este în curs; prezent. ♦ De fiecare zi, zilnic; actual. *Lucrări curente*. ♦ *Cont curent* = cont deschis de o

unitate bancară unui client pentru păstrarea mijloacelor bănești ale acestuia și efectuarea unor operații curente (plăți și încasări). **3.** (Despre preturi) Existent într-un moment dat; în curs. ⇨ *Monedă curentă* = monedă cu valoare circulatorie. ⇨ Care circulă; obișnuit, uzual. *Expresii curente*. **4.** (În sintagma) *Apă curentă* = instalație de apă potabilă care poate fi folosită în permanență în locuințe. **II. S.m. 1.** (Și în sintagma *curent de aer*) Deplasare, mișcare a unei mase de aer dintr-un loc într-altul, cauzată de o diferență de presiune; flux. **2.** Mișcare a apei în direcția pantei; curs. ⇨ *Curent marin* (sau *oceanic*) = formă de mișcare a apelor oceanice sau maritime, cauzată de vânturile regulate sau periodice, de diferențele de temperatură și salinitate etc. **3.** (Și în sintagma *curent electric*) Deplasare ordonată, într-o anumită direcție, a purtătorilor de sarcină electrică. ⇨ *Curent electric continuu* = curent electric al cărui sens și a cărui intensitate nu variază periodic în timp. *Curent electric alternativ* = curent electric al cărui sens și a cărui intensitate variază periodic în timp. ⇨ Intensitate a curentului electric. **III. S.n.** Ansamblu de idei, opinii (politice, științifice, artistice) care sunt adoptate la un moment dat de un număr mai mare de oameni. ⇨ *Curent literar* (sau *artistic*) = mișcare artistică sau literară care reunește un număr de scriitori sau de artiști în baza unui program estetic și a unor înclinații (relativ) comune. ⇨ Expr. *A pune* (sau *a ține pe cineva*) în (sau *la*) *curent* = a informa (pe cineva) despre mersul unui lucru. *A se pune* (sau *a se ține, a fi*) în (sau *la*) *curent* = a se informa despre mersul unui lucru. *A se pune* (sau *a se ține, a fi*) în (sau *la*) *curent* (cu ceva) = a se informa cu privire la un lucru. — Din fr. *courant*.

CURENTĂ, pers. 3 *curentează*, vb. I. Tranz. (Despre un conductor de electricitate) A provoca cuiva un șoc (mai ușor) prin atingere. ⇨ Refl. (Despre ființe) A atinge un conductor electric suportând un șoc (mai ușor). — Din *curent*.

CURENTĂRE, *curentări*, s.f. Acțiunea de a (se) *curenta* și efectul ei. — V. *curenta*.

CURENTĂT, *-Ă*, *curentați*, *-te*, adj. (Despre ființe) Care a suferit un șoc (ușor) atingând un conductor electric. — V. *curenta*.

CURENTMÉTRU s.n. v. *curentometr*.

CURENTOMÉTRU, *curentometre*, s.n. Aparat pentru măsurarea intensității curenților apei. [Var.: *curentmétru* s.n.] — Din fr. *courantomètre*.

CURGĂTOR, *-OĂRE*, *curgători*, *-oare*, adj. **1.** (Despre ape) Care curge neconținut. **2.** Fig. (Despre vorbire, frază, stil) Cu debit bogat, ușor și plăcut; fluent; cursiv. **3.** (Înv.; despre an, lună) Curent (I 2). — *Curge* + suf. *-ător*.

CURGE, pers. 3 *curge*, vb. III. Intrans. **I. 1.** (Despre ape) A se mișca neconținut în direcția pantei. ⇨ Expr. *A curge gărlă* = a veni din belșug. *Va curge multă apă pe gărlă* (sau *pe Dunăre*) = va trece mult timp. *Dacă* (sau *de*) *nu curge, pică* = chiar dacă câștigul nu este mare, tot te alegi cu ceva. ⇨ (Despre ploaie) A cădea din abundență, întruna. **2.** A pluti. *Curgeau pe râu scânduri rupte*. **3.** (Despre sânge) A circula. **4.** (Despre lacrimi, sudoare; p. ext. despre sânge) A se scurge, a picura. ⇨ A supura. ⇨ (Despre unele materii trecute în stare lichidă) A se prelinge. *A curs lumânarea*. — A lăsa să se scurgă lichidul dinăuntru. *Curge butoiul*. **5.** A se desprinde din ceva, căzând succesiv, bucată după bucată. **6.** A cădea, a atârna. *Părul lung curgea în vițe până pe spate*. ⇨ Expr. *A-i curge* (cuiva) *peticele* = a fi îmbrăcat în haine zdrențoase. **7.** (Despre grupuri de ființe sau de vehicule) A se succeda neconținut, a veni mereu; a năpădi. **II. Fig. 1.** (Despre vorbe, discursuri, stil etc.) A se înșira cu ușurință. **2.** (Despre timp, viață, zile etc.) A trece, a se desfășura. **3.** (Despre termene, dobânzi) A se socoti, a începe de la... **4.** (Înv.; despre apariția unui fenomen) A rezulta, a proveni, a decurge. [Perf. s. *curse*, part. *curse*. — Var.: (Înv. și reg.) *cúre* vb. III] — Lat. *currere* (după *merge*).

CURGERE, *curgeri*, s.f. **I.** Acțiunea de a *curge*. **II. Fig. 1.** Desfășurare, trecere de timp; răstimp. **2.** Evoluție istorică, înlănțuire a evenimentelor. ⇨ Schimbare continuă; devenire. — V. *curge*.

CURIÁL, *-Ă*, *curiali*, *-e*, adj. Care aparține aceleiași curii¹; referitor la o curie¹; de curie¹. [Pr.: *-ri-ál*] — Din lat. *curialis*, fr. *curial*.

CURIÁT, *-Ă*, *curiați*, *-te*, adj. Care este compus din curii¹; format pe curii¹, pe adunări. [Pr.: *-ri-át*] — Din lat. *curiatus*.

CÚRIE¹, *curii*, s.f. **1.** Diviziune a tribunalului la romani. **2.** Administrație pontificală a Bisericii romano-catolice. — Din lat. *curia*.

CURIE², *curie*, s.m. Unitate de măsură pentru radioactivitate. [Pr.: *cú-ri*] — Din fr. *curie*.

CURIEPUNCTURĂ, *curiepuncturi*, s.f. Tratament aplicat în cancer, care constă în introducerea în țesuturi a unor ace cu radii. [Pr.: *-ri-e*] — Din fr. *curiepuncture*.

CURIÉ, *-Ă*, (1) *curieri*, *-e*, s.m. și f., (2, 3) *curiere*, s.n. **1.** S.m. și f. Factor poștal. ⇨ Persoană (în serviciul unei instituții) însărcinată să ducă la destinație corespondența, mesaje etc. ⇨ Ștafetă. **2.** S.n. (Înv.) Corespondență care se trimite sau se primește deodată; poștă. **3.** S.n. (Înv.) Nume dat unor publicații periodice (cu caracter informativ) sau unor rubrici din aceste publicații. [Pr.: *-ri-é*] — Din fr. *courier*.

CURIERÁT, *curierate*, s.n. Activitate a curierului. [Pr.: *-ri-e*] — *Curier* + suf. *-át*.

CURIETERAPIÉ s.f. Radioterapie. [Pr.: *-ri-e*] — Din fr. *curiethérapie*.

CURIÓN, *curioni*, s.m. Șeful unei curii¹ romane. ⇨ Preot care oficia sacrificiile unei curii¹ romane. [Pr.: *-ri-on*] — Din fr. *curion*, lat. *curio*.

CURIÓS, *-OÁSĂ*, *curioși*, *-oase*, adj. **1.** Care manifestă curiozitate. ⇨ Indiscret. **2.** Care stărnește curiozitate; ciudat, straniu; surprinzător, neobișnuit; original. [Pr.: *-ri-os*] — Din fr. *curieux*, lat. *curiosus*, it. *curioso*.

CURIOZITĂTE, (2) *curiozități*, s.f. **1.** Dorință de a cunoaște (amănunțit) ceva nou sau neobișnuit; manifestare a interesului pentru un lucru deosebit. ⇨ Indiscreție. **2.** Caracterul ciudat al unui lucru sau al unei ființe; (concr.) lucru interesant care se întâlnește rar; ciudățenie, raritate. [Pr.: *-ri-o-*] — Din fr. *curiosité*, lat. *curiositas*, *-atis*.

CÚRIU s.n. Element chimic radioactiv sintetic, metal de culoare argintie. [Pr.: *cúriu* — Var.: *cúrium* s.n.] — Din fr. *curium*.

CÚRIUM s.n. v. *curiu*.

CURLING s.n. Joc sportiv de origine scoțiană, între două echipe a câte patru jucători, care constă în lansarea pe gheață a unor obiecte (un fel de discuri) spre o țintă cu scopul de a o doborî sau a le plasa cât mai aproape de aceasta. [Pr.: *cárling*] — Din engl. fr. *curling*.

CURM, *curmuri*, s.n. (Reg.) Curmei. — Cf. alb. k u r m.

CURMĂ, *curm*, vb. I. I. **1.** Tranz. (Despre sfiori, frânghii, legături) A strânge tare, a pătrunde în carne; a strângula. **2.** Tranz. A tăia un lemn de-a curmezișul. ⇨ Tranz. și refl. A (se) frânge, a (se) rupe. **3.** Refl. (Despre oameni) A se apleca de mijloc. **II. Fig. 1.** Tranz. și refl. A (se) întrerupe brusc; a (se) termina. ⇨ A(-și) pune capăt vieții, zilelor; a (se) omori. **2.** Tranz. A încheia sau a întrerupe o conversație. — Cf. alb. k u r m e.

CURMÁL, *curmalí*, s.m. Arbore exotic din familia palmierilor, cu trunchiul înalt până la 25 m, cu frunze mari de 2-3 m și cu fructe comestibile (*Phoenix dactylifera*). — Din *curmalá* (derivat regresiv).

CURMÁLĂ, *curmale*, s.f. Fructul curmalului, comestibil, brun-roșcat, oval, bogat în zahăr, cu gust dulce și plăcut. — Cf. ngr. k u r m á s.

CURMÁRE, *curmări*, s.f. Acțiunea de a (se) *curma*; încetare, conținere. — V. *curma*.

CURMÁT, *-Ă*, *curmați*, *-te*, adj. **1.** (Despre o parte a corpului încinsă cu o legătură) Strâns prea tare. ⇨ (Despre membrele copiilor grași) Cu îndoituri, cu cute la încheieturi. ⇨ (Despre corpul unor insecte) Sugrumat la mijloc. **2.** (Despre un drum sau o cărare) Întrerupt. **3.** (Despre un munte, un plai etc.) Care prezintă o adâncitură. — V. *curma*.

CURMÁTÚRĂ, *curmături*, s.f. Depresiune, adâncitură pe culmea unui deal sau a unui munte; prăpastie între doi munți sau două dealuri; șă (4). — *Curma* + suf. *-ătură*.

CURMEI, *curmeie*, s.n. **1.** Bucată, capăt de funie sau de frânghie, întrebunțată pentru a lega ceva sau pentru a prizoni vitele; curm; funie de calitate proastă (făcută din coajă de tei sau de răchită). **2.** (Reg.) Mlădiță care crește din tulpina viței-de-vie. — *Curm* + suf. *-ei*.

CURMEZIȘ adv. De-a latul, transversal; pieziș. ⇨ *În lungiși și (în) curmeziș* sau *și (în) cruciși și (în) curmeziș* = în lung și (în) lat, peste tot, pretutindeni. ⇨ Loc. prep. *În* (sau *de-a*) *curmezișul* = în lat, în diagonală. ⇨ Expr. *A se pune în cruciși și în curmeziș* (sau *în curmeziș, de-a curmezișul*) = a încerca prin orice mijloace să zădărnicească ceva, a împiedica pe cineva în acțiunile sale; a se opune. [Formă gramaticală; (substantivat) *curmezișul*] — *Curma* + suf. *-iș*, sub influența sinonimului *pieziș*.

CUROPALÁT, *curopalați*, s.m. Inalt demnitar bizantin care administra palatul imperial. — Din fr. *curopalate*.

CÚRPEN, *curpeni*, s.m. **1.** Mlădiță lungă și subțire a viței-de-vie sau a altei plante agățătoare, care se încolăcește sau se agată de alte plante, de araci etc.; tulpina unor plante târătoare ca dovleacul, pepenele etc.; p. ext. ramură tânără și flexibilă. **2.** Arbust cu tulpina subțire, agățătoare și ramificată, cu flori compuse, cu flori mari, violetă sau albe, în panicule (*Clematis vitalba*). — Cf. alb. k u r p e n.

CURRÍCULUM VITAE loc. Scurtă autobiografie (scrisă) care cuprinde date referitoare la studiul, pregătirea profesională, carieră și situația familială; CV. [Pr.: *víte*] — Loc. lat.

CURRY s.n. Substanță aromatică din India, compusă din piper, curcuma etc. care se pune în mâncăruri drept condiment. [Pr.: *cár*] — Din fr. *curry*.

CURS¹, *curhuri*, s.n. I. **1.** Mișcare a unei ape curgătoare în direcția pantei; p. ext. albia, întinderea sau direcția unei ape curgătoare. **2.** (Înv.) Mers (repede). **II. Fig. 1.** Trecere, durată, interval (de timp). ⇨ Loc. prep. *În cursul...* = în timpul cât durează ceva. *În curs de...* = în timp de... **2.** Desfășurare, mers, direcție a unor evenimente. ⇨ Expr. *A da curs unei cereri* = a lua în considerare, a rezolva o cerere. **III.** Preț la care valorile mobiliare se tranzacționează, la un moment dat, la bursa de valori, în funcție de raportul dintre cerere și ofertă. ⇨ *Curs de schimb valutar* = raport de schimb dintre două monede. ⇨ *Cursul acțiunilor* = prețul la care se vând și se cumpără acțiunile la un moment dat. *Cursul bursei* = prețul la care este cotate la un

moment dat, la bursă, o hârtie de valoare, o valută străină etc. ♦ Putere de circulație a unei monede. — Lat. **cursus** (cu unele sensuri după fr. *cours*).

CURS², *curhuri*, s.n. 1. Expunere, predare a unei materii de studiu sub forma unui ciclu de lecții sau de prelegeri; *p. ext.* oră sau totalitatea orelor de program destinate acestei expunerii. 2. Ciclu de lecții tipărite în volum (și servind ca manual). — Din fr. **cours**.

CURSANT, *-Ă*, *cursanți*, *-te*, s.m. și f. Persoană care urmează un curs² special (de scurtă durată); cursist. — Din rus. **kursant**.

CURSĂ¹, *curse*, s.f. 1. Distanță parcursă regulat de un vehicul pe același itinerar și conform unui orar stabilit. ♦ (Concr.) Vehicul care parcurge o astfel de distanță. 2. Distanță parcursă de o piesă între punctele extreme într-o mișcare rectilinie alternativă. 3. (Fam.) Drum, alergătură. 4. (Sport) Întrecere care constă în parcurgerea rapidă a unei anumite distanțe, pe un traseu dinainte stabilit, alergând pe jos, călare, cu bicicleta, cu automobilul etc. ♦ Întrecere în cadrul căreia sunt programate mai multe alergări de cai. 5. (În sintagma) *Cursa înarmărilor* = efort intens de militarizare a industriei unui stat în vederea unui război. — Din fr. **course**.

CURSĂ², *curse*, s.f. 1. Dispozitiv de diferite forme pentru prinderea animalelor sălbatice; teren anume pregătit pentru ca animalul care pășește în limitele lui să fie prins; capcană. 2. Fig. Mijloc viclean pentru a prinde pe cineva spre a-l demasca sau pentru a-l face rău; uneltire, manevră. ♦ Expr. *A întinde* (sau *a pune*) *cuiva o cursă* (sau *cursa*) = a căuta să ademenească pe cineva pentru a-l prinde sau pentru a-l da de gol. *A atrage* (pe cineva) *în cursă* = a momi, a ademeni, a ispiți. *A cădea* (sau *a se prinde*) *în cursă* = a intra într-o mare încurcătură. — Cf. alb. *kurthë*.

CURSĂ³, *curse*, s.f. (Înv.) Un fel de pastilă aromatică, importată din Orient, întrebunțată pentru a parfuma încăperile. — Din ngr. **kürsi**.

CURSIÉR, *currieri*, s.m. Armăsar, cal de curse. [Pr.: *-si-er*] — Din fr. **coursier**.

CURSIST, *-Ă*, *cursiști*, *-ste*, s.m. și f. Cursant. — **Curs²** + suf. *-ist*.

CURSIV, *-Ă*, *curșivi*, *-e*, adj. 1. (Despre scriere sau vorbire; adesea adverbial) Curgător, ușor, fluent. 2. (Despre caractere de tipar) Care imită scrisul de mână, aplecat spre dreapta; italic. ♦ (Substantivat, f.) Text tipărit cu caractere de tipar cursive. — Din fr. **curșif**, lat. **curșivus**.

CURSIVITATE s.f. Caracterul curgător, fluent al vorbirii, al scrierii, al formării ideilor. — **Cursiv** + suf. *-itate*.

CURSOARE, *cursori*, s.f. (Înv.) Curent, flux; forță. — Lat. **cursoria**.

CURSOARE, *cursoare*, s.n. Dispozitiv mic (de metal) care alunecă de-a lungul unei rigle sau al unei țije gradate sau care se învârtă în jurul unei piese circulare gradate, permițând citirea gradajilor. — Din fr. **curseur**, lat. **cursor**.

CURTĂ, *curtez*, vb. I. Tranz. A face curte (III) unei femei, a căuta să-i câștige favoarea, simpatia, dragostea; a curteni. — Din **curte** (după fr. *courtiser*).

CURTĂJ, *curtaje*, s.n. Ocupația curtierului. ♦ Remunerație acordată curtierului la încheierea unei tranzacții. — Din fr. **courtage**.

CURTE, *curți*, s.f. I. 1. Spațiu (împrejmuit) în jurul unei clădiri, al unei gospodării etc. care ține de această clădire, gospodărie etc.; ogradă. ♦ Loc. adj. *De curte* = care trăiește pe lângă casa omului. *Păsări de curte*. 2. (În trecut) Locuința de la țară a moșierului; conac; totalitatea acareturilor împreună cu această locuință. 3. Palatul de reședință al unui suveran; (Înv.) reședința fortificată a domnului și a boierilor, unde se refugia și populația în timpul războaielor. ♦ Totalitatea persoanelor cu funcții înalte la palatul unui suveran; suita unui suveran sau a membrilor familiei sale. II. (Cu determinări) Numele unor instanțe (superioare) judecătorești și administrative. *Curtea de casație*. *Curtea de apel*. *Curtea cu juri*. ♦ Totalitatea membrilor unor astfel de instanțe. III. Omagiu măgulitor adresat unei femei în semn de afecțiune, spre a-i câștiga favoarea, simpatia, dragostea. — Lat. ***curtis** (= *cohors*, *-tis*), cu unele sensuri (II, III) după fr. *cour*.

CURTEAN, *-Ă*, *curteni*, *-e*, s.m. și f. Persoană care îndeplinea o anumită slujbă la curtea unui monarh sau care făcea parte din suita unui suveran. ♦ (Înv.; la m.) Oșter care depindea de o curte domnească, prestând unele slujbe și bucurându-se de anumite privilegii. — **Curte** + suf. *-ean*.

CURTEANCĂ, *curtenesc*, s.f. Curteană. — **Curtean** + suf. *-că*.

CURTENESC, *-EASCĂ*, *curteneschi*, adj. De (la) curte (I 3), ca de la curte, de curtean. — **Curtean** + suf. *-esc*.

CURTENI, *curtenesc*, vb. IV. Tranz. (Înv.) A curta. — Din **curtean**.

CURTENIE s.f. (Rar) Amabilitate, politețe; curtoazie. — **Curtean** + suf. *-ie*.

CURTENITÓR, *-OÁRE*, *curtenitori*, *-oare*, adj. Politicos, amabil (față de femei). — **Curteni** + suf. *-tor*.

CURTEZÁN, *curtezan*, s.m. 1. (Astăzi ir.) Persoană care face curte (III) unei femei; *p. ext.* bărbat neseros, ușuratic. 2. (Înv.) Curtean (lingușitor, intrigant). — Din fr. **courtisan** (după *curte*).

CURTEZANĂ, *curtezane*, s.f. Femeie de moravuri ușoare, care trăia la curtea unui suveran sau a unui nobil; *p. gener.* femeie cu conduită imorală; prostituată. — Din fr. **courtisane** (după *curte*).

CURTICICĂ, *curticele*, s.f. Diminutiv al lui *curte* (I 1). — **Curte** + suf. *-icică*.

CURTIÉR, *curtieri*, s.m. Persoană care are ca ocupație mijlocirea tranzacțiilor de bursă. [Pr.: *-ti-er*] — Din fr. **courtier**.

CURTINĂ, *curtine*, s.f. Zid de apărare al castelelor, cetăților sau orașelor, având de obicei turnuri sau bastioane la anumite intervale. ♦ Fiecare dintre părțile pavilionului care înconjoară un blazon regal. — Din fr. **courtine**.

CURTOAZIE, *curtoazii*, s.f. Politețe (rafinată); amabilitate, complezență, curtenie; etichetă. — Din fr. **courtoisie**.

CURUL, *-Ă*, *curuli*, *-e*, adj. (În sintagmele) *Scaun curul* = scaun de onoare, încrustat cu fildeș, pe care stăteau consului și înalții magistrați romani. *Magistratură curulă* = magistratură care dădea dreptul la un scaun curul. *Edil curul* = magistrat din vechea Romă, care se ocupa cu construcțiile. — Din lat. **curulus**, fr. **curule**.

CURÚT, *curuți*, s.m. 1. Nume dat țăranilor români și maghiari participanți la războiul țărănesc din 1514. 2. Nume dat în Ungaria și în Transilvania participanților la lupta antiabsburgică. — Din magh. **kuruc**.

CURVÁR, *curvari*, s.m. (Pop.) Afemeiat. — **Curvă** + suf. *-ar*. Cf. v. sl. *kurŭvari*.

CURVĂ, *curve*, s.f. 1. (Pop.) Femeie care duce o viață desfrănată. ♦ Prostituată. 2. Fig. Om ipocrit, josnic; cutră. — Din v. sl. **kurŭva**.

CURVĂSĂRI, *curvăsăresc*, vb. IV. Intrans. (Pop.) A duce o viață desfrănată; a curvi. — De la **curvăsărie**.

CURVĂSĂRIE, *curvăsării*, s.f. (Pop.) Curvie. — De la **curvă**.

CURVĂSĂRIȚĂ, *curvăsărițe*, s.n. (Pop.) Faptul de a *curvăsări*. — V. **curvăsări**.

CURVÍ, *curvesc*, vb. IV. Intrans. (Pop.) A avea relații sexuale numeroase cu diferite persoane, a duce o viață desfrănată; (pop.) a curvăsări. — De la **curvă**.

CURVIE, *curvii*, s.f. (Înv. și pop.) Viață desfrănată, desfrâu, prostituție; (pop.) curvăsărie. — **Curvă** + suf. *-ie*.

CURVÍT s.n. (Pop.) Faptul de a *curvi*. — V. **curvi**.

CUSĂTOREASĂ, *cusătorese*, s.f. (Rar) Cusătoreasă; lenjereasă. —

Cusător (puțin folosit „croitor” < *coase*) + suf. *-easă*.

CUSĂTORIE s.f. (Rar) Meșteșugul de a coase; meseria cusătoresei. —

Cusător (puțin folosit „croitor” < *coase*) + suf. *-ie*.

CUSĂTORIE, *cusătorii*, s.f. Atelier unde se cos rufe, haine etc. — **Cusători** (puțin folosit „a croi” < *coase*) + suf. *-ie*.

CUSĂTURĂ, *cusături*, s.f. 1. Cusut. ♦ (Med.) Faptul de a coase între ele marginile unei plăgi, după o intervenție chirurgicală. 2. Locul unde se îmbină, prin cusut, două bucăți de stofă, de pânză etc.; ața cu care s-a cusut. ♦ Linie de asamblare, prin nituire sau prin sudare, a două plăci sau piese metalice.

♦ Loc unde s-a efectuat o cusătură (1), după o intervenție chirurgicală.

3. Felul cum este cusut ceva, modelul, punctul cu care se coase; *p. ext.* ornamentele cusute pe o pânză, pe o stofă etc. 4. Lucru la care coase cineva. [Var.: (reg.) **cusutură** s.f.] — **Cusut** + suf. *-ură*.

CUSCRĂ, *cuscre*, s.f. Mama unuia dintre soți în raport cu părinții celui alt soț. — Din **cuscru**.

CUSCRÉNIE, *cuscrenii*, s.f. Cuscric. ♦ (Fam.) Legătură îndepărtată (sau îndoilenică) de rudenie. — **Cuscru** + suf. *-enie*.

CUSCRÍE, *cuscrii*, s.f. Înrudire prin alianță între părinții a doi soți; cuscrenie. — **Cuscru** + suf. *-ie*.

CUSCRIȘÓR, *cuscrișori*, s.m. (Bot.) Plămânărică. — **Cuscru** + suf. *-ișor*.

CUSCRU, *cuscri*, s.m. Tatăl unuia dintre soți în raport cu părinții celui alt soț; (la pl.) părinții unuia dintre soți în raport cu părinții celui alt soț. — Lat. **consoc(ē)rum**.

CUSCÚTĂ, *cuscute*, s.f. Nume dat mai multor specii de plante parazite care se răscucesc pe tulpinile plantelor-gazdă, din care își extrag hrana; torțel. — Din fr. **cuscute**.

CUSTÓDE, *custozi*, s.m. 1. Persoană însărcinată cu paza și cu păstrarea unor bunuri (mobile). *Custode de bibliotecă*. ♦ (Jur.) Persoană însărcinată cu paza unui obiect pus sub sechestr. 2. Cuvânt sau silabă însemnată pe ultima pagină a fiecărei coli sau pe fiecare pagină, în partea dreaptă sub ultimul rând, și repetată la începutul paginii următoare, pentru a arăta ordinea colilor și a paginilor manuscriselor. — Din fr. **custode**, lat. **custos**, *-odis*.

CUSTODIE, *custodii*, s.f. Pază, păstrare (și administrare) a unui obiect (pus sub sechestr). — Din lat. **custodia**. Cf. sl. *k u s t o d i j a*.

CUSTÚRĂ, *custuri*, s.f. 1. (Pop.) Lamă, tăiș de cuțit; cuțit rudimentar (fără plăsele); *p. gener.* cuțit. 2. (Reg.) Creastă de munte stâncoasă, ascuțită, zimțată, specifică epocii glaciare. — Et. nec.

CUSÚR, *cusururi*, s.n. 1. Imperfecțiune, defect, meteahnă, hibă; *p. ext.* viciu. 2. (Înv.) Rest, lipsă dintr-o sumă de bani (datorată). 3. (Înv.) Aluzie. — Din tc. **kusur**.

CUSURGIOÁICĂ, *cusurgioaice*, s.f. (Fam.) Femeie înclinată să găsească cusururi (1) la orice, femeie care are chef de ceartă; cusurgie. — **Cusurgiu** + suf. *-oaică*.

CUSURGIÚ, *cusurgii*, s.m. Bărbat înclinat să găsească cusururi (1) la orice; bărbat care are chef de ceartă. — **Cusur** + suf. *-giu*.

CUSÚT s.n. Acțiunea de a coase; operație de prindere prin coasere a unor țesături sau bucăți de piele. ♦ (Reg.; concr.) Cusătură (2). ♦ Asamblare prin sudare sau prin nituire a materialelor metalice. ♦ *Mașină de cusut* = mașină folosită pentru coaserea confecțiilor, încălțămintei etc. — V. **coase**.

CUSUTURĂ s.f. v. **cusătură**.

CUȘĂC, *cușacuri*, s.n. Piesă de lemn cu secțiune pătrată sau dreptunghiulară folosită în construcții; riglă. [Pl. și: (m.) *cușaci*] — Din sb. **kušak**.

CUȘĂCIE, *cușcăi*, s.f. Jgheab de scânduri, așezat de obicei direct pe pământ, care servește la transportul lemnului de foc din pădurile de munte. — Et. nec. Cf. *cușcă*.

CUȘCĂ, *cuști*, s.f. 1. Adăpost în formă de căsuță sau de cutie, cu sau fără gratii, pentru unele animale (domestice sau sălbatice). ♦ Fig. Încăpere strâmtă. 2. Încăpere mică, sub nivelul scenei, rezervată sufleurului în timpul spectacolului. — Din ucr. **kučka**.

CUȘCHEBĂP, *cușchebapuri*, s.n. (Înv.) Chebap. — Din tc. **kuşhebab**.

CUȘCŪȘ s.n. Pastă făinoasă în formă de boboite (pusă în supă sau garnitură la carne etc.) — Din tc. **kuskus**. Cf. fr. *couscous*.

CUȘER adj. invar. (Despre mâncăruri și băuturi, în practica religiei mozaice) Pregătit după ritual. ♦ Fig. (Fam.) Foarte bun, excelent. — Cf. ebr. *kāšcher* „curat, ritual”.

CUȘETĂ, *cușete*, s.f. Pat pentru o persoană amenajat special în cabinetele vagoanelor de dormit sau în cabinetele de vapor; *p. ext.* cabină în care se află unul sau mai multe paturi. — Din fr. **couche**.

CUȘMĂ, *cușme*, s.f. (Reg.) 1. Căciulă. 2. Pătură groasă de lână. — Din ucr. **kučma**.

CUȘMELIE s.f. v. **coșmelie**.

CUȘNIȚĂ, *cușnițe*, s.f. (Reg.) Vatră (de piatră) pe care lucrează fierarul sau potcovarul și pe care își așază uneltele de lucru; *p. ext.* fierărie. — Din bg. **kužnica**.

CUTĂ, *cutez*, vb. I. 1. Tranz. A încreți, a îndoi (adânc) un material textil, a-i face falduri, cute, crețuri; a plia, a drapa. ♦ Refl. (Despre scoarța Pământului) A suferi o cutare². 2. Refl. (Despre piele, mai ales despre cea de pe obraz) A se zbârci; a se rida; *p. ext.* (despre oameni) a îmbătrâni. — Din **cută**.

CUTANĂT, **-Ă**, *cutanați*, *-te*, adj. Care ține de piele, privitor la piele; (despre tratamente medicale) care se aplică pe piele; cutaneic, cutaneu. — Din fr. **cutané**.

CUTANÉIC, **-Ă**, *cutaneici*, *-ce*, adj. Cutanat. [Pr.: *-ne-ic*] — **Cutaneu** + suf. *-ic*.

CUTANÉU, **-ÉE**, *cutanei*, *-ee*, adj. Cutanat. — Din it. **cutaneo**.

CUTĂRE¹ pron. nehot. (Înlocuiește numele unei persoane sau al unui lucru atunci când nu vrem, nu putem sau nu e necesar să le numim) *Sunt cutare, îi răspund eu*. ♦ (Adjectival) *Cutare persoană*. ♦ (Repetat) Unul... altul, acesta... acela. ♦ (Substantivat) Nume de persoană imaginar. — Lat. **eccutalis**.

CUTĂRE², *cutări*, s.f. Acțiunea de a (se) *cuta* și rezultatul ei. ♦ (Geol.) Ansamblul proceselor de deformare plastică a straturilor din scoarța Pământului sub acțiunea mișcărilor tectonice verticale sau orizontale, având ca rezultat formarea cutelor. — V. **cuta**.

CUTĂT, **-Ă**, *cutați*, *-te*, adj. Cu cute. — V. **cuta**.

CŪȚĂ, *cute*, s.f. 1. Îndoitoră (adâncă) într-un obiect de îmbrăcăminte; încrețitură, fald, creț, pliu. ♦ Urmă, dușcă rămasă pe o țesătură sau pe o hârtie în locul unde au fost îndoite. ♦ (Geol.) Deformare plastică a straturilor din scoarța Pământului, rezultată în urma procesului de cutare². 2. Zbârcitură (a obrazului); rid, creț. — Din bg. **kuța**.

CUTĂRICĂ pron. nehot. (Fam.) Diminutiv al lui *cutare*¹; cutăriță. — **Cutare**¹ + suf. *-ică*.

CUTĂRIȚĂ s.m. (Fam.) Cutăriță. — **Cutare**¹ + suf. *-iță*.

CŪTE, *cute*, s.f. Piatră de gresie pentru ascuțit uneltele tăioase (mai ales coasa); acer. — Lat. **cos, cotis**.

CŪTER, *cutere*, s.n. 1. Ambarcațiune sportivă, construită din lemn, cu vele, cu un singur catarg și cu bompres. 2. Vas de pescuit, construit din lemn, acționat mecanic sau cu vele, având o formă alungită pentru a putea înainta cu viteză mare. 3. (În forma *cutter*) Unealtă pentru tăiat; cuțit foarte ascuțit. [Var.: **cutter** (pr.: *cătăr*) s.n.] — Din engl., fr. **cutter**.

CUTERIZĂRE s.f. Sistem de clasare și de depozitare a cărților într-o bibliotecă. — După n. pr. **Cutter**.

CUTEZĂ, *cutez*, vb. I. Tranz. A îndrăzni, a se încumeta. — Lat. pop. **cottizare**.

CUTEZĂNȚĂ, *cutezanțe*, s.f. Îndrăzneală, curaj, temeritate. — **Cuteza** + suf. *-anță*.

CUTEZĂRE, *cutezări*, s.f. (Rar) Faptul de a *cuteza*; cutezănță, temeritate. — V. **cuteza**.

CUTEZĂTOR, **-OĂRE**, *cutezători*, *-oare*, adj., s.m. și f. (Persoană) care cutează; (om) îndrăzneț, curajos, temerar. — **Cuteza** + suf. *-ător*.

CUTICULĂ, *cuticule*, s.f. 1. Strat subțire și rezistent care acoperă și protejează suprafața unei celule epiteliale. *Cuticulă dentară*. 2. Partea superficială, chitinoasă a tegumentului la artropode, servind drept schelet extern. 3. Strat ceros la suprafața fructelor, a frunzelor și a tulpinilor tinere. — Din fr. **cuticule**, lat. **cuticula**.

CUTIE, *cutii*, s.f. 1. Obiect de lemn, de metal, de carton etc. în formă de cub, de paralelipiped etc., gol în interior, în care se păstrează sau care protejează diverse lucruri. ♦ *Cutie de scrisori* = cutie specială, plasată pe stradă de către organele poștale, în care expeditorii introduc scrisorile; cutie particulară în care factorii poștali depun corespondența adusă la domiciliu. G Expr. (*Scos*) *ca din cutie* = foarte îngrijit îmbrăcat sau prezentat. (Fam.) (*Bagă*) *capul la cutie!* = (la jocul „de-a capra”) ferește-ți capul, proptește-l în piept! *fig.* fii prudent, păzește-te! 2. Aparat, dispozitiv, organ special etc. având forma unei cutii (1). *Cutie de viteză*. *Cutie de rezonanță*. 3. (În sintagma) *Cutie craniană* = cavitate osoasă în care se află creierul; țeastă capului, craniu. 4. Sertar. 5. (Înv.) Casă de bani; casetă. — Din tc. **kutu**, ngr. **kuŧi**, bg., sb. **kuŧija**.

CUTIOĂRĂ, *cutioare*, s.f. Cutiuță. [Pr.: *-ti-oa*] — **Cutie** + suf. *-ioară*.

CUTIREACȚIE, *cutireacții*, s.f. Test care constă în provocarea unei reacții cutanate inflamatorii, utilizat pentru diagnosticarea diferitelor boli. [Pr.: *-re-ac*] — Din fr. **cuti-réaction**.

CUTIŪȚĂ, *cutiuțe*, s.f. Diminutiv al lui *cutie* (1). [Pr.: *-ti-u*] — **Cutie** + suf. *-uță*.

CŪȚNIE, *cutnii*, s.f. Țesătură din mătase și bumbac. — Din tc. **kuŧni**.

CŪTRĂ, *cutre*, s.f. Persoană prefăcută, fățarnică, intrigantă; lichea, secătură. — Din bg. **kuŧra**.

CŪTREIER s.n. (Rar) Cătreierat. [Pr.: *-tre-ier*. — Var.: (reg.) **cutrier** s.n.] — Din **cutreiera** (derivat regresiv).

CŪTREIERĂ, *cutreiera*, vb. I. 1. Tranz. A străbate, a colinda (în lung și în lat), a umbla (din loc în loc); *p. ext.* a hoinări, a vagabonda. ♦ A umbla adesea prin...; a frecventa. *Cutreiera parcurile*. 2. Refl. (Neobișnuit) A se perinda. [Pr.: *-tre-ie*. — Var.: (reg.) **cutrieră** vb. I] — Lat. **contribulare**.

CŪTREIERĂȚ s.n. Faptul de a *cutreiera* (1). [Pr.: *-tre-ie*. — Var.: (reg.) **cutrierăț** s.n.] — V. **cutreiera**.

CŪTRÉMUR, *cutremure*, s.n. 1. Mișcare puternică și bruscă, verticală, orizontală sau de torsione a scoarței Pământului, provocată fie de dislocări subterane, de erupții vulcanice etc., fie de forțele marelui, ciocnirea unor meteoriți cu Pământul; seism. 2. Fig. Înflorare, cutremurare, fior; *p. ext.* teamă, frică, groază; panică. — Din **cutremura** (derivat regresiv).

CŪTRÉMURĂ, *cutrémur*, vb. I. 1. Refl. (Despre pământ) A se zgzdui din cauza unui cutremur (1). ♦ Refl. și tranz. A (se) clătina, a (se) scutura. 2. Refl. și tranz. Fig. A (se) înflora, a tresări sau a face să tresară; *p. ext.* a (se) îngrozi, a (se) înspăimânta. — Lat. ***contremulare**.

CŪTRÉMURĂRE, *cutremurări*, s.f. Acțiunea de a (se) *cutremura* și rezultatul ei; cutremur. — V. **cutremura**.

CŪTRÉMURĂTOR, **-OĂRE**, *cutremurători*, *-oare*, adj. Care zgzduie, înfloară, impresionează profund; îngrozitor, groaznic. — **Cutremura** + suf. *-ător*.

CŪTRIER s.n. v. **cutreier**.

CŪTRIERĂ vb. I v. **cutreiera**.

CŪTRIERĂȚ s.n. v. **cutreierat**.

CŪTTER s.n. v. **cuter**.

CŪTŪMĂ, *cutume*, s.f. Normă de drept consfințită printr-o practică îndelungată; consuetudine, obicei. ♦ (În vechiul drept) Obiceiul pământului. — Din fr. **coutume**.

CŪTUMIĂR, **-Ă**, *cutumiari*, *-e*, adj. Care ține de cutumă, privitor la cutumă; tradițional. [Pr.: *-mi-ar*] — Din fr. **coutumier**.

CŪȚÎT, *cuțite*, s.n. 1. Instrument de tăiat, format dintr-o lamă metalică și dintr-un mâner, având numeroase și variate întrebuințări în gospodărie, în atelier etc. ♦ Expr. *A avea pâinea și cuțitul (în mână)* = a avea la îndemână toată puterea, toate mijloacele. *A fi (certat) la cuțite* sau *a se avea la cuțite* (cu cineva) = a fi sau a ajunge dușman neîmpăcat (cu cineva), a se urî (cu cineva). *A pune (cuiva) cuțitul în gât* = a sili (pe cineva) să facă ceva. *A-i ajunge (cuiva) cuțitul la os* = a ajunge la capătul puterilor; a fi într-o situație dificilă, precară. *(A fi) pe (o) muchie de cuțit* = (a se afla) într-o situație gravă, dificilă, la un pas de nenorocire. *A-i da (cuiva) un cuțit prin inimă* = a simți o durere adâncă. ♦ Instrument de os, de metal etc. asemănător cu un cuțit (1), cu care se taie hârtie sau foile unei cărți. ♦ Bisturiu; *p. ext.* operație, intervenție chirurgicală. 2. Sculă așchietoare pentru mașinile-unelte, având o parte activă cu un tăiș principal, confecționată din material rezistent la uzură. ♦ *Cuțit de plug* = parte a plugului, care taie brazda în plan vertical, fiind situată înaintea trupeii. 3. Piesă principală a cântarului, sensibilă la cea mai ușoară atingere, care indică greutatea unui corp. 4. Piesă componentă a unor aparate de conectare, care realizează o legătură electrică. 5. (Zool.; în sintagma) *Cuțit-de-mare* = lamelibranhiat cu valvele de forma plâselelor

de briceag, care trăiește în Marea Neagră (*Solen marginatus*). — Probabil lat. **acutitus* (< *acutire* < *acutitus*).

CUJITĂR, *cujițari*, s.m. 1. Persoană care face sau vinde cujițe sau alte instrumente de tăiat. 2. (Fam.) Scandalagiu gata să scoată cujițul în timpul unei certe sau al unei încăierări; bătaș. — **Cujiț** + suf. -*ar*.

CUJITĂȘ, *cujițașe*, s.n. Diminutiv al lui *cujiț*. ♦ **Cujiț** cu lamă de dimensiuni mici, folosit la desprinderea de așchii sau în lucrări de gravare, retușare etc. ♦ (Pop.) Briceag. — **Cujiț** + suf. -*aș*.

CUJITĂRIE, *cujițării*, s.f. 1. Atelier sau prăvălie unde se ascut sau se vând cujițe sau alte instrumente de tăiat. 2. Diferite feluri de cujițe. — **Cujiț** + suf. -*ărie*.

CUJITOAIIE, *cujițoaiie*, s.f. 1. Unealtă așchietoare formată dintr-o lamă ascuțită de oțel (cu două mânere la capete), folosită în tâmplărie, dogărie, tăbăcărie etc. pentru cioplit, curățat, îndreptat, răzuit. 2. Unealtă tăietoare de oțel având o lamă plană sau curbă, prevăzută cu un mâner, folosită de potcovar pentru îndreptarea și curățarea copitelor. [Pr.: -*toa-ie*] — **Cujiț** + suf. -*oaiie*.

CUJOVLĂH, *-Ă*, *cujovlahi*, -e, s.m. și f. (La pl.) Nume dat aromânilor din Macedonia de către populația greacă localnică; (și la sg.) aromân din Macedonia. — Din ngr. *kutsóvlahos*.

CŪȚU interj., s.m. 1. Interj. (Adesea repetat) Strigăt cu care se cheamă câinii (mici). 2. S.m. Cățel. ♦ Expr. (Fam.) *Să-mi zici (mie) cūtu dacă...* = să mă tratezi ca pe un câine dacă... — Cf. bg., sb. k.u.ĉe, magh. k.u.szi.

CUȚULĂCHE s.m. (Fam.) Cățeluș. — **Cuțu** + suf. -*ulache*.

CUȚULĂN, *cuțulani*, s.m. (Rar) Câine (tânăr); cățelandru. — **Cuțu** + suf. -*ulan*.

CŪVĂ, *cuve*, s.f. 1. Recipient special din metal, lemn, beton, material plastic, sticlă etc., de diferite forme și mărimi, folosit în operații tehnice. ♦ *Cuvă de ulei* = rezervor de metal umplut cu ulei, în care se confundă transformatoarele, reostatele etc. 2. Porțiunea superioară a cuptorului metalurgic vertical. — Din fr. *cuve*.

CŪVĂNT, *cuvinte*, s.n. 1. Unitate de bază a vocabularului, care reprezintă asocierea unui sens (sau a unui complex de sensuri) și a unui complex sonor; vorbă. ♦ *Cuvânt simplu* = cuvânt care conține un singur morfem radical. *Cuvânt primitiv* = cuvânt care servește ca element de bază pentru formarea altor cuvinte. *Cuvânt compus* = cuvânt format prin compunere. *Cuvânt derivat* = cuvânt format prin derivare. *Cuvânt-matăc* = cuvânt care se află în fruntea unui articol de dicționar, sub care se grupează și se glosează toate variantele și expresiile, uneori și derivatele și compusele. ♦ (Lingv.: în compusul) *Cuvânt-titlu* = cuvântul definit în articolul de dicționar respectiv. ♦ Expr. *A nu găsi (sau a nu avea) cuvinte* = a nu fi în stare (sub impulsul unor stări afective puternice) să exprimi ceea ce gândești. *Cu alte cuvinte* = a) exprimând același lucru altfel; b) deci, prin urmare, așadar. *Într-un (sau cu un) cuvânt* = pe scurt, în concluzie, deci, așadar. *În puține cuvinte* = pe scurt, în rezumat. *Cuvânt cu (sau de) cuvânt* = fără nici o modificare, exact, fidel. *Dintr-un cuvânt* = imediat, numaidecât. ♦ *Joc de cuvinte* = glumă bazată pe asemănarea cuvintelor; calambur. *Cuvinte încrucișate* = joc distractiv-educativ în care trebuie găsite, pe baza unor indicații date, o serie de cuvinte astfel aranjate într-o figură geometrică împărțită în pătrățele, încât cuvintele citite orizontal să aibă o literă comună cu cele citite vertical. 2. Gând, idee exprimată prin vorbe; spusă. ♦ *Cuvânt greu* = vorbă hotărâtore; (la pl.) vorbe de dojană, de ocară. *Cuvânt introductiv* sau *cuvânt înainte* = prefață, introducere (la o lucrare). *Purtător de cuvânt* = persoană autorizată să exprime în mod public păreri care arată punctul de vedere al forului pe care îl reprezintă. ♦ Expr. *A pune un cuvânt (bun)* = a interveni (favorabil) pentru cineva. *În (toată) puterea cuvântului* = în înțelesul adevărat, pe deplin, cu desăvârșire. *A tăia (sau a curma) cuiva cuvântul* = a întrerupe pe cineva din vorbă. (Reg.) *A începe cuvânt* = a începe vorba, a spune. ♦ Subiect de vorbă, de povestire, istorisire. 3. Cuvântare, discurs, conferință. ♦ Expr. *A cere (sau a da, a avea) cuvântul* (într-o ședință, într-o adunare) = a cere (sau a da cuiva etc.) dreptul de a vorbi. *A lua cuvântul* = a vorbi (într-o adunare). *A-i lua cuiva cuvântul* = a interzice cuiva să-și mai continue afirmațiile (într-o adunare). 4. Învățătură, îndrumare, sfat; p. ext. dispoziție, ordin. ♦ Expr. *A înțelege (sau a ști) de cuvânt* = a asculta de spusese, de sfaturile cuiva. *Cuvânt de ordine* = dispoziție dată de un superior. 5. Promisiune, făgăduială; angajament. ♦ Expr. *Om de cuvânt* = om care își ține făgăduielile. *Cuvânt de onoare* (sau *de cinste, de om*) = promisiune sau asigurare care angajează cinstea cuiva. *A(-și) da cuvântul (de onoare)* = a se angaja în mod hotărât că va face cu orice preț ceva. (*A crede*) *pe cuvânt* = (a crede) fără a mai controla exactitatea spuselor. *A-și ține cuvântul* sau *a se ține de cuvânt* = a-și îndeplini o promisiune făcută. 6. Păreră, opinie exprimată; punct de vedere. ♦ Libertate, drept de a revendica ceva. 7. (Mai ales la pl.) Discuție; ceartă, ciorovăială. ♦ Expr. *Schimb de cuvinte* = discuție aprinsă, ceartă, sfadă. (Reg.) *Nu-i cuvânt* = e indiscutabil. 8. Motiv, rațiune, cauză. ♦ Expr. *Cu drept cuvânt* = pe bună dreptate, la drept vorbind. 9. (Înv.) Știre, veste, informație; zvon. 10. (Înv.) Înțelegere, pact, acord, convenție. 11. (Rar) Facultatea de a vorbi; voce, grai. 12. (În sintagmele) *Cuvânt-cheie* = a) termen folosit pentru

a marca o diviziune într-un catalog (de bibliotecă); b) termen al unei unități frazeologice pe care cade accentul semantic. *Cuvânt-vedetă* = termen ales din titlul unei lucrări sau al unei publicații, care folosește la orânduirea alfabetică a lucrării în catalogul general sau în catalogul pe materii. 13. (Inform.) Ansamblu de cifre binare care poate fi tratat ca o unitate de informație la un moment dat. — Lat. *conventus* „adunare, întrunire”, *convantum* „înțelegere”.

CUVĂNTĂ, *cuvântez*, vb. I. 1. Tranz. A vorbi, a grăi, a zice; a declara. 2. Tranz. A ține un discurs. ♦ A recita. 3. Intrans. A avea facultatea de a articula cuvinte. [Prez. ind. și: *cuvintez*] — Lat. *conventare* „a se întruni mereu”.

CUVĂNTĂRE, *cuvântări*, s.f. Acțiunea de a *cuvânta* și rezultatul ei; vorbire în public desfășurată cu oarecare solemnitate; discurs. — V. *cuvânta*.

CUVĂNTĂREȚ, *-EAȚĂ*, *cuvântăreți*, -ețe, adj. (Rar) Cuvântător (1); care vorbește frumos, meșteșugit. — **Cuvânta** + suf. -*ăreț*.

CUVĂNTĂTOR, *-OĂRE*, *cuvântători*, -oare, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care cuvântă (1), cuvântăreț; care are însușirea de a vorbi. 2. (Rar) S.m. și f. Orator, vorbitor. — **Cuvânta** + suf. -*ător*.

CUVELĂ s.n. Tip de susținere sau de captușire etanșă a puțurilor de mină cu secțiune circulară care străbat roci acvifere cu debite mari de apă. — Din fr. *cuvelage*.

CUVENI, pers. 3 *cuvine*, vb. IV. Refl. unipers. 1. A-i reveni cuiva ceva, a avea drept la ceva; a merita. 2. A fi conform cu cerințele morale; a se cădea. — Lat. *convenire*.

CUVENIT, *-Ă*, *cuveniți*, -te, adj. Care se cuvine, meritat; corespunzător, potrivit. — V. *cuveni*.

CUVERTĂ, *cuverte*, s.f. Email transparent cu care se acoperă obiectele de faianță și de ceramică; glazură. — Din fr. *couverte*.

CUVERTURĂ, *cuverturi*, s.f. Îvelitoare cu care se acoperă o masă, un pat sau cu care se învelește cineva (când doarme). — Din fr. *couverture*.

CUVETĂ, *cuvete*, s.f. Sinclinal în formă de căldare, cu lungimea și lățimea aproape egale și cu secțiunea orizontală aproximativ rotundă. ♦ Depresiune închisă, ca un bazin, acoperită permanent sau temporar de apă. — Din fr. *cuvette*.

CUVINCIÓS, *-OĂSĂ*, *cuvincioși*, -oase, adj. 1. Care respectă regulile bune-cuviințe, care corespunde acestor reguli; decent, politicos; **cuvios** (2). 2. (Înv.) Potrivit, corespunzător; convenabil. [Pr.: -*vi-in-*] — **Cuviință** + suf. -*ios*.

CUVINȚĂ, *cuvinițe*, s.f. Regulă de bună conduită, atitudine sau purtare cuviincioasă; politețe, decentă. ♦ Loc. adv. *După cuviință* = așa cum trebuie. ♦ Expr. *A găsi (sau a crede, a socoti) de cuviință* = a găsi, a crede etc. că e bine, potrivit. *Cele de cuviință* = cele trebuincioase, cele ce se cuvin. [Pr.: -*vi-in-*] — Lat. *convenientia*.

CUVINȚEL, *cuvinițele*, s.n. Diminutiv al lui *cuvânt*. — **Cuvânt** + suf. -*el*.

CUVIÓS, *-OĂSĂ*, *cuvioși*, -oase, adj. 1. Cucernic, evlavios, pios. ♦ (Adesea substantivat) Titlu care se dă călugărilor și călugărițelor. ♦ (Substantivat; în religia creștină) Nume dat sfinților proveniți din călugări care nu au fost martiri. 2. (Înv.) Cuvincios (1). [Pr.: -*vi-os*] — **Cuveni** + suf. -*os*.

CUVIOȘIE, *cuvioșii*, s.f. Bună-cuviință; omenie; cucernicie, evlavie. ♦ (Urmat de un pronume posesiv) Titlu dat călugărilor și altor slujitori ai bisericii. [Pr.: -*vi-o-*] — **Cuvios** + suf. -*ie*.

CUZINÉT, *cuzineți*, s.m. 1. Piesă inelară sau din două bucăți semiinelare din metal moale, care îmbracă în interior lagărul și vine în contact direct cu fusul sau axul unei mașini. 2. Element de construcție confecționat din beton armat, piatră dură etc. așezat între un bloc de fundație și un stâlp și având ca scop transmiterea greutateii la blocul de fundație respectiv. — Din fr. *coussinet*.

CUZISM s.n. Curent ideologic și politic interbelic, al cărui promotor a fost A.C. Cuza. — **Cuza** (n. pr.) + suf. -*ism*.

CV, *CV-uri*, s.n. Curriculum vitae. [Pr.: *siv*] — Abreviere din **C**urriculum **V**itae.

CVADRAGENĂR, *-Ă*, *cvadragenari*, -e, adj., s.m. și f. (Persoană) care a împlinit patruzeci de ani, care are între patruzeci și cincizeci de ani. — Din fr. *quadragénaire*, lat. *quadragenarius*.

CVADRĂNT, *cvadranți*, s.m. 1. Instrument alcătuit dintr-un sfert de cerc gradat și o lunetă, folosit în trecut pentru determinarea înălțimii astrilor. ♦ Instrument de precizie format dintr-un sfert de cerc gradat, întrebuințat pentru măsurarea unghiurilor. 2. Organ metalic al unui aparat, instrument de măsură etc. în formă de sector de cerc apropiat de un sfert de cerc. [Pl. și (n.): *cvadrante*. — Var.: *cuadrânt* s.n.] — Din fr. *quadrant*, lat. *quadrans*, -ntis.

CVADRĂȚI, *cvadrate*, s.n. (Înv.) Pătrat. — Din lat. *quadratus*.

CVADRĂȚ, *cvadrați*, s.m. Unitate de măsură pentru lungime, egală cu 18,04 milimetri, folosită în tipografie. ♦ Unitate de măsură tipografică egală cu 48 de puncte tipografice. — Din germ. *Quadrat*, fr. *quadrat*.

CVADRATŪRĂ s.f. 1. Construire exclusiv cu rigla și cu compasul a unui pătrat care să aibă aria egală cu aria unei figuri date. ♦ *Cvadratura cercului* = problemă (nesoluționabilă) care constă în găsirea unui pătrat care să aibă

aceeași suprafață cu un cerc dat și a cărui latură să aibă un raport rațional cu raza cercului; *fig.* problemă imposibil de rezolvat. **2.** Poziție aparentă în care doi aștri privesc de pe Pământ au o diferență de longitudine de 90°. [Var.: **cuadratură** s.f.] — Din fr. **quadrature**.

CVADRICOLÓR, -Ă, cvadricolori, -e, adj. Care are patru culori. — Din fr. **quadricolore**.

CVADRIDIMENSIONÁL, -Ă, cvadridimensional, -e, adj. Cu patru dimensiuni. [Pr.: -si-o-] — Din it. **quadrimensionale**.

CVADRIENÁL, -Ă, cvadrientali, -e, adj. Care durează patru ani. [Pr.: -dri-e-] — Din fr. **quadrinial**.

CVADRIGĂ, cvadriga, s.f. Car antic pe două roți, tras de patru cai înhămați unul lângă altul, folosit de romani la cursele de circ și la triumfuri. — Din lat. **quadriga**.

CVADRIGÉMENI, -E, adj., s.m. și f. pl. (În sintagma) *Tuberculi cvadrigemeni* = cele patru părți ridicale ale bulbului rahidian. — Din lat. **quadrigeminus**.

CVADRILATERÁL, -Ă, cvadrilaterali, -e, adj., s.f. (Poligon) care are patru laturi. — Din fr. **quadrilatéral**.

CVADRILIÓN, cvadrilioane, s.n. O mie de trilioane. [Pr.: -li-on] — Din fr. **quadrillion**.

CVADRIMOTÓR, -OÁRE, cvadrimotori, -oare, adj., s.n. (Avion) echipat cu patru motoare cu ardere internă. [Var.: **cuadrimotór** s.n.] — Din fr. **quadrimoteur**.

CVADRIPARTÍT, -Ă, cvadripartiti, -te, adj. Cu patru părți; făcut, construit, format din patru părți. ♦ La care participă reprezentanții a patru țări. *Conferință cvadripartită.* — Din fr. **quadrupartite**.

CVADRIPETÁL, -Ă, cvadripetali, -e, adj. Cu patru petale. — Din fr. **quadrépétale**.

CVADRIPÓL, cvadripoluri, s.n. Rețea electrică cu două borne de intrare și cu două borne de ieșire. — Din fr. **quadrípóle**.

CVADRIRÉMĂ, cvadrireme, s.f. Navă folosită în Antichitate, care avea patru rânduri de vâsle sau patru vâslași la o vâslă. — Din lat. **quadriremis**, fr. **quadrirème**.

CVADRUMÁN, -Ă, cvadrumani, -e, adj. (Despre maimuțe) Care se servește de cele patru membre ca de mâini. ♦ (Substantivat, f. pl.) Maimuțe. — Din fr. **quadrumane**, lat. **quadrumanus**.

CVADRUPLÁ, cvadrupelez, vb. I. Tranz. A împătri. — Din fr. **quadrupler**, lat. **quadruplare**.

CVADRUPLET, cvadrupeți, s.m. Unul din patru gemeni. — Din fr. **quadruplets**.

CVADRUPLÉX s.n. Sistem de transmisie telegrafică care asigură transmiterea simultană a patru mesaje diferite. [Var.: **cuadrupléx** s.n.] — Din fr., lat. **quadruplex**.

CVADRÚPLU, -Ă, cvadrupli, -e, adj., s.m. 1. Adj. Împătrit. **2. S.m. pl.** Grup de patru gemeni. — Din fr. **quadruple**, lat. **quadruplus**.

CVÁNTÁ s.f. v. **cuantă**.

CVÁNTIC, -Ă adj. v. **cuantic**.

CVÁNTUM s.n. v. **quantum**.

CVARTÁL, cvartale, s.n. I. 1. (Înv.) A patra parte dintr-un oraș. ♦ Cartier, mahala. **2.** Porțiune unitară dintr-o localitate, reprezentând o suprafață de teren străbătută de străzi pe care sunt construite locuințe, magazine sau alte clădiri, grădini etc. cu caracter social-cultural; microraion. **3.** Parte administrativă a unui oraș; sector. **II. Trimestru.** [Var.: **cuartál** s.n.] — Din rus. **kvartal**, germ. **Quartal**.

CVÁRTÁ, cvarte, s.f. 1. (Muz.) Intervalul dintre două sunete aflate la distanță de patru trepte. **2.** Grup de patru conducte electrice, izolate între ele și răsucite, utilizat la cablurile electrice de telecomunicații. **3. (La scrimă)** A

patra dintre cele opt poziții principale de apărare. [Var.: **cuártă** s.f.] — Din it. **quarto**, fr. **quarte**.

CVARTÉT, cvartete, s.n. Formație muzicală alcătuită din patru voci sau din patru instrumentiști care execută împreună o compoziție muzicală; compoziție scrisă pentru o asemenea formație. ♦ *Cvartet de coarde* = formație fundamentală a muzicii de cameră (două vioi, violă și violoncel). [Var.: **cuartét** s.n.] — Din it. **quartetto**, fr. **quartette**.

CVARTÍR, cvartiruri, s.n. Locuință temporară a unui grup de oameni în trecere pe undeva; *p. ext.* locul unde cineva își așază locuința. ♦ (Reg.) Locuință cu caracter provizoriu (într-o familie străină); gazdă. — Din rus. **kvartira**.

CVARȚ s.n. v. **cuarț**.

CVAS, cvasuri, s.n. Băutură răcoritoare, cu gust acrișor, preparată prin fermentare din fructe sau din apă, pâine și malț. — Din rus. **kvass**.

CVÁSI adj. invar., adv. (Livr.; precedă adjective și substantive) Pe jumătate; aproximativ, cam; aproape. — Din lat., fr. **quasi**.

CVASISTELÁR, -Ă, cvasistelari, -e, adj. (Astron.; despre corpuri cerești) A cărui structură este asemănătoare stelelor. — **Cvasi + stelár**.

CVASIUMÁN, -Ă, cvasiumani, -e, adj. Aproape omenesc. [Pr.: -si-u-] — **Cvasi + uman**.

CVASIUNÁNÍM, -Ă, cvasiunanimi, -e, adj. Care este aproape unanim. [Pr.: -si-u-] — **Cvasi + unanim**.

CVASIUNANIMITÁTE s.f. Ceea ce constituie marea majoritate. [Pr.: -si-u-] — **Cvasi + unanimitate**.

CVER s.n. Ansamblu de linii orizontale dintr-o tabelă sau dintr-un formular. — Din germ. **Querstellung**.

CVIETÍSM s.n. v. **chietism**.

CVIETÍST, -Ă s.m. și f. v. **chietist**.

CVÍNTÁ¹, cvinte, s.f. 1. (La scrimă) A cincea dintre cele opt poziții principale de apărare. **2.** Formație de cinci cărți consecutive, de aceeași culoare, la jocul de cărți. **3.** Acces prelungit de tuse violentă. [Var.: **chíntă** s.f.] — Din fr. **quinte**.

CVÍNTÁ², cvinte, s.f. (Muz.) Intervalul de cinci trepte într-o gamă diatonică. — Din it. **quinta**.

CVINTESÉNȚÁ s.f. v. **chintesență**.

CVINTÉT, cvintete, s.n. 1. Formație muzicală alcătuită din cinci voci sau din cinci instrumentiști care execută împreună o compoziție muzicală; compoziție scrisă pentru o asemenea formație. ♦ *Cvintet cu pian* = cvintet de coarde și pian. *Cvintet de suflători* = ansamblu alcătuit din flaut, oboi, clarinet, corn și fagot. **2.** Strofă alcătuită din cinci versuri. **3.** Linie de înaintare, formată din cinci jucători, a unei echipe sportive (mai ales la fotbal). — Din it. **quintetto**, fr. **quintette**.

CVINTILIÓN, cvintilioane, s.n. O mie de cvadrilioane. [Pr.: -li-on] — Din fr. **quintillion**.

CVINTÚPLU, -Ă, cvintupli, -e, adj., s.m. 1. Adj. Încincit. **2. S.m. pl.** Grup de cinci gemeni. — Din fr. **quintuple**.

CVÓRUM, cvorumuri, s.n. Număr minim de membri necesar, potrivit legii, pentru ca o adunare să fie valabil constituită sau să poată lua o hotărâre valabilă. — Cuv. lat.

CYBERCAFÉ, cybercafeuri, s.n. Cafenea în care sunt puse la dispoziția clienților calculatoare pentru a utiliza internetul. [Pr.: *sibercafe*] — Din engl. **cybercafe**.

CYBERSPÁTIU, cyberspații, s.n. Spațiul imaginar prin care e-mailurile sau alte informații trec, atunci când sunt trimise, de la un calculator la altul. [Pr.: *si-]*. — După engl. **cyberspace**.

CYBORG s.m. Personaj din literatura de anticipație sub forma unui hibrid creier-mașină-microprocesor; robot¹. [Pr.: *sai-*] — Cuv. engl.